

**Hallituksen esitys Eduskunnalle CARIFORUM-  
valtioiden sekä Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden  
talouskumppanuussopimuksen hyväksymisestä sekä laiksi  
sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten  
voimaansaattamisesta**

**ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ**

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi lokakuussa 2008 allekirjoitetun CARIFORUM-valtioiden sekä Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden talouskumppanuussopimuksen sekä lain sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Sopimus on jaetun toimivallan sopimus, jonka määräykset kuuluvat osittain jäsenvaltioiden ja osittain unionin toimivaltaan.

CARIFORUM-valtioita ovat Antigua ja Barbuda, Bahaman liittovaltio, Barbados, Belize, Dominican liittovaltio, Dominikaaninen tasavalta, Grenada, Guyanan tasavalta, Haitin tasavalta, Jamaika, Saint Christopher ja Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent ja Grenadiinit, Surinamen tasavalta sekä Trinidadin ja Tobagon tasavalta.

Sopimuksen keskeinen tarkoitus on purkaa vuonna 2000 allekirjoitetun ja vuonna 2005 tarkistetun Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren valtioiden ryhmän jäsenten sekä Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden välisen niin sanotun Cotonoun sopimuksen mukainen CARIFORUM-valtioiden suosituimmuusasema Euroopan unionin markkinoilla, koska suosituimmuusaseman mahdollistamat kauppajärjestelyt tulivat Maailman kauppajärjestön sääntöjen vastaisiksi vuoden 2008 alusta alkaen. Sopimuksella korvataan Cotonoun sopimuksen kauppaa koskevat määräykset ja vapautetaan Maailman kauppajärjestön sääntöjen edellyttämällä tavalla vastavuoroisesti CARIFORUM-valtioiden ja Euroopan unionin välistä kauppaa asteittain. Kehitysyhteistyöllä on sopimuksessa merkittävä rooli. Sopimuksen muita keskeisiä elementtejä ovat Euroopan unionin ja CARIFORUM-valtioiden välisen taloudellisen yhteistyön edistäminen sekä CARIFORUM-valtioiden alueellisen integraation, hyvän hallinnon ja tehokkaan, ennakoitavan ja läpinäkyvän kauppaa ja investointeja koskevan sääntökehityksen luominen.

Sopimus tulee voimaan sitä kuukautta seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, jonka kuluessa osapuolet ovat ilmoittaneet toisilleen voimaantulon edellyttämien menettelyjen saattamisesta päätökseen. Sopimusta sovelletaan unionin toimivaltaan kuuluvien osin väliaikaisesti, kunnes sopimus on tullut voimaan. Esitykseen sisältyvä laki on tarkoitettu tulemaan voimaan tasavallan presidentin asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti sopimuksen voimaantulon kanssa.

## SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT .....	4
1 JOHDANTO .....	4
2 NYKYTILA .....	4
2.1 EPA-neuvottelujen eteneminen .....	4
2.2 CARIFORUM-valtioiden nykyinen tilanne .....	5
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET .....	5
3.1 Sopimuksen keskeiset tavoitteet.....	5
3.2 Sopimuksen keskeiset määräykset .....	6
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET .....	6
4.1 Taloudelliset vaikutukset.....	6
4.2 Yritysvaikutukset.....	7
4.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan .....	7
4.4 Ympäristövaikutukset.....	8
4.5 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	8
5 ASIAN VALMISTELU .....	9
5.1 Asian valmistelu Euroopan unionissa .....	9
5.2 Asian kansallinen valmistelu.....	10
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT .....	11
1 SOPIMUKSEN SISÄLTÖ JA SEN SUHDE SUOMEN LAINSÄÄDÄNTÖÖN .....	11
I OSA: KESTÄVÄÄN KEHITYKSEEN PYRKIVÄ	
KAUPPAKUMPPANUUS .....	11
II OSA: KAUPPA JA KAUPPAAN LIITTYVÄT KYSYMYKSET .....	12
I OSASTO: TAVARAKAUPPA .....	12
1 luku: Tullit.....	12
2 luku: Kaupan suojaaminen .....	13
3 luku: Muut kuin tariffitoimenpiteet.....	13
4 luku: Tulleja ja kauppaa koskevat helpotukset.....	14
5 luku: Maatalous ja kalastus .....	14
6 luku: Kaupan tekniset esteet.....	15
7 luku: Terveys- ja kasvinsuojelutoimet .....	15
II OSASTO: INVESTOINNIT, PALVELUKAUPPA JA SÄHKÖINEN	
KAUPPA .....	15
1 luku: Yleiset säännökset.....	15
2 luku: Kaupallinen läsnäolo .....	16
3 luku: Rajatylittävä palvelujen tarjoaminen.....	18
4 luku: Luonnollisten henkilöiden tilapäinen oleskelu liiketoimintaa	
varten.....	18
5 luku: Sääntelyjärjestelmä .....	19
6 luku: Sähköinen kaupankäynti .....	22
7 luku: Yhteistyö .....	22
III OSASTO: JUOKSEVAT MAKSUT JA PÄÄOMANLIIKKEET .....	22

	IV OSASTO: KAUPAN LIITÄNNÄISTOIMENPITEET .....	23
	1 luku: Kilpailu .....	23
	2 luku: Innovaatiot sekä teollis- ja tekijänoikeudet.....	23
	3 luku: Julkiset hankinnat.....	27
	4 luku: Ympäristö.....	28
	5 luku: Sosiaaliset näkökohdat.....	29
	6 luku: Henkilötietojen suojaaminen.....	30
	III OSA: RIITOJEN VÄLTÄMINEN JA RATKAISEMINEN .....	30
	IV OSA: YLEISET POIKKEUKSET.....	31
	V OSA: INSTITUTIONAALISET MÄÄRÄYKSET .....	31
	VI OSA: YLEISET JA LOPPUMÄÄRÄYKSET .....	32
	LIITTEET, PÖYTÄKIRJAT JA JULISTUKSET.....	35
2	LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT .....	35
3	VOIMAANTULO.....	35
4	EDUSKUNNAN SUOSTUMUKSEN TARPEELLISUUS JA KÄSITTELYJÄRJES- TYS .....	35
	4.1 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus .....	35
	4.1.1 Toimivallan jakautumisesta unionin ja sen jäsenvaltioiden välillä.....	35
	4.1.2 Sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset.....	37
	4.1.3 Määräykset, jotka koskevat sitoutumista muihin sopimuksiin.....	43
	4.2 Käsittelyjärjestys .....	44
	LAKIEHDOTUS .....	46
	CARIFORUM-valtioiden sekä Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden välillä tehdyn talouskumppanuussopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien mää- räysten voimaansaattamisesta.....	46
	SOPIMUSTEKSTI .....	47

## YLEISPERUSTELUT

### 1 Johdanto

Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren valtioiden (jäljempänä AKT-valtiot) sekä Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden yhteistyö perustuu vuosiksi 2000–2020 tehtyyn Cotonoun sopimukseen, jonka päämääränä on yhteistyön kehittäminen AKT-valtioiden kestävästä kehityksen sekä joustavan ja asteittaisen maailmantalouteen integroitumisen edistämiseksi ja köyhyyden vähentämiseksi. Cotonoun sopimus on laaja yhteistyösopimus ja se sisältää EU:n ja AKT-valtioiden välisen laajapohjaisen yhteistyön tavoitteet ja keinot. Siinä on määräyksiä muun muassa kauppasäännöksistä ja -etuisuuksista, poliittisesta dialogista, kehitysyhteistyöstä, yhteistyön institutionaalisisista järjestelyistä sekä yhteistyön mahdollisesta keskeyttämisestä.

Cotonoun sopimuksessa sovittiin AKT-valtioita hyödyttävistä väliaikaisista kauppajärjestelyistä. Koska järjestelyt antoivat AKT-valtioille erityiskohtelun EY:n markkinoilla, niille tarvittiin Maailman kauppajärjestön (WTO) poikkeuslupa. Poikkeuslupa saatiin vuoden 2007 loppuun saakka. Cotonoun sopimuksen mukaan EY:n ja AKT-valtioista muodostuvien ryhmien tulisi neuvotella WTO-velvoitteiden mukaiset talouskumppanuussopimukset (Economic Partnership Agreement, jäljempänä EPA-sopimukset) vuoteen 2008 mennessä.

CARIFORUM-valtioiden sekä Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden talouskumppanuussopimus (jäljempänä Karibian EPA-sopimus) neuvoteltiin ja allekirjoitettiin ennen Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan yhteisön perustamissopimuksen muuttamisesta tehdyn Lissabonin sopimuksen (SopS 67/2009, jäljempänä Lissabonin sopimus) voimaantuloa 1.12.2009. Lissabonin sopimuksen seurauksena Euroopan unioni korvasi Euroopan yhteisön. Koska Karibian EPA-sopimuksessa on kuitenkin käytetty

Euroopan yhteisöjen perustamissopimukseen perustuvaa terminologiaa, myös hallituksen esityksessä on johdonmukaisuussyistä pitäydytty osin tässä käytännössä etenkin referoitaessa sopimustekstiä ja viitattaessa Lissabonin sopimusta edeltäviin tapahtumiin.

### 2 Nykytila

#### 2.1 EPA-neuvottelujen eteneminen

Euroopan unionin neuvosto hyväksyi kesäkuussa 2002 komission mandaatin neuvotella vuoden 2007 loppuun mennessä EPA-sopimukset EY:n ja sen jäsenvaltioiden sekä AKT-valtioista muodostuvien neuvotteluryhmien välille. AKT-valtioiden neuvotteluryhmiä ovat Karibian neuvotteluryhmän (Caribbean Forum of ACP States, CARIFORUM) lisäksi Keski-Afrikka, Länsi-Afrikka, itäisen ja eteläisen Afrikan valtiot, Itä-Afrikan yhteisö, Eteläisen Afrikan kehitysyhteisö sekä Tyynimeri.

EPA-neuvottelut eivät edenneet kaikkien neuvotteluryhmien kanssa alkuperäisen aikataulun mukaisesti, vaan vuoden 2007 loppuun mennessä ainoastaan CARIFORUM-valtioiden kanssa saatiin parafoitua täysimittainen EPA-sopimus. Useiden muiden AKT-valtioiden tai ryhmien kanssa parafoitiin väliaikaisratkaisuna vuoden 2007 lopussa ns. ensivaiheen EPA-sopimuksia.

EPA-sopimusten tarkoituksena on korvata WTO:n poikkeusluvalla mahdollistetut EU:n ja AKT-valtioiden väliset Cotonoun sopimuksen sisältämät kauppajärjestelyt eli Cotonoun sopimuksen kauppaa koskevat osat. Tavoitteena on EU:n ja AKT-valtioiden kaupan asteittainen ja hallittu vapauttaminen sekä AKT-valtioiden joustava ja asteittainen integroituminen maailmantalouteen maiden kehitystarpeet huomioiden. Lisäksi sopimuksilla asetetaan puitteet kehitysyhteistyölle,

jolla vahvistetaan AKT-valtioiden tuotannollista ja kaupankäyntiin liittyvää kapasiteettia.

## 2.2 CARIFORUM-valtioiden nykyinen tilanne

Karibian EPA-neuvottelujen aikataulumukaiseen etenemiseen vaikuttivat CARIFORUM-valtioiden jo hyvällä alulla ollut integraatioprosessi, valtioiden sitoutuminen neuvotteluaikatauluun sekä CARIFORUM:n suhteellisen vahva neuvottelukapasiteetti. Kaikki CARIFORUM-valtiot parafoivat niitä koskevan EPA-neuvottelutuloksen vuoden 2007 lopussa, mutta Haiti pyysi lisäaikaa sopimuksen allekirjoittamiselle myrskytuhoihin ja muihin sisäisiin vaikeuksiinsa vedoten ja allekirjoitti sopimuksen vasta 11.12.2009.

CARIFORUM-valtioiden alueella asuu yhteensä noin 25 miljoonaa ihmistä. Useimmat alueen valtioista ovat keskittuloisia, mutta Haiti kuuluu YK:n määrittelemiін vähiten kehittyneisiin maihin (jäljempänä LDC-maa). CARIFORUM-valtioiden välillä on merkittäviä kehityseroja: YK:n kehitysohjelman (UNDP) inhimillisen kehityksen indeksillä 2007/2008 mitattuna Barbados (sijalla 31) ja Bahama (sijalla 49) ovat merkittävästi kehittyneempiä kuin Jamaika (sijalla 101) tai Haiti (sijalla 146). CARIFORUM-valtiot, lukuun ottamatta Bahamaa, ovat WTO:n jäseniä. Alueellinen bruttokansantuote (BKT) on 81,4 miljardia dollaria ja keskimääräinen BKT asukasta kohti 8 687 dollaria. Öljy- ja kaasuarantojensa takia Trinidad ja Tobago on alueen vaurain valtio, ja sen BKT asukasta kohti on lähes 25 000 dollaria. Useimpien alueen valtioiden talouden rakenne on yksipuolinen ja perustuu elintarvikkeiden perustuotantoon ja vientiin sekä matkailuun ja muihin palveluihin. Maataloustuotteiden osalta merkittävimpiä vientituotteita ovat sokeri, banaanit ja kahvi. Palvelut muodostavat 65 % alueen BKT:sta.

CARIFORUM-valtiot ovat hyvin riippuvaisia ulkomaankaupasta. Yhdysvallat on niiden lähimarkkina, jonne alueen viennistä suuntautuu 55 % ja josta tuonti on 38 %. EU on alueen toiseksi suurin kauppakumppani (11 % viennistä ja 6 % tuonnista). Alueen sisäinen kauppa on vähäistä, vain noin 6 % kokonaiskaupasta, mutta kuitenkin huomatta-

tavaa verrattuna muihin AKT-alueisiin. Alueen talouksille on tyypillistä pienet paikalliset markkinat ja maantieteellinen eristyneisyys. Saarivaltioiden tuotanto ja elinolosuhteet ovat alttiita ilmastomuutoksen haittavaikutuksille ja haavoittuvia luonnonkatastrofeille sekä merenpinnan nousulle. Haitissa tammikuussa 2010 tapahtunut maanjäristys tuhosi suurelta osin maan infrastruktuurin ja jätti 1,3 miljoonaa ihmistä kodittomaksi. Maa on jälleenrakennuksessaan vielä useita vuosia täysin riippuvainen ulkoisesta avusta, jota kanavoidaan laajojen kansainvälisten avustusohjelmien kautta.

## 3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

### 3.1 Sopimuksen keskeiset tavoitteet

Sopimuksen tavoitteena on vähentää köyhyyttä perustamalla kauppakumppanuuksia, jotka ovat kestäväen kehityksen, YK:n vuosituhattavoitteiden ja Cotonoun sopimuksen mukaisia. Päämääränä on EU:n ja CARIFORUM-valtioiden välisen kaupan asteittainen ja hallittu vapauttaminen ja niiden välisen taloudellisen yhteistyön edistäminen sekä CARIFORUM-valtioiden joustava ja asteittainen integroituminen maailmantalouteen. Sopimuksen tärkeänä elementtinä on CARIFORUM-valtioiden alueellisen integraation ja keskinäisen kaupan vahvistaminen.

Laajalla sopimuksella, johon sisältyy kaupan vapauttamisen lisäksi määräyksiä muun muassa palveluista, kilpailusta, investoinneista, julkisista hankinnoista ja henkisestä omaisuudesta, pyritään vahvistamaan toimivan markkinatalouden edellytyksiä CARIFORUM-valtioissa: tavoitteena on luoda vakaa, läpinäkyvä, tehokas ja ennakoitava taloudellinen ympäristö, joka tukee yrityssektorin kehitystä ja edistää yritysten ja investoijien sääntöperustaista toimintaa.

EPA-neuvottelujen peruslähtökohta on asymmetrinen. Neuvotteluosapuolet tunnustavat erot kehitystasoissaan, ja tästä syystä EY-sopimuspuoli hyväksyy CARIFORUM-valtioille erilaisia helpotuksia pitkien siirtymäkausien muodossa sekä kaupan vapautuksen tuotekatteessa. Köyhyyden vähentämistä tuetaan kestäväen kehityksen ja YK:n vuosi-

tuhattavoitteiden mukaisesti. Kehitysyhteistyöllä on sopimuksessa tärkeä asema. Sopimus korostaa EY:n roolia riittävän tuen takaamisessa CARIFORUM-valtioille, jotta niillä olisi mahdollisuus sopeutua sopimuksen tuomiin muutoksiin ja ennen kaikkea hyödyntää sopimusta.

### 3.2 Sopimuksen keskeiset määräykset

Sopimus sisältää kaikki ne toimenpiteet, jotka ovat tarpeen sellaisen vapaakauppa-alueen perustamiseksi, joka on WTO:n yleisen kauppaja- ja tullisopimuksen (GATT 1994) XXIV artiklan (artikla koskee alueellista soveltamista, rajaliikennettä, tulliliittoja ja vapaakauppa-alueita) määräysten mukainen. Sopimus sisältää lisäksi palveluja, investointeja ja sähköistä kaupankäyntiä koskevan osaston, joka on palvelujen kaupan vapauttamista koskevan WTO:n yleissopimuksen (jäljempänä GATS-sopimus) V artiklan (taloudellinen yhdentymisen) määräysten mukainen. Sopimus sisältää myös määräyksiä, jotka koskevat tullimenettelyjen ja kaupan helpottamista, kaupan teknisiä esteitä, terveys- ja kasvinsuojelutoimia, maa- ja kalataloutta, juoksevia maksuja ja pääomanliikkeitä, kilpailua, innovaatioita ja teollis- ja tekijänoikeuksia, julkisia hankintoja, rahoituskysymyksiä koskevaa vuoropuhelua, avoimuutta ja parhaita käytänteitä veropolitiikan alalla sekä ympäristöön liittyviä ja sosiaalisia näkökohtia.

Sopimuksella nimetään sen täytäntöönpanoa tukevan kehitysyhteistyön ensisijaiset kohteet. Kukin yksittäinen sopimuksen luku sisältää yhteistyön erityiskohteita ja kehitysyhteistyötä koskevassa julistuksessa vahvistetaan yhteys EY:n kauppaa tukevan kehitysyhteistyön strategiaan sekä muistutetaan komission ja jäsenvaltioiden aikomuksesta antaa panoksensa sopimuksella perustettavaan Karibian alueelliseen kehitysrahastoon. Kymmenennen Euroopan kehitysrahaston (EKR) kehitysohjelmilla on keskeinen merkitys sopimuksen toimeenpanon tukemisessa. Varsinaisia määräyksiä kehitysyhteistyön taosta ei sopimuksessa kuitenkaan ole.

Institutionaalisin määräyksiin sisältyy CARIFORUM-EY-yhteisneuvoston perustaminen. Yhteisneuvosto valvoo sopimuksen

täytäntöönpanoa. Sitä avustamaan perustetaan kauppaja- ja kehityskomitea sekä neuvonantava komitea. Lisäksi sopimuksella perustetaan parlamentaarinen valiokunta, joka tarjoaa foorumin Euroopan parlamentin ja CARIFORUM-valtioiden lainsäädäntöelinten jäsenten vuoropuhelulle. Sopimus sisältää myös sen vaikutusten seurantaa koskevia määräyksiä.

## 4 Esityksen vaikutukset

### 4.1 Taloudelliset vaikutukset

Sopimuksella ei ole välittömiä vaikutuksia valtion talousarvioon Suomessa. CARIFORUM-valtioista EU-alueelle suuntautuvalta tuonnilta on poistettu tullit jo aikaisemmin neuvoston antamalla asetuksella (EY) N:o 1528/2007 talouksumppanuussopimukset vahvistavissa tai niiden vahvistamiseen johtavissa sopimuksissa määrättyjen järjestelyjen soveltamisesta Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren valtioiden ryhmän tietyistä valtioista peräisin oleviin tuotteisiin (jäljempänä markkinoillepääsyasetus).

Osapuolten välisen kaupan asteittaisen vapauttamisen ja CARIFORUM-valtioiden integroitumisen sääntöpohjaiseen kansainväliseen talouteen yhdessä kauppaa tukevien toimintaympäristön uudistusten kanssa arvioidaan pitkällä tähtäimellä parantavan taloudellista tehokkuutta halvempien tuotannonkijöiden kautta sekä lisäävän tuotantoa investointien ja laajempien markkinoiden mitta-kaavaetujen kautta, ja täten edistävän CARIFORUM-valtioiden talouskasvua. Se, missä määrin ja missä aikataulussa näin tapahtuu, riippuu CARIFORUM-valtioiden talouksien sopeutumiskyvystä.

Koska sopimuksella ehkäistään osapuolten kotimarkkinatuotteiden suojelua esimerkiksi laskemalla ja poistamalla vienti- ja tuontitulleja, on CARIFORUM-valtioiden löydettävä korvaavia verotulojen lähteitä. Tullitulojen laskun vaikutuksia ja muita mahdollisia sopimukseen liittyviä sopeutumishaasteita pyritään lieventämään erityisesti Euroopan kehitysrahastosta rahoitettavalla kauppaa tukevalla kehitysyhteistyöllä, muun muassa kehittä-

mällä CARIFORUM-valtioiden verotusjärjestelmiä ja verohallintoa.

#### 4.2 Yritysvaikutukset

Sopimuksella pyritään edistämään yhteistyötä toimialoilla, joilla Suomellakin on asiantuntemusta. Näitä ovat esimerkiksi tutkimus- ja kehitystoiminta, innovaatiot erityisesti ympäristöä ja luonnonvaroja säästävillä aloilla sekä tieto- ja viestintäteknikka. Sopimukseen sisältyvän kulttuuriyhteistyöpöytäkirjan katsotaan vahvistavan kulttuurivaihtoa sekä kulttuurihyödykkeiden tarjoamisen edellytyksiä.

Sopimuksessa määritelty EU-tuotteisiin CARIFORUM-alueella kohdistuvien tuontitullien asteittainen lasku kattaa tiettyjä Suomen viennin kannalta tärkeitä kone- ja laitteollisuuden tuotteita. Sopimukseen kuuluviin CARIFORUM-valtioiden rooli Suomen kauppakumppaneina on kuitenkin melko vähäinen. Vuonna 2008 Suomen kokonaisvienti alueelle oli € 131,7 miljoonaa ja kokonaisvienti € 98,6 miljoonaa. CARIFORUM-valtioista EU-alueelle kohdistuva tuonti on pitkälti koostunut bauksiitista, alumiinista, rommista, sokerista, öljytuotteista ja banaanista.

Sopimuksen kauppaan liittyvillä määräyksillä voidaan arvioida olevan myönteisiä vaikutuksia CARIFORUM-alueella toimiville tai sinne suuntautumaan tai sijoittautumaan pyrkiville eurooppalaisille ja suomalaisille yrityksille. CARIFORUM-valtioiden asettamien tullien asteittaisen laskun arvioidaan edesauttavan vientiä alueelle. Sopimuksella myös yksinkertaistetaan tiettyjä tullimenettelyjä, minkä voidaan katsoa helpottavan vientiä alueelle.

Sopimuksella edistetään vapaata ja vääristymätöntä kilpailua. Markkinoiden avautuessa CARIFORUM-valtioiden yritykset joutuvat luonnollisesti sopeutumaan kasvavaan kansainväliseen kilpailuun. Kaupan vapauttaminen toteutetaan kuitenkin asymmetrisesti: CARIFORUM-tuotteiden tulli- ja kiintiövapaa pääsy EU-markkinoille koskee kaikkia tuotteita, kun riisin ja sokerin siirtymääjat päättyivät vuoden 2009 lopussa. CARIFORUM-valtiot sen sijaan sitoutuvat vapauttamaan 61 % EU-tuonnista 10 vuodessa,

83 % 15 vuodessa, ja 87 % 25 vuoden kuluessa. Tariffien alentaminen alkaa vasta vuonna 2011, ja se ei koske CARIFORUM-valtioiden määrittämiä herkkiä tuotteita (tiettyjä maataloustuotteita ja joitakin teollisia ja tekstiiliteollisuuden tuotteita). Pitkillä sopeutumisaajoilla pyritään tukemaan CARIFORUM-valtioissa sopeutumista sopimukseen. Alkuperäsäännöt ovat EPA-sopimuksessa merkittävästi joustavampia kuin Cotonoun sopimuksessa.

Julkisten hankintojen osalta sopimuksella pyritään turvaamaan vaatimukset täyttävien toimittajien tasapuolinen ja avoin kohtelu sekä tehokkaat hankintamenettelyt. Sopimusmääräykset edistävät EU-yritysten toimintaa CARIFORUM-alueella ja vastavuoroisesti mahdollistavat CARIFORUM-alueen toimijoiden pääsyn unionin alueella järjestettävien tarjouskilpailujen piiriin. Sopimuksella pyritään myös turvaamaan riittävä teollis- ja tekijänoikeuksien suoja. Sopimuksen myötä sekä EU-alueen että CARIFORUM-alueen yritysten oikeudellinen toimintavarmuus lisääntyy.

Palveluiden ja investointien osalta sopimuksella parannetaan markkinoillepääsyn edellytyksiä sekä vahvistetaan niitä koskevan toimintaympäristön vakautta. Sopimus lisää yritysten toiminnan oikeudellista varmuutta CARIFORUM-alueella. CARIFORUM-osapuolen toimijat saavat vastaavan oikeudellisen varmuuden EU:n ja sen jäsenvaltioiden tekemien sitoumusten myötä. Sopimuksella pyritään myös helpottamaan osapuolten yritysten välistä vuorovaikutusta ja erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten toimintamahdollisuuksia. Sopimuksen mukaan osapuolet eivät houkuttele suoria ulkomaisia sijoituksia madaltamalla kotimaan ympäristö-, työvoima- tai työterveys- ja työturvallisuuslainsäädännön ja -standardien tasoa tai välttämällä keskeisiä työelämää koskevia säännöksiä tai lainsäädäntöä, jolla pyritään suojaamaan ja edistämään kulttuurin monimuotoisuutta.

#### 4.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Sopimuksella perustetaan yhteisneuvosto, kauppa- ja kehityskomitea sekä eräitä erityiskomiteoita, jotka tarkastelevat sopimuk-

sen toimeenpanoon liittyviä sekä muita keskeisiä kysymyksiä. Perustetuilla instituutioilla ei arvioida olevan suoranaisia vaikutuksia viranomaistoimintaan Suomessa. Sopimus muodostaa kuitenkin EU:n ja AKT-valtioiden välille uuden yhteistyöinstrumentin ja uusia instituutioita, joihin liittyvään seuranta- ja vaikuttamistyöhön tarvittavat henkilöstövoimavarat tulee varmistaa.

Sopimuksen keskinäistä hallinnollista avunantoa tulliasioissa koskevan pöytäkirjan II täytäntöönpanosta vastaavat tulliviranomaiset. Koska CARIFORUM-valtioista EU-alueelle suuntautvalta tuonnilta on neuvoston markkinoillepääsyaasetuksella jo aiemmin poistettu tullit, ei sopimuksesta aiheudu muutoksia kyseisten tuotteiden tullitasoon. Kauppamenettelyjen helpottamista ja tulliyhteistyötä koskevien sopimusmääräysten ei myöskään arvioida tuovan muutoksia Suomen nykyisiin tullimenettelyihin.

Sopimuksen investointeja ja palvelukauppaa koskevien sitoumusten tekeminen tarkoittaa, että EU, Suomi tai muut jäsenmaat eivät voi tulevaisuudessa ottaa käyttöön sitoumuksissa määriteltyyn verrattuna CARIFORUM-valtioiden yrityksiä enemmän syrjiviä toimia lainsäädännössään. Sen sijaan sopimuksella ei ole suoria vaikutuksia viranomaisten toimintaan tai palveluiden ja investointien osalta käytössä oleviin menettelyihin.

CARIFORUM-valtioiden taloudellista toimintaa koskeva sääntely ei ole kaikilta osin samantasoista EU:n sääntelyn kanssa. Sopimus edellyttää CARIFORUM-osapuolelta tiettyjä lainsäädäntöön ja viranomaistoimintaan liittyviä uudistuksia, joilla varmistetaan asianmukainen kauppa tukeva lainsäädäntö, liiketoimintaympäristö, sääntelyn taso ja läpinäkyvä kauppa koskeva hallinto sekä riittävääntasoiset tuotestandardit. Muutosten toteuttamista pyritään tukemaan kauppa tukevalla kehitysyhteistyöllä.

#### 4.4 Ympäristövaikutukset

Luonnonvarojen ja ympäristön kestävä hallinta kuuluu sopimuksen keskeisiin periaatteisiin. Osapuolet vahvistavat sitoumuksensa edistää kansainvälisen kaupan kehittämistä niin, että varmistetaan ympäristön kestävä ja

järkevä hoito niiden tällä alalla tekemien sitoumusten mukaisesti. Sopimuspuolet eivät saa houkuttaa investointeja alueilleen esimerkiksi ympäristöstandardeja madaltamalla. Lisäksi sopimuksessa sitoudutaan siihen, etteivät sijoittajat kierrä kansainvälisiä ympäristö- tai työvoimavelvoitteita, jotka johtuvat sellaisista sopimuksista, joiden osapuolia EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot ovat. EPA-sopimus ei toisin sanoen aja ympäristösopimusten ohi.

Ympäristöä käsitellään sopimuksen II osan kaupan liitännäistoimenpiteitä koskevassa osastossa omana lukunaan (4 luku, 183–190 artiklat). Lisäksi sopimuksen johdannon periaatteissa on mainittu ympäristönsuojelu ja viitataan vuonna 2002 annettuun Johannesburgin julistukseen. Kestävää kehitystä käsittelevä 3 artikla korostaa, että sopimuksen soveltamisessa on otettava täysimittaisesti huomioon väestön ja tulevien sukupolvien inhimilliset, kulttuuriset, taloudelliset, sosiaaliset sekä terveyteen ja ympäristöön liittyvät edut. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä ihmiskeskeisen kestävä kehityksen toteuttamiseksi. Sopimuksessa tunnustetaan meren ekosysteemien monimuotoisuus sekä biologinen monimuotoisuus ja herkkyyks. Sopimuksella pyritään helpottamaan ympäristötuotteiden ja -palvelujen kauppaa. Sopimuksen 138 artiklassa käsitellään ekoinnovaatioita ja uusiutuvaa energiaa koskevaa yhteistyötä. Sopimuksen 232 artiklan mukaisesti perustetaan CARIFORUM–EY-neuvoa-antava komitea, jonka tehtävänä on muun muassa edistää sidosryhmien vuoropuhelua ja yhteistyötä ympäristöön liittyvissä näkökohdissa.

#### 4.5 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Sopimuksen arvioidaan edistävän kauppakumppanuuksia ja yhteistyöaloitteita, jotka edesauttavat myönteistä taloudellista ja yhteiskunnallista kehitystä sekä tukevat köyhyyden vähentämistä CARIFORUM-valtioissa. Sen arvioidaan edesauttavan CARIFORUM-alueen alueellista yhdentymistä ja taloudellista yhteistyötä, hyvää hallintotapaa, kaupan ja investointien säätelykehityksen vahvistamista sekä kauppapoliittisia valmiuksia ja alueen asteittaista yhdentymistä maailmantalouteen. Osapuolet kuitenkin tun-



nustavat sopimuksen 40 artiklassa, että kaupan esteiden poistaminen sopimuksessa esitetyn mukaisesti voi aiheuttaa suuria haasteita maatalous-, elintarvike-, ja kalastusalan tuottajille ja kuluttajille CARIFORUM-valtioissa. Sen vuoksi ne sopivat kuulevansa toisiaan näissä kysymyksissä. Sopimuksen toimiin haasteisiin pyritään myös vastamaan kauppaa tukevalla kehitysyhteistyöllä.

Kehitysyhteistyöllä on sopimuksessa merkittävä rooli (vrt. I osa, 7–8 artiklat sekä kehitysyhteistyön sisältöä koskevat tarkennukset kunkin sektorikohtaisen luvun artikloissa). Sopimuksen täytäntöönpanoa tukevaa kehitysyhteistyötä rahoitetaan Cotonoun sopimuksessa vahvistettujen sääntöjen puitteissa, erityisesti Euroopan kehitysrahaston ohjelmointimenettelyjen ja EU:n yleisestä talousarviosta rahoitettavien välineiden kautta. EU:n jäsenvaltiot sitoutuvat lisäksi kukin oman kehityspolitiikkansa ja omien kehitysyhteistyövälineidensä puitteissa alueellista talousyhteistyötä ja yhdentymistä sekä sopimuksen täytäntöönpanoa CARIFORUM-valtioissa ja aluetasolla koskevaan tukeen.

Sopimuksen yhteiskunnallisia ja kehitysvaikutuksia on pyritty arvioimaan tutkimuksilla ja selvityksillä muun muassa Euroopan Parlamentin toimeksiannosta. Lisäksi CARIFORUM-valtioiden ja Euroopan komission alueellinen valmistelutyöryhmä (Regional Preparatory Task Force) selvittää 20 prioriteettialueeseen liittyviä kysymyksiä, esimerkiksi sopimuksen ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten osalta. Sopimuksen kehitysulottuvuutta arvioiva, maaliskuussa 2009 Euroopan Parlamentille toimitettu tutkimus (The CARIFORUM–EU Economic Partnership Agreement (EPA): The Development Component. Final report to the European Parliament: EP/EXPO/B/DEVE/2008/60.) korostaa CARIFORUM-valtioiden tarpeiden arvioinnissa kolmea kokonaisuutta: sopimuksen vaikutuksia valtioiden tulli- ja verotuloihin, ja niistä seuraavia tukitarpeita; sopimuksen toimeenpanoon liittyviä välittömiä tukitarpeita; sekä CARIFORUM-valtioiden tuottajien tukitarpeita aloilla, joilla sopimuksen voi arvioida kasvattavan tuontia ja kilpailua.

Koska EPA-sopimuksen vaikutukset CARIFORUM-valtioiden kauppaan, lainsäädäntöön sekä hallinnollisiin ja institutionaalisiin

järjestelyihin näkyvät vasta pitkähkön ajan kuluessa, sopimuksessa sitoudutaan erillisten lukujen tarkistamiseen sekä myöhemmin koko sopimuksen tarkistamiseen Cotonoun sopimuksen umpeuduttua.

Sopimus ei sisällä yksityiskohtaisia kehitysyhteistyön tasoa koskevia sitoumuksia, mutta edellä mainittu Euroopan Parlamentille toimitettu tutkimus arvioi, että komission ja EU:n jäsenmaiden jo nyt EPA-tukeen korvamerkitsemät varat riittäisivät CARIFORUM-valtioiden ensisijaisiin tarpeisiin, kuten tulli- ja verotulomenetysten kompensoimiseen ja sopimuksen toimeenpanon tukemiseen vuoteen 2013 asti. Tukirahojen lopullisesta kohdentumisesta ei kuitenkaan vielä ole varmuutta, kuten ei myöskään vuoden 2013 jälkeisestä EPA-tuesta.

Edellä mainittu tutkimus korostaa kehitysvaikutusten seurannassa CARIFORUM–EY-parlamentaarisen valiokunnan roolia poliittisessa vaikuttamistyössä, jotta varmistetaan, että sopimuksen kehitysvaikutukset toteutuvat suunnitellusti. Poliittista seurantaa tarvitaan varmistamaan EU:n ja jäsenvaltioiden kehitysrahoituksen oikea-aikainen, CARIFORUM-valtioiden prioriteettien mukainen ja tuloksellinen kohdentaminen.

## 5 Asian valmistelu

### 5.1 Asian valmistelu Euroopan unionissa

EU:n neuvosto hyväksyi kesäkuussa 2002 komissiolle mandaatin neuvotella EPA-sopimuksista AKT-valtioiden muodostamien ryhmien kanssa, joihin myös CARIFORUM-valtiot kuuluvat. EY:n ja CARIFORUM:n väliset EPA-neuvottelut käynnistyivät vuonna 2003, ja neuvottelutulos parafoitiin 16.12.2007. Vuoden 2007 lopussa parafoitiin lisäksi useiden muiden AKT-valtioiden tai ryhmien kanssa ns. ensivaiheen EPA-sopimuksia. EU:n neuvosto antoi 20.12.2007 markkinoillepääsyaasetuksen (Neuvoston asetus (EY) N:o 1528/2007), jota CARIFORUM-valtiot sekä ensivaiheen EPA-sopimukset parafoineet valtiot pääsivät hyödyntämään. Markkinoillepääsyaasetuksella EU vapautti 1.1.2008 alkaen AKT-valtioista alueelleen suuntautuvan tuonnin (pl. aseet)

lukuun ottamatta riisiä ja sokeria, joille asetettiin erilliset siirtymäajat.

EY:n komissio teki 19.3.2008 neuvostolle ehdotuksen (KOM (2008) 155 lop.) Karibian EPA-sopimuksen allekirjoittamisesta ja väliaikaisesta soveltamisesta. Neuvosto teki asiaa koskevan päätöksen 15.7.2008, ja sopimus allekirjoitettiin 15.10.2008 (Guyana 20.10.2008, Haiti 11.12.2009), tosin Suomi useiden muiden EU:n jäsenvaltioiden tapaan allekirjoitti sopimuksen jo etukäteen Brysselissä 23.7.2008. Sopimus notifiointiin WTO:lle 16.10.2008, ja notifikaatiota muutettiin 22.10.2008 Guyanan liittymisen jälkeen. Sopimuksen väliaikainen soveltaminen alkoi sen unionin toimivaltaan kuuluvien osien 29.12.2008.

Neuvosto tekee Karibian EPA-sopimuksen tekemistä koskevan päätöksen sen jälkeen, kun sopimuksen tekemistä koskevat tarvittavat menettelyt on saatettu päätökseen. Komissio antoi sopimuksen tekemistä koskevan ehdotuksen (KOM (2008) 156 lop.) neuvostolle 4.4.2008.

Euroopan parlamentti antoi sopimukselle suostumuksensa 25.3.2009 äänin 460–82. Parlamentin lausunnon mukaan sopimuksen päätavoitteena on kehitystavoitteiden toteuttamisen, köyhyyden vähentämisen ja perusoikeuksien kunnioittamisen avulla edistää vuosittain asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Sen mukaan EPA-sopimuksia voidaan pitää tyydyttävinä, jos ne täyttävät seuraavat tavoitteet: AKT-valtioiden tukeminen kestävässä kehityksessä, niiden maailmankauppaan osallistumisen edistäminen, alueellistamisprosessin vahvistaminen, Euroopan unionin ja AKT-valtioiden välisen kaupan elvyttäminen ja AKT-valtioiden talouksien monipuolistamisen edistäminen. Parlamentti muun muassa korosti, että EPA-sopimuksia on tarkistettava säännöllisesti ja niiden vaikutuksia arvioida sekä katsoa, että kaupan sääntöjen tehostamisen lisäksi tukea kauppaan liittyvälle kehitysyhteistyölle on lisättävä.

## 5.2 Asian kansallinen valmistelu

Komissiolle annetusta EPA-sopimuksia koskevasta neuvottelumandaatista annettiin eduskunnalle selvitys perustuslain 97 §:n perusteella 21.5.2002 (E 56/2002 vp). Tämän jälkeen EPA-neuvotteluista ja Karibian EPA-sopimukseen liittyvistä komission ehdotuksista on annettu selvityksiä eduskunnalle seuraavasti: E-jatkokirjelmä 11.9.2007 (E 74/2007 vp), U-kirjelmä 12.6.2008 (U 31/2008 vp) sekä U-jatkokirje 25.8.2008. Lisäksi eduskunnalle on annettu selvityksiä EPA-neuvotteluista yleisten asioiden ja ulkosuhteiden neuvoston (YAUN) kokousten yhteydessä. EPA-neuvotteluja on käsitelty säännöllisesti EU-asioiden komitean alaisessa EU2/133-jaostossa.

Luonnos hallituksen esitykseksi oli valtiotieteiden tutkimuskeskuksen ja sidosryhmien lausuntokierroksella 16.7. – 1.9.2009 ja se saatettiin samalla EU2/133-jaoston laajalle kokoonpanolle sekä EU3/ulkosuhdejaoston laajalle kokoonpanolle tiedoksi. Ministeriöistä kaikki paitsi maa- ja metsätalousministeriö sekä valtioneuvoston kanslia (VNK/VNEUS) antoivat lausunnot tai kiittasivat, ettei niillä ole huomiota luonnokseen. Sidoryhmistä Akava, Elinkeinoelämän keskusliitto (EK), Kehitysyhteistyöjärjestöjen EU-yhdistys (Kehury) ja Kehitysyhteistyön palvelukeskus (Kepar) antoivat lausunnot. Ministeriöt esittivät lausunnoissaan lähinnä juridis-teknisiä huomioita; Sosiaali- ja terveysministeriö esitti lisäksi huomioita sopimuksen vaikutuksia koskevan kappaleen laajentamiseksi. Sidoryhmien lausunnoissa EK:n lausuntoa lukuun ottamatta painottui huoli sopimuksen kehitysvaikutuksista. Lausuntojen pohjalta esitykseen tehtiin tiettyjä juridis-teknisiä täsmennyksiä ja esityksen vaikutuksia koskevaa 4 kappaletta laajennettiin. Lausunnot sekä niistä laadittu yhteenveto ovat luettavissa hankerekisterin julkisilla Internet-sivuilla.

## YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

**1 Sopimuksen sisältö ja sen suhde Suomen lainsäädäntöön**

Seuraavassa selostetaan artiklaryhmittäin tai artiklakohtaisesti Karibian EPA-sopimuksen sisältö. Sopimuksen suhdetta Suomen lainsäädäntöön käsitellään vain niiden artiklojen osalta, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluviksi katsottavia määräyksiä.

Sopimus jakautuu kuuteen osaan:

– Sopimuksen I osa (kestävään kehitykseen pyrkivä kauppakumppanuus) sisältää sopimuksen tavoitteet ja periaatteet sekä kehitysyhteistyön ensisijaiset kohteet.

– Sopimuksen II osa (kauppa ja kauppaan liittyvät kysymykset) jakaantuu neljään osastoon, joista I osasto koskee tavarakauppaa, II osasto investointeja, palvelukauppaa ja sähköistä kauppaa, III osasto juoksevia maksuja ja pääomanliikkeitä ja IV osasto kaupan liittämisäitoimenpiteitä.

– Sopimuksen III osassa (riitojen välttäminen ja ratkaiseminen) on kaksi lukua: 1 luku koskee neuvottelua ja sovittelua ja 2 luku riitojen ratkaisumenettelyä.

– Sopimuksen IV osassa (yleiset poikkeukset) määrätään poikkeuksista sopimuksen soveltamisessa.

– Sopimuksen V osa (institutionaaliset määräykset) sisältää määräyksiä, jotka muun muassa koskevat sopimuksella perustettavaa yhteisneuvostoa, kauppa- ja kehityskomiteaa, parlamentaarista valiokuntaa sekä neuvonantavaa komiteaa.

– Sopimuksen VI osa (yleiset ja loppumääräykset) sisältää muun muassa osapuolten määritelmät, määräyksiä sopimuksen suhteista eräisiin muihin sopimuksiin sekä määräyksiä sopimuksen muuttamisesta ja voimaantulosta.

Lisäksi sopimukseen kuuluu seitsemän liitettä, kolme pöytäkirjaa ja kymmenen julistusta.

## I OSA:

**KESTÄVÄÄN KEHITYKSEEN PYRKIVÄ KAUPPAKUMPPANUUS**

*1–6 artiklat.* Sopimuksen tavoitteena on vähentää köyhyyttä perustamalla kauppakumppanuuksia, jotka ovat kestävän kehityksen, YK:n vuosituhtavoitteiden ja Cotonoun sopimuksen mukaisia. Sopimuksen 2 artiklassa todetaan, että sopimus pohjautuu muun muassa Cotonoun sopimuksen 9 artiklassa vahvistetuille peruseriaatteille, jotka koskevat ihmisoikeuksien kunnioittamista. Sopimuksella pyritään edistämään CARIFORUM-valtioiden alueellista yhdentymistä, hyvää hallintotapaa, kauppakapasiteettia, kilpailukykyä ja talouskasvua sekä asteittaista yhdentymistä maailmantalouteen. Sopimuksella vapautetaan osapuolten välistä kauppaa asteittain ja epäsymmetrisesti huomioiden niiden kehitystasot sekä WTO-velvoitteet. Osapuolet pyrkivät tekemään yhteistyötä kansainvälisillä foorumeilla, joilla käsitellään sopimuksen kannalta merkityksellisiä kysymyksiä.

*7–8 artiklat.* Sopimuksen toimeenpanoa tukeva kehitysyhteistyö on keskeinen osa sopimusta. Sitä toteutetaan erityisesti Euroopan kehitysrahaston (EKR) ohjelmointimenettelyjen muodostamissa ja EU:n yleisestä talousarviosta rahoitettavien soveltuvien välineiden puitteissa. Sopimuksen 7 artiklan 4 kohdan mukaan Euroopan yhteisö ja CARIFORUM-valtiot toteuttavat kukin roolinsa ja vastuunsa mukaisesti kaikki tarvittavat toimenpiteet, jotta varmistetaan sopimuksessa tarkoitettua kehitysyhteistyötä tukevien voimavarojen tehokas käyttöön saanti, tarjonta ja käyttö. EU:n jäsenvaltiot sitoutuvat lisäksi kukin oman kehityspolitiikkansa ja omien kehitysyhteistyövälineidensä puitteissa alueellista talousyhteistyötä ja yhdentymistä sekä sopimuksen täytäntöönpanoa CARIFORUM-valtioissa ja aluetasolla koskevaan tu-

keen. Kehitysyhteistyö suunnataan ensisijaisesti seuraaville aloille CARIFORUM-valtioissa: valmiudet sopimuksessa vahvistettujen sitoumusten noudattamiseen; uudistukset joilla vahvistetaan verohallintoa ja verotulojen keruuta siirryttäessä tulleihin ja maksuihin tukeutuvasta järjestelmästä epäsuoran verotuksen muihin muotoihin; yksityisen sektorin ja yritystoiminnan kehitys, yritysten kansainvälisen kilpailukykyyn tehostaminen ja talouksien eriytyminen; viennin monipuolistaminen; sellaisten teknologia- ja tutkimusedellytysten tehostaminen, joilla tuetaan terveys- ja kasvinsuojelutoimien, teknisten standardien sekä työvoima- ja ympäristönormien noudattamista; innovaatiojärjestelmän kehittäminen; ja kaupankäynnin edellyttämän infrastruktuurin kehittäminen.

Kehitysyhteistyön painopistealoja täsmennetään sopimuksen muissa luvuissa. Sopimuksen 8 artiklan 3 kohdan mukaan CARIFORUM-valtioiden on pyrittävä perustamaan alueellinen kehitysrahasto, joka kanavoisi sopimukseen liittyviä kehitysresursseja.

## II OSA:

### KAUPPA JA KAUPPAAN LIITTYVÄT KYSYMYKSET

#### I OSASTO:

#### TAVARAKAUPPA

##### 1 luku: Tullit

*9–14 artiklat.* Tulleja koskevan 1 luvun määräyksiä sovelletaan kaikkiin EY-osapuolesta peräisin oleviin tavaroihin ja kaikissa CARIFORUM-valtioissa. 'Alkuperästuote' määritellään pöytäkirjan I alkuperäsäännöissä. Pöytäkirjaa I tarkistetaan viiden vuoden sisällä sopimuksen voimaantulosta, jotta alkuperän määrittelyä voitaisiin edelleen yksinkertaistaa. Luvun 11 artiklassa määritellään 'tulli'. Tullilla tarkoitetaan maksuja, joita sovelletaan tavarantoiminnassa tai viennissä. Sillä ei kuitenkaan tarkoiteta seuraavia maksuja: sisäiset verot tai maksut, jotka kannetaan 27 artiklan mukaisesti; polkumyynti- tai tasoitustullit tai suojatoimenpiteet, joita sovelletaan tämän osaston 2 luvun

mukaisesti; palkkiot tai muut maksut, jotka kannetaan 13 artiklan mukaisesti. Sopimuksen piiriin kuuluvat tavarat luokitellaan harmonoidun tavarankuvaus- ja koodausjärjestelmän (HS) mukaisesti. Palkkioiden ja muiden maksujen määrä rajoitetaan tarjottujen palvelujen likimääräisiin kustannuksiin eikä niillä saa suojella välillisesti kotimarkkinatuotteita tai verottaa tuontia tai vientiä. Palkkioita tai muita maksuja ei saa periä konsuli-palveluista. Tavaroihin, jotka ovat peräisin jommastakummasta osapuolesta, ja joita vietään toisen osapuolen alueelle, ei sovelleta vientitulleja. CARIFORUM-valtioiden on 14 artiklan mukaisin ehdoin poistettava vientitullit kolmen vuoden kuluessa sopimuksen allekirjoittamisesta.

*15–16 artiklat.* CARIFORUM-valtioista peräisin olevia tuotteita voidaan tuoda EY-osapuoleen tullitta, liitteen II (CARIFORUM-valtioista peräisin oleviin tuotteisiin sovellettavat tullit) poikkeuksia lukuun ottamatta. CARIFORUM-valtioihin tuotaviin EY-osapuolesta peräisin oleviin tuotteisiin ei sovelleta liitteessä III (EY-osapuolesta peräisin oleviin tuotteisiin sovellettavat tullit) esitettyjä korkeampia tulleja ja tuotteet ovat vapaita 11 artiklassa tarkoitetuista kaikista tulleista, lukuun ottamatta liitteessä III lueteltuja. CARIFORUM-valtiot voivat sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen kymmenen vuoden ajan jatkaa ottamatta liitteessä III lueteltuja) soveltamista EY-osapuolesta peräisin oleviin tuotteisiin sillä edellytyksellä, että kyseisiä tulleja sovellettiin jo sopimuksen allekirjoittamispäivänä, ja että samoja tulleja peritään vastaavilta muista maista tuotavilta tuotteilta. Määrättyjä poikkeuksia lukuun ottamatta CARIFORUM-valtioiden ei tarvitse aloittaa tullien vaiheittaista poistamista seitsemän sopimuksen allekirjoittamisesta seuraavan vuoden aikana. Jos jonkin tuotteen tuonnissa ilmenee vakavia vaikeuksia, kauppa- ja kehityskomitea voi tarkastella ja mahdollisesti muuttaa tullien vähentämisen aikataulua.

*17–18 artiklat.* Tiettyjen CARIFORUM-valtioiden (lueteltu 17 artiklassa) kehitystarpeet huomioon ottaen osapuolet voivat muuttaa liitteessä III vahvistettua EY-osapuolesta CARIFORUM-valtioihin tuotaviin tuotteisiin sovellettavien tullien tasoa edellyttäen että

muutos ei ole ristiriidassa GATT 1994 -sopimuksen XXIV artiklan kanssa. Osapuolet voivat tarvittaessa päättää liitteessä III vahvistettujen ja muita EY-osapuolesta tuotavia tuotteita koskevien tullisitoumusten samanaikaisesta mukauttamisesta. Sopimuksen 18 artiklan tavoitteena on, että tullit kannetaan alkuperätavaroista vain kerran tuotessa niitä EY-osapuoleen tai CARIFORUM-valtioihin.

*19–22 artiklat.* Luvun 19 artiklassa määritellään vapaakauppasopimuksista johtuva etuuskohtelu ('More Favourable Treatment'): EY-osapuoli myöntää CARIFORUM-valtioille vastaavan etuuskohtelun, kuin se Karibian EPA-sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen mahdollisesti myöntää mille tahansa kolmannelle osapuolelle tämän kanssa tehtävän vapaakauppasopimuksen puitteissa, ja CARIFORUM-valtiot myöntävät EY-osapuolelle vastaavan etuuskohtelun, kuin ne Karibian EPA-sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen mahdollisesti myöntävät jollekin 'kaupan kannalta merkittävälle' (määritelty sopimuksessa) taloudelle tämän kanssa tehtävän vapaakauppasopimuksen puitteissa. Hallinnollinen yhteistyö todetaan välttämättömäksi etuuskohtelun toimeenpanossa ja valvonnassa.

## 2 luku: Kaupan suojaaminen

*23–24 artiklat.* Ellei artiklasta 23 muuta johdu, sopimus ei estä EY-osapuolta tai allekirjoittaneita CARIFORUM-valtioita soveltamasta polkumyynti- tai tasoitustoimenpiteitä asiaankuuluvien WTO-sopimusten mukaisesti tai suojalausekkeita tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen 1994 XIX artiklan, suojalausekkeista tehdyn sopimuksen ja Maailman kauppajärjestön perustamisesta tehtyyn Marrakeshin sopimukseen liitetyn maataloudesta tehdyn sopimuksen 5 artiklan (erityiset suojalausekemääräykset) mukaisesti. Ennen polkumyynti- ja tasoitustullitoimien asettamista EY-osapuoli harkitsee WTO-sopimusten mukaisten rakentavien keinojen käyttöä. Sopimuksen kehitystavoitteen vuoksi EY-osapuoli jättää CARIFORUM-valtioista tulevan tuonnin viiden vuoden ajaksi sellaisten toimenpiteiden ulkopuo-

lelle, jotka toteutetaan GATT 1994 -sopimuksen XIX artiklan (määrättyjen tuotteiden tuontiin kohdistuvat toimet), suojalausekkeista tehdyn WTO:n sopimuksen ja maataloudesta tehdyn WTO:n sopimuksen 5 artiklan (erityiset suojalausekemääräykset) nojalla.

*25 artikla.* Erikseen määriteltyjä ja kestoltaan rajattuja suojatoimenpiteitä voidaan 25 artiklassa mainituin edellytyksin soveltaa, jos toisen osapuolen tietyn tuotteen tuonti toisen osapuolen alueelle lisääntyy niin paljon ja sellaisissa olosuhteissa, että tämä uhkaa aiheuttaa vakavaa vahinkoa kilpailevan tuotteen kotimaisille tuottajille; tai tämä uhkaa aiheuttaa vakavia yhteiskunnallisia ongelmia, jotka voivat johtaa tuovan osapuolen taloudellisen tilanteen huomattavaan heikentymiseen; tai tämä uhkaa aiheuttaa häiriötä kilpailevien maataloustuotteiden markkinoilla. CARIFORUM-valtiot voivat toteuttaa määrättyjä suojatoimenpiteitä rajatun ajan, jos EY-osapuolen alueelta peräisin olevan tuotteen tuonti uhkaa aiheuttaa huomattavaa vahinkoa kehityksensä alkuvaiheessa olevalle toimialalle, joka tuottaa EY-tuontituotteen kanssa kilpailevia tuotteita.

## 3 luku: Muut kuin tariffitoimenpiteet

*26–28 artiklat.* Luvun 26–27 artikloissa määriteltyjä poikkeuksia lukuun ottamatta alkuperätuotteita koskevia tuonnin tai viennin kieltoja tai rajoituksia ei saa pitää voimassa eikä kotimarkkinatuotteita saa suojella sisäisillä veroilla tai rajoituksilla. Tuotaville alkuperätuotteille myönnetään kohtelu, joka on vähintään yhtä suotuisa kuin kohtelu, joka myönnetään samankaltaisille kotimarkkinatuotteille. Osapuolet eivät ota käyttöön uusia tukiohjelmia, joissa tuen edellytyksenä on vienti tai kasvata tällaista nykyistä tukea toisen osapuolen alueelle tarkoitettujen maataloustuotteiden osalta. EY-osapuoli poistaa vaiheittain CARIFORUM-valtioiden alueelle suuntautuvaan vientiin myönnettävät nykyiset tuet maataloutta koskevan WTO-sopimuksen liitteen I (lista sopimuksen soveltumisalaan kuuluvista tuotteista) piiriin kuuluvilta tuotteilta, joilta CARIFORUM-valtiot poistavat tullit.

4 luku: **Tulleja ja kauppaa koskevat helpotukset**

*29–31 artiklat.* Osapuolet tekevät yhteistyötä ja antavat toisilleen hallinnollista apua tullilainsäädännön ja tullimenettelyjen kehittämisessä. Osapuolet sopivat, että niiden kauppa- ja tullialan säännöt ja menettelyt tukeutuvat kansainvälisiin tulli- ja kauppa-alalla sovellettaviin välineisiin ja standardeihin, myös tullimenettelyjen yksinkertaistamista ja yhdenmukaistamista koskevan tarkistetun Kioton yleissopimuksen keskeisiin osiin, maailmankaupan turvaamista ja helpottamista koskevaan Maailman tullijärjestön (jäljempänä WCO) kehysnormistoon, WCO:n tietokokonaisuuteen ja harmonoitua tavarankuvaus- ja koodausjärjestelmää koskevaan yleissopimukseen. Osapuolet sopivat, että niiden kauppa- ja tullialan määräysten perustana ovat nykyaikaiset tullialan periaatteet ja toimintatavat, kuten sitovien tariffi- ja alkuperätietojärjestelmien luominen; yhtenäisen hallinnollisen asiakirjan soveltaminen; sähköinen tiedonvaihto; kauttakuljetuksen helpottaminen; avoimet ja syrjimättömät säännöt koskien tulliasioitsijoiden toimilupia sekä se, ettei riippumattomien tulliasioitsijoiden käyttöä edellytetä. Osapuolet muun muassa rationalisoivat asiakirjakäytäntöjä, yksinkertaistavat tulliselvityksen menettelyjä ja varmistavat rehellisyyshaavimusten noudattamisen alan kansainvälisten sopimusten periaatteiden mukaisesti.

*32–35 artiklat.* Osapuolet varmistavat, että tullialan lainsäädäntö ja menettelyt ovat julkisesti saatavilla. Viranomaisyhteistyöllä torjutaan laittomia toimintatapoja, taataan kansalaisten turvallisuus ja turvataan julkisten verotulojen keruu. Osapuolet varmistavat, että niiden tullia koskevat menettelyt rajoittavat kauppaa mahdollisimman vähän. Osapuolten väliseen kauppaan sovellettavat tullausarvon määrittämisen säännöt noudattavat GATT 1994 -sopimuksen VII artiklan (tullausarvon määrittäminen) soveltamisesta tehtyä WTO:n sopimusta. Osapuolet pyrkivät yhteiseen toimintatapaan tullausarvon määrittämiseen liittyvissä kysymyksissä. Osapuolet tekevät yhteistyötä (ml. tuen tarjoaminen CARIFORUM-valtioille) tullialalla ja edistävät alan alueellista yhdentymistä.

*36 artikla.* Sopimuksella perustetaan molempien osapuolten edustajista koostuva tulliyhteistyön ja kaupankäynnin helpottamisen erityiskomitea. Erityiskomitean puheenjohtajuus vaihtuu vuosittain osapuolten välillä ja erityiskomitea on raportointivelvollinen sopimuksella perustettavalle kauppa- ja kehityskomitealle. Tulliyhteistyön erityiskomitean tehtävänä on muun muassa seurata tullisäännösten täytäntöönpanoa ja hallinnointia; tarjota foorumi osapuolten välisille kuulemisille tulliasioissa; tehostaa yhteistyötä, joka koskee tariffikysymyksiä, tullilainsäädäntöä ja -menettelyjä, hallinnollista avunantoa sekä alkuperäsääntöjä; sekä mahdollistaa keskustelu teknisiin avustustoimintoihin liittyvistä seikoista.

5 luku: **Maatalous ja kalastus**

*37 artikla.* CARIFORUM-valtioiden maatalous- ja kalastustuotteiden kilpailukykyä pyritään edistämään luonnonvarojen kestävä hoidon mukaisesti. Merten ekosysteemien monimuotoisuus ja herkkyys pyritään ottamaan huomioon suojelun, tieteen sekä YK:n Elintarvike- ja maatalousjärjestön (FAO) vastuullisen kalastuksen toimintasäännöissä määritellyn varovaisuusperiaatteen pohjalta. Osapuolet pyrkivät välttämään merkittävien markkinahäiriöiden syntymistä CARIFORUM-valtioissa. Elintarviketurvan varmistamista sekä maaseutu- ja kalastusyhteisöjen toimeentulon parantamista pidetään tärkeänä.

*38–41 artiklat.* CARIFORUM-valtioiden maatalous-, elintarvike- ja kalastusalan yhdentymisen nähdään edistävän ylipäätään alueellista yhdentymisprosessia. Osapuolet tunnustavat, että kaupan esteiden poistaminen osapuolten väliltä voi kuitenkin aiheuttaa suuria haasteita maatalous-, elintarvike- ja kalastusalan CARIFORUM-tuottajille ja -kuluttajille. Sen vuoksi osapuolet sopivat kuulevansa toisiaan näistä kysymyksistä. Jos sopimuksen noudattaminen johtaa ongelmiin elintarvikkeiden tai CARIFORUM-valtioiden elintarviketurvan takaamiselle keskeisten tuotteiden saatavuudessa ja jos tilanne uhkaa aiheuttaa merkittäviä vaikeuksia CARIFORUM-valtioille, ne voivat toteuttaa määräi-

kaisia suojatoimenpiteitä, joista on määrätty erikseen 25 artiklassa.

*42–43 artiklat.* Osapuolet toteuttavat etukäteen kuulemisia kauppapolitiikan muutoksista, jotka voivat vaikuttaa perinteisten maataloustuotteiden (ml. banaani, rommi, riisi ja sokeri) kilpailuasemaan EY-osapuolen markkinoilla. EY-osapuoli pyrkii säilyttämään kyseisten maataloustuotteiden huomattavaan etuuskohteluun perustuvan pääsyn markkinoilleen niin pitkään kuin mahdollista ja varmistamaan, että etuuskohtelun väistämätön heikentäminen ajoitetaan mahdollisimman pitkälle ajanjaksolle. Osapuolten mukaan on tarpeen helpottaa CARIFORUM-valtioiden maatalous-, elintarvike- ja kalastusalan sekä maaseututalouden sopeutumista sopimuksen mukanaan tuomiin muutoksiin ja kiinnittää erityistä huomiota pienimuotoisiin toimintoihin muun muassa näillä aloilla. Yhteistyötä ja tukea kohdistetaan useisiin maatalous-, elintarvike- ja kalastusalan kysymyksiin.

#### 6 luku: **Kauppan tekniset esteet**

*44–51 artiklat.* Osapuolet vahvistavat sitoumuksensa WTO:n sopimukseen kaupan teknisistä esteistä (myös sopimuksen avoimuusmääräyksiin). Mainitun WTO-sopimuksen määritelmiä sovelletaan tämän sopimuksen 6 lukuun. Osapuolet poistavat kaupan tarpeettomia esteitä sekä lisäävät valmiuksiaan noudattaa kansainvälisiä ja toistensa teknisiä standardeja ja vaatimuksia. Ne näkevät standardisointia, akkreditointia ja kaupan teknisiä esteitä koskevan viranomaisyhteistyön ja tiedonvaihdon tärkeänä. Ne nimeävät sopimuksen väliaikaisen soveltamisen alettua niin sanotut yhteispisteet tiedonvaihdon lisäämiseksi. Osapuolet tekevät yhteistyötä (ml. tuen tarjoaminen CARIFORUM-valtioille) kaupan teknisiin esteisiin liittyvissä kysymyksissä ja helpottavat CARIFORUM-valtioiden edustajien osallistumista kansainvälisten standardointielinten kokouksiin ja työhön.

#### 7 luku: **Terveys- ja kasvinsuojelutoimet**

*52–59 artiklat.* Osapuolet vahvistavat sitoumuksensa WTO:n terveys- ja kasvinsuojelutoimien

lutoimia koskevan sopimuksen (ml. sopimuksen avoimuusmääräykset) mukaisiin oikeuksiin ja velvoitteisiin. Samalla ne vahvistavat kansainvälisen kasvinsuojeluyhteisö-sopimuksen (IPPC), CODEX Alimentariuksen ja Maailman eläintautijärjestön (OIE) mukaiset oikeutensa ja velvoitteensa.

Sopimuksen terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevaan 7 lukuun sovelletaan WTO:n terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevan sopimuksen määritelmiä. Luvun tavoitteena on toisaalta lisätä osapuolten valmiuksia suojella kansanterveyttä ja kasvien ja eläinten terveyttä, ja toisaalta torjua kaupan tahattomia esteitä, jotka ovat seurausta kasvien ja eläinten terveyden sekä kansanterveyden suojelemissa liittyvistä toimenpiteistä. Osapuolet nimeävät sopimuksen väliaikaisen soveltamisen alettua toimivaltaiset viranomaiset luvun täytäntöönpanoa sekä tiedonvaihtoa varten. Lisäksi osapuolet pyrkivät yhdenmukaistamaan terveys- ja kasvinsuojelutoimiaan. Ne myös pyrkivät edistämään alan viranomaisyhteistyötä ja avustamaan CARIFORUM-valtioita terveys- ja kasvinsuojelutoimien kehittämisessä.

## II OSASTO:

### INVESTOINNIT, PALVELUKAUPPA JA SÄHKÖINEN KAUPPA

#### 1 luku: **Yleiset säännökset**

*60 artikla.* Vahvistaen sitoutumisensa velvoitteisiin, joista on määrätty WTO:sta tehdyssä sopimuksessa, osapuolet vahvistavat järjestelyt, joita investointien ja palvelukaupan asteittainen, vastavuoroinen ja asymmetrinen vapauttaminen sekä sähköistä kauppaa koskeva yhteistyö edellyttävät. Sopimuksen II osaston määräykset eivät edellytä julkisten yritysten yksityistämistä, eivät aseta veloitetta julkisista hankinnoista eikä osaston määräyksiä sovelleta osapuolten myöntämiin tukiin. Artiklan 5 kohdan mukaan sopimuksen II osaston määräyksiä ei sovelleta työmarkkinoille pyrkiviä luonnollisia henkilöitä koskeviin toimenpiteisiin eikä kansalaisuutta, asumista tai työpaikkaa koskeviin toimenpiteisiin. Osaston määräykset eivät estä osapuolia soveltamasta toimenpiteitä, joilla sää-

dellään luonnollisten henkilöiden pääsyä tai väliaikaista oleskelua osapuolten alueella, edellyttäen että kyseiset toimenpiteet eivät heikennä osapuolille koituvia erityisten sitoumusten mukaisia etuja.

*61–63 artiklat.* Luvun 61 artiklassa määritellään sopimuksen investointeja, palvelukauppaa ja sähköistä kauppaa koskevan osaston avainkäsitteet. Luvun 62 artiklan mukaan osapuolet sitoutuvat käymään lisäneuvottelua ja investoinneista ja palvelukaupasta viimeistään viiden vuoden kuluttua sopimuksen voimaantulopäivästä tavoitteenaan osaston alaan kuuluvien sitoumusten parantaminen. Jotta sopimuksen sijoituksia ja palvelukauppaa koskevat sitoumusluettelot sisältävään liitteeseen IV voitaisiin sisällyttää Bahaman liittovaltion ja Haitin tasavallan sitoumukset, joiden on oltava yhteensopivia GATS-sopimuksen kanssa, osapuolet tekevät mainittuihin liitteisiin muutoksia viimeistään kuuden kuukauden kuluttua sopimuksen alkujärjittämistä. EY-osapuolen myöntämää II osaston määräysten mukaista etuuskohtelua ei sovelleta Bahaman liittovaltioon ja Haitin tasavaltaan ennen tällaisen päätöksen tekemistä. Neuvottelut Bahaman sitoumuksista saatiin päätökseen 25.1.2010, jonka seurauksena EY-osapuoli laajentaa sopimuksen mukaisen kohtelun koskemaan myös Bahama yhteisneuvoston päätöksellä. Haiti ei ole antanut toistaiseksi sidontalistaansa.

*64 artikla.* Osapuolet tunnustavat, että taloudellinen yhdentymisen CARIFORUM-valtioiden välillä jäljellä olevien esteiden asteittaisen poistamisen sekä sopivien, palvelukauppaa ja investointeja koskevien sääntelykehysten luomisen kautta edistää CARIFORUM-valtioiden alueellista yhdentymistä.

## 2 luku: **Kaupallinen läsnäolo**

*65–66 artiklat.* Luvun avainkäsitteet määritellään 65 artiklassa. Esimerkiksi 'kaupallisella läsnäololla' tarkoitetaan liike- tai ammattitoimintaan liittyvää sijoittautumista perustamalla, hankkimalla tai ylläpitämällä oikeushenkilö tai perustamalla tai ylläpitämällä sivuliike tai edustusto taloudellista toimintaa varten. Luvun määräyksiä sovelletaan toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat kaupalliseen läsnäoloon millä tahansa toimialalla lukuun

ottamatta ydinaineiden kaivostoimintaa, valmistusta ja jalostusta; aseiden, ammusten ja sotatarvikkeiden tuotantoa; audiovisuaalisen alan palveluja; kansallinen meriliikenteen kabotaasia; sekä lentoliikennepalveluja tietyn edellytyksin.

*67 artikla.* Markkinoillepääsy. Osapuolet myöntävät toisen osapuolen kaupalliselle läsnäololle ja investoijille vähintään yhtä hyvän kohtelun kuin sopimuksen sijoituksia ja palvelukauppaa koskevat sitoumusluettelot sisältävässä liitteessä IV on mainittu. Sopimuksen 67 artiklassa määritellään toimet, joita osapuolet eivät saa ylläpitää erityisten sitoumusten kohteena olevilla palvelualueilla, ellei toisin ole mainittu liitteeseen IV sisältyvissä erityisissä sitoumuksissa. Tällaisia toimia ovat esimerkiksi kaupallista läsnäoloa koskevat määrälliset rajoitukset lukumääräisten kiintiöiden, monopolien, yksinoikeuksien tai muiden kaupallista läsnäoloa koskevien vaatimusten muodossa; liiketoimien, varojen, tuotannon tai ulkomaisen pääoman kokonaismäärää koskevat rajoitukset; sekä toimenpiteet, jotka edellyttävät tietynlaista kaupallisen läsnäolon muotoa tai yhteisyritystä, jonka kautta toisen osapuolen sijoittajat voivat harjoittaa taloudellista toimintaa. Vastavista toimista määrätään myös GATS-sopimuksen XVI artiklassa (markkinoillepääsy).

*68–69 artiklat.* Kansallinen kohtelu. Osapuolet sitoutuvat tarjoamaan toisen osapuolen kaupalliselle läsnäololle ja investoijille kaupalliseen läsnäoloon vaikuttavien toimenpiteiden suhteen yhtä edullisen kohtelun kuin omalle vastaavalle kaupalliselle läsnäololle ja investoijille niillä palvelualueilla, joilla osapuoli on tehnyt markkinoillepääsytoumuksia liitteen IV mukaisesti. Tämän vaatimuksen täyttymistä arvioidaan 68 artiklan mukaan siten, että kohtelun katsotaan olevan vähemmän edullista, jos se muuttaa kilpailuedellytyksiä jommankumman osapuolen kaupallisen läsnäolon tai palvelujen tarjoajien eduksi. Sopimuksen 68 artiklan nojalla tehdyt erityiset sitoumukset eivät velvoita osapuolia korvaamaan kaupallisen läsnäolon ja investoijan ulkomaalaisuudesta johtuvaa luontaista kilpailuhaittaa. Osapuolten 2 luvun mukaisesti vapauttamat alat sekä näillä aloilla sovellettavat markkinoille-



pääsyn ja kansallisen kohtelun rajoitukset luetellaan 69 artiklassa mainitun mukaisesti liitteeseen IV sisältyvissä sitoumusluetteloissa.

Luvun 67–69 artiklojen voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan siltä osin kuin niiden pohjalta on tehty liitteessä IV listattuja markkinoillepääsyn tai kansallisen kohtelun sitoumuksia, joita selostetaan tarkemmin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kapaleessa.

*70 artikla.* Suosituimmuuskohtelu. EY-osapuoli ulottaa allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden kaupalliselle läsnäololle tai sijoittajille vähintään yhtä hyvän kohtelun, kuin minkä se myöntää minkä tahansa kolmannen maan kanssa tehtävän taloudellista yhdentymistä koskevan sopimuksen puitteissa tämän maan vastaavalle kaupalliselle läsnäololle tai sijoittajille. Allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot puolestaan ulottavat EY-osapuolen kaupalliselle läsnäololle tai sijoittajille vähintään yhtä hyvän kohtelun, jonka ne myöntävät jonkin kaupan kannalta merkittävän talouden kanssa tekemänsä sopimuksen puitteissa tämän maan vastaavalle kaupalliselle läsnäololle tai sijoittajalle. 'Kaupan kannalta merkittävä talous' on määritelty erikseen 70 artiklassa (tosin suomenkielisen sopimusversion 70 artiklan 1 b kohta samoin kuin 79 artiklan vastaava 1 b -kohta ei vastaa täysin muita kieliversioita, vaan kyseisistä kohdista "kaupan kannalta merkittävä talous" on pudonnut pois). Edellä kuvatut velvoitteet eivät kuitenkaan kata sellaisia EY-osapuolen tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden kolmansien maiden kanssa tekemiä sopimuksia, joilla luodaan sisämarkkinat näiden sopimusosapuolten välille tai joissa edellytetään merkittävää lainsäädännön lähentämistä. Velvoitteita ei edelleen sovelleta kohteluun, jonka osapuoli myöntää a) GATS-sopimuksen VII artiklan (tunnustaminen) tai sen rahoituspalveluja koskevan liitteen mukaisten pätevyiden tunnustamista, lisensejä tai vakavaraisuusvaatimuksia koskevien toimenpiteiden, b) verotukseen liittyvän kansainvälisen sopimuksen tai järjestelyn tai c) GATS-sopimuksen II artiklan 2 kohdan mukaisten suosituimmuuskohteluun tehtyjen poikkeusten nojalla.

Mikäli jokin CARIFORUM-valtio tekee taloudellista yhdentymistä koskevan sopimuksen jonkin kaupan kannalta merkittävän talouden kanssa ja antaa tällaiselle kolmannelle osapuolelle paremman kohtelun kuin yhteisölle, on osapuolten aloitettava neuvottelut, joissa voidaan päättää, voiko kyseinen CARIFORUM-valtio evätä tämän paremman kohtelun EY-osapuolelta. Artikla kuuluu lainsäädännön alaan siltä osin kuin sopimuksessa tai unionin ja sen jäsenvaltioiden tulevaisuudessa vapaakauppasopimuksissa tehdään markkinoillepääsyn tai kansallisen kohtelun sitoumuksia, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan.

*71–73 artiklat.* Sopimuksen II osaston määräykset eivät rajoita osapuolten sijoittajien oikeuksia hyötyä mahdollisesta edullisemmasta kohtelusta, joka myönnetään osapuolten olemassa olevien tai tulevien investointeja koskevien kansainvälisten sopimusten nojalla, joiden osapuolina on jokin EU:n jäsenvaltio ja jokin CARIFORUM-valtio. Osapuolet kuitenkin varmistavat, että sijoittajia kielletään antamasta asiantonta etua virkamiehelle tai häneen liittyvälle henkilölle, jolla ohjattaisiin virkamiehen toimia sijoittajien etujen mukaisesti; että sijoittajat noudattavat keskeisiä Kansainvälisen työjärjestön (jäljempänä ILO) työelämää koskevan julistuksen mukaisia standardeja; että sijoittajat eivät kierrä osapuolten allekirjoittamiin kansainvälisiin sopimuksiin sisältyviä ympäristö- tai työvoimavelvoitteita; ja että sijoittajat ovat tarvittaessa yhteydessä paikallisyhteisöön etenkin hankkeissa, joihin liittyy laajamittaista luonnonvaroihin perustuvaa toimintaa. Osapuolet myös varmistavat, ettei ulkomaisia sijoituksia houkutella madaltamalla kotimaan ympäristö-, työvoima- ja työterveys- ja työturvallisuuslainsäädännön ja -standardien tasoa tai väljentämällä keskeisiä kulttuurin monimuotoisuuden suojaamiseen tähtäviä säännöksiä.

*74 artikla.* Vapauttaakseen investointeja edelleen osapuolet sitoutuvat tarkastelemaan säännöllisin väliajoin investointeja koskevaa oikeudellista kehystä, investointiympäristöä ja osapuolten välisiä investointivirtoja.

3 luku: **Rajatylyttävä palvelujen tarjoaminen**

*75–76 artiklat.* Luvun määräyksiä sovelletaan toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat rajatylyttävään palveluiden tarjontaan 75 artiklassa luetelluin edellytyksin. Luvun määräyksiä ei sovelleta julkisiin palveluihin. Markkinoillepääsyn osalta osapuolet myöntävät toistensa palveluille ja palveluiden tarjoajille kohtelun, joka on vähintään yhtä suotuisa kuin sijoituksia ja palvelukauppaa koskevat sitoumusluettelot sisältävään liitteeseen IV sisältyvissä erityisissä sitoumuksissa on täsmennetty. Aloilla, joilla on tehty markkinoillepääsytoumuksia, osapuolet eivät saa (ellei liitteessä IV toisin mainita) ylläpitää vastavia rajoituksia kuin mitä 67 artiklan yhteydessä on edellä selostettu.

*77–79 artiklat.* Osapuolet myöntävät liitteen IV markkinoillepääsytoumusten ja -edellytysten mukaisesti toistensa palveluntarjoajille ja palveluille vähintään yhtä hyvän kohtelun kuin omille vastaaville palveluilleen ja palveluntarjoajilleen. Tämän vaatimuksen täyttymistä arvioidaan samalla tavoin kuin 68 artiklan yhteydessä on edellä selostettu. Osapuolten 3 luvun mukaisesti vapauttamat palvelualat sekä näillä aloilla sovellettavat markkinoillepääsyn ja kansallisen kohtelun rajoitukset luetellaan liitteeseen IV sisältyvissä sitoumusluetteloissa. Osapuolet sitoutuvat myöntämään vastaavan suosituimuuskohtelun kuin mitä 70 artiklan yhteydessä on edellä selostettu.

Sopimuksen 75–79 artiklojen voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan siltä osin kuin niiden pohjalta on tehty liitteessä IV listattuja markkinoillepääsyn tai kansallisen kohtelun sitoumuksia, joita selostetaan tarkemmin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa.

4 luku: **Luonnollisten henkilöiden tilapäinen oleskelu liiketoimintaa varten**

*80 artikla.* Sopimuksen 4 lukua sovelletaan 60 artiklan 5 kohdan mukaisesti toimenpiteisiin, jotka koskevat avainhenkilöstön, korkeakoulututkinnon suorittaneiden harjoittelijoiden, yrityspalveluiden myyjien, sopimusperusteisten palveluntarjoajien, itsenäisten ammatinharjoittajien ja liiketoimintaa varten tulevien lyhytaikaisten vierailijoiden saapumista ja tilapäistä oleskelua osapuolten alueella. Luvun avainkäsitteet määritellään 80 artiklassa yksityiskohtaisesti. Esimerkiksi käsite 'avainhenkilöstö' sisältää yrityksen sijoitautumista valmistelemaan tulevat liikevierailijat ja yritysten sisäiset siirrot, jotka koskevat johtajia tai asiantuntijoita.

*81–82 artiklat.* Osaston 2 luvun mukaisesti vapautettujen palvelualojen osalta osapuolet sallivat toisen osapuolen sijoittajien palkata omiin kaupallisiin läsnäoloihinsa toisen osapuolen luonnollisia henkilöitä edellyttäen, että henkilöt ovat joko avainhenkilöstöä tai korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita. Tilapäinen saapuminen ja oleskelu on yrityksen sisäisten siirtojen osalta rajattu enintään kolmeen vuoteen, liikevierailijoiden osalta 90 päivään vuodessa ja korkeakoulututkinnon suorittaneiden harjoittelijoiden osalta yhteen vuoteen. Ellei liitteessä IV toisin täsmennetä, osapuolet eivät saa ylläpitää 2 luvun mukaisesti vapautetuilla palvelualoilla syrjiviä toimenpiteitä tai toimenpiteitä, joilla rajoitetaan avainhenkilöstön tai korkeakoulututkinnon suorittaneiden harjoittelijoiden kokonaismäärä kiintiöiden tai tarveharkinnan muodossa. Osapuolet sallivat yrityspalvelujen myyjien tilapäisen oleskelun määrätyksi ajaksi tämän osaston 2 ja 3 luvun mukaisesti vapautetuilla palvelualoilla ja liitteessä IV lueteltujen rajoitusten mukaisesti.

*83 artikla.* Osapuolet vahvistavat GATS-sopimuksen mukaiset sitoumuksensa koskien sopimusperusteisten palveluntarjoajien ja itsenäisten ammatinharjoittajien maahantuloa ja tilapäistä oleskelua sekä sallivat sopimusperusteisten palveluntarjoajien ja itsenäisten ammatinharjoittajien tarjota palveluja liitteessä IV ja 83 artiklassa täsmennettyjen edellytysten mukaisesti. Sopimuksen 83 artiklassa eritellään yksityiskohtaisesti palvelualat, joilla EY-osapuoli sallii mainituin edellytyksin CARIFORUM-valtioiden sopimusperusteisten palveluntarjoajien ja itsenäisten ammatinharjoittajien tarjota palvelujaan EU:n jäsenvaltioiden alueella.

Sopimuksen 81–83 artiklojen voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan siltä osin kuin niiden pohjalta on tehty sopimuksen liitteessä IV listattuja markkinoillepääsyn tai kansallisen kohtelun sitoumuksia, joita selostetaan tarkemmin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa.

*84 artikla.* Osapuolet helpottavat omien lainsäädäntöjensä mukaisesti toisen osapuolen alueelta tulevien liikematkailijoiden saapumista sekä kestoltaan rajattua oleskelua alueillaan, kun oleskelun tarkoituksena on tutkimus ja suunnittelu, koulutusseminaarit, messut ja näyttelyt, myynti, hankintojen tekeminen tai matkailuhenkilöstön osallistuminen matkailualan kokouksiin tai matkailumessuille.

#### 5 luku: Säätelyjärjestelmä

*85 artikla. 1 jakso: Yleisesti sovellettavat määräykset.* Osapuolet voivat edellyttää luonnollisilta henkilöiltä tarvittavaa pätevyyttä ja ammattikokemusta palvelualoilla. Osapuolet rohkaisevat alueidensa ammatillisia yhdistyksiä tekemään pätevyyden vastavuoroista tunnustamista koskevia suosituksia, joiden pohjalta osapuolet harkitsevat neuvotteluiden aloittamista vastavuoroista tunnustamista koskevasta sopimuksesta. Tällaisen sopimuksen olisi oltava WTO-sopimuksen asianomaisten määräysten ja erityisesti GATS-sopimuksen VII artiklan (tunnustaminen) mukaisia.

*86–87 artiklat.* Osapuolet perustavat niin sanottuja kyselypisteitä, jotka pyynnöstä toimittavat toisen osapuolen sijoittajille ja palveluntarjoajille tietoja toimenpiteistä ja kansainvälisistä sopimuksista, jotka liittyvät tai vaikuttavat tähän sopimukseen. Kyselypisteet on lueteltu liitteessä V. Lisäksi osapuolet perustavat tai pitävät yllä oikeudellisia, välitys- tai hallinnollisia tuomioistuimia, jotka mahdollistavat kaupallista läsnäoloa, rajatylittävää palveluntarjontaa tai luonnollisten henkilöiden tilapäistä liiketoimintaleskelua koskevien hallinnollisten päätösten mahdollisen uudelleen tarkastelun ja asianmukaiset oikaisukeinot. Sopimuksen 87 artikla kuuluu lainsäädännön alaan siten kuin

jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa on selostettu.

*88 artikla. 2 jakso: Tietokonepalvelut.* Siltä osin kuin osapuolet vapauttavat tietokonepalvelujen kauppaa II osaston 2, 3 ja 4 lukujen mukaisesti, ne hyväksyvät 88 artiklassa määritellyn tietokonepalvelujen katetta koskevan yhteisymmärryksen. Yhteisymmärrys perustuu YK:n koodiin CPC 84, jolla kuvataan tietojenkäsittelypalveluja ja niihin liittyviä palveluja. Koodi kattaa kaikkia tietokonepalveluja ja niihin liittyviä palveluja koskevat perustoiminnot. Palveluja tarjotaan usein kokonaisuuksina, jotka sisältävät yhden tai useamman perustoiminnon. Sopimuksen 88 artiklassa määritellään, mitä tietokonepalvelut ja niihin liittyvät palvelut (ml. verkon välityksellä toimitetut palvelut) sisältävät.

Tietokonepalvelut ja niihin liittyvät palvelut mahdollistavat muiden palveluiden tarjoamisen sähköisesti tai muunlaisin keinoin. Sen vuoksi on tärkeää erottaa toisistaan mahdollistava palvelu (esim. verkko- tai sovellusäynnöinti) sekä sisältö- tai ydinpalvelu, jota tarjotaan sähköisesti (esim. pankkipalvelu). Näissä tapauksissa ydinpalvelun sisältö ei kuulu CPC 84:n katteeseen.

*89–91 artiklat. 3 jakso: Kuriiripalvelut.* Sopimuksen 89 artiklassa määritellään käsitteet 'yleispalvelu' ja 'yksittäinen toimilupa'. Jaksossa esitetään sääntelyperiaatteet, jotka koskevat II osaston 2, 3 ja 4 lukujen mukaisesti vapautettavia kuriiripalveluja. Osapuolten on estettävä kilpailunvastaisten toimintatapojen käyttäminen sellaisilta toimittajilta, jotka voisivat markkina-asemaansa käyttämällä vaikuttaa olennaisesti (hintaa ja tarjontaa koskeviin) osallistumisehtoihin kuriiripalvelujen markkinoilla. Osapuolilla on oikeus määritellä, minkälaiset yleispalveluvelvoitteet ne pitävät voimassa. Tällaisia velvoitteita ei katsota kilpailunvastaisiksi, jos niitä hallinnoidaan avoimesti, syrjimättömästi ja kilpailun kannalta puolueettomalla tavalla eivätkä ne aiheuta suurempaa rasitetta kuin mitä osapuolten määrittämä yleispalvelu edellyttää. Sopimuksen 90 artikla kuuluu lainsäädännön alaan siten kuin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa on selostettu.

*92–93 artiklat.* Yksittäistä toimilupaa voidaan edellyttää ainoastaan yleispalvelun piiriin kuuluvilta palveluilta. Jos yksittäistä toimilupaa vaaditaan, sen myöntämiseen liittyvät perusteet, toimilupakohtaiset edellytykset sekä aika, joka normaalisti vaaditaan toimilupahakemusta koskevan päätöksen tekemiseen, on julkistettava. Yksittäisen toimiluvan epäämisperusteet on ilmoitettava pyynnöstä hakijalle, ja osapuolten on luotava riippumattoman elimen välityksellä tapahtuva syrjimätön ja avoin muutoksenhakumenettely. Sääntelyelinten on oltava erillisiä kuriiripalvelujen tarjoajista ja ne eivät saa olla niihin nähden vastuussa toiminnastaan. Sääntelyelinten riippumattomuutta koskeva 93 artikla kuuluu lainsäädännön alaan siten kuin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa on selostettu.

*94–95 artiklat. 4 jakso: Televiestintäpalvelut.* Televiestintäpalveluja koskevassa jaksossa esitetyt sääntelyperiaatteet koskevat seuraavia II osaston 2, 3 ja 4 lukujen mukaisesti vapautettuja televiestintäpalveluja (yleisradiotoimintaa lukuun ottamatta): puhelinpalvelut, paketikytkentäiset ja piirikytkentäiset tiedonsiirtopalvelut, teleksipalvelut, lentätinpalvelut, telekopiopalvelut, yksityisiä vuokrajohtoja koskevat palvelut sekä matkaviestintää ja henkilökohtaista viestintää koskevat palvelut ja järjestelmät. Televiestintää koskevat avainkäsitteet määritellään 94 artiklassa ja televiestintäpalvelualan sääntelyviranomaisia koskevat kriteerit 95 artiklassa. Palveluntarjoajilla on oikeus valittaa sääntelyviranomaisen päätöksestä riippumattomaan muutoksenhakuelimeen. Sopimuksen 95 artikla kuuluu lainsäädännön alaan siten kuin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa on selostettu.

*96–97 artiklat.* Palvelujen tarjontaan on myönnettävä lupa, mikäli mahdollista, pelkän ilmoituksen perusteella. Toimilupa voidaan vaatia, jotta numeroiden ja taajuuksien myöntämiseen liittyvät kysymykset voidaan ratkaista. Osapuolten on 97 artiklan mukaan IV osaston 1 luvun määräyksissä esitetyllä tavalla ylläpidettävä tai otettava käyttöön toimia, joilla estetään kilpailunvastaisten toimintatapojen käyttäminen suurilta palve-

luntarjoajilta. Kyseinen artikla kuuluu lainsäädännön alaan siten kuin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa on selostettu.

*98–99 artiklat.* Tarjoajilla, joilla on televiestintäpalvelujen tarjoamista koskeva lupa, on oikeus neuvotella muiden tarjoajien kanssa julkisesti saatavilla olevien televiestintäverkkojen ja -palvelujen yhteenliittämisestä. Sopimuksen 98 artiklassa määrätään yhteenliittämisestä suuren tarjoajan kanssa. Viranomaisten tulee varmistaa, että palveluntarjoajien yhteenliittämistä koskevien neuvottelujen yhteydessä saamia tietoja käytetään vain tarkoitettuun tehtävään ja että tietojen luottamuksellisuutta kunnioitetaan. Menettelyt, jotka koskevat rajallisia resursseja, kuten taajuuksia, reititysoikeuksia ja -numeroita, on toteutettava puolueettomasti, viivytyksettä, syrjimättömästi ja avoimesti. Sopimuksen 98 artiklan määräykset, jotka koskevat verkkojen yhteenliittämistä koskevien menettelyjen julkaisemista ja yritysten neuvotteluissa saamien tietojen luottamuksellisuuden turvaamista samoin kuin sopimuksen 99 artiklan mukaisia menettelyjä koskevat määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan siten kuin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa on selostettu.

*100–102 artiklat.* Osapuolilla on oikeus määrittellä, minkälaiset yleispalveluvelvoitteet ne haluavat pitää voimassa. Näitä velvoitteita ei pidetä kilpailunvastaaisina, mikäli niitä hallinnoidaan avoimesti ja syrjimättömästi sekä kilpailun suhteen neutraalisti. Osapuolet voivat tarvittaessa arvioida, muodostaako yleispalvelun tarjonta kohtuuttoman rasitteen yleispalvelun tarjoajaksi nimetyille organisaatioille ja kansalliset sääntelyviranomaiset päättävät mahdollisista kompensatiomenettelyistä. Lisäksi osapuolet varmistavat 101 artiklan mukaisesti julkisessa televerkossa tapahtuvan ja julkisia televiestintäpalveluja käyttävän televiestinnän ja siihen liittyvien liikennetietojen luottamuksellisuuden palvelukauppaa rajoittamatta. Kansallisilla sääntelyviranomaisilla on mahdollisten riitojen ratkaisussa keskeinen rooli. Tietojen luottamuksellisuutta koskevan artiklan 101 voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan

siten kuin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa on selostettu.

*103–104 artiklat. 5 jakso: Rahoituspalvelut.* Rahoituspalveluja koskevassa jaksossa esitetään sääntelyperiaatteet, jotka koskevat 2, 3 ja 4 lukujen mukaisesti vapautettuja rahoituspalveluja. Rahoituspalveluja koskevat avainkäsitteet määritellään 103 artiklassa. Esimerkiksi käsitteellä 'rahoituspalvelu' tarkoitetaan vakuutustoimintaa oheispalveluihin sekä pankkipalveluja ja muita rahoituspalveluja, jotka määritellään artiklassa tarkemmin. Vakauden ja luotettavuuden turvaamista koskevista poikkeuksista määrätään 104 artiklassa. Osapuolet voivat ottaa käyttöönsä tai ylläpitää sijoittajien, tallettajien, vakuutuksenottajien suojelua tai rahoitusjärjestelmiensä luotettavuutta ja vakautta turvaavia toimenpiteitä. Mikään sopimuksessa ei velvoita osapuolia paljastamaan yksittäisten asiakkaiden liiketoimiin ja tileihin liittyviä tai julkisten elinten hallussa olevia luotamuksellisia tai yksityisiä tietoja.

*105 artikla.* Artiklassa määrätään ilmoittamisesta ja julkaisemisesta koskien muun muassa suunniteltuja, yleisesti sovellettavia toimenpiteitä sekä vaatimuksia, joita osapuolet soveltavat rahoituspalvelujen tarjoamista koskeviin hakemuksiin. Lisäksi artiklassa määrätään hakijan hakemustaan koskevasta tiedonsaantioikeudesta. Artiklan mukaan osapuolet pyrkivät ottamaan käyttöönsä rahoituspalvelualan sääntelyä ja valvontaa koskevat kansainvälisesti hyväksytyt normit ja soveltamaan niitä. Artiklan voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan siten kuin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa on selostettu.

*106 artikla.* Artiklassa määrätään uusien rahoituspalvelujen tarjoamisesta. Osapuolen tulee sallia toisen osapuolen rahoituspalvelujen tarjoajan tarjota samantyyppisiä uusia rahoituspalveluja kuin mitä sen omat rahoituspalveluntarjoajat saavat kansallisen lainsäädännön nojalla tarjota vastaavissa olosuhteissa. Osapuolet voivat määrätä tällaisen palvelun tarjoamisesta tietyn oikeudellisen yritysmuodon kautta ja edellyttää, että palvelun tarjoamiseen hankitaan lupa. Lupa voidaan evätä vain toiminnan vakauden ja luotetta-

vuuden turvaamiseen liittyvistä syistä. Tätä artiklaa sovelletaan ainoastaan rahoituspalvelutoimintaan, joka kuuluu 103 artiklassa mainittujen rahoituspalvelujen piiriin ja joka on vapautettu tämän osaston mukaisesti. Artikla kuuluu lainsäädännön alaan jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa selostetuina osin.

*107 artikla.* Osapuolen tulee sallia toisen osapuolen rahoituspalvelujen tarjoajan siirtää tietojenkäsittelyssä tarvittavia tietoja alueelleen ja sieltä pois, mikäli tämä on tarpeen rahoituspalvelujen tarjoajan tavanomaisessa liiketoiminnassa. Osapuolet ottavat käyttöönsä asianmukaiset suojatoimenpiteet yksityisyyden ja perusoikeuksien sekä henkilöiden vapauden suojaamiseksi, erityisesti henkilötietojen siirron osalta.

*108 artikla.* Artiklassa määrätään erityispoikkeuksista, joiden mukaan sopimus ei estä osapuolia toteuttamasta tai tarjoamasta alueillaan lakisääteiseen eläke- tai sosiaaliturvajärjestelmään kuuluvaa yksinomaista toimintaa (lukuun ottamatta tapauksia, joissa julkisten yhteisöjen tai yksityisten laitosten kanssa kilpailevat rahoituspalvelujen tarjoajat voivat osapuolten sisäisten sääntöjen mukaisesti harjoittaa tätä toimintaa). Sopimuksen määräyksiä ei sovelleta keskuspankin, rahaviranomaisten tai muun julkisen elimen raha- ja valuuttakurssipolitiikan yhteydessä toteuttamiin toimiin. Sopimus ei estä osapuolia toteuttamasta tai tarjoamasta alueillaan yksinomaista toimintaa tai palveluja osapuolten tai niiden julkisten elinten puolesta tai niiden taakamana tai niiden rahavaroja käyttäen.

*109 artikla. 6 jakso: Kansainväliset meriliikennepalvelut.* Kansainvälisiä meriliikennepalveluja koskevassa jaksossa (109 artikla) esitetään sääntelyperiaatteet, jotka koskevat 2, 3 ja 4 lukujen mukaisesti vapautettavia kansainvälisiä meriliikennepalveluja. Lisäksi 109 artiklassa määritellään asiaa koskevat avainkäsitteet, kuten 'kansainvälinen meriliikenne'.

Osapuolet soveltavat periaatetta, jonka mukaan kansainvälisille meriliikennemarkkinoille ja meriliikenteeseen on rajoittamaton pääsy kaupallisin ehdoin ja syrjimättömästi. Ne myöntävät toisen osapuolen lipun alla toimiville tai sen palveluntarjoajien liikenne-

nöimille aluksille yhtä edullisen kohtelun kuin omille aluksilleen (muun muassa satamiin pääsyn, satamien infrastruktuurin ja merenkulun tukipalvelujen käytön ja niistä johdettujen maksujen, tullipalvelujen ja laituripaikkojen sekä lastausta ja purkamista varten osoitettavien tilojen ja välineiden osalta). Sopimuksella tavoitellaan myös lastinjakoa koskevien järjestelyiden sekä mahdollisten peiteltyjen ja syrjivien esteiden poistamista. Osapuolet sitoutuvat lisäksi niin sanotun kansallisen kohtelun tai suosituimmuskohdellun myöntämiseen kansainvälisten meriliikennepalvelujen kaupallisen läsnäolon sijoitautumis- ja toimintaedellytyksien osalta, sen mukaan kummat näistä edellytyksistä ovat paremmat. Lisäksi osapuolet antavat toisen osapuolen kansainvälisen meriliikenteen tarjoajien saataville kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin artiklassa mainitut satamapalvelut.

*110–118 artiklat. 7 jakso: Matkailupalvelut.* Matkailupalveluja koskevassa jaksossa esitetään sääntelyperiaatteet, joka koskevat 2, 3 ja 4 lukujen mukaisesti vapautettavia matkailupalveluja. Osapuolten on IV osaston 1 luvun määräysten mukaisesti pidettävä yllä tai otettava käyttöönsä toimenpiteitä, joilla estetään palveluntarjoajia vaikuttamasta kilpailunvastaisesti osallistumisehtoihin matkailupalvelujen markkinoilla. Osapuolet pyrkivät helpottamaan kaupalliselta pohjalta tapahtuvaa teknologian siirtoa ja pienten ja keskisuurten yritysten osallistumista matkailupalvelualalla. Osapuolet tekevät yhteistyötä, jonka tavoitteena on 85 artiklan mukaisesti vaatimusten, kelpoisuusehtojen, toimilupien tai muiden määräysten vastavuoroinen tunnustaminen. Osapuolet rohkaisevat CARIFORUM:n palveluntarjoajia osallistumaan rahoitusohjelmiin, joilla tuetaan matkailun kestävä kehitystä sekä matkailupalveluihin sovellettavien ympäristö- ja laatu normien soveltamista. Luvun 117–118 artikloissa määrätään osapuolten yhteistyöstä ja teknisestä avusta matkailualalla. Luvun 111 artiklan voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan siten kuin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa on selostettu.

#### 6 luku: **Sähköinen kaupankäynti**

*119–120 artiklat.* Osapuolet edistävät välillään sähköistä kaupankäyntiä. Sähköisen kaupan kehityksen tulee olla yhteensopivaa korkeatasoisimpien kansainvälisten tietosuojastandardien kanssa. Sähköisin keinoin tapahtuvia toimituksia pidetään II osaston 3 luvussa tarkoitettuna palvelujen tarjontana, johon ei sovelleta tulleja. Osapuolet käyvät vuoropuhelua sähköisen kaupan sääntelykysymyksistä. Tietoja voidaan myös vaihtaa alan lainsäädäntökysymyksistä.

#### 7 luku: **Yhteistyö**

*121 artikla.* Osapuolet tekevät yhteistyötä (ml. tekninen apu sekä tuki koulutukselle ja kapasiteetin vahvistamiselle CARIFORUM-valtioissa) muun muassa sääntöihin ja standardeihin, palveluntarjoajien vientikapasiteetin kehittämiseen, sääntelyohjelmiin sekä sijoitusten ja yhteishankkeiden edistämiseen liittyen.

### III OSASTO:

#### **JUOKSEVAT MAKSUT JA PÄÄOMANLIIKKEET**

*122–123 artiklat.* Osapuolet sallivat juoksevat maksut asukkaidensa välillä vapaasti vaihdettavassa valuutassa. Osapuolet eivät rajoita maksutaseen pääomaa koskevien suoritusten osalta pääoman vapaata liikkuvuutta sellaisissa suorissa investoinneissa, jotka on tehty vastaanottavan maan lainsäädännön mukaisesti tai investoinneissa, jotka on tehty II osaston määräysten mukaisesti eivätkä rajoita näiden investointien ja niistä saatujen voittojen rahaksi muuttamista ja kotiuttamista. Osapuolet neuvottelevat helpottaakseen pääomanliikkeitä välillään ja edistääkseen näin tämän sopimuksen tavoitteita.

*124 artikla.* Jos osapuolten väliset maksut ja pääomanliikkeet poikkeuksellisissa olosuhteissa aiheuttavat tai uhkaavat aiheuttaa vakavia vaikeuksia raha- tai valuuttakurssipolitiikan toteuttamiselle EU:n jäsenvaltioissa tai CARIFORUM-valtioissa, EY-osapuoli tai yksi tai useampi sopimuksen allekirjoittanut CARIFORUM-valtio voi toteuttaa pää-

omanliikkeitä koskevia suojatoimenpiteitä enintään kuuden kuukauden ajan. Suojatoimenpiteen käyttöönosta ja sen poistamisen aikataulusta on ilmoitettava CARIFORUM-EY-yhteisneuvostolle.

#### IV OSASTO:

### KAUPAN LIITÄNNÄIS- TOIMENPITEET

#### 1 luku: **Kilpailu**

*125 artikla.* Sopimuksen 125 artiklassa määritellään kilpailua koskevan luvun avainkäsitteet. Artiklan 1 kohdan mukaan 'kilpailuviranomaisella' tarkoitetaan EY-osapuolen osalta Euroopan komissiota ja CARIFORUM-valtioiden osalta soveltuvin osin CARICOM-kilpailukomissiota ja/tai Dominikaanisen tasavallan kilpailuviranomaista (Comisión Nacional de Defensa de la Competencia). 'Täytäntöönpanomenettelyllä' tarkoitetaan menettelyä, jonka osapuolen toimivaltainen kilpailuviranomainen on käynnistänyt yhtä tai useampaa yritystä vastaan, jotta voitaisiin todeta ja korjata kilpailuvastainen toiminta.

*126–127 artiklat.* Osapuolet tunnustavat vapaan kilpailun merkityksen kauppasuhteissaan. Ne ovat samaa mieltä siitä, että yritysten väliset sopimukset ja menettelyt, joilla estetään kilpailua sekä yritysten määräävän markkinavoiman väärinkäyttö ovat kilpailua rajoittavina toimintatapoina yhteensopimattomia sopimuksen kanssa.

Osapuolet varmistavat, että viiden vuoden kuluessa sopimuksen voimaantulosta niillä on voimassa lainsäädäntö, joka koskee niiden lainkäyttövaltaan kuuluvia kilpailurajoituksia. Niiden on myös perustettava 125 artiklan 1 kohdassa tarkoitetut elimet. Kun tämä on tehty, ne panevat täytäntöön 128 artiklan määräykset. Siitä kuuden vuoden päästä kilpailua koskevan luvun toimintaa tarkastellaan uudelleen.

*128 artikla.* Kilpailuviranomaisten mahdollinen yhteistyö täytäntöönpanotoiminnassa ei estä osapuolia tekemästä itsenäisiä päätöksiä. Kilpailuviranomaiset voivat vaihtaa keskenään muita kuin luottamuksellisia tietoja tehostaakseen kilpailulainsäädäntönsä sovel-

tamista. Ne voivat ilmoittaa toisilleen, mikäli kilpailuvastaisia liiketoiminnan käytäntöjä esiintyy toisen osapuolen alueella. Kilpailuviranomaiset voivat ilmoittaa toisilleen myös mahdollisista täytäntöönpanomenettelyistä, joita ne voivat toteuttaa artiklassa erikseen luetelluissa tapauksissa.

*129–130 artiklat.* Sopimuksen määräykset eivät estä osapuolia nimeämästä julkisia tai yksityisiä monopoleja omien lainsäädäntöjensä mukaisesti. Niiden yritysten osalta, joille on myönnetty erityis- tai yksinoikeuksia, ei pidetä voimassa toimenpiteitä, jotka häiritsevät osapuolten etujen vastaisesti niiden välistä tavara- tai palvelukauppaa. Näihin yrityksiin sovelletaan kilpailusääntöjä, mikäli tämä ei estä niitä suorittamasta niille määrättyjä erityistehtäviä. Poiketen siitä, mitä edellä määrätään, CARIFORUM-valtioiden julkisia yrityksiä eivät sido 129 artiklan määräykset, eikä ko. yrityksiin sovelleta niitä, jos ne kuuluvat erityisten alakohtaisten sääntöjen piiriin omien sääntelypuitteiden mukaisesti.

Osapuolten on asteittain mukautettava valtion kaupalliset monopolit varmistaakseen, että sopimuksen voimaantuloa seuraavan viiden vuoden kuluessa tavaroiden hankinnan ja kaupan edellytyksissä ei enää esiinny syrjintää yhtäältä osapuolista peräisin olevien tavaroiden ja palvelujen välillä ja toisaalta osapuolten kansalaisten välillä, ellei tällainen syrjintä liity luonnostaan kyseisten monopolien olemassaoloon. Mukauttaminen ei saa kuitenkaan rajoittaa osapuolten WTO-sopimuksen velvoitteita. Osapuolet tekevät yhteistyötä (ml. tuen tarjoaminen CARIFORUM-valtioille) kilpailuviranomaisten ja henkilöstön toimintaan liittyvillä aloilla.

#### 2 luku: **Innovaatiot sekä teollis- ja tekijänoikeudet**

*131–132 artiklat.* Luvun tavoitteena on edistää yritysten innovaatioita ja kilpailukykyä, helpottaa innovatiivisten ja luovien tuotteiden tuotantoa ja kauppaa, saavuttaa riittävä teollis- ja tekijänoikeuksien suojan taso, edistää teknologiainnovaatiota sekä teknologian ja osaamisen siirtoa, kehittää yhteistyönä toteutettavia tutkimus- ja kehittämistoimia,

luoda kestävä suhteet osapuolten tiedeyhteisöjen välille ja edistää innovaatioalan yhteistyötä EY:n syrjäisimpien alueiden ja CARIFORUM-valtioiden välillä.

*133–138 artiklat. 1 jakso: Innovaatiotoiminta.* CARIFORUM-valtiot lisäävät aluetason toimintaa tarjotakseen yrityksille sääntelyn ja politiikan puitteet, joilla tuetaan kilpailukyvyyn edistämistä innovaatioiden ja luovuuden avulla. Tavoitteena on myös edistää osapuolten osallistumista toisensa puiteohjelmiin. Osapuolet tekevät yhteistyötä (ml. tuen tarjoaminen CARIFORUM-valtioille) innovaatiotoiminnan, tieteen ja teknologian, tieto- ja viestintätekniikan sekä ekoinnovaatioiden ja uusiutuvien energiamuotojen aloilla. Tutkimuskeskukset, korkeakoulut, eri sidosryhmät, mikroyritykset ja pienet ja keskiuuret yritykset voivat osallistua tähän yhteistyöhön.

*139 artikla. 2 jakso: Teollis- ja tekijänoikeudet.* Osapuolet varmistavat sellaisten teollis- ja tekijänoikeuksia koskevien kansainvälisten sopimusten, joiden osapuolia ne ovat, sekä WTO:n teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista tehdyn sopimuksen (jäljempänä TRIPS-sopimus) riittävän ja tehokkaan täytäntöönpanon. TRIPS-sopimuksen 8 artiklan periaatteita sovelletaan tämän sopimuksen teollis- ja tekijänoikeuksia koskevaan jaksoon. Teollis- ja tekijänoikeuksien riittävässä ja tehokkaassa täytäntöönpanossa pyritään ottamaan huomioon CARIFORUM-valtioiden kehitystarpeet, tarjoamaan tasapainoiset oikeudet ja velvoitteet oikeudenhaltijoiden ja käyttäjien kesken sekä sallimaan kansanterveyden ja ravitsemuksen suojele molemmille osapuolille. Sopimus ei rajoita osapuolten mahdollisuuksia tukea lääkkeiden saatavuutta. Sopimuksen 139 artikla kuuluu lainsäädännön alaan siltä osin kuin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta koskevassa kappaleessa on selostettu. Siltä osin kuin artiklassa vahvistetaan sitoumus TRIPS-sopimukseen, kuuluu määräys edelleen lainsäädännön alaan.

'Teollis- ja tekijänoikeudet' kattavat tässä sopimuksessa tekijänoikeudet, hyödyllisyysmallit, patentit, kasvilajikkeita koskevan suojan, mallit, integroitujen piirien piirimallit, maantieteelliset merkinnät, tavaroiden tai palvelujen tavaramerkit, tietokantojen suo-

jan, teollisoikeuden suojelemista koskevan Pariisin yleissopimuksen 10 a artiklan mukaisen suojan vilpillistä kilpailua vastaan sekä julkistamattomien tietojen suojan. Rajoittamatta kansainvälisiä velvoitteitaan osapuolet saattavat jakson määräykset voimaan ja varmistavat niiden riittävän ja tehokkaan täytäntöönpanon viimeistään 1.1.2014 lähtien, ellei kauppa- ja kehityskomitea toisin määrää CARIFORUM-valtioiden kehitystasosta johdettua. Osapuolet voivat halutessaan panna lainsäädännössään täytäntöön tämän jakson vaatimuksia laajemman suojan edellytyksellä, että tällainen suoja ei riko jakson määräyksiä.

*140 artikla.* TRIPS-sopimuksen velvoitteita sovelletaan LDC-maihin sen aikataulun mukaisesti, jota mailta edellytetään TRIPS-neuvoston päätösten tai muiden sovellettavien WTO:n yleisneuvoston päätösten perusteella. LDC-maihin sovelletaan 143–163 artiklojen velvoitteita viimeistään 2021 lähtien, ellei kauppa- ja kehityskomitea toisin määrää.

*141–142 artiklat.* Osapuolet edistävät alueellisesti teollis- ja tekijänoikeuksien alan yhdyntymistä ja suojan yhdenmukaistamista sekä vaihtavat tietoja teknologian siirrosta. Ne torjuvat tai valvovat teollis- ja tekijänoikeuksiin liittyviä lupamenettelyjä tai -ehtoja, joilla vaikutetaan kielteisesti kansainväliseen teknologian siirtoon tai joilla väärinkäytetään teollis- ja tekijänoikeuksia. EY-osapuoli kannustaa alueensa instituutioita ja yrityksiä tukemaan teknologian siirtoa CARIFORUM-valtioiden instituutioille ja yrityksille, jotta CARIFORUM-valtiot voisivat rakentaa toimivan teknologiaperustan.

*143 artikla.* Artiklan 1 kohdan mukaan tekijänoikeuksien ja lähioikeuksien osalta osapuolet noudattavat Maailman henkisen omaisuuden järjestön (jäljempänä WIPO) tekijänoikeussopimusta (Geneve 1996) ja WIPO:n esitys- ja äänitesopimusta (Geneve 1996). CARIFORUM-valtiot pyrkivät liittymään Rooman yleissopimukseen esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyhtymien suojaamisesta (1961). Artiklan 2 kohdan mukaan osapuolet helpottavat järjestelyjä yhteisvalvontajärjestöjensä välillä taatakseen aluetasolla ja vastavuoroisesti sisällyttämällä käyttöluopien helpomman saannin ja toi-



mituksen, jotta oikeudenhaltijat saisivat asianmukaisen korvauksen sisältöjen käytöstä. Artiklan 1 kohdan määräysten voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan siten kuin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa on selostettu.

*144 artikla.* Osapuolet perustavat tavaramerkkien rekisteröintijärjestelmän. Tavaramerkin hakijalla on mahdollisuus hakea muutosta, jos tavaramerkin rekisteröinti evätään, tai tehdä lopullisesta epäämispäätöksestä valitus tuomioistuimeen. Osapuolet tarjoavat tavaramerkkihakemuksia ja tavaramerkkien rekisteröintejä koskevat sähköiset tietokannat yleisesti saataville. TRIPS-sopimuksen mukaisesti tunnettujen merkkien käsitettä sovelletaan palvelumerkkeihin. Määrittäessään, onko tavaramerkki tunnettu, osapuolet pyrkivät soveltamaan teollis- ja tekijänoikeuksien suojelua käsittelevän Pariisin liiton konferenssin ja WIPO:n yleiskokouksen (20.–29.9.1999) yhteistä suositusta. Osapuolet hyväksyvät, että tarvitaan selkeät oikeudelliset puitteet niille tavaramerkkien omistajille, jotka haluavat käyttää tavaramerkkejään Internetissä ja osallistua sähköisen kaupan kehitykseen. Näiltä osin osapuolet pyrkivät soveltamaan merkkien ja muiden teollisoikeuksien suojaa Internetissä koskevaa yhteistä suositusta, joka on annettu WIPO:n jäsenvaltioiden konferenssien kokoussarjassa 24.9.–3.10.2001.

Osapuolet pyrkivät soveltamaan Pariisin liiton konferenssin ja WIPO:n yleiskokouksen suosituksia tavaramerkkilisensseistä, jotka annettiin WIPO:n jäsenvaltioiden konferenssien kokoussarjassa 25.9.–3.10.2000. Lisäksi osapuolet pyrkivät liittymään tavaramerkkien kansainvälisestä rekisteröinnistä tehdyn Madridin sopimuksen pöytäkirjaan (1989) ja tarkistettuun tavaramerkkioikeutta koskevaan sopimukseen (2006). Osapuolet säätävät kuvaavien termien, myös maantieteellisten nimitysten, oikeudenmukaisesta käytöstä rajoitettuna poikkeuksena tavaramerkkioikeuksiin. Tällaisessa rajoitetussa poikkeuksessa otetaan huomioon tavaramerkin omistajan ja kolmansien osapuolten oikeudet edut. Artiklan määräysten voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan siltä osin kuin jäljempänä eduskunnan suostu-

muksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa on tarkemmin selostettu.

*145 artikla.* Artiklassa selostetaan yksityiskohtaisesti millaisille tuotteille suojattujen maantieteellisten merkintöjen käyttäminen on tarkoitettu ja missä tapauksissa suojaa ei tarvitse soveltaa. Artiklassa selostetaan maantieteellisten merkintöjen rekisteröinnin käytännöt. Osapuolet sopivat estävänsä harhaanjohtavat tuotteen alkuperämerkinnät ja aiheeseen liittyvän vilpillisen kilpailun. CARIFORUM-valtiot perustavat omille alueilleen maantieteellisten merkintöjen suojajärjestelmän vuoteen 2014 mennessä. Osapuolet aloittavat vuoteen 2014 mennessä neuvottelut, joiden tavoitteena sopimus maantieteellisten nimitysten suojasta. Osapuolet hyväksyvät sen, että tarvitaan selkeät oikeudelliset puitteet maantieteellisten merkintöjen omistajille, jotka haluavat käyttää maantieteellisiä merkintöjään Internetissä ja osallistua sähköisen kaupan kehitykseen. Näiltä osin osapuolet pyrkivät soveltamaan WIPO:n 24.9.–3.10.2001 antamaa merkkien ja muiden teollisoikeuksien suojaa Internetissä koskevaa yhteistä suositusta.

*146 artikla.* Osapuolet pyrkivät liittymään Haagin sopimukseen (1999) teollismallien kansainvälisestä rekisteröinnistä. Sopimuksen 146 artiklassa selostetaan teollismallin suojan edellytykset ja poikkeukset sekä määrittellään muun muassa suojan laajuus, kesto ja sen suhde tekijänoikeuteen. Artiklan määräysten voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan siltä osin kuin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa on tarkemmin selostettu.

*147 artikla.* Artiklan A-kohdan 1 alakohdan mukaan EY-osapuoli noudattaa seuraavia sopimuksia: patenti-yhteistyösopimus (Washington, 1970, muutettu viimeksi vuonna 1984, SopS 58/1980); patenttilakisopimus (Geneve 2000, SopS 6–7/2006); sekä Budapestin sopimus mikro-organismien tallettamisen kansainvälisestä tunnustamisesta patentinhakumenettelyä varten (1977, muutettu vuonna 1980, SopS 56/1985). CARIFORUM-valtiot liittyvät seuraaviin sopimuksiin: patenti-yhteistyösopimus (Washington, 1970, muutettu viimeksi vuonna 1984, SopS

58/1980) sekä Budapestin sopimus mikro-organismien tallettamisen kansainvälisestä tunnustamisesta patentinhakumenettelyä varten (1977, muutettu vuonna 1980, SopS 56/1985).

CARIFORUM-valtiot pyrkivät liittymään patenttilainsäädäntöä koskevaan sopimukseen (Geneve 2000). Osapuolet tunnustavat TRIPS-sopimuksesta ja kansanterveydestä annetun Dohan julistuksen (WTO:n ministerikokous 14.12.2001) sekä WTO:n yleisneuvoston 30.8.2003 tekemän, mainitun julistuksen 6 artiklaa koskevan päätöksen merkityksen. Osapuolet toteuttavat tarvittavia toimia, jotta Genevessä 6.12.2005 tehty pöytäkirja TRIPS-sopimuksen muuttamisesta hyväksyttäisiin. Artiklan A-kohdan 1 alakohdan (kansainväliset sopimukset) määräysten voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan siltä osin kuin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa jaksossa on selostettu.

*148 artikla.* Hyödyllisyysmallisuoja voidaan tarjota tekniikan alan tuotteille tai prosesseille edellyttäen, että ne ovat uusia, keksinnöllisiä ja teollisesti sovellettavia. Artiklassa selostetaan, missä tapauksissa tuotteet ja prosessit voidaan sulkea suojan ulkopuolelle. Artiklan määräykset eivät rajoita osapuolten nykyisten lainsäädäntöjen soveltamista. Patenttihakemus voidaan muuntaa hyödyllisyysmallihakemukseksi edellytyksellä, että muuttamista koskeva hakemus tehdään ennen patentin myöntämistä. Artiklan B- (suojan kesto) ja C-kohdan määräysten (suhde patenteihin) voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan siten kuin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa on selostettu.

*149 artikla.* Osapuolilla on oikeus säätää poikkeuksista kasvinjalostajille myönnettyihin yksinoikeuksiin, jotta maanviljelijät voivat säätää, käyttää ja vaihtaa suojattuja tilalla kerättyjä siemeniä tai lisäysaineistoa. Osapuolet säätävät kasvilajien suojasta TRIPS-sopimuksen mukaisesti. Näiltä osin ne tarkastelevat liittymistä uusien kasvilajikkeiden suojaamista koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen (UPOV 1991).

*150 artikla.* Osapuolten on suojeltava perinteisiä elämäntapoja noudattavien alkupe-

räis- ja paikallisyhteisöjen tietämystä ja käytäntöjä sekä tarvittaessa edistettävä niiden laajempaa soveltamista, jos niillä on vaikutusta biologisen monimuotoisuuden säilyttämiseen. Osapuolet jatkavat työtä, jotta päästäisiin kansainväliseen sopimukseen sui generis -malleista perinteisen tietämyksen oikeudellista suojaa varten. Patenttimääräykset ja biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus on pantava täytäntöön toisiaan tukevalla tavalla. Patentin hakijan voidaan edellyttää nimeävän biologisen materiaalin lähteet, jos keksinnön olennaisena osana käytetään biologista materiaalia. Osapuolet vaihtavat WIPO:n ja WTO:n aiheeseen vaikuttavissa monenvälisissä neuvotteluissa näkemyksiä muun muassa perinteisestä tiedosta ja kansanperinteestä. Artiklaa voidaan tarkastella uudestaan, kun edellä mainitun monenväliset neuvottelut on saatettu päätökseen.

*151–152 artiklat.* Osapuolet säätävät tarvittavista toimenpiteistä ja oikeussuojakeinoista sopimuksessa määriteltyjen teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamiseksi. Oikeutettuina hakijoina tässä sopimuksessa ja TRIPS-sopimuksen III osassa (teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpano) määriteltyjen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamiselle voidaan pitää sovellettavan lainsäädännön puitteissa seuraavia toimijoita: lainsäädännön mukaiset teollis- ja tekijänoikeuksien haltijat; muut joilla on oikeus käyttää näitä oikeuksia; teollis- ja tekijänoikeuksia hallinnoivat tunnustetut elimet; sekä alan edunvalvonnasta vastaavat tunnustetut elimet. Määräysten voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan siten kuin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa on selostettu.

*153–156 artiklat.* Sopimuksen 153–155 artikloissa määritellään käytännöt, joita sovelletaan, jos teollis- ja tekijänoikeuksia on loukattu kaupallisessa laajuudessa. Oikeusviranomaiset voivat määrätä väliaikaisen kiellon estääkseen teollis- tai tekijänoikeuden välittömät loukkaukset. Väliaikaisella kiellolla voidaan muun muassa määrätä takavarikoitaviksi tavarat, joiden epäillä loukkaavan teollis- tai tekijänoikeutta; oikeusviranomaiset voivat myös määrätä loukkaajan omaisuutta hukkaamiskieltoon tai tämän pankkitilit ja

muut varat jäädytettäväksi. Toimivaltaiset viranomaiset voivat edelleen määrätä esitettäväksi pankki-, rahoitus- tai kaupallisia asiakirjoja tai asianmukaisen pääsyn asiaankuuluviin tietoihin. Määräysten voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan siten kuin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa on selostettu.

*157–159 artiklat.* Osapuolten on varmistettava, että teollis- tai tekijänoikeutta loukkaavat tavarat poistetaan markkinointikanavasta tai ne hävitetään. Kun teollis- tai tekijänoikeudenloukkauksen toteava oikeuden päätös on tehty, toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat antaa 158 artiklan mukaan loukkaajaa vastaan kieltotuomion loukkauksen jatkamisesta. Artiklan voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan siltä osin kuin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa on selostettu.

*160–162 artiklat.* Sopimuksen 160 artiklassa määritellään seikat, jotka oikeusviranomaisten on otettava huomioon määrittäessään vahingonkorvausta vahingon kärsineelle osapuolelle. Osapuolten tulee varmistaa, että niiden kotimaiseen lainsäädäntöön sisältyvä säännöksiä, joiden mukaan aiheutuneet kulut kuuluvat yleensä oikeudenkäynnin hävinneen maksettaviksi jollei se ole kohtuutonta. Osapuolten tulee myös varmistaa, että oikeusviranomaiset voivat teollis- tai tekijänoikeudenloukkauksen johdosta nostetun kanteen yhteydessä määrätä päätöksen ja siihen liittyvien tietojen tiedottamisesta ja julkistamisesta. Määräysten voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan siten kuin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa on selostettu.

*163–164 artiklat.* Oikeudenhaltija, jolla on perusteet epäillä teollis- tai tekijänoikeutta loukkaavien tavaroiden tuontia tai vientiä, voi jättää hallinto- tai oikeusviranomaisille hakemuksen, jotta tulliviranomaiset keskeyttäisivät tällaisten tavaroiden luovutuksen vapaaseen liikkeeseen tai niiden hallussapidon. Osapuolet soveltavat TRIPS-sopimuksen 52–60 artiklojen määräyksiä. Osapuolet tekevät yhteistyötä (ml. tuen tarjoaminen CARIFORUM-valtioille) useilla teollis- ja tekijänoikeuksien aloilla ja asiaa koskevien sitoumusten ja velvoitteiden täytäntöönpanossa.

3 luku: **Julkiset hankinnat**

### 3 luku: **Julkiset hankinnat**

*165–166 artiklat.* Osapuolet tunnustavat avointen tarjouskilpailujen merkityksen talouskehitykselle ottaen samalla huomioon CARIFORUM-valtioiden talouksien erityisen tilanteen. Sopimuksen 166 artiklassa määritellään 3 luvun avainkäsitteet. Esimerkiksi 'julkinen hankinta' tarkoittaa osapuolten liitteessä VI lueteltujen hankintayksiköiden julkisia tarkoituksia varten suorittamaa tavaroiden tai palvelujen hankintaa tietyin poikkeuksin.

*167 artikla.* Sopimuksen julkisia hankintoja koskevia määräyksiä sovelletaan liitteessä VI määriteltyihin hankintayksiköihin vahvistettujen kynnysarvojen puitteissa. Hankintojen toteutuksessa pyritään avoimuuteen, syrjimättömyyteen, tasapuolisuuteen ja tehokkuuteen sekä julkisten hankintojen alueellisten markkinoiden kehittämiseen. Julkisten hankintojen osalta osapuolet eivät kohtele alueelle sijoittautunutta toimittajaa vähemmän edullisella tavalla kuin toista alueelle sijoittautunutta toimittajaa johtuen sen ulkomaisista sidoksista. Artiklan A-kohdan 3 alakohdan mukaan toisen osapuolen tavaroille ja palveluille sekä niitä tarjoaville toimittajille myönnetään yhtä edullinen kohtelu kuin omille vastaaville. Tällaista kohtelua ei kuitenkaan tarvitse myöntää ilman CARIFORUM-EY-yhteisneuvoston päätöstä. Artiklan B-kohdan mukaan hankintayksiköt eivät saa valita arvonmäärittämismenetelmää tai jakaa julkista hankintaa osiin välttääkseen määräysten soveltamisen. Artiklassa määritellään joukko poikkeuksia, joihin julkisia hankintoja koskevan luvun määräyksiä ei sovelleta. Artiklan A-kohdan 3 alakohdan ja B-kohdan määräysten voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan siten kuin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa jaksossa on selostettu.

*168–169 artiklat.* Sopimuksen 168 artiklassa määrätään julkisten hankintojen avoimuudesta. Tarjouskilpailuista, tarjouskilpailuasiakirjoista, hankintamenetelmistä, aiotuista hankinnoista sekä tehdyistä päätöksistä ja la-

eista tiedotetaan tehokkaasti ja julkiset hankinnat toteutetaan avoimesti luvussa määriteltyjen yksityiskohtien mukaisesti. Osapuolet varmistavat, että niiden lainsäädännössä säädetään selvästi edellytyksistä, joiden mukaisesti hankintayksiköt voivat käyttää rajoitettuja hankintamenettelyitä. Hankintayksiköt eivät saa käyttää tällaisia menetelmiä ei-avoimella tavalla rajoittaakseen hankintaprosessiin osallistumista. Määräysten voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan siten kuin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa on selostettu.

*170–171 artiklat.* Käyttäessään valikoivaa tarjouskilpailumenettelyä hankintayksiköiden on toimittava 170 artiklassa esitetyllä tavalla: niiden on muun muassa julkaistava aiottua hankintaa koskeva ilmoitus ja valittava oikeudenmukaisella tavalla tarjoajat, jotka osallistuvat tarjouskilpailumenettelyyn. Käyttäessään suljettua tarjouspyyntömenettelyä hankintayksiköiden on toimittava 171 artiklassa esitetyllä tavalla. Sopimuksen 170 artiklan määräysten voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan siten kuin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa on selostettu.

*172 artikla.* Luvun soveltamiseksi EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot eivät sovellalla EY-osapuolen tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden tuomiin tai tarjoamiin tavariin tai palveluihin alkuperäsääntöjä, jotka olisivat erilaisia kuin alkuperäsäännöt, joita samaan aikaan sovelletaan tavanomaisessa kaupankäynnissä samanlaisten tavaroiden tai palveluiden tuontiin tai hankintaan samasta allekirjoittaneesta CARIFORUM-valtiosta tai EY-osapuolesta.

*173–175 artiklat.* Hankintaan sovellettavat tekniset eritelvät selostetaan 173 artiklassa. Hankintaa koskevassa ilmoituksessa tai tarjouskilpailuasiakirjoissa on ilmoitettava edellytykset ja perusteet, jotka koskevat julkisiin hankintamenettelyihin osallistumista. Tähän liittyvät yksityiskohdat selostetaan 174 artiklassa. Osapuolet voivat säätää hankintayksiköiden käymistä neuvotteluista 175 artiklassa määritellyin edellytyksin. Määräysten voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan siten kuin jäljempänä eduskunnan suostumuk-

sen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa on selostettu.

*176–182 artiklat.* Hankintayksiköiden pyytämät tarjoukset on käsiteltävä oikeudenmukaisesti ja avoimesti ja tarjouskilpailu ratkaistava 176 artiklan mukaisesti. Hankintayksiköiden tulee tiedottaa tehokkaasti julkisten hankintamenettelyjen tuloksista. Julkisia hankintoja koskeviin menettelyihin sovellettavat määräajat, valitusmenettelyt ja se, missä ajassa julkisia hankintoja koskevan luvun määräykset tulee panna täytäntöön, määritellään 178–180 artikloissa. Sopimuksen 176–179 artiklojen määräysten voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan siten kuin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa on selostettu.

Kauppa- ja kehityskomitea tarkastelee julkisia hankintoja koskevaa lukua ja siihen liittyvää toimintaa joka kolmas vuosi. Komitea voi antaa CARIFORUM–EY-yhteisneuvostolle suosituksia lisäyhteistyöstä julkisten hankintojen alalla. Osapuolet tekevät yhteistyötä (ml. tuen tarjoaminen CARIFORUM-valtioille) useissa julkisiin hankintoihin liitetyissä kysymyksissä.

#### 4 luku: Ympäristö

*183 artikla.* Luonnonvarojen ja ympäristön kestävä hallinnan periaatteita pyritään soveltamaan kumppanuuden kaikilla tasoilla Cotonoun sopimuksen 1 ja 2 artiklojen mukaisesti. Omistajuuden, osallistumisen, vuoropuhelun ja eriyttämisen periaatteita pidetään erityisen tärkeinä. Osapuolet sitoutuvat edistämään kansainvälisen kaupan kehittämistä huomioiden samalla ympäristön kestävä ja järkevän hoidon tekemiensä sitoumusten mukaisesti sekä pyrkivät helpottamaan ympäristölle hyödyllisten palvelujen ja tavaroiden kauppaa. Ne päättävät suojella ja parantaa ympäristöä myös sellaisten monenvälisten ja alueellisten ympäristösopimusten avulla, joiden osapuolia ovat.

*184 artikla.* Osapuolet tunnustavat oikeuden määritellä itse ympäristö- ja terveyden suojelelunsa tason ja kestävä kehityksen painopisteensä, mutta pyrkivät samalla varmistamaan, että niiden lainsäädännössä määrä-

tään korkeatasoisesta ympäristön ja kansanterveyden suojasta. CARIFORUM-valtioiden erityistarpeet pyritään ottamaan huomioon kauppaan vaikuttavissa ympäristön ja kansanterveyden suojeluun tähtäävissä toimenpiteissä edellyttäen, että tällaiset toimenpiteet eivät johda mielivaltaiseen tai perusteettomaan syrjintään tai muodosta pii-loesteitä osapuolten kaupan välille. Sopimus ei kuitenkaan estä osapuolia suorittamasta toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen ihmisten, eläinten tai luonnonvarojen suojelemiseksi.

*185–188 artiklat.* Paikallistason strategioita ja toimenpiteitä pidetään tärkeinä, kun edistetään kansainvälisen kaupan kehitystä ympäristökysymykset huomioiden. Osapuolet pyrkivät ottamaan käyttöönsä relevantteja kansainvälisiä standardeja, ohjeita tai suosituksia, jos niiden lainsäädännöistä puuttuu soveltuvia ympäristöstandardeja. Ne eivät houkuttele kauppaa tai ulkomaisia investointeja madaltamalla ympäristöä ja kansanterveyttä koskevan lainsäädäntönsä tarjoaman suojan tasoa. Ne eivät sovelle kauppaa tai investointeja koskevaa lainsäädäntöä tavalla, joka haittaisi ympäristön, luonnonvarojen tai kansanterveyden suojelemiseen tähtäviä toimenpiteitä.

*189–190 artiklat.* CARIFORUM–EY-neuvoa-antava komitea voi esittää suosituksia osapuolille parhaista toimintatavoista tämän luvun piiriin kuuluvissa asioissa. Osapuolet voivat kuulla toisiaan 183–188 artiklojen tulkinnassa ja soveltamisessa. Kuulemisten käytännöt ja jatkotoimenpiteet määritellään 189 artiklan lopussa. Osapuolet tekevät yhteistyötä (ml. tuen tarjoaminen CARIFORUM-valtioille) useilla kauppaan ja ympäristöön liittyvillä aloilla.

## 5 luku: Sosiaaliset näkökohdat

*191–192 artiklat.* Osapuolet vahvistavat sitoutumisensa keskeisimpiin kansainvälisesti tunnustettuihin, ILO:n sopimuksissa määriteltyihin työelämää koskeviin säännöksiin, erityisesti kun kyseessä ovat järjestäytymisoikeus ja kollektiivinen neuvottelu-oikeus, pakkotyön poistaminen, lapsityövoiman pahimpien esiintymismuotojen poistaminen sekä syrjimättömyys työhönotossa. Lisäksi

osapuolet vahvistavat uudelleen velvoitteensa ILO:n jäseninä sekä vahvistavat työelämän peruseriaatteista ja -oikeuksista annetun ILO:n julistuksen (1988) ja sen seurannan mukaiset sitoumuksensa. Osapuolet myös vahvistavat uudelleen sitoutumisensa YK:n talous- ja sosiaalineuvoston ministerikokouksen täystyöllisyydestä ja ihmisarvoisesta työstä antamaan julistukseen (2006), jolla edistetään kansainvälisen kaupan kehittymistä tavalla, joka tukee työllisyyttä ja kellollisia työoloja.

Osapuolet sopivat, että työelämää koskevia säännöksiä ei tulisi käyttää protektionistisiin tarkoituksiin kaupankäynnissä. Osapuolet tunnustavat reilun kaupan ja eettisten tuotteiden kaupan hyödyt ja sen, että tällaista kauppaa on tärkeää helpottaa. Luvun 192 artiklan mukaan osapuolet pyrkivät varmistamaan, että niiden sosiaali- ja työlainsäädännöissä ja toimintalinjoissa määrätään korkeatasoisista sosiaali- ja työelämästandardeista, jotka ovat artiklassa 191 esitettyjen kansainvälisesti tunnustettujen oikeuksien mukaisia. Osapuolet pyrkivät myös parantamaan kyseistä lainsäädäntöä ja toimintalinjoja. Luvun 191 artiklan määräyksen yhdessä 192 artiklan kanssa voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan siten kuin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa on selostettu.

*193–194 artiklat.* Osapuolet sopivat, etteivät ne houkuttele kauppaa tai ulkomaisia suoria investointeja madaltamalla sosiaalialaa ja työelämää koskevan lainsäädäntönsä tarjoaman suojan tasoa. Ne tunnustavat, että edistettäessä kansainvälisen kaupan kestävästä kehitystä, on tärkeää laatia sosiaalisen koheesion toimintalinjoja, joilla edistetään ihmisarvoista työtä paikallistasolla. Sopimuksen 193 artiklan on katsottava kuuluvan lainsäädännön alaan siten kuin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa on selostettu.

*195–196 artiklat.* Osapuolten mukaan sopimuksen vaikutuksia ihmisarvoiseen työhön on tärkeää seurata ja arvioida eri instituutioiden avulla. Osapuolet voivat kuulla toisiaan ja CARIFORUM–EY-neuvoa-antavaa komiteaa 191–194 artiklan piiriin kuuluvissa ky-

symyksissä. Kuulemisten käytännöt ja jatko-toimenpiteet määritellään 195 artiklan lopussa. Osapuolet tekevät yhteistyötä (ml. tuen tarjoaminen CARIFORUM-valtioille) useissa sosiaalisiin näkökohtiin liittyvissä kysymyksissä.

#### 6 luku: **Henkilötietojen suojaaminen**

*197–198 artiklat.* Henkilötietojen suojaamista koskevan luvun avainkäsitteet määritellään 198 artiklassa. Henkilötietojen käsittelyssä pyritään turvaamaan ihmisten perusoikeudet ja -vapaudet sekä oikeus yksityisyyteen. Tehokkaiden tietosuojajärjestelmien ylläpitoa pidetään tärkeänä kuluttajien etujen, sijoittajien luottamuksen ja rajat ylittävien henkilötietovirtojen helpottamisen kannalta. Osapuolet sopivat soveltuvien oikeus- ja sääntelyjärjestelmien perustamisesta sekä niiden edellyttämien hallinnollisten valmiuksien (ml. riippumattomat valvontaviranomaiset) luomisesta varmistaakseen tietosuojan asianmukaisen tason nykyisiin korkeatasoisiin kansainvälisiin standardeihin nähden. Tällaisia standardeja sisältyy seuraaviin kansainvälisiin oikeusvälineisiin: henkilötietoja sisältävien sähköisten tiedostojen sääntelyä koskevat suuntaviivat, joita YK:n yleiskokous on muuttanut 20.11.1990; sekä OECD:n neuvoston 23.9.1980 suositus suuntaviivoista koskien yksityiselämän suojaa ja henkilötietojen siirtämistä maiden välillä. Allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot pyrkivät paneemaan 197 artiklan määräykset täytäntöön seitsemän vuoden kuluessa sopimuksen voimaantulosta.

*199 artikla.* Osapuolten mukaan luotavien oikeus- ja sääntelyjärjestelmien ja hallintovalmiuksien on katettava tietyt sisältöperiaatteet, jotka liittyvät esimerkiksi tarkoituksen rajoittamiseen, laatuun, avoimuuteen, turvallisuuteen ja tiedonsaantimahdollisuuksiin. Niiden on myös katettava tietyt täytäntöönpanomekanismit, jotka liittyvät esimerkiksi sanktio- ja valvontajärjestelmiin.

*200–201 artikla.* Osapuolet ilmoittavat toisilleen kauppa- ja kehityskomitean välityksellä kolmansien maiden kanssa toteuttamista kansainvälisistä sitoumuksista ja järjestelyistä sekä velvoitteista, jotka ovat merkityksellisiä 6 luvun täytäntöönpanon kannalta.

Osapuolet tekevät yhteistyötä (ml. tuen tarjoaminen CARIFORUM-valtioille) henkilötietojen suojaamiseen liittyvissä kysymyksissä.

### III OSA:

#### **RIITOJEN VÄLTÄMINEN JA RATKAISEMINEN**

*202–205 artiklat.* Sopimuksen III osan tavoitteena on, että osapuolet välttävät sopimuksen tulkintaa ja soveltamista koskevat riidat sekä ratkaisevat mahdolliset riidat yhteisymmärryksessä neuvotteluja käyden tai sovittelijaa apuna käyttäen. Riidat, jotka koskevat Cotonoun sopimuksessa tarkoitettua kehitysrahoitusyhteistyötä, ratkaistaan kuitenkin Cotonoun sopimuksen 98 artiklan menettelyjen mukaisesti. Koska artiklakohtissa 204(3) ja 205(5) määrätään, että neuvottelujen ja sovintomenettelyn aikana luovutetut tiedot ovat luottamuksellisia, on kyseisten artiklakohtien katsottava kuuluvan lainsäädännön alaan siten kuin jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa on selostettu.

*206–223 artiklat.* Mikäli osapuolet eivät onnistu ratkaisemaan sopimuksen tulkintaa tai soveltamista koskevaa riitaa 204 tai 205 artiklan mukaisesti neuvottelemalla tai sovittelijaa käyttämällä, riita voidaan saattaa ratkaistavaksi välimiesmenettelyssä. Välimiespaneelin antamat välitystuomiot ovat sitovia. Mikäli osapuoli, jonka on todettu toimineen sopimusmääräysten vastaisesti, ei ole toteuttanut välitystuomion noudattamiseksi tarvittavia toimenpiteitä kohtuullisen määräajan kuluessa välitystuomion antamisesta, on toisella osapuolella oikeus saada sopimusmääräysten vastaisesti toimineelta osapuolelta korvaus. Jos osapuolet eivät pääse korvauksesta sopimukseen, on toisella osapuolella oikeus tilapäisiin ja asianmukaisiin vastatoimiin, esimerkiksi kaupan etuusmyönnytysten soveltamisen keskeyttämiseen. Korvausta vaatiessaan ja vastatoimia harkitessaan EY-osapuolen on harjoitettava asianmukaista pidättyväisyyttä.

Välimiespaneelin asettamista koskeva pyyntö sekä muut artikloissa mainitut väli-

tystuomioiden noudattamiseen liittyvät ilmoitukset annetaan CARIFORUM–EY-kauppa- ja kehityskomitealle, jolle ilmoitetaan myös välitystuomioista. Ympäristöä ja sosiaalisia näkökohtia käsittelevien sopimusmääräysten tulkintaa ja soveltamista koskevien riitojen ratkaisuun liittyy tiettyjä erityispiirteitä. Välimiesmenettelyä koskevat artikkelit kuuluvat lainsäädännön alaan siten kuin eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa jäljempänä esitetään.

#### IV OSA:

### YLEISET POIKKEUKSET

*224–225 artiklat.* Artikloissa luetellaan yleisten etujen ja keskeisten turvallisuusetujen edellyttämät toimet, joita osapuolilla on oikeus tietyin edellytyksin toteuttaa huolimatta sopimuksen muista määräyksistä. Artiklan 224 voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan siltä osin kuin se vaikuttaa sellaisen etuuskohtelun sisältöön ja laajuuteen, jonka määrittäminen kuuluu jäsenvaltioiden toimivaltaan ja Suomessa lainsäädännön alaan.

*226 artikla.* Artiklaan sisältyy verotusta koskeva poikkeuslauseke, jonka nojalla muiden sopimusmääräysten soveltamisalaa voidaan rajoittaa osapuolten verolainsäädännön hyväksi silloin, kun tällainen verolainsäädäntö mahdollistaa eron tekemisen eri tilanteessa olevien veronmaksajien välillä erityisesti näiden asuinpaikan tai näiden pääoman sijoituspaikan osalta. Artiklassa myös todetaan, ettei sopimus estä tiettyjen sellaisten toimenpiteiden täytäntöönpanoa, joiden tarkoituksena on estää veronkierto. Artiklassa määritellään lisäksi tämän sopimuksen ja osapuolen mahdollisesti tekemän muun verotussopimuksen välinen suhde.

#### V OSA:

### INSTITUTIONAALISET MÄÄRÄYKSET

*227–229 artiklat.* Sopimuksella perustetaan ministeritasolla säännöllisesti kokoontuva CARIFORUM–EY-yhteisneuvosto, jonka tehtävänä on valvoa sopimuksen täytäntöön-

panoa, seurata sen tavoitteiden toteutumista sekä tarkastella sellaisia osapuolten keskinäisen edun kannalta tärkeitä kysymyksiä, jotka vaikuttavat osapuolten väliseen kauppaan. Yhteisneuvosto tarkastelee ehdotuksia sopimuksen tarkistamiseksi. Se antaa sopimuksen toiminnasta määräaikaikertomuksia Cottonoun sopimuksen 15 artiklan mukaisesti perustetulle ministerineuvostolle. Lisäksi se voi antaa suosituksia ja tehdä osapuolia sitovia päätöksiä.

Yhteisneuvosto koostuu EU:n neuvoston ja Euroopan komission sekä sopimuksen allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden hallitusten edustajista. Sen puheenjohtajana toimii vuorotellen EY-osapuolen ja CARIFORUM:n edustaja. Yhteisneuvoston perustamista ja toimintaa koskevat artikkelit kuuluvat lainsäädännön alaan siten kuin eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa jäljempänä esitetään.

*230 artikla.* Yhteisneuvostoa avustaa osapuolten virkamiesedustajista koostuva CARIFORUM–EY-kauppa- ja kehityskomitea, jonka puheenjohtajana toimii vuorotellen kummankin osapuolen edustaja. Komitean tehtävänä on muun muassa valvoa sopimuksen täytäntöönpanoa ja arvioida sopimuksen soveltamisen vaikutuksia; antaa suosituksia yhteistyön painopisteiden lisäämisestä; seurata alueellisen yhdentymisen sekä osapuolten talous- ja kauppasuhteiden kehittymistä; pyrkiä ehkäisemään mahdollisia sopimusriitoja; toteuttaa kauppaa, investointeja ja liike-toimintaa helpottavia toimia; koordinoita toimintaa kolmansia osapuolia edustavien lahjoittajien kanssa; sekä keskustella sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseen liittyvistä kysymyksistä.

Kauppa- ja kehityskomitea voi antaa suosituksia ja tehdä osapuolia sitovia päätöksiä sekä perustaa erityiskomiteoita tai -elimiä käsittelemään sen toimivaltaan kuuluvia asioita. Kauppa- ja kehityskomitean perustamista ja toimintaa koskevat artikkelit kuuluvat lainsäädännön alaan siten kuin eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa jäljempänä esitetään.

*231–232 artiklat.* Sopimuksella perustetaan CARIFORUM–EY-parlamentaarinen valio-

kunta, joka koostuu Euroopan parlamentin ja CARIFORUM-valtioiden lainsäädäntöelinten jäsenistä. Parlamentaarinen valiokunta voi antaa suosituksia yhteisneuvostolle ja kauppa- ja kehityskomitealle. Lisäksi sopimuksella perustetaan CARIFORUM-EY-neuvoantava komitea, jonka tehtävänä on avustaa yhteisneuvostoa edistämään kansalaisyhteiskunnan järjestöjen, myös akateemisen maailman, sekä talouselämän toimijoiden ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua ja yhteistyötä. Neuvoantava komitea voi myös antaa suosituksia yhteisneuvostolle ja kauppa- ja kehityskomitealle

## VI OSA:

### YLEISET JA LOPPUMÄÄRÄYKSET

*233 artikla.* Sopimuksen osapuolet ovat yhtäältä CARIFORUM-valtiot eli Antigua ja Barbuda, Bahaman liittovaltio, Barbados, Belize, Dominican liittovaltio, Dominikaaninen tasavalta, Grenada, Guyanan tasavalta, Haitin tasavalta, Jamaika, Saint Kitts ja Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent ja Grenadiinit, Surinamen tasavalta sekä Trinidadin ja Tobagon tasavalta, ja toisaalta Euroopan yhteisö tai sen jäsenvaltiot taikka Euroopan yhteisö ja sen jäsenvaltiot omilla, Euroopan yhteisön perustamissopimuksesta johtuvilla toimivaltansa aloilla (Lissabonin sopimuksen seurauksena Euroopan unioni korvasi Euroopan yhteisön).

Tässä hallituksen esityksessä ei tehdä eroa sen suhteen antaako jokin tietty sopimusmääräys oikeuksia tai asettaako se velvollisuuksia sopimuksen allekirjoittaneille CARIFORUM-valtioille vai sopimuksen soveltamiseksi yhteisesti toimiville CARIFORUM-valtioille. Näin ollen hallituksen esityksessä termeillä 'CARIFORUM-osapuoli' ja 'CARIFORUM-valtiot' viitataan joko sopimuksen allekirjoittaneisiin CARIFORUM-valtioihin tai yhteisesti toimiviin CARIFORUM-valtioihin. Itse sopimustekstistä käy tarkemmin ilmi, milloin on kyse allekirjoittaneista CARIFORUM-valtioista ja milloin yhteisesti toimivista CARIFORUM-valtioista.

*234–236 artiklat.* Artikloissa määrätään muun muassa tietojen vaihdosta osapuolten välillä sekä kauppaan liittyvän lainsäädän-

nön, menettelyjen, hallinnollisten päätösten ja kansainvälisten sitoumusten julkisuudesta. Ottaen huomioon, että viranomaisen hallussa olevien asiakirjojen julkisuuden rajoittamisesta on perustuslain mukaan säädettävä Suomessa lailla, ja että asiakirjajulkisuudesta on säädetty muun muassa laissa viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999), katsotaan 235 artiklan sisältävän lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä, kuten jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa on selostettu.

*237 artikla.* Artiklassa määrätään laittomien, vilpillisten ja korruptoituneiden toimien sekä rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjumisesta. Artiklan voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan siten kuin eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa jäljempänä on selostettu.

*238 artikla.* Artiklan 1 kohdan mukaan mikäään sopimuksessa ei velvoita osapuolta myöntämään toiselle osapuolelle kohtelua, joka olisi suotuisampi kuin kohtelu, jota se soveltaa osana alueellista yhdentymisprosessiaan. Artiklan 2 kohdan mukaan sellainen mahdollisesti suotuisampi kohtelu ja etu, jonka jokin allekirjoittanut CARIFORUM-valtio voi sopimuksen nojalla myöntää EY-osapuolelle, on myönnettävä yhtä lailla jokaiselle allekirjoittaneelle CARIFORUM-valtiolle (artiklan 3 kohdassa määrättyssä aikataulussa).

*239 artikla.* Osapuolet pyrkivät vahvistamaan Euroopan yhteisön syrjäisimpien alueiden ja CARIFORUM-valtioiden välisiä yhteyksiä.

*240 artikla.* Artikla oikeuttaa osapuolen ottamaan käyttöönsä tietynlaisia tavara- ja palvelukauppaan sekä asettautumiseen liittyviä rajoittavia toimenpiteitä, jos sillä on vakavia maksutaseeseen tai ulkoiseen rahoitukseen liittyviä ongelmia.

*241–242 artiklat.* Artikloissa määritellään sopimuksen suhde Cotonoun sopimukseen ja osapuolten WTO-velvoitteisiin. Sopimuksen 241 artiklan 1 kohdan mukaan Cotonoun sopimuksen 3 osan II osastoon sisältyviä kehitysyhteistyötä koskevia määräyksiä lukuun ottamatta kaikissa tapauksissa, joissa tämän sopimuksen ja Cotonoun sopimuksen 3 osan



II osaston määräykset ovat ristiriidassa, sovelletaan tämän sopimuksen määräyksiä. Sopimuksen 241 artikla kuuluu lainsäädännön alaan siten kuin eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa jäljempänä esitetään.

*243–245 artiklat.* Sopimus tulee voimaan sitä kuukautta seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, jonka kuluessa osapuolet ovat ilmoittaneet toisilleen voimaantulon edellyttämien menettelyjen päätökseen saattamisesta. Sopimuksen tallettajana toimii EU:n neuvoston pääsihteeri. Euroopan unioni ja CARIFORUM-valtiot soveltavat sopimusta väliaikaisesti ennen sen voimaantuloa.

Sopimuksen 243 artiklan mukaan väliaikainen soveltaminen alkaa kymmenen päivän kuluttua siitä, kun ilmoitus väliaikaisesta soveltamisesta on saatu Euroopan yhteisöltä tai kaikilta sopimuksen allekirjoittaneilta CARIFORUM-valtioilta, kuitenkin viimeistään 31.10.2008. Sopimusmääräyksestä huolimatta väliaikainen soveltaminen alkoi vasta 29.12.2008. Väliaikainen soveltaminen koskee vain niitä sopimuksen osia, jotka kuuluvat unionin toimivaltaan.

Sopimus on voimassa määrittelemättömän ajan, mutta se voidaan irtisanoa kuuden kuukauden irtisanomisaikaa noudattaen. Sopimusta sovelletaan sen 245 artiklan mukaan alueisiin, joihin EY:n perustamissopimusta sovelletaan (siinä määrätyn edellytyksin) sekä allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden alueisiin.

*246–248 artiklat.* Osapuolet sopivat harkitsevansa sopimuksen avartamista laajentaakseen ja täydentääkseen sen soveltamisalaa lainsäädäntönsä mukaisesti joko sopimusta muuttamalla tai erillisin sopimuksin. Lisäksi artikloissa määritellään menettelyt, joita noudatetaan uusien jäsenvaltioiden liittyessä Euroopan unioniin sekä ehdot, joilla muut Karibian valtiot voivat liittyä sopimukseen.

*249–250 artiklat.* Artikloissa määritellään sopimuksen todistusvoimaiset kielet sekä todetaan, että sopimuksen liitteet, pöytäkirjat ja alaviitteet ovat erottamaton osa sopimusta. Liitteen III lisäys 1 laaditaan ainoastaan englanniksi.

## LIITTEET, PÖYTÄKIRJAT JA JULISTUKSET

Sopimukseen kuuluu seitsemän liitettä, kolme pöytäkirjaa ja kymmenen julistusta:

- LIITE I: Vientitullit
  - LIITE II: CARIFORUM-valtioista peräisin oleviin tuotteisiin sovellettavat tullit
  - LIITE III: EY-osapuolesta peräisin oleviin tuotteisiin sovellettavat tullit
  - LIITE IV: Sijoituksia ja palvelukauppaa koskevat sitoumusluettelot
  - LIITE V: Kyselypisteet (86 artiklassa tarkoitettut)
  - LIITE VI: Katetut julkiset hankinnat
  - LIITE VII: Julkaisutapa
  - PÖYTÄKIRJA I: Käsitteen ”alkuperä-tuotteet” määrittelystä ja hallinnollisen yhteistyön menetelmistä
  - PÖYTÄKIRJA II: Keskinäinen hallinnollinen avunanto tulliasioissa
  - PÖYTÄKIRJA III: Kulttuuriyhteistyö
  - Yhteinen julistus kehitysyhteistyöstä
  - Yhteinen julistus banaaneista
  - Yhteinen julistus käytetyistä tavaroista
  - Yhteinen julistus riisistä
  - Yhteinen julistus sokeripöytäkirjan nojalla toimittamatta jääneiden määrien jakamisesta uudelleen
  - Pöytäkirjaa I koskeva yhteinen julistus kalastustuotteiden alkuperästä
  - Andorran ruhtinaskuntaa ja San Marinon tasavaltaa koskeva yhteinen julistus
  - Joint Declaration on the Signing of the Economic Partnership Agreement
  - Pöytäkirjaa I koskeva CARIFORUM-valtioiden julistus yksinomaiselta talousvyöhykkeeltä peräisin olevien kalastustuotteiden alkuperästä
  - Joint Statement by the Signatory CARIFORUM States and the European Community and its Member States, upon Signature of the CARIFORUM-EC EPA
- Seuraavassa kuvataan yksityiskohtaisemmin sopimuksen liitteiden IV, V, VI ja VII sekä pöytäkirjojen II ja III sisältö, sillä niiden katsotaan sisältävän jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia määräyksiä. Sopimuksen muut pöytäkirjat ja liitteet eivät sisällä jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia määräyksiä.

## LIITE IV:

**Sijoituksia ja palvelukauppaa koskevat sitoumusluettelot**

Sopimuksella sitoudutaan investointien ja palvelukaupan vapauttamiseen II osan II osaston 2–4 lukujen sekä liitteessä IV listatun mukaisesti. Liite IV sisältää osapuolten investointien ja palvelukaupan osalta tekemät sitoumukset. Liite sisältää neljä erillistä sitoumusluetteloa, jotka koskevat sijoittautumista, rajatylittäviä palveluja (ml. kulutus ulkomailla), avainhenkilöstöä ja harjoittelijoita sekä sopimusperusteisia palveluntarjoajia ja itsenäisiä ammatinharjoittajia. Liitteessä listataan osapuolen toisen osapuolen palveluntarjoajiin tai investoijiin kohdistuvat syrjivät toimet niillä palvelu- ja investointialoilla, joilla sitoumuksia on tehty. Siltä osin kuin osapuoli ei tee sitoumuksia, ei velvoitetta syrjimättömän kohtelun myöntämiseen ole. Syrjivät toimet, jotka tulee listata sitoumusluetteloon, on määritelty sopimuksen II osaston markkinoillepääsyä ja kansallista kohtelua koskevissa artikloissa. Tällaisia voivat olla esimerkiksi kaupallista läsnäoloa koskevat määrälliset rajoitukset, kuten kiintiöt, monopolit tai tarveharkinta, ulkomaisen pääoman määrää koskevat rajoitukset sekä toimenpiteet, jotka rajoittavat tai vaativat tietynlaista oikeushenkilön muotoa tai yhteisyritystä. Liitteen voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan siltä osin kuin jäljempänä on selostettu eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa.

## LIITE V:

**Kyselypisteet (86 artiklassa tarkoitettut)**

Osapuolet perustavat niin sanottuja kyselypisteitä, jotka pyynnöstä toimittavat tietoja toisen osapuolen sijoittajille ja palveluntarjoajille toimenpiteistä ja kansainvälisistä sopimuksista, jotka liittyvät tai vaikuttavat tähän sopimukseen. Kyselypisteet on lueteltu liitteessä V.

## LIITE VI:

**Katetut julkiset hankinnat**

Liitteessä VI määritellään osapuolten julkisia hankintoja koskevat hankintayksiköt, sopimuksen piiriin kuuluvat palvelut ja hankintojen kynnysarvot. Sopimus koskee vain keskushallinnon hankintayksiköitä.

## LIITE VII:

**Julkaisutapa**

Liitteessä VII luetellaan, missä allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot ja EY-osapuoli julkaisevat 1) lait, asetukset, oikeudelliset päätökset ja yleisesti sovellettavat hallinnolliset päätökset sekä menettelyt, 2) hankintatarjoukset ja 3) hankintasopimukset. Kohdassa 1) esitetyt Suomi julkaisee Suomen Säädoskokoelmassa, kohdassa 2) esitetyt EU:n virallisessa lehdessä ja Suomen virallisen lehden liitteessä sekä kohdassa 3) esitetyt EU:n virallisessa lehdessä.

## PÖYTÄKIRJA II:

**Keskinäinen hallinnollinen avunanto tulliasioissa**

*1–14 artiklat.* Pöytäkirjassa määritellään ne edellytykset ja menettelyt, joiden mukaisesti osapuolten tulliviranomaisten tulee antaa toisilleen tulliasioihin liittyviä tietoja sekä muuta hallinnollista apua. Avunannon tarkoituksena on varmistaa tullilainsäädännön asianmukainen soveltaminen. Erikseen määriteltyjä poikkeuksia lukuun ottamatta osapuolet eivät vaadi toisiltaan korvausta pöytäkirjan soveltamisesta aiheutuvista kustannuksista. Pöytäkirjan määräykset eivät vaikuta kansainvälisistä yleissopimuksista tai muista sopimuksista johtuviin velvollisuuksiin, eivätkä niiden EY:n säännösten soveltamiseen, jotka koskevat pöytäkirjan perusteella saatujen tietojen vaihtamista komission ja EU:n jäsenvaltioiden viranomaisten välillä. Pöytäkirjan 10 artiklassa määrätään vaihdettavien tietojen luottamuksellisuudesta. Pöytäkirjan 14 artiklan 3 kohdan mukaan tapauksissa, joissa EU:n yksittäisen jäsenvaltion ja CARIFO-

RUM-valtion kahdenvälisen keskinäistä avunantoa koskevan sopimuksen määräykset olisivat ristiriidassa pöytäkirjan määräysten kanssa, sovelletaan pöytäkirjan määräyksiä. Pöytäkirjan 10 ja 14 artikkelit sisältävät määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan siten kuin eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta ja käsittelyjärjestystä koskevassa kappaleessa jäljempänä esitetään.

### PÖYTÄKIRJA III:

#### Kulttuuriyhteistyö

Pöytäkirjassa III määrätään puitteet yhteistyölle kulttuuritoimintojen, -hyödykkeiden ja -palvelujen vaihdon sekä taiteilijoiden ja kulttuuriammattilaisten maahantulon helpottamiseksi. Pöytäkirjan määräykset ovat pääasiassa tavoitteellisia ja ei-velvoittavia. Pöytäkirjassa III käytetään kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden suojelemisesta ja edistämisestä 20.10.2005 tehdyn Unescon yleissopimuksen määritelmiä ja käsitteitä.

Pöytäkirjassa sovitaan audiovisuaalisen alan (mukaan lukien elokuva-ala) yhteistuotantoa koskevista kriteereistä. Edellytysten täytyessä yhteistuotantona tuotetut audiovisuaaliset teokset saavat suosituimmuuskohtelun markkinoille pääsyssä EY-osapuolen alueella siten, että niille annetaan 89/552/ETY direktiivin 1 artiklan n kohdan i alakohdan mukainen eurooppalaisen teoksen asema mainitun direktiivin 3 i artiklan 1 kohdassa ja 4 artiklan 1 kohdassa säädettyjä audiovisuaaliteosten edistämiseen liittyvien vaatimusten täyttämiseksi ja CARIFORUM-osapuolen alueella edellyttäen, että CARIFORUM-valtio on luonut vastaavan etuisuusjärjestelmän. Osapuolet vahvistavat sitoumuksensa käyttää kansainvälisiä ja alueellisia standardeja varmistaakseen audiovisuaalisen teknologian yhteensopivuuden. Osapuolet sallivat toistensa elokuvien ja televisio-ohjelmien teossa tarvitsemien teknisten materiaalien ja laitteiden väliaikaisen tuonnin alueilleen. Ne helpottavat esittävien taiteiden harjoittajien välisiä yhteyksiä, julkaisujen vaihtoa ja levittämistä sekä tekevät yhteistyötä, joka tähtää kohteiden ja historiallisten muistomerkkien suojeluun Unescon maailmanperintöä koskeva missio huomioiden.

## 2 Lakiehdotuksen perustelut

1 §. Lain 1 § sisältää tavanomaisen blankettilain säännöksen, jolla saatetaan voimaan lailla ne sopimuksen määräykset, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan. Lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä selostetaan jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta koskevassa jaksossa.

2 §. Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan tasavallan presidentin asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti kuin sopimus tulee voimaan.

## 3 Voimaantulo

Sopimus tulee voimaan sitä kuukautta seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, jonka kuluessa osapuolet ovat ilmoittaneet toisilleen tätä tarkoittavien menettelyjen päätökseen saattamisesta. Sopimusta on sovellettu väliaikaisesti sen unionitoimivaltaan kuululta osin 29 päivästä joulukuuta 2008.

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) mukaan maakunnalla on lainsäädäntövaltaa erinäisissä sopimuksen kattamissa asioissa. Esitykseen sisältyvälle lakiehdotukselle pyydetään Ahvenanmaan maakuntapäivien hyväksyntä Ahvenanmaan itsehallintolain 59 §:n 1 momentin mukaisesti. Lakiehdotus ehdotetaan tulevaksi voimaan tasavallan presidentin asetuksella säädettävänä ajankohtana samaan aikaan kuin sopimus tulee voimaan.

## 4 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys

### 4.1 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus

#### 4.1.1 Toimivallan jakautumisesta unionin ja sen jäsenvaltioiden välillä

Karibian EPA-sopimus on luonteeltaan jaettun toimivallan sopimus eli niin sanottu seka-sopimus, joka sisältää sekä unionin että sen jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia määräyksiä. Unionin oikeuden nykyisessä kehitysvaiheessa osa sopimuksen määräyksistä kuuluu unionin yksinomaiseen toimivaltaan, osa unionin ja sen jäsenvaltioiden jaettuun toimi-

valtaan. Sopimus kattaa myös määräyksiä, jotka kuuluvat yksinomaan jäsenvaltioiden toimivaltaan. Eduskunta hyväksyy vakiintuneen käytännön mukaan jaetun toimivallan sopimukset vain niiltä osin kuin niiden määräykset kuuluvat Suomen toimivaltaan (mm. PeVL 6/2001, PeVL 31/2001, PeVL 16/2004 vp, PeVL 24/2004, PeVL 48/2004, PeVL 6/2005 vp).

Sopimus tai neuvoston päätös sopimuksen allekirjoittamisesta ja väliaikaisesta soveltamisesta (EUVL L 289, 30.10.2008) eivät sisällä määräyksiä, jotka osoittaisivat, miten toimivalta sopimuksen kattamilla aloilla jakautuu unionin ja sen jäsenvaltioiden kesken. Vaikka Lissabonin sopimus, joka tuli voimaan 1.12.2009, selkeytti eräitä unionin ja sen jäsenvaltioiden väliseen toimivallanjakoon liittyviä kysymyksiä, on toimivallan jakautumisesta vaikea tehdä täysin yksityiskohtaista selvitystä Karibian EPA-sopimuksen yksittäisten määräysten osalta. Lissabonin sopimuksen määräykset vaikuttavat toimivallan jakautumiseen erityisesti eräiden Karibian EPA-sopimuksen kauppaan liittyvien määräysten osalta, koska Lissabonin sopimuksella unionin yksinomainen toimivalta on laajentunut erityisesti palvelukaupan ja investointien osalta. Kysymys toimivaltajaosta on viime kädessä Euroopan unionin tuomioistuimen toimivaltaan kuuluva asia.

Sopimusmääräysten kuulumisesta unionin ja/tai sen jäsenvaltioiden toimivaltaan on kuitenkin tarpeen tehdä yleisluontoinen arvio.

Unionilla on sopimuksen kauppaa koskevien määräysten (II osa) osalta toimivaltaa muun muassa SEY 133 artiklan (SEUT 207 artikla) sekä SEY 56–60 artiklojen (SEUT 63–66 artiklojen) perusteella. Toimivallan jakautuminen unionin ja jäsenvaltioiden välillä ei kuitenkaan ole tältäkin osin täysin yksiselitteistä. Unionin toimivalta on SEUT 207 artiklan mukaan lähtökohtaisesti yksinomaista. Kuitenkin SEUT 207 artiklan 6 kohdan mukaan unionin toimivalta kauppapolitiikan alalla ei voi ylittää sen sisämarkkinoilla olevaa toimivaltaa. Näin ollen jäsenvaltioilla voidaan katsoa edelleen olevan toimivaltaa muun muassa sopimuksen niiden määräysten osalta, joissa jäsenvaltioilla on edelleen toimivaltaa unionin sisämarkkinoil-

la. Henkisen omaisuuden suojaa koskevien kysymysten osalta unionin toimivaltaan kauppapolitiikan alalla kuuluvat vain teollisia tekijänoikeuksien kaupalliset näkökohdat. Jäsenvaltioilla voidaan katsoa siten olevan edelleen toimivaltaa muun muassa henkisen omaisuuden suojan sisältöä koskevien määräysten (kuten suojan laajuus tai kesto) osalta. Lisäksi jäsenvaltioilla voidaan katsoa olevan toimivaltaa edelleen sopimuksen liikenteen alan määräysten osalta SEUT VI osaston ja 218 artiklan perusteella.

Maksujen ja pääomien liikkeitä koskevien määräysten (II osan III osasto) osalta toimivallan voidaan katsoa olevan luonteeltaan jaettua unionin ja jäsenvaltioiden välillä muun muassa SEY 56–60 (SEUT 63–66) ja 120 (SEUT 144) artiklojen perusteella. Sopimuksen III osaston 122 (juoksevat maksut) ja 123 (pääomaliikkeet) sekä 124 (suojatoimenpiteet) artiklojen määräykset perustuvat soveltuvin osin SEY 56–60 artikloihin (SEUT 63–66) ja mahdollistavat näiden noudattamisen. Jäsenvaltioilla on mainittujen kysymysten osalta edelleen toimivaltaa. Sopimuksen määräykset eivät kuitenkaan rajoita jäsenvaltioilla mukaan olevia oikeuksia.

Henkilötietojen suojan osalta voidaan puolestaan todeta, että yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä (95/46/EY, ns. tietosuojadirektiivi) säädetään tietyin poikkeuksin niistä kysymyksistä, joita Karibian EPA-sopimuksen henkilötietojen suojaa koskevat määräykset (II osan IV osaston 6 luku) käsittelevät. Näin ollen on katsottava, että unionilla on Euroopan unionin tuomioistuimen niin sanotun ERTA-oikeuskäytännön perusteella tältä osin yksinomainen toimivalta. Lisäksi eräät muut sopimuksen henkilötietojen suojaa koskevat määräykset, kuten sopimuksen 107 artikla, joka koskee osapuolten velvollisuutta sallia toisen osapuolen rahoituspalvelujen tarjoajan siirtää tietojenkäsittelyssä tarvittavia tietoja alueelleen ja sieltä pois, sekä tulliviranomaisien yhteistyötä koskevan pöytäkirjan II sisältämän 10 artiklan 2 kohta, joka koskee henkilötietojen siirtämistä, sisältävät määräyksiä sellaisista kysymyksistä, joista säädetään tietosuojadirektiivissä.

Sopimuksen maksutasevaikeuksia koskevien määräysten (VI osan 240 artikla) voidaan katsoa kuuluvan unionin ja jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan. Sopimuksen määräykset mahdollistavat muun muassa perustamisopimuksen 119–120 (SEUT 143–144) artiklojen perusteella unionilla tai jäsenvaltioilla olevat oikeudet suojaustoimenpiteiden käyttöönottoon maksutasevaikeuksissa. Jäsenvaltioiden toimivaltaan voi tältä osin kuulua muun muassa kiireelliset yksipuoliset toimet. Sopimuksen 240 artiklan 3 kohdassa annetaan yleisluontoisia määräyksiä siitä, minkälaisia suojaustoimenpiteiden on oltava. Tältä osin sopimuksen määräykset noudattavat perustamisopimuksen 120 artiklan 1 kohdassa (SEUT 143 artiklan 1 kohdassa) mainittuja periaatteita.

Jäsenvaltioilla voidaan siten katsoa olevan joko yksinomaista tai unionin kanssa jaettua toimivaltaa erityisesti sopimuksen kehitysyhteistyön painopisteitä, rahoitusta ja toteutusta (I osa sekä II osan lukujen kehitysyhteistyötä koskevat artiklat), henkisen omaisuuden suoja (II osan IV osaston 2 luku) sekä riitojen välttämistä ja ratkaisemista (III osa) koskevien määräysten osalta, samoin kuin institutionaalisten määräysten (V osa) sekä yleisten ja loppumääräysten (VI osa) osalta. Jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia määräyksiä voidaan katsoa sisältyvän myös muun muassa tulleja ja kauppaa koskevan II osan I osaston 4 lukuun, investointeja, palvelukauppaa ja sähköistä kauppaa koskevan II osan II osastoon sekä liitteeseen IV, juoksevia maksuja ja pääomanliikkeitä koskevaan II osan III osastoon, julkisia hankintoja koskevan II osan IV osaston 3 lukuun, ympäristöä koskevaan II osan IV osaston 4 lukuun, sosiaalisia näkökohtia koskevaan II osan IV osaston 5 lukuun, yleisiä poikkeuksia koskevaan IV osaan, keskinäistä hallinnollista avunantoa tulliasioissa käsittelevään pöytäkirjaan II, kulttuuriyhteistyötä käsittelevään pöytäkirjaan III sekä liitteisiin IV-VII.

#### 4.1.2 Sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset

Eduskunta hyväksyy perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisäl-

tävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaan perustuslaissa tarkoitettu eduskunnan hyväksymistoimivalta kattaa kaikki aineelliselta luonteeltaan lain alaan kuuluvat kansainvälisten velvoitteiden määräykset. Edellä mainitun tulkintakäytännön mukaan määräys on luettava lainsäädännön alaan kuuluvaksi 1) jos määräys koskee jonkin perustuslaissa turvatun perusoikeuden käyttämistä tai rajoittamista, 2) jos määräys muutoin koskee yksilön oikeuksien tai velvollisuuksien perusteita, 3) jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on perustuslain mukaan säädettävä lailla, 4) jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on voimassa lain säännöksiä tai 5) jos asiasta on Suomessa vallitsevan käsityksen mukaan säädettävä lailla. Kysymykseen ei vaikuta se, onko määräys ristiriidassa vai sopusoinnussa Suomessa lailla annetun säännöksen kanssa (PeVL 11/2000 vp, 12/2000 vp, PeVL 45/2000 vp, PeVL 6/2001 vp).

Seuraavassa selostetaan Karibian EPA-sopimuksen osastojen mukaisessa järjestyksessä yleisellä tasolla, miltä osin sopimuksen määräykset kuuluvat unionin ja jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan tai Suomen toimivaltaan ja lainsäädännön alaan sekä selostetaan asiaa koskevaa Suomen lainsäädäntöä ja tarvittaessa unionin lainsäädäntöä. Sopimuksen sellaisia lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä, jotka koskevat tässä sopimuksessa tehtyjä sitoumuksia muihin sopimuksiin, kuvataan kuitenkin erikseen tämän kappaleen lopussa, kappaleessa 4.1.3.

#### I OSA:

##### KESTÄVÄÄN KEHITYKSEEN PYRKIVÄ KAUPPAKUMPPANUUS

Sopimuksen I osan 2 artiklassa todetaan, että sopimus pohjautuu muun muassa Cotonoun sopimuksen 9 artiklassa vahvistetuille peruseriaatteille, jotka koskevat ihmisoikeuksien kunnioittamista. Määräystä on pidettävä sillä tavoin yleispiirteisenä ja julistuksenomaisena, ettei se vaadi eduskunnan hyväksymistä (PeVL 31/2001 vp). Samoin tulee katsoa, ettei sopimuksen I osan 7(4) artiklakohdan määräys tarvittavien toimenpiteiden

toteuttamisesta kehitysyhteistyötä tukevien resurssien tehokkaan käyttöön saannin, tarjonnan ja käytön varmistamiseksi vaadi eduskunnan hyväksymistä, sillä se ei aseta osapuolille selkeästi yksilöitävissä olevia velvoitteita.

## II OSA:

### KAUPPA JA KAUPPAAN LIITTYVÄT KYSYMYKSET

Kuten edellä on kuvattu, jäsenvaltioilla voidaan katsoa olevan edelleen toimivaltaa Lissabonin sopimuksen perusteella jäljempänä tarkemmin kuvattujen sopimusmääräysten osalta. Toimivallan jakautuminen tältä osin on toistaiseksi kuitenkin tulkinnanvaraista.

Unioni ja sen jäsenvaltiot ovat sitoutuneet osin Karibian EPA-sopimuksen kauppaa koskevia määräyksiä vastaavien määräysten noudattamiseen jo aiemmin osana WTO:ssa tekemiään sitoumuksia, jotka on Suomen osalta aikanaan voimaansaatettu (SopS 4–5/1995). Tämänkaltaisten määräysten soveltamisala laajennetaan nyt kattamaan myös Bahama, joka ei ole WTO:n jäsen. Osin sopimuksen määräykset ovat WTO:ssa tehtyjä sitoumuksia pidemmälle meneviä.

## II OSA:

### I OSASTO

Vaikka tavarakauppa laaja-alaisesti kuuluu unionin toimivaltaan, sisältävät sopimuksen määräykset tältä osin myös jäsenvaltioiden ja unionin jaettuun toimivaltaan kuuluvia kysymyksiä. Sopimuksen tulleja ja kauppaa koskevan II osan I osaston 4 luku sisältää hallinnollisen yhteistyön tapoja koskevien yleisluontoisten määräysten lisäksi myös velvoitteita (30 artikla), joiden mukaan osapuolten on vaihdettava tietoja tulliasioissa ja annettava niissä toisilleen vastavuoroisesti hallinnollista apua pöytäkirjan II (keskinäinen hallinnollinen avunanto tulliasioissa) mukaisesti. Pöytäkirjassa II mainitun osapuolten tullilainsäädännön on tulkittava kattavan myös kansallisen lainsäädännön. Näin ollen sopimuksen 30 artiklan ja pöytäkirjan II

voidaan katsoa kuuluvan unionin ja jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan. Kansallisesti hallinnollisen tulliyhteistyön menettelyistä säädetään tullilaissa (1466/1994). Erityisesti on katsottava, että pöytäkirjan 10 artikla kuuluu lainsäädännön alaan sikäli kuin se sisältää määräyksiä osapuolten tulliviranomaisten toisilleen luovuttamien tietojen luottamuksellisuudesta. Suomalaisen viranomaisen hallussa olevien asiakirjojen julkisuuden rajoittamisesta on perustuslain mukaan säädettävällä lailla. Asiakirjajulkisuudesta säädetään muun muassa laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999).

## II OSA:

### II OSASTO

Sopimuksen sijoittautumisoikeutta ja palvelujen tarjontaa koskeva II osan II osasto sekä liite IV sisältävät osittain jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia määräyksiä. Unionin sijoittautumisoikeutta ja palvelujen tarjontaa koskevat säännökset eivät pääsääntöisesti toistaiseksi kata kolmansista valtioista tapahtuvaa taloudellista toimintaa. Kun kolmansista maista tuleva henkilö tai yhtiö haluaa aloittaa ammatinharjoittamisen tai perustaa yhtiön jossakin jäsenvaltiossa, häneen sovelletaan kyseisen jäsenvaltion kansallista lainsäädäntöä. Huolimatta siitä, että Lissabonin sopimuksella unionin toimivallan voidaan katsoa laajentuneen, voidaan jäsenvaltioilla katsoa olevan edelleen toimivaltaa muun muassa sopimuksen seuraavien määräysten osalta.

Sopimuksella sitoudutaan investointien ja palvelukaupan vapauttamiseen II osan II osaston 2–4 lukujen sekä liitteessä IV esitetyn mukaisesti. Liitteessä IV luetellut sitoumukset vastaavat osin yhteisön ja sen jäsenvaltioiden WTO:n piirissä aiemmin tekemiä sitoumuksia. Uusia sitoumuksia tehdään nyt muun muassa teollisuustuotantoyritysten sijoittautumismahdollisuuksien osalta laajasti eri aloilla (kuten maa-, kala- ja metsätalouden, kaivostoiminnan (pois lukien ydinmateriaalin kaivostoiminta) ja sähkön- ja energiantuotannon osalta) sekä laajasti esimerkiksi elintarvikkeiden, tekstiilituotteiden, puu- ja paperituotteiden, kemikaalien, metallituotteiden

den, koneiden ja laitteiden teollisuustuotannon osalta.

Palvelualojen osalta uusia sitoumuksia tehdään muun muassa kirjanpito-, tutkimus- ja kehityspalveluissa, tietyissä vuokraus- ja leasing-palveluissa, teollisuustuotantoon liittyvissä neuvontapalveluissa, mallitoimistopalveluissa, tietyissä huolto-, korjaus- ja pakkauspalveluissa, posti- ja kuriiripalveluissa, satelliittilähetysten välityspalveluissa, rakennus-, jakelu-, ympäristö-, pankki-, matkailu-, meriliikenne-, sisävesiliikenne-, raideliikenne- ja tieliikennepalveluissa sekä liikenteen oheispalveluissa.

Sopimuksen II osan II osaston 4 luku koskee tiettyjen liiketoimintaa varten maahan tulevien erityisryhmien maahantuloa ja maasaoloa. Luvussa määrätään avainhenkilöstöä koskevista maahantuloperusteista (yrityksen johtohenkilöstön, päälliköiden ja erityisasiantuntijoiden sisäiset siirrot sekä yrityksen sijoittautumista valmistelemaan tulevien henkilöiden matkat) sekä harjoittelijoita ja projektiluontoisesti maahan tulevia palveluntarjoajia (sopimusperusteiset palveluntarjoajat ja itsenäiset ammatinharjoittajat) koskevista maahantuloperusteista.

Avainhenkilöstöä ja harjoittelijoita koskevat sitoumukset tehdään lähtökohtaisesti kaikilla niillä aloilla, joilla tehdään sitoumuksia sijoittautumisen tai rajat ylittävien palveluiden osalta. Liitteeseen IV sisältyy myös avainhenkilöstön ja harjoittelijoiden osalta maahantuloa koskevia erityisiä rajoituksia, kuten kansalaisuusvaatimuksia tietyillä sektoreilla. Sopimusperusteisten palveluntarjoajien ja itsenäisten ammatinharjoittajien osalta Suomea koskevat alakohtaiset sitoumukset ja maahantuloa koskevat rajoitukset sisältyvät myös liitteeseen IV. Suomi on varannut liitteessä IV mahdollisuuden soveltaa edelleen saatavuusharkintaa sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin sekä itsenäisiin ammatinharjoittajiin kaikilla aloilla, joilla se on tehnyt sitoumuksia, paitsi luonnontieteiden sekä yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden tutkimus- ja kehityspalveluissa, joiden osalta maahantulon ehdoksi on asetettu sopimus paikallisen organisaation kanssa. Tältä osin sitoumukset noudattavat niin sanottua tutkijadirektiiviä (2005/71/EY).

Yleisesti ottaen voidaan todeta, että sopimuksen II osan II osaston 2–4 lukuja koskevista sekä liitteessä IV lueteltuja sitoumuksia koskevista asioista säädetään kansallisesti muun muassa laissa elinkeinon harjoittamisen oikeudesta (122/1919), kaivoslaissa (503/1965), postipalvelulaissa (313/2001), laissa yksityisistä turvallisuuspalveluista (282/2002), vesihuoltolaissa (119/2001), rautatielaissa (555/2006), valmismatkaliikkeistä annetussa laissa (1080/1994) ja ulkomaalaislaissa (301/2004). Näin ollen voidaan katsoa, että sopimuksen palveluiden kauppaa ja sijoittautumista koskevat luvut ja liite IV sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä niiltä osin kuin ne kuuluvat jäsenvaltion toimivaltaan.

Vaikka ulkomaalaislaissa määritelty maahantulokategoriat eivät ole yhdenmukaisia sopimuksessa mainittujen kategorioiden kanssa eikä ulkomaalaislaki sisällä sopimuksessa Suomelle tietyille aloille kirjattuja erityisrajoituksia, kuten kansalaisuusvaatimuksia, ei sopimuksen tekeminen edellytä Suomessa lainsäädäntömuutosta. Ulkomaalaislaissa määriteltyjen maahantulokategorioiden voidaan katsoa kattavan myös sopimuksessa mainitut kategoriat. Suomen sitoumusten sisältämien erityisvaatimusten osalta lainsäädäntömuutos ei myöskään ole tarpeen, sillä sopimuksen osapuolet voivat aina myöntää toisilleen paremman, eli vähemmän syrjivän, kohtelun kuin mitä sitoumuksissa on mainittu.

Sopimuksen II osan II osaston 5 luvussa määrätään sääntelypuitteista yleisesti sekä erityisesti koskien kuriiri-, televiestintä-, rahoitus-, meriliikenne- ja matkailupalveluja. Sopimuksen 87 artiklassa määrätään tiettyjä palvelun tarjoamiseen ja kaupalliseen läsnäoloon vaadittavia lupia koskevista menettelyistä sekä asetetaan osapuolille velvollisuus perustaa tuomioistuimia tiettyjen sijoittajia ja palveluntarjoajia koskevien hallinnollisten päätösten uudelleen tarkastelua ja oikaisua varten. Artiklan määräysten voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan, sillä Suomessa on olemassa muun muassa hallintomenettelyä ja kansallisia tuomioistuimia koskevaa lainsäädäntöä (esim. hallintolaki 434/2003, hallintolainkäyttölaki 586/1996, käräjäoike-

uslaki 581/1993 ja hallinto-oikeuslaki 430/1999).

Luvun 3 jakso (89–93 artiklat) käsittelee kuriiripalvelujen sääntelyä, johon liittyen jaksossa määrätään toimenpiteistä muun muassa kilpailunvastaisten toimintatapojen estämiseksi. Jakson 90 artiklan määräykset kuuluvat yleisen kilpailupolitiikan alaan, josta säädetään unionitason lisäksi kansallisesti muun muassa laissa kilpailunrajoituksista (480/1992). Sääntelyviranomaisten riippumattomuudesta määrätään kuriiripalveluiden osalta 93 artiklassa ja telekommunikaatiopalveluiden osalta 95 artiklassa. Kansallisesti kysymyksistä voidaan katsoa säädetyn muun muassa hallintolaissa (434/2003).

Luvun 4 jaksossa (94–102 artiklat) määrätään televiestintäpalvelujen sääntelystä. Jakso sisältää määräyksiä muun muassa telekommunikaatiopalvelujen lupamenettelyistä, toimenpiteistä kilpailunvastaisten toimintatapojen käyttämisen tai ylläpitämisen estämiseksi, verkkojen yhteenliittämisestä sekä rajallisista voimavaroista, kuten taajuuksista ja yleispalveluvelvoitteesta. Unionitason lisäksi mainituista kysymyksistä säädetään kansallisesti muun muassa viestintämarkkinalaissa (393/2003). Artiklojen 98, 99 ja 101 on katsottava sisältävän lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä muun muassa siitä syystä, että ne koskevat tietojen julkaisemista ja sääntelyviranomaisen velvollisuutta varmistaa, että yritykset huolehtivat toisilta yrityksiltä saamiensa tietojen luottamuksellisuudesta. Artiklassa 101 tarkoitettu televiestintän ja liikennetietojen luottamuksellisuudesta säädetään sähköisen viestinnän tietosuojalaissa (516/2004) ja henkilötietolaissa (523/1999).

Luvun 5 jakso (103–108 artiklat) käsittelee rahoituspalvelujen sääntelyä. Jakson 105 artiklassa määrätään rahoituspalvelujen tarjoamista koskevista hakemuksista sekä hakijan hakemustaan koskevasta tiedonsaantioikeudesta. Muun muassa hallintolakiin (434/2003) sisältyy lain säännöksiä määräysten tarkoittamista kysymyksistä. Jakson 106 artiklassa määrätään uusien rahoituspalvelujen tarjoamisoikeudesta. Unionitason ohella kysymyksistä säädetään kansallisesti muun muassa laissa elinkeinonharjoittamisen oikeudesta (122/1919), laissa ulkomaisista va-

kuutusyhtiöistä (398/1995), laissa ulkomaisen luotto- ja rahoituslaitoksen toiminnasta Suomessa (1608/1993) ja laissa ulkomaisten sijoituspalveluyritysten oikeudesta tarjota sijoituspalvelua Suomessa (580/1996).

Matkailupalvelujen osalta toimenpiteistä kilpailunvastaisten toiminnan estämiseksi määrätään 7 jakson 111 artiklassa. Määräys kuuluu yleisen kilpailupolitiikan alaan, josta säädetään unionitason lisäksi kansallisesti muun muassa laissa kilpailunrajoituksista (480/1992).

Sopimuksen II osan II osaston 5 luvun 3–5 sekä 7 jaksojen voidaan katsoa sisältävän lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä, sillä niiden kattamalla aloilla on edellä esitetyn mukaisesti Suomessa voimassa lantaisia säännöksiä.

## II OSA:

### IV OSASTO

Sopimuksen II osan IV osaston 2 luku koskee innovaatioita sekä teollis- ja tekijänoikeuksia. Niihin liittyvät kysymykset kuuluvat osin edelleen jäsenvaltioiden toimivaltaan.

Sopimuksen 144 artiklan A- ja F-kohdan rekisteröintimenettelyjä tai poikkeuksia tavaramerkillä myönnettyihin oikeuksiin koskevat määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan. Unionissa mainituista kysymyksistä säädetään tavaramerkkidirektiivillä (89/104/ETY) sekä asetuksella tavaramerkeistä (40/94/ETY). Suomessa tavaramerkeistä säädetään tavaramerkkilaisissa (7/1964).

Sopimuksen 146 artikla käsittelee teollismalleja. Artiklan kohdissa B–F määrätään teollismallien suojan edellytyksistä, teollismallien omistajan oikeuksista, suojan kestosta ja suhteesta tekijänoikeuteen. Kysymyksistä säädetään unionissa direktiivillä mallioikeuksien suojasta (71/1998/EY) ja yhteisömalliasetuksella (6/2002/EY). Kansallisesti teollismalleista säädetään mallioikeuslailla (221/1971).

Sopimuksen 148 artiklassa määrätään hyödyllisyysmalleista. Artiklan määräykset kuuluvat jäsenvaltioiden toimivaltaan. Artiklan B- (suojan kesto) ja C-kohta (suhde patentteihin) sisältävät velvoittavia määräyksiä.



Näiltä osin artiklan määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan. Hyödyllisyysmalleista säädetään kansallisesti laissa hyödyllisyysmallioikeudesta (800/1991). Huomioitavaa on, että artiklan A-kohdan 4 alakohdassa todetaan, ettei artikla rajoita osapuolten nykyisen lainsäädännön soveltamista.

Teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanosta määrätään sopimuksen 151–162 artikloissa. Unionissa täytäntöönpanosta säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta (2004/48/EY). Artikloissa mainituista kysymyksistä säädetään seuraavissa kansallisissa säädöksissä: laki todistelun turvaamisesta teollis- ja tekijänoikeuksia koskevissa riita-asioissa (344/2000), tavaramerkkilaki (7/1964), tekijänoikeuslaki (404/1961), laki hyödyllisyysmallioikeudesta (800/1991), patenttilaki (550/1967), mallioikeuslaki (221/1971), laki kasvinjalostajan oikeudesta (789/1992), toiminilaki (128/1979) sekä oikeudenkäymiskaari (4/1734). Teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanosta säädetään kansallisesti lisäksi yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annetussa laissa (32/1991). Huolimatta siitä, että 139 artiklan 3 kohdassa sopimuksen soveltumisalan todetaan kattavan teollis- ja tekijänoikeuksien osalta myös muun muassa suojan vilpillistä kilpailua vastaan ja julkistamattomien tietojen suojan, voidaan sopimuksen määräyksiä tulkita siten, ettei niistä seuraa velvoitetta laajentaa täytäntöönpanoa koskevaa sääntelyä siitä, millainen se on unionin täytäntöönpanodirektiivin perusteella.

Sopimuksen II osan IV osaston julkisia hankintoja koskevan 3 luvun 165–182 artikloja sekä sopimuksen liitteen VI määräyksiä sovelletaan vain keskushallinnon yksiköihin. Luvussa määrätään yksityiskohtaisesti julkisia hankintoja koskevista menettelyistä ja vaatimuksista. Unionitasolla julkisia hankintoja koskevista kysymyksistä on säädetty niin kutsutulla hankintadirektiivillä (2004/18/EY) sekä niin kutsutulla uudella oikeussuojadirektiivillä (2007/66/EY). Kansallisesti asiasta on säädetty lailla julkisista hankinnoista (348/2007) sekä lailla vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista (349/2007).

Sopimuksen II osan IV osaston sosiaalisia näkökohtia koskevan 5 luvun 191–192 artiklan määräykset liittyvät kansallisen sosiaali- ja työlainsäädännön tason varmistamiseen erityisesti ILO:n sopimuksissa määriteltyjen työelämää koskevien säännösten mukaisesti. Tältä osin 191 artiklassa on erityisesti viitattu muun muassa järjestäytymisoikeuteen ja kollektiiviseen neuvottelu-oikeuteen sekä pakkotyön kieltoon, joita koskeviin ILO:n yleissopimukseen (SopS 32/1951 ja SopS 17/1960) Suomi on sitoutunut. Suomen lainsäädännössä yhdistymisvapaus, mukaan lukien ammatillinen yhdistymisvapaus, on turvattu perustuslaissa (731/1999) sekä työsopimuslaissa (55/2001). Työehtosopimuslaissa (436/1946) säädetään yleisesti työehtosopimusten tekemisestä. Lisäksi lähetettyjä työntekijöitä koskevan direktiivin (96/71/EY) täytäntöönpanemiseksi säädetty laki lähetetyistä työntekijöistä (1146/1999) koskee eräin edellytyksin myös CARIFORUM-valtioista lähetettyjä työntekijöitä. Lain mukaan lähetetyn työntekijän työsopimukseen on sovellettava eräitä Suomen lainsäädännön mukaisia säännöksiä ja määräyksiä siltä osin kuin ne ovat työntekijän kannalta edullisempia kuin työntekijään muutoin sovellettavaksi tulevat säännökset. Suomi on lisäksi sitoutunut muun muassa ILO:n yleissopimukseen, jotka koskevat lapsityön pahimpien muotojen kieltämistä ja välitömiä toimia niiden poistamiseksi (SopS 16/2000) ja työmarkkinoilla ja ammatin harjoittamisen yhteydessä tapahtuvaa syrjintää (SopS 63/1970). Sopimuksen 191–192 artiklan määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan myös sen vuoksi, että ne sisältävät sitoumuksen noudattaa 191 artiklassa mainittuja ILO:n sopimusten määräyksiä. Sopimuksen määräyksiä, jotka sisältävät tällaisen sitoumuksen, on tarkasteltu lähemmin jäljempänä jaksossa 4.1.3.

Sopimuksen 193 artiklassa osapuolet sopivat, että ne eivät kilpailuedun lisäämiseksi tai ylläpitämiseksi rohkaise kauppaa tai ulkomaisia suoria investointeja madaltamalla oman sosiaalialaa ja työelämää koskevan lainsäädäntönsä tarjoaman suojan tasoa tai esimerkiksi jättämällä tällaista lainsäädäntöä soveltamatta. Koska Suomessa on voimassa sosiaalialaa ja työelämää koskevaa lainsäädäntöä ja koska määräys rajoittaa osapuolten

mahdollisuuksia muun muassa säätää edellä mainittuja aloja koskevista asioista jatkossa, on sen katsottava kuuluvan lainsäädännön alaan niiltä osin kuin edellä mainittuja aloja koskevat asiat kuuluvat jäsenvaltioiden toimivaltaan.

Sopimuksen II osan IV osasto sisältää lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä edellä esitetyn mukaisesti siitä syystä, että sen kattamalla aloilla on Suomessa voimassa lainsäädäntöä säännöksiä.

### III OSA:

#### RIITOJEN VÄLTÄMINEN JA RATKAISEMINEN

Sopimuksen III osan 206–223 artikloissa määrätään riitojenratkaisujärjestelmästä, jossa voi tulla Suomea sitovasti ratkaistavaksi sopimuksen tulkintaa tai soveltamista koskeva riita. Koska sopimuksen muut osat sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä, voi riidan ratkaisu vaikuttaa siihen, miten Suomessa laintasoisena säänneltyä asiaa koskevaa määräystä on sovellettava. Näin ollen riitojen ratkaisua koskeva 206 artikla sekä sitovan välitystuomion täytäntöönpanoa suoraan koskevat määräykset 210 sekä 212–214 artikloissa kuuluvat lainsäädännön alaan. Lisäksi lainsäädännön alaan on katsottava kuuluvan 219 artiklan määräys, jonka mukaan välimiespaneelien on tulkittava sopimuksen määräyksiä muun muassa Wienin yleissopimuksen mukaisesti, koska määräys voi vaikuttaa Suomessa laintasoisena säänneltyä asiaa koskevaan välitystuomioon.

Riitojen välttämistä ja ratkaisemista koskevaan osaan kuuluvien artiklakohdienten 204(3) ja 205(5) on niin ikään katsottava kuuluvan lainsäädännön alaan. Kyseiset artiklakohdat koskevat sovintoneuvottelujen ja sovittelumenettelyn aikana annettujen tietojen luottamuksellisuutta. Asiakirjajulkisuutta koskevien sopimusmääräysten kuulumista lainsäädännön alaan on käsitelty yllä. Myös sopimuksen 235 artikla sisältää samoin perustein lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä.

### IV OSA:

#### YLEISET POIKKEUKSET

Sopimuksen IV osan 224–225 artikloissa luetellaan osapuolten yleisten etujen ja keskeisten turvallisuusasetusten edellyttämät toimet, joita osapuolilla on oikeus tietyin edellytyksin toteuttaa. Sopimuksen 224 artiklan voidaan katsoa kuuluvan lainsäädännön alaan siltä osin kuin se vaikuttaa sellaisen etuuskohtelun sisältöön ja laajuuteen, jonka määrittäminen kuuluu jäsenvaltioiden toimivaltaan ja Suomessa lainsäädännön alaan.

### V OSA:

#### INSTITUTIONAALISET MÄÄRÄYKSET

Sopimuksen V osan 227–229 artiklat sisältävät määräyksiä CARIFORUM–EY-yhteisneuvoston perustamisesta ja sen toiminnasta. Yhteisneuvoston tehtävänä on valvoa sopimuksen täytäntöönpanoa, seurata sen tavoitteiden toteutumista sekä tarkastella osapuolten keskinäisen edun kannalta tärkeitä kysymyksiä, jotka vaikuttavat osapuolten väliseen kauppaan. Yhteisneuvosto voi antaa suosituksia ja tehdä osapuolia sitovia päätöksiä. Lisäksi yhteisneuvostolle annetaan muun muassa oikeus päättää tarvittavista muutoksista sopimukseen uusien EU:n jäsenvaltioiden sopimukseen liittymisen yhteydessä.

Yhteisneuvosto koostuu Euroopan unionin neuvoston ja Euroopan komission sekä sopimuksen allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden hallitusten edustajista. Euroopan unionin jäsenvaltiot ovat yhteisneuvostossa edustettuna Euroopan unionin neuvoston kautta, joka tekee yhteisneuvostossa käsiteltäviä asioita koskevat päätöksensä unionin perussopimusten mukaisesti.

Sopimus on palvelujen ja investointien markkinoillepääsyn osalta kattavampi kuin yhteisön aikaisemmin tekemät ulkosuhdesopimukset. Tästä syystä mahdollisuutta, että yhteisneuvoston päätökset koskisivat myös kysymyksiä, jotka unionin perussopimusten mukaan ovat jäsenvaltion toimivallassa ja Suomen perustuslain mukaan kuuluvat lainsäädännön alaan, on pidettävä aikaisempien

ulkosuhdesopimusten nojalla perustettujen toimielinten päätösvaltaan verrattuna hiukan suurempana. Valtioneuvoston kokonaisarvion mukaan tällainen mahdollisuus on kuitenkin verrattain vähäinen ottaen erityisesti huomioon, että Lissabonin sopimuksen voimaantulon myötä unionin yksinomainen toimivalta on laajentunut palveluiden kaupan ja investointien osalta.

Koska päätökset yhteisneuvostossa tehdään osapuolten yhteisellä sopimuksella, ja koska jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvissa asioissa kanta Euroopan unionin neuvostossa muodostetaan säännön mukaan yksimielisesti, voidaan katsoa, että järjestely vaikuttaa Suomen täysivaltaisuuteen ainoastaan vähäisessä määrin. Suomen lainsäädäntövaltaa ei siis ole sopimuksella täysin aidosti siirretty yhteisneuvostolle. Ottaen lisäksi huomioon perustuslain 1§:n 3 momentin säännös Suomen osallistumisesta kansainväliseen yhteistyöhön sekä perustuslakivaliokunnan aikaisemmin samantyyppisessä asiassa antama lausunto (PeVL 31/2001 vp), voidaan katsoa, että yhteisneuvoston päätösvaltaa koskevat määräykset ovat sopusoinnussa perustuslain täysivaltaisuussäännösten kanssa.

On kuitenkin katsottava, että yhteisneuvoston perustamista ja toimintaa koskevat artikkelit kuuluvat lainsäädännön alaan niiltä osin kuin ne oikeuttavat yhteisneuvoston tekemään osapuolia sitovia päätöksiä asioissa, jotka unionin perussopimusten mukaan ovat jäsenvaltion toimivallassa. Sama koskee vastaavasti 230 artiklaa siltä osin kuin siinä määrätään sopimuksella perustettavan CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitean oikeudesta tehdä päätöksiä.

## VI OSA:

### YLEISET JA LOPPUMÄÄRÄYKSET

Artiklakohdan 241(1) mukaan kaikissa tapauksissa (lukuun ottamatta kehitysyhteistyötä koskevia määräyksiä), joissa sopimuksen määräykset ovat ristiriidassa Cotonoun sopimuksen (SopS 69/2005 ja 66/2008) 3 osan II osaston määräysten kanssa, sovelletaan sopimuksen määräyksiä. Niiltä osin kuin sopimus sisältää lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä, sopimuksen 241(1) artikla-

kohta merkitsee viimeksi mainittujen etusijaa suhteessa Cotonoun sopimuksen edellä mainitun osaston lainsäädännön alaan kuuluviiin määräyksiin ja siitä syystä sopimuksen 241(1) artiklakohdan on katsottava kuuluvan lainsäädännön alaan. Samoin perustein voidaan katsoa, että pöytäkirjan II (keskinäinen hallinnollinen avunanto tulliasioissa) 14(3) artiklakohda kuuluu myös lainsäädännön alaan.

#### 4.1.3 Määräykset, jotka koskevat sitoutumista muihin sopimuksiin

Eräät Karibian EPA-sopimuksen määräykset, joissa sitoudutaan noudattamaan eräiden muiden sopimusten mukaisia velvoitteita, kuuluvat lainsäädännön alaan ja vaativat eduskunnan suostumuksen siitä syystä, että kyseiset muut sopimukset ovat unionin ja jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan tai Suomen toimivaltaan kuuluvia sopimuksia, joissa on lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Karibian EPA-sopimuksessa sitoudutaan noudattamaan kyseisiä muita sopimuksia lainsäädännön alaan kuuluvine määräyksineen, vaikka sopimukset muutoin irtisanotaisiin.

Tällaisiin määräyksiin kuuluu Karibian EPA-sopimuksen 139 artikla, jonka mukaan osapuolet varmistavat muun muassa TRIPS-sopimuksen (Sops 16/1995) asianmukaisen ja tehokkaan täytäntöönpanon, 143 artiklan 1 kohta, jonka mukaan EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot noudattavat WIPO:n tekijänoikeussopimusta (SopS 823/2005) ja WIPO:n esitys- ja äänitesopimusta (SopS 824/2005). WIPO-sopimuksia koskevat liittymisasiakirjat on tarkoitettu tallettaa siinä vaiheessa, kun kaikki EU:n jäsenvaltiot ovat saattaneet lainsäädäntönsä vastaamaan sopimusten vaatimuksia. Myös sopimuksen 147 artiklan A-kohdan 1 alakohdan, jonka mukaan EY-osapuoli noudattaa patenttiyhteistyösopimusta (SopS 58/1980), patenttilainsäädäntöä koskevaa sopimusta (SopS 6-7/2006) ja mikro-organismien tallettamisen kansainvälistä tunnustamista patentinhakumenettelyä varten koskevaa Budapestin sopimusta (SopS 56/1985) kuuluu edellä kuvatuin perustein lainsäädännön alaan.

Lainsäädännön alaan kuuluu vastaavasti myös 237 artikla, jossa EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot muun muassa sitoutuvat toteuttamaan tarvittavia lainsäädännöllisiä ja hallinnollisia toimenpiteitä, jotta ne voivat noudattaa muun muassa YK:n korruption vastaista yleissopimusta (SopS 56, 58/2006), valtioiden rajat ylittävän järjestäytyneen rikollisuuden vastaista YK:n yleissopimusta (SopS 18 ja 20/2004) ja sen pöytäkirjoja (mm. SopS 70–71/2006 ja 72–73/2006) sekä terrorismin rahoituksen vastaista YK:n yleissopimusta (SopS 73–74/2002). Suomi on allekirjoittanut kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen yleissopimuksen ampuma-aseiden, niiden osien ja komponenttien sekä ampumatarvikkeiden laittoman valmistuksen ja kaupan torjumista koskevan lisäpöytäkirjan (jäljempänä ampuma-asepöytäkirja) 23.1.2002. Suomen ampuma-aseita koskeva lainsäädäntö täyttää pääosin ampuma-asepöytäkirjassa asetetut velvoitteet. Ampuma-asepöytäkirjan voimaansaattaminen edellyttää kuitenkin rikoslain muuttamista. Hallituksen esitys ampuma-asepöytäkirjan hyväksymiseksi sekä rikoslain muuttamiseksi ampuma-asepöytäkirjan edellyttämällä tavalla on saatettu eduskunnan käsiteltäväksi kevätestunto-kaudella 2009 samassa yhteydessä kuin esitys ampuma-aselain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamiseksi (HE 106/2009 vp). Ampuma-asepöytäkirjan voimaansaattamista koskeva laki on tarkoitettu tulemaan voimaan samaan aikaan kuin ampuma-asepöytäkirja tulee Suomen osalta voimaan. Hallituksen esitykseen liittyvät muut lainsäädäntömuutokset on tarkoitus saattaa voimaan mahdollisimman pian.

Edellä esitetyistä syistä lainsäädännön alaan on lisäksi katsottava kuuluvan sopimuksen 192 artiklan määräys, joka velvoittaa osapuolet varmistamaan, että niiden sosiaali- ja työeläinlainsäädännöissä ja toimintalinjoissa määrätään korkeatasoisista sosiaali- ja työelämästandardeista, jotka ovat 191 artiklassa esitettyjen kansainvälisesti tunnustettujen oikeuksien mukaisia. Artikla 191, jossa määritellään kyseiset oikeudet, kuuluu lainsäädännön alaan, koska määräys vaikuttaa välillisesti lainsäädännön alaan kuuluvan 192 artiklan määräyksen sisältöön ja soveltamiseen.

Karibian EPA-sopimus sisältää lisäksi useita määräyksiä, joissa osapuolet vahvistavat sitoumuksensa eräisiin muihin jaetun toimivallan sopimuksiin, joissa on lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Tällaisia määräyksiä ovat:

– 52 artikla, jossa osapuolet vahvistavat sitoumuksensa muun muassa kansainvälisen kasvinsuojeluyhteisönsopimuksen (SopS 39–40/2006) mukaisiin oikeuksiinsa ja velvollisuuksiinsa

– 60 artiklan määräys, jossa osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot vahvistavat uudelleen sitoutuneensa WTO:sta tehdyn sopimuksen (SopS 16/1995) mukaisiin velvoitteisiinsa sekä

– 83 artiklan määräys, jossa osapuolet vahvistavat GATS-sopimuksen (SopS 16/1995) mukaiset sitoumuksensa koskien sopimusperusteisten palveluntarjoajien ja itsenäisten ammatinharjoittajien maahantuloa ja tilapäistä oleskelua.

Kyseiset määräykset eivät kuitenkaan kuulu lainsäädännön alaan, koska kyseisissä määräyksissä olemassa olevat sitoumukset muihin sopimuksiin tai niiden täytäntöönpanoon vahvistetaan, joten kysymyksessä ei ole erityinen sitoumus noudattaa kyseisiä sopimuksia siinäkin tapauksessa, että ne irtaantaisiin. Niitä on näin ollen pidettävä yleispiirteisinä ja julistuksenomaisina eivätkä ne siten vaikuta Suomen kansainvälisten velvoitteiden sisältöön tai laajuuteen.

Kokoavasti voidaan todeta, että tämän hallituksen esityksen alajaksoissa 4.1.2 ja 4.1.3 selostetut jäsenvaltioiden toimivaltaan ja lainsäädännön alaan kuuluvat sopimusmääräykset eivät valtioneuvoston näkemyksen mukaan ole ristiriidassa Suomessa voimassa olevan aineellisen lainsäädännön kanssa.

## 4.2 Käsittelyjärjestys

Hallitus katsoo, ettei sopimus sisällä määräyksiä, jotka koskisivat perustuslakia sen 94 §:n 2 momentissa tai 95 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla. Tästä syystä sopimus voidaan hallituksen käsityksen mukaan hyväksyä ääntenemmistöllä ja ehdotus sen voimaansaattamislaki voidaan hyväksyä tavallisen lain säätämisyksityksessä.

Edellä olevan perusteella ja perustuslain 94 §:n mukaisesti esitetään, että

*siltä osin kuin se kuuluu Suomen toimivaltaan.*

*Eduskunta hyväksyi Bridgetownissa 15 päivänä lokakuuta 2008 CARIFORUM-valtioiden sekä Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden välillä tehdyn talouskumppanuussopimuksen*

Koska sopimus sisältää määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan, annetaan samalla Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

*Lakiehdotus*

## **Laki**

### **CARIFORUM-valtioiden sekä Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden välillä tehdyn talouskumppanuussopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §  
Bridgetownissa 15 päivänä lokakuuta 2008 tehdyn CARIFORUM-valtioiden sekä Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden talouskumppanuussopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voi-

massa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §  
Tämän lain voimaantulosta säädetään tasavallan presidentin asetuksella.

Helsingissä 17 päivänä syyskuuta 2010

**Tasavallan Presidentti**

**TARJA HALONEN**

Ulkomaankauppa- ja kehitysministeri *Paavo Väyrynen*

**CARIFORUM-valtioiden sekä Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden  
talouskumppanuussopimus**

ANTIGUA JA BARBUDA  
BAHAMAN LIITTOVALTIO  
BARBADOS  
BELIZE  
DOMINICAN LIITTOVALTIO  
DOMINIKAANINEN TASAVALTA  
GRENADA  
GUYANAN TASAVALTA,  
HAITIN TASAVALTA  
JAMAICA  
SAINT CHRISTOPHER JA NEVIS,  
SAINT LUCIA,  
SAINT VINCENT JA GRENADIINIT,  
SURINAMEN TASAVALTA,  
TRINIDADIN JA TOBAGON TASAVALTA,  
jäljempänä 'CARIFORUM-valtiot',  
sekä  
BELGIAN KUNINGASKUNTA,  
BULGARIAN TASAVALTA,  
TŠEKIN TASAVALTA,  
TANSKAN KUNINGASKUNTA,  
SAKSAN LIITTOTASAVALTA,  
VIRON TASAVALTA,  
IRLANTI,  
HELLEENIEN TASAVALTA,  
ESPANJAN KUNINGASKUNTA,  
RANSKAN TASAVALTA,  
ITALIAN TASAVALTA,  
KYPROKSEN TASAVALTA,  
LATVIAN TASAVALTA,  
LIETTUAN TASAVALTA,  
LUXEMBURGIN SUURHERTTUAKUNTA,  
UNKARIN TASAVALTA,  
MALTA,



ALANKOMAIDEN KUNINGASKUNTA,

ITÄVALLAN TASAVALTA,

PUOLAN TASAVALTA,

PORTUGALIN TASAVALTA,

ROMANIA,

SLOVENIAN TASAVALTA,

SLOVAKIAN TASAVALTA,

SUOMEN TASAVALTA,

RUOTSIN KUNINGASKUNTA,

ISON-BRITANNIAN JA POHJOIS-IRLANNIN YHDISTYNYT KUNINGASKUNTA,

Euroopan yhteisön perustamissopimuksen ja Euroopan unionista tehdyn sopimuksen sopimuspuolet, jäljempänä 'Euroopan unionin jäsenvaltiot',

sekä

EUROOPAN YHTEISÖ, jotka

OTTAVAT HUOMIOON yhtäältä Karibian yhteisön perustamisesta, CARICOM-yhtenäismarkkinat ja -talous mukaan luettuina, tehdyn Chaguaramasin tarkistetun sopimuksen, Itä-Karibian valtioiden järjestön perustamisesta tehdyn Basseterren sopimuksen sekä sopimuksen Karibian yhteisön ja Dominikaanisen tasavallan välisestä vapaakauppa-alueesta ja toisaalta Euroopan yhteisön perustamissopimuksen,

OTTAVAT HUOMIOON Cotonoussa 23 päivänä kesäkuuta 2000 allekirjoitetun sekä 25 päivänä kesäkuuta 2005 tarkistetun Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren valtioiden ryhmän jäsenten sekä Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden välisen kumppanuussopimuksen, jäljempänä 'Cotonoun sopimus',

VAHVISTAVAT sitoutuneensa kunnioittamaan ihmisoikeuksia, demokraattisia periaatteita ja oikeusvaltioperiaatetta, jotka muodostavat Cotonoun sopimuksen olennaiset tekijät, sekä noudattamaan hyvää hallintotapaa, joka on Cotonoun sopimuksen perustekijä,

OTTAVAT HUOMIOON tarpeen edistää ja jouduttaa CARIFORUM-valtioiden taloudellista, kulttuurista ja yhteiskunnallista kehitystä, jolla voidaan edistää rauhaa ja turvallisuutta sekä vakaata ja demokraattista poliittista ympäristöä,

OTTAVAT HUOMIOON, miten tärkeinä ne pitävät kansallisesti sovittuja kehitystavoitteita ja Yhdistyneiden Kansakuntien vahvistamia vuosituhanen kehitystavoitteita,

OTTAVAT huomioon tarpeen edistää niiden kansojen taloudellista ja yhteiskunnallista edistymistä kestävän kehityksen kanssa yhteensopivalla tavalla ja työntekijöiden perusoikeuksia kunnioittaen, niiden sitoumusten mukaisesti, joita ne ovat tehneet Kansainvälisessä työjärjestössä, ja suojellen ympäristöä vuonna 2002 annetun Johannesburgin julistuksen mukaisesti,

VAHVISTAVAT UUELLEEN sitoumuksensa pyrkiä yhdessä Cotonoun sopimuksella vahvistettujen tavoitteiden saavuttamiseen; näitä ovat köyhyyden poistaminen, kestävä kehitys sekä Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren valtioiden (AKT-valtiot) asteittainen integroituminen maailmantalouteen,

HALUAVAT helpottaa CARICOM-kehitysnäkömyien toteuttamista,

OTTAVAT HUOMIOON sitoutumisensa kansainvälistä kauppaa ohjaaviin periaatteisiin ja sääntöihin, erityisesti niihin, jotka sisältyvät Maailman kauppajärjestön (WTO) perustamisesta tehtyyn sopimukseen,

OTTAVAT HUOMIOON CARIFORUM-valtioiden sekä Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden väliset taloudellisen ja yhteiskunnallisen kehityksen erot,

OTTAVAT HUOMIOON olemassa olevien perinteisten yhteyksien merkityksen ja erityisesti niiden väliset läheiset historialliset, poliittiset ja taloudelliset siteet,

KATSOVAT, että ne haluavat vahvistaa näitä yhteyksiä ja luoda kestävä, kumppanuudelle sekä vastavuoroisille oikeuksille ja velvollisuuksille perustuvat suhteet, joiden tukena on säännöllinen vuoropuhelu, jolla pyritään lisäämään molemminpuolista tuntemusta ja ymmärrystä,

HALUAVAT vahvistaa talous- ja kauppasuhteidensa puitteita tekemällä talouskumppanuussopimuksen, joka voi olla CARIFORUM-valtioiden kehityksen väline,

HALUVAT tehostaa taloussuhteitaan sekä erityisesti kauppaa- ja sijoitusvirtoja siten, että perustana on CARIFORUM-valtioiden nykyisen tasoinen ja edelleen parannettava etuuskohteluun perustuva pääsy Euroopan yhteisön markkinoille,

VAHVISTAVAT UUDELLEEN sitoutuneensa tukemaan alueellista yhdentymisprosessia CARIFORUM-valtioiden keskuudessa ja erityisesti edistämään alueellista yhdentymistä keskeisenä välineenä, jolla tuetaan niiden yhdentymistä maailmantalouteen ja autetaan niitä kohtaamaan maailmanlaajuistumisen haasteet sekä saavuttamaan sellainen talouskasvu ja yhteiskunnallinen edistyminen, joka vastaa niiden tavoitteena olevaa kestävästä kehityksestä,

OVAT TIETOISIA siitä, että CARIFORUM-valtioissa tarvitaan toimintakyvyn parantamista ja tarjonnan rajoitusten helpottamista, jotta uudet kaupankäynnin mahdollisuudet voidaan täysimittaisesti hyödyntää ja jotta kaupan uudistuksista saatavat hyödyt voidaan maksimoida, ja VAHVISTAVAT UUDELLEEN sen keskeisen roolin, joka kehityksellä, kauppaan liittyvä apu mukaan luettuna, voi olla CARIFORUM-valtioiden tukena, kun ne panevat täytäntöön ja hyödyntävät tätä sopimusta,

MUISTUTTAVAT MIELIIN, että Euroopan unioni (EU) on sitoutunut kasvattamaan kehitysapua, myös kauppaa tukevaa apua, ja varmistamaan, että merkittävät osuudet Euroopan yhteisön ja EU:n jäsenvaltioiden sitoumuksista osoitetaan AKT-maille,

OVAT VAKAASTI PÄÄTTÄNEET varmistaa, että Euroopan yhteisön kehitysyhteistyö alueellisen talousyhteistyön ja yhdentymisen osalta, josta määrätään Cotonoun sopimuksessa, toteutetaan siten, että tästä sopimuksesta odotettavat hyödyt voidaan maksimoida,

OVAT SITOUTUNEET tekemään yhteistyötä noudattaen avun tuloksellisuudesta tehtyä Pariisin julistusta, kehityspolitiikkaa koskevaa eurooppalaista konsensusta sekä EU:n ja Karibian alueen kumppanuutta kasvun, vakauden ja kehityksen edistämiseksi siten, että tavoitteena on tukea EU:n jäsenvaltioiden panosta ja muiden lahjoittajien osallistumista, kun edistetään CARIFORUM-valtioiden pyrkimyksiä tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi,

OVAT VAKUUTTUNEET siitä, että talouskumppanuussopimuksella luodaan uusi ja entistä myönteisempi ympäristö niiden välisille suhteille kaupan ja investointien alalla sekä uusia dynaamisia kasvu- ja kehitysmahdollisuuksia,

OVAT SOPINEET SEURAAVAA:

## I OSA

## KESTÄVÄÄN KEHITYKSEEN PYRKIVÄ KAUPPAKUMPPANUUS

## 1 artikla

## Tavoitteet

Tämän sopimuksen tavoitteena on

- a) tukea köyhyyden lievittämistä ja lopulta sen poistamista perustamalla kauppakumppanuuksia, jotka ovat kestävästi kehityksen tavoitteen, vuosituhannen kehitystavoitteiden ja Cotonoun sopimuksen mukaisia;
- b) edistää alueellista yhdentymistä, taloudellista yhteistyötä ja hyvää hallintotapaa sekä siten laatia ja panna täytäntöön tehokkaat, ennakoitavat ja avoimet sääntelykehykset osapuolten välistä kauppaa ja investointeja varten CARIFORUM-alueella;
- c) edistää CARIFORUM-valtioiden asteittaista yhdentymistä maailmantalouteen niiden poliittisten valintojen ja kehittämispainopisteiden mukaisesti;
- d) parantaa CARIFORUM-valtioiden valmiuksia kauppapolitiikassa ja kauppaan liittyvissä kysymyksissä;
- e) tukea edellytyksiä investointien ja yksityisen sektorin aloitteiden lisäämiseksi sekä tarjontakapasiteetin, kilpailukyvyyn ja talouskasvun tehostamiseksi CARIFORUM-alueella;
- f) vahvistaa osapuolten nykyisiä suhteita solidaarisuuden ja molemminpuolisen edun pohjalta. Tätä varten ja ottaen huomioon maiden erilaiset kehitystasot ja niiden WTO-velvoitteet, sopimuksella edistetään kauppa- ja taloussuhteita, tuetaan osapuolten välisen kaupan uutta dynamiikkaa vapauttamalla niiden välistä kauppaa asteittain ja epäsymmetrisesti sekä vahvistetaan, laajennetaan ja syvennetään yhteistyötä kaikilla kaupan ja investointien kannalta merkittävillä aloilla.

## 2 artikla

## Periaatteet

1. Tämä sopimus pohjautuu Cotonoun sopimuksen periaatteille sekä sen olennaisille ja perustavanlaatuisille osille, jotka on vahvistettu viimeksi mainitun sopimuksen 2 ja 9 artiklassa. Tämän sopimus rakentuu Cotonoun sopimuksen määräyksille, aiemmille alueellisen yhteistyön ja yhdentymisen alalla tehdyille AKT-EY-kumppanuussopimuksille sekä talous- ja kauppayhteistyölle.
2. Osapuolet sopivat, että Cotonoun sopimus ja tämä sopimus pannaan täytäntöön toisiaan täydentävällä ja vahvistavalla tavalla.

## 3 artikla

## Kestävä kehitys

1. Osapuolet vahvistavat, että kestävästi kehityksen tavoitetta on määrää soveltaa ja se on tarkoitus liittää niiden talouskumppanuuden jokaiselle tasolle, jotta täytetään Cotonoun sopimuksen 1, 2 ja 9 artiklassa vahvistetut kattavat sitoumukset ja erityisesti yleinen sitoumus, joka koskee köyhyyden vähentämistä ja lopulta sen poistamista tavalla, joka on yhteensopiva kestävästi kehityksen tavoitteiden kanssa.

2. Osapuolet hyväksyvät, että tätä tavoitetta sovelletaan käsillä olevaan talouskumppanuussopimukseen sitoumuksena, jonka mukaan

- a) tämän sopimuksen soveltamisessa on täysin otettava huomioon väestön ja tulevien sukupolvien inhimilliset, kulttuuriset, taloudelliset, sosiaaliset sekä terveyteen ja ympäristöön liittyvät parhaat edut;
- b) päätöksentekomenetelmiin on sisällytettävä omistajuuden, osallistumisen ja vuoropuhelun peruserätykset.

3. Tämän tuloksena osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä ihmiskeskeisen kestävästi kehityksen toteuttamiseksi, sillä ihminen on kehityksen tärkein edunsaaja.

## 4 artikla

## Alueellinen yhdyntyminen

1. Osapuolet tunnustavat, että alueellinen yhdyntyminen on olennainen osa niiden kumppanuutta ja merkittävä väline tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamisessa.

2. Osapuolet tunnustavat ja vahvistavat uudelleen alueellisen yhdyntymisen merkityksen CARIFORUM-valtioiden keskuudessa välineenä, jolla nämä valtiot voivat saavuttaa entistä suurempia taloudellisia mahdollisuuksia ja suuremman poliittisen vakauden sekä edistää tehokasta yhdyntymistään maailmantalouteen.

3. Osapuolet tunnustavat CARIFORUM-valtioiden pyrkimykset alueiden ja pienalueiden keskinäisen yhdyntymisen edistämiseksi Karibian yhteisön perustamisesta, CARICOM-yhtenäismarkkinat ja -talous mukaan luettuina, tehdyllä Chaguaramasin tarkistetuilla sopimuksella, Itä-Karibian valtioiden järjestön perustamisesta tehdyllä Basseterren sopimuksella sekä sopimuksella Karibian yhteisön ja Dominikaanisen tasavallan välisestä vapaakauppa-alueesta.

4. Osapuolet tunnustavat lisäksi, rajoittamatta tämän sopimuksen mukaisia sitoumuksia, että alueellisen yhdyntymisen nopeus ja sisältö ovat yksinomaan CARIFORUM-valtioiden määrittävissä niiden täysivaltaisuuden puitteissa sekä niiden nykyisten ja tulevien poliittisten pyrkimysten pohjalta.

5. Osapuolet hyväksyvät, että niiden kumppanuus rakentuu syventyvälle alueelliselle yhdentymiselle, mikä on myös kumppanuuden tavoite, ja ne sitoutuvat edelleen edistämään sitä ottaen huomioon osapuolten kehitystasot, tarpeet, maantieteelliset tosiseikat ja kestävä kehityksen strategiat sekä ne painopisteet, joita CARIFORUM-valtiot ovat itselleen asettaneet, ja velvoitteet, jotka on kirjattu 3 kohdassa luetteluihin nykyisiin alueellista yhdentymistä koskeviin sopimuksiin.

6. Osapuolet sitoutuvat tekemään yhteistyötä voidakseen helpottaa tämän sopimuksen täytäntöönpanoa ja tukea CARIFORUM-valtioiden alueellista yhdentymistä.

#### 5 artikla

##### Seuranta

Osapuolet sitoutuvat jatkuvasti seuraamaan sopimuksen toimintaa sekä omien että tällä sopimuksella perustettujen osallistumisprosessien ja instituutioiden välityksellä, jotta varmistetaan, että sopimuksen tavoitteet toteutuvat, sopimus pannaan asianmukaisesti täytäntöön ja että niin miehet, naiset, nuoret kuin lapsetkin saavat kumppanuudesta suurimmat mahdolliset edut. Osapuolet myös sitoutuvat kuulemaan toisiaan viipymättä kaikista mahdollisesti ilmenevistä ongelmista.

#### 6 artikla

##### Yhteistyö kansainvälisillä foorumeilla

Osapuolet pyrkivät tekemään yhteistyötä kaikilla kansainvälisillä foorumeilla, joilla käsitellään tämän kumppanuuden kannalta merkittäviä kysymyksiä.

#### 7 artikla

##### Kehitysyhteistyö

1. Osapuolet tunnustavat, että kehitysyhteistyö on keskeinen osa niiden kumppanuutta ja olennainen tekijä, kun pyritään saavuttamaan tämän sopimuksen 1 artiklassa vahvistetut tavoitteet. Tällainen yhteistyö voi olla muodoltaan rahoituslistasta tai muunlaista.

2. Kehitysyhteistyö alueellisen talousyhteistyön ja yhdentymisen osalta, josta määrätään Cotonoun sopimuksessa, toteutetaan siten, että sopimuksesta odotettavat hyödyt voidaan maksimoida. Yhteistyön ja teknisen avun alat vahvistetaan tarvittaessa tämän sopimuksen eri luvuissa. Yhteistyö toteutetaan tämän artiklan yksityiskohtaisten sääntöjen mukaisesti, sitä seurataan jatkuvasti ja tarpeen mukaan sitä tarkistetaan tämän sopimuksen 246 artiklan määräysten mukaisesti.

3. Tämän sopimuksen täytäntöönpanoa tukeva Euroopan yhteisön rahoitus, joka liittyy CARIFORUMin ja Euroopan yhteisön väliseen kehitysyhteistyöhön, toteutetaan Cotonoun sopimuksessa vahvistettujen sääntöjen ja soveltuvien menettelyjen, erityisesti Euroopan kehitysrahaston ohjelmointimenettelyjen, muodostamisissa ja Euroopan unionin yleisestä talousarviosta

rahoitettavien soveltuvien välineiden puitteissa. Tässä yhteydessä eräs painopiste on tämän sopimuksen täytäntöönpanolle annettava tuki.

4. Euroopan yhteisö ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot toteuttavat kukin roolinsa ja vastuunsa mukaisesti kaikki tarvittavat toimenpiteet, jotta varmistetaan tässä sopimuksessa tarkoitettua kehitysyhteistyötä tukevien voimavarojen tehokas käyttöön saanti, tarjonta ja käyttö.

5. Euroopan unionin jäsenvaltiot sitoutuvat yhteisesti tukemaan kukin oman kehityspolitiikkansa ja omien kehitysvälineidensä avulla sekä täydentävyyden ja avun tehokkuuden periaatteiden mukaisesti kehitysyhteistyötä, joka koskee alueellista talousyhteistyötä ja yhdentymistä ja tämän sopimuksen täytäntöönpanoa CARIFORUM-valtioissa ja aluetasolla.

6. Osapuolet tekevät yhteistyötä helpottaakseen muiden sellaisten lahjoittajien osallistumista, jotka haluavat tukea 5 kohdassa tarkoitettua kehitystoimintaa ja CARIFORUM-valtioiden pyrkimyksiä tämän sopimuksen mukaisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

#### 8 artikla

##### Yhteistyön painopisteet

1. Edellä 7 artiklassa tarkoitettu kehitysyhteistyö suunnataan ensisijaisesti seuraaville aloille, joita jäsenellään edelleen tämän sopimuksen eri luvuissa:

- i) teknisen avun tarjoaminen CARIFORUM-valtioiden inhimillisten, oikeudellisten ja institutionaalisten valmiuksien rakentamiseksi, jotta tuettaisiin niiden kykyä noudattaa tässä sopimuksessa vahvistettuja sitoumuksia;
- ii) tuen tarjoaminen valmiuksien ja instituutioiden rakentamiseksi verouudistusta varten, jotta vahvistettaisiin verohallintoa ja parannettaisiin verotulojen keruuta, kun pyritään siirtymään tullitariffeihin sekä tulleihin ja maksuihin tukeutuvasta järjestelmästä epäsuoran verotuksen muihin muotoihin;
- iii) tukitoimenpiteiden tarjonta, jolla pyritään tukemaan yksityisen sektorin ja yritystoiminnan kehitystä, erityisesti pieniä talouden toimijoita, ja tehostamaan CARIFORUMin yritysten kansainvälistä kilpailukykyä ja CARIFORUM-talouksien eriytymistä;
- iv) CARIFORUMin tavara- ja palveluviennin monipuolistumisen uusien investointien ja uusien toimialojen kehittämisen kautta;
- v) CARIFORUM-valtioiden teknologia- ja tutkimusedellytysten tehostaminen, jotta tuettaisiin kansainvälisesti tunnustettujen terveys- ja kasvinuojelutoimien ja teknisten standardien sekä kansainvälisesti tunnustettujen työvoima- ja ympäristönormien kehittämistä ja noudattamista;

- vi) CARIFORUM-innovointijärjestelmän kehittäminen, teknologiakapasiteetin kehittäminen mukaan luettuna;
- vii) tuen tarjoaminen kaupankäynnin edellyttämän infrastruktuurin kehittämiseksi CARIFORUM-valtioissa.
2. Kehitysyhteistyön painopisteet, jotka on jäsenelty yleisellä tasolla 1 kohdassa ja joita täsmennetään edelleen tämän sopimuksen eri luvuissa, pannaan täytäntöön 7 artiklassa vahvistettujen yksityiskohtaisten sääntöjen mukaisesti.

3. Osapuolet ovat samaa mieltä kaikkien CARIFORUM-valtioiden intressejä edustavan alueellisen kehittämisrahaston suostuista eduista, kun annetaan käyttöön ja kanavoidaan talouskumppanuussopimukseen liittyviä kehitysresursseja Euroopan kehitysrahastolta ja muilta mahdollisilta lahjoittajilta. CARIFORUM-valtioiden on näiltä osin pyrittävä perustamaan tällainen rahasto kahden vuoden kuluessa tämän sopimuksen allekirjoituspäivästä.

## II OSA

## KAUPPA JA KAUPPAAN LIITTYVÄT KYSYMYKSET

## I OSASTO

## TAVARAKAUPPA

## I LUKU

## Tullit

## 9 artikla

## Soveltamisala

Tämän luvun määräyksiä sovelletaan kaikkiin EY-osapuolesta peräisin oleviin tavariin ja kaikissa CARIFORUM-valtioissa. (1)

## 10 artikla

## Alkuperäsäännöt

Tätä lukua sovellettaessa 'peräisin olevalla' tai 'alkuperätuotteella' tarkoitetaan sellaista, joka täyttää pöytäkirjassa I vahvistetut alkuperäsäännöt. Ensimmäisten viiden vuoden aikana tämän sopimuksen voimaantulosta osapuolten on tarkistettava pöytäkirjan I säännökset, jotta käytettyjä käsitteitä ja menetelmiä voitaisiin edelleen yksinkertaistaa, kun määritellään alkuperää CARIFORUM-valtioiden kehitystarpeiden valossa. Osapuolten on tällaisessa tarkistuksessa otettava huomioon teknologian, tuotantoprosessin ja kaikkien muiden sellaisten tekijöiden kehitys, jotka voivat edellyttää muutoksia pöytäkirjan I säännöksiin. Kaikki tällaiset muutokset on tehtävä CARIFORUM-EY-yhteisneuvoston päätöksellä.

## 11 artikla

## Tulli

Tullilla tarkoitetaan mitä tahansa tullia tai muuta maksua, jota sovelletaan tavarain tuonnissa tai viennissä, myös kaikkia tuonnin

(1) Jollei nimenomaisesti toisin määrätä, termeillä "tavarat" ja "tuote" on sama merkitys.

tai viennin yhteydessä kannettavia lisäveroja tai -maksuja, mutta ei kuitenkaan seuraavia:

- sisäiset verot ja muut sisäiset maksut, jotka kannetaan 27 artiklan mukaisesti;
- polkumyyni- tai tasoitustullit tai suoja-toimenpiteet, joita sovelletaan tämän osaston 2 luvun mukaisesti;
- palkkiot ja muut maksut, jotka kannetaan 13 artiklan mukaisesti.

## 12 artikla

## Tavaroiden luokittelu

Tämän sopimuksen piiriin kuuluvien tavaroiden luokittelu on harmonoidun tavarankuvaus- ja koodausjärjestelmän (HS) mukainen luokitus siihen sovellettavien luokittelusääntöjen mukaisesti. Kaikkia tavaraluokitukseen liittyviä kysymyksiä, joita mahdollisesti ilmaantuu tämän sopimuksen toiminnassa, tarkastellaan 36 artiklassa tarkoitettussa tulliyhteistyön ja kaupankäynnin helpottamisen erityiskomiteassa.

## 13 artikla

## Palkkiot ja muut maksut

Edellä 11 artiklassa tarkoitettujen palkkioiden ja muiden maksujen määrä rajoitetaan tarjottujen palvelujen likimääräisiin kustannuksiin, eivätkä ne saa merkitä kotimarkkinatuotteiden

vähällistä suojelua taikka tuonnin tai viennin verotusta. Ne eivät saa ylittää tarjotun palvelun todellista arvoa. Palkkioita ja muita maksuja ei saa periä konsulipalveluista.

#### 14 artikla

##### Tullien poistaminen alkuperätuotteiden vienniltä

1. EY-osapuoleen vietäviin CARIFORUM-valtioista peräisin oleviin tavaroihin ei sovelleta vientitulleja, ja samoin toimitaan myös päinvastaiseen suuntaan vietäessä.
2. Sen estämättä, mitä edellä 1 kohdassa määrätään, liitteeseen I sisältyvien allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on poistettava mainitussa liitteessä vahvistetut vientitullit kolmen vuoden kuluessa tämän sopimuksen allekirjoittamisesta.

#### 15 artikla

##### CARIFORUM-valtioista peräisin oleviin tuotteisiin sovellettavat tuontitullit

CARIFORUM-valtioista peräisin olevia tuotteita tuodaan EY-osapuoleen tullitta, lukuun ottamatta liitteessä II tarkoitettuja tuotteita siinä määritellyin edellytyksin.

#### 16 artikla

##### EY-osapuolesta peräisin oleviin tuotteisiin sovellettavat tuontitullit

1. CARIFORUM-valtioihin tuotaviin EY-osapuolesta peräisin oleviin tuotteisiin ei sovelleta liitteessä III esitettyjä korkeampia tulleja.
2. CARIFORUM-valtioihin tuotaessa EY-osapuolesta peräisin olevat tuotteet ovat vapaita 11 artiklassa tarkoitetuista kaikista tulleista, lukuun ottamatta liitteessä III lueteltuja.
3. CARIFORUM-valtiot voivat kymmenen vuoden ajan tämän sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen jatkaa 11 artiklassa tarkoitettujen tullien, lukuun ottamatta liitteessä III lueteltuja, soveltamista kaikkiin EY-osapuolesta peräisin oleviin niihin tuotaviin tuotteisiin sillä edellytyksellä, että tällaisia tulleja sovellettiin kyseiseen tuotteeseen tämän sopimuksen allekirjoittamispäivänä ja että samoja tulleja peritään vastaavilta, mistä tahansa muista maista tuotavilta tuotteilta.
4. Allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden ei tarvitse aloittaa tullien vaiheittaista poistamista, lukuun ottamatta liitteessä III lueteltuja ja 2 kohdassa tarkoitettuja, ensimmäisten seitsemän tämän sopimuksen allekirjoittamista seuraavan vuoden aikana. Tämän prosessin ohella on 22 artiklan mukaisesti tarjottava tukea tarpeellisille verouudistuksille.
5. Avoimuuden varmistamiseksi tällaisista tulleista on ilmoitettava CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitealle kuuden kuukauden kuluessa tämän sopimuksen allekirjoittamispäivästä. Myös niiden poistosta on viipymättä ilmoitettava CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitealle.
6. Jos jonkin tietyn tuotteen tuonnissa ilmenee vakavia vaikeuksia, CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitea voi

yhteisellä sopimuksella tarkastella tullien vähentämisen ja poistamisen aikataulua, jotta tätä aikataulua voitaisiin mahdollisesti muuttaa. Mikään tällainen muutos ei saa johtaa siihen, että niissä aikatauluissa, joiden osalta tarkastelua on pyydetty, olevia ajanjaksoja jatkettaisiin tarkasteltavana olevan tuotteen osalta liitteessä III kyseiselle tuotteelle vahvistettua tullin pienentämisen tai poistamisen enimmäissiirtymäkautta pidemmäksi. Jos CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitea ei ole tehnyt asiasta päätöstä kolmenkymmenen päivän kuluessa siitä, kun sitä on pyydetty tarkastelemaan uudelleen aikataulua, CARIFORUM-valtiot voivat keskeyttää aikataulun soveltamisen väliaikaisesti enintään yhden vuoden pituiseksi ajaksi.

#### 17 artikla

##### Tullisitoumusten muuttaminen

Osapuolet voivat Antigua ja Barbudan, Belizen, Dominican liittovaltion, Grenadan, Guyanan tasavallan, Haitin tasavallan, Saint Christopher ja Nevisin, Saint Lucian sekä Saint Vincent ja Grenadiinien erityiset kehitystarpeet huomioon ottaen päättää CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomiteassa muuttaa liitteessä III vahvistettua sellaisten tullien tasoa, jota sovelletaan EY-osapuolesta peräisin oleviin tuotteisiin tuotaessa niitä CARIFORUM-valtioihin. Osapuolten on varmistettava, ettei mikään tällainen muutos aiheuta tämän sopimuksen yhteensopimattomuutta GATT 1994 -sopimuksen XXIV artiklan vaatimuksiin nähden. Osapuolet voivat myös tarvittaessa päättää liitteessä III vahvistettujen ja muita EY-osapuolesta tuotavia tuotteita koskevien tullisitoumusten samanaikaisesta mukauttamisesta.

#### 18 artikla

##### Tavaroiden liikkuvuus

Osapuolet tunnustavat tavoitteeksi tullien kantamisen alkuperätavaroista vain yhden kerran tuotaessa niitä EY-osapuoleen tai allekirjoittaneisiin CARIFORUM-valtioihin. Allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on näiltä osin toimittava parhaan kykynsä mukaisesti siihen asti, kunnes tämän tavoitteen saavuttamisen edellyttämät järjestelyt on saatu toteutettua. EY-osapuoli tarjoaa tarvittavaa teknistä apua tämän tavoitteen saavuttamiseksi.

#### 19 artikla

##### Vapaakauppasopimuksista johtuva etuuskohtelu

1. Tämän luvun piiriin kuuluvien asioiden osalta EY-osapuoli myöntää CARIFORUM-valtioille sellaisen etuuskohtelun, joka mahdollisesti johtuu siitä, että EY-osapuolesta tulee kolmansien osapuolten kanssa tehdyn vapaakauppasopimuksen osapuoli tämän sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen.
2. Tämän luvun piiriin kuuluvien asioiden osalta CARIFORUM-valtiot tai mikä tahansa allekirjoittanut CARIFORUM-valtio myöntävät EY-osapuolelle sellaisen etuuskohtelun, joka mahdollisesti johtuu siitä, että CARIFORUM-valtioista tai mistä tahansa allekirjoittaneesta CARIFORUM-valtiosta tulee jonkin kaupan kannalta merkittävän talouden kanssa tehdyn vapaakauppasopimuksen osapuoli tämän sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen.

3. Tämän luvun määräyksiä ei pidä tulkita siten, että ne velvoittaisivat EY-osapuolta tai mitään allekirjoittanutta CARIFORUM-valtiota myöntämään vastavuoroisesti mahdollisen etuuskohtelun, jota sovelletaan siksi, että EY-osapuoli tai mikä tahansa allekirjoittanut CARIFORUM-valtio on kolmansien osapuolten kanssa tehdyn vapaakauppasopimuksen osapuoli tämän sopimuksen allekirjoittamispäivänä.

4. Tässä artiklassa tarkoitetaan 'kaupan kannalta merkittävällä taloudella' mitä tahansa kehittyntä maata taikka sellaista maata tai aluetta, jonka osuus maailman vuotuisesta tavaraviennistä on enemmän kuin yksi (1) prosentti sinä vuonna, joka edeltää 2 kohdassa tarkoitettua vapaakauppasopimuksen voimaantuloa, tai mitä tahansa sellaisten maiden ryhmää, joiden vuotuinen osuus maailman tavaraviennistä erikseen tai yhdessä taikka vapaakauppasopimuksen avulla on enemmän kuin puolitoista (1,5) prosenttia sinä vuonna, joka edeltää 2 kohdassa tarkoitettua vapaakauppasopimuksen voimaantuloa. <sup>(1)</sup>

5. Jos jostakin allekirjoittaneista CARIFORUM-valtioista tulee 2 kohdassa tarkoitettua kolmannen osapuolen kanssa tehdyn vapaakauppasopimuksen osapuoli ja jos tällaisessa vapaakauppasopimuksessa määrätään tällaisen kolmannen osapuolen edullisemmasta kohtelusta kuin se, jonka allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot myöntävät tämän sopimuksen nojalla EY-osapuolelle, osapuolten on aloitettava neuvottelut. Osapuolet voivat päättää, voiko kyseinen allekirjoittanut CARIFORUM-valtio evätä tällaisen vapaakauppasopimukseen sisältyvän edullisemman kohtelun EY-osapuolelta. CARIFORUM-EY-yhteisneuvosto voi päättää tarvittavista toimenpiteistä tämän sopimuksen määräysten mukauttamiseksi.

#### 20 artikla

##### Hallinnollista yhteistyötä koskevat erityismääräykset

1. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että hallinnollinen yhteistyö on välttämätöntä tämän osaston nojalla myönnetyn etuuskohtelun täytäntöönpanemiseksi ja valvomiseksi sekä vahvistavat sitoutuvansa sääntöjenvastaisuuksien ja petosten torjuntaan tullialalla ja siihen liittyvissä asioissa.

2. Jos osapuoli tai allekirjoittanut CARIFORUM-valtio puolueettomien tietojen perusteella toteaa, että hallinnollista yhteistyötä on laiminlyöty ja/tai että sääntöjenvastaisuuksia tai petoksia ilmenee, asianomainen osapuoli tai allekirjoittanut CARIFORUM-valtio voi keskeyttää väliaikaisesti tämän artiklan mukaisesti myönnetyn etuuskohtelun yhdeltä tai useammalta tuotteelta.

3. Tässä artiklassa tarkoitetaan hallinnollisen yhteistyön laiminlyönnillä muun muassa

- a) toistuvaa tuotteen (tuotteiden) alkuperäaseman tarkastamista koskevien velvoitteiden noudattamatta jättämistä;
- b) toistuvaa kieltäytymistä tai aiheutonta viivyttelyä alkuperäselvityksen jälkikarkastusta suoritettaessa ja/tai ilmoitettaessa kyseisen tarkastuksen tuloksista;
- c) toistuvaa kieltäytymistä tai aiheutonta viivyttelyä luvan hankkimisessa hallinnolliseen yhteistyöhön liittyvien

<sup>(1)</sup> Tämän laskemiseen on käytettävä WTO:n virallisia tietoja maailman tavarakaupan johtavista viejistä (lukuun ottamatta EU:n sisäistä kauppaa).

käyntien tekemiseksi asiakirjojen aitouden tai kyseisen etuuskohtelun myöntämisen kannalta merkityksellisten tietojen tarkastamiseksi.

Tässä artiklassa tarkoitettu sääntöjenvastaisuus tai petos voidaan todeta muun muassa silloin, kun osapuolen tavantomaisen tuotantotason ja vientikapasiteetin ylittävä tavaroiden tuonnin nopea ja ilman riittävää perustetta tapahtuva kasvu voidaan yhdistää sääntöjenvastaisuutta tai petosta koskevaan puolueettomaan tietoon.

4. Väliaikaisen keskeyttämisen soveltamisedellytykset ovat seuraavat:

- a) osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion, joka on puolueettomien tietojen perusteella havainnut hallinnollisen yhteistyön laiminlyönnin ja/tai sääntöjenvastaisuuden tai petoksen, on viipymättä ilmoitettava CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitealle havainnostaan ja siitä koskevasta puolueettomista tiedoistaan ja aloitettava CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomiteassa kaikkeen asiaankuuluvaan tietoon ja puolueettomiin tuloksiin perustuvat neuvottelut, jotta löydetäisiin kummankin osapuolen kannalta hyväksyttävissä oleva ratkaisu;
- b) kun osapuolet ovat aloittaneet edellä mainitut neuvottelut CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomiteassa eivätkä ole löytäneet hyväksyttävissä olevaa ratkaisua kolmen kuukauden kuluessa ilmoituksen tekemisestä, asianomainen osapuoli tai allekirjoittanut CARIFORUM-valtio voi keskeyttää väliaikaisesti kyseisen yhden tai useamman tuotteen etuuskohtelun. Väliaikaisesta keskeyttämisestä on ilmoitettava viipymättä CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitealle;
- c) tässä artiklassa tarkoitettu väliaikainen keskeytys ei saa kestää pidempään kuin asianomaisen osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion taloudellisten etujen suojaamiseksi on tarpeen. Sen kesto on enintään kuusi kuukautta, mikä se voidaan uusia. Etuuskohtelun väliaikaisesta keskeytyksestä on ilmoitettava CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitealle välittömästi sen voimaantulon jälkeen. Keskeytyksestä neuvotellaan CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomiteassa säännöllisin väliajoin, ja ensisijaisena tavoitteena on poistaa se heti, kun sen soveltamisen edellytykset eivät enää täyty.

5. Tehdessään CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitealle edellä 4 kohdan a alakohdassa tarkoitettua ilmoituksen asianomaisen osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion olisi julkaistava virallisessa lehdessään ilmoitus maahantuojille. Ilmoituksessa on täsmennettävä, että asianomaisen tuotteen osalta on havaittu puolueettomiin tietoihin perustuva hallinnollisen yhteistyön laiminlyönti ja/tai sääntöjenvastaisuus tai petos.

#### 20 a artikla

Jotta voitaisiin edistää osapuolten pyrkimyksiä hyväksyttävään ratkaisuun löytämiseksi 20 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuihin



seikkoihin, osapuoli tai allekirjoittanut CARIFORUM-valtio, jota vastaan on tehty ilmoitus CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitealle, voi myös käyttää sovittelijan palveluita 205 artiklan 2–5 kohdan määräysten mukaisesti. Sovittelijan lausunto on annettava tiedoksi 20 artiklan 4 kohdan b alakohdassa tarkoitettujen kolmen kuukauden määräajan kuluessa.

#### 21 artikla

##### Hallinnollisten virheiden käsittely

Jos toimivaltaiset viranomaiset tekevät virheen viennissä sovellettavan etuuskohtelujärjestelmän hallinnoinnissa ja varsinkin pöytäkirjan I määräysten soveltamisessa ja virhe aiheuttaa tuontitulleihin kohdistuvia seurauksia, seurauksista kärsivä osapuoli voi pyytää CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomiteaa tarkastelemaan mahdollisuuksia toteuttaa tilanteen korjaamiseksi tarvittavat toimenpiteet.

#### 23 artikla

##### Polkumyyni- ja tasoitustoimenpiteet

1. Jollei tämän artiklan määräyksistä muuta johdu, mikään tässä sopimuksessa ei estä EY-osapuolta tai allekirjoittaneita CARIFORUM-valtioita joko yksittäin tai yhdessä hyväksymästä polkumyyni- tai tasoitustoimenpiteitä asiaankuuluvien WTO-sopimusten mukaisesti. Tämän artiklan soveltamista varten alkuperä määritetään osapuolten tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden etuuskohteluun oikeuttamattomien alkuperäsääntöjen mukaisesti.

2. Ennen lopullisten polkumyyni- tai tasoitustullien määräämistä CARIFORUM-valtioista tuotaville tuotteille EY-osapuoli harkitsee mahdollisuutta käyttää rakentavia keinoja, sellaisina kuin niistä määrätään asiaankuuluvissa WTO-sopimuksissa.

3. Jos jonkin alueen ja pienalueen viranomainen on määrännyt kahden tai useamman CARIFORUM-valtion puolesta polkumyyni- tai tasoitustoimenpiteitä, oikeudellinen valvonta tapahtuu yhdellä ainoalla foorumilla, myös valitusvaiheessa.

4. Allekirjoittanut CARIFORUM-valtio ei saa soveltaa polkumyyni- tai tasoitustoimenpidettä tuotteeseen, jos se kuuluu samaa tuotetta koskevan alue- tai pienaluekohtaisen toimenpiteen soveltamisalaan. CARIFORUM-valtioiden on vastaavasti varmistettava, että jollekin tuotteelle määrättyjä alue- tai pienaluekohtaisia toimenpiteitä ei sovelleta mihinkään allekirjoittaneeseen CARIFORUM-valtioon, joka soveltaa tällaista toimenpidettä samaan tuotteeseen.

5. EY-osapuolen on ilmoitettava vientiä harjoittaville allekirjoittaneille CARIFORUM-valtioille asianmukaisesti todisteilla tuetun valituksen vastaanottamisesta ennen minkään tutkimuksen käynnistämistä.

#### 22 artikla

##### Yhteistyö

1. Osapuolet tunnustavat yhteistyön merkityksen verohallinnon vahvistamiseksi ja verotulojen keruun parantamiseksi.

2. Jollei 7 artiklan määräyksistä muuta johdu, osapuolet tekevät yhteistyötä, mihin sisältyy myös tuen tarjoaminen, seuraavilla aloilla:

- tekninen apu verouudistuksen alalla, kun pyritään siirtämään tullitariffeihin sekä muihin tulleihin ja maksuihin tukeutuvasta järjestelmästä epäsuoran verotuksen muihin muotoihin; sekä
- valmiuksien ja instituutioiden rakentaminen a alakohdassa kuvattujen toimenpiteiden osalta.

#### 2 LUKU

##### Kauppan suojaaminen

6. Tämän artiklan määräyksiä sovelletaan kaikkiin tutkimuksiin, jotka on käynnistetty tämän sopimuksen voimaantulon jälkeen.

7. Tämän artiklan määräyksiin ei sovelleta tämän sopimuksen riitojenratkaisua koskevia määräyksiä.

#### 24 artikla

##### Monenväliset suojalausekkeet

1. Jollei tämän artiklan määräyksistä muuta johdu, mikään tässä sopimuksessa ei estä allekirjoittaneita CARIFORUM-valtioita ja EY-osapuolta hyväksymästä toimenpiteitä tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen 1994 XIX artiklan, suojalausekkeista tehdyn sopimuksen ja Maailman kauppajärjestön perustamisesta tehtyyn Marrakeshin sopimukseen liitetyn maataloudesta tehdyn sopimuksen 5 artiklan mukaisesti. Tämän artiklan soveltamista varten alkuperä määritetään osapuolten tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden etuuskohteluun oikeuttamattomien alkuperäsääntöjen mukaisesti.

2. Sen estämättä, mitä 1 kohdassa määrätään, EY-osapuoli jättää tämän sopimuksen yleisen kehitystavoitteen ja CARIFORUM-valtioiden talouden pienen koon vuoksi kaikista CARIFORUM-valtioista tulevan tuonnin sellaisten toimenpiteiden ulkopuolelle, jotka toteutetaan GATT 1994 -sopimuksen XIX artiklan, suojalausekkeista tehdyn WTO:n sopimuksen ja maataloudesta tehdyn sopimuksen 5 artiklan nojalla.

3. Edellä olevan 2 kohdan määräyksiä sovelletaan viiden vuoden ajan tämän sopimuksen voimaantulopäivästä alkaen. Viimeistään 120 päivää ennen tämän ajan päättymistä CARIFORUM-EY-yhteisneuvosto tarkastelee CARIFORUM-valtioiden kehitystarpeet huomioon ottaen näiden määräysten toimintaa, jotta voitaisiin selvittää, onko niiden soveltamista jatkettava lisäkaudella.



4. Edellä olevan 1 kohdan määräyksiin ei sovelleta tämän sopimuksen riitojenratkaisua koskevia määräyksiä.

#### 25 artikla

##### Suojalauseke

1. Sen estämättä, mitä 24 artiklassa määrätään, osapuoli voi, tarkasteltuaan vaihtoehtoisia ratkaisuja, tässä artiklassa vahvistettujen edellytysten ja menettelyiden mukaisesti soveltaa kestoiltaan rajattuja suojatoimenpiteitä, joilla poiketaan tapauksen mukaan 15 tai 16 artiklan määräyksistä.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettuja suojatoimenpiteitä voidaan toteuttaa, jos tietyn toisen osapuolen tuotteen tuonti toisen osapuolen alueelle lisääntyy niin paljon ja sellaisissa olosuhteissa, että tuonti aiheuttaa tai uhkaa aiheuttaa

- a) vakavaa vahinkoa samankaltaisen tai suoraan kilpailevan tuotteen kotimaisille tuottajille tuovan osapuolen alueella; tai
- b) häiriötä jollakin talouden alalla, varsinkin jos nämä häiriöt aiheuttavat vakavia yhteiskunnallisia ongelmia tai vaikeuksia, jotka saattavat johtaa tuovan osapuolen taloudellisen tilanteen huomattavaan heikentymiseen; tai
- c) häiriötä kyseisen tuotteen kanssa samankaltaisten tai sen kanssa suoraan kilpailevien maataloustuotteiden <sup>(1)</sup> markkinoilla tai kyseisten markkinoiden sääntelymekanismeissa.

3. Tässä artiklassa tarkoitetuilla suojatoimenpiteillä ei saa ylittää sitä, mikä on tarpeen 2 kohdassa määritellyn vakavan haitan tai häiriöiden estämiseksi tai lievittämiseksi. Tuovan osapuolen suojatoimenpiteitä voivat olla ainoastaan yksi tai useampi seuraavista:

- a) suspendoidaan kyseiseen tuotteeseen sovellettavan tuontitullin lisäalennus tämän sopimuksen mukaisesti;
- b) korotetaan kyseiseen tuotteeseen sovellettava tulli enintään muihin WTO:n jäseniin sovelletun tullin suuruiseksi; ja
- c) otetaan käyttöön kyseistä tuotetta koskevat tariffikiintiöt.

4. Rajoittamatta 1–3 kohdan soveltamista, jos jotain yhdestä tai useammasta allekirjoittaneesta CARIFORUM-valtiosta peräisin olevaa tuotetta tuodaan yhteen tai useampaan EY-osapuolen syrjäisimmistä alueista sellaisina lisääntyneinä määrinä ja sellaisin edellytyksin, että tuonti aiheuttaa tai uhkaa aiheuttaa jonkin 2 kohdan a, b ja c alakohdassa tarkoitetuista tilanteista, EY-osapuoli voi 6–9 kohdassa määrättyjen menettelyjen mukaisesti toteuttaa valvonta- tai suojatoimenpiteitä, jotka rajoittuvat kyseiseen yhteen tai useampaan alueeseen.

5. a) Rajoittamatta 1–3 kohdan soveltamista, jos EY-osapuolesta peräisin olevaa tuotetta tuodaan yhteen tai useampaan allekirjoittaneeseen CARIFORUM-valtioon sellaisina lisää-

<sup>(1)</sup> Tätä artiklaa sovellettaessa maataloustuotteilla tarkoitetaan WTO:n maataloussopimuksen liitteeseen I kuuluvia tuotteita.

ntyneinä määrinä ja sellaisin edellytyksin, että tuonti aiheuttaa tai uhkaa aiheuttaa jonkin 2 kohdan a, b ja c alakohdassa tarkoitetuista tilanteista, kyseinen allekirjoittanut CARIFORUM-valtio voi 6–9 kohdassa määrättyjen menettelyjen mukaisesti toteuttaa sen alueeseen rajoittuvia valvonta- tai suojatoimenpiteitä.

b) Allekirjoittanut CARIFORUM-valtio voi toteuttaa suojatoimenpiteitä, jos EY-osapuolen alueelta peräisin olevaa tuotetta tuodaan sen alueelle sellaisina lisääntyneinä määrinä ja sellaisissa olosuhteissa, että tuonti aiheuttaa tai uhkaa aiheuttaa huomattavaa vahinkoa tai häiriötä kehityksensä alkuvaiheessa olevalle toimialalle, joka tuottaa kyseisen tuotteen kanssa samankaltaisia tai sen kanssa suoraan kilpailevia tuotteita. Tällaista säännöstä voidaan soveltaa vain kymmenen vuoden ajan tämän sopimuksen voimaantulopäivästä. Toimenpiteet on toteutettava 6–9 kohdassa määrättyjä menettelyjä noudattaen.

6. a) Tässä artiklassa tarkoitettuja suojatoimenpiteitä voidaan pitää voimassa ainoastaan sen ajan, joka on tarpeen 2, 4 ja 5 kohdassa määritellyn vakavan haitan tai häiriöiden estämiseksi tai lievittämiseksi.

b) Tässä artiklassa tarkoitettuja suojatoimenpiteitä voidaan soveltaa enintään kahden vuoden ajan. Jos suojatoimenpiteiden käyttöönottoa edellyttävät olosuhteet vallitsevat tämän jälkeenkin, toimenpiteitä voidaan jatkaa enintään kahden vuoden lisäajaksolla. Jos CARIFORUM-valtiot tai jokin allekirjoittanut CARIFORUM-valtio soveltavat suojatoimenpidettä tai jos EY-osapuoli soveltaa toimenpidettä, joka on rajattu koskemaan yhtä tai useampaa sen syrjäisimmistä alueista, tällaista toimenpidettä voidaan kuitenkin soveltaa enintään neljän vuoden ajan ja, jos suojatoimenpiteiden käyttöönottoa edellyttävät olosuhteet vallitsevat tämän jälkeenkin, toimenpiteitä voidaan jatkaa enintään neljän vuoden lisäajaksolla.

c) Tässä artiklassa tarkoitettuihin suojatoimenpiteisiin, joiden kesto on enemmän kuin yksi vuosi, on liitettävä selkeät määräykset niiden asteittaisesta poistamisesta tietyn ennalta määrätyn ajan kuluessa.

d) Tuotteeseen, jonka tuonnissa on aiemmin sovellettu suojatoimenpiteitä, ei saa kohdistaa tässä artiklassa tarkoitettuja suojatoimenpiteitä ainakaan vuoteen aiemman toimenpiteen voimaansaolon päättymisestä.

7. Edellä 1–6 kohdan täytäntöönpanemiseksi sovelletaan seuraavia määräyksiä:

- a) jos osapuoli katsoo, että jokin 2, 4 ja/tai 5 kohdassa esitetystä olosuhteista on voimassa, sen on välittömästi annettava asia CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitean tarkasteltavaksi;

- b) CARIFORUM–EY-kauppa- ja kehityskomitea voi antaa minkä tahansa suosituksen, jotta ilmenneet olosuhteet voitaisiin korjata. Jos CARIFORUM–EY-kauppa- ja kehityskomitea ei ole antanut mitään suositusta olosuhteiden korjaamiseksi tai mitään muuta tyydyttävää ratkaisua ei ole löydetty 30 päivän kuluessa siitä, kun asia annettiin CARIFORUM–EY-kauppa- ja kehityskomitean tarkasteltavaksi, tuova osapuoli voi päättää soveltuvista toimenpiteistä olosuhteiden korjaamiseksi tämän artiklan mukaisesti;
- c) osapuolen tai kyseisen allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion on ennen minkään tässä artiklassa tarkemmin määrätyn toimenpiteen toteuttamista tai, jos kyseessä on tapaus, johon sovelletaan 8 kohtaa, mahdollisimman pian toimitettava CARIFORUM–EY-kauppa- ja kehityskomitealle kaikki asiaankuuluvat tiedot, joita tilanteen huolellinen tarkastelu edellyttää, kun pyritään pääsemään osapuolten hyväksyttävissä olevaan ratkaisuun;
- d) tämän artiklan mukaisia suojoitoimenpiteitä valittaessa on etusijalle asetettava ne, joista on vähiten haittaa tämän sopimuksen toiminnalle;
- e) tämän artiklan nojalla käyttöön otettavista suojoitoimenpiteistä on ilmoitettava viipymättä CARIFORUM–EY-kauppa- ja kehityskomitealle, jossa niistä neuvotellaan säännöllisin väliajoin, jolloin tavoitteena erityisesti vahvistaa aikataulu niiden lakkauttamiseksi heti, kun olosuhteet sen sallivat.
8. Jos poikkeusolosuhteet edellyttävät välitöntä toimintaa, asianomainen tuova osapuoli, tapauksen mukaan joko EY-sopimuspuoli, CARIFORUM-valtiot tai jokin allekirjoittanut CARIFORUM-valtio voi toteuttaa 3, 4 ja/tai 5 kohdassa tarkoitettujen toimenpiteiden väliaikaisesti ilman, että 7 kohdan vaatimuksia noudatetaan. Tällaisia toimia voidaan toteuttaa enintään 180 päivän ajan, jos toimenpiteitä toteuttaa EY-osapuoli, ja 200 päivän ajan, jos niitä toteuttavat CARIFORUM-valtiot tai jokin allekirjoittanut CARIFORUM-valtio tai jos EY-osapuolen toteuttamat toimenpiteet rajoittuvat yhteen tai useampaan sen syrjäisimmistä alueista. Minkä tahansa väliaikaisen toimen kesto lasketaan osaksi ensimmäistä soveltamisaikaa tai jotakin 6 kohdassa tarkoitettua jatkoaikaa. Tällaisia väliaikaisia toimenpiteitä toteutettaessa on otettava huomioon kaikkien asianomaisten osapuolten edut. Asianomaisen tuovan osapuolen on ilmoitettava asiasta toiselle asianomaiselle osapuolelle ja sen on välittömästi annettava se CARIFORUM–EY-kauppa- ja kehityskomitean tarkasteltavaksi.
9. Jos tuova osapuoli määrää jollekin tuotteelle hallinnollisen menettelyn, jonka tarkoituksena on nopeasti tarjota tietoja kauppavirroista, jotka voivat aiheuttaa tässä artiklassa tarkoitettuja ongelmia, sen on viipymättä ilmoitettava tästä CARIFORUM–EY-kauppa- ja kehityskomitealle.
10. Tämän artiklan määräysten mukaisesti toteutettujen suojoitoimenpiteiden ei kuulu riitojenratkaisumenettelyjä koskevien WTO:n määräysten piiriin.

### 3 LUKU

#### Muut kuin tariffitoimenpiteet

##### 26 artikla

##### Määrällisten rajoitusten kieltäminen

Tämän sopimuksen tultua voimaan ei saa pitää voimassa alkuperätuotteiden tuontia tai vientiä koskevia tuonnin tai viennin kieltoja tai rajoituksia, lukuun ottamatta 13 artiklassa tarkoitettuja veroja, tulleja ja muita maksuja, riippumatta siitä, onko ne saatettu voimaan kiintiöiden, tuonti- tai vientilisenssien tai muiden toimenpiteiden muodossa. Vastaavia uusia toimenpiteitä ei enää saa ottaa käyttöön. Tämän artiklan määräykset eivät rajoita 23 ja 24 artiklan määräysten soveltamista.

##### 27 artikla

##### Kansallinen kohtelu sisäisen verotuksen ja sääntelyn alalla

1. Tuotaviin alkuperätuotteisiin ei saa kohdistaa suoraan tai välillisesti muunlaisia sisäisiä veroja tai muita sisäisiä maksuja kuin niitä, joita sovelletaan suoraan tai välillisesti vastaaviin kotimarkkinatuotteisiin. Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot eivät myöskään saa muutoin soveltaa sisäisiä veroja tai muita sisäisiä maksuja tavalla, joka merkitsisi samankaltaisten kotimarkkinatuotteiden suojaamista.

2. Tuotaville alkuperätuotteille on myönnettävä kohtelu, joka on vähintään yhtä suotuisa kuin kohtelu, joka myönnetään samankaltaisille kotimarkkinatuotteille niiden lakien, asetusten ja vaatimusten osalta, jotka koskevat niiden sisäistä myyntiä, myyntiin tarjoamista, ostoa, kuljetusta, jakelua tai käyttöä. Tämän kohdan määräykset eivät estä soveltamasta erilaisia sisäisiä kuljetusmaksuja, jotka perustuvat yksinomaan kuljetusvälineen taloudelliseen toimintaan eivätkä tuotteen kansallisuuteen.

3. Mikään osapuoli tai allekirjoittanut CARIFORUM-valtio ei saa ottaa käyttöön tai pitää voimassa tuotteiden sekoittamiseen, jalostamiseen tai käyttöön tiettyinä määrinä tai määräosuksina liittyviä sisäisiä määrällisiä rajoituksia, jotka edellyttävät suoraan tai välillisesti, että tietty rajoituksen alaisen tuotteen määrä tai määräosuus on hankittava kotimarkkinoilla sijaitsevasta lähteestä. Osapuolet tai allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot eivät myöskään saa muutoin soveltaa sisäisiä määrällisiä rajoituksia tavalla, joka merkitsisi kotimarkkinatuotannon suojaamista.

4. Tämän artiklan määräykset eivät estä yksinomaan kansallisille tuottajille tarkoitettujen tukien maksamista, mukaan luettuna niille suoritettavat maksut, joihin käytetään tämän artiklan

määräysten mukaisesti sovellettujen sisäisten verojen tai maksujen tuottoja, sekä tuet, jotka perustuvat siihen, että julkiset viranomaiset hankkivat kotimarkkinatuotteita.

5. Tämän artiklan määräykset eivät koske julkisia hankintoja säänteleviä lakeja, määräyksiä, menettelyjä ja käytäntöjä, joihin sovelletaan ainoastaan IV osaston 3 luvun määräyksiä.

6. Tämän artiklan määräykset eivät rajoita 23 artiklan määräysten soveltamista.

#### 28 artikla

##### Maataloustuotteiden vientituki

1. Mikään osapuoli tai allekirjoittanut CARIFORUM-valtio ei saa ottaa käyttöön uutta tukiohjelmaa, jossa tuen edellytyksenä

on vienti, tai kasvattaa tällaista nykytukea toisen osapuolen alueelle tarkoitettujen maataloustuotteiden osalta.<sup>(1)</sup>

2. EY-osapuoli sitoutuu vaiheittain poistamaan kaikki CARIFORUM-valtioiden alueelle suuntautuvaan vientiin myönnettävät nykyiset tuet kaikilta sellaisilta 3 kohdassa määritellyiltä tuotteilta, joilta CARIFORUM-valtiot ovat sitoutuneet poistamaan tullit. CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitea päättää tällaista asteittain tapahtuvaa poistamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä.

3. Tätä artiklaa sovelletaan tuotteisiin, jotka kuuluvat maataloutta koskevan WTO-sopimuksen liitteen I piiriin.

4. Tällä artiklalla ei rajoiteta maataloutta koskevan WTO-sopimuksen 9.4 artiklan eikä tukia ja tasoitustoimenpiteitä koskevan WTO-sopimuksen 27 artiklan soveltamista CARIFORUM-valtioissa.

#### 4 LUKU

##### Tulleja ja kauppaa koskevat helpotukset

#### 29 artikla

##### Tavoitteet

1. Osapuolet tunnustavat tulleja ja kauppaa koskevien helpotusten merkityksen kehittyvän globaalien kaupankäyntiympäristön sekä CARIFORUMin sisäisen ja osapuolten välisen kaupan kehityksen kannalta.

2. Osapuolet sopivat tämän alan yhteistyön vahvistamisesta, jotta voidaan varmistaa, että sovellettava lainsäädäntö ja menettelyt sekä asianomaisten viranomaisten hallinnolliset valmiudet vastaavat tehokkaan valvonnan ja kaupan helpottamisen tavoitteita ja että voidaan edistää CARIFORUM-valtioiden kehitystä ja alueellista yhdentymistä.

3. Osapuolet tunnustavat, että tämän luvun täytäntöönpano ei saa millään tavoin vaarantaa oikeutettuja poliittisia tavoitteita, myöskään niitä, jotka liittyvät turvallisuuteen ja petosten torjuntaan.

#### 30 artikla

##### Tulli- ja hallintoyhteistyö

1. Jotta varmistetaan tämän osaston määräysten noudattaminen ja voidaan tehokkaasti vastata 29 artiklassa vahvistettuihin tavoitteisiin, EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot

a) vaihtavat tietoja tullilainsäädännön ja tullimenettelyjen alalla;

b) laativat yhteisiä hankkeita yhteisesti sovitulla aloilla;

c) omaksuvat aina, kun se on mahdollista, yhteisen kannan kansainvälisissä tullialan järjestöissä, kuten WTO:ssa ja Maailman tullijärjestössä (WCO);

d) edistävät aiheeseen liittyvien virastojen välistä yhteensovittamista.

2. Osapuolet antavat toisilleen pöytäkirjan II säännösten mukaisesti hallinnollista apua tullikysymyksissä.

#### 31 artikla

##### Tullilainsäädäntö ja -menettelyt

1. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot sopivat, että niiden kauppa- ja tullialan lainsäädännön, sääntöjen ja menettelyiden on tukeuduttava kansainvälisiin tulli- ja kaupan alalla sovellettaviin välineisiin ja standardeihin, myös tullimenettelyjen yksinkertaistamista ja yhdenmukaistamista koskevan tarkistetun Kioton yleissopimuksen keskeisiin osiin, maailmankaupan turvaamista ja helpottamista koskevaan WCO:n kehysnormistoon, WCO:n tietokokonaisuuteen ja harmonoitua järjestelmää koskevaan yleissopimukseen.

2. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot sopivat, että niiden kauppa- ja tullialan lainsäädännön, määräysten ja menettelyiden perustana ovat seuraavat tekijät:

a) tarve suojata ja helpottaa kauppaa lainsäädäntöön perustuvien vaatimusten täytäntöönpanon ja noudattamisen avulla ja helpottaa entisestään vaatimukset mahdollisimman hyvin täyttävien toimijoiden toimintaa;

<sup>(1)</sup> Nykyisten tukiohjelmien mahdollisia muutoksia, jotka johtuvat markkinaolosuhteiden vaihteluista, ei 1 kohdan soveltamista varten katsota uusiksi tukiohjelmiksi tai tuen kasvattamiseksi.

- b) tarve varmistaa, että talouden toimijoihin kohdistuvat vaatimukset ovat kohtuullisia ja syrjimättömiä, turvaavat petoksilta eivätkä johda tulleja tai menettelyä koskevien vaatimusten vähäisistä rikkomisista annettaviin suhteettomiin rangaistuksiin;
- c) tarve soveltaa sekä EY-osapuolen että CARIFORUMin toimesta yhtenäistä hallinnollista asiakirjaa tai sen sähköistä vastinetta. CARIFORUM-valtioiden on näiltä osin jatkettava ponnistelujaan, jotta tämä voidaan toteuttaa mahdollisimman pian tämän sopimuksen voimaantulon jälkeen. Tilanteesta suoritetaan yhteinen arviointi kolmen vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulosta;
- d) tarve soveltaa nykyaikaisia tullimenetelmiä, joihin kuuluvat riskinarviointi, yksinkertaistetut tuonti- ja vientimenettelyt, luovutuksen jälkeiset tarkastukset ja valtuutettuja toimijoita koskevat objektiiviset menettelyt. Menettelyjen olisi oltava avoimia, tehokkaita ja yksinkertaistettuja, jotta voidaan alentaa kustannuksia ja parantaa ennustettavuutta talouden toimijoiden kannalta;
- e) tarve soveltaa tuotaviin, viettäviin ja kauttakulkeviin tavaroihin syrjimättömiä vaatimuksia ja menettelyjä, vaikka hyväksytäänkin se, että lähetyksiä voidaan objektiivisten riskinarviointiperusteiden pohjalta käsitellä eri tavoin;
- f) avoimuuden tarve. Tätä varten osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot sopivat, että niiden lainsäädännössä vahvistettujen sääntöjen mukaisesti luodaan tulliasioita, erityisesti tariffiluokittelua ja alkuperäsääntöjä, koskeva sitovien sääntöjen järjestelmä;
- g) tarve kehittää asteittain järjestelmiä, tietotekniset järjestelmät mukaan luettuina, joilla helpotetaan sähköistä tiedonvaihtoa toimijoiden, tullihallintojen ja alaan liittyvien virastojen välillä;
- h) tarve helpottaa kauttakuljetusta;
- i) avoimet ja syrjimättömät säännöt, jotka koskevat tulliasioitsijoiden toimilupia, sekä se, että riippumattomien tulliasioitsijoiden käyttöä ei edellytetä;
- j) tarve välttää kuljetusta edeltävien pakollisten tarkastusten tai vastaavien käyttöä, tämän kuitenkin rajoittamatta vientitavaran ennakkotarkastuksesta tehdyn WTO:n sopimuksen mukaisia osapuolten oikeuksia ja velvoitteita. Osapuolet keskustelevat kysymyksestä CARIFORUM–EY-kauppa- ja kehityskomiteassa, ja ne voivat myöhemmin sopia luopuvansa mahdollisuudesta käyttää kuljetusta edeltäviä pakollisia tarkastuksia tai vastaavia.
3. Työskentelytapojen parantamiseksi sekä toiminnan syrjimättömyyden, avoimuuden, tehokkuuden, yhtenäisyyden ja vastuun takaamiseksi EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot
- a) toteuttavat lisätoimia tietojen ja asiakirjojen määrän supistamiseksi sekä niiden yksinkertaistamiseksi ja standardoimiseksi;
- b) yksinkertaistavat tavaroiden luovutukseen ja tulliselvitykseen liittyviä vaatimuksia ja muodollisuuksia aina, kun se on mahdollista;
- c) huolehtivat tehokkaista, ripeistä, syrjimättömistä ja helposti käytettävissä olevista menettelyistä, joilla turvataan muutoksenhakuoikeus sellaisiin tullen hallinnollisiin toimiin ja päätöksiin, jotka vaikuttavat tavaroiden tuontiin ja vientiin. Mahdollisten maksujen on oltava oikeasuhtaisia muutoksenhakumenettelyjen kustannuksiin nähden; sekä
- d) varmistavat mahdollisimman korkeatasoisten rehellisyyttä koskevien vaatimusten noudattamisen soveltamalla tämän alan kansainvälisiin sopimuksiin ja välineisiin sisältyvien periaatteiden mukaisia toimenpiteitä.

## 32 artikla

## Suhteet yritysmaailmaan

EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot sopivat

- a) varmistavansa, että kaikki lainsäädäntö, menettelyt, palkkiot ja maksut sekä aina, kun se on mahdollista, myös näihin liittyvät selitykset ovat julkisesti saatavilla, mahdollisuuksien mukaan sähköisin keinoin;
- b) siitä, että talouden toimijoiden kanssa tarvitaan oikea-aikaista ja säännöllistä vuoropuhelua lainsäädäntöehdotuksista, jotka liittyvät tulli- ja kauppamenettelyihin;
- c) että otettaessa käyttöön uutta tai muutettua lainsäädäntöä tai menettelyjä tarjotaan mahdollisuuksien mukaan etukäteen tietoa talouden toimijoiden saataville. Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot tarjoavat julkisesti saataville tähän liittyvät hallinnolliset ilmoitukset, mukaan luettuina virastojen vaatimukset ja pääsymenettelyt, satamissa ja rajanylityspaikoissa sijaitsevien tullitoimistojen virastoaajat ja toimintamenettelyt sekä yhteyspisteet kyselyjä varten, jotta yritysten olisi helpompaa täyttää tullivelvoitteensa ja tavaroiden joutuisa liikkuvuus helpottuisi;
- d) tukevansa yhteistyötä toimijoiden ja alan viranomaisten välillä ja edistävänsä tervettä kilpailua kaupan alalla käyttämällä ennustettavia ja yleisesti saatavilla olevia menettelyjä, kuten yhteisymmärryspöytäkirjoja, ja käyttäen tarvittaessa Maailman tullijärjestön julkaisemia asiakirjoja;
- e) että tällaisella yhteistyöllä olisi myös pyrittävä torjumaan laittomia toimintatapoja ja takaamaan kansalaisten suojele ja turvallisuus sekä turvaamaan julkisten verotulojen keruu;

- f) varmistavansa, että niiden tullia ja siihen liittyviä aloja koskevat vaatimukset ja menettelyt ovat parhaiden toimintatapojen mukaisia ja että ne jatkossakin rajoittavat kauppaa mahdollisimman vähän.

#### 33 artikla

##### Tullausarvon määrittäminen

1. Osapuolten väliseen kauppaan sovellettavat tullausarvon määrittämistä koskevat säännöt noudattavat GATT 1994 -sopimuksen VII artiklan soveltamisesta tehtyä WTO:n sopimusta.
2. Osapuolet tekevät yhteistyötä, jotta päästäisiin yhteiseen toimintatapaan tullausarvon määrittämiseen liittyvissä kysymyksissä.

#### 34 artikla

##### Alueellinen yhdentyminen

1. Osapuolet edistävät mahdollisimman suuressa määrin alueellista yhdentymistä tullialalla ja pyrkivät kehittämään alueellista tullilainsäädäntöä, -menettelyjä ja -vaatimuksia alaa koskevien kansainvälisten standardien mukaisesti.
2. Tämän artiklan määräysten täytäntöönpanon jatkuvasta seurannasta vastaa 36 artiklassa tarkoitettu tulliyhteistyön ja kaupankäynnin helpottamisen erityiskomitea.

#### 35 artikla

##### Yhteistyö

1. Osapuolet tunnustavat yhteistyön merkityksen tulleja ja kauppaa helpottavien toimenpiteiden osalta, jotta tämän sopimuksen tavoitteet voitaisiin saavuttaa.
2. Jollei 7 artiklan määräyksistä muuta johdu, osapuolet tekevät yhteistyötä, mihin sisältyy myös tuen tarjoaminen, erityisesti seuraavilla aloilla:
  - a) nykyaikaisten tullimenetelmien soveltaminen, mihin sisältyvät riskinarviointi, yksinkertaiset tavaroiden maahantuon-

ti- ja luovutusmenettelyt, luovutuksen jälkeiset tarkastukset ja yritysten tarkastusmenettelyt;

- b) sellaisten menettelyiden ja käytäntöjen käyttöönotto, jotka kuvastavat niin pitkälti kuin käytännössä on mahdollista kansainvälisiä tullin ja kaupan alalla sovellettavia välineitä ja standardeja, myös WTO:n sääntöjä ja WCO:n välineitä ja standardeja, muiden muassa tullimenettelyjen yksinkertaistamista ja yhdenmukaistamista koskevaa tarkistettua Kioton yleissopimusta sekä maailmankaupan turvaamista ja helpottamista koskevaa WCO:n kehysnormistoa; ja
- c) tulli- ja muiden kaupan menettelyjen automatisointi.

#### 36 artikla

##### Tulliyhteistyön ja kaupankäynnin helpottamisen erityiskomitea

1. Osapuolet sopivat osapuolten edustajista koostuvan tulliyhteistyön ja kaupankäynnin helpottamisen erityiskomitean perustamisesta. Komitea kokoontuu käsittelemään osapuolten ennalta sopimia asioita niiden ennalta sopimana ajankohtana. Komitean puheenjohtajuus vaihtuu vuosittain osapuolten välillä. Komitea raportoi CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitealle.
2. Komitean tehtävänä on
  - a) seurata tämän luvun määräysten täytäntöönpanoa ja hallinnointia;
  - b) toteuttaa pöytäkirjassa I vahvistetut tehtävät ja toiminnot;
  - c) tarjota foorumi osapuolten väliselle kuulemiselle pöytäkirjassa II tarkoitettujen velvoitteiden osalta;
  - d) tehostaa tariffikysymyksiä, tullilainsäädäntöä ja -menettelyjä, keskinäistä hallinnollista avunantoa tulliasioissa, alkuperäsääntöjä sekä hallinnollista yhteistyötä koskevaa osapuolten välistä yhteistyötä ja vuoropuhelua; sekä
  - e) keskustella teknisiin avustustoimintoihin liittyvistä seikoista.

#### 5 LUKU

##### Maatalous ja kalastus

#### 37 artikla

##### Tavoitteet

1. Osapuolet sopivat, että tämän sopimuksen perimmäinen tavoite on kestävä kehitys ja köyhyyden poistaminen CARIFORUM-valtioissa sekä niiden talouksien jouheaa ja asteittain yhdentymisen maailmantalouteen. Maatalous- ja kalastusalalla tällä sopimuksella olisi edistettävä luonnonvarojen kestävän

hoidon mukaisesti maatalous- ja kalastustuotteiden valmistuksen, käsittelyn ja kaupan kilpailukykyä osapuolten välillä sekä perinteisillä että muilla sektoreilla.

2. Osapuolet tunnustavat kalastukseen ja meren elollisten luonnonvarojen hyödyntämiseen liittyvien toimintojen taloudellisen ja yhteiskunnallisen merkityksen CARIFORUM-valtioissa

sekä sen, että on tarpeen maksimoida tällaiset hyödyt elintarviketurvan, työllisyyden, köyhyyden lievittämisen, valuuttatulojen ja kalastusyhteisöjen yhteiskunnallisen vakauden osalta.

3. Osapuolet tunnustavat, että CARIFORUM-valtioiden kalastusala ja meren ekosysteemit ovat monitahoisia, biologisesti monimuotoisia ja herkkiä ja että niiden hyödyntämisessä olisi otettava huomioon nämä tekijät luotettaviin tieteellisiin lausuntoihin ja FAO:n vastuullisen kalastuksen toimintasäännöissä määriteltyyn varovaisuusperiaatteen nojautuvan kalavarojen ja niihin liittyvien ekosysteemien tehokkaan suojelun ja hallinnan avulla.

4. Osapuolet tunnustavat, että elintarviketurvan varmistaminen sekä maaseutu- ja kalastusyhteisöjen toimeentulon parantaminen ovat keskeisiä tekijöitä köyhyyden poistamisessa ja kestäväen kehityksen tavoittelussa. Tämän vuoksi ne tunnustavat, että on vältettävä maatalous-, elintarvike- ja kalatuotteiden merkittäviä markkinahäiriöitä CARIFORUM-valtioissa.

5. Osapuolet sopivat, että ne ottavat täysimittaisesti huomioon CARIFORUM-valtioiden taloudellisten, yhteiskunnallisten ja ympäristöön liittyvien erityispiirteiden, tarpeiden ja kehitystrategioiden monimuotoisuuden.

#### 38 artikla

##### Alueellinen yhdyntyminen

Osapuolet tunnustavat, että edelleen voimassa olevien esteiden asteittaisen poistamisen ja soveltuvien sääntelypuitteiden tarjoamisen avulla tapahtuva maatalous-, elintarvike- ja kalastusalan yhdyntyminen CARIFORUM-valtioissa edistää alueellista yhdyntymisprosessia ja tämän luvun tavoitteiden toteutumista.

#### 39 artikla

##### Mahdollistava politiikka

CARIFORUM-valtiot sitoutuvat hyväksymään ja toteuttamaan toimintalinjoja ja institutionaalisia uudistuksia, jotka mahdollistavat tämän luvun tavoitteiden saavuttamisen ja helpottavat sitä.

#### 40 artikla

##### Elintarviketurva

1. Osapuolet tunnustavat, että kaupan esteiden poistaminen osapuolten väliltä tässä sopimuksessa esitetyn mukaisesti voi aiheuttaa suuria haasteita maatalous-, elintarvike- ja kalastusalan CARIFORUM-tuottajille sekä kuluttajille, ja ne sopivat kuulevansa toisiaan näistä kysymyksistä.

2. Jos tämän sopimuksen määräysten noudattaminen johtaa ongelmiin elintarvikkeiden tai jonkin allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion elintarviketurvan takaamiselle keskeisten muiden tuotteiden saatavuudessa tai saavutettavuudessa, ja jos tällainen tilanne aiheuttaa tai voi todennäköisesti aiheuttaa merkittäviä vaikeuksia tällaiselle valtiolle, kyseinen allekirjoittanut CARIFORUM-valtio voi toteuttaa tarvittavia toimenpiteitä 25 artiklan

7 kohdan b–d alakohdassa sekä 8 ja 9 kohdassa määrättyjen menettelyiden mukaisesti.

#### 41 artikla

##### Tiedonvaihto ja kuuleminen

1. Osapuolet sopivat kokemusten, tietojen ja parhaiden toimintatapojen vaihdosta sekä toistensa kuulemisesta kaikissa kysymyksissä, jotka liittyvät tämän luvun tavoitteiden saavuttamiseen ja ovat merkityksellisiä osapuolten välisen kaupan kannalta.

2. Osapuolet ovat samaa mieltä siitä, että vuoropuhelu olisi erityisen hyödyllistä seuraavilla aloilla:

- a) maataloustuotantoa, -kulutusta ja -kauppaa sekä maatalous- ja kalastustuotteiden markkinakehitystä koskevien tietojen vaihto;
- b) CARIFORUMin maatalous-, elintarvike- ja kalastusalalle, myös pienimuotoisiin toimintoihin, kohdistuvien investointien edistäminen;
- c) maatalouden, maaseudun kehittämisen ja kalatalouden toimintalinjoja, lakeja ja asetuksia koskevien tietojen vaihto;
- d) keskustelut politiikan ja instituutioiden muutoksista, joita tarvitaan maatalous- ja kalastusalan rakennemuutoksen tueksi, sekä maataloutta, elintarvikealaa, maaseudun kehittämistä ja kalastusta koskevien alueellisten toimintalinjojen muotoilu ja täytäntöönpano, kun tavoitteena on alueellinen yhdyntyminen;
- e) uutta teknologiaa sekä laatuun liittyviä toimintalinjoja ja toimenpiteitä koskevien tietojen vaihto.

#### 42 artikla

##### Perinteiset maataloustuotteet

1. Osapuolet sitoutuvat toteuttamaan etukäteen kuulemisiä kauppapolitiikan muutoksista, jotka voivat vaikuttaa perinteisten maataloustuotteiden, banaanit, rommi, riisi ja sokeri mukaan luettuina, kilpailuasemaan EY-osapuolen markkinoilla.

2. EY-osapuoli pyrkii säilyttämään tällaisten CARIFORUM-valtioista peräisin olevien tuotteiden huomattavaan etuuskohteluun perustuvan pääsyn sen markkinoille niin pitkään, kuin se on mahdollista, ja varmistamaan, että etuuskohtelun mahdollinen väistämätön heikentäminen ajoitetaan mahdollisimman pitkälle jaksolle.

#### 43 artikla

##### Yhteistyö

1. Osapuolet tunnustavat maatalous-, elintarvike- ja kalastusalan merkityksen CARIFORUM-valtioiden taloudelle sekä yhteistyön merkityksen näiden alojen rakennemuutoksen edistämiseksi,



kun tavoitteena on lisätä niiden kilpailukykyä, parantaa niiden mahdollisuuksia päästä laadukkaille markkinoille ja kun otetaan huomioon niiden mahdollisuus edistää CARIFORUM-valtioiden kestävä kehitystä. Ne myöntävät, että on tarpeen helpottaa maatalous-, elintarvike- ja kalastusalan sekä maaseudun talouden mukautumista tämän sopimuksen mukanaan tuomiin asteittaisiin muutoksiin ja samalla kiinnittää erityistä huomiota pieniin muotoisiin toimintoihin.

2. Jollei 7 artiklan määräyksistä muuta johdu, osapuolet tekevät yhteistyötä, mihin sisältyy myös tuen tarjoaminen, seuraavilla aloilla:

- a) potentiaalisesti kannattavan tuotannon, myös jatkojalostusteollisuuden, kilpailukykyyn parantaminen innovoinnin, koulutuksen, yhteyksien luomisen ja muiden tukitoimien avulla maatalous- ja kalastustuotteiden alalla, sekä perinteiset että muut vientialat mukaan luettuina;
- b) vientimarkkinavalmiuksien, myös markkinatutkimusten, kehittäminen sekä CARIFORUM-valtioiden välistä että osapuolten välistä kauppaa varten samoin kuin markkinointi- ja kuljetusinfrastruktuurin kehittämismahdollisuuksien tunnistaminen sekä rahoitus- ja yhteistyömahdollisuuksien osoittaminen tuottajia ja kauppiaita varten;

- c) elintarviketuotantoon ja elintarvikkeiden markkinointiin, myös ympäristöystävällisiin ja yhteiskunnallisesti kestäviin maatalouden toimintatapoihin sekä luonnonmukaisiin ja elintarvikkeisiin elintarvikkeisiin, liittyvien laatustandardien noudattaminen ja hyväksyminen;
- d) yksityisten investointien sekä julkisen ja yksityisen sektorin välisen kumppanuussuhteiden edistäminen potentiaalisesti kannattavaan tuotannossa;
- e) CARIFORUM-toimijoiden mahdollisuuksien parantaminen, kun kyseessä on kansallisten, alueellisten ja kansainvälisten kalaa ja kalatuotteita koskevien teknisten, terveys- ja laatustandardien noudattaminen;
- f) tieteellisten ja teknisten inhimillisten ja institutionaalisten valmiuksien rakentaminen tai vahvistaminen aluetasolla kalastustuotteiden, myös vesiviljelytuotteiden, kestävä kauppaa varten; sekä
- g) edellä 41 artiklassa tarkoitettu vuoropuheluprosessi.

#### 6 LUKU

#### Kaupan tekniset esteet

##### 44 artikla

##### Monenväliset velvoitteet

Osapuolet vahvistavat sitoumuksensa Maailman kauppajärjestön kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen, jäljempänä "WTO:n sopimus kaupan teknisistä esteistä", mukaisiin oikeuksiin ja velvoitteisiin.

##### 45 artikla

##### Tavoitteet

Tämän luvun tavoitteena on

- a) helpottaa tavarakauppaa osapuolten välillä sekä samalla pitää yllä ja lisätä osapuolten valmiuksia suojella kuluttajien terveyttä ja turvallisuutta sekä ympäristöä;
- b) parantaa osapuolten valmiutta tunnistaa, torjua ja poistaa osapuolten välisestä kaupasta tarpeettomia esteitä, jotka ovat seurausta jommankumman osapuolen soveltamista teknisistä määräyksistä, standardeista tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyistä;
- c) lisätä osapuolten valmiutta varmistaa kansainvälisten standardien sekä toistensa teknisten määräysten ja standardien noudattaminen.

##### 46 artikla

##### Soveltamisala ja määritelmät

1. Tämän luvun määräyksiä sovelletaan teknisiin määräyksiin, standardeihin ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyihin, sellaisina kuin ne on määritelty WTO:n sopimuksessa kaupan teknisistä esteistä ja siinä määrin kuin ne vaikuttavat osapuolten väliseen kauppaan.

2. Tähän lukuun sovelletaan kaupan teknisiä esteitä koskevan WTO:n sopimuksen määritelmiä.

##### 47 artikla

##### Alueellinen yhteistyö ja yhdentyminen

Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että standardointia, akkreditointia ja muita kaupan teknisiä esteitä käsittelevien kansallisten ja alueellisten viranomaisten yhteistyö on tärkeää, jotta voidaan helpottaa sekä alueiden sisäistä että osapuolten välistä kauppaa ja yleistä CARIFORUM-alueen yhdyntymisprosessia ja toteuttaa tähän tähtäävää yhteistyötä.

##### 48 artikla

##### Avoimuus

Osapuolet vahvistavat sitoutumisensa WTO:n sopimuksessa kaupan teknisistä esteistä vahvistettuihin avoimuusmääräyksiin.

Lisäksi osapuolet pyrkivät ilmoittamaan toisilleen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ehdotuksista, joilla muutetaan tai otetaan käyttöön teknisiä määräyksiä ja standardeja, jotka ovat erityisen merkittäviä osapuolten väliselle kaupalle.

49 artikla

**Tiedonvaihto ja kuuleminen**

1. Osapuolet sopivat nimeävänsä tämän sopimuksen väliaikaisen soveltamisen alettua yhteyspisteet tässä luvussa tarkemmin määrättyä tiedonvaihtoa varten. Osapuolet sopivat ohjaavansa tiedonvaihtonsa kulkemaan mahdollisimman suuressa määrin alueellisten yhteyspisteiden kautta.
2. Osapuolet tehostavat viestintää ja tiedonvaihtoa kysymyksistä, jotka kuuluvat tämän luvun piiriin, ja erityisesti tavoista, joilla voidaan helpottaa toisen osapuolen antamien teknisten määräysten, standardien ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyiden noudattamista ja poistaa osapuolten väliltä tarpeettomia tavarakaupan esteitä.
3. Kun ilmenee teknisiin määräyksiin, standardeihin ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyihin liittyvä erityinen ongelma, joka voi vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan, osapuolten on ilmoitettava siitä toisilleen mahdollisimman pian ja kuultava toisiaan, jotta päästäisiin yhteisesti hyväksytyyn ratkaisuun.
4. Osapuolet sopivat ilmoittavansa toisilleen kirjallisesti toimenpiteistä, joita ne ovat toteuttaneet tai aikovat toteuttaa estääkseen minkä tahansa tavaroiden maahantuonnin terveyteen, turvallisuuteen ja ympäristöön liittyvistä syistä; ilmoitus on annettava niin pian kuin se on kohtuudella mahdollista päätöksen tekemisen jälkeen.
5. Osapuolet sopivat nimeävänsä tuotteet, joista osapuolten on vaihdettava tietoja, jotta nämä tuotteet saataisiin yhteistyön avulla niitä teknisiä määräyksiä ja standardeja vastaaviksi, joita toisen osapuolen markkinoille pääseminen edellyttää. Tällaisiin tietoihin voi sisältyä kapasiteettitarpeiden tunnistaminen ja ehdotuksia näiden tarpeiden täyttämiseksi.

7 LUKU

**Terveys- ja kasvinsuojelutoimenpiteet**

52 artikla

**Monenväliset velvoitteet**

Osapuolet vahvistavat sitoumuksensa Maailman kauppajärjestön terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevan sopimuksen, jäljempänä 'WTO:n sopimus terveys- ja kasvinsuojelutoimista', mukaisiin oikeuksiin ja velvoitteisiin. Samalla osapuolet myös vahvistavat kansainvälisen kasvinsuojeluleissopimuksen (International Plant Protection Convention, IPPC), CODEX Alimentariuksen ja Maailman eläintautijärjestön (World Organisation for Animal Health, OIE) mukaiset oikeutensa ja velvoitteensa.

50 artikla

**Yhteistyö kansainvälisissä elimissä**

Osapuolet tekevät yhteistyötä kansainvälisissä standardointielimissä, myös helpottamalla CARIFORUM-valtioiden edustajien osallistumista näiden elinten kokouksiin ja työhön.

51 artikla

**Yhteistyö**

1. Osapuolet tunnustavat yhteistyön merkityksen teknisten määräysten, standardien ja vaatimustenmukaisuuden arvioinnin alalla, kun pyritään saavuttamaan tämän luvun tavoitteet.
2. Jollei 7 artiklan määräyksistä muuta johdu, osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä, mihin sisältyy myös tuen tarjoaminen, seuraavilla aloilla:
  - a) soveltuvien järjestelyjen tekeminen asiantuntemuksen jakamiseksi, myös soveltuva koulutus, jolla pyritään varmistamaan kyseisen standardointi-, metrologia-, akkreditointi-, markkinavalvonta- ja vaatimustenmukaisuuden arviointielimen riittävä ja kestävä tekninen pätevyys, erityisesti, kun kyseessä ovat CARIFORUM-alueen elimet;
  - b) osaamiskeskusten luominen CARIFORUMissa tavaroiden arviointia varten, minkä tarkoituksena on, että tällaiset tavarat pääsevät EY:n markkinoille;
  - c) yritysten valmiuksien kehittäminen, erityisesti CARIFORUM-yritysten osalta, sääntely- ja markkinavaatimusten täyttämiseksi;
  - d) yhdenmukaistettujen teknisten määräysten, standardien ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyiden luominen ja käyttöönotto soveltuvien kansainvälisten standardien pohjalta.

53 artikla

**Tavoitteet**

Tämän luvun tavoitteena on

- a) helpottaa kauppaa osapuolten välillä ja samalla lisätä osapuolten valmiuksia suojella kasvien ja eläinten terveyttä sekä kansanterveyttä;



- b) parantaa osapuolten valmiutta tunnistaa, torjua ja minimoida osapuolten välisessä kaupassa tahattomia keskeytyksiä tai esteitä, jotka ovat seurausta kasvien ja eläinten terveyden sekä kansanterveyden suojelemiseksi tarvittavista toimenpiteistä osapuolten alueella;
- c) avustaa CARIFORUM-valtioita, kun ne luovat yhdenmukaiset, alueen sisäiset terveys- ja kasvinsuojelutoimet, jolloin tavoitteena on myös helpottaa tällaisten toimien ja EY-osapuolen nykyisten toimenpiteiden vastaavuuden tunnustamista;
- d) avustaa CARIFORUM-valtioita, kun ne varmistavat vaatimustenmukaisuuden EY-osapuolen terveys- ja kasvinsuojelutoimiin nähden.

## 54 artikla

**Soveltamisala ja määritelmät**

1. Tämän luvun määräyksiä sovelletaan terveys- ja kasvinsuojelutoimiin, sellaisina kuin ne on määritelty WTO:n sopimuksessa terveys- ja kasvinsuojelutoimista ja siinä määrin kuin ne vaikuttavat osapuolten väliseen kauppaan.
2. Tähän lukuun sovelletaan terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevan WTO:n sopimuksen määritelmiä.

## 55 artikla

**Toimivaltaiset viranomaiset**

1. Osapuolet sopivat nimeävänsä tämän sopimuksen väliaikaisen soveltamisen alettua toimivaltaiset viranomaiset tässä luvussa tarkoitettujen toimenpiteiden täytäntöönpanoa varten. Osapuolet ilmoittavat hyvissä ajoin toisilleen kaikista merkittävistä muutoksista niiden toimivaltaisten viranomaisten rakenteessa, luonteessa, organisaatiossa ja toimivallan jaossa.
2. Osapuolet ohjaavat tässä luvussa tarkoitettujen toimenpiteiden täytäntöönpanoa koskevan tiedonvaihtonsa kulkemaan mahdollisimman suuressa määrin toimivaltaisia viranomaisia edustavan alueellisen elimen kautta.

## 56 artikla

**Alueellinen yhteistyö ja yhdentyminen**

1. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että terveys- ja kasvinsuojelutoimia käsittelevien kansallisten ja alueellisten viranomaisten yhteistyö on tärkeää, jotta voidaan helpottaa sekä alueiden sisäistä kauppaa että osapuolten välistä kauppaa ja yleistä CARIFORUM-alueen yhdyntymisprosessia.
2. Näiltä osin osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että on tärkeää toteuttaa yhdenmukaisia terveys- ja kasvinsuojelutoimia sekä EY-osapuolen taholla että CARIFORUM-valtioiden välillä, ja sitoutuvat tekemään yhteistyötä tätä varten. Osapuolet sopivat samoin siitä, että ne kuulevat toisiaan ja pyrkivät näin pääsemään

kahdensivuisiin järjestelyihin, jotka koskevat tiettyjen terveys- ja kasvinsuojelutoimien vastaavuuden tunnustamista.

3. Jos yhdenmukaisia terveys- ja kasvinsuojelutoimenpiteitä ei ole tai niiden vastaavuutta ei tunnusteta, osapuolet kuulevat toisiaan keinoista, joilla voidaan helpottaa kauppaa ja vähentää tarpeettomia hallinnollisia vaatimuksia.

## 57 artikla

**Avoimuus**

Osapuolet vahvistavat sitoutumisensa terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevan WTO:n sopimuksen liitteessä B vahvistettuihin avoimuusmääräyksiin. Lisäksi osapuolet pyrkivät ilmoittamaan toisilleen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ehdotuksista, joilla muutetaan tai otetaan käyttöön terveys- ja kasvinsuojelusääädöksiä tai terveys- ja kasvinsuojelutoimia, jotka ovat erityisen merkittäviä osapuolten väliselle kaupalle.

## 58 artikla

**Tiedonvaihto ja kuuleminen**

1. Osapuolet tehostavat viestintää ja tiedonvaihtoa kysymyksistä, jotka kuuluvat tämän luvun piiriin ja jotka voivat vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan.
2. Kun ilmenee terveys- ja kasvinsuojelutoimiin liittyvä erityinen ongelma, joka voi vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan, osapuolten toimivaltaisten viranomaisten on ilmoitettava siitä toisilleen mahdollisimman pian ja kuultava toisiaan, jotta päästäisiin yhteisesti hyväksytyyn ratkaisuun.

## 59 artikla

**Yhteistyö**

1. Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää tehdä yhteistyötä terveys- ja kasvinsuojelutoimenpiteiden osalta, jotta tämän sopimuksen tavoitteet voitaisiin saavuttaa.
2. Jollei 7 artiklan määräyksistä muuta johdu, osapuolet tekevät yhteistyötä, mihin sisältyy myös tuen tarjoaminen, seuraavilla aloilla:
- a) alueellisen yhdyntymisen vahvistaminen sekä terveys- ja kasvinsuojelutoimien seurannan, toteuttamisen ja täytäntöönpanon parantaminen 56 artiklan mukaisesti, sääntelyhenkilöstölle suunnattu koulutus ja tiedotustapahtumat mukaan luettuina. Julkisen ja yksityisen sektorin välisille kumppanuuksille voidaan antaa tukea näiden tavoitteiden saavuttamiseksi;
- b) soveltuvien järjestelyiden luominen asiantuntemuksen jakamista varten, kasvien ja eläinten terveyteen ja kansanterveyteen liittyvien kysymysten käsittelemiseksi sekä sääntelyhenkilöstölle suunnattua koulutusta ja tiedotustapahtumia varten;

- c) yritysten valmiuksien kehittäminen, erityisesti CARIFORUM-yritysten osalta, jotta ne voivat täyttää sääntely- ja markkinavaatimukset;
- d) yhteistyö 52 artiklassa tarkoitetuissa kansainvälisissä elimissä, mihin sisältyy CARIFORUM-valtioiden edustajien tällaisten elinten kokouksiin osallistumisen helpottaminen.

## II OSASTO

## INVESTOINNIT, PALVELUKAUPPA JA SÄHKÖINEN KAUPPA

## 1 LUKU

## Yleiset säännökset

## 60 artikla

## Tavoite, soveltamisala ja kattavuus

1. Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot, jotka vahvistavat uudelleen sitoutuneensa velvoitteisiin, joista on määrätty Maailman kauppajärjestöstä (WTO) tehdyssä sopimuksessa, ja jotka pyrkivät edistämään alueellista yhdentymisprosessia ja kestävää kehitystä allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden keskuudessa samoin kuin niiden juohevaa ja asteittaista yhdentymistä maailmantalouteen, vahvistavat ne järjestelyt, joita investointien ja palvelukaupan asteittainen, vastavuoroinen ja asymmetrinen vapauttaminen sekä sähköistä kauppaa koskeva yhteistyö edellyttävät.

2. Minkään tässä osastossa ei saa tulkita edellyttävän julkisten yritysten yksityistämistä tai asettavan minkäänlaista veloitetta julkisten hankintojen osalta.

3. Tämän osaston määräyksiä ei sovelleta osapuolten tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden myöntämiin tukiin.

4. Tämän osaston määräyksiä noudattaen osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot säilyttävät oikeutensa säännellä ja ottaa käyttöön uusia säännöksiä oikeutettujen poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

5. Tätä osastoa ei sovelleta EY-osapuolen tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden työmarkkinoille pyrkiviä luonnollisia henkilöitä koskeviin toimenpiteisiin eikä myöskään kansalaisuutta, asumista tai pysyvää työpaikkaa koskeviin toimenpiteisiin. Mikään tässä osastossa ei estä osapuolia tai allekirjoittaneita CARIFORUM-valtioita soveltamasta toimenpiteitä, joilla säädelään luonnollisten henkilöiden pääsyä niiden alueelle tai heidän väliaikaista oleskeluaan niiden alueella, mukaan luettuina ne toimenpiteet, joita tarvitaan niiden rajojen koskemattomuuden suojelemiseksi, ja varmistamasta luonnollisten henkilöiden järjestäytyntä liikkuvuutta niiden rajojen yli, edellyttäen, että tällaisia toimenpiteitä ei sovelleta siten, että ne tekisivät tyhjäksi ne edut, joita jokin osapuoli saa osakseen erityisen sitoumuksen ehtojen mukaisesti, tai heikentäisivät näitä etuja.

## 61 artikla

## Määritelmät

Tämän osaston soveltamiseksi tarkoitetaan

- a) 'toimenpiteellä' mitä tahansa osapuolen tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden toimenpidettä, joka voi olla lain, säännöksen tai määräyksen, säännön, menettelyn, päätöksen tai hallinnollisen toimen taikka missä tahansa muussa muodossa;
- b) 'osapuolen tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden käyttöön ottamalla tai voimassa pitämällä toimenpiteellä' toimenpidettä, jonka toteuttavat
- i) keskus-, alue- tai paikallistason hallintoelimet ja viranomaiset, ja
- ii) julkishallinnon ulkopuoliset elimet käyttäessään keskus-, alue- tai paikallistason hallintoelinten tai viranomaisten niille siirtämää valtaa;
- c) 'EY-osapuolen luonnollisella henkilöllä' tai 'allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden luonnollisella henkilöllä' Euroopan unionin jonkin jäsenvaltion tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden kansalaista niiden lainsäädännön mukaisesti;
- d) 'oikeushenkilöllä' mitä tahansa sovellettavan lainsäädännön mukaan joko voiton tuottamiseksi tai muuta tarkoitusta varten asianmukaisesti perustettua tai muulla tavoin järjestettyä, yksityisessä tai julkisessa omistuksessa olevaa oikeussubjektia, kuten yrityksiä, säätiöitä, henkilöyhtiöitä, yhteisyrityksiä, yksityisiä elinkeinonharjoittajia tai yhdistyksiä;
- e) 'osapuolen oikeushenkilöllä' EY-osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion oikeushenkilöä, joka on perustettu Euroopan unionin jonkin jäsenvaltion tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion lainsäädännön mukaisesti ja jolla on sääntömääräinen kotipaikka, keskuhallinto tai päätoimipaikka alueella, jolla sovelletaan Euroopan yhteisön perustamissopimusta, tai yhteisön tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion alueella.

Jos oikeushenkilöllä on ainoastaan kotipaikka tai keskuhallinto alueella, jolla sovelletaan Euroopan yhteisön perustamissopimusta, tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden alueella, sitä ei katsota EY-osapuolen tai jonkin allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion oikeushenkilöksi, ellei sillä ole merkittäviä liiketoimintaa<sup>(1)</sup> alueella, jolla sovelletaan Euroopan yhteisön perustamissopimusta, tai jonkin allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion alueella.

Sen estämättä, mitä edellisessä alakohdassa määrätään, myös EY-osapuolen tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden ulkopuolelle asettautuneet meriliikenneyhtiöt, jotka ovat Euroopan unionin jonkin jäsenvaltion tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion kansalaisten määräysten tuottamien etujen saajia, jos niiden alukset on rekisteröity asianomaisen valtion lainsäädännön mukaisesti kyseisessä Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai allekirjoittaneessa CARIFORUM-valtiossa ja purjehtivat Euroopan unionin jäsenvaltion tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion lipun alla;

- f) 'talouden yhdistymissopimuksella' tarkoitetaan sopimusta, jolla merkittävästi vapautetaan palveluiden ja investointien kauppaa WTO:n sääntöjen nojalla.

#### 62 artikla

##### Tuleva vapauttaminen

Pyrkiessään saavuttamaan tämän osaston tavoitteet osapuolet käyvät lisäneuvotteluja investoinneista ja palvelukaupasta viimeistään viiden vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantuloapäivästä ja pitävät tavoitteenaan tehostaa tämän osaston mukaisesti tehtyjä kokonaissitoumuksia.

## 2 LUKU

### Kaupallinen läsnäolo

#### 65 artikla

##### Määritelmät

Tässä luvussa tarkoitetaan

- a) 'kaupallisella läsnäololla' kaikkea liike- tai ammattitoimintaan liittyvää sijoittautumista, seuraavilla tavoilla:

<sup>(1)</sup> EY:n perustamissopimusta koskevan WTO:lle annetun ilmoituksensa mukaisesti (asiakirja WT/REG39/1) EY-osapuoli katsoo, että EY:n perustamissopimuksen 48 artiklassa esille tuotu käsite "tosiasiallinen ja jatkuva yhteys jonkin jäsenvaltion talouteen" vastaa tässä sopimuksessa ja GATS-sopimuksen V artiklan 6 kohdassa tarkoitettuja "merkittäviä liiketoimia".

#### 63 artikla

##### Soveltaminen Bahaman liittovaltioon ja Haitin tasavaltaan

Jotta liitteeseen IV voitaisiin sisällyttää Bahaman liittovaltion ja Haitin tasavallan sitoumukset, joiden on oltava yhteensopivia asianomaisten palvelukaupan yleissopimuksen (jäljempänä 'GATS') vaatimusten kanssa, osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot tekevät mainittuun liitteeseen muutoksia CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitean päätöksellä viimeistään kuuden kuukauden kuluttua tämän sopimuksen allekirjoittamisesta. EY-osapuolen tämän osaston nojalla myöntämää etuuskohtelua ei ennen tällaisen päätöksen tekemistä sovelleta Bahaman liittovaltioon ja Haitin tasavaltaan.

#### 64 artikla

##### Alueellinen CARIFORUMin yhdistyminen

1. Osapuolet tunnustavat, että poistamalla asteittain jäljellä olevia esteitä ja luomalla soveltuva sääntelykehys palvelukauppaa ja investointeja varten saavutettava CARIFORUM-valtioiden talouden yhdistyminen edistää niiden syventyvää alueellista yhdistymisprosessia ja tämän sopimuksen tavoitteiden toteutumista.

2. Osapuolet tunnustavat lisäksi, että tämän osaston 5 luvussa vahvistetut periaatteet, joilla tuetaan investointien ja palvelukaupan asteittaista vapauttamista osapuolten välillä, tarjoavat käyttökelpoiset puitteet pidemmälle menevää CARIFORUM-valtioiden välisten investointien ja palvelukaupan vapauttamista varten niiden alueellisen yhdistymisen yhteydessä.

- i) oikeushenkilön perustaminen, hankinta tai ylläpitäminen<sup>(2)</sup>, tai

<sup>(2)</sup> Käsitteillä oikeushenkilön 'perustaminen' ja 'hankinta' tarkoitetaan myös osallistumista oikeushenkilön pääomaan, kun tarkoituksena on luoda tai pitää yllä kestäviä taloudellisia yhteyksiä. Jos oikeushenkilö on muodoltaan osakeyhtiö, pysyvä taloudellinen yhteys syntyy, kun osakkeenomistajan hallussa olevat osakkeet oikeuttavat osakkeenomistajan joko kansallisen osakeyhtiölainsäädännön nojalla tai muutoin tosiasiallisesti osallistumaan yhtiön hallintaan tai valvontaan. Pitkäaikaisina, luonteeltaan osallistumista merkitsevänä lainoina pidetään yli viideksi vuodeksi annettuja lainoja, joiden tarkoituksena on pysyvien taloudellisten yhteyksien luominen tai ylläpitäminen. Tärkeimpinä esimerkkeinä voidaan mainita lainat, jotka yritys myöntää tytäryhtiöilleen tai yhtiöille, joista se omistaa osuuden, sekä voitonjakojärjestelyihin liittyvät lainat.

- ii) sivuliikkeen tai edustuston perustaminen tai ylläpitäminen EY-osapuolen tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden alueella taloudellista toimintaa varten;
- b) 'sijoittajalla' kaikkia luonnollisia tai oikeushenkilöitä, jotka harjoittavat taloudellista toimintaa perustamalla kaupallisen läsnäolon;
- c) 'osapuolen sijoittajalla' kaikkia EY-osapuolen tai jonkin allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion luonnollisia tai oikeushenkilöitä, jotka harjoittavat taloudellista toimintaa perustamalla kaupallisen läsnäolon;
- d) 'taloudelliseen toimintaan' ei sisälly julkista valtaa käytetäessä toteutettu toiminta eli toiminta, jota ei toteuteta kaupallisesti eikä kilpailtaessa yhden tai useamman talouden toimijan kanssa;
- e) oikeushenkilön 'tytäryhtiöllä' tosiasiallisesti toisen oikeushenkilön määräysvallassa olevaa oikeushenkilöä; <sup>(1)</sup>
- f) oikeushenkilön 'sivuliikkeellä' toimipaikkaa, joka ei ole oikeushenkilö mutta jonka toiminta on luonteeltaan pysyvää, kuten emoyhtiön osasto, ja jolla on oma johto ja aineelliset edellytykset liikeneuvotteluihin kolmansien osapuolten kanssa siten, että tällaisten kolmansien osapuolten ei tarvitse neuvotella suoraan tällaisen emoyhtiön kanssa, vaan ne voivat harjoittaa liiketoimintaa emoyhtiön osaston toimipaikassa tietoisina tarvittaessa syntyvästä oikeussuhteesta emoyhtiöön, jonka päätoimipaikka on ulkomailla.
- e) kotimaiset ja kansainväliset lentoliikennepalvelut, mukaan luettuna sekä säännöllinen että muunlainen lentoliikenne, ja suoraan liikenneoikeuksien käyttöön liittyvät palvelut, eivät kuitenkaan seuraavat:
- i) lentokoneiden korjaus- ja huoltotoimet, joiden ajaksi lentokone poistetaan liikenteestä,
- ii) lentoliikennepalvelujen myynti ja markkinointi,
- iii) tietokonepohjaiseen paikanvarausjärjestelmään (TPJ) liittyvät palvelut,
- iv) muut liitännäispalvelut, joilla helpotetaan lentoliikenteen harjoittajien toimintaa, kuten maahuolintapalvelut, ilma-alusten vuokrauspalvelut miehistöineen ja lentokentän hallintopalvelut.

## 67 artikla

**Markkinoillepääsy**

1. Kaupallisen läsnäolon kautta tapahtuvan markkinoillepääsyn osalta EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot myöntävät toisen osapuolen kaupalliselle läsnäololle ja investoijille kohtelun, joka on vähintään yhtä suotuisa kuin liitteeseen IV sisältyvissä erityisissä sitoumuksissa täsmennetty.

2. Aloilla, joilla on tehty markkinoillepääsyä koskevia sitoumuksia, EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot eivät saa, ellei liitteessä IV toisin mainita, pitää voimassa tai ottaa käyttöön alueellisesti tai koko alueellaan seuraavia toimenpiteitä:

66 artikla  
**Kattavuus**

Tätä lukua sovelletaan osapuolten tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat kaupalliseen läsnäoloon <sup>(2)</sup> millä tahansa toimialalla seuraavia lukuun ottamatta:

- a) ydinaineiden kaivostoiminta, valmistus ja jalostus;
- b) aseiden, ammusten ja sotatarvikkeiden tuotanto;
- c) audiovisuaalisen alan palvelut;
- d) kansallinen meriliikenteen kabotaasi; <sup>(3)</sup> ja
- a) kaupallisen läsnäolon määrälliset rajoitukset lukumääräisten kiintiöiden, monopolien, yksinoikeuksien tai muiden kaupallista läsnäoloa koskevien vaatimusten, kuten taloudellisen tarveharkinnan, muodossa;
- b) liiketoimien tai varojen kokonaisarvoa koskevat rajoitukset lukumääräisten kiintiöiden tai taloudellista tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa;
- c) liiketoimien tai tuotannon kokonaismäärää koskevat rajoitukset määrättyinä lukumääräisinä yksikköinä kiintiöiden tai taloudellista tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa; <sup>(4)</sup>

<sup>(1)</sup> Oikeushenkilö on toisen oikeushenkilön hallinnassa, jos viimeksi mainitulla on valta nimittää enemmistö sen johtajista tai muutoin laillisesti ohjata sen toimintaa.

<sup>(2)</sup> Pakkolunastukseen sekä sijoittajan ja valtion väliseen riitojenratkaisuun liittyvien toimenpiteiden, kuten niiden, jotka kuuluvat kahdenvälisen sijoitussopimusten piiriin, ei katsota vaikuttavan kaupalliseen läsnäoloon.

<sup>(3)</sup> Kansalliseen meriliikenteen kabotaasiin kuuluvat jonkin allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion tai Euroopan unionin jäsenvaltion sisäiset matkustaja- tai tavaraliikennepalvelut, joiden lähtö- ja päätepiste on kyseisessä allekirjoittaneessa CARIFORUM-valtiossa tai Euroopan unionin jäsenvaltiossa.

<sup>(4)</sup> 2 kohdan a–c alakohdat eivät koske toimenpiteitä, jotka toteutetaan jonkin maataloustuotteen tuotannon rajoittamiseksi.

- d) ulkomaisen pääoman määrää koskevat rajoitukset ulkomaista omistusosuutta tai yksittäisten tai yhteenlaskettujen ulkomaisten investointien kokonaisarvoa koskevan prosentuaalisen enimmäismäärän muodossa; sekä
- e) toimenpiteet, jotka edellyttävät tietyn tyyppistä kaupallista läsnäoloa (tytäryhtiö, sivuliike, edustustoimisto)<sup>(1)</sup> tai yhteisyritystä, jonka kautta toisen osapuolen sijoittajat saavat harjoittaa taloudellista toimintaa.

## 68 artikla

**Kansallinen kohtelu**

1. Aloilla, joiden markkinoillepääsyä koskevat sitoumukset on kirjattu liitteeseen IV ja joita koskevat siinä mahdollisesti esitetyt edellytykset ja kelpoisuusehdot, EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot myöntävät toisen osapuolen kaupalliselle läsnäololle ja sijoittajille kaikkien kaupalliseen läsnäoloon vaikuttavien toimenpiteiden suhteen yhtä edullisen kohtelun kuin omalle vastaavalle kaupalliselle läsnäololleen ja sijoittajilleen.

2. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot voivat täyttää 1 kohdan vaatimuksen myöntämällä toisen osapuolen kaupalliselle läsnäololle ja sijoittajille joko muodollisesti samanlaisen tai muodollisesti erilaisen kohtelun kuin ne myöntävät omalle vastaavalle kaupalliselle läsnäololleen ja sijoittajilleen.

3. Muodollisesti samanlaisen tai muodollisesti erilaisen kohtelun katsotaan olevan vähemmän edullista, jos se muuttaa kilpailuedellytyksiä EY-osapuolen tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden kaupallisen läsnäolon tai palvelujen tarjoajien eduksi verrattuna vastaavaan toisen osapuolen kaupalliseen läsnäoloon tai sijoittajiin.

4. Tämän artiklan nojalla tehdyt yksittäiset sitoumukset eivät velvoita EY-osapuolta tai allekirjoittaneita CARIFORUM-valtioita korvaamaan luontaista kilpailuhaittaa, joka johtuu asianomaisen kaupallisen läsnäolon tai sijoittajan ulkomaalaisuudesta.

## 69 artikla

**Sitoumusluettelot**

EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden tämän luvun mukaisesti vapauttamat alat sekä markkinoillepääsyn ja kansallisen kohtelun rajoitukset, joita näillä aloilla

<sup>(1)</sup> Kukin osapuoli tai allekirjoittanut CARIFORUM-valtio voi edellyttää, että sijoittajien on käytettävä jotain tiettyä oikeudellista muotoa, jos sijoittajat perustavat niiden lainsäädännön mukaisen yhtiön. Sikäli kun tällaista vaatimusta sovelletaan syrjimättömästi, sitä ei tarvitse täsmentää osapuolen sitoumusluettelossa, jotta osapuoli voi sen määrätä tai pitää voimassa.

varausten muodossa sovelletaan toisen osapuolen kaupalliseen läsnäoloon ja sijoittajiin, luetellaan liitteeseen IV sisältyvissä sitoumusluetteloissa.

## 70 artikla

**Suosituimmuuskohtelu**

1. Kaikkien kaupalliseen läsnäoloon vaikuttavien, tämän luvun piiriin kuuluvien toimenpiteiden osalta

a) EY-osapuoli myöntää allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden kaupalliselle läsnäololle tai sijoittajille kohtelun, joka on vähintään yhtä suotuisa kuin suotuisin kohtelu, jonka se myöntää mille tahansa sellaisen kolmannen maan vastaavalle kaupalliselle läsnäololle ja sijoittajalle, jonka kanssa se tekee sopimuksen taloudellisesta yhdistymisestä tämän sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen;

b) allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot myöntävät EY-osapuolen kaupalliselle läsnäololle tai sijoittajille kohtelun, joka on vähintään yhtä suotuisa kuin suotuisin kohtelu, jonka se myöntää mille tahansa sellaisen kolmannen maan vastaavalle kaupalliselle läsnäololle ja sijoittajalle, jonka kanssa se tekee sopimuksen taloudellisesta yhdistymisestä tämän sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen.

2. Kun osapuoli tai allekirjoittanut CARIFORUM-valtio tekee alueellisen taloudellista yhdistymistä koskevan sopimuksen, jolla luodaan sisämarkkinat tai jossa edellytetään kyseisen sopimuksen osapuolilta merkittävää lainsäädännön lähentämistä, jotta voitaisiin poistaa kaupallisen läsnäolon ja palvelukaupan syrjimättömiä esteitä, ei kohtelu, jonka tällainen osapuoli tai allekirjoittanut CARIFORUM-valtio myöntää kolmansien maiden kaupalliselle läsnäololle ja sijoittajille sisämarkkinoiden tai lainsäädännön merkittävän lähentämisen piiriin kuuluvilla aloilla, kuulu 1 kohdan määräysten alaan.<sup>(2)</sup>

3. Edellä 1 kohdassa määrättyjä velvoitteita ei sovelleta kohteluun, joka myönnetään

a) sellaisten toimenpiteiden mukaisesti, jotka koskevat pätevyyden, toimilupien tai vakavaraisuusvaatimusten tunnus-tamista GATS-sopimuksen VII artiklan tai sen rahoituspalveluita koskevan liitteen nojalla;

b) jonkin kokonaan tai pääosin verotukseen liittyvän kansainvälisen sopimuksen tai järjestelyn nojalla; tai

<sup>(2)</sup> Tämän sopimuksen allekirjoittamisajankohtana Euroopan talousalueen, Euroopan unioniin liittymistä valmistelevien sopimusten, CARICOM-yhteinäismarkkinoiden ja -talouden sekä CARICOMin ja Dominikaanisen tasavallan vapaakauppasopimuksen katsotaan kuuluvan kokonaisuudessaan tämän poikkeuksen soveltamisalaan.

- c) sellaisten GATS-sopimuksen II.2 artiklan mukaisesti luettelujen toimenpiteiden nojalla, jotka hyötyvät kuulumisesta suosituimmuuskohtelusta myönnetyn poikkeuksen alaan.

4. Tässä määräyksessä tarkoitetaan 'kaupan kannalta merkittäväällä taloudella' mitä tahansa kehittyntä maata taikka sellaista maata, jonka osuus maailman vuotuisesta tavaraviennistä on enemmän kuin yksi (1) prosentti sinä vuonna, joka edeltää 1 kohdassa tarkoitettua taloudellista yhdentymistä koskevan sopimuksen voimaantuloa, tai mitä tahansa sellaisten maiden ryhmää, joiden vuotuinen osuus maailman tavaraviennistä erikseen tai yhdessä taikka taloudellista yhdentymistä koskevan sopimuksen avulla on yli puolitoista (1,5) prosenttia sinä vuonna, joka edeltää 1 kohdassa tarkoitettua taloudellista yhdentymistä koskevan sopimuksen voimaantuloa. <sup>(1)</sup>

5. Jos jostain allekirjoittaneesta CARIFORUM-valtioista tulee 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettua kolmannen osapuolen kanssa tehdyn taloudellista yhdentymistä koskevan sopimuksen osapuoli ja tällaisessa taloudellista yhdentymistä koskevassa sopimuksessa määrätään tällaisen kolmannen osapuolen edullisemmasta kohtelusta kuin se, jonka allekirjoittanut CARIFORUM-valtio myöntää tämän sopimuksen nojalla EY-osapuolelle, osapuolten on aloitettava neuvottelut. Osapuolet voivat päättää, voiko kyseinen allekirjoittanut CARIFORUM-valtio evätä tällaisen taloudellista yhdentymistä koskevaan sopimukseen sisältyvän edullisemman kohtelun EY-osapuolelta. CARIFORUM-EY-yhteisneuvosto voi päättää tarvittavista toimenpiteistä tämän sopimuksen määräysten mukauttamiseksi.

#### 71 artikla

### Muut sopimukset

Minkään tässä osastossa ei saa katsoa rajoittavan osapuolten sijoittajien oikeuksia hyötyä sellaisesta mahdollisesti edullisemmasta kohtelusta, joka voidaan myöntää nykyisillä tai tulevilla sijoituksilla koskevilla kansainvälisillä sopimuksilla, joiden osapuoli jokin Euroopan unionin jäsenvaltio ja jokin CARIFORUM-valtio on.

#### 72 artikla

### Sijoittajien käyttäytyminen

EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot toimivat yhteistyössä ja toteuttavat muun ohessa kansallisen lainsäädännön mukaisesti omilla alueillaan toimenpiteet, jotka voivat olla tarpeen sen varmistamiseksi, että

- a) sijoittajia kielletään tarjoamasta, lupaamasta tai antamasta asiasta rahan- tai muuta etua suoraan tai välittäjien kautta

<sup>(1)</sup> Tämän laskemiseen käytetään WTO:n virallisia tietoja maailman tavarakaupan johtavista viejistä (lukuun ottamatta EU:n sisäistä kauppaa).

millekään virkamiehelle tai virkamiehen perheelle tai yrityskumppanille tai muulle virkamiehen läheisessä yhteydessä olevalle henkilölle kyseistä henkilöä tai kolmatta osapuolta varten, jotta kyseinen virkamies tai kolmas osapuoli toteuttaisi virallisten tehtävien toteuttamiseen liittyviä toimia tai pidättäytyisi niistä tai jotta saataisiin jokin ehdotettuun sijoitukseen liittyvä etu tai jokin sijoitukseen liittyvä toimilupa, lupa, sopimus tai muu oikeus;

- b) sijoittajat toimivat noudattaen työelämää koskevia keskeisiä säännöksiä, kuten vuonna 1998 annettua työelämän peruseriaatteita ja -oikeuksia koskevaa Kansainvälisen työjärjestön (ILO) julistusta, jonka osapuolia EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot ovat <sup>(2)</sup>;

- c) sijoittajat eivät hallitse tai hoida sijoituksiaan tavalla, jolla kierretään kansainvälisiä ympäristö- tai työvoimavelvoitteita, jotka johtuvat sellaisista sopimuksista, joiden osapuolia EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot ovat;

- d) sijoittajat luovat ja pitävät yllä tarvittaessa prosesseja paikallisyhteisöön kohdistuvaa yhteydenpitoa varten erityisesti hankkeissa, joihin liittyy laajamittaista luonnonvaroihin perustuvaa toimintaa, sikäli kuin ne eivät mitätöi tai estä etuja, joita toiselle osapuolelle koituu jonkin yksittäisen sitoumuksen ehtojen nojalla.

#### 73 artikla

### Sääntelyn tason säilyttäminen

EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot varmistavat, että suoria ulkomaisia sijoituksia ei rohkaista madaltamalla kotimaan ympäristö-, työvoima- tai työterveys- ja työturvallisuuslainsäädännön ja -standardien tasoa tai väljentämällä keskeisiä työelämää koskevia säännöksiä tai lainsäädäntöä, jolla pyritään suojaamaan ja edistämään kulttuurin monimuotoisuutta.

#### 74 artikla

### Uudelleentarkastelu

Pitäen tavoitteenaan sijoitusten teon edellytysten asteittaista vapauttamista osapuolet tarkastelevat viimeistään kolmen vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulosta ja sen jälkeen säännöllisin väliajoin uudelleen sijoitusten oikeudellista kehystä, sijoitusympäristöä ja alueidensa välisiä sijoitusvirtoja kansainvälisissä sijoitussopimuksissa antamiensa sitoumusten mukaisesti.

<sup>(2)</sup> Näitä keskeisiä työelämää koskevia säännöksiä täsmennetään edelleen, kyseisen julistuksen mukaisesti, ILO:n yleissopimuksissa, jotka koskevat yhdistymisvapautta, pakkotyön poistamista, lapsityön kieltoa sekä työpaikalla tapahtuvan syrjinnän poistamista.



## 3 LUKU

**Rajatyhtävä palvelujen tarjoaminen**

## 75 artikla

**Soveltamisala ja määritelmät**

1. Tätä lukua sovelletaan osapuolten tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat rajatylittävään palveluiden tarjontaan lukuun ottamatta seuraavia:

- a) audiovisuaalisen alan palvelut;
- b) kansallinen meriliikenteen kabotaasi; <sup>(1)</sup> ja
- c) kotimaan ja kansainväliset lentoliikennepalvelut, mukaan luettuna sekä säännöllinen että muunlainen lentoliikenne, ja suoraan liikenneoikeuksien käyttöön liittyvät palvelut, eivät kuitenkaan seuraavat:
  - i) lentokoneiden korjaus- ja huoltotoimet, joiden ajaksi lentokone poistetaan liikenteestä,
  - ii) lentoliikennepalvelujen myynti ja markkinointi,
  - iii) tietokonepohjaiseen paikanvarausjärjestelmään (TPJ) liittyvät palvelut, ja
  - iv) muut liitännäispalvelut, joilla helpotetaan lentoliikenteen harjoittajien toimintaa, kuten maahuolintapalvelut, ilma-alusten vuokrauspalvelut miehistöineen ja lentokentän hallintopalvelut.

2. Tässä luvussa

- a) rajatyhtävä palveluiden tarjonta määritellään palveluiden tarjonnaksi
  - i) osapuolen alueelta toisen osapuolen alueelle (1. tapa),
  - ii) osapuolen alueella toisen osapuolen palvelujen käyttäjälle (2. tapa);
- b) 'palvelut' sisältävät kaikkien alojen kaikki palvelut lukuun ottamatta julkista valtaa käytettäessä tarjottavia palveluja;
- c) 'julkista valtaa käytettäessä tarjotuilla palveluilla' tarkoitetaan kaikkia palveluja, joita ei tarjota kaupallisesti eikä kilpailtaessa yhden tai useamman palveluntarjoajan kanssa;
- d) 'palveluntarjoajalla' tarkoitetaan luonnollista tai oikeushenkilöä, joka haluaa tarjota tai tarjoaa palvelua;

<sup>(1)</sup> Kansalliseen meriliikenteen kabotaasiin kuuluvat jonkin allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion tai Euroopan unionin jäsenvaltion sisäiset matkustaja- tai tavaraliikennepalvelut, joiden lähtö- ja päätepiste on kyseisessä allekirjoittaneessa CARIFORUM-valtiossa tai jäsenvaltiossa.

e) 'osapuolen palveluntarjoajalla' tarkoitetaan kaikkia EY-osapuolen tai jonkin allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion luonnollisia tai oikeushenkilöitä, jotka haluavat tarjota tai tarjoavat palvelua;

f) 'palvelun tarjoaminen' sisältää palvelun tuottamisen, jakelun, markkinoinnin, myynnin ja toimittamisen.

## 76 artikla

**Markkinoillepääsy**

1. Rajatyhtävien palveluiden tarjonnan kautta tapahtuvan markkinoillepääsyn osalta EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot myöntävät toistensa palveluille ja palveluiden tarjoajille kohtelun, joka on vähintään yhtä suotuisa kuin liitteeseen IV sisältyvissä yksittäisissä sitoumuksissa täsmennetty.

2. Aloilla, joilla on tehty markkinoillepääsyä koskevia sitoumuksia, EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot eivät saa, ellei liitteessä IV toisin mainita, pitää voimassa tai ottaa käyttöön alueellisesti tai koko alueellaan seuraavia toimenpiteitä:

- a) palveluntarjoajien määrän rajoitukset lukumääräisten kiintiöiden, monopoliin, yksinomaisten palveluntarjoajien tai taloudellista tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa;
- b) palvelujen kaupan tai varojen kokonaisarvoa koskevat rajoitukset lukumääräisten kiintiöiden tai taloudellista tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa;
- c) palveluliiketoimien kokonaismäärää tai palvelutuotannon kokonaismäärää koskevat rajoitukset määrättyinä lukumääräisinä yksikköinä kiintiöiden tai taloudellista tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa.

## 77 artikla

**Kansallinen kohtelu**

1. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot myöntävät niillä aloilla, jotka on kirjattu liitteen IV markkinoillepääsyä koskeviin sitoumuksiin, ja siinä asetettujen edellytysten ja kelpoisuusehtojen mukaisesti toisen osapuolen palveluille ja palveluntarjoajille kaikkien rajatylittävään palvelujen tarjontaan vaikuttavien toimenpiteiden osalta vähintään yhtä edullisen kohtelun kuin omille vastaaville palveluilleen ja palveluntarjoajilleen.

2. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot voivat täyttää 1 kohdan vaatimuksen myöntämällä toisen osapuolen palveluille ja palveluntarjoajille joko muodollisesti samanlaisen tai muodollisesti erilaisen kohtelun kuin ne myöntävät omalle vastaavalle kaupalliselle läsnäololle ja sijoittajilleen.

3. Muodollisesti samanlaisen tai muodollisesti erilaisen kohtelun katsotaan olevan vähemmän edullista, jos se muuttaa kilpailuedellytyksiä EY-osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion palvelujen tai palveluntarjoajien eduksi verrattuna vastaaviin toisen osapuolen palveluihin tai palveluntarjoajiin.

4. Tämän artiklan nojalla tehdyt erityissitoumukset eivät velvoita EY-osapuolta tai allekirjoittaneita CARIFORUM-valtioita korvaamaan luontaista kilpailuhaittaa, joka johtuu asianomaisten palveluiden tai palveluntarjoajien ulkomaalaisuudesta.

#### 78 artikla

##### Sitoumusluettelot

EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden tämän luvun mukaisesti vapauttavat alat sekä markkinoillepääsyn ja kansallisen kohtelun rajoitukset, joita näillä aloilla varausten muodossa sovelletaan toisen osapuolen palveluihin ja palveluntarjoajiin, luetellaan liitteeseen IV sisältyvissä sitoumusluetteloissa.

#### 79 artikla

##### Suosituimmuuskohtelu

1. Kaikkien rajatylittävään palveluiden tarjontaan vaikuttavien, tämän luvun piiriin kuuluvien toimenpiteiden osalta

- a) EY-osapuoli myöntää allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden palveluille ja palveluntarjoajille kohtelun, joka on vähintään yhtä suotuisa kuin suotuisin kohtelu, jonka se myöntää mille tahansa sellaisen kolmannen maan vastaaville palveluille ja palveluntarjoajille, joiden kanssa se tekee sopimuksen taloudellisesta yhdentymisestä tämän sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen;
- b) allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot myöntävät EY-osapuolen palveluille tai palveluntarjoajille kohtelun, joka on vähintään yhtä suotuisa kuin suotuisin kohtelu, jonka se myöntää mille tahansa sellaisen kolmannen maan vastaaville palveluille ja palveluntarjoajille, joiden kanssa se tekee sopimuksen taloudellisesta yhdentymisestä tämän sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen.

2. Kun osapuoli tai allekirjoittanut CARIFORUM-valtio tekee alueellisen taloudellista yhdentymistä koskevan sopimuksen, jolla luodaan sisämarkkinat tai jossa edellytetään kyseisen sopimuksen

osapuolilta merkittävää lainsäädännön lähentämistä, jotta voitaisiin poistaa palvelukaupan syrjimättömiä esteitä, kohtelu, jonka tällainen osapuoli tai allekirjoittanut CARIFORUM-valtio myöntää kolmansien maiden palveluille ja palveluntarjoajille sisämarkkinoiden tai lainsäädännön merkittävän lähentämisen piiriin kuuluvilla aloilla, ei kuulu 1 kohdan määräysten alaan. <sup>(1)</sup>

3. Edellä 1 kohdassa määrättyjä velvoitteita ei sovelleta kohteluun, joka myönnetään

- a) sellaisten toimenpiteiden mukaisesti, jotka koskevat pätevyyden, toimilupien tai vakavaraisuusvaatimusten tunnustamista GATS-sopimuksen VII artiklan tai sen rahoituspalveluita koskevan liitteen nojalla;
- b) jonkin kokonaan tai pääosin verotukseen liittyvän kansainvälisen sopimuksen tai järjestelyn nojalla; tai
- c) sellaisten GATS-sopimuksen II.2 artiklan mukaisesti lueteltujen toimenpiteiden nojalla, jotka hyötyvät kuulumisesta suosituimmuuskohtelusta myönnetyn poikkeuksen alaan.

4. Tässä määräyksessä tarkoitetaan 'kaupan kannalta merkittävällä taloudella' mitä tahansa kehittyntä maata taikka sellaista maata, jonka osuus maailman vuotuisesta tavaraviennistä on enemmän kuin yksi (1) prosentti sinä vuonna, joka edeltää 1 kohdassa tarkoitettua taloudellista yhdentymistä koskevan sopimuksen voimaantuloa, tai mitä tahansa sellaisten maiden ryhmää, joiden vuotuinen osuus maailman tavaraviennistä erikseen tai yhdessä taikka taloudellista yhdentymistä koskevan sopimuksen avulla on yli puolitoista (1,5) prosenttia sinä vuonna, joka edeltää 1 kohdassa tarkoitettua taloudellista yhdentymistä koskevan sopimuksen voimaantuloa. <sup>(2)</sup>

5. Jos jostain allekirjoittaneesta CARIFORUM-valtiosta tulee 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettua kolmannen osapuolen kanssa tehdyn taloudellista yhdentymistä koskevan sopimuksen osapuoli ja tällaisessa taloudellista yhdentymistä koskevassa sopimuksessa määrätään tällaisen kolmannen osapuolen edullisemmasta kohtelusta kuin se, jonka allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot myöntävät tämän sopimuksen nojalla EY-osapuolelle, osapuolten on aloitettava neuvottelut. Osapuolet voivat päättää, voiko kyseinen allekirjoittanut CARIFORUM-valtio evätä tällaisen taloudellista yhdentymistä koskevaan sopimukseen sisältyvän edullisemman kohtelun EY-osapuolelta. CARIFORUM-EY-yhteisneuvosto voi päättää tarvittavista toimenpiteistä tämän sopimuksen määräysten mukauttamiseksi.

<sup>(1)</sup> Tämä sopimuksen allekirjoittamisajankohtana Euroopan talousalueen, Euroopan unioniin liittymistä valmistelevien sopimusten, CARICOM-yhteinäismarkkinoiden ja -talouden sekä CARICOMin ja Dominikaanisen tasavallan vapaakauppasopimuksen katsotaan kuuluvan kokonaisuudessaan tämän poikkeuksen soveltamisalaan.

<sup>(2)</sup> Tämän laskemiseen käytetään WTO:n virallisia tietoja maailman tavarakaupan johtavista viejistä (lukuun ottamatta EU:n sisäistä kauppaa).



## 4 LUKU

## Luonnollisten henkilöiden tilapäinen oleskelu liiketoimintaa varten

## 80 artikla

## Sovellettavissa ja määritelmät

1. Tätä lukua sovelletaan osapuolten tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden toteuttamiin toimenpiteisiin, jotka koskevat avainhenkilöstön, korkeakoulututkinnon suorittaneiden harjoittelijoiden, yrityspalveluiden myyjien, sopimusperusteisten palveluntarjoajien, riippumattomien ammattinharjoittajien ja liiketoimintaa varten tulevien lyhytaikaisten vierailijoiden saapumista ja tilapäistä oleskelua niiden alueella 60 artiklan 5 kohdan mukaisesti.

2. Tässä luvussa

a) 'avainhenkilöstöllä' tarkoitetaan luonnollisia henkilöitä, jotka työskentelevät EY-osapuolen tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden sellaisen oikeushenkilön piirissä, joka ei ole voittoa tavoittelematon organisaatio, ja jotka ovat vastuussa kaupallisen läsnäolon perustamisesta tai sen asianmukaisesta valvonnasta, hallinnosta ja toiminnasta;

"avainhenkilöstöön" kuuluvat "liikematkalaiset", jotka ovat vastuussa kaupallisen läsnäolon perustamisesta, sekä "yrityksen sisäiset siirrot";

— 'liikematkalaisilla' tarkoitetaan luonnollisia henkilöitä, jotka työskentelevät johtotehtävissä ja ovat vastuussa kaupallisen läsnäolon perustamisesta. He eivät ole osallisina suorissa liiketoimissa suuren yleisön kanssa eivätkä saa korvausta isäntämaana olevassa EY-osapuolella tai allekirjoittaneessa CARIFORUM-valtiossa sijaitsevasta lähteestä,

— 'yrityksen sisäisillä siirroilla' tarkoitetaan EY-osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion luonnollisia henkilöitä, jotka ovat olleet jonkin oikeushenkilön palveluksessa tai olleet sen kumppaneita vähintään yhden vuoden ajan ja jotka on tilapäisesti siirretty kaupalliseen läsnäoloon toisen osapuolen alueelle. Kyseisen luonnollisen henkilön on kuuluttava johonkin seuraavista luokista:

1) johtajat:

johtoasemassa olevat oikeushenkilön piirissä työskentelevät henkilöt, jotka ensisijaisesti vastaavat taloudellisen läsnäolon johtamisesta ja työskentelevät pääasiassa yrityksen johtokunnan tai osakkeenomistajien tai vastaavan elimen yleisen valvonnan alaisuudessa ja joiden toimenkuvaan voi kuulua

i) kaupallisen läsnäolon tai sen osaston tai alaosaston johtaminen,

ii) muun valvonta-, asiantuntija- tai johtotehtävissä toimivan henkilöstön työskentelyn ohjaus ja valvonta,

iii) henkilöstön työhönotto ja irtisanominen tai työhönottoa ja irtisanomista koskevien suositusten antaminen taikka muiden tätä koskevien toimenpiteiden hyväksyminen heille annettujen valtuuksien nojalla;

2) asiantuntijat:

oikeushenkilön piirissä työskentelevät henkilöt, joilla on kaupallisen läsnäolon tuotannon, tutkimuslaitteiden, tekniikan tai hallinnon kannalta erityisiä tietoja. Näitä tietoja arvioitaessa otetaan huomioon paitsi kaupallisen läsnäolon erityinen tieto, myös henkilön huomattava pätevyys erityistä teknistä osaamista vaativassa työssä tai ammatissa, samoin kuin henkilön kuuluminen luvanvaraisten ammattien harjoittajiin;

b) 'korkeakoulututkinnon suorittaneilla harjoittelijoilla' tarkoitetaan EY-osapuolen tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden luonnollisia henkilöitä, jotka ovat olleet jonkin oikeushenkilön palveluksessa vähintään yhden vuoden ajan, joilla on korkeakoulututkinto ja jotka siirretään tilapäisesti kaupalliseen läsnäoloon tai kyseisen oikeushenkilön emoyhtiöön toisen osapuolen alueelle urakehitystä varten tai liiketoiminnan tekniikoita tai menetelmiä koskevan koulutuksen saamiseksi <sup>(1)</sup>;

c) 'yrityspalveluiden myyjillä' tarkoitetaan EY-osapuolen tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden luonnollisia henkilöitä, jotka edustavat kyseisen EY-osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion palveluntarjoajaa ja hakevat tilapäistä pääsyä toisen osapuolen alueelle palveluiden myyntiä koskevien neuvottelujen käymiseksi tai palveluiden myyntiä koskevan sopimuksen tekemiseksi kyseistä palveluntarjoajaa varten. He eivät ole osallisina suorissa myyntitoimissa suuren yleisön kanssa eivätkä saa korvausta isäntämaana olevassa EY-osapuolella tai allekirjoittaneessa CARIFORUM-valtiossa sijaitsevasta lähteestä;

d) 'sopimusperusteisilla palveluntarjoajilla' tarkoitetaan EY-osapuolen tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden luonnollisia henkilöitä, jotka ovat olleet jonkin kyseisen EY-osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion sellaisen oikeushenkilön palveluksessa, jolla ei ole kaupallista

<sup>(1)</sup> Vastaanottavalta kaupalliselta läsnäololta voidaan edellyttää oleskeluajan kattavan koulutusohjelman esittämistä ennakkohyväksyntää varten. Koulutusohjelmasta on käytävä ilmi, että oleskelun tarkoituksena on koulutus. Espanjan, Ranskan, Saksan, Itävallan ja Unkarin osalta koulutuksen on liityttävä jo hankittuun korkeakoulututkintoon.

lista läsnäoloa toisen osapuolen alueella ja joka on tehnyt vilpittömässä mielessä sopimuksen (muun kuin CPC 872:ssa määritellyn edustajan kautta) palveluiden tarjoamisesta viimeksi mainitussa osapuolella olevalle lopulliselle kuluttajalle, mikä edellyttää sen työntekijöiden tilapäistä läsnäoloa mainitussa osapuolella palveluiden tarjontaa koskevan sopimuksen täyttämiseksi;

- e) 'riippumattomilla ammatinharjoittajilla' tarkoitetaan EY-osapuolen tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden luonnollisia henkilöitä, jotka harjoittavat jonkin palvelun tarjontaa ja ovat asettautuneet itsenäisiksi ammatinharjoittajiksi kyseisen EY-osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion alueelle, joilla ei ole kaupallista läsnäoloa toisen sopimuspuolen alueella ja jotka ovat tehneet vilpittömässä mielessä sopimuksen (muun kuin CPC 872:ssa määritellyn edustajan kautta) palveluiden tarjoamisesta viimeksi mainitussa sopimuspuolella olevalle lopulliselle kuluttajalle, mikä edellyttää heidän tilapäistä läsnäoloaan mainitussa osapuolella palveluiden tarjontaa koskevan sopimuksen täyttämiseksi;<sup>(1)</sup>
- f) 'tutkinnoilla' tarkoitetaan tutkinto- ja muita todistuksia ja muuta näyttöä (virallisesta tutkinnosta), jonka viranomaisen on antanut lainsäädännön, asetusten tai hallinnollisten määräysten mukaisesti ja jolla osoitetaan ammatillisen koulutuksen suorittaminen.

#### 81 artikla

#### Avainhenkilöstö ja korkeakoulututkinnon suorittaneet harjoittelijat

1. Jokaisen tämän osaston 2 luvun mukaisesti vapautetun alan osalta ja liitteessä IV mahdollisesti luetellut varaukset huomioon ottaen EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot sallivat toisen osapuolen sijoittajien palkata omiin kaupallisiin läsnäoloihinsa kyseisen toisen osapuolen luonnollisia henkilöitä sillä edellytyksellä, että työntekijät ovat 80 artiklassa määriteltyä avainhenkilöstöä tai korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita. Tilapäinen saapuminen ja oleskelu on yrityksen sisäisten siirtojen osalta rajattu enintään kolmeen vuoteen, liikematkalaisten osalta 90 päivään minä hyvänsä kahdentoista kuukauden jaksoneen ja korkeakoulututkinnon suorittaneiden harjoittelijoiden osalta yhteen vuoteen.

2. Ellei liitteessä IV toisin tarkemmin määrätä, EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot eivät minkään tämän osaston 2 luvun mukaisesti vapautetun alan osalta saa pitää voimassa tai ottaa käyttöön alueellisesti tai koko alueellaan toimenpiteitä, jotka määrittävät lukumääräisten kiintiöiden tai taloudellista tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa oleviksi rajoituksiksi, jotka koskevat niiden luonnollisten henkilöiden kokonaismäärää, jonka sijoittaja saa ottaa palvelukseen avainhenkilöstönä ja korkeakoulututkinnon suorittaneina harjoittelijoina jollakin tietyllä alalla.

#### 82 artikla

#### Yrityspalveluiden myyjät

Jokaisen tämän osaston 2 ja 3 luvun mukaisesti vapautetun alan osalta ja liitteessä IV mahdollisesti luetellut varaukset huomioon

<sup>(1)</sup> Edellä d ja e kohdassa tarkoitettujen palvelusopimuksen on oltava sen osapuolen tai niiden allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden lainsäädännön, asetusten ja vaatimusten mukainen, jossa sopimus pannaan täytäntöön.

ottaen EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot sallivat yrityspalveluiden myyjien tilapäisen saapumisen ja oleskelun enintään yhdeksänkymmenen päivän ajaksi minä hyvänsä kahdentoista kuukauden jaksoneen.

#### 83 artikla

#### Sopimusperusteiset palveluntarjoajat ja riippumattomat ammatinharjoittajat

1. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot vahvistavat uudelleen omat velvoitteensa, jotka syntyvät niiden GATS-sopimuksen mukaisista sitoumuksista, kun kyseessä on sopimusperusteisten palveluntarjoajien ja riippumattomien ammatinharjoittajien saapuminen ja tilapäinen oleskelu.

2. Rajoittamatta 1 kohdan soveltamista EY-osapuoli sallii CARIFORUM-valtioiden sopimusperusteisten palveluntarjoajien tarjota palveluita sen jäsenvaltioiden alueelle luonnollisten henkilöiden läsnäolon kautta jäljempänä ja liitteessä IV tarkemmin määrättyin edellytyksin seuraavilla osa-aloilla:

- 1) kansainvälistä oikeutta ja ulkomaista lainsäädäntöä (eli muuta kuin EU-lainsäädäntöä) koskevat oikeudelliset neuvontapalvelut
- 2) laskentatoimen palvelut ja tilintarkastuspalvelut
- 3) verotukseen liittyvät neuvontapalvelut
- 4) arkkitehtipalvelut
- 5) kaupunkisuunnittelu- ja maisemasuunnittelupalvelut
- 6) tekniset palvelut
- 7) rakennushankkeiden suunnittelupalvelut
- 8) sairaanhoito- ja hammashoitopalvelut
- 9) eläinlääkintäpalvelut
- 10) kättilöpalvelut
- 11) sairaanhoitaja- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoitohenkilöstön palvelut
- 12) tietojenkäsittelypalvelut oheispalveluineen
- 13) tutkimus- ja kehittämispalvelut
- 14) mainospalvelut
- 15) markkina- ja mielipidetutkimuspalvelut
- 16) johdon konsultointipalvelut
- 17) johdon konsultointipalveluihin liittyvät palvelut
- 18) tekniset testaus- ja analysointipalvelut

- 19) tieteelliset ja tekniset konsulttipalvelut
- 20) laitehuolto- ja korjauspalvelut, myös liikennevälineitä koskevat, erityisesti myynnin tai vuokrauksen jälkeisiä palveluita koskevan sopimuksen yhteydessä
- 21) keittiöpäällikön palvelut
- 22) mannekiinipalvelut
- 23) käännös- ja tulkkaukspalvelut
- 24) rakennusalueen tutkimustyöt
- 25) korkea-asteen koulutuspalvelut (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)
- 26) ympäristöpalvelut
- 27) matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien palvelut
- 28) matkailijoiden opastuspalvelut
- 29) viihdepalvelut audiovisuaalisia palveluita lukuun ottamatta.

Rajoittamatta 1 kohdan soveltamista allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot sallivat niiden alueella tapahtuvan EY:n sopimusperusteisten palveluntarjoajien palveluntarjonnan luonnollisten henkilöiden läsnäolon muodossa jäljempänä ja liitteessä IV tarkemmin määrättävin edellytyksin.

EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden tekemiin sitoumuksiin sovelletaan seuraavia edellytyksiä:

- a) Luonnolliset henkilöt toimittavat palveluja väliaikaisesti sellaisen oikeushenkilön työntekijöinä, joka on saanut palvelusopimuksen enintään kahdentoista kuukauden ajaksi.
- b) Toisen osapuolen alueelle tulevat luonnolliset henkilöt tarjoavat tällaisia palveluja sellaisen oikeushenkilön työntekijänä, joka on tarjonnut kyseistä palvelua vähintään vuoden ajan välittömästi ennen kuin toisen osapuolen alueelle tuloa koskeva hakemus on esitetty. Lisäksi luonnollisilla henkilöillä on oltava sinä päivänä, jona toisen osapuolen alueelle tuloa koskeva hakemus esitetään, vähintään kolmivuotinen ammatillinen kokemus<sup>(1)</sup> alalta, jota sopimus koskee.
- c) Lukuun ottamatta mannekiinipalveluita, keittiöpäällikön palveluita ja muita viihdepalveluita kuin audiovisuaalisia palveluita toisen osapuolen alueelle tulevilla luonnollisilla henkilöillä on oltava i) korkeakoulututkinto tai vastaavan osaamistason osoittava tutkinto<sup>(2)</sup> ja ii) ammatillinen pätevyys, jos toiminnan harjoittaminen tätä edellyttää palvelun tarjoamispaikalla sovellettavan EY-osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion lainsäädännön, asetusten tai vaatimusten mukaisesti.

<sup>(1)</sup> Hankittu täysi-ikäisenä.

<sup>(2)</sup> Jos tutkintoa tai pätevyyttä ei ole hankittu siinä osapuolella, jossa palvelu tarjotaan, tämä osapuoli voi arvioida, vastaako tutkinto tai pätevyys sen alueella vaadittavaa korkeakoulututkintoa.

- d) Luonnollinen henkilö ei saa palveluiden tarjonnasta muuta korvausta kuin sen, jonka sopimusperusteiden palveluntarjoaja maksaa hänelle toisen osapuolen alueella oleskelun aikana.
- e) Luonnollisten henkilöiden tilapäinen saapuminen ja oleskelu kyseisen osapuolen alueella on rajattu yhteensä enintään kuudeksi kuukaudeksi tai Luxemburgin osalta kahdeksikymmeneksi viikoksi minä hyvänsä kahdentoista kuukauden jaksona tai sopimuksen keston aikana, sen mukaan kumpi on lyhyempi.
- f) Tämän artiklan määräysten nojalla myönnetty pääsy koskee ainoastaan sopimuksen kohteena olevaa palvelutoimintaa eikä luo oikeutta käyttää sen osapuolen ammattinimikettä, jossa palvelu tarjotaan.
- g) Palvelusopimuksen kattamien henkilöiden määrä ei saa olla suurempi kuin on tarpeen sopimuksen täytäntöön panemiseksi sen osapuolen, jossa palvelua tarjotaan, lakien, asetusten ja vaatimusten mukaisesti.
- h) Muut liitteessä IV tarkemmin määrättyt syrjivät rajoitukset, myös luonnollisten henkilöiden määrä taloudellisen tarveharkinnan muodossa.

3. Rajoittamatta 1 kohdan soveltamista EY-osapuoli sallii allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden riippumattomien ammatinharjoittajien tarjota palveluita sen jäsenvaltioiden alueelle jäljempänä ja liitteessä IV tarkemmin määrättyin edellytyksin seuraavilla osa-aloilla:

- 1) kansainvälistä oikeutta ja ulkomaista lainsäädäntöä (eli muuta kuin EU-lainsäädäntöä) koskevat oikeudelliset neuvontapalvelut
- 2) arkkitehtipalvelut
- 3) kaupunkisuunnittelu- ja maisemasuunnittelupalvelut
- 4) tekniset palvelut
- 5) rakennushankkeiden suunnittelupalvelut
- 6) tietojenkäsittelypalvelut oheispalveluineen
- 7) tutkimus- ja kehittämispalvelut
- 8) markkina- ja mielipidetutkimuspalvelut
- 9) johdon konsultointipalvelut
- 10) johdon konsultointipalveluihin liittyvät palvelut
- 11) käännös- ja tulkkaukspalvelut.

Rajoittamatta 1 kohdan soveltamista allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot sallivat niiden alueella tapahtuvan EY:n riippumattomien ammattinharjoittajien palveluntarjonnan jäljempänä ja liitteessä IV tarkemmin määrätyn edellytyksin.

EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden tekemiin sitoumuksiin sovelletaan seuraavia edellytyksiä:

- a) Luonnolliset henkilöt toimittavat väliaikaisesti palveluja toiseen osapuoleen asettautuneina itsenäisinä ammattinharjoittajina, ja heillä on palvelusopimus enintään kahdentoista kuukauden ajaksi.
- b) Luonnollisilla henkilöillä, jotka tulevat toisen osapuolen alueelle, on sinä päivänä, jona toisen osapuolen alueelle tuloa koskeva hakemus esitetään, vähintään kuusivuotinen ammatillinen kokemus toiminnasta, jota sopimus koskee.
- c) Toisen osapuolen alueelle tulevilla luonnollisilla henkilöillä on i) korkeakoulututkinto tai vastaavan osaamistason osoittava tutkinto<sup>(1)</sup> ja ii) ammatillinen pätevyys, jos toiminnan harjoittaminen tätä edellyttää palvelun tarjoamispaikalla sovellettavan EY-osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion lainsäädännön, asetusten tai vaatimusten mukaisesti.
- d) Luonnollisten henkilöiden tilapäinen saapuminen ja oleskelu kyseisen osapuolen alueella on rajattu yhteensä enintään kuudeksi kuukaudeksi tai Luxemburgin osalta kahdeksikymmeneksi viikoksi minä hyvänsä kahdentoista kuukauden jaksona tai sopimuksen keston aikana, sen mukaan kumpi on lyhyempi.
- e) Tämän artiklan määräysten nojalla myönnetty pääsy koskee ainoastaan sopimuksen kohteena olevaan palvelutoimintaa eikä luo oikeutta käyttää sen osapuolen ammattinimikettä, jossa palvelu tarjotaan.
- f) Muut liitteessä IV tarkemmin määrätty syrjivät rajoitukset, myös luonnollisten henkilöiden määrä taloudellisen tarveharkinnan muodossa.

#### 84 artikla

#### Lyhytaikaiset liikematkalaiset

1. EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on pyrittävä oman lainsäädäntönsä mukaisesti helpottamaan tapauksen mukaan joko EY-osapuolesta tai allekirjoittaneista CARIFORUM-valtioista tulevien lyhytaikaisten liikematkalaisten

<sup>(1)</sup> Jos tutkintoa tai pätevyyttä ei ole hankittu siinä osapuolella, jossa palvelu tarjotaan, tämä osapuoli voi arvioida, vastaako tutkinto tai pätevyys sen alueella vaadittavaa korkeakoulututkintoa.

saapumista niiden alueelle ja tilapäistä oleskelua siellä, kun tarkoituksena on toteuttaa seuraavia toimintoja:

- a) tutkimus ja suunnittelu: toisen osapuolen alueelle sijoittautuneen yrityksen puolesta toimivat tekniikan, tieteen ja tilastoalan tutkijat;
- b) markkinointitutkimus: toisen osapuolen alueelle asettautuneen yrityksen puolesta tutkimus- tai analyysityötä, myös markkinatutkimusta, tekevä henkilöstö;
- c) koulutusseminaarit: EY-osapuolella tai allekirjoittaneissa CARIFORUM-valtioissa olevan yrityksen henkilöstö, joka tulee toisen osapuolen alueelle saadakseen koulutusta niissä tekniikoissa ja työtavoissa, joita yritykset tai organisaatiot käyttävät mainitussa osapuolella sillä edellytyksellä, että saatava koulutus rajoittuu ainoastaan tarkkailuun, perehtymiseen ja luokkaopetukseen;
- d) messut ja näyttelyt: messuille osallistuva henkilöstö, joka pyrkii markkinoimaan yritystään tai sen tuotteita tai palveluita;
- e) myynti: myyntiedustajat ja -asiamiehet, jotka ottavat vastaan tilauksia tai neuvottelevat sopimuksia, jotka koskevat toisen osapuolen alueelle asettautuneen yrityksen tavaroita, mutta eivät toimita tavaroita;
- f) osto: ostajat, jotka tekevät hankintoja yritykselle tai johdolle, sekä valvontahenkilöstö, joka osallistuu toisen osapuolen alueella toteutettuun kaupalliseen toimintaan;
- g) matkailuhenkilöstö (hotellien edustajat, matkatoimistot, matkaoppaat tai matkanjärjestäjät), jotka osallistuvat matkailualan kokouksiin tai matkailumessuille,

sillä edellytyksellä, että he eivät osallistu tavaroidensa tai palveluidensa myyntiin suurelle yleisölle tai itse tavaroiden tai palveluiden toimittamiseen, eivät omasta puolestaan saa mitään korvausta lähteestä, joka sijaitsee EY-osapuolella tai allekirjoittaneissa CARIFORUM-valtioissa, jossa he oleskelevat tilapäisesti, eivätkä osallistu palvelun tarjoamiseen sellaisen sopimuksen puitteissa, jonka ovat tehneet jokin oikeushenkilö, jolla ei ole kaupallista läsnäoloa EY-osapuolella tai allekirjoittaneissa CARIFORUM-valtioissa, jossa lyhytaikaiset liikematkalaiset oleskelevat tilapäisesti, ja jokin EY-sopimuspuolella tai allekirjoittaneissa CARIFORUM-valtioissa oleva kuluttaja.

2. Tällainen saapuminen ja tilapäinen oleskelu niiden alueilla, kun se on sallittua, saa kestoltaan olla enintään 90 päivää millä hyvänsä kahdentoista kuukauden jaksona.

## 5 LUKU

## Sääntelyjärjestelmä

## 1 jakso

## Yleisesti sovellettavat määräykset

## 85 artikla

## Vastavuoroinen tunnustaminen

1. Tämän osaston määräyksistä huolimatta EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot voivat edellyttää, että luonnollisilla henkilöillä on oltava sitä aluetta koskeva tarvittava pätevyys ja/tai ammattikokemus, jossa palvelu tarjotaan, ja joka koskee kyseistä toimialaa.

2. Osapuolet rohkaisevat omien alueidensa ammatillisia elimiä yhdessä laatimaan ja tarjoamaan CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitealle vastavuoroista tunnustamista koskevia suosituksia, jotta sijoittajat ja palveluiden tarjoajat voisivat kokonaan tai osittain täyttää EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden soveltamat perusteet, jotka koskevat sijoittajia ja palveluja sekä erityisesti ammatinharjoittajien palveluja tarjoavien toimi- ja muita lupia, toimintaa ja todistuksia.

3. Osapuolet rohkaisevat erityisesti kyseisiä omien alueidensa ammatillisia elimiä aloittamaan neuvottelut viimeistään kolmen vuoden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta, jotta ne voisivat yhdessä laatia ja tarjota tällaisia vastavuoroista tunnustamista koskevia suosituksia muun ohessa seuraavilla aloilla: kirjanpito, arkkitehtuuri, tekniikka ja matkailu.

4. Otettuaan vastaan edellisessä kohdassa tarkoitetun suosituksen CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitea tarkastelee sitä kohtuullisen ajan kuluessa ja selvittää, onko se tämän sopimuksen mukainen.

5. Jos 2 kohdassa määrätyn menettelyn mukaisesti on todettu, että 1 kohdassa tarkoitettu suositus on johdonmukainen tämän sopimuksen kanssa, ja osapuolten ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden asiaan liittyvät säädökset vastaavat toisiaan riittävästi, osapuolet pyrkivät panemaan suositukset täytäntöön ja neuvottelevat tätä varten toimivaltaisten viranomaistensa avulla vaatimusten, kelpoisuusehtojen, toimilupien ja muiden määräysten vastavuoroista tunnustamista koskevan sopimuksen.

6. Tällaisten sopimusten on oltava WTO-sopimuksen asiaa koskevien määräysten ja erityisesti GATS-sopimuksen VII artiklan mukaisia.

7. CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitea tarkastelee vastavuoroisen tunnustamisen alalla saavutettua edistystä kahden vuoden välein.

## 86 artikla

## Avoimuus

Jollei 235 artiklan 3 kohdan määräyksistä muuta johdu, osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot vastaavat viipymättä kaikkiin toisen osapuolen pyyntöihin, jotka koskevat erityisiä tietoja jostakin niiden yleisesti soveltamista toimenpiteistä tai kansainvälisistä sopimuksista, jotka liittyvät tähän sopimukseen tai vaikuttavat siihen. Lisäksi osapuolet perustavat yhden tai useamman kyselypisteen, jotka pyynnöstä toimittavat erityisiä tietoja kaikista tällaisista seikoista toisen osapuolen sijoittajille ja palveluntarjoajille. Tällaiset kyselypisteet on lueltava liitteessä V. Kyselypisteiden ei tarvitse olla lakien ja säännösten tallettajia.

## 87 artikla

## Menettelyt

1. Siinä tapauksessa, että yksittäisen sitoumuksen kattaman palvelun tarjoamiseen tai kaupalliseen läsnäoloon vaaditaan lupa, osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden toimivaltaisten viranomaisten on kohtuullisen ajan kuluessa kotimaisten lakien ja säännösten mukaisesti täydellisen anomuksen jättämisen jälkeen ilmoitettava hakijalle hakemusta koskevasta päätöksestä. Hakijan pyynnöstä tapauksen mukaan osapuolen tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden toimivaltaisten viranomaisten on ilmoitettava hakijalle ilman aiheetonta viivytystä, missä käsittelyvaiheessa tämän hakemus on.

2. Osapuolten ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on pidettävä yllä tai perustettava oikeudellisia, välitys- tai hallinnollisia tuomioistuimia, jotka mahdollistavat vahinkoa kärsineen sijoittajan tai palveluntarjoajan sellaisten hallinnollisten päätösten pikaisen uudelleen tarkastelun ja tarvittaessa niitä koskevat asianmukaiset oikaisukeinot, jotka koskevat kaupallista läsnäoloa, rajatylittävää palveluntarjontaa tai luonnollisten henkilöiden tilapäistä oleskelua liiketoimintaa varten. Siinä tapauksessa, että edellä mainitut menettelyt eivät ole riippumattomia elimistä, jolle on uskottu asianomaisen hallinnollisen päätöksen tekeminen, osapuolten ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on varmistettava, että menettelyt turvaavat asian objektiivisen ja puolueettoman tarkastelun.

## 2 jakso

## Tietokonepalvelut

## 88 artikla

## Tietokonepalveluja koskeva yhteisymmärrys

1. Niiltä osin kuin tietokonepalveluiden kauppa vapautetaan tämän osaston 2, 3 ja 4 luvun mukaisesti EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot hyväksyvät jäljempänä 2, 3 ja 4 kohdassa määritellyn yhteisymmärryksen.

2. Yhdistyneiden kansakuntien koodi, CPC 84, jolla kuvataan tietojenkäsittelypalveluita ja niihin liittyviä palveluita, kattaa perustoiminnot, joilla tarjotaan kaikkia tietokonepalveluita ja niihin liittyviä palveluita: tietokoneohjelmat, jotka määrittellään ohjekokonaisuuksiksi, joita tietokoneiden toiminta ja viestintä (niiden kehittäminen ja toteuttaminen mukaan luettuina) edellyttävät, tietojenkäsittely ja tietojen tallentaminen sekä niihin liittyvät palvelut, kuten henkilöstön ja asiakkaiden konsulttipalvelut ja koulutus. Tekniikan kehitys on johtanut siihen, että näitä palveluita tarjotaan yhä useammin toisiinsa liittyvien palveluiden kokonaisuutena tai pakettina, johon voi sisältyä kaikki tällaiset perustoiminnot tai joitain niistä. Esimerkiksi verkkosivujen tai verkkoalueen isännöinti, tietojen louhintapalvelut ja grid-laskenta koostuvat tietokonepalveluiden perustoimintojen yhdistelmästä.

3. Tietokonepalvelut ja niihin liittyvät palvelut, riippumatta siitä, tarjotaanko ne verkoston, myös internetin, kautta, sisältävät kaikki palvelut, joissa tarjotaan

- tietokoneita tai tietokonejärjestelmiä koskevaa tai niitä varten tehtävää konsultointia, strategioita, analyysia, suunnittelua, määrittelyä, tuotesuunnittelua, kehittämistä, asentamista, toteuttamista, integrointia, testausta, vianetsintää, päivitystä, tukea, teknistä apua tai hallinnointia; tai
- tietokoneohjelmia, jotka määrittellään ohjekokonaisuuksiksi, joita tietokoneiden toiminta ja (sekä sisäinen että keskinäinen) viestintä edellyttävät sekä lisäksi tietokoneohjelmia koskeva tai niitä varten tehtävä konsultointi, strategiat, analyysi, suunnittelu, määrittely, tuotesuunnittelu, kehittäminen, asentaminen, toteuttaminen, integrointi, testaus, vianetsintä, päivitys, sopeuttaminen, ylläpito, tuki, tekninen apu, hallinointi tai käyttö; tai
- tietojenkäsittely, tietojen tallennus, tietojen isännöinti tai tietokantapalvelut; tai
- toimistokoneiden ja -laitteiden sekä tietokoneiden korjauspalvelut; tai
- tietokoneohjelmiin, tietokoneisiin tai tietokonejärjestelmiin liittyvät asiakkaiden henkilöstön koulutuspalvelut, ja muualle luokittelemattomat.

4. Tietojenkäsittelypalvelut ja niihin liittyvät palvelut mahdollistavat muiden palveluiden (esimerkiksi pankkipalveluiden) tarjonnan sähköisesti tai muin keinoin. On kuitenkin tärkeää erottaa toisistaan mahdollistava palvelu (esim. verkko- tai sovellusisännöinti) ja sisältö- tai ydinpalvelu, jota tarjotaan sähköisesti (esim. pankkipalvelu). Näissä tapauksissa sisältö- tai ydinpalvelu ei kuulu CPC 84:ään.

### 3 jakso

#### Kuriiripalvelut

##### 89 artikla

#### Soveltamisala ja määritelmät

1. Tässä jaksossa esitetään sääntelyperiaatteet, jotka koskevat kaikkia tämän osaston 2, 3 ja 4 luvun mukaisesti vapautettuja kuriiripalveluita.

2. Tässä jaksossa ja tämän osaston 2, 3 ja 4 luvussa

- 'yleispalvelulla' tarkoitetaan tietynlaatuisten postipalveluiden pysyvää tarjontaa kaikille käyttäjille kohtuullisin hinnoin EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden koko alueella;
- 'yksittäisellä toimiluvalla' tarkoitetaan lupaa, jonka sääntelyviranomaisen on myöntänyt yksittäiselle toimittajalle ja jota tietyn palvelun tarjoaminen edellyttää.

##### 90 artikla

#### Kilpailunvastaisten käytänteiden torjunta kuriiripalveluiden alalla

EY-osapuolen tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on IV osaston 1 luvun määräysten mukaisesti pidettävä yllä tai otettava käyttöön soveltuvia toimenpiteitä, jotta estetään sellaisia toimittajia käyttämästä tai jatkamasta kilpailunvastaista toimintatapoja, jotka yksinään tai yhdessä voivat käyttämällä markkina-asemaansa vaikuttaa olennaisesti (hintaa ja tarjontaa) koskeviin osallistumisehtoihin asianomaisilla kuriiripalveluiden markkinoilla.

##### 91 artikla

#### Yleispalvelu

EY-osapuolella tai millä hyvänsä allekirjoittaneella CARIFORUM-valtiolla on oikeus määrittellä, minkälaisen yleispalveluvelvoitteen se haluaa pitää voimassa. Tällaisia velvoitteita ei sinänsä katsota kilpailun vastaisiksi, jos niitä hallinnoidaan avoimesti, ilman syrjintää ja kilpailun kannalta puolueettomalla tavalla, eivätkä ne aiheuta suurempaa rasitetta kuin mitä EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden määrittämä yleispalvelu edellyttää.

##### 92 artikla

#### Yksittäiset toimiluvat

1. Yksittäistä toimilupaa voidaan edellyttää ainoastaan palveluihin, jotka kuuluvat yleispalvelun piiriin.

2. Jos yksittäistä toimilupaa vaaditaan, seuraavat on julkistettava:

- kaikki toimiluvan myöntämiseen liittyvät perusteet sekä aika, joka yleensä vaaditaan toimilupahakemusta koskevan päätöksen tekemiseen; sekä
- toimilupakohtaiset ehdot ja edellytykset.

3. Yksittäisen toimiluvan epäämisperusteet on pyynnöstä ilmoitettava hakijalle, ja EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden



CARIFORUM-valtioiden tasolla on luotava riippumattoman elimen välityksellä tapahtuva muutoksenhakumenettely. Tällaisen menettelyn on oltava avoin, syrjimätön ja objektiivisiin perusteisiin tukeutuva.

93 artikla

**Sääntelyelinten riippumattomuus**

Sääntelyelinten on oltava erillisiä kaikista kuriiripalveluiden tarjoajista, eivätkä ne saa olla niihin nähden vastuussa toiminnastaan. Sääntelyelinten päätösten ja niiden käyttämien menettelyjen on oltava tasapuoliset kaikkien markkinaosapuolten kannalta.

4 jakso

**Televiestintäpalvelut**

94 artikla

**Määritelmät ja soveltamisala**

1. Tässä osastossa
  - a) 'televiestintäpalveluilla' tarkoitetaan kaikkia palveluita, jotka koostuvat sähkömagneettisten signaalien lähettämisestä ja vastaanottamisesta, eivätkä niihin sisälly toimitukset, jotka koostuvat sellaisen sisällön tarjoamisesta, jonka siirtäminen edellyttää televiestintää;
  - b) 'sääntelyviranomaisella' tarkoitetaan televiestintäalalla elintä tai elimiä, jonka tehtävänä on säännellä tässä luvussa tarkoitettua televiestintää;
  - c) 'välttämättömillä televiestintälaitteilla' tarkoitetaan julkisen televerkon ja -palvelun laitteita,
    - i) jotka tarjoaa ainoastaan tai pääasiassa yksi toimittaja tai rajallinen määrä toimittajia, ja
    - ii) joiden korvaaminen palvelun tarjoamista varten ei ole taloudellisesti tai teknisesti mahdollista;
  - d) 'suurella palveluntarjoajalla' tarkoitetaan televiestintäalalla tarjoajaa, joka kykenee vaikuttamaan merkittävästi (hintaa ja tarjontaa koskeviin) osallistumisehtoihin asianomaisilla perustelepalveluiden markkinoilla, koska se hallitsee välttämättömiä televiestintälaitteita tai koska se voi käyttää markkina-asemaansa;
  - e) 'yhteenliittämällä' tarkoitetaan julkisten televerkkojen tai -palvelujen tarjoajien linkittämistä, jotta yhden tarjoajan palveluja käyttävät voivat olla yhteydessä toisen tarjoajan asiakkaisiin ja käyttää toisen tarjoajan palveluja;
  - f) 'yleispalvelulla' tarkoitetaan tietynlaatuista palvelukokonaisuutta, joka on tarjottava kaikille käyttäjille EY-osapuolen ja

allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden alueella maantieteellisestä sijainnista riippumatta ja kohtuullisin hinnoin; yleispalvelun laajuudesta ja toteuttamisesta päättävät EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot.

2. Tässä jaksossa esitetään sääntelyperiaatteet, jotka koskevat seuraavia tämän jakson 2, 3 ja 4 luvun mukaisesti vapautettuja televiestintäpalveluita, yleisradiotoimintaa lukuun ottamatta: puhelinpalvelut, pakettivälitteiset tiedonsiirtopalvelut, piirikytkentäiset tiedonsiirtopalvelut, teleksipalvelut, lennätinpalvelut, telekopiopalvelut, yksityisiä vuokrajohtoja koskevat palvelut sekä matkaviestintää ja henkilökohtaista viestintää koskevat palvelut ja järjestelmät.

95 artikla

**Sääntelyviranomaisen**

1. Telepalvelualan sääntelyviranomaisten on oltava oikeudellisesti erillisiä ja toiminnallisesti riippumattomia kaikista televiestintäpalvelujen tarjoajista.

2. Sääntelyviranomaisella on oltava riittävät valtuudet toimialan sääntelyyn. Sääntelyviranomaisen tehtävät on julkaistava helposti saatavilla olevassa ja selkeässä muodossa, erityisesti jos tehtävät on osoitettu useammalle kuin yhdelle elimelle.

3. Sääntelyelimen päätösten ja sen käyttämien menettelyjen on oltava tasapuoliset kaikkien markkinaosapuolten kannalta.

4. Palveluntarjoajalla, johon sääntelyviranomaisen päätös vaikuttaa, on oikeus valittaa päätöksestä muutoksenhakuelimeen, joka on riippumaton kaikista asianomaisista osapuolista. Jos muutoksenhakuelin ei ole luonteeltaan oikeudellinen, sen päätökset on aina perusteltava kirjallisesti ja sen päätöksistä on lisäksi voitava valittaa puolueettomalle ja riippumattomalle oikeusviranomaiselle. Muutoksenhakuelinten päätökset on pantava tehokkaasti täytäntöön.

96 artikla

**Lupa televiestintäpalveluiden tarjoamiseen**

1. Palveluiden tarjontaan on myönnettävä lupa, niin suurelta osin kuin se on mahdollista, pelkän ilmoituksen perusteella.

2. Toimilupa voidaan vaatia, jotta numeroiden ja taajuuksien myöntämiseen liittyvät kysymykset voidaan ratkaista. Tällaisten toimilupien ehdot on julkistettava.

3. Jos toimilupa vaaditaan,

a) kaikki toimiluvan myöntämiseen liittyvät perusteet sekä kohtuullinen aika, joka yleensä vaaditaan toimilupahakemusta koskevan päätöksen tekemiseen, on julkistettava;

b) toimiluvan epäämisperusteet on pyynnöstä ilmoitettava hakijalle kirjallisesti;

- c) toimiluvan hakijan on voitava tehdä valitus muutoksenhakuelimeen, jos toimilupa evätään perusteettomasti;
- d) toimilupamaksu, jonka EY-osapuoli tai allekirjoittanut CARIFORUM-valtio vaatii toimiluvan myöntämisestä, ei saa ylittää hallinnollisia kustannuksia, jotka tavanomaisesti koituvat soveltuviin toimilupien hallinnosta, valvonnasta ja täytäntöönpanosta.

#### 97 artikla

##### Kilpailun suojaaminen suurilta palveluntarjoajilta

EY-osapuolen tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on IV osaston 1 luvun määräysten mukaisesti pidettävä yllä tai otettava käyttöön soveltuvia toimenpiteitä, joilla estetään toimittajia, jotka yksinään tai yhdessä ovat suuria palveluntarjoajia, soveltamasta kilpailunvastaisia käytäntöjä tai jatkamasta niitä. Tällaisia kilpailua rajoittavia käytäntöjä ovat erityisesti

- a) kilpailua rajoittavien ristikkäistukien käyttö;
- b) kilpailijoilta saatujen tietojen käyttö kilpailua rajoittavasti; ja
- c) se, ettei muiden palveluntarjoajien käyttöön anneta riipeästi teknisiä tietoja tarvittavista laitteista eikä kaupallisesti tärkeitä tietoja, joita ne tarvitsevat voidakseen tarjota palveluja.

#### 98 artikla

##### Verkkojen yhteenliittäminen

1. Kaikilla tarjoajilla, joilla on televiestintäpalveluiden tarjoamista koskeva lupa, on oltava oikeus neuvotella verkkojen yhteenliittämisestä muiden julkisesti saatavilla olevien televiestintäverkkojen ja -palveluiden tarjoajien kanssa. Verkkojen yhteenliittämisestä on periaatteessa sovittava kyseisten yritysten kaupallisten neuvottelujen pohjalta.

2. Säätelyviranomaisten on varmistettava, että toimittajat, jotka verkkojen yhteenliittämisjärjestelyjä koskevien neuvottelujen myötä saavat tietoja toisilta yrityksiltä, käyttävät tällaisia tietoja ainoastaan siihen tarkoitukseen, johon ne on annettu, ja huolehtivat aina toimitettujen tai tallennettujen tietojen luottamuksellisuudesta.

3. Yhteenliittäminen suuren palveluntarjoajan kanssa on varmistettava kaikissa verkon kohdissa, joissa se on teknisesti mahdollista. Yhteenliittäminen toteutetaan

- a) syrjimättömin ehdoin (mukaan luettuina tekniset standardit ja eritelvät) ja syrjimättömin hinnoin sekä laatuvaatimuksin, jotka ovat yhtä edulliset tai korkeatasoiset kuin ne, joita sovelletaan sen omiin vastaaviin palveluihin tai siihen vailla sidossuhteita oleviin palveluntarjoajiin taikka sen tytäryhtiön tai muun sidossuhteyden tarjoamiin palveluihin;

- b) joutuisasti ja soveltaen periaatteita, edellytyksiä (mukaan luettuina tekniset standardit ja eritelvät) ja maksuja<sup>(1)</sup>, jotka ovat avoimia, taloudelliseen toteutettavuuteen nähden kohtuullisia ja riittävän eriteltyjä, jotta palveluntarjoajan ei tarvitse maksaa sellaisista verkon osista tai toiminneista, joita se ei tarvitse palvelunsa tarjoamiseen; ja
- c) käyttäjien enemmistölle tarjottujen verkon liityntäpisteiden lisäksi pyynnöstä myös muissa pisteissä sellaista maksua vastaan, joka perustuu tarvittavien lisätoimintojen rakentamiskustannuksiin.

4. Menettelyt, joilla yhteenliittäminen suureen palveluntarjoajaan toteutetaan, on julkistettava.

5. Suurten palveluntarjoajien on julkaistava joko yhteenliittämissopimuksensa tai yhteenliittämistarjouksensa malli.

6. Palveluntarjoaja, joka pyytää verkkojen yhteenliittämistä suuren palveluntarjoajan kanssa, voi hakea verkkojen yhteenliittämistä koskeviin kohtuullisiin ehtoihin ja hintoihin liittyvän riidan ratkaisua joko milloin tahansa tai sellaisen kohtuullisen ajan kuluessa, joka on julkistettu, riippumattoman kotimaisen elimen toimesta, joka voi olla 95 artiklassa tarkoitettu sääntelyelin.

#### 99 artikla

##### Rajalliset voimavarat

Kaikki menettelyt, jotka koskevat rajallisten voimavarojen, kuten taajuuksien, numeroiden ja reititysoikeuksien, myöntämistä ja käyttöä, on toteutettava puolueettomasti, viivytyksettä, avoimesti ja syrjimättömästi. Myönnettyjen voimavarojen tilanne on julkaistava, mutta yksityiskohtaisia tietoja julkishallinnon erityisiin käyttötarkoituksiin myönnettyistä taajuuksista ei edellytetä.

#### 100 artikla

##### Yleispalvelu

1. EY-osapuolella tai millä tahansa allekirjoittaneella CARIFORUM-valtiolla on oikeus määrittellä, minkälaiset yleispalveluvelvoitteet se haluaa pitää voimassa.

2. Tällaisia velvoitteita ei sinänsä pidetä kilpailunvastaisina sillä edellytyksellä, että niitä hallinnoidaan avoimesti, objektiivisesti ja syrjimättömästi. Tällaisten velvoitteiden hallinnoinnin on myös oltava kilpailun suhteen neutraalia, eikä se saa olla raskaampaa kuin mikä on tarpeen EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden määrittelemää yleispalvelutyyppejä varten.

3. Kaikkien toimittajien olisi voitava tarjoutua yleispalvelun varmistajiksi. Valinta on tehtävä tehokkaalla, avoimella ja syrjimättömällä tavalla. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot voivat tarvittaessa arvioida, muodostaako yleispalvelun tarjonta kohtuuttoman rasitteen yhdelle tai useammalle

<sup>(1)</sup> Tällaiset maksut ovat kustannussuuntautuneita EY-osapuolella ja kustannuspohjaisia allekirjoittaneissa CARIFORUM-valtioissa.



yleispalvelun tarjoajaksi nimetyille organisaatiolle. Jos se tällaisen kustannuslaskelman nojalla on perusteltua ja ottaen huomioon yleispalvelua tarjoavalle organisaatiolle mahdollisesti koituvan markkinaedun kansallisten sääntelyviranomaisten on päätettävä, tarvitaanko kyseistä yhtä tai useampaa toimittajaa koskevaa kompensatiomenettelyä tai yleispalvelujen nettokustannusten jakamisenettelyä.

4. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot varmistavat, että

- a) käyttäjien saatavilla on kansallisten sääntelyviranomaisten hyväksymässä muodossa joko painettu tai sähköinen tilaajaluettelo tai molemmat, ja luettelo saatetaan ajan tasalle säännöllisesti tai vähintään kerran vuodessa;
- b) edellä a alakohdassa tarkoitettuja palveluja tarjoavat organisaatiot soveltavat syrjimättömyyden periaatetta muiden organisaatioiden niille toimittamien tietojen käsitteilyssä.

#### 101 artikla

##### Tietojen luottamuksellisuus

EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot varmistavat palvelukauppaa rajoittamatta julkisessa televerkossa tapahtuvan ja julkisesti saatavilla olevia televiestintäpalveluita käyttävän televiestinnän ja siihen liittyvien liikennetietojen luottamuksellisuuden.

#### 102 artikla

##### Toimittajien väliset riidat

1. Jos televiestintäverkkojen tai -palveluiden tarjoajien välillä syntyy riita, joka liittyy tästä luvusta syntyviin oikeuksiin ja velvoitteisiin, kyseisen kansallisen sääntelyviranomaisen on riidan jommankumman osapuolen pyynnöstä annettava sitova päätös, jolla riita ratkaistaan mahdollisimman nopeasti.
2. Jos tällainen riita koskee rajatylittävää palveluiden tarjontaa, kyseisten kansallisten sääntelyviranomaisten on sovittava toimintansa yhteen, jotta riita voidaan ratkaista.

#### 5 jakso

##### Rahoituspalvelut

#### 103 artikla

##### Soveltamisala ja määritelmät

1. Tässä jaksossa esitetään sen sääntelykehyksen periaatteet, joka koskee kaikkia tämän osaston 2, 3 ja 4 luvun mukaisesti vapautettuja rahoituspalveluita.

2. Tässä luvussa ja tämän osaston 2, 3 ja 4 luvussa

- a) 'rahoituspalvelulla' tarkoitetaan mitä tahansa EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden rahoituspalvelujen tarjoajan tarjoamaa rahoitusluonteista palvelua. Rahoituspalveluihin kuuluvat seuraavat toimintamuodot:

##### A. Vakuutustoiminta oheispalveluineen

- 1) ensivakuutus (mukaan luettuna rinnakkaisvakuutus):
  - i) henkivakuutus,

ii) vahinkovakuutus;

- 2) jälleenvakuutus ja edelleenvakuutus;
- 3) vakuutusten välittäminen, kuten vakuutusmeklarien ja -asiamiesten toiminta, ja
- 4) vakuutusalan liitännäispalvelut, kuten neuvonta-, aktuaari-, riskinarviointi- ja vahingonselvittelypalvelut.

##### B. Pankkipalvelut ja muut rahoituspalvelut (lukuun ottamatta vakuutuspalveluja):

- 1) talletusten ja muiden takaisinmaksettavien varojen vastaanotto yleisöltä;
- 2) kaikenlaiset luotonantot, mukaan luettuina kulutusluotot, kiinnitysluotot, factoring-rahoitus ja liiketoimien rahoitus;
- 3) rahoitusleasing;
- 4) kaikki maksu- ja rahansiirtopalvelut, mukaan luettuina luotto- ja maksukortit, matkasekit ja pankkivekselit;
- 5) takaukset ja sitoumukset;
- 6) kaupankäynti omaan tai asiakkaiden lukuun pörssissä, OTC-markkinoilla tai muuten seuraavilla välineillä:
  - i) rahamarkkinavälineet (mukaan lukien sekkit, vekselit ja talletustodistukset),
  - ii) ulkomaanvaluutta,
  - iii) johdannaistuotteet, mukaan lukien muun ohessa futuurit ja optiot,
  - iv) valuuttakursseihin ja korkoihin liittyvät välineet, mukaan lukien sellaiset tuotteet kuin swap-sopimukset ja korkotermiinit,
  - v) siirtokelpoiset arvopaperit,
  - vi) muut markkinakelpoiset välineet ja rahoitusomaisuus, mukaan lukien jalometalliharjat;
- 7) osallistuminen asiamiehenä (julkisesti tai yksityisesti) kaikenlaisien arvopapereiden liikkeenlaskuun, myös merkintävastuuseen ja sijoitukseen, ja liikkeenlaskuun liittyvien palvelujen tarjoaminen;
- 8) välitystoiminta rahamarkkinoilla;
- 9) varainhoito, kuten käteisvarojen tai arvopaperisalkun hoito, kaikenlaiset yhteissijoitusten

- hoito, eläkerahastojen hoito, säilytys- ja notari-aattipalvelut;
- 10) rahoitusvaroihin kuten arvopapereihin, johdannaistuotteisiin ja muihin siirtokelpoisiin välineisiin liittyvät maksu- ja selvityspalvelut;
- 11) rahoitustietojen antaminen ja siirto, rahoitukseen liittyvä tietojenkäsittely ja siihen liittyvät ohjelmistot;
- 12) neuvonta, välitys ja muut liitännäisrahoituspalvelut 1–11 alakohdassa luettujen toimintamuotojen osalta, mukaan lukien luottotiedot ja luottotietoanalyysit, sijoituksiin ja arvopaperisalkkuihin liittyvä tutkimus ja neuvonta, yritysostoihin sekä yritysten uudelleenjärjestelyyn ja strategiaan liittyvä neuvonta;
- b) 'rahoituspalvelujen tarjoajalla' tarkoitetaan mitä tahansa EY-osapuolen tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden luonnollista tai oikeushenkilöä, joka haluaa tarjota tai tarjoaa rahoituspalveluita. Käsitteeseen "rahoituspalvelujen tarjoaja" eivät kuulu julkiset elimet;
- c) 'julkisella elimellä' tarkoitetaan
- 1) EY-osapuolen tai jonkin allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion viranomaisia, keskuspankkia tai rahapolitiikasta vastaavaa viranomaista taikka EY-osapuolen tai jonkin allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion omistuksessa tai valvonnassa olevaa elintä, jonka pääasiallisena tehtävänä on hoitaa julkisia tehtäviä tai suorittaa julkishallintoon kuuluvia toimintoja, ei kuitenkaan elintä, joka pääasiallisesti tarjoaa rahoituspalveluja kaupallisilla ehdoilla; tai
- 2) näiden tehtävien osalta yksityistä elintä, joka hoitaa tehtäviä, joita yleensä hoitaa keskuspankki tai rahoitusviranomainen;
- d) 'uusilla rahoituspalveluilla' tarkoitetaan rahoitustoimintaan liittyvää palvelua, jota mikään rahoituspalvelujen tarjoaja ei tarjoa EY-osapuolen tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden alueella, mutta jota tarjotaan toisen osapuolen alueella, mukaan luettuina palvelut, jotka liittyvät olemassa oleviin ja uusiin tuotteisiin tai tuotteen toimitustapaan.

#### 104 artikla

#### Vakauden ja luotettavuuden turvaamista koskeva poikkeus

1. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot voivat ottaa käyttöön tai pitää voimassa vakautta ja luotettavuutta turvaavia toimenpiteitä, kuten
- a) sijoittajien, tallettajien, vakuutusentottajien tai sellaisten henkilöiden, joiden omaisuudenhoidosta vastaa rahoituspalvelujen tarjoaja, suojele;

- b) niiden rahoitusjärjestelmien luotettavuuden ja vakauden turvaaminen.

2. Tämän sopimuksen määräyksiä ei saa tulkita siten, että EY-osapuoli tai allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot olisivat velvollisia paljastamaan yksittäisten asiakkaiden liiketoimiin ja tileihin liittyviä tietoja tai julkisten elinten hallussa olevia luottamuksellisia tai yksityisiä tietoja.

#### 105 artikla

#### Tehokas ja avoin sääntely

1. Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot pyrkivät ilmoittamaan etukäteen kaikille asianomaisille henkilöille sellaista yleisesti sovellettavista toimenpiteistä, joiden käyttöönottoa EY-osapuoli tai allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot ehdottavat, antaakseen näille henkilöille mahdollisuuden esittää huomautuksia kyseisistä toimenpiteistä. Näistä toimenpiteistä ilmoitetaan

- a) virallisessa julkaisussa; tai

- b) muussa kirjallisessa tai sähköisessä muodossa.

2. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot antavat asianosaisten henkilöiden tiedoksi vaatimukset, joita ne soveltavat rahoituspalvelujen tarjoamista koskevien hakemusten laatimiseen.

EY-osapuolen tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on hakijan pyynnöstä ilmoitettava hakijalle, missä käsittelyvaiheessa tämän hakemus on. Jos kyseinen EY-osapuoli tai allekirjoittanut CARIFORUM-valtio tarvitsee lisätietoja hakijalta, sen on ilmoitettava tästä hakijalle viipymättä.

EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot pyrkivät ottamaan alueellaan käyttöön rahoituspalvelualan sääntelyä ja valvontaa koskevat kansainvälisesti hyväksytyt normit ja soveltamaan niitä.

#### 106 artikla

#### Uudet rahoituspalvelut <sup>(1)</sup>

EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot sallivat toisen osapuolen rahoituspalvelujen tarjoajan tarjota samantyyppisiä uusia rahoituspalveluja kuin ne, joita EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden omat rahoituspalvelujen tarjoajat saavat kansallisen lainsäädännön nojalla tarjota

<sup>(1)</sup> Tätä artiklaa sovelletaan ainoastaan rahoituspalvelutoimintaan, joka kuuluu 103 artiklan piiriin ja joka on vapautettu tämän osaston mukaisesti.

vastaavissa olosuhteissa. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot voivat määrätä sen oikeudellisen muodon, jonka kautta palvelua voidaan tarjota, ja ne voivat edellyttää, että palvelun tarjoamiseen hankitaan lupa. Jos lupaa vaaditaan, päätös siitä on tehtävä kohtuullisen ajan kuluessa, ja lupa voidaan evätä vain toiminnan vakauden ja luotettavuuden turvaamiseen liittyvistä syistä.

#### 107 artikla

##### Tietojenkäsittely

1. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot sallivat toisen osapuolen rahoituspalvelujen tarjoajan siirtää tietojenkäsittelyssä tarvittavia tietoja sähköisesti tai muussa muodossa alueelleen ja sieltä pois, jos tällainen tietojenkäsittely on tarpeen rahoituspalvelujen tarjoajan tavanomaisessa liiketoiminnassa.

2. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot ottavat käyttöön riittäviä suojatoimenpiteitä yksityisyyden ja perusoikeuksien sekä henkilöiden vapauden suojaamiseksi, erityisesti henkilötietojen siirron osalta.

#### 108 artikla

##### Erityiset poikkeukset

1. Minkään tässä sopimuksessa ei saa tulkita estävän EY-osapuolta ja allekirjoittaneita CARIFORUM-valtioita, niiden julkiset elimet mukaan luettuina, toteuttamasta alueellaan lakisääteeseen eläke- tai sosiaaliturvajärjestelmään kuuluvaa yksinomaista toimintaa lukuun ottamatta tapauksia, joissa julkisten yhteisöjen tai yksityisten laitosten kanssa kilpailevat rahoituspalvelujen tarjoajat voivat EY-osapuolen tai kyseisen allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion sisäisten sääntöjen mukaisesti harjoittaa tätä toimintaa.

2. Tämän sopimuksen määräyksiä ei sovelleta keskuspankin, rahaviranomaisen tai muun julkisen elimen raha- ja valuuttakurssipolitiikan yhteydessä toteuttamiin toimiin.

3. Minkään tässä sopimuksessa ei saa tulkita estävän EY-osapuolta ja allekirjoittaneita CARIFORUM-valtioita, niiden julkiset elimet mukaan luettuina, toteuttamasta tai tarjoamasta alueellaan yksinomaista toimintaa tai palveluita EY-osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion tai niiden julkisten elinten puolesta tai niiden takaamana tai niiden rahavaroja käyttäen.

#### 6 jakso

##### Kansainväliset meriliikennepalvelut

#### 109 artikla

##### Soveltamisala, määritelmät ja periaatteet

1. Tässä jaksossa esitetään sääntelyperiaatteet, jotka koskevat kaikkia tämän osaston 2, 3 ja 4 luvun mukaisesti vapautettavia kansainvälisiä meriliikennepalveluita.

2. Tässä jaksossa ja tämän osaston 2, 3 ja 4 luvussa

a) 'kansainväliseen meriliikenteeseen' sisältyvät ovelta ovelle -kuljetukset ja intermodaalikuljetukset, joilla tarkoitetaan tavaroiden kuljettamista useammalla kuin yhdellä liikenne- muodolla, mihin sisältyy meriosuus, ja ainoastaan yhdellä kuljetusasiakirjalla, minkä vuoksi tähän sisältyy oikeus tehdä suoraan sopimuksia muiden liikennemuotojen tarjoajien kanssa;

b) 'meriliikenteen lastinkäsittelypalveluilla' tarkoitetaan ahtausyritysten, myös terminaalien operaattoreiden, harjoittamaa toimintaa, mutta siihen ei sisälly satamatyöläisten välitön toiminta, jos tällainen työvoima on järjestetty ahtausyrityksistä ja terminaalien operaattoriyrityksistä riippumattomasti. Tähän sisältyvät seuraavien vaiheiden järjestely- ja valvontatoiminta:

i) lastin lastaaminen laivaan / purkaminen laivasta,

ii) lastin kiinnittäminen/irrottaminen,

iii) lastin vastaanottaminen/toimittaminen ja säilyttäminen ennen laivausta tai vapauttamisen jälkeen;

c) 'tulliselvityspalveluilla' (vaihtoehtoisesti 'tullitoimipaikan asiamiespalvelut') tarkoitetaan toimia, jotka koostuvat rahdin tuontiin, vientiin tai kauttakuljetukseen liittyvien tullimuodollisuuksien täyttämisestä toisen osapuolen puolesta riippumatta siitä, onko tämä palvelu kyseisen palveluntarjoajan päätoimi vai sen päätoimialaa täydentävä muu toimintamuoto;

d) 'konttiasema- ja varastopalveluilla' tarkoitetaan konttien säilyttämistä joko satama-alueilla tai sisämaassa niiden pakkaamiseksi, puhdistamiseksi ja korjaamiseksi sekä niiden saattamiseksi liikennekelpoisiksi;

e) 'varustamon edustajan palveluilla' tarkoitetaan yhden tai useamman laivayhtiön tai varustamon kaupallisten etujen edustamista tietyllä maantieteellisellä alueella seuraavissa tarkoituksissa:

i) merikuljetusten ja niihin liittyvien oheispalvelujen markkinointiin ja myyntiin liittyvät toimet hinnoittelusta laskutukseen sekä konossementtien laatiminen yhtiöiden puolesta, tarvittavien oheispalvelujen ostaminen ja jälleenmyynti, asiakirjojen laatiminen ja liiketoimintaa koskevien tietojen toimittaminen,

ii) aluksen satamassakäynnin järjestäminen tai rahdin haltuunotto tarvittaessa varustamon puolesta;

- f) 'huolintapalveluilla' tarkoitetaan laivauksen järjestämistä ja seurantaan laivaajan puolesta hankkimalla kuljetus- ja tarvittavat oheispalvelut, laatimalla tarvittavat asiakirjat ja toimittamalla tarvittavat liiketoimintatiedot.

3. Ottaen huomioon kansainvälisten meriliikennepalvelujen nykyisen vapauttamisen asteen osapuolten välillä

- a) EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on tehokkaasti sovellettava periaatetta, jonka mukaan kansainvälisille meriliikennemarkkinoille ja meriliikenteeseen on rajoittamaton pääsy kaupallisin ehdoin ja syrjimättömästi;

- b) EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot myöntävät toisen osapuolen tai jonkin allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion lipun alla toimiville tai sen palveluntarjoajien liikennöimille aluksille yhtä edullisen kohtelun kuin omille aluksilleen muun muassa satamiin pääsyn, satamien infrastruktuurin ja merenkulun tukipalvelujen käytön ja niistä johtuvien maksujen, tullipalvelujen ja laituripaikkojen sekä lastausta ja purkamista varten osoitettavien tilojen ja välineiden osalta.

4. Soveltaessaan näitä periaatteita EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot

- a) eivät ota käyttöön tulevissa, kolmansien maiden kanssa meriliikennepalveluista tehtävissä kahdenvälisissä sopimuksissa lastinjakojärjestelyitä, kuivan ja nestemäisen irtolastin kuljetukset ja linjaliikenne mukaan luettuina, ja lopettavat kohtuullisen ajan kuluessa tällaiset lastinjakojärjestelyt, jos niitä on aiemmissa kahdenvälisissä sopimuksissa; ja

- b) poistavat tämän sopimuksen voimaan tullessa kaikki yksipuoliset toimenpiteet sekä hallinnolliset, tekniset tai muut esteet, jotka voisivat rajoittaa peitellysti kansainvälisten merikuljetuspalvelujen vapaata tarjoamista tai vaikuttaa niihin syrjivästi, ja pidättyvät ottamasta tällaisia käytöön.

5. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot sallivat toisen osapuolen kansainvälisten meriliikennepalvelujen tarjoajien kaupallisen läsnäolon alueellaan yhtä edullisin sijoittautumis- ja toimintaedellytyksin kuin ne, jotka ne tarjoavat joko omille tai minkä tahansa kolmannen maan palvelujen tarjoajille sen mukaan, kummat näistä edellytyksistä ovat paremmat.

6. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot antavat toisen osapuolen kansainvälisen meriliikenteen tarjoajien saataville kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin seuraavat satamapalvelut: luotsaaminen, hinaus ja vetoapu, muonitus, polttoaineen ja veden toimitus, jätehuolto ja painolastin hävittäminen, satamakaapteenipalvelut, navigointilaitteet, alusten käytön kannalta ratkaisevan tärkeät maissa sijaitsevat viestintä-, vesi-, sähkö- ja

muut vastaavat palvelut, korjausvälineet hätätapauksia varten, ankkurointi, ankkuripaikka ja ankkurointipalvelut.

## 7 jakso

### Matkailupalvelut

#### 110 artikla

##### Soveltamisala

Tässä jaksossa esitetään sen sääntelykehiksen periaatteet, joka koskee kaikkia tämän osaston 2, 3 ja 4 luvun mukaisesti vapautettuja matkailupalveluja.

#### 111 artikla

##### Kilpailunvastaisten toimintatapojen estäminen

EY-osapuolen tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on IV osaston 1 luvun määräysten mukaisesti pidettävä yllä tai otettava käyttöön soveltuvia toimenpiteitä, jotta estetään toimittajia, erityisesti matkailun jakeluverkostojen yhteydessä, <sup>(1)</sup> vaikuttamasta olennaisesti osallistumisehtoihin asianomaisilla matkailupalveluiden markkinoilla käyttämällä tai jatkamalla kilpailunvastaisia toimintatapoja, joita ovat muiden muassa määräävän markkina-aseman väärinkäyttö kohtuuttomien hintojen määräämisellä, yksinoikeuslausekkeet, myynnistä kieltäytyminen, ostovelvoitteisiin perustuva myynti, määrälliset rajoitukset tai vertikaalinen integraatio.

#### 112 artikla

##### Teknologian saanti

EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot pyrkivät helpottamaan kaupalliselta pohjalta tapahtuvaa teknologian siirtoa allekirjoittaneissa CARIFORUM-valtioissa oleviin kaupallisiin läsnäoloihin.

#### 113 artikla

##### Pienet ja keskisuuret yritykset

EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot pyrkivät helpottamaan pienten ja keskisuurten yritysten osallistumista matkailupalvelualalla.

#### 114 artikla

##### Vastavuoroinen tunnustaminen

Osapuolet tekevät yhteistyötä, jonka tavoitteena on 85 artiklan mukaisesti vaatimusten, kelpoisuusehtojen, toimilupien tai muiden määräysten vastavuoroinen tunnustaminen.

<sup>(1)</sup> Tässä jaksossa matkailun jakeluverkoilla tarkoitetaan matkanjärjestäjiä ja muita matkailun tukkauppiaita (sekä kyseisestä maasta lähtevien että sinne tulevien matkojen osalta), tietokonepohjaisia varausjärjestelmiä ja maailmanlaajuisia jakelujärjestelmiä (sekä lentoyhtiöihin liittyviä että muita ja internetin kautta tarjottavia), matkatoimistoja ja muita matkailupalveluiden tarjoajia.

## 115 artikla

**Matkailun kestävä kehitystä tukevan vaikutuksen lisääminen**

Osapuolet rohkaisevat CARIFORUMin palveluntarjoajien osallistumista kansainvälisiin, alue- tai pienaluekohtaisiin, kahdenvälisiin ja yksityisiin rahoitusohjelmiin, joilla tuetaan matkailun kestävä kehitystä.

## 116 artikla

**Ympäristö- ja laatu­normit**

Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot rohkaisevat matkailupalveluihin sovellettavien ympäristö- ja laatu­normien noudattamista kohtuullisella ja objektiivisella tavalla, joka ei muodosta tarpeettomia kaupan esteitä, ja ne pyrkivät edistämään allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden osallistumista alan kansainvälisiin järjestöihin, joissa laaditaan matkailupalveluihin sovellettavia ympäristö- ja laatu­normeja.

## 117 artikla

**Kehitysyhteistyö ja tekninen apu**

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä edistääkseen matkailualaa allekirjoittaneissa CARIFORUM-valtioissa ja ottavat tällöin huomioon osapuolten kehityserojen luontaiset epäsymmetriat.

2. Jollei 7 artiklan määräyksistä muuta johdu, osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä, mihin sisältyy myös tuen tarjoaminen, seuraavilla aloilla:

- a) kansallisten tilinpitäjärjestelmien kehittäminen, jotta helpotettaisiin matkailun satelliittitilinpido­n (TSA) käyttöönottoa alue- ja paikallistasolla;

- b) kapasiteetin rakentaminen matkailualueiden ympäristö­hálintoa varten alue- ja paikallistasolla;
- c) internet-markkinointistrategian laatiminen matkailupalvelu­aluan pienille ja keskisuurille yrityksille;
- d) keinot, joilla varmistetaan allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden tehokas osallistuminen kansainvälisiin standar­dointielimiin, jotka keskittyvät kestävä matkailun standar­dien laatimiseen; ohjelmat, joilla pyritään saavuttamaan ja varmistamaan kestävä matkailua koskevien kansallisten tai alueellisten ja toisaalta kansainvälisten standardien vastaa­vuus; sekä ohjelmat, joilla pyritään parantamaan kestävä kehityksen standardien noudattamista alueellisten matkai­lupalveluiden tarjoajien keskuudessa;
- e) matkailualan vaihto-ohjelmat ja koulutus matkailupalvelui­den tarjoajille, kielikoulutus mukaan luettuna.

## 118 artikla

**Tiedonvaihto ja kuuleminen**

1. Osapuolet sopivat kokemusten, tiedon ja parhaiden toimintatapojen vaihdosta ja toistensa kuulemisesta tämän jakson piiriin kuuluvissa ja osapuolten välisen kaupan kannalta merkittävässä kysymyksissä. CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitea täsmentää tällaisen tämän jakson piiriin kuuluvia kysymyksiä koskevan säännöllisen vuoropuhelun yksityiskohtai­set säännöt.

2. Osapuolet kehottavat yksityisiä ja muita merkittäviä sidosryhmiä osallistumaan tähän vuoropuheluun, kun se on merki­tyksellistä ja ne ovat siitä sopineet.

3. Osapuolet sopivat lisäksi, että säännöllinen vuoropuhelu matkailijoille annettavista varoituksista olisi hyödyllistä.

## 6 LUKU

**Sähköinen kaupankäynti**

## 119 artikla

**Tavoitteet ja periaatteet**

1. Osapuolet tunnustavat, että sähköinen kauppa lisää kau­p­ankäynnin mahdollisuuksia monilla aloilla, ja ne sopivat edistävänsä sähköistä kaupankäyntiä välillään tekemällä yhteis­työtä erityisesti sähköisen kaupankäynnin alalla esille tulevilla kysymyksissä.

2. Osapuolet sopivat, että sähköisen kaupan kehityksen on oltava täysin yhteensopiva korkeatasoisimpien kansainvälisten tietosuojastandardien kanssa, jotta varmistetaan sähköisen kau­pan käyttäjien luottamus.

3. Osapuolet sopivat, että sähköisin keinoin tapahtuvia toimi­tuksia pidetään tämän osaston 3 luvussa tarkoitettuna palvelui­den tarjontana, johon ei voida soveltaa tulleja.

## 120 artikla

**Sähköisen kaupan sääntelykysymykset**

1. Osapuolet ylläpitävät sähköisen kaupan esille nostamista sääntelykysymyksistä vuoropuhelua, jossa käsitellään muuan muassa seuraavia seikkoja:

- a) yleisölle annettujen elektronisten allekirjoitusten varmen­teiden tunnustaminen ja rajatylittävien varmennepalvelui­den helpottaminen;

- b) välittävien palveluntarjoajien vastuu tiedon toimittamisen tai tallentamisen osalta;
- c) ei-toivotun sähköisen kaupallisen viestinnän käsittely;
- d) kuluttajansuoja sähköisen kaupan alalla;
- e) kaikki muut sähköisen kaupan kehityksen kannalta merkittävät seikat.
2. Tällainen yhteistyö voi tapahtua tiedonvaihtona, jonka aiheena on osapuolten ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden lainsäädäntö näissä kysymyksissä ja tällaisen lainsäädännön täytäntöönpano.

## 7 LUKU

**Yhteistyö**

## 121 artikla

**Yhteistyö**

1. Osapuolet tunnustavat teknisen yhteistyön ja avun merkityksen, jotta voidaan täydentää palveluiden ja sijoitusten vapauttamista, tukea allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden pyrkimyksiä vahvistaa omaa palveluntarjontakapasiteettiaan, helpottaa tämän osaston mukaisten sitoumusten täytäntöönpanoa ja saavuttaa tämän sopimuksen tavoitteet.

2. Jollei 7 artiklan määräyksistä muuta johdu, osapuolet tekevät yhteistyötä, mihin sisältyy myös teknistä apua, koulutusta ja kapasiteetin rakentamista varten annettava tuki, seuraavilla aloilla:

- a) parannetaan allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden palveluntarjoajien mahdollisuuksia kerätä tietoja EY-osapuolen säännöistä ja standardeista Euroopan yhteisön, jäsenvaltioiden ja sitä alemmalla tasolla ja täyttää tällaiset vaatimukset ja standardit;
- b) parannetaan allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden palveluntarjoajien vientikapasiteettia siten, että kiinnitetään erityistä huomiota matkailu- ja kulttuuripalveluiden markkinoitiin, pienten ja keskusurten yritysten tarpeisiin,

franchising-toimintaan ja vastavuoroista tunnustamista koskevien sopimusten neuvottelemiseen;

- c) helpotetaan EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden palveluntarjoajien välistä vuorovaikutusta ja vuoropuhelua;
- d) vastataan laatu- ja standarditarpeisiin niillä aloilla, joilla allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot ovat tämän sopimuksen mukaisesti tehneet sitoumuksia, ja niiden kotimaan ja alueellisten markkinoiden sekä osapuolten välisen kaupan osalta, ja jotta voidaan varmistaa osallistuminen kestävää kehitystä koskevien standardien laatimiseen ja hyväksymiseen;
- e) kehitetään ja pannaan täytäntöön sääntelyohjelmia erityisillä palvelualoilla CARIFORUMin aluetasolla sekä allekirjoittaneissa CARIFORUM-valtioissa niillä aloilla, joilla ne ovat tämän sopimuksen mukaisesti tehneet sitoumuksia;
- f) luodaan välineet, joilla edistetään sijoituksia ja yhteishankkeita EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden palveluntarjoajien välillä, ja tehostetaan investointien edistämislaitosten kapasiteettia allekirjoittaneissa CARIFORUM-valtioissa.

## III OSASTO

**JUOKSEVAT MAKSUT JA PÄÄOMANLIIKKEET**

## 122 artikla

**Juoksevat maksut**

Jollei 124 artiklan määräyksistä muuta johdu, allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot ja EY-osapuoli sitoutuvat siihen, että ne sallivat kaikki juoksevat maksut EY-osapuolen asukkaiden ja CARIFORUM-valtioiden asukkaiden välillä vapaasti vaihdettavassa valuutassa eivätkä rajoita niitä millään tavoin.

## 123 artikla

**Pääomanliikkeet**

1. Allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot ja EY-osapuoli sitoutuvat siihen, että ne eivät rajoita millään tavalla maksutaseen pääomaa koskevien suoritusten osalta pääoman vapaata liikkuvuutta sellaisissa suorissa investoinneissa, jotka on tehty vastaanottavan maan lainsäädännön mukaisesti, eivätkä investoinneissa, jotka on tehty II osaston määräysten mukaisesti, eivätkä näiden investointien ja niistä saatujen voittojen rahaksi muuttamista ja kotiuttamista.

2. Osapuolet neuvottelevat keskenään helpottaakseen pääomanliikkeitä välillä ja edistääkseen näin tämän sopimuksen tavoitteita.

124 artikla

**Suojatoimenpiteet**

1. Jos osapuolten väliset maksut ja pääomanliikkeet poikkeuksellisisissa olosuhteissa aiheuttavat tai uhkaavat aiheuttaa vakavia vaikeuksia raha- tai valuuttakurssipolitiikan toteuttamiselle

yhdessä tai useammassa CARIFORUM-valtioissa tai yhdessä tai useammassa Euroopan unionin jäsenvaltiossa, EY-osapuoli tai yksi tai useampi sopimuksen allekirjoittanut CARIFORUM-valtio voi toteuttaa pääomanliikkeitä koskevia suojatoimenpiteitä enintään kuuden kuukauden ajan, jos mainitut toimenpiteet ovat ehdottomasti tarpeen.

2. CARIFORUM-EY-yhteisneuvostolle on viipymättä ilmoitettava mahdollisen suojatoimenpiteen käyttöönotosta ja mahdollisimman pian sen poistamisen aikataulusta.

IV OSASTO

**KAUPAN LIITÄNNÄISTOIMENPITEET**

1 LUKU

**Kilpailu**

125 artikla

**Määritelmät**

Tässä luvussa tarkoitetaan

1. 'kilpailuviranomaisella' EY-osapuolen osalta Euroopan komissiota ja CARIFORUM-valtioiden osalta soveltuvin osin yhtä tai useampaa seuraavista kilpailuviranomaisista: CARICOM-kilpailukomissio ja Dominikaanisen tasavallan kilpailuviranomainen (Comisión Nacional de Defensa de la Competencia);
2. 'täytäntöönpanomenettelyllä' menettelyä, jonka jonkin osapuolen toimivaltainen kilpailuviranomainen on käynnistänyt yhtä tai useampaa yritystä vastaan tarkoituksin todeta ja korjata kilpailunvastainen toiminta;
3. 'kilpailulainsäädäntöön' sisältyvät
  - a) EY-osapuolen osalta Euroopan yhteisön perustamis-sopimuksen 81, 82 ja 86 artikla sekä niiden täytäntöönpanoasetukset tai muutokset;
  - b) CARIFORUM-valtioiden osalta 5 päivänä heinäkuuta 2001 tehdyn Chaguaramasin tarkistetun sopimuksen 8 luku, Chaguaramasin tarkistetun sopimuksen mukainen kansallinen kilpailulainsäädäntö sekä Bahaman ja Dominikaanisen tasavallan kansallinen kilpailulainsäädäntö. Tämän sopimuksen tullessa voimaan ja sen voimaantulon jälkeen on tällaisen lainsäädännön antamisesta ilmoitettava EY-osapuolelle CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitean kautta.

126 artikla

**Periaatteet**

Osapuolet tunnustavat vapaan ja vääristymättömän kilpailun merkityksen niiden kauppasuhteissa. Osapuolet tunnustavat, että

kilpailunvastaiset yritysten toimintatavat voivat vääristää markkinoiden asianmukaista toimintaa ja yleisesti vaarantaa kaupan vapauttamisesta saatavat edut. Tämän vuoksi ne ovat samaa mieltä siitä, että seuraavat kilpailua rajoittavat toimintatavat eivät ole yhteensopivia tämän sopimuksen moitteettoman toiminnan kanssa siltä osin kuin ne voivat vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan:

- a) yritysten väliset sopimukset ja yritysten väliset yhdenmu-kaistetut menettelytavat, joiden tarkoituksena tai seurauk-sena on kilpailun estäminen tai merkittävä vähentäminen EY-osapuolen alueella tai CARIFORUM-valtioiden koko alueella tai sen merkittävällä osalla;
- b) yhden tai useamman yrityksen toimesta tapahtuva määrää-vän markkinavoiman väärinkäyttö EY-osapuolen tai CARI-FORUM-valtioiden koko alueella tai sen merkittävällä osalla.

127 artikla

**Täytäntöönpano**

1. Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot varmistavat, että viiden vuoden kuluessa tämän sopimuksen voimaantu-losta niillä on voimassa oleva lainsäädäntö, joka koskee niiden lainkäyttövaltaan kuuluvia kilpailurajoituksia, ja että ne ovat perustaneet edellä 125 artiklan 1 kohdassa tarkoitettut elimet.

2. Kun 1 kohdassa tarkoitettu lainsäädäntö on tullut voimaan ja mainitussa kohdassa tarkoitettut elimet on perustettu, osapuol-ten on pantava täytäntöön 128 artiklan määräykset. Osapuolet sopivat myös siitä, että tämän luvun toimintaa tarkastellaan sen jälkeen, kun 128 artiklan täytäntöönpanosta alkava, niiden kilpailuviranomaisten välistä luottamusta rakentava kuuden vuoden jakso on kulunut.



## 128 artikla

**Tiedonvaihto ja täytäntöönpanoa koskeva yhteistyö**

1. Kukin kilpailuviranomainen voi ilmoittaa toisille kilpailuviranomaisille halukkuudestaan tehdä yhteistyötä täytäntöönpanotoiminnan osalta. Tällainen yhteistyö ei estä osapuolia tai allekirjoittaneita CARIFORUM-valtioita tekemästä itsenäisiä päätöksiä.

2. Kilpailulainsäädäntönsä soveltamista tehostaakseen kilpailuviranomaiset voivat vaihtaa keskenään muita kuin luottamuksellisia tietoja. Kaikkeen tiedonvaihtoon sovelletaan kummankin osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden soveltamia luottamuksellisuutta koskevia sääntöjä.

3. Mikä hyvänsä kilpailuviranomainen voi ilmoittaa muille kilpailuviranomaisille kaikista sillä olevista tiedoista, jotka osoittavat, että tämän luvun soveltamisalaa kuuluvia kilpailuvastaisia liiketoiminnan käytäntöjä esiintyy toisen osapuolen alueella. Kunkin osapuolen kilpailuviranomaisen on päätettävä tiedonvaihdon muodosta omien parhaiden toimintatapojensa mukaisesti. Kukin kilpailuviranomainen voi ilmoittaa toisille kilpailuviranomaisille myös mahdollisista täytäntöönpanomenetelyistä, joita se toteuttaa seuraavissa tapauksissa:

- i) tutkimuksen kohteena oleva toiminta tapahtuu kokonaan tai merkittävältä osin jonkin muun kilpailuviranomaisen lainkäyttöalueella;
- ii) todennäköisesti määrättävä korjaava toimi edellyttäisi menettelyn kieltämistä toisen osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion alueella;
- iii) tutkimuksen kohteena oleva toiminta sisältää menettelyitä, joiden uskotaan olleen toisen osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion vaatimia, rohkaisemia tai hyväksymiä.

## 129 artikla

**Julkiset yritykset ja yritykset, joille on myönnetty erityis- tai yksinoikeuksia, myös nimetyt monopolit**

1. Tämän sopimuksen määräykset eivät estä osapuolta tai allekirjoittanutta CARIFORUM-valtiota nimeämästä tai säilyttämästä julkisia tai yksityisiä monopoleja oman lainsäädäntönsä mukaisesti.

2. Julkisten yritysten ja niiden yritysten osalta, joille on myönnetty erityis- tai yksinoikeuksia, osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot varmistavat, ettei tämän sopimuksen voimaantulopäivästä alkaen hyväksytä eikä pidetä voimassa toimenpiteitä, jotka häiritsevät osapuolten etujen vastaisesti niiden välistä tavara- tai palvelukauppaa, ja että kyseisiin

yrityksiin sovelletaan kilpailusääntöjä sikäli, kuin niiden soveltaminen ei oikeudellisesti tai tosiasiallisesti estä yrityksiä suorittamasta niille määrättyjä erityistehtäviä.

3. Poiketen siitä, mitä 2 kohdassa määrätään, osapuolet hyväksyvät, että allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden julkisia yrityksiä eivät sido tämän artiklan määräykset eikä niihin sovelleta niitä, jos tällaiset yritykset kuuluvat erityisten alakohdainten sääntöjen piiriin niiden omien sääntelypuitteiden mukaisesti.

4. Rajoittamatta WTO-sopimuksen mukaisia velvoitteitaan osapuolten ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on asteittain mukautettava kaikki valtion kaupalliset monopolit varmistaa, että tämän sopimuksen voimaantuloa seuraavan viidennen vuoden loppuun mennessä tavaroiden hankinnan ja kaupan pitämisen edellytyksissä ei enää esiinny syrjintää yhtäältä EY-osapuolesta ja CARIFORUM-valtioista peräisin olevien tavaroiden ja palveluiden välillä sekä toisaalta Euroopan unionin jäsenvaltioiden ja CARIFORUM-valtioiden kansalaisten välillä, ellei tällainen syrjintä liity luonnostaan kyseisten monopolien olemassaoloon.

5. CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitealle on ilmoitettava 3 kohdassa tarkoitettuja alakohtaisia sääntöjä koskevista lainsäädäntötoimista sekä 4 kohdan täytäntöönpanemiseksi toteutetuista toimenpiteistä.

## 130 artikla

**Yhteistyö**

1. Osapuolet ovat yhtä mieltä teknisen avun ja valmiuksien rakentamisen merkityksestä helpottaessa sitoumusten täytäntöönpanoa ja pyrittäessä saavuttamaan tämän luvun tavoitteet, ja erityisesti varmistamaan tehokkaat ja vankat kilpailua koskevat toimintalinjat ja sääntöjen täytäntöönpano, erityisesti 127 artiklassa tarkoitetun luottamusta rakentavan jakson aikana.

2. Jollei 7 artiklan määräyksistä muuta johdu, osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä, mihin sisältyy myös tuen tarjoaminen, seuraavilla aloilla:

- a) CARIFORUM-kilpailuviranomaisten tehokas toiminta;
- b) avustaminen suuntaviivojen, käsikirjojen ja tarvittaessa lainsäädännön laatimisessa;
- c) riippumattomien asiantuntijoiden tarjoaminen; ja
- d) koulutuksen tarjoaminen kilpailupolitiikan täytäntöönpanoon ja valvontaan osallistuvalla keskeisellä henkilöstöllä.



## 2 LUKU

**Innovaatiot sekä teollis- ja tekijänoikeudet**

## 131 artikla

**Tausta**

1. Osapuolet ovat samaa mieltä siitä, että innovaatioiden ja luovuuden edistämiseksi parannetaan kilpailukykyä ja että se on keskeisellä sijalla niiden talouskumppanuudessa, kestävä kehityksen saavuttamisessa, niiden välisen kaupan edistämiseksi ja sen varmistamisessa, että CARIFORUM-valtiot voivat asteittain yhdyntä maailmantalouteen.

2. Ne tunnustavat myös sen, että teollis- ja tekijänoikeuksien suojeleminen ja täytäntöönpano ovat avainasemassa, kun tuetaan luovuutta, innovaatioita ja kilpailukykyä, ja ne ovat lujasti päättäneet varmistaa, että suojan tasoa kasvatetaan niiden kehitystasoon soveltuvasti.

## 132 artikla

**Tavoitteet**

Tämän luvun tavoitteena on

- a) edistää osapuolten alueella sijaitsevien yritysten innovaatioita, ekoinnovaatioita mukaan luettuina;
- b) tukea osapuolten yritysten, ja erityisesti mikro-, pienten ja keskisuuren yritysten kilpailukykyä;
- c) helpottaa innovatiivisten ja luovien tuotteiden tuotantoa ja kauppaa osapuolten välillä;
- d) saavuttaa riittävä ja tehokas teollis- ja tekijänoikeuksien suojan taso ja täytäntöönpano;
- e) edistää osaltaan teknologiainnovaatiota sekä teknologian ja osaamisen siirtoa ja levittämistä;
- f) rohkaista, kehittää ja tukea osapuolten välisenä yhteistyönä toteutettavia tutkimus- ja kehittämistoimia luonnontieteiden ja teknologian alalla ja luoda kestävä suhteet osapuolten tiedeyhteisöjen välille;
- g) rohkaista, kehittää ja tukea osapuolten välisenä yhteistyönä toteutettavia tutkimus- ja kehittämistoimia luovan teollisuuden alalla ja luoda kestävä suhteet osapuolten luovan työn yhteisöjen välille;
- h) edistää ja vahvistaa alueellisia yhteistyötoimia, joihin osallistuvat Euroopan yhteisön syrjäisimmät alueet, jotta nämä alueet ja CARIFORUM-valtiot voivat vastavuoroisesti hyötyä läheisyydestään ja naapuruudestaan kehittämällä innovatiivisen ja kilpailukykyisen alueen.

## 1 jakso

**Innovaatiotoiminta**

## 133 artikla

**Alueellinen yhdyntä**

Osapuolet tunnustavat, että tämän jakson tavoitteiden täysimittainen saavuttaminen edellyttää aluetasolla toteutettavia toimenpiteitä ja toimintalinjoja. CARIFORUM-valtiot sopivat lisäävänsä alueen toimintaa, jotta ne voivat tarjota yrityksille sääntelyä ja politiikan puitteet, jotka tukevat kilpailukykyä edistämistä innovaatioiden ja luovuuden avulla.

## 134 artikla

**Osallistuminen puiteohjelmiin**

1. Osapuolten ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden osallistumista toisen osapuolen nykyisiin ja tuleviin puiteohjelmiin, erityisohjelmiin ja muihin toimiin helpotetaan ja edistetään siinä määrin kuin asianomaisen osapuolen sisäiset säännöt, jotka ohjaavat osallistumista kyseisiin ohjelmiin ja toimiin, sen sallivat.

2. CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitea voi antaa suosituksia, joilla helpotetaan CARIFORUMin instituutioiden ja yritysten osallistumista 1 kohdassa tarkoitettuihin ohjelmiin, ja se tarkastelee määrärajojen tällaista osallistumista.

## 135 artikla

**Yhteistyö kilpailukykyä ja innovaatioiden alalla**

1. Osapuolet tunnustavat, että luovuuden ja innovaatioiden edistäminen on olennaisen tärkeää, jotta voitaisiin kehittää yrittäjyyttä ja kilpailukykyä ja saavuttaa tämän sopimuksen yleiset tavoitteet.

2. Jollei 7 ja 134 artiklan määräyksistä muuta johdu, osapuolet tekevät yhteistyötä, mihin sisältyy myös tuen tarjoaminen, seuraavilla aloilla:

- a) yritysten innovaatioiden, monipuolistumisen, nykyaikais-tamisen, kehityksen sekä niiden tuotteiden ja prosessien laadun edistäminen;
- b) luovuuden ja suunnittelun edistäminen, erityisesti mikro-kokoisissa, pienissä ja keskisuurissa yrityksissä, sekä EY-osapuoleissa ja CARIFORUM-valtioissa sijaitsevien suunnittelukeskusverkostojen välisten vaihtojen edistäminen;
- c) vuoropuhelun sekä kokemusten ja tietojen vaihdon edistäminen talouden toimijoiden verkostojen välillä;

- d) tekninen apu, konferenssit, seminaarit, vaihtovierailut, teollisten ja teknisten mahdollisuuksien kartoittaminen ja osallistuminen pyöreän pöydän keskusteluihin sekä yleisiin ja erikoisalojen messuihin;
- e) kontaktien ja teollisen yhteistyön edistäminen talouden toimijoiden välillä, yhteisinvestointien, -hankkeiden ja -verkostojen rohkaisu nykyisten ja tulevien ohjelmien avulla;
- f) tutkimus- ja kehitystoiminnan kumppanuussuhteiden edistäminen CARIFORUM-valtioissa niiden innovaatiojärjestelmien kehittämiseksi; ja
- g) toimien tehostaminen CARIFORUMin ja Euroopan yhteisön kumppanien välisen linkittymisen, innovaatioiden ja teknologian siirron edistämiseksi.
- i) aluetasolla tapahtuva tiedonvaihto alueellisista tiede- ja teknologiaohjelmista;
- j) osallistuminen Euroopan innovaatio- ja teknologiainstituutin osaamis- ja innovointiyhteisöihin.

2. Erityisesti painotetaan inhimillisten voimavarojen kehittämistä tieteellisen ja teknisen erityisosaamisen pitkäkestoisena perustana sekä osapuolten tieteellisten ja teknisten yhteisöjen välisen kestävien yhteyksien luomista sekä kansallisella että alueellisella tasolla.

3. Osapuolten alueella sijaitsevat tutkimuskeskukset, korkeakoulut ja muut sidosryhmät, mukaan luettuina mikroyritykset ja pienet ja keskisuuret yritykset, osallistuvat asianmukaisella tavalla tähän yhteistyöhön.

4. Osapuolet edistävät eri tahojensa osallistumista toistensa tieteellisiin ja teknisiin ohjelmiin, joilla pyritään saavuttamaan molempia osapuolia hyödyttävää tieteellistä erityisosaamista noudattaen tässä yhteydessä kolmansien maiden oikeushenkilöiden osallistumista koskevaa lainsäädäntöään.

#### 136 artikla

#### Tiede- ja teknologiayhteistyö

1. Osapuolet rohkaisevat tutkimuksesta ja teknologian kehittämisestä vastaavia elimiään osallistumaan yhteistoimintaan omien sisäisten sääntöjensä mukaisesti. Yhteistoiminnan muotoja voivat olla seuraavat:

- a) yhteiset aloitteet, joilla lisätään tietoisuutta tiede- ja teknologiakapasiteetin rakentamista koskevista Euroopan yhteisön ohjelmista, tutkimuksen ja teknologian kehittämisen seitsemännnen puiteohjelman ja soveltuvin osin sen mahdollisten seuraajien kansainvälinen ulottuvuus mukaan luettuna;
- b) yhteiset tutkimusverkostot yhteiseen etuun liittyvillä aloilla;
- c) tutkija- ja asiantuntijavaihdot, joilla edistetään seitsemännnen puiteohjelman ja muiden Euroopan yhteisön tutkimusohjelmien hankkeiden valmistelua ja niihin osallistumista;
- d) yhteiset tieteelliset kokoukset tiedonvaihdon ja vuorovaikutuksen edistämiseksi sekä yhteisten tutkimusalojen määrittämiseksi;
- e) sellaisten tieteen ja tekniikan jatko-opintojen edistäminen, joista on pitkällä aikavälillä hyötyä molempien osapuolten kestäväälle kehitykselle;
- f) julkisen ja yksityisen sektorin välisten yhteyksien kehittäminen;
- g) yhteisten toimien arviointi ja tulosten levittäminen;
- h) poliittinen vuoropuhelu sekä tieteellistä tutkimusta ja teknologiaa koskevien tietojen ja kokemusten vaihto alueellisella tasolla;

#### 137 artikla

#### Tietoyhteiskuntaa sekä tieto- ja viestintäteknikkaa koskeva yhteistyö

1. Osapuolet tunnustavat, että tieto- ja viestintäteknikka ovat nyky-yhteiskunnan avainaloja ja ensisijaisen tärkeitä luovuuden, innovaatioiden ja kilpailukyvyyn tukemiselle sekä joustavalle siirtymiselle tietoyhteiskuntaan.

2. Jollei 7 ja 134 artiklan määräyksistä muuta johdu, osapuolet tekevät yhteistyötä, mihin sisältyy myös tuen tarjoaminen, seuraavilla aloilla:

- a) tietoyhteiskunnan eri näkökohdista käytävä vuoropuhelu, jonka aiheena on tietoyhteiskunnan edistäminen ja seuranta;
- b) tiedonvaihto sääntelykysymyksistä;
- c) tiedonvaihto standardi- ja yhteentoimivuuskysymyksistä;
- d) yhteistyön edistäminen tieto- ja viestintäteknikan tutkimuksen ja kehittämisen alalla sekä tieto- ja viestintäteknikkaan pohjautuvien tutkimusinfrastruktuurien alalla;
- e) ei-kaupallisen sisällön ja kokeilusovellusten kehittäminen aloilla, joilla on suuri yhteiskuntavaikutus; ja
- f) tieto- ja viestintäteknikan kapasiteetin rakentaminen, erityisesti verkottumisen, asiantuntijavaihdon ja -koulutuksen edistäminen etenkin sääntelyn alalla.

## 138 artikla

**Ekoinnovaatioita ja uusiutuvaa energiaa koskeva yhteistyö**

1. Jotta kestävä kehitys olisi mahdollista ja voitaisiin maksimoida tästä sopimuksesta johtuvat myönteiset ja minimoida kielteiset ympäristövaikutukset, osapuolet tunnustavat, että on tärkeää tukea innovaatiomuotoja, joista on ympäristölle etua talouden kaikilla aloilla. Tällaisiin ekoinnovaatioiden muotoihin kuuluvat energiatehokkuus ja uusiutuvat energianlähteet.

2. Jollei 7 ja 134 artiklan määräyksistä muuta johdu, osapuolet tekevät yhteistyötä, mihin sisältyy myös tuen tarjoaminen, seuraavilla aloilla:

- a) ympäristöystävällisiin tuotteisiin, tekniikkoihin, tuotantoprosesseihin, palveluihin sekä hallinnon ja liiketoiminnan menetelmiin liittyvät hankkeet, mukaan luettuina hankkeet, jotka liittyvät soveltuviin vedensäästösovelluksiin ja puhtaan kehityksen mekanismin sovelluksiin;
- b) energiatehokkuuteen ja uusiutuvaan energiaan liittyvät hankkeet;
- c) ekoinnovaatioverkostojen ja -klustereiden edistäminen, myös julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuussuhteiden avulla;
- d) tietojen, osaamisen ja asiantuntijoiden vaihto;
- e) tiedotus- ja koulutustoiminta;
- f) tutkimusten valmistelu ja teknisen avun tarjoaminen;
- g) tutkimus- ja kehittämissyhteistyö; ja
- h) kokeilu- ja demonstraatiohankkeet.

## 2 jakso

**Teollis- ja tekijänoikeudet**

## 1 alajakso

**Periaatteet**

## 139 artikla

**Velvoitteiden luonne ja soveltamisala**

1. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot varmistavat sellaisten teollis- ja tekijänoikeuksia koskevien kansainvälisten sopimusten, joiden osapuolia ne ovat, ja teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista tehdyn sopimuksen, joka sisältyy Maailman kauppajärjestön perustamis-sopimuksen liitteeseen IC, jäljempänä 'TRIPS-sopimus', asianmukaisen ja tehokkaan täytäntöönpanon.

2. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot sopivat, että TRIPS-sopimuksen 8 artiklan periaatteita sovelletaan tähän jaksoon. Osapuolet sopivat lisäksi siitä, että teollis- ja tekijänoikeuksien riittävässä ja tehokkaassa täytäntöönpanossa olisi otettava huomioon CARIFORUM-valtioiden kehitystarpeet, tarjottava tasapainoiset oikeudet ja velvoitteet oikeudenhaltijoiden ja käyttäjien kesken sekä sallittava kansanterveyden ja ravitsemuksen suojeleminen EY-osapuolelle ja allekirjoittaneille CARIFORUM-valtioille. Minkään tässä sopimuksessa ei saa tulkita rajoittavan osapuolten ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden mahdollisuuksia tukea lääkkeiden saatavuutta.

3. Tässä sopimuksessa teollis- ja tekijänoikeuksiin sisältyvät tekijänoikeudet (tietokoneohjelmien tekijänoikeudet sekä lähi-oikeudet mukaan luettuina), hyödyllisyysmallit, patentit, myös bioteknisiä keksintöjä koskevat patentit, kasvilajikkeita koskeva suoja, mallit, integroitujen piirien piirimallit (topografiat), maantieteelliset merkinnät, tavaroiden tai palvelujen tavaramerkit, tietokantojen suoja, teollisoikeuden suojelemista koskevan Pariisin yleissopimuksen 10 a artiklan mukainen suoja vilpillisistä kilpailua vastaan sekä julkistamattomien tietojen suoja.

4. Lisäksi ja rajoittamatta niiden nykyisiä ja tulevia kansainvälisiä velvoitteita EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot saattavat tämän jakson määräykset voimaan ja varmistavat niiden riittävän ja tehokkaan täytäntöönpanon viimeistään 1 päivästä tammikuuta 2014, jollei CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitea toisin määrää ottamalla huomioon allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden kehityspainopisteet ja kehitystaso. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot voivat vapaasti määrittää soveltuvat menetelmät tämän jakson määräysten täytäntöönpanemiseksi niiden oikeusjärjestelmässä ja -käytännössä.

5. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot voivat panna lainsäädännössään täytäntöön tämän jakson vaatimuksia laajemman suojan sillä edellytyksellä, että tällainen suoja ei riko tämän jakson määräyksiä, mutta niiden ei tarvitse näin tehdä.

## 140 artikla

**Vähiten kehittyneet maat**

Sen estämättä, mitä 139 artiklan 1 ja 4 kohdassa määrätään, vähiten kehittyneiden maiden, jotka ovat tämän sopimuksen osapuolia, on sovellettava seuraavia määräyksiä ainoastaan tässä vahvistetussa muodossa:

- a) TRIPS-sopimuksen mukaisia velvoitteita samanlaisen aika-  
taulun mukaisesti, jota niiltä voidaan edellyttää TRIPS-  
sopimuksen täytäntöönpanon osalta asiaan liittyvien TRIPS-  
neuvoston päätösten tai muiden sovellettavien WTO:n  
yleisneuvoston päätösten nojalla;

- b) tämän jakson 2 ja 3 alajakson mukaisia velvoitteita viimeistään 1 päivästä tammikuuta 2021, jollei CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitea toisin määrää ottamalla huomioon a alakohdassa tarkoitetut asiaan liittyvät päätökset.

#### 141 artikla

### Alueellinen yhdentyminen

1. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot sitoutuvat edelleen harkitsemaan lisätoimia, jotka johtavat teollisuus- ja tekijänoikeuksien alan syvällisempään yhdentymiseen niiden omalla alueella. Tämä prosessi kattaa teollis- ja tekijänoikeuslainsäädännön pitemmälle menevän yhdenmukaistamisen, etenemisen kohti kansallisten teollis- ja tekijänoikeuksien alueellista hallintaa ja valvontaa sekä tarpeen mukaan alueellisten teollis- ja tekijänoikeuksien perustamisen ja hallinnan.
2. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot sitoutuvat etenemään kohti teollis- ja tekijänoikeuksien suojan yhdenmukaistettua tasoa omilla alueillaan.

#### 142 artikla

### Teknologian siirto

1. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot sopivat teknologian siirtoon vaikuttavia toimintatapojaan ja -linjojaan koskevien näkemysten ja tietojen vaihdosta sekä oman alueensa sisällä että kolmansien maiden kanssa. Tähän sisältyvät erityisesti toimenpiteet, joilla helpotetaan tiedonkulkua, yrityskumppanuuksia, lisenssien myöntämistä ja alihankintaa. Erityistä huomiota on kiinnitettävä edellytyksiin, jotka ovat tarpeen teknologian siirron riittävässä määrin mahdollistavan ympäristön luomiseksi isäntämaissa, inhimillisen pääoman ja oikeudellisten puitteiden kehittämisen kaltaiset kysymykset mukaan luettuina.
2. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot toteuttavat tarvittaessa toimenpiteitä, jotta torjutaan tai valvotaan teollis- ja tekijänoikeuksiin liittyviä lupamenettelyjä tai -ehtoja, jotka voivat vaikuttaa kielteisesti kansainväliseen teknologian siirtoon ja jotka merkitsevät oikeudenhaltijoiden toteuttamaa teollis- ja tekijänoikeuksien väärinkäyttöä tai tietoon liittyvien ilmeisten asymmetrioiden väärinkäyttöä lupaneuvotteluissa.
3. EY-osapuoli helpottaa ja tukee sen alueella instituutioille ja yrityksille myönnettävien sellaisten kannustimien käyttöä, joilla tuetaan teknologian siirtoa CARIFORUM-valtioiden instituutioille ja yrityksille, jotta CARIFORUM-valtiot voisivat rakentaa toimivan teknologiaperustan. EY-osapuoli pyrkii saattamaan kaikki sen tiedossa olevat toimenpiteet CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitean tietoon keskustelua ja tarkastelua varten.

#### 2 alajakso

### Teollis- ja tekijänoikeuksia koskevat normit

#### 143 artikla

### Tekijänoikeus ja lähioikeudet

#### A. Kansainväliset sopimukset

1. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot noudattavat seuraavia:
  - a) Maailman henkisen omaisuuden järjestön (WIPO) tekijänoikeussopimus (Geneve 1996); ja
  - b) WIPO:n esitys- ja äänitesopimus (Geneve 1996).
2. Allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot pyrkivät liittymään Rooman yleissopimukseen esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyriytysten suojaamisesta (1961).

#### B. Oikeuksien kollektiivinen hallinnointi

EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot helpottavat järjestelyjen tekemistä omien yhteisvalvontajärjestöjensä välillä, jotta taataan aluetasolla vastavuoroisesti sisällön käyttöilupien helpompi saanti ja toimitus EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden kaikilla alueilla, jotta oikeudenhaltijat saavat asianmukaisen korvauksen tällaisen sisällön käytöstä.

#### 144 artikla

### Tavaramerkit

#### A. Rekisteröintimenettely

EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot perustavat tavaramerkkien rekisteröintijärjestelmän, jossa jokainen tavaramerkkien hallintoelimen lopullinen päätös perustellaan ja tehdään kirjallisesti. Hakijalla on oltava mahdollisuus hakea muutosta, jos tavaramerkin rekisteröinti evätään, ja mahdollisuus tehdä lopullisesta epäamisestä valitus tuomioistuimeen. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot ottavat lisäksi käyttöön mahdollisuuden vastustaa tavaramerkkien rekisteröintiä sen jälkeen, kun niitä koskevat hakemukset on julkaistu. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot tarjoavat yleisesti saataville tavaramerkkihakemuksia ja tavaramerkkien rekisteröintejä koskevat sähköiset tietokannat.

#### B. Tunnetut tavaramerkit

EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot muistuttavat mieliin TRIPS-sopimuksen mukaisen velvoitteen, jonka mukaan tunnettujen merkien käsitettä sovelletaan palvelumerkkeihin. Määrittäessään, onko tavaramerkki tunnettu, EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot pyrkivät soveltamaan teol-

lis- ja tekijänoikeuksien suojelua käsittelevän Pariisin liiton konferenssin ja WIPO:n yleiskokouksen yhteistä suositusta, joka annettiin kolmannessakymmenennessäljännessä WIPO:n jäsenvaltioiden konferenssien kokouksarjassa 20–29 päivänä syyskuuta 1999.

#### C. Internetin käyttö

EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot hyväksyvät sen, että tarvitaan selkeät oikeudelliset puitteet tavaramerkkien omistajille, jotka haluavat käyttää tavaramerkkejään internetissä ja osallistua sähköisen kaupan kehitykseen; tähän sisältyvät myös säännökset, joilla määritetään, onko jonkin merkin käyttö internetissä osaltaan johtanut merkin hankintaan tai rikkomiseen tai onko tällainen käyttö vilpillistä kilpailua, ja joissa määritetään oikaisukeinot. Näiltä osin EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot pyrkivät soveltamaan merkien ja muiden teollisoikeuksien suojaamista internetissä koskevaa yhteistä suositusta, jonka WIPO on antanut kolmannessakymmenennessäkuudennessa WIPO:n jäsenvaltioiden konferenssien kokouksarjassa 24 päivästä syyskuuta 3 päivään lokakuuta 2001.

#### D. Tavaramerkkilisenssit

EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot pyrkivät soveltamaan teollis- ja tekijänoikeuksien suojelua käsittelevän Pariisin liiton konferenssin ja WIPO:n yleiskokouksen yhteisiä suosituksia tavaramerkkilisensseistä, jotka annettiin kolmannessakymmenennessäviidennessä WIPO:n jäsenvaltioiden konferenssien kokouksarjassa 25 päivästä syyskuuta 3 päivään lokakuuta 2000.

#### E. Kansainväliset sopimukset

EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot pyrkivät liittymään tavaramerkkien kansainvälisestä rekisteröinnistä tehdyn Madridin sopimuksen pöytäkirjaan (1989) ja tarkistettuun tavaramerkkioikeutta koskevaan sopimukseen (2006).

#### F. Poikkeukset tavaramerkillä myönnettyihin oikeuksiin

EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot säätävät kuvaavien termien, myös maantieteellisten nimitysten, oikeudenmukaisesta käytöstä rajoitettuna poikkeuksena tavaramerkkioikeuksiin. Tällaisessa rajoitetussa poikkeuksessa otetaan huomioon tavaramerkin omistajan ja kolmansien osapuolten oikeudet.

#### 145 artikla

#### Maantieteelliset merkinnät

##### A. Alkuperämaan suoja

1. Mikään tässä sopimuksessa ei edellytä, että EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot suojeleisivat alueillaan

maantieteellisiä merkintöjä, joita ei ole suojattu niiden alkuperämaassa.

2. Allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot perustavat omille alueilleen maantieteellisten merkintöjen suojajärjestelmän viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2014. Osapuolet tekevät yhteistyötä CARIFORUM–EY-kauppa- ja kehityskomitean välityksellä 164 artiklan 2 kohdan c alakohdan määräysten mukaisesti, jotta CARIFORUM-valtioiden alueella voitaisiin kehittää maantieteellisiä merkintöjä. Tätä varten CARIFORUM-valtioiden on viimeistään kuuden kuukauden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulosta esitettävä CARIFORUM–EY-kauppa- ja kehityskomitealle keskustelua ja huomioita varten luettelo mahdollisista CARIFORUM-valtioista peräisin olevista maantieteellisistä merkinnöistä

3. Osapuolten on keskusteltava CARIFORUM–EY-kauppa- ja kehityskomitean kanssa tämän artiklan tehokkaasta täytäntöönpanosta ja vaihdettava tietoja maantieteellisiä merkintöjä koskevan lainsäädännön ja politiikan kehityksestä.

##### B. Suojan kesto

1. EY-osapuolella ja allekirjoittaneissa CARIFORUM-valtioissa maantieteellisten merkintöjen osalta myönnettävä suoja myönnetään tapauksen mukaan EY-osapuolen tai kyseisen allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion oikeusjärjestelmän ja -käytännön mukaisesti, ja se on kestoltaan rajaamaton <sup>(1)</sup>.

2. Tällaisella suojalla on varmistettava, että 1 kohdan nojalla suojattujen maantieteellisten merkintöjen käyttäminen tavaroihin on EY-osapuolella ja allekirjoittaneissa CARIFORUM-valtioissa varattu yksinomaan tavaroille, jotka ovat peräisin kyseiseltä maantieteelliseltä alueelta ja jotka on tuotettu soveltuvien tuotemäärittysten mukaisesti.

3. Maantieteellisten merkintöjen osalta EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot kieltävät ja estävät viran puolesta tai asianomaisen osapuolen pyynnöstä

a) riippumatta tuoteluokasta, jossa sitä käytetään, omalla alueellaan minkä tahansa tavan merkitä tai esittää tavara, joka osoittaa tai antaa ymmärtää, että kyseessä oleva tavara on peräisin muulta maantieteelliseltä alueelta kuin sen todelliselta lähtöpaikalta tavalla, joka johtaa yleisöä harhaan tavarantoimittajan alkuperän osalta; tai minkä tahansa muun sellaisen Pariisin yleissopimuksen 10 a artiklan tarkoittaman vilpillisen kilpailun;

b) kaiken tavaroiden suojattujen nimien käytön samassa tuoteluokassa kuin kyseinen maantieteellinen merkintä, kun tavarat eivät ole peräisin osoitetulta maantieteelliseltä alueelta, vaikka

i) tavarantoimittajan alkuperä ilmoitetaan,

<sup>(1)</sup> Tämän artiklan soveltamista varten vähintään kymmenvuotisten, uudistettavissa olevien ja määrältään rajoittamattomien kausien käyttämistä pidetään rajaamattomana.

- ii) kyseinen maantieteellinen merkintä olisi käännetty,
- iii) nimitykseen liittyy ilmaisu, kuten laji, tyyppi, tapa, jäljitelmä, menetelmä tai jokin muu vastaava ilmaisu.

4. Maantieteellisen merkinnän rekisteröinti on voitava peruuttaa. Kaikkien luonnollisten tai oikeushenkilöiden, joilla on asiassa oikeutettu etu, on voitava osallistua tätä tarkoittavaan menettelyyn.

#### C. Yleisnimitykset, kasvilajikkeet, eläinrodut

1. EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden ei edellytetä soveltavan B jaksossa tarkoitettua maantieteellisten merkintöjen suojaa tavaroihin, joiden osalta soveltuva merkintä on sama kuin kyseisistä tavaroista yleiskielessä tavanomaisesti käytettävä yleisnimi niiden alueella.

2. Mikään tässä jaksossa ei edellytä, että EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot soveltavat B jaksossa tarkoitettua maantieteellisten merkintöjen suojaa viini-, kasvi- tai eläintuotteisiin, joiden osalta soveltuva merkintä on sama kuin rypäle- tai kasvilajikkeen tai eläinrodun nimi, jota käytetään EY-osapuolen tai kyseisen allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion alueella tämän sopimuksen voimaantulopäivänä.

3. EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on suojattava homonymiset maantieteelliset merkinnät sillä edellytyksellä, että ensin suojatun maantieteellisen merkinnän ja myöhemmin suojattavan homonymin välillä on käytännössä riittävä ero, kun otetaan huomioon, että tuottajia on kohdeltava tasapuolisesti ja että kuluttajia ei saa johtaa harhaan. EY-osapuoli tai kyseinen allekirjoittanut CARIFORUM-valtio ei saa suojata homonymistä nimeä, joka johtaa kuluttajia harhaan ja saa heidät uskomaan, että tuotteet ovat peräisin toiselta alueelta.

4. Jos EY-osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion maantieteellinen merkintä on homonyminen jonkin kolmannen maan merkinnän kanssa, sovelletaan TRIPS-sopimuksen 23 artiklan 3 kohtaa soveltuvin osin.

#### D. Maantieteellisten merkintöjen ja tavaramerkkien välinen suhde

1. Maantieteellistä merkintää ei saa rekisteröidä EY-osapuolella tai allekirjoittaneissa CARIFORUM-valtioissa, jos rekisteröinti saattaa johtaa kuluttajaa harhaan tuotteen tunnistamisessa tavaramerkin maineen ja tunnettavuuden sekä sen käytössäoloajan pituuden vuoksi.

2. Tämän sopimuksen voimaantulopäivästä alkaen on EY-osapuolella tai allekirjoittaneissa CARIFORUM-valtioissa evättävä sellaisen tavaramerkin rekisteröinti, joka on samanlainen tai samankaltainen kuin EY-osapuolella tai allekirjoittaneissa CARIFORUM-valtioissa B jaksos nojalla suojattu maantieteellinen merkintä tai sisältää tällaisen merkinnän ja joka koskee samaa tuoteluokkaa. Tavaramerkin rekisteröinti on lisäksi evättävä

tällaisissa olosuhteissa EY-osapuolella tai allekirjoittaneissa CARIFORUM-valtioissa, jos tavaramerkin rekisteröintihakemus on jätetty sen päivän jälkeen, jolloin kyseiselle alueelle on haettu maantieteellisen merkinnän suojaa ja maantieteellinen merkintä on tämän jälkeen suojattu.

3. Edellisen kohdan vastaisesti rekisteröidyt tavaramerkit on mitätöitävä.

4. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot varmistavat, että, jollei D jaksos 1, 2 ja 3 kohdan määräyksistä muuta johdu, sellaisen tavaramerkin, jonka käyttö vastaa jotakin B jaksos 3 kohdassa tarkoitettua tilanteista ja jota koskeva rekisteröintihakemus on tehty tai joka on rekisteröity tai jota koskeva oikeus on saatu vilpittömässä mielessä EY-osapuolen tai jonkin allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion alueella tapahtuneella käytöllä, kun tämä on asiaa koskevan lainsäädännön mukaisesti mahdollista, ennen päivää, josta alkaen WTO-velvoitteita sovelletaan EY-osapuolella tai jossakin allekirjoittaneissa CARIFORUM-valtioissa, tai ennen maantieteellistä merkintää koskevan suojahakemuksen tekemispäivää kyseisellä alueella, käyttöä voidaan jatkaa maantieteellisen merkinnän rekisteröinnistä huolimatta, jos EY-osapuolen tai kyseisen allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion lainsäädännössä säädetty tavaramerkin mitättömyys- tai menettämisperusteet eivät toteudu. Tällöin maantieteellisen merkinnän käyttö sallitaan kyseisen tavaramerkin rinnalla.

#### E. Tulevat suojasopimukset

EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot aloittavat viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2014 neuvottelut, joiden tavoitteena on tehdä sopimus maantieteellisten nimitysten suojasta niiden alueella, tämän kuitenkaan rajoittamatta mitään yksittäisiä suojahakemuksia, jotka on mahdollisesti toimitettu suoraan.

#### F. Internetin käyttö

EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot hyväksyvät sen, että tarvitaan selkeät oikeudelliset puitteet maantieteellisten merkintöjen omistajille, jotka haluavat käyttää maantieteellisiä merkintöjään internetissä ja osallistua sähköisen kaupan kehitykseen; tähän sisältyvät myös säännökset, joilla määritetään, onko jonkin merkin käyttö internetissä osaltaan johtanut maantieteellisen nimityksen anastamiseen, sen miellejohdun käyttöön tai hankintaan vilpillisessä mielessä taikka rikkomiseen tai onko tällainen käyttö vilpillistä kilpailua, ja joilla määritetään oikeuskeinot, mahdollinen aluenimen siirto tai peruuttaminen mukaan luettuina. Näiltä osin EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot pyrkivät soveltamaan merkien ja muiden teollisoikeuksien suojaa internetissä koskevaa yhteistä suositusta, jonka WIPO on antanut kolmannessakymmenennessä kuudennessa WIPO:n jäsenvaltioiden konferenssin kokouksarjassa 24 päivästä syyskuuta 3 päivään lokakuuta 2001.



## 146 artikla

**Teollismallit**A. *Kansainväliset sopimukset*

EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot pyrkivät liittymään Haagin sopimukseen teollismallien kansainvälisestä rekisteröinnistä (1999).

B. *Suojan edellytykset*

1. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot säätävät sellaisten itsenäisesti luotujen teollismallien suojasta, jotka ovat uusia tai omaperäisiä ja joilla on yksilöllinen luonne.

2. Mallia pidetään uutena, jos samanlainen malli ei ole tullut tunnetuksi.

3. Mallia pidetään luonteeltaan yksilöllisenä, jos asiantuntevan käyttäjän siitä saama yleisvaikutelma eroaa yleisvaikutelmasta, jonka hän on saanut muista malleista, jotka ovat tulleet tunnetuiksi.

4. Tällainen suoja on tarjottava rekisteröinnillä, ja sillä on myönnettävä niiden haltijoille yksinoikeudet tämän artiklan määräysten mukaisesti. Rekisteröimättömät mallit antavat samat yksinoikeudet, mutta ainoastaan silloin, jos kiistanalainen käyttö on seurausta suojatun mallin kopioinnista. Rekisteröimättömät mallit ja tekstiilituotteiden mallit voidaan suojata mallioikeudella tai tekijänoikeudella.

C. *Poikkeukset*

1. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot voivat säätää rajoitettuja poikkeuksia teollismallien suojaan edellyttäen, että tällaiset poikkeukset eivät ole kohtuuttomasti ristiriidassa suojattujen teollismallien tavanomaisen hyväksikäytön kanssa eivätkä kohtuuttomasti vahingoita teollismallin omistajan oikeutettuja etuja, ottaen huomioon kolmansien osapuolien oikeudet edut.

2. Mallisuoja ei ulotu malleihin, jotka määräytyvät olennaisesti teknisten tai toiminnallisten seikkojen perusteella.

3. Mallioikeutta ei myönnetä malliin, joka on yleisen järjestyksen tai hyvien tapojen vastainen.

D. *Saadut oikeudet*

1. Suojatun teollismallin omistajalla on oltava oikeus estää kolmansia osapuolia ilman hänen suostumustaan valmistamasta, tarjoamasta, myymästä, tuomasta maahan, varastoimasta tai

käyttämästä esineitä, joissa on tai jotka muodostavat suojatun mallin, milloin sellaisiin toimiin ryhdytään kaupallisessa tarkoituksessa tai toimet kohtuuttomasti haittaavat mallin tavanomaista käyttöä tai eivät ole yhdenmukaisia hyvän kauppatavan kanssa.

2. Rekisteröimättömien mallien osalta kiistanalaista käyttöä ei pidetä suojatun mallin jäljentämisestä johtuvana, jos se on seurausta itsenäisestä luovasta työstä, jonka tekijän voidaan kohtuudella olettaa olleen tietämätön mallin haltijan tunnetuksi tekemästä mallista.

E. *Suojan kesto*

1. EY-osapuolella ja allekirjoittaneissa CARIFORUM-valtioissa rekisteröinnin jälkeen saatavilla olevan alkuperäisen suojan kesto on vähintään viisi vuotta. Oikeudenhaltijan pyynnöstä rekisteröinti uudistetaan yhdeksi tai useammaksi viiden vuoden kaudeksi mutta enintään 25 vuodeksi hakemuksen jättöpäivästä sillä edellytyksellä, että uudistamista koskeva maksu on suoritettu.

2. EY-osapuolella ja allekirjoittaneissa CARIFORUM-valtioissa rekisteröimättömille malleille saatavilla olevan alkuperäisen suojan kesto on vähintään kolme vuotta siitä päivästä, jona malli tarjottiin yleisesti saataville niiden alueella.

F. *Suhde tekijänoikeuteen*

Tämän artiklan mukaisesti yhdessä osapuolella tai allekirjoittaneissa CARIFORUM-valtioissa rekisteröityä mallia koskevalla oikeudella suojattu malli voidaan suojata myös kyseisen osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion tekijänoikeuslain nojalla siitä päivästä lähtien, jona malli on luotu tai saatettu johonkin muotoon.

## 147 artikla

**Patentit**A. *Kansainväliset sopimukset*

1. EY-osapuoli noudattaa seuraavia:

a) patenttityhteistyösopimus (Washington, 1970, viimeksi muutettu vuonna 1984);

b) patenttilainsäädäntöä koskeva sopimus (Geneve 2000);

c) Budapestin sopimus mikro-organismien tallettamisen kansainvälisestä tunnustamisesta patentinhakumenettelyä varten (1977, muutettu vuonna 1980).

2. Allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot liittyvät seuraaviin:
- patenttityhteistyösopimus (Washington, 1970, viimeksi muutettu vuonna 1984);
  - Budapestin sopimus mikro-organismien tallettamisen kansainvälisestä tunnustamisesta patentinhakumenettelyä varten (1977, muutettu vuonna 1980).
3. Allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot pyrkivät liittymään patenttilainsäädäntöä koskevaan sopimukseen (Geneve 2000).

B. *Patentit ja kansanterveys*

EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot tunnustavat merkityksen, joka on 14 päivänä marraskuuta 2001 WTO:n ministerikokouksessa TRIPS-sopimuksesta ja kansanterveydestä annetulla Dohan julistuksella sekä WTO:n yleisneuvoston 30 päivänä elokuuta 2003 tekemällä päätöksellä TRIPS-sopimuksesta ja kansanterveydestä annetun Dohan julistuksen 6 artiklasta, ja sopivat toteuttavansa tarvittavia toimia, jotta Genevessä 6 päivänä joulukuuta 2005 tehty pöytäkirja TRIPS-sopimuksen muuttamisesta hyväksytään.

148 artikla

**Hyödyllisyysmallit**

A. *Suojan edellytykset*

- EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot voivat tarjota suojan kaikille jonkin tekniikan alan tuotteille tai prosesseille sillä edellytyksellä, että ne ovat uusia, niihin liittyy jonkinasteinen keksinnöllisyys ja niitä voidaan soveltaa teollisesti.
- EY-sopimuspuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot voivat sulkea suojan ulkopuolelle kaikki sellaiset tuotteet ja prosessit, joiden kaupallisen hyödyntämisen estäminen niiden alueella on välttämätöntä yleisen järjestyksen tai moraalin suojelemiseksi, ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojelemiseksi tai ympäristölle aiheutuvan vakavan haitan välttämiseksi edellyttäen, että suojan ulkopuolelle sulkeminen ei perustu yksinomaan siihen, että kansallinen laki kieltää tällaisen hyödyntämisen.
- EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot voivat lisäksi sulkea suojan ulkopuolelle
  - diagnostiset, terapeuttiset tai kirurgiset menetelmät, joita käytetään ihmisiin tai eläimiin;
  - jollei 150 artiklasta muuta johdu, kasvit ja eläimet, ei kuitenkaan mikro-organismeja, samoin kuin sellaiset olennaisesti biologiset menetelmät kasvien ja eläinten valmistamiseksi, jotka ovat muita kuin ei-biologisia tai mikrobiologisia.
- Tämän artiklan määräykset eivät rajoita EY-osapuolen tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden nykyisen lainsäädännön soveltamista.

B. *Suojan kesto*

Saatavilla olevan suojan kesto on vähintään viisi ja enintään kymmenen vuotta hakemuksen jättöpäivästä alkaen tai etuoikeuspäivästä alkaen, jos haetaan etuoikeutta.

C. *Suhde patenteihin*

1. Kaikkia muita TRIPS-sopimuksen 5 jaksossa tarkoitettuja patenttien edellytyksiä ja joustoja sovelletaan soveltuvin osin hyödyllisyysmalleihin, erityisesti niitä, joita kansanterveyden turvaaminen mahdollisesti edellyttää.

2. Patenttihakemus voidaan muuttaa hyödyllisyysmallin suojaa koskevaksi hakemukseksi sillä edellytyksellä, että muuttamista koskeva hakemus tehdään ennen patentin myöntämistä.

149 artikla

**Kasvilajikkeet**

1. EY-osapuolella ja allekirjoittaneilla CARIFORUM-valtioilla on oikeus säätää poikkeuksista kasvinjalostajille myönnettäviin yksinoikeuksiin, jotta maanviljelijät voivat säilyttää, käyttää ja vaihtaa suojattuja tilalla kerättyjä siemeniä tai lisäysaineistoa.

2. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot säätävät kasvilajien suojasta TRIPS-sopimuksen mukaisesti. Näiltä osin ne tarkastelevat liittymistä uusien kasvilajikkeiden suojaamista koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen – UPOV (1991).

150 artikla

**Geenivarat, perinteinen tieto ja kansanperinne**

1. EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on oma kansallinen lainsäädäntönsä huomioon ottaen tunnustettava, suojeltava ja ylläpidettävä perinteisiä elämäntapoja noudattavien alkuperäis- ja paikallisyhteisöjen tietämystä, innovaatioita ja käytäntöjä sikäli kuin niillä on vaikutusta biologisen monimuotoisuuden säilyttämiseen ja kestävään käyttöön sekä edistettävä niiden laajempaa soveltamista tämän tietämyksen, innovaatioiden ja käytäntöjen haltijoiden suostumuksella ja myötävaikutuksella sekä rohkaistava tällaisen tietämyksen, innovaatioiden ja käytäntöjen hyödyntämisen tuomien etujen jakamista tasapuolisesti.

2. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot tunnustavat, että kansallinen lainsäädäntö huomioon ottaen on tärkeää toteuttaa soveltuvia toimenpiteitä perinteisen tietämyksen säilyttämiseksi, ja sopivat jatkavansa työtä, jotta voitaisiin päästä kansainväliseen sopimukseen *sui generis* -malleista perinteisen tietämyksen oikeudellista suoja varten.

3. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot sopivat, että tämän alajakson patenttimääräykset ja biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus on pantava täytäntöön toisiaan tukevalla tavalla.



4. Kun kyseessä on patenttihakemus, jonka kohteena olevassa keksinnössä käytetään biologista materiaalia kyseisen keksinnön olennaisena osana, EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot voivat edellyttää osana hallinnollisia vaatimuksia, että hakija nimeää käyttämänsä ja osana keksintöä kuvaamansa biologisen materiaalin lähteet.

5. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot sopivat asiaan vaikuttavia monenkeskisiä neuvotteluja koskevien säännöllisestä näkemysten ja tietojen vaihdosta

- a) WIPOssa kysymyksistä, joita käsitellään WIPO:n hallitustenvälisessä komiteassa, joka käsittelee geenivarjoja, perinteistä tietoa ja kansanperinnettä; ja
- b) WTO:ssa kysymyksistä, jotka liittyvät TRIPS-sopimuksen ja biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen väliseen suhteeseen sekä perinteisen tiedon ja kansanperinteen suojeluun.

6. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot sopivat siitä, että 5 kohdassa tarkoitettujen monenvälisten, tähän aiheeseen liittyvien keskustelujen päättymisen jälkeen tätä artiklaa tarkastellaan EY-osapuolen tai jonkin allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion pyynnöstä CARIFORUM-EY-yhteisneuvostossa tällaisissa monenvälisissä keskusteluissa saatujen tulosten pohjalta.

### 3 alajakso

#### Toellis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpano

##### 151 artikla

#### Yleiset velvollisuudet

1. Rajoittamatta niille TRIPS-sopimuksesta ja erityisesti sen III osasta koituvia oikeuksia ja velvoitteita EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on säädettävä tarvittavat toimenpiteet, menettelyt ja oikeussuojakeinot tässä jaksossa tarkoitettujen teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseksi. Näiden toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen on oltava oikeudenmukaisia ja tasapuolisia, ne eivät saa olla liian monimutkaisia tai kalliita eivätkä ne saa sisältää kohtuuttomia määräaikoja tai johtaa aiheettomiin viivytyksiin.

2. Näiden toimenpiteiden ja oikeussuojakeinojen on myös oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia, ja niitä on sovellettava siten, että vältetään luomasta esteitä lailliselle kaupankäynnille ja säädetään takeista niiden väärinkäytön estämiseksi.

##### 152 artikla

#### Oikeutetut hakijat

EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on myönnettävä oikeus pyytää tässä jaksossa ja TRIPS-sopimuksen

III osassa tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista seuraaville:

- a) sovellettavan lainsäädännön mukaisesti teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoille;
- b) kaikille muille henkilöille, joilla on oikeus käyttää näitä oikeuksia, erityisesti käyttöluvan haltijoille, jos sovellettava lainsäädäntö sen sallii ja mainitun lainsäädännön mukaisesti;
- c) teollis- ja tekijänoikeuksia kollektiivisesti hallinnoiville elimille, joilla on säännönmukaisesti tunnustettu oikeus edustaa teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoita, jos sovellettava lainsäädäntö sen sallii ja mainitun lainsäädännön mukaisesti;
- d) alan edunvalvonnasta vastaaville elimille, joilla on säännönmukaisesti tunnustettu oikeus edustaa teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoita, jos sovellettava lainsäädäntö sen sallii ja mainitun lainsäädännön mukaisesti.

##### 153 artikla

#### Todistusaineisto

Jos teollis- ja tekijänoikeuksien loukkaus on toteutettu kaupallisessa laajuudessa, EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on toteutettava tarpeelliset toimenpiteet sen mahdollistamiseksi, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat pyynnöstä antaa tarvittaessa määräyksen esittää pankki-, rahoitus- tai kaupallisia asiakirjoja, jotka ovat vastapuolen hallussa, edellyttäen, että luottamuksellisten tietojen suoja taataan.

##### 154 artikla

#### Toimenpiteet todisteiden suojaamiseksi

EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on varmistettava, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat jo ennen pääasiaa koskevan kanteen nostamista sen osapuolen hakemuksesta, joka on esittänyt kohtuullisesti saatavissa olevaa todistusaineistoa tukeakseen väitteitään teollis- tai tekijänoikeutensa loukkaamisesta tai tällaisen loukkaamisen uhasta, määrätä nopeita ja tehokkaita väliaikaisia toimia väitettyyn loukkaamiseen liittyvän asiaankuuluvan todistusaineiston suojaamiseksi edellyttäen, että luottamuksellisten tietojen suoja taataan. Nämä toimet voivat sisältää riidanalaisten tavaroiden yksityiskohtaisen kuvauksen ja mahdollisen näytteiden otton, tai riidanalaisten tavaroiden ja soveltuviissa tapauksissa näiden tavaroiden valmistuksessa ja/tai jakelussa käytettyjen materiaalien ja välineiden sekä tavaroihin liittyvien asiakirjojen haltuunoton.

##### 155 artikla

#### Tiedonsaantioikeus

1. EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on varmistettava, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat teollis- tai tekijänoikeuden loukkausta koskevan oikeudenkäyn-

nin yhteydessä kantajan perustellusta ja oikeasuhteisesta pyynnöstä määrätä, että sellaisten tavaroiden ja palvelujen alkuperästä ja jakeluverkosta, jotka loukkaavat teollis- tai tekijänoikeutta, annetaan tietoja sellaisen teollis- tai tekijänoikeuksia loukanneen ja/tai kenen tahansa muun henkilön toimesta,

- a) jonka on todettu pitävän hallussaan riidanalaisia tavaroita kaupallisessa laajuudessa;
- b) joka on tavattu käyttämästä riidanalaisia palveluja kaupallisessa laajuudessa;
- c) jonka on todettu tarjoavan loukkaavassa toiminnassa käytettäviä palveluja kaupallisessa laajuudessa; tai
- d) jonka a, b tai c alakohdassa tarkoitettu henkilö on osoittanut osallistuneen kyseisten tavaroiden tuottamiseen, valmistukseen tai jakeluun tai näiden palvelujen tarjoamiseen.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettuihin tietoihin sisältyvät tapauksen mukaan

- a) tuotteen tai palvelujen tuottajien, valmistajien, jakelijoiden, toimittajien ja muiden aikaisempien haltijoiden sekä aiottujen tukku- ja vähittäiskauppiain nimet ja osoitteet;
- b) tiedot tuotettujen, valmistettujen, toimitettujen, vastaanotettujen tai tilattujen tavaroiden taikka palveluiden määrästä sekä kyseisistä tavaroista tai palveluista saaduista hinnoista.

3. Edellä 1 ja 2 kohdan säännöksiä sovelletaan rajoittamatta muita laissa annettuja säännöksiä, jotka

- a) antavat oikeuden haltijalle oikeuden saaja laajempia tietoja;
- b) koskevat tämän artiklan nojalla ilmoitettujen tietojen käyttöä rikos- tai siviilioikeudellisessa menettelyssä;
- c) koskevat vastuuta tiedonsaantioikeuden väärinkäytöstä;
- d) antavat mahdollisuuden kieltäytyä sellaisten tietojen antamisesta, jotka pakottaisivat 1 kohdassa tarkoitettua henkilön myöntämään oman tai lähisukulaisensa osallisuuden teollis- tai tekijänoikeuden loukkaukseen; tai
- e) koskevat tietolähteiden luottamuksellisuuden suojaa tai henkilötietojen käsittelyä.

#### 156 artikla

#### Turvaamis- ja säilyttämistoimenpiteet

1. EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on varmistettava, että oikeusviranomaiset voivat määrätä hakijan pyynnöstä väliaikaisen kiellon, jonka tarkoituksena on estää

teollis- tai tekijänoikeuden välittömät loukkaukset tai kieltää väliaikaisesti ja, jos kansallinen lainsäädäntö sen mahdollistaa, tarvittaessa uhkasakon uhalla kyseisen oikeuden väitettyn loukkausten jatkaminen tai asettaa jatkamisen ehdoksi oikeudenhaltijalle kuuluvan korvauksen takaamiseen tarkoitettuja vakuudet, kun loukkaus on todettu. Väliaikainen kieltäminen voidaan määrätä samoin edellytyksin välittäjälle, jonka palveluja kolmas osapuoli käyttää loukatakseen teollis- tai tekijänoikeutta.

2. Väliaikaisella kiellolla voidaan myös määrätä takavarikoitaviksi tai luovutettaviksi sellaiset tavarat, joiden epäillään loukkaavan teollis- tai tekijänoikeutta, jotta voidaan estää niiden saattaminen jakelukanavien piiriin tai levittäminen jakelukanavia pitkin.

3. Kaupallisessa laajuudessa tehtyjen loukkausten osalta EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on varmistettava, että jos hakija osoittaa olosuhteet, jotka saattavat uhata vahingonkorvauksen maksamista, oikeusviranomaiset voivat määrätä väitety loukkaajan irtainta ja kiinteää omaisuutta asetettavaksi hukkamiskieltoon sekä myös tämän pankkitilit ja muut varat jäädytettäväksi. Tässä tarkoituksessa toimivaltaiset viranomaiset voivat määrätä esitettäväksi pankki-, rahoitus- tai kaupallisia asiakirjoja tai antaa asianmukaisen pääsyn asiaankuuluviin tietoihin.

#### 157 artikla

#### Korjaavat toimenpiteet

1. EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on varmistettava, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat hakijan pyynnöstä ja rajoittamatta oikeudenhaltijalle loukkauksen johdosta kuuluvaa vahingonkorvausta sekä ilman minkäänlaista tästä johtuvaa korvausta määrätä, että sellaiset tavarat, joiden ne ovat todenneet loukkaavan teollis- tai tekijänoikeutta, vedetään takaisin, poistetaan lopullisesti markkinointikanavasta tai hävitetään.

2. EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on varmistettava, että nämä toimenpiteet toteutetaan oikeudenloukkaajan kustannuksella, jollei tämän esteeksi vedota erityisiin syihin.

#### 158 artikla

#### Kieltotuomiot

EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on varmistettava, että kun teollis- tai tekijänoikeuden loukkauksen toteava oikeuden päätös on tehty, toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat antaa loukkaajaa vastaan kieltotuomion, jonka tarkoituksena on kieltää loukkauksen jatkaminen. Jos kansallinen lainsäädäntö sen sallii, kieltotuomion noudattamatta jättämisestä voidaan tarvittaessa määrätä uhkasakko tuomion noudattamisen

varmistamiseksi. EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on myös varmistettava, että oikeudenhaltijoilla on mahdollisuus hakea kieltotuomiota sellaisia välittäjiä vastaan, joiden palveluja kolmannet osapuolet käyttävät teollis- tai tekijänoikeuden loukkaamiseksi.

## 159 artikla

**Vaihtoehtoiset toimenpiteet**

EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot voivat säätää, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat soveltuviin tapauksissa määrätä sen henkilön pyynnöstä, johon TRIPS-sopimuksen III osassa ja tässä jaksossa määrätty toimenpide voidaan kohdistaa, että vahingon kärsineelle osapuolelle maksetaan TRIPS-sopimuksen III osassa tai tässä luvussa tarkoitettujen toimenpiteiden soveltamisen sijasta rahallinen hyvitys, jos kyseinen henkilö on toiminut ilman tuottamusta tai laiminlyöntiä, jos kyseisten toimenpiteiden täytäntöönpano aiheuttaisi tälle henkilölle suhteetonta vahinkoa ja jos vahingon kärsineelle osapuolelle maksettavaa rahallista hyvitystä voidaan kohtuudella pitää tyydyttävänä.

## 160 artikla

**Vahingonkorvaukset**

1. EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on varmistettava, että määrittäessään vahingonkorvauksia oikeusviranomaisten on

- a) otettava huomioon kaikki asianmukaiset näkökohdat, kuten vahingon kärsineelle osapuolelle aiheutuneet kielteiset taloudelliset seuraukset, saamatta jäänyt voitto mukaan luettuna, loukkaajan saama perusteeton etu ja soveltuviin tapauksissa muita kuin taloudellisia tekijöitä; tai
- b) vaihtoehtona a kohdan säännökselle oikeusviranomaiset voivat soveltuviin tapauksissa määrittää vahingot kiinteänä määränä esimerkiksi vähintään niiden rojaltien tai maksujen määrän perusteella, jotka oikeudenloukkaaja olisi joutunut suorittamaan, jos se olisi pyytänyt lupaa käyttää kyseistä teollis- ja tekijänoikeutta.

2. Jos oikeudenloukkaaja ei ole tiennyt ryhtyvänsä loukkaavaan tekoon tai ryhtyi loukkaavaan tekoon ilman, että hänellä oli riittävät perusteet tietää ryhtyvänsä siihen, EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot voivat säätää, että oikeusviranomaiset voivat määrätä voitot perittäviksi takaisin tai maksettavaksi vahingonkorvauksen, joka voi olla ennalta määrätty.

## 161 artikla

**Oikeudenkäyntikulut**

EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on varmistettava, että niiden kotimaiseen lainsäädäntöön sisältyy

kulujen jakautumista koskevia säännöksiä, joiden mukaisesti aiheutuneet kulut kuuluvat yleensä oikeudenkäynnin hävinneen maksettaviksi, jollei se ole kohtuutonta.

## 162 artikla

**Tuomioistuinten päätösten julkistaminen**

EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on varmistettava, että oikeusviranomaiset voivat teollis- tai tekijänoikeuden loukkauksen johdosta nostetun kanteen yhteydessä kantajan pyynnöstä ja loukkaajan kustannuksella määrätä toteutettaviksi soveltuvia toimenpiteitä päätöstä koskevien tietojen levittämiseksi, mukaan luettuna päätöksen julkistaminen ja sen julkaiseminen kokonaan tai osittain. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot voivat erityisolosuhteiden perusteella säätää muita tarkoituksenmukaisia julkistamistoimenpiteitä, näkyvät ilmoitukset mukaan luettuina.

## 163 artikla

**Toimenpiteet rajalla**

1. Jollei muualla tässä jaksossa toisin määrätä, EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot hyväksyvät menettelyjä, <sup>(1)</sup> joilla varmistetaan, että oikeudenhaltija, jolla on pätevät perusteet epäillä, että voi tapahtua teollis- tai tekijänoikeutta loukkaavien tavaroiden <sup>(2)</sup> tuontia, vientiä, jälleenvientiä, saapumista tullialueelle tai poistumista tullialueelta, asettamista suspensiomenettelyyn tai viemistä vapaa-alueelle tai vapaavarastoon, voi jättää

<sup>(1)</sup> Tämä on ymmärrettävä siten, että mitään veloitetta soveltaa tällaisia menettelyjä ei ole sellaisten tavaroiden maahantuonnin osalta, jotka on asetettu markkinoille toisessa maassa joko oikeudenhaltijan toimesta tai hänen suostumuksellaan.

<sup>(2)</sup> Tässä jaksossa 'teollis- ja tekijänoikeutta loukkaavilla tavaroilla' tarkoitetaan:

- a) "väärrennettyjä tavaroita" eli
  - i) tavaroita, mukaan luettuina niiden pakkaukset, jotka on luvattomasti varustettu tavaramerkillä, joka on samanlainen kuin tällaisille tavaroille asianmukaisesti rekisteröity merkki, tai jota ei olennaisten tuntomerkkiensä perusteella voida erottaa tällaisesta tavaramerkistä, ja joka siten loukkaa tavaramerkin haltijan oikeuksia;
  - ii) mitä tahansa tavaramerkkiä (logo, etiketti, tarra, esite, käyttöohje, takuutodistus), jopa erillään esitettyinä, samoin edellytyksin kuin i alakohdassa tarkoitettuja tavaroita;
  - iii) pakkauksia, jotka on varustettu väärrennetyn tavarain merkillä, yksinään esitettyinä, samoin edellytyksin kuin i alakohdassa tarkoitettuja tavaroita;
- b) "laittomasti valmistettuja tavaroita" eli tavaroita, jotka ovat tai jotka sisältävät ilman tekijänoikeuden tai lähioikeuden tai mallioikeuden haltijan tai oikeudenhaltijan kyseisen tavarain valmistajamaassa asianmukaisesti valtuuttaman henkilön suostumusta tehtyjä jäljennöksiä riippumatta siitä, onko se rekisteröity kansallisessa lainsäädännössä;
- c) tavaroita, jotka EY-osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion, jossa tulliviranomaisten toimenpiteitä koskeva hakemus on tehty, lainsäädännön mukaan loukkaavat

- i) mallia;
- ii) maantieteellistä merkintää.

EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot sopivat tekevänsä yhteistyötä laajentaakseen tämän määritelmän soveltamisalaa kattamaan kaikki teollis- ja tekijänoikeuksia loukkaavat tavarat.

toimivaltaisille hallinto- tai oikeusviranomaisille kirjallisen hake-  
muksen, jotta tulliviranomaiset keskeyttäisivät tällaisten tavaroi-  
den luovutuksen vapaaseen liikkeeseen tai niiden hallussapidon.

2. TRIPS-sopimuksen 52–60 artiklan määräyksiä sovelletaan.  
Kaikki tällaisten määräysten nojalla vahvistettuja tuojaa koskevia  
oikeuksia tai velvoitteita sovelletaan myös tavaroiden viejään tai  
haltijaan.

#### 4 alajakso

##### **Yhteistyö**

#### 164 artikla

##### **Yhteistyö**

1. Yhteistyö on kohdennettava tämän jakson nojalla tehtyjen  
sitoumusten ja velvoitteiden täytäntöönpanon tukemiseen.  
Osapuolet sopivat, että yhteistyötoimet ovat erityisen tärkeitä  
139 ja 140 artiklassa tarkoitettun siirtymäkauden aikana.

2. Jollei 7 artiklan määräyksistä muuta johdu, osapuolet  
sopivat tekevänsä yhteistyötä, mihin sisältyy myös tuen tarjoa-  
minen, seuraavilla aloilla:

a) Alueellisten aloitteiden, organisaatioiden ja toimistojen  
vahvistaminen teollis- ja tekijänoikeuksien alalla, henkilö-  
stön koulutus ja yleisesti saatavilla olevien tietokantojen  
kehittäminen mukaan luettuina, jotta voitaisiin parantaa  
alueellista sääntelyvalmiutta, alueellista lainsäädäntöä ja

aluetasoisista täytäntöönpanoa tämän jakson nojalla tehtyjen  
teollis- ja tekijänoikeuksia koskevien sitoumusten osalta,  
niiden täytäntöönpano mukaan luettuna. Tähän sisältyy  
erityisesti tuki sellaisille maille, jotka eivät ole osapuolia  
mutta haluavat liittyä alueellisiin aloitteisiin, sekä tekijänoi-  
keuden ja lähioikeuksien alueellinen hallinta.

b) Teollis- ja tekijänoikeuksien suojelua ja täytäntöönpanoa  
koskevan kansallisen lainsäädännön valmistelun tukeminen  
sekä teollis- ja tekijänoikeuksien alalla toimivien kotimais-  
ten toimistojen ja muiden virastojen perustamisen ja  
vahvistamisen tukeminen, myös täytäntöönpanohenkilös-  
tön koulutuksen osalta; lisäksi osapuolten ja allekirjoitta-  
neiden CARIFORUM-valtioiden tällaisten virastojen  
yhteistyötapojen tukeminen, jotta helpotettaisiin allekirjoit-  
taneiden CARIFORUM-valtioiden liittymistä tässä jaksossa  
tarkoitettuihin yleissopimuksiin ja niiden noudattamista  
allekirjoittaneissa CARIFORUM-valtioissa.

c) Sellaisten tuotteiden tunnistaminen, jotka voivat saada  
maantieteellisten merkintöjen suojan, ja kaikki muut  
toimet, joilla pyritään saavuttamaan näitä tuotteita koskeva  
maantieteellisten merkintöjen suoja. Toimiessaan näin EY-  
osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot kiinnittä-  
vät erityistä huomiota paikallisen perinnetiedon ja biologi-  
sen monimuotoisuuden tukemiseen ja säilyttämiseen  
maantieteellisten merkintöjen käyttöön ottamisen avulla.

d) Sellaisten kaupan alan tai ammattialojen yhdistysten tai  
organisaatioiden toimintasääntöjen laatiminen, joilla pyri-  
tään edistämään teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöön-  
panoa osapuolten ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-  
valtioiden toimivaltaisia viranomaisia kuullen.

### 3 LUKU

#### **Julkiset hankinnat**

#### 165 artikla

##### **Yleinen tavoite**

Osapuolet tunnustavat avointen tarjouskilpailujen merkityksen  
talouden kehitykselle, ottaen asianmukaisesti huomioon CARI-  
FORUM-valtioiden talouksien erityinen tilanne.

#### 166 artikla

##### **Määritelmät**

Tässä luvussa tarkoitetaan

1) 'julkisella hankinnalla' osapuolten liitteessä VI lueteltujen  
hankintayksiköiden julkisia tarkoituksia varten suorittamaa  
tavaroiden, palvelujen tai niiden yhdistelmien hankintaa,  
mukaan luettuina rakennusurakat, ei kuitenkaan hankin-  
toja, jotka on tarkoitettu kaupalliseen jälleenmyyntiin tai

käytettäväksi tavaroiden tuotannossa tai palvelujen tarjo-  
nassa kaupallista myyntiä varten, jollei toisin ole määri-  
tely. Hankintatapoja ovat muun ohessa ostaminen,  
vuokraaminen ja leasing, johon voi sisältyä ostomahdollis-  
uus;

2) 'hankintayksiköillä' liitteessä VI lueteltuja allekirjoittaneiden  
CARIFORUM-valtioiden ja EY-osapuolen yksiköitä, jotka  
tekevät hankintoja tämän luvun määräysten mukaisesti;

3) 'toimittajalla' jonkin allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion  
tai EY-osapuolen luonnollista tai oikeushenkilöä tai julkista  
elintä taikka tällaisten henkilöiden tai elinten ryhmää, joka  
voi toimittaa tavaroita, tarjota palveluja tai suorittaa  
rakennusurakan. Käsite kattaa sekä tavaroiden toimittajan,  
palveluntarjoajan että urakan suorittajan;

4) 'edellytykset täyttävällä toimittajalla' toimittajaa, joka han-  
kintayksikön mukaan täyttää osallistumisedellytykset;

- 5) 'valintakelpoisella toimittajalla' toimittajaa, joka voi osallistua jonkin osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion tarjoamiin julkisten hankintojen mahdollisuuksiin kotimaisen lainsäädännön mukaisesti ja rajoittamatta tämän luvun määräyksiä;
- 6) 'kestoluettelolla' luetteloa toimittajista, jotka hankintayksikön mukaan täyttävät kyseiseen luetteloon osallistumista koskevat edellytykset; hankintayksikkö aikoo käyttää luetteloa useammin kuin kerran;
- 7) 'oikeushenkilöllä' mitä tahansa sovellettavan lainsäädännön mukaan joko voiton tuottamiseksi tai muuta tarkoitusta varten asianmukaisesti perustettua tai muulla tavoin järjestettyä, yksityisessä tai julkisessa omistuksessa olevaa oikeussubjektia, kuten yrityksiä, säätiöitä, henkilöyhtiöitä, yhteisyrityksiä, yksityisiä elinkeinonharjoittajia tai yhdistyksiä;
- 8) 'osapuolen oikeushenkilöllä' EY-osapuolen tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden lain mukaisesti perustettua tai muulla tavoin järjestettyä oikeushenkilöä. Jos tällaisella oikeushenkilöllä on jonkin allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion tai EY-osapuolen alueella ainoastaan kotipaikka tai keskushallinto, sitä ei katsota osapuolen oikeushenkilöksi, ellei sillä ole merkittäviä liiketoimia tällaisella alueella;
- 9) 'luonnollisella henkilöllä' henkilöä, joka on Euroopan unionin jonkin jäsenvaltion tai jonkin allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion lainsäädännön mukaan kyseisen maan kansalainen;
- 10) palveluihin luetaan mukaan rakennuspalvelut, jollei toisin mainita;
- 11) ilmauksilla 'kirjallinen' tai 'kirjallisesti' tiedottamista sanoja, numeroita ja muita merkkejä käyttäen, myös sähköisten välineiden avulla, niin että sanoma voidaan lukea, toistaa ja säilyttää;
- 12) 'aiottua hankintaa koskevalla ilmoituksella' ilmoitusta, jonka hankintayksikkö julkaisee ja jossa kiinnostuneita toimittajia kehoitetaan jättämään osallistumishakemus tai tarjous tai kumpikin;
- 13) 'avoimella tarjousmenettelyllä' menettelyä, jossa kaikki kiinnostuneet toimittajat voivat jättää tarjouksen;
- 14) 'valikoivalla tarjousmenettelyllä' menettelyä, jossa asiaan liittyvien tämän luvun määräysten mukaisesti tarjousta pyydetään ainoastaan hankintayksiköiden vahvistamat edellytykset täyttäviltä toimittajilta;
- 15) 'rajoitetulla hankintamenettelyllä' menettelyä, jossa hankintayksiköt voivat ottaa yhteyttä valitsemiinsä toimittajiin ja neuvotella sopimusehdoista niistä yhden tai useamman kanssa;
- 16) 'teknisellä eritelmällä' erittelyä, jossa esitetään hankittavan tuotteen tai palvelun ominaisuudet, kuten laatu, käyttöominaisuudet, turvallisuus ja mitat, tunnukset, termistö, pakkaaminen, pakkausmerkinnät ja etiketöinti tai tuotantoprosessit ja -menetelmät sekä tämän luvun piiriin kuuluvien hankintayksiköiden asettamat vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjä koskevat vaatimukset;
- 17) 'vastikkeilla' julkisissa hankinnoissa kaikkia ehtoja, joilla pyritään edistämään paikallista kehitystä tai parantamaan maksutasetta kotimaisuusasteeseen, teknologian lisensointiin, sijoituksiin, vastakauppoihin tai muihin vastaaviin toimiin liittyvillä vaatimuksilla.

## 167 artikla

**Soveltamisala**

1. Tämän luvun määräyksiä sovelletaan ainoastaan liitteessä VI lueteltuihin hankintayksiköihin ja hankintoihin, jotka ylittävät mainitussa liitteessä vahvistetut kynnyksarvot.

2. Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot varmistavat, että niiden hankintayksiköiden tämän luvun piiriin kuuluvat hankinnat toteutetaan avoimesti tämän luvun määräysten ja siihen liittyvien liitteiden mukaisesti ja että kaikkia joko allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden tai EY-osapuolen valintakelpoisia toimittajia kohdellaan tasapuolisesti avoimen ja tehokkaan kilpailun periaatetta noudattaen.

A. *Julkisten hankintojen alueellisten markkinoiden muotoutumiselle annettava tuki*

1. Osapuolet tunnustavat julkisten hankintojen kilpailulle avointen alueellisten markkinoiden muotoutumisen taloudellisen merkityksen.

2. a) Kaikkien tässä tarkoitettujen julkisten hankintojen osalta kukin allekirjoittanut CARIFORUM-valtio, sen hankintayksiköt mukaan luettuina, pyrkii kohtelevaan mihin tahansa CARIFORUM-valtioon sijoittautunutta toimittajaa yhtä edullisella tavalla kuin sen omalle alueelle sijoittautunutta toimittajaa.

b) Tässä tarkoitettuja julkisia hankintoja koskevien toimenpiteiden osalta EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot, niiden hankintayksiköt mukaan luettuina,

i) pyrkivät välttämään kumpaan tahansa osapuoleen sijoittautuneen toimittajan syrjintää joka perustuu siihen, että kyseisen toimittajan tiettyä hankintaa varten tarjoamat tavarat tai palvelut ovat toisen osapuolen tavaroita tai palveluja,

ii) kohtelevat tiettylle alueelle sijoittautunutta toimittajaa yhtä edullisella tavalla kuin toista omalle alueelle sijoittautunutta toimittajaa riippumatta siitä, missä

määrin sillä on sidoksia ulkomaille minkä tahansa CARIFORUM-valtion tai EY-osapuolen luonnolliseen henkilöön tai oikeushenkilöön tai se on sellaisen omistuksessa.

3. Jollei A jakson 4 kohdasta muuta johdu, osapuolet, niiden hankintayksiköt mukaan luettuina, myöntävät kaikkien tässä tarkoitettuja julkisia hankintoja koskevien toimenpiteiden osalta toisen osapuolen tavaroille ja palveluille sekä minkä tahansa osapuolen tavaroita ja palveluita tarjoaville toisen osapuolen toimittajille yhtä edullisen kohtelun kuin kotimarkkinoiden tavaroille, palveluille ja niiden toimittajille.

4. Osapuolten ei tarvitse myöntää A jakson 3 kohdassa tarkoitettua kohtelua, jollei tätä varten ole tehty CARIFORUM-EY-yhteisneuvoston päätöstä. Tällaisessa päätöksessä voidaan tämentää ne osapuolen julkiset hankinnat, joihin 3 kohdassa tarkoitettua kohtelua sovelletaan, sekä tällaisen kohtelun edellytykset.

#### B. Arvon määrittämistä koskevat säännöt

Hankintayksiköt eivät saa valita arvonmäärittämismenetelmää tai jakaa julkista hankintaa osiin tarkoituksin välttää tämän luvun soveltaminen. Arvoa määritettäessä otetaan huomioon kaikenlaiset hyvitykset, mukaan luettuina kaikki saatavat palkkiot, maksut, komissiot ja korot.

#### C. Poikkeukset

1. Minkään tässä luvussa ei saa tulkita estävän jotakin allekirjoittanutta CARIFORUM-valtiota tai EY-osapuolta määräämästä tai panemasta täytäntöön toimenpiteitä, jotka liittyvät vammaisten henkilöiden, hyväntekeväisyysjärjestöjen tai vankityövoiman valmistamiin tavaroihin tai tarjoamiin palveluihin.

2. Tätä lukua ei sovelleta seuraaviin:

- a) maan, rakennusten tai muun kiinteän omaisuuden tai niitä koskevien oikeuksien hankinta tai vuokraus;
- b) muihin kuin sopimus oikeudellisiin sopimuksiin tai jonkin osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion antamaan mihin tahansa tukeen, yhteistyösopimukset, avustukset, lainat, pääomanlisäykset, takuut ja verokannustimet mukaan luettuina;
- c) finanssihallinto- tai talletuspalvelujen, säänneltyjen rahoituslaitosten selvitys- ja hallintopalvelujen tai julkisen velan, myös lainojen, valtionobligaatioiden, velkasitoumusten ja muiden arvopapereiden, myyntiin, lunastukseen ja jakeluun liittyvien palveluiden julkinen hankinta tai ostaminen;
- d) radio- ja televisio toiminnan harjoittajien lähetystoimintaan tarkoitettujen ohjelmien hankinta, kehittäminen, tuotanto tai yhteistuotanto sekä lähetyksia koskevat sopimukset;
- e) välimies- ja sovittelupalvelut;
- f) julkiset työsopimukset;

- g) tutkimus- ja kehittämisspalvelut;
- h) maatalouden tukiohjelmien tuella tuotettujen maataloustuotteiden hankinta ja elintarvikeohjelmat, elintarvikeapu mukaan luettuina;
- i) hallituksen sisäiset hankinnat;
- j) hankinnat, jotka tehdään
  - i) suoraan kansainvälisen avun, kehitysapu mukaan luettuina, antamista varten,
  - ii) jonkin sellaisen kansainväliseen sopimukseen kuuluvan menettelyn tai edellytyksen mukaisesti, joka liittyy joukkojen sijoittamiseen tai hankkeeseen, joka jonkin osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion on tarkoitus toteuttaa yhdessä kolmannen osapuolen kanssa,
  - iii) osapuolen tai kyseisen allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion alueen ulkopuolella sijaitsevien asevoimien tueksi,
  - iv) jonkin kansainvälisen organisaation menettelyn tai edellytyksen mukaisesti tai kansainvälisillä avustuksilla, lainoilla tai muulla tuella rahoitettuna, jos sovellettava menettely tai edellytys ei olisi yhdenmukainen tämän luvun kanssa.

#### 168 artikla

#### Julkisten hankintojen avoimuus

1. Jollei 180 artiklan 4 kohdasta muuta johdu, kukin osapuoli tai allekirjoittanut CARIFORUM-valtio julkaisee viipymättä kaikki yleisesti sovellettavat lait, asetukset, oikeuden päätökset ja hallinnolliset päätökset sekä menettelyt, jotka koskevat tämän luvun piiriin kuuluvia julkisia hankintoja, ja lisäksi yksittäiset hankintamahdollisuudet, liitteessä VII tarkoitettua soveltuvaan julkaisussa, virallisesti nimetyt sähköiset välineet mukaan luettuina. Kukaan osapuoli tai allekirjoittanut CARIFORUM-valtio julkaisee viipymättä samalla tavoin kaikki tällaisiin toimenpiteisiin tehtävät muutokset ja ilmoittaa kohtuullisessa ajassa toisille näistä muutoksista.

2. Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot varmistavat, että niiden hankintayksiköt hoitavat julkisiin hankintamenettelyihin liittyvistä tarjouskilpailuista tiedottamisen tehokkaasti ja välittävät valintakelpoisille toimittajille kaikki tarvittavat tiedot, jotta nämä voivat osallistua kyseisiin hankintamenettelyihin. Kukaan osapuoli perustaa ja pitää yllä soveltuvaan online-palvelua, jolla edistetään tarjouskilpailuja koskevan tiedon tehokasta levittämistä.

- a) Toimittajille annettavissa tarjouskilpailuasiakirjoissa on ilmoitettava kaikki tiedot, jotka ovat tarpeen asianmukaisen tarjouksen jättämistä varten.



- b) Jos yksikkö ei tarjoa maksutta välitöntä mahdollisuutta tutustua sähköisten välineiden avulla kaikkiin tarjousmenettelyä koskeviin asiakirjoihin ja niitä tukeviin asiakirjoihin, sen on saatettava ne viipymättä osapuolten kaikkien valintakelpoisten toimittajien saataville niiden sitä pyytessä.
3. Jollei toisin määrätä, jokaisen tämän luvun piiriin kuuluvan julkisen hankinnan osalta hankintayksiköt julkaisevat etukäteen ilmoituksen aiotusta hankinnasta. Kaikkien ilmoitusten on oltava saatavilla asianomaista hankintamenettelyä koskevan tarjouskilpailun ajan.
4. Kussakin aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa on annettava ainakin seuraavat tiedot:
- hankintayksikön nimi, osoite, telekopionumero, sähköpostiosoite (jos saatavilla) ja tarvittaessa osoite, josta kaikki asianomaiseen hankintaan liittyvät asiakirjat ovat saatavissa;
  - valittu tarjouskilpailumenettely ja sopimuksen muoto;
  - aiotun hankinnan kuvaus sekä keskeiset sopimusehdot;
  - muut mahdolliset edellytykset, jotka toimittajien on täytettävä voidakseen osallistua hankintamenettelyyn;
  - määräajat tarjousten jättämiseksi ja tarvittaessa mahdolliset muut määräajat julkiseen hankintaan osallistumista koskevien pyyntöjen jättämiseksi;
  - kaikki sopimuksen myöntämisessä käytettävät perusteet; ja
  - mahdollisuuksien mukaan maksu- ja muut ehdot.
5. Hankintayksiköitä kannustetaan julkaisemaan mahdollisimman varhain kunakin verovuonna ilmoitus suunnitelluista tulevista julkisista hankinnoista. Ilmoituksessa olisi mainittava hankinnan kohde sekä aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen alustava julkaisupäivä.
6. Yleishyödyllistä toimintaa harjoittavat hankintayksiköt voivat käyttää suunnitellusta hankinnasta annettavaa ilmoitusta ilmoituksena aiotusta hankinnasta edellyttäen, että se sisältää 4 kohdassa tarkoitetuista tiedoista kaikki saatavilla olevat ja että siinä selvästi pyydetään kiinnostuneita toimittajia ilmaisemaan kiinnostuksensa kyseisen yksikön hankintaa kohtaan.

## 169 artikla

**Hankintamenetelmät**

- Hankintayksiköiden on varmistettava, että hankintamenetelmät täsmennetään aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa tai tarjouskilpailuasiakirjoissa, sanotun kuitenkaan rajoittamatta käytettävää julkisten hankintojen menetelmää minkään yksittäisen hankinnan osalta.
- Osapuolten tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden on varmistettava, että niiden lainsäädännössä selvästi säädetään

edellytyksistä, joiden mukaisesti hankintayksiköt voivat käyttää rajoitettuja hankintamenettelyjä. Hankintayksiköt eivät saa käyttää tällaisia menetelmiä rajoittaakseen osallistumista hankintaprosessiin tavalla, joka ei ole avoin.

3. Kun julkinen hankinta hoidetaan sähköisesti, hankintayksikön on

- varmistettava, että hankinta toteutetaan käyttäen yleisesti saatavilla olevia ja yhteentoimivia tietoteknisiä laitteita ja ohjelmistoja, tietojen todentamiseen ja salaamisen käytettävät laitteet ja ohjelmistot mukaan luettuina; ja
- pidettävä yllä mekanismeja, joilla varmistetaan osallistumista koskevien pyyntöjen ja tarjousten koskemattomuus ja estetään niiden asiaton saanti.

## 170 artikla

**Valikoiva tarjouskilpailu**

1. Aina käytettäessä valikoivaa tarjoustarjouskilpailumenettelyä hankintayksiköiden on

- julkaistava aiottua hankintaa koskeva ilmoitus;
- kehotettava aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa valintakelpoisia toimittajia jättämään osallistumista koskevan pyynnön;
- valittava oikeudenmukaisella tavalla tarjoajat, jotka osallistuvat valikoivaan tarjouskilpailumenettelyyn; ja
- ilmoitettava määräaika osallistumista koskevien pyyntöjen jättämiseksi.

2. Hankintayksiköiden on tunnustettava edellytykset täyttäviksi kaikki toimittajat, jotka täyttävät tiettyä aiottua hankintaa koskevat osallistumisedellytykset, jollei hankintayksikkö ilmoita ilmoituksessa tai, jos nämä ovat julkisesti saatavilla, tarjouspyyntöasiakirjoissa mahdollisesta rajoituksesta niiden toimittajien määrään, joiden sallitaan esittää tarjous, sekä tällaisen rajoituksen objektiivisista perusteista.

3. Jos tarjouspyyntöasiakirjat eivät ole julkisesti saatavilla 1 kohdassa tarkoitetun ilmoituksen julkaisupäivästä alkaen, hankintayksiköiden on varmistettava, että tällaiset asiakirjat tarjotaan samanaikaisesti kaikkien valittujen, edellytykset täyttävien toimittajien saataville.

## 171 artikla

**Suljettu tarjouspyyntömenettely**

1. Kun käytetään suljettua tarjouspyyntömenettelyä, hankintayksikkö voi valintansa mukaan olla soveltamatta 168 artiklaa, 169 artiklan 1 ja 3 kohtaa, 170 artiklaa, 173 artiklan 1 kohtaa sekä 174, 175, 176 ja 178 artiklaa.

2. Hankintayksiköt voivat myöntää julkisten hankintojen sopimuksia suljetulla tarjouspyyntömenettelyllä seuraavissa tapauksissa:

- a) jos avoimeen tai valikoivaan tarjouspyyntömenettelyyn ei ole jätetty lainkaan sopivia tarjouksia edellyttäen, etteivät alkuperäistä hankintaa koskeneet vaatimukset ole olennaisesti muuttuneet;
- b) kun teknisistä tai taiteellisista syistä tai yksinoikeuksien suojaamiseen liittyvistä syistä urakan voi suorittaa vain yksi määrätty toimittaja eikä vaihtoehtoista tai korvaavaa ratkaisua ole;
- c) kun hankintayksikön kannalta ennakoimattomiin tapauksiin liittyvien erittäin kiireellisten syiden vuoksi tuotteita tai palveluja ei ole voitu saada ajoissa avoimen tai valikoivan tarjouskilpailun kautta;
- d) kun kyseessä ovat alkuperäisen toimittajan suorittamat tavaroiden tai palvelujen lisätoimitukset, jos toimittajan vaihdos pakottaisi hankintayksikön hankkimaan laitteita tai palveluja, jotka eivät täytä vaatimusta korvattavuudesta jo olemassa olevien, alkuperäisen hankinnan mukaisesti hankittujen laitteiden ja palvelujen kanssa, ja tällainen ero aiheuttaisi merkittävää haittaa tai kustannusten olennaista päällekkäisyyttä hankintayksikölle;
- e) kun hankintayksikkö hankkii prototyypin tai uuden tavarain tai palvelun, joka on kehitetty sen pyynnöstä tietyn tutkimus- tai koetointia, selvitystyötä tai uuden kehittämistä koskevan sopimuksen osana ja sitä varten;
- f) jos alkuperäisissä tarjousmenettelyä koskevissa asiakirjoissa kuvattujen palvelujen täydennykseksi tarvitaan ennakoimattomista syistä lisäpalveluja, jotka eivät sisälly alkuperäiseen sopimukseen mutta liittyvät alkuperäisissä asiakirjoissa määriteltyihin tavoitteisiin. Lisäpalveluja varten myönnettävien sopimusten kokonaisarvo saa kuitenkin olla enintään 50 prosenttia alkuperäisen sopimuksen arvosta;
- g) kun kyseessä ovat uudet palvelut, jotka ovat samoja kuin aiemmat palvelut ja jotka ovat sellaisen perushankkeen mukaisia, joihin alkuperäinen sopimus myönnettiin avoimen tai valikoivan hankintamenettelyn mukaisesti, ja joiden osalta hankintayksikkö on aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa ilmoittanut, että kyseisiin uusiin palveluihin liittyviä sopimuksia myönnettäessä voidaan käyttää suljettua tarjousmenettelyä;
- h) kun tavarat hankitaan raaka-ainemarkkinoilta;
- i) kun sopimus myönnetään suunnittelukilpailun voittajalle; jos voittaja on useampia, ne kaikki kutsutaan neuvotteluihin aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa tai tarjouskilpailuasiakirjoissa esitetyn mukaisesti; ja
- j) kun kyse on tavaroiden hankinnasta poikkeuksellisen edullisissa olosuhteissa, jotka voivat liittyä vain

lyhytaikaisesti ilmenevään epätavalliseen tilanteeseen, kuten selvitystilaan, ylimääräiseen hallintoon tai konkurssiin, mutta ei tavanomaisesta tavaroiden hankinnasta vakituksilta toimittajilta.

#### 172 artikla

#### Alkuperäsäännöt

Tämän luvun soveltamiseksi EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot eivät sovelle EY-osapuolen tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden tuomiin tai tarjoamiin tavaroihin tai palveluihin alkuperäsääntöjä, jotka voivat olla erilaisia kuin alkuperäsäännöt, joita samaan aikaan sovelletaan tavanomaisessa kaupankäynnissä samanlaisten tavaroiden tai palveluiden tuontiin tai hankintaan samasta allekirjoittaneesta CARIFORUM-valtiosta tai EY-osapuolesta.

#### 173 artikla

#### Tekniset eritelmit

1. Tämän luvun tavoitteiden mukaisesti hankintayksiköiden on varmistettava, että tämän luvun piiriin kuuluvaan hankintaan sovellettavat tai sovellettaviksi aiottu tekniset eritelmit annetaan aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa tai tarjouskilpailuasiakirjoissa.

2. Hankintayksikkö ei saa pyytää eikä ottaa vastaan kilpailua rajoittavalla tavalla vaikuttavaa neuvontaa, jota voidaan käyttää tietyssä hankinnassa käytettävien eritelmien valmistelussa tai hyväksynnässä, sellaiselta henkilöltä, jolla voi olla kaupallista mielenkiintoa tätä hankintaa kohtaan.

3. Hankittavien tavaroiden tai palveluiden teknisiä eritelmiä antaessaan hankintayksikön on tarvittaessa

- a) annettava tekniset erittelyt tietoina käyttöominaisuuksista ja toimintavaatimuksista eikä niinkään mallista tai kuvailevista normeista; ja
- b) perustettava tekniset erittelyt kansainvälisiin standardeihin, jos niitä on, ja muussa tapauksessa kansallisiin teknisiin säädöksiin, tunnustettuihin kansallisiin standardeihin tai rakennusohjeisiin.

4. Jos teknisissä erittelyissä käytetään mallia tai kuvailevia ominaisuuksia, hankintayksikön on tarvittaessa sisällytettävä teknisiin erittelyihin esimerkiksi ilmaisu "tai vastaava" ja otettava huomioon tarjoukset, jotka todistetusti täyttävät mallia tai kuvailevia ominaisuuksia koskevat vaatimukset ja ovat aiottuihin tarkoituksiin sopivia.

5. Hankintayksikkö ei saa antaa teknisiä erittelyjä, joissa vaaditaan tiettyä tavaramerkkiä tai kauppanimiä, patenttia, tekijänoikeutta, mallia tai tyyppiä, tiettyä alkuperää, valmistajaa tai toimittajaa taikka viitataan niihin, paitsi jos hankintaa ei voida



muulla tavoin kuvata riittävän tarkasti tai selvästi ja edellyttäen, että tällaisissa tapauksissa tarjousasiakirjoissa on maininta "tai vastaava".

#### 174 artikla

##### Toimittajien kelpoisuuden vahvistaminen

1. Tämän luvun piiriin kuuluvien hankintojen osalta hankintayksiköiden on varmistettava, että kaikki edellytykset ja perusteet, jotka mahdollisesti koskevat julkisiin hankintamenettelyihin osallistumista, ilmoitetaan etukäteen aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa tai tarjouskilpailuasiakirjoissa. Kaikki tällaiset mahdolliset edellytykset ja perusteet olisi rajattava siihen, mikä on olennaisen tärkeää sen varmistamiseksi, että potentiaaliset tarjoajat pystyvät toteuttamaan kyseisen sopimuksen.

2. Allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot ja EY-osapuoli eivät saa asettaa toimittajan julkiseen hankintamenettelyyn osallistumisen ehdoksi sitä, että asianomaisen osapuolen tai valtion hankintayksikkö on aikaisemmin myöntänyt kyseiselle toimittajalle yhden tai useamman sopimuksen tai että toimittajalla on asianomaisella alueella hankittua aikaisempaa työkokemusta. Tätä kohtaa ei sovelleta hankintoihin, jotka koskevat yhteiskunnallista vaikutusta tarkastelevia selvityksiä ja tutkimuksia.

3. Hankintayksikön on perustettava arvionsa tarjoajan taloudellisesta, kaupallisesta ja teknisestä kyvystä edellytyksiin, jotka se on etukäteen maininnut ilmoituksissa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa.

4. Tämän artiklan määräykset eivät estä toimittajan sulkemista pois hankintamenettelystä konkurssiin, väärin ilmoituksiin tai vakavasta rikoksesta annettuun tuomioon liittyvästä tai muusta vastaavasta syystä.

5. Hankintayksiköt voivat pitää yllä kestopuuteloja sillä edellytyksellä, että ilmoitus, jolla kiinnostuneita tarjoajia kehoitetaan hakemaan pääsyä luetteloon

- a) julkaistaan vuosittain; ja
- b) jos luettelo julkaistaan sähköisesti, se on saatavilla jatkuvasti jollakin liitteessä VII luetellulla sähköisellä välineellä.

6. Hankintayksiköiden on varmistettava, että tarjoajat voivat hakea kelpuuttamista milloin hyvänsä, julkaisemalla ilmoituksen, jossa tarjoajia kehoitetaan hakemaan sisällyttämistä luetteloon ja joka sisältää seuraavat tiedot:

- a) kuvaus tavaroista ja palveluista tai niiden luokista, joihin luettelo voidaan käyttää;
- b) osallistumisedellytykset, jotka toimittajien on täytettävä, sekä menetelmät, joilla hankintayksikkö varmentaa, että toimittaja täyttää edellytykset;
- c) hankintayksikön nimi ja osoite ja muut tiedot, joita tarvitaan yhteyden ottamiseen hankintayksikköön ja kaikkien luetteloon liittyvien merkittävien asiakirjojen hankkimiseen; ja

- d) luettelon voimassaolokausi ja sen voimassaolon uudistamistai päättämistapa tai, jos voimassaolokautta ei mainita, ilmoitus siitä, miten luettelon käytön päättämisestä ilmoitetaan.

Hankintayksiköiden on kohtuullisen pituisen ajan kuluessa sisällytettävä luetteloon jokainen edellytykset täyttävä tarjoaja.

7. Jos tarjoaja, jota ei ole vielä kelpuutettu, jättää osallistumishakemuksen ja kaikki siihen liittyvät vaadittavat asiakirjat määräajan sisällä, hankintayksikön on tutkittava ja hyväksyttävä tarjoajan osallistumispyyntö riippumatta siitä, onko käytössä kestopuutelo, jollei hankinta ole niin monimutkainen, ettei yksikkö pysty saattamaan pyynnön arviointia päätökseen. Hankintayksiköiden on myös varmistettava, että toimittaja, joka on hakenut luetteloon pääsyä, saa tiedon tätä koskevasta päätöksestä joutuisasti.

8. Yleishyödyllistä toimintaa harjoittavat hankintayksiköt voivat käyttää ilmoitusta, jolla toimittajia kehoitetaan hakemaan kestopuuteloon sisällyttämistä, aiottua hankintaa koskevana ilmoituksena ja sulkea pois käsittelystä sellaisten toimittajien osallistumishakemukset, joita ei ole kelpuutettu julkisiin hankintoihin sillä perusteella, että hankintayksiköllä ei ole riittävästi aikaa hakemuksen tarkasteluun.

#### 175 artikla

##### Neuvottelut

1. Allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot ja EY-osapuoli voivat säätää hankintayksiköiden käymistä neuvotteluista

- a) sellaisen julkisen hankinnan yhteydessä, jonka osalta ne ovat ilmaisseet tällaisen aikomuksen aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa; tai
- b) jos tarjousten arvioinnissa ilmenee, ettei yksikään niistä ole aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa esitetyillä arviointiperusteilla selvästi edullisin.

2. Hankintayksikön on

- a) varmistettava, että toimittajien mahdollinen poissulkeminen neuvottelujen aikana tehdään hankintaa koskevassa ilmoituksessa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa esitetyillä arviointiperusteilla; ja
- b) kun neuvottelut saadaan päätökseen, annettava yhteinen määräaika, johon mennessä jäljelle jääneiden toimittajien on esitettävä uusi tai tarkistettu tarjous.

#### 176 artikla

##### Tarjousten avaaminen ja sopimusten myöntäminen

1. Kaikki hankintayksiköiden avoimissa tai valikoivissa menettelyissä pyytämät tarjoukset on otettava vastaan ja avattava

sellaisia menettelyjä noudattaen ja sellaisissa olosuhteissa, jotka takaavat prosessin oikeudenmukaisuuden ja avoimuuden.

2. Jollei hankintaviranomainen päättä, että sopimuksen myöntäminen ei ole yleisen edun mukaista, sen on myönnettävä sopimus toimittajalle, jonka on esitettyjen tietojen pohjalta todettu kykenevän toteuttamaan sopimus ja jonka tarjous on joko hinnaltaan edullisin taikka ilmoituksessa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa annettujen erityisten arviointiperusteiden mukaisesti edullisin. Myöntämisen on tapahduttava aiotua hankintaa koskevassa ilmoituksessa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa täsmennytyjen perusteiden ja olennaisten vaatimusten mukaisesti.

#### 177 artikla

##### Tarjouskilpailun ratkaisemisesta tiedottaminen

1. Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot varmistavat, että niiden hankintayksiköt tiedottavat tehokkaasti julkisten hankintamenettelyjen tuloksista.

2. Hankintayksiköiden on viipymättä ja pyynnöstä kirjallisesti ilmoitettava toimittajille päätöksistä, jotka koskevat sopimuksen myöntämistä. Hankintayksiköiden on pyynnöstä ilmoitettava mahdollisille poissuljetuille tarjoajille niiden tarjouksen hylkäämisen syyt ja ne seikat, joiden osalta valitun tarjoajan tarjous oli edullisempi.

3. Hankintayksiköt voivat pidettyä antamasta tiettyjä sopimuksen tekemiseen liittyviä tietoja, jos tällaisten tietojen julkistaminen haittaisi lain täytäntöönpanoa tai olisi muulla tavoin vastoin yleistä etua, vahingoittaisi toimittajien oikeutettuja kaupallisia etuja tai voisi haitata niiden välistä tervettä kilpailua.

4. Jollei 180 artiklan 4 kohdasta muuta johdu, hankintayksikön on viimeistään seitsemänkymmenkahden (72) päivän kuluttua kunkin tämän luvun piiriin kuuluvan sopimuksen myöntämisestä julkaistava ilmoitus liitteessä VII luetellussa soveltuvasa painetussa tai sähköisessä välineessä. Jos käytetään ainoastaan sähköistä välinettä, tietojen on oltava helposti saatavilla kohtuullisen ajan. Ilmoituksen on sisällettävä ainakin seuraavat tiedot:

- a) hankittujen tavaroiden tai palveluiden kuvaus;
- b) hankintayksikön nimi ja osoite;
- c) valitun toimittajan nimi ja osoite;
- d) valitun tarjouksen arvo tai hankintasopimuksen tekemisessä huomioon otettujen tarjousten korkein ja alin arvo;
- e) myöntämispäivä; ja
- f) käytetty julkisen hankinnan menetelmä ja, jos on käytetty suljettua tarjouspyyntömenettelyä, kuvaus tällaisen menetelyn oikeuttavista olosuhteista.

#### 178 artikla

##### Määräajat

1. Määrittäessään tämän luvun piiriin kuuluviin julkisiin hankintoihin mahdollisesti sovellettavia määräaikoja hankintayksiköiden on omien kohtuullisten tarpeidensa mukaisesti otettava huomioon aiotun hankinnan monimutkaisuus ja tarjousten toimittamiseen tavanomaisesti käytävä aika ja muita vastaavia tekijöitä.

2. Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot varmistavat, että niiden hankintayksiköt ottavat asianmukaisesti huomioon julkaisemiseen liittyvät viiveet, kun ne vahvistavat lopullisen määräpäivän tarjousten tai osallistumispyyntöjen taikka kelpoisuuden vahvistamista toimittajien luetteloon merkitsemistä varten koskevien pyyntöjen vastaanottamiselle. Tällaisten määräaikojen, myös niiden mahdollisten jatkamisten, on oltava kaikille kiinnostuneille tai osallistuville toimittajille yhteisiä.

3. Hankintayksiköiden on aiotua hankintaa koskevassa ilmoituksessa ja/tai tarjouskilpailuasiakirjoissa selkeästi määritettävä määräajat, joita sovelletaan kuhunkin hankintaan.

#### 179 artikla

##### Valitusmenettelyt

1. Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot tarjoavat käyttöön avoimet, joutuisat, puolueettomat ja tehokkaat menettelyt, joiden avulla toimittajat voivat valittaa tämän luvun täytäntöönpanemiseen käytettävistä sisäisistä toimenpiteistä julkisissa hankinnoissa, joissa niillä on tai on ollut oikeutettu kaupallinen etu. Tätä varten kukin osapuoli tai allekirjoittanut CARIFORUM-valtio perustaa, nimeää tai osoittaa vähintään yhden puolueettoman hallinto- tai oikeusviranomaisen, joka on riippumaton sen hankintayksiköistä ja joka ottaa vastaan ja tarkastelee tarjoajien valitukset, jotka liittyvät tämän luvun piiriin kuuluviin julkisiin hankintoihin.

2. Kullekin toimittajalle on suotava riittävästi aikaa valituksen valmistelua ja jättämistä varten siitä ajankohdasta lukien, jolloin valituksen perusteen voidaan kohtuudella olettaa tulleen toimittajan tietoon. Tämä kohta ei estä osapuolia tai allekirjoittaneita CARIFORUM-valtioita edellyttämästä, että valituksen tekijät jättävät valitukset kohtuullisen ajan kuluessa, sillä edellytyksellä, että tällaisesta ajasta on ilmoitettu ennalta.

3. Hankintayksiköiden on varmistettava, että ne voivat vastata tarkastelupyyntöihin pitämällä tätä varten kohtuullisesti kirjaa kaikista tämän luvun piiriin kuuluvista julkisista hankinnoista.

4. Valitusmenettelyssä on tarjottava tehokkaita ja nopeita väliaikaisia toimenpiteitä tämän luvun määräysten rikkomisen korjaamiseksi.

## 180 artikla

**Täytäntöönpanojakso**

1. Jotta allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot voivat saattaa omat toimenpiteensä kaikkia tämän luvun mukaisia erityisiä menettelyä koskevia velvoitteita vastaaviksi, niille on varattu kahden vuoden täytäntöönpanojakso tämän sopimuksen voimaantulusta alkaen.

2. Jos täytäntöönpanojakson lopussa toteutettavassa tarkastelussaan CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitea toteaa, että yksi tai useampi allekirjoittanut CARIFORUM-valtio tarvitsee yhden lisävuoden saattaakseen toimenpiteensä tämän luvun mukaisia velvoitteita vastaaviksi, CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitea voi jatkaa 1 kohdassa tarkoitettua täytäntöönpanokautta yhdellä lisävuodella kyseisten allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden osalta.

3. Poiketen siitä, mitä edellä 1 ja 2 kohdassa säädetään, Antigua ja Barbuda, Belize, Dominican liittovaltio, Grenada, Haitin tasavalta, Saint Christopher ja Nevis, Saint Lucia sekä Saint Vincent ja Grenadiinit saavat viiden (5) vuoden täytäntöönpanokauden.

4. Edellä 168 artiklan 1 kohdassa ja 2 kohdan viimeisessä virkkeessä, 170 artiklan 1 kohdan a alakohdassa ja 177 artiklan 4 kohdassa määrätyt vaatimukset tulevat voimaan allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden osalta vasta, kun niillä on vaadittavat valmiudet mainittujen vaatimusten täytäntöönpanemiseksi, mutta kuitenkin viimeistään 5 vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulosta.

## 181 artikla

**Uudelleentarkastelua koskeva lauseke**

CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitea tarkastelee tämän luvun toimintaa joka kolmas vuosi, myös sen kattavuuteen

mahdollisesti tehtävien muutosten osalta, ja se voi tarvittaessa antaa tätä koskevia soveltuvia suosituksia CARIFORUM-EY-yhteisneuvostolle. Toteuttaessaan tätä tehtävää CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitea voi myös antaa soveltuvia suosituksia osapuolten laajemmasta yhteistyöstä julkisten hankintojen ja tämän luvun täytäntöönpanon alalla, sanotun kuitenkin rajoittamatta 182 artiklan määräyksiä.

## 182 artikla

**Yhteistyö**

1. Osapuolet tunnustavat yhteistyön merkityksen, kun pyritään helpottamaan sitoumusten täytäntöönpanoa ja saavuttamaan tämän luvun tavoitteet.

2. Jollei 7 artiklan määräyksistä muuta johdu, osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä, mihin sisältyy myös tuen tarjoaminen, ja sopivat soveltuvien yhteyspisteiden perustamisesta seuraavilla aloilla:

- a) kokemusten ja tietojen vaihto parhaista toimintatavoista ja sääntelypuutteista;
- b) soveltuvien järjestelmien ja mekanismien perustaminen ja ylläpito tämän luvun mukaisten velvoitteiden noudattamisen tueksi; ja
- c) aluetasoisien online-palvelun luominen tarjouskilpailuja koskevan tiedon tehokasta levittämistä varten, jotta parannetaan kaikkien yritysten tietoisuutta julkisia hankintoja koskevista menettelytavoista.

## 4 LUKU

**Ympäristö**

## 183 artikla

**Tavoitteet ja yhteys kestäväan kehitykseen**

1. Osapuolet vahvistavat uudelleen, että luonnonvarojen ja ympäristön kestävä hallinnan periaatteita on sovellettava ja ne on otettava niiden kumppanuuden kiinteäksi osaksi sen kaikilla tasoilla osana niiden laaja-alaista sitoutumista kestäväan kehitykseen Cotonoun sopimuksen 1 ja 2 artiklassa esitetyn mukaisesti.

2. Osapuolet muistuttavat mieliin, että Cotonoun sopimuksen 32 artiklaan sisältyvät temaattisina ja laaja-alaisina aiheina ympäristö ja luonnonvarat ja että Cotonoun sopimuksen 2 artiklassa esitetyt omistajuuden, osallistumisen, vuoropuhelun ja eriyttämisen periaatteet ovat tämän vuoksi erityisen merkittäviä.

3. Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot ovat vakaasti päättäneet säilyttää, suojella ja parantaa ympäristöä,

myös sellaisten monenvälisen ja alueellisten ympäristösopimusten avulla, joiden osapuolia ne ovat.

4. Osapuolet vahvistavat sitoumuksensa edistää kansainvälisen kaupan kehittämistä niin, että varmistetaan ympäristön kestävä ja järkevä hoito niiden tällä alalla tekemien sitoumusten mukaisesti, sellaiset kansainväliset sopimukset mukaan luettuina, joiden osapuolia ne ovat, sekä osapuolten kehitystaso asianmukaisesti huomioon ottaen.

5. Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot ovat lujasti päättäneet ponnistella helpottaakseen sellaista tavara- ja palvelukauppaa, jota osapuolet pitävät hyödyllisenä ympäristölle. Tällaisiin tuotteisiin voi sisältyä ympäristöteknologiaa, uusiutuvaa energiaa käyttäviä ja energiatehokkaita tavaroita ja palveluita sekä ympäristömerkillä varustettuja tavaroita.

## 184 artikla

**Suojan tasot ja oikeus sääntelyyn**

1. Samalla kun ne tunnustavat osapuolten ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden oikeuden sääntelyyn, jotta ne voisivat saavuttaa omantasoisensa kotimaisen ympäristön ja kansanterveyden suojelun ja omat kestävän kehityksen painopisteensä sekä antaa tai muuttaa vastaavasti ympäristölainsäädäntöään ja -toimintalinjoaan, kukin osapuoli ja allekirjoittanut CARIFORUM-valtio pyrkii varmistamaan, että sen omassa ympäristössä ja kansanterveyttä koskevassa lainsäädännössä ja toimintalinjoissa määrätään korkeatasoisesta ympäristön ja kansanterveyden suojasta ja tuetaan sitä, ja pyrkii jatkuvasti parantamaan tällaista lainsäädäntöä ja toimintalinjoja.

2. Osapuolet ovat samaa mieltä siitä, että CARIFORUM-valtioiden erityistarpeet ja -vaatimukset on otettava huomioon suunniteltaessa ja toteutettaessa ympäristön ja kansanterveyden suojeluun tähtäviä toimenpiteitä, jotka voivat vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan.

3. Edellyttäen, että tällaisia toimenpiteitä ei sovelleta tavalla, joka johtaisi mielivaltaiseen tai perusteettomaan syrjintään osapuolten välillä tai kaupan peiteltyyn rajoittamiseen niiden välillä, minkään tässä sopimuksessa ei saa tulkita estävän mitään osapuolta ja allekirjoittaneita CARIFORUM-valtioita hyväksymästä tai ylläpitämästä toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojelemiseksi tai liittyvät luonnonvarojen säilyttämiseen tai ympäristönsuojeluun.

## 185 artikla

**Alueellinen yhdyntymisen ja kansainvälisten ympäristöstandardien käyttäminen**

Kun otetaan huomioon niiden alueisiin kohdistuvat ympäristöhaasteet ja pyritään edistämään kansainvälisen kaupan kehitystä siten, että varmistetaan ympäristön kestävä ja terve hoitaminen, osapuolet tunnustavat, että on tärkeää luoda tehokkaita alueellisen tason strategioita ja toimenpiteitä. Osapuolet ovat samaa mieltä siitä, että mikäli soveltuvat ympäristöstandardit puuttuvat kansallisesta ja alueellisesta lainsäädännöstä, ne pyrkivät hyväksymään ja panemaan täytäntöön soveltuvat kansainväliset standardit, suuntaviivat tai suositukset, kun tämä on käytännössä mahdollista ja asiaankuuluvaa.

## 186 artikla

**Tieteellinen tieto**

Osapuolet tunnustavat, että valmisteltaessa ja pantaessa täytäntöön ympäristön ja kansanterveyden suojeluun tähtäviä toimenpiteitä, jotka vaikuttavat osapuolten väliseen kauppaan, on tärkeää ottaa huomioon tieteellinen ja tekninen tieto, ennaltavarautumisen periaate sekä soveltuvat kansainväliset standardit, suuntaviivat tai suositukset.

## 187 artikla

**Avoimuus**

Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot sitoutuvat kehittämään, ottamaan käyttöön ja panemaan täytäntöön avoimella tavalla kaikki ympäristön ja kansanterveyden suojelemiseen tähtäävät toimenpiteet, jotka vaikuttavat osapuolten väliseen kauppaan, ja ottamaan asianmukaisesti huomioon julkisen ja molemminpuolisen kuulemisen sekä muiden kuin valtiollisten toimijoiden, myös yksityisen sektorin, soveltuvan ja oikea-aikaisen kuulemisen ja sille tiedottamisen. Osapuolet sopivat, että I osaston 6 ja 7 lukuun sisältyvien avoimuutta koskevien määräysten täyttyessä katsotaan myös tämän artiklan määräysten täyttyvän.

## 188 artikla

**Suojelun tasojen säilyttäminen**

1. Jollei 184 artiklan 1 kohdasta muuta johdu, osapuolet sopivat, etteivät ne rohkaise kauppaa tai ulkomaisia suoria investointeja kilpailuedun lisäämiseksi tai ylläpitämiseksi siten, että

- a) ne madaltavat oman ympäristöä ja kansanterveyttä koskevan lainsäädäntönsä tarjoaman suojan tasoa;
- b) tekevät poikkeuksia tällaisen lainsäädännön soveltamiseen tai jättävät sitä soveltamatta.

2. Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot sitoutuvat siihen, että ne eivät hyväksy tai sovelle kauppaa tai investointeja käsittelevää alueellista tai kansallista lainsäädäntöä tai tapauksen mukaan, muita näihin liittyviä hallinnollisia toimenpiteitä tavalla, joka haittaa ympäristön tai luonnonvarojen edistämiseen, suojelemiseen tai säilyttämiseen taikka kansanterveyden suojelemiseen tähtäviä toimenpiteitä.

## 189 artikla

**Kuulemis- ja seurantaprosessi**

1. Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää seurata ja arvioida tämän sopimuksen täytäntöönpanon vaikutusta kestäväan kehitykseen niiden omien sekä tällä sopimuksella perustettujen osallistuvien prosessien ja instituutioiden avulla.

2. Osapuolet voivat kuulla toisiaan ja CARIFORUM-EY-neuvoa-antavaa komiteaa 183–188 artiklan piiriin kuuluvista ympäristökysymyksistä. CARIFORUM-EY-neuvoa-antavan komitean jäsenet voivat esittää suullisia tai kirjallisia suosituksia osapuolille tämän luvun piiriin kuuluviin kysymyksiin liittyvien parhaiden toimintatapojen levittämistä ja jakamista varten.

3. Osapuolet voivat kaikissa 183–188 artiklan piiriin kuuluvissa kysymyksissä pyytää soveltuvalta kansainvälisiltä elimiltä neuvoja parhaista toimintatavoista, tehokkaiden politiikan työkalujen käyttämisestä kauppaan liittyvien ympäristöä koskevien

haasteiden käsittelemiseksi sekä sellaisten mahdollisten esteiden tunnistamisesta, jotka saattavat estää asiaankuuluvien monenkeskisten ympäristösopimusten mukaisten ympäristöstandardien tehokkaan täytäntöönpanon.

4. Osapuoli voi pyytää toiselta osapuolelta kuulemista asioissa, jotka koskevat 183–188 artiklan tulkintaa ja soveltamista. Kuuleminen ei saa kestää yli kolmea kuukautta. Tämän menettelyn yhteydessä osapuoli voi itsenäisesti pyytää neuvoja asiaankuuluvilta kansainvälisiltä elimiltä. Tässä tapauksessa kuulemisten kestoa jatketaan kolmen kuukauden lisäajalla.

5. Jos kysymystä ei voida tyydyttävästi ratkaista 3 kohdan mukaisten osapuolten välisten kuulemisten avulla, mikä tahansa osapuoli voi pyytää asiantuntijakomiteaa koolle tarkastelemaan sitä.

6. Asiantuntijakomiteaan kuuluu kolme jäsentä, jotka ovat tämän luvun piiriin kuuluvien kysymysten erityisasiantuntijoita. Puheenjohtaja ei saa olla kummankaan osapuolen kansalainen. Asiantuntijakomitea antaa osapuolille raportin kolmen kuukauden kuluessa sen muodostamisesta. Raportti on annettava CARIFORUM-EY-neuvoa-antavan komitean käyttöön.

#### 190 artikla

#### Yhteistyö

1. Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää tehdä yhteistyötä ympäristökysymyksissä, jotta tämän sopimuksen tavoitteet voitaisiin saavuttaa.

2. Jollei 7 artiklan määräyksistä muuta johdu, osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä, mihin sisältyy myös tuen tarjoaminen, seuraavilla aloilla:

- tuottajille suunnattu tekninen apu EY-osapuolen markkinoilla sovellettavien asianmukaisten tuote- ja muiden standardien noudattamista varten;
- yksityisten ja julkisten vapaaehtoisten ja markkinalähtöisten ohjelmien edistäminen ja tukeminen, soveltuvat merkintä- ja akkreditointiohjelmat mukaan luettuina;
- tekninen apu ja valmiuksien rakentaminen, erityisesti julkisella sektorilla, monenvälisten ympäristösopimusten täytäntöönpanoa ja valvontaa varten, kauppaan liittyvät kysymykset mukaan luettuina;
- osapuolten välillä laillisista ja kestävästä lähteistä peräisin olevilla luonnonvaroilla, myös puulla ja puutuotteilla, käytävän kaupan helpottaminen;
- tuottajille suunnattu tuki sellaisten tavaroiden ja palveluiden tuotannon kehittämiseksi ja/tai parantamiseksi, jonka osapuolet katsovat ympäristölle edulliseksi; ja
- ympäristötavaroita ja -palveluita koskevien yleisten tiedotus- ja koulutusohjelmien edistäminen ja tukeminen, jotta voitaisiin tukea tällaisten tuotteiden kauppaa osapuolten välillä.

#### 5 LUKU

#### Sosiaaliset näkökohdat

#### 191 artikla

#### Tavoitteet ja monenkeskiset sitoumukset

1. Osapuolet vahvistavat sitoutumisensa keskeisimpiin kansainvälisesti tunnustettuihin, asianomaisissa ILO:n yleissopimuksissa määriteltyihin työelämää koskeviin määräyksiin; erityisesti kyseeseen tulevat järjestäytymisoikeus ja kollektiivinen neuvottelu-oikeus, pakkotyön poistaminen, lapsityövoiman pahimpien esiintymismuotojen poistaminen sekä syrjimättömyys työhön-otossa. Lisäksi osapuolet vahvistavat uudelleen velvoitteensa ILO:n jäsenenä sekä työelämän peruseriaatteista ja -oikeuksista annetun ILO:n julistuksen (1988) ja sen seurannan mukaiset sitoumuksensa.

2. Osapuolet vahvistavat uudelleen sitoutumisensa YK:n talous- ja sosiaalineuvoston ministerikokouksen vuonna 2006 täystyöllisyydestä ja ihmisarvoisesta työstä antamaan julistukseen, jolla edistetään kansainvälisen kaupan kehittämistä tavalla, joka tukee täyttä ja tuottavaa työllisyyttä ja kelvollisia työoloja kaikille, miehet, naiset ja nuoret mukaan luettuina.

3. Osapuolet tunnustavat keskeisten työelämää koskevien säännösten ja ihmisarvoisen työn aikaansaaman hyödyn

talouden tehokkuuden, innovaatioiden ja tuottavuuden kannalta, ja ne korostavat entistä johdonmukaisempien toimintalinjojen suurta merkitystä yhtäältä kauppapolitiikan ja toisaalta työllisyys- ja sosiaalipolitiikan välillä.

4. Osapuolet sopivat, että työelämää koskevia säännöksiä ei olisi käytettävä protektionistisiin tarkoituksiin kaupankäynnissä.

5. Osapuolet tunnustavat reilun kaupan tuotteiden ja eettisten tuotteiden kaupan antamat hyödyt ja sen, että on tärkeää helpottaa tällaista kauppaa niiden välillä.

#### 192 artikla

#### Suojan tasot ja oikeus sääntelyyn

Samalla kun ne tunnustavat osapuolten ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden oikeuden sääntelyyn, jotta ne voisivat luoda omat sosiaalialan sääntönsä ja työelämää koskevat säännöksensä omien yhteiskunnallisten kehityspainopisteidensä

mukaisesti, sekä antaa tai muuttaa vastaavasti sosiaali- ja työlaainsäädäntöään ja niitä koskevia toimintalinjojaan, kukin osapuoli ja allekirjoittanut CARIFORUM-valtio pyrkii varmistamaan, että sen omassa sosiaali- ja työlaainsäädännössä ja näiden alojen toimintalinjoissa määrätään korkeatasoisista sosiaalisista ja työelämää koskevista standardeista, jotka ovat 191 artiklassa esitettyjen kansainvälisesti tunnustettujen oikeuksien mukaisia, ja pyrkii jatkuvasti parantamaan tällaista lainsäädäntöä ja toimintalinjoja.

#### 193 artikla

##### Suojelun tasojen säilyttäminen

Jollei 192 artiklasta muuta johdu, osapuolet sopivat, etteivät ne rohkaise kauppaa tai ulkomaisia suoria investointeja kilpailuedun lisäämiseksi tai ylläpitämiseksi siten, että

- a) ne madaltavat oman sosiaalialaa ja työelämää koskevan lainsäädäntönsä tarjoaman suojan tasoa;
- b) ne tekevät poikkeuksia tällaisen lainsäädännön ja standardien soveltamiseen tai jättävät niitä soveltamatta.

#### 194 artikla

##### Alueellinen yhdyntyminen

Kun otetaan huomioon niiden alueisiin kohdistuvat yhteiskunnalliset haasteet ja kun pyritään edistämään kansainvälisen kaupan kestävästä kehityksestä, osapuolet tunnustavat, että on tärkeää laatia sosiaalisen koheesion toimintalinjoja ja toimenpiteitä, joilla edistetään ihmisarvoista työtä paikallistasolla.

#### 195 artikla

##### Kuulemis- ja seurantaprosessi

1. Osapuolet tunnustavat 191 artiklan mukaisesti, että on tärkeää seurata ja arvioida tämän sopimuksen toiminnan vaikutusta ihmisarvoiseen työhön ja muihin kestävästä kehityksestä aloihin niiden omien sekä tällä sopimuksella perustettujen osallistuvien prosessien ja instituutioiden avulla.
2. Osapuolet voivat kuulla toisiaan ja CARIFORUM-EY-neuvoa-antavaa komiteaa 191–194 artiklan piiriin kuuluvista sosiaalisista kysymyksistä. CARIFORUM-EY-neuvoa-antavan komitean jäsenet voivat esittää suullisia tai kirjallisia suosituksia osapuolille tämän luvun piiriin kuuluviin kysymyksiin liittyvien parhaiden toimintatapojen levittämistä ja jakamista varten.
3. Osapuolet voivat kaikissa 191–194 artiklan piiriin kuuluvissa kysymyksissä pyytää ILO:lta neuvoja parhaista toimintatavoista, tehokkaiden politiikan työkalujen käyttämisestä kauppaan liittyvien sosiaalisten haasteiden, kuten työmarkkinoiden mukauttamisen, käsittelemiseksi sekä sellaisten mahdollisten

esteiden tunnistamisesta, jotka saattavat estää keskeisten työelämää koskevien säännösten tehokkaan täytäntöönpanon.

4. Osapuoli voi pyytää toiselta osapuolelta kuulemista asioissa, jotka koskevat 191–194 artiklan tulkintaa ja soveltamista. Kuuleminen ei saa kestää yli kolmea kuukautta. Tämän menettelyn yhteydessä osapuoli voi itsenäisesti pyytää neuvoja ILO:lta. Tässä tapauksessa kuulemisten kestoja jatketaan kolmen kuukauden lisäajaksolla.

5. Jos kysymystä ei voida tyydyttävästi ratkaista 3 kohdan mukaisten osapuolten välisten kuulemisten avulla, mikä tahansa osapuoli voi pyytää asiantuntijakomiteaa koolle tarkastelemaan sitä.

6. Asiantuntijakomiteaan kuuluu kolme jäsentä, jotka ovat tämän luvun piiriin kuuluvien kysymysten erityisasiantuntijoita. Puheenjohtaja ei saa olla kummankaan osapuolen kansalainen. Asiantuntijakomitea antaa osapuolille raportin kolmen kuukauden kuluessa sen muodostamisesta. Raportti on annettava CARIFORUM-EY-neuvoa-antavan komitean käyttöön.

#### 196 artikla

##### Yhteistyö

1. Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää tehdä yhteistyötä sosiaali- ja työvoimakysymyksissä, jotta tämän sopimuksen tavoitteet voitaisiin saavuttaa.

2. Jollei 7 artiklan määräyksistä muuta johdu, osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä, mihin sisältyy myös tuen tarjoaminen, seuraavilla aloilla:

- a) tiedonvaihto sosiaali- ja työvoimalainsäädännöstä ja niihin liittyvistä toimintalinjoista, säännöistä ja muista toimenpiteistä;
- b) kansallisen sosiaali- ja työvoimalainsäädännön laatiminen ja olemassa olevan lainsäädännön vahvistaminen sekä sosiaalisen vuoropuhelun mekanismit, myös toimenpiteet, joilla pyritään edistämään ILO:n määrittelemää ihmisarvoista työtä koskevaa ohjelmaa;
- c) koulutus- ja tiedotusohjelmat, myös taitojen kehittäminen ja toimintalinjat työmarkkinoiden mukauttamiseksi, sekä tietoisuuden lisääminen terveys- ja turvallisuusvastausta, työntekijöiden oikeuksista ja työnantajien velvollisuuksista; ja
- d) kansallisen lainsäädännön ja työnormien täytäntöönpano ja noudattaminen, myös työsuojelutarkastajien koulutusta ja kapasiteetin lisäämistä koskevat aloitteet, sekä yritysten sosiaalisen vastuun edistäminen yleisellä tiedottamisella ja raportoinnilla.



## 6 LUKU

**Henkilötietojen suoja**

## 197 artikla

**Yleinen tavoite**

1. Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot, jotka tunnustavat, että

- a) niiden yhteisten etujen mukaista on turvata henkilötietojen käsittelyssä luonnollisten henkilöiden perusoikeudet ja -vapaudet sekä erityisesti heidän oikeutensa yksityisyyteen;
- b) on tärkeää ylläpitää tehokkaita tietosuojajärjestelmiä kuluttajien etujen turvaamiseksi, sijoittajien luottamuksen parantamiseksi ja rajatylittävien henkilötietovirtojen helpottamiseksi;
- c) henkilötietojen keruu ja käsittely olisi toteutettava avoimella ja oikeudenmukaisella tavalla siten, että kunnioitetaan asianmukaisesti rekisteröidyn oikeuksia,

sopivat soveltuvien oikeudellisten ja sääntelyjärjestelyjen aikaansaamisesta sekä niiden täytäntöönpanon edellyttämän hallinnollisen valmiuden luomisesta, mihin sisältyvät myös riippumattomat valvontaviranomaiset, jotta voidaan varmistaa asianmukainen yksilön suoja henkilötietojen käsittelyn osalta nykyisten korkeatasoisten kansainvälisten standardien mukaisesti <sup>(1)</sup>.

2. Allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot pyrkivät panemaan 1 kohdan määräykset täytäntöön mahdollisimman pian ja viimeistään seitsemän vuoden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta.

## 198 artikla

**Määritelmät**

Tässä luvussa tarkoitetaan

- a) 'henkilötiedoilla' kaikenlaisia tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan luonnolliseen henkilöön (rekisteröity) liittyviä tietoja;
- b) 'henkilötietojen käsittelyllä' kaikenlaisia henkilötietoihin kohdistettavia toimintoja tai toimintojen kokonaisuuksia, kuten tietojen kerääminen, tallentaminen, järjestäminen, säilyttäminen, muuttaminen, tietojen haku, kysely, käyttö, luovuttaminen, yhdistäminen sekä niiden suojaaminen,

<sup>(1)</sup> Tällaisia standardeja sisältyy seuraaviin kansainvälisiin oikeusvälineisiin:

- i) Henkilötietoja sisältävien sähköisten tiedostojen sääntelyä koskevat suuntaviivat, joita Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokous on muuttanut 20 päivänä marraskuuta 1990.
- ii) Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD) neuvoston suositus, annettu 23 päivänä syyskuuta 1980, suuntaviivoista, jotka koskevat yksityiselämän suojaa ja henkilötietojen siirtämistä maiden välillä.

poistaminen tai tuhoaminen samoin kuin henkilötietojen siirtäminen kansallisten rajojen yli;

- c) 'rekisterinpitäjällä' luonnollista tai oikeushenkilöä, viranomaista tai mitä tahansa muuta elintä, joka päättää henkilötietojen käsittelyn tarkoituksista ja keinoista.

## 199 artikla

**Periaatteet ja yleiset säännöt**

Osapuolet hyväksyvät sen, että luotavien oikeus- ja sääntelyjärjestelmien ja hallintovalmiuksien on katettava ainakin seuraavat sisältöperiaatteet ja täytäntöönpanomekanismit:

- a) Sisältöperiaatteet
  - i) tarkoituksen rajoittamisen periaate – tietoja olisi käsiteltävä ainoastaan tiettyyn tarkoitukseen ja sen jälkeen käytettävä tai välitettävä edelleen vain, mikäli se ei ole ristiriidassa tietojen siirron tarkoituksen kanssa. Ainoat poikkeukset tähän sääntöön ovat ne, jotka on annettu lainsäädännössä ja jotka demokraattisessa yhteiskunnassa ovat tarpeen merkittävien yleisten etujen turvaamiseksi;
  - ii) tietojen laatu- ja suhteellisuusperiaate – tietojen olisi oltava täsmällisiä ja ne olisi tarvittaessa saatettava ajan tasalle. Tietojen olisi oltava riittäviä ja olennaisia eivätkä liiallisia siirron tai jatkokäsittelyn tarkoituksiin nähden;
  - iii) avoimuusperiaate – yksityishenkilöille olisi ilmoitettava tietojen käsittelytarkoitus ja kolmannessa maassa sijaitsevan rekisterinpitäjän nimi sekä lisäksi muita tietoja, jotka ovat tarpeen oikeudenmukaisuuden varmistamiseksi. Ainoat tähän sääntöön sallitut poikkeukset ovat ne, jotka on annettu lainsäädännössä ja jotka demokraattisessa yhteiskunnassa ovat tarpeen merkittävien yleisten etujen turvaamiseksi;
  - iv) turvallisuusperiaate – rekisterinpitäjän olisi toteutettava teknisiä ja organisatorisia turvatoimia, jotka ovat tarkoituksenmukaisia tietojenkäsittelyyn liittyviin riskeihin nähden. Rekisterinpitäjän lukuun toimiva henkilö, mukaan luettuna henkilötietojen käsittelijä, saa käsitellä tietoja ainoastaan rekisterinpitäjän määräyksestä;

- v) oikeus tietojen saantiin, oikaisuun ja poistamiseen – rekisteröidyillä olisi oltava oikeus saada jäljennös kaikista itseään koskevista käsiteltävistä tiedoista ja oikeus oikaista virheelliseksi todetut tiedot. Rekisteröidyn olisi tietyissä tapauksissa myös voitava vastustaa henkilötietojensa käsittelyä. Ainoat poikkeukset näihin oikeuksiin ovat ne, jotka on annettu lainsäädännössä ja jotka demokraattisessa yhteiskunnassa ovat tarpeen merkittävien yleisten etujen turvaamiseksi;
- vi) tietojen edelleen toimittamista koskevat rajoitukset – alkuperäisten siirrettyjen tietojen vastaanottajan olisi periaatteessa saatava toimittaa henkilötietoja edelleen ainoastaan silloin, kun riittävän suojatason takaavat säännöt koskevat myös toista vastaanottajaa (eli edelleen toimitettujen tietojen vastaanottajaa);
- vii) arkaluonteiset tiedot – jos käsittely koskee erityisiä tietoluokkia, joista ilmenevät rotu tai etninen alkuperä, poliittiset näkemykset, uskonnon tai filosofinen vakaumus tai ammattiliittoon kuuluminen, tai jos on kyse rekisteröidyn terveyteen ja seksuaaliseen käyttäytymiseen liittyvistä tiedoista tai rikoksiin, rikosasioissa annettuihin tuomioihin tai turvallisuutta koskeviin toimenpiteisiin liittyvistä tiedoista, henkilötietoja ei saa käsitellä, ellei kansallinen lainsäädäntö käsitä ylimääräisiä suojatoimia.
- b) Täytäntöönpanomekanismit
- Seuraavien tavoitteiden saavuttamiseksi on luotava soveltuvat mekanismit:
- i) varmistetaan sääntöjen noudattamisen hyvä taso, mihin sisältyy se, että rekisterinpitäjät tuntevat hyvin velvollisuutensa ja rekisteröidyt puolestaan oikeutensa sekä keinot niiden käyttämiseksi; tehokkaat ja varoitavat seuraamukset; ja järjestelmät, jotka perustuvat viranomaisten, tarkastajien tai riippumattomien tietosuojaviranomaisten harjoittamaan välittömään valvontaan;
- ii) yksittäisten rekisteröityjen tukeminen ja auttaminen oikeuksiensa käytössä; heidän on voitava käyttää oikeuksiaan nopeasti ja tehokkaasti ja ilman kohtuuttomia kustannuksia, myös käyttämällä soveltuvia institutionaalisia mekanismeja, jotka mahdollistavat valitusten riippumattoman tutkimisen,
- iii) soveltuvan muutoksenhaun järjestäminen sääntöjen laiminlyönnistä vahinkoa kärsineelle osapuolelle siten, että korvauksen maksaminen sekä seuraamusten

määrääminen on mahdollista, jos se on sovellettavien kansallisten sääntöjen mukaista.

#### 200 artikla

#### Johdonmukaisuus kansainvälisiin sitoumuksiin nähden

1. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot ilmoittavat toisilleen CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitean välityksellä kansainvälisistä sitoumuksista tai järjestelyistä kolmansien maiden kanssa, joita ne toteuttavat, tai muista velvoitteista, jotka niitä mahdollisesti koskevat, jotka voivat olla merkityksellisiä tämän luvun täytäntöönpanon kannalta, ja erityisesti kaikista järjestelyistä, jotka koskevat henkilötietojen käsittelyä, kuten kolmansien osapuolten toteuttamasta henkilötietojen keruusta tai varastoinnista tai niiden saannista tai siirroista.

2. EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden pyynnöstä EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot kuulevat näiltä osin toisiaan mahdollisesti esiin tulevien huolenaiheiden käsittelemiseksi.

#### 201 artikla

#### Yhteistyö

1. Osapuolet tunnustavat yhteistyön merkityksen, jotta voidaan helpottaa soveltuvien lainsäädännöllisten, oikeudellisten ja institutionaalisten puitteiden sekä tasoltaan riittävän ja tässä luvussa ilmaistujen tavoitteiden ja periaatteiden mukaisen tietosuojan kehitystä.

2. Jollei 7 artiklan määräyksistä muuta johdu, osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä, mihin sisältyy myös tuen tarjoaminen, seuraavilla aloilla:

- a) tietojen ja kokemusten vaihto;
- b) avustaminen lainsäädännön, suuntaviivojen ja käsikirjojen laatimisessa;
- c) koulutuksen tarjoaminen avainhenkilöstölle;
- d) avustaminen asianmukaisten institutionaalisten puitteiden luomisessa ja niiden toiminnassa;
- e) avustaminen sellaisten vaatimustenmukaisuutta koskevien aloitteiden laatimisessa ja täytäntöönpanossa, joiden tarkoituksena on sijoittajien ja kansalaisten luottamuksen parantaminen ja jotka on suunnattu talouden toimijoille ja kuluttajille.



## III OSA

## RIITOJEN VÄLTÄMINEN JA RATKAISEMINEN

## 202 artikla

**Tavoite**

Tämän osan tavoitteena on välttää ja ratkaista osapuolten väliset riidat molemminpuolisesti hyväksyttävissä olevien ratkaisujen saavuttamiseksi.

## 203 artikla

**Soveltamisala**

1. Tätä osaa sovelletaan riitoihin, jotka koskevat tämän sopimuksen tulkintaa ja soveltamista.
2. Sen estämättä, mitä 1 kohdassa määrätään, Cotonoun sopimuksen 98 artiklassa määrättyä menettelyä sovelletaan silloin kun kyseessä on riita, joka koskee Cotonoun sopimuksessa tarkoitettua kehitysrahoitusyhteistyötä.

## 1 LUKU

**Neuvottelut ja sovittelu**

## 204 artikla

**Neuvottelut**

1. Osapuolet pyrkivät ratkaisemaan kaikki 203 artiklassa tarkoitetut riidat neuvottelemalla vilpittömässä mielessä ja siten, että tavoitteena on päästä sovintoratkaisuun.
2. Osapuolen on pyydettävä neuvottelujen käymistä esittämällä toiselle osapuolelle kirjallinen pyyntö, jossa yksilöidään kyseessä oleva toimenpide sekä ne tämän sopimuksen määräykset, joiden vastaisia osapuoli katsoo toimenpiteen olevan, sekä jäljennös pyynnöstä CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitealle.
3. Neuvottelut on järjestettävä neljäkymmenen (40) päivän kuluessa pyynnön esittämisestä. Neuvottelut katsotaan loppuun-suoritetuiksi kuudenkymmenen (60) päivän kuluessa pyynnön esittämisestä, jollei kumpikin osapuoli suostu neuvottelujen jatkamiseen. Kaikki neuvottelujen aikana annetut tiedot ovat luottamuksellisia.
4. Kiireellisiä asioita, myös niistä, jotka koskevat pilaantuvia tai kausitavaroita, koskevat neuvottelut on järjestettävä viidentoista (15) päivän kuluessa pyynnön esittämisestä, ja ne katsotaan loppuunsuoritetuiksi kolmenkymmenen (30) päivän kuluessa pyynnön esittämisestä.
5. Jos neuvotteluja ei järjestetä edellä 3 tai 4 kohdassa määrätyissä määräajoissa tai jos neuvottelut on saatettu päätökseen, mutta yhteisesti hyväksyttävästä ratkaisusta ei ole päästy sopimukseen, valituksen tehnyt osapuoli voi pyytää välimiespaneelin muodostamista 206 artiklan mukaisesti.
6. Osapuoli ei voi saattaa IV osaston 4 ja 5 luvun tulkintaa ja soveltamista koskevaa riitaa käsiteltäväksi tämän osaston mukaisesti kun siinä tapauksessa, että on käytetty 189 artiklan 3, 4 ja 5 kohdan sekä 195 artiklan 3, 4 ja 5 kohdassa tarkoitettuja menettelyjä ja asiassa ei ole päästy tyydyttävään ratkaisuun yhdeksän (9) kuukauden kuluessa neuvottelujen käynnistämisestä. Mainittujen säännösten mukaiset neuvottelut korvaavat tämän artiklan mukaisesti edellytettävät neuvottelut.

## 205 artikla

**Sovittelu**

1. Jos kuulemisissa ei päästä yhteiseen sopimusratkaisuun, osapuolet voivat sopia sovittelijan käyttämisestä. Jolleivät osapuolet toisin sovi, sovittelun tehtävänä on kuulemisia koskevassa pyynnössä tarkoitettua kysymys.
2. Jolleivät sopimuspuolet pääse sovittelijasta sopimukseen viidentoista (15) päivän kuluessa siitä, kun sovittelupyynnöstä on sovittu, CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitean puheenjohtaja tai hänen valtuuttamansa henkilö valitsee sovittelijan arvalla 221 artiklassa tarkoitettujen sellaisten henkilöiden joukosta, jotka eivät ole kummankaan osapuolen kansalaisia. Valinta on tehtävä kahdenkymmenenviiden (25) päivän kuluessa siitä, kun sovittelupyynnöstä tehty sopimus on jätetty, ja kummankin osapuolen edustajan läsnäollessa. Sovittelija kutsuu koolle osapuolten kokouksen viimeistään kolmenkymmenen (30) päivän kuluessa valinnastaan. Sovittelijan on saatava kunkin osapuolen selvitykset viimeistään viisitoista (15) päivää ennen kokousta ja annettava lausunto viimeistään neljäkymmentäviisi (45) päivää valintansa jälkeen.
3. Sovittelijan lausuntoon voi sisältyä suositus siitä, miten riita olisi ratkaistava tämän sopimuksen määräysten mukaisesti. Sovittelijan lausunto ei ole sitova.
4. Osapuolet voivat sopia edellä 2 kohdassa tarkoitettujen määräaikojen muuttamisesta. Myös sovittelija voi päättää näiden määräaikojen muuttamisesta joko jonkin osapuolen pyynnöstä tai omasta aloitteestaan kyseisen osapuolen kohtaamien erityisten vaikeuksien tai tapauksen monimutkaisuuden vuoksi.
5. Sovittelua sisältävät menettelyt, ja erityisesti kaikki osapuolten näiden menettelyjen aikana paljastamat tiedot ja esittämät kannat, ovat luottamuksellisia.

**Riitojen ratkaisumenettelyt**

## 1 jakso

**Välímiesmenettely**

## 206 artikla

**Välímiesmenettelyn aloittaminen**

1. Jos osapuolet eivät ole onnistuneet ratkaisemaan riitaa 204 artiklassa määrättyjen kuulemisten avulla tai turvautumalla 205 artiklassa tarkoitettuun sovitteluun, valituksen tehnyt osapuoli voi pyytää välímiespaneelin asettamista.

2. Välímiespaneelin asettamista koskeva pyyntö on tehtävä kirjallisesti valituksen kohteena olevalle osapuolelle sekä CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitealle. Valituksen tehneen osapuolen on pyynnössään nimettävä kohteena oleva erityinen toimenpide ja selitettävä, millä tavoin kyseinen toimenpide rikkoo tämän sopimuksen määräyksiä.

## 207 artikla

**Välímiespaneelin asettaminen**

1. Välímiespaneeli koostuu kolmesta välímiehestä.
2. Osapuolet kuulevat toisiaan sopiakseen välímiespaneelin kokoonpanosta kymmenen (10) päivän kuluessa siitä, kun CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitealle on toimitettu pyyntö välímiespaneelin asettamisesta.
3. Jos osapuolet eivät pääse sopimukseen kokoonpanosta 2 kohdan mukaisessa määräajassa, kumpi tahansa osapuoli voi pyytää CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitean puheenjohtajaa tai tämän valtuuttamaa henkilöä valitsemaan arvalla kaikki kolme jäsentä 221 artiklan mukaisesti laaditusta luettelosta siten, että yksi valitaan valituksen tehneen osapuolen ehdokkaista, yksi valituksen kohteena olevan osapuolen ehdokkaista ja yksi osapuolen puheenjohtajiksi valitsemista välímiehistä. Jos osapuolet pääsevät sopimukseen yhdestä tai useammasta välímiespaneelin jäsenestä, kaikki jäljelle jäävät jäsenet valitaan samalla menettelyllä.
4. Jos riita koskee IV osaston 4 ja 5 luvun tulkintaa ja soveltamista, paneeliin on kuuluttava vähintään kaksi jäsentä, joilla on erityisasiantuntemusta kyseisen luvun piiriin kuuluvista seikoista ja jotka on valittu CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitean 221 artiklan mukaisesti laatimasta viidentoista (15) henkilön luettelosta.
5. CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitean puheenjohtaja tai hänen valtuuttamansa henkilö valitsee välímiehet viiden (5) päivän kuluessa siitä, kun jompikumpi osapuoli on esittänyt 3 kohdassa tarkoitettua pyynnön, ja kunkin osapuolen edustajan läsnäollessa.
6. Välímiespaneelin asettamispäivä on päivä, jona sen kolme välímiestä valitaan.

## 208 artikla

**Paneelin väliraportti**

Välímiespaneelin on annettava osapuolille väliraportti, johon sisältyvät sekä kuvaileva osuus että paneelin havainnot ja päätelmät, yleensä viimeistään sadankahdenkymmenen (120) päivän kuluessa välímiespaneelin asettamispäivästä. Osapuolet voivat esittää välímiespaneelille kirjallisia huomautuksia tiettyjen väliraportin sisältämien seikkojen johdosta 15 päivän kuluessa raportin esittämisestä.

## 209 artikla

**Välitystuomiot**

1. Välímiespaneeli ilmoittaa tuomiostaan osapuolille sekä CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitealle sadanviidenkymmenen (150) päivän kuluessa välímiespaneelin asettamispäivästä. Jos paneeli katsoo, että määräaika ei pystytä noudattamaan, paneelin puheenjohtajan on ilmoitettava asiasta kirjallisesti osapuolille sekä CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitealle ja mainittava syyt viivästyksen sekä päivämäärä, jona paneeli aikoo saada työnsä päätökseen. Välitystuomiosta olisi joka tapauksessa ilmoitettava viimeistään sadankahdeksankymmenen (180) päivän kuluttua paneelin asettamispäivästä.
2. Kiireellisissä tapauksissa, mukaan luettuina pilaantuvia ja kausitavaroita koskevat tapaukset, välímiespaneelin olisi kaikin keinoin pyrittävä antamaan tuomionsa seitsemänkymmenenviiden (75) päivän kuluessa paneelin asettamispäivästä. Välitystuomio olisi joka tapauksessa annettava viimeistään yhdeksänkymmenen (90) päivän kuluttua paneelin asettamispäivästä. Välímiespaneeli voi tehdä kymmenen (10) päivän kuluessa asettamispäivästään alustavan päätöksen siitä, katsotaanko asia kiireelliseksi.
3. Kumpi tahansa osapuoli voi pyytää välímiespaneelia antamaan suosituksen siitä, miten valituksen kohteena olevan osapuolen on toimittava noudattaakseen välitystuomiota. Jos riita koskee IV osaston 4 ja 5 luvun tulkintaa ja soveltamista, välímiespaneelin on sisällytettävä tähän suositus siitä, miten mainittujen lukujen asiaankuuluvien määräysten noudattaminen varmistetaan.

## 2 jakso

**Noudattaminen**

## 210 artikla

**Välitystuomioiden noudattaminen**

Kummankin osapuolen on toteutettava tarvittavat toimenpiteet välitystuomion noudattamiseksi, ja osapuolet pyrkivät sopimukseen välitystuomioiden noudattamista koskevasta määräajasta.

## 211 artikla

**Välitystuomioiden noudattamista koskeva kohtuullinen määräaika**

1. Valituksen kohteena olevan osapuolen on ilmoitettava valituksen tehneelle osapuolelle sekä CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitealle viimeistään kolmenkymmenen (30) päivän kuluttua välitystuomion tiedoksiannosta aika, jonka se tarvitsee sen noudattamiseksi, jäljempänä 'kohtuullinen määräaika'.

2. Jos osapuolten välillä on erimielisyyttä välitystuomion noudattamisen edellyttämästä kohtuullisesta määräajasta, valituksen tehneen osapuolen on kahdenkymmenen (20) päivän kuluessa 1 kohdan mukaisesta tiedoksiannosta pyydettävä välimiespaneelia määrittämään kohtuullisen määräajan pituus. Tällaisesta pyynnöstä on ilmoitettava samanaikaisesti toiselle osapuolelle sekä CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitealle. Välimiespaneeli ilmoittaa ratkaisustaan osapuolille sekä CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitealle kolmenkymmenen (30) päivän kuluessa pyynnön esittämisestä.

3. Määrittäessään kohtuullisen määräajan pituutta välimiespaneelin on otettava huomioon aika, jonka valituksen kohteena oleva osapuoli yleensä tarvitsee niihin verrattavissa olevan vastaavan lainsäädäntö- tai hallintotoimenpiteen antamiseen, jotka valituksen kohteena oleva osapuoli on nimennyt tarpeelliseksi tuomion noudattamista varten. Välimiespaneelin on myös otettava huomioon todennettavissa olevat kapasiteettirajoitukset, jotka voivat vaikuttaa valituksen kohteena olevan osapuolen mahdollisuuksiin hyväksyä tarvittavat toimenpiteet.

4. Jos alkuperäinen välimiespaneeli tai jotkut sen jäsenistä eivät pysty kokoontumaan uudelleen, sovelletaan 207 artiklan mukaisia menettelyjä. Määräaika välimiestuomion tiedoksiannattamiselle on neljäkymmentäviisi (45) päivää 2 kohdassa tarkoitettua pyynnön esittämisestä.

5. Kohtuullista määräaika voidaan jatkaa osapuolten sopimuksella.

## 212 artikla

**Välitystuomion noudattamiseksi toteutettujen toimenpiteiden tarkastelu**

1. Valituksen kohteena olevan osapuolen on ilmoitettava toiselle osapuolelle sekä CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitealle ennen kohtuullisen määräajan päättymistä toimenpiteistä, jotka se on toteuttanut välitystuomion noudattamiseksi.

2. Jos osapuolten välillä on erimielisyyttä 1 kohdan nojalla ilmoitettujen toimenpiteiden yhteensopivuudesta tämän sopimuksen määräysten kanssa, valituksen tehnyt osapuoli voi pyytää välimiespaneelia ratkaisemaan asian. Tällaisessa pyynnössä on mainittava kyseinen toimenpide ja selitettävä, miksi se ei ole yhteensopiva tämän sopimuksen määräysten kanssa. Välimiespaneelin on annettava tuomionsa tiedoksi yhdeksänkymmenen (90) päivän kuluessa pyynnön esittämisestä. Kiireellisissä tapauksissa, mukaan luettuina pilaantuvia ja kausitavaroita koskevat tapaukset, välimiespaneelin on annettava tuomionsa neljäkymmenen päivän (45) päivän kuluessa pyynnön esittämisestä.

3. Jos alkuperäinen välimiespaneeli tai jotkut sen jäsenistä eivät pysty kokoontumaan uudelleen, sovelletaan 207 artiklan

mukaisia menettelyjä. Määräaika välimiestuomion tiedoksiannattamiselle on sataviisi (105) päivää 2 kohdassa tarkoitettua pyynnön esittämisestä.

## 213 artikla

**Välitystuomioiden noudattamatta jättämisestä seuraavat väliaikaiset korjaavat toimenpiteet**

1. Jos asianomainen osapuoli ei ilmoita välitystuomioiden noudattamiseksi toteuttamistaan toimenpiteistä ennen kohtuullisen määräajan päättymistä tai jos välimiespaneeli päättää, että 212 artiklan 1 kohdan mukaisesti ilmoitettu toimenpide ei ole tämän sopimuksen määräyksistä johtuvien osapuolen velvoitteiden mukainen, valituksen kohteena olevan osapuolen on valituksen tehneen osapuolen tätä vaatiessa tarjottava korvaus. Mikään tässä sopimuksessa ei edellytä, että valituksen kohteena olevan osapuolen olisi tarjottava rahallista korvausta.

2. Jos korvauksesta ei päästä sopimukseen kolmenkymmenen (30) päivän kuluessa kohtuullisen määräajan päättymisestä tai 212 artiklan nojalla annetusta välitystuomiosta, jonka mukaan toteutettu toimenpide ei ole tämän sopimuksen mukainen, valituksen tehneellä osapuolella on oikeus toteuttaa asianmukaisia toimenpiteitä ilmoitettuaan tästä toiselle osapuolelle. Päätössään tällaisista toimenpiteistä valituksen tehneen osapuolen on pyrittävä valitsemaan toimenpiteitä, jotka vähiten vaikuttavat tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseen, ja otettava huomioon niiden vaikutus valituksen kohteena olevan osapuolen ja yksittäisten CARIFORUM-valtioiden talouteen. Jos EY-osapuoli on saanut oikeuden hyväksyä tällaisia toimenpiteitä, sen on lisäksi valittava toimenpiteitä, joilla nimenomaan pyritään saattamaan yksi tai useampi CARIFORUM-valtio, jonka toimenpiteiden on todettu rikkovan sopimusta, noudattamaan sitä. Muiden CARIFORUM-valtioiden on tuettava välitystuomion noudattamiseksi toteutettavia toimenpiteiden hyväksymistä yhdessä tai useammassa CARIFORUM-valtiossa, jonka on todettu rikkoneen sopimusta. Kun kyseessä on IV osaston 4 ja 5 lukua koskeva riita, soveltuviin toimenpiteisiin ei saa sisältyä tämän sopimuksen mukaisten kaupan etuusmyönnytysten soveltamisen keskeyttäminen. Valituksen tehnyt osapuoli voi hyväksyä soveltuvia toimenpiteitä kymmenen (10) päivän kuluttua ilmoittamispäivästä.

3. EY-osapuolen on harjoitettava asianmukaista pidättyvää hakiensa korvausta tai hyväksyessään 1 tai 2 kohdan nojalla toimenpiteitä.

4. Korvauksen tai soveltuvien toimenpiteiden on oltava tilapäisiä, ja niitä voidaan jatkaa ainoastaan siihen asti kun tämän sopimuksen määräysten vastaiseksi katsottu toimenpide peruutetaan tai sitä muutetaan sen saattamiseksi sopimuksen mukaiseksi tai kun osapuolet ovat sopineet riidan ratkaisemisesta.

## 214 artikla

**Välitystuomioiden noudattamiseksi toteutettujen toimenpiteiden tarkastelu soveltuvien toimenpiteiden hyväksymisen jälkeen**

1. Etuuskien keskeyttämisen jälkeen valituksen kohteena olevan osapuolen on ilmoitettava toiselle osapuolelle sekä CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitealle toimenpiteistä,

jotka se on toteuttanut välitystuomion noudattamiseksi, ja pyynnöstään, joka koskee valituksen tehneen osapuolen soveltamien asianmukaisten toimenpiteiden lopettamista.

2. Jos osapuolet eivät pääse sopimukseen ilmoitetun toimenpiteen yhteensopivuudesta tämän sopimuksen määräysten kanssa kolmenkymmenen (30) päivän kuluessa ilmoituksen tekemisestä, valituksen tehnyt osapuoli voi pyytää kirjallisesti välimiespaneelia ratkaisemaan asian. Tällaisesta pyynnöstä on ilmoitettava toiselle osapuolelle sekä CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitealle. Välimiespaneelin tuomiosta ilmoitetaan osapuolille sekä CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitealle neljänkymmenenviiden (45) päivän kuluessa pyynnön esittämisestä. Jos välimiespaneeli päättää, että välitystuomion noudattamiseksi toteutettu toimenpide ei ole tämän sopimuksen määräysten mukainen, välimiespaneeli määrittää, voiko valituksen tehnyt osapuoli jatkaa asianmukaisten toimenpiteiden soveltamista. Jos välimiespaneeli päättää, että välitystuomion noudattamiseksi toteutettu toimenpide on tämän sopimuksen määräysten mukainen, asianmukaiset toimenpiteet on lopetettava.

3. Jos alkuperäinen välimiespaneeli tai jotkut sen jäsenistä eivät pysty kokoontumaan uudelleen, sovelletaan tämän 207 artiklan mukaisia menettelyjä. Määräaika välimiestuomion tiedoksiantamiselle on kuusikymmentä (60) päivää 2 kohdassa tarkoitettua pyynnön esittämisestä.

### 3 jakso

#### Yhteiset säännökset

##### 215 artikla

#### Yhteisesti sovittu ratkaisu

Osapuolet voivat milloin tahansa päästä sopimusratkaisuun tähän osaan liittyvässä riidassa. Niiden on ilmoitettava CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitealle kaikista tällaisista ratkaisuista. Kun yhteisesti sovittu ratkaisu on hyväksytty, menettely päätetään.

##### 216 artikla

#### Työjärjestys

1. Tämän osan 2 luvun mukaisiin riitojenratkaisumenettelyihin sovelletaan työjärjestystä, jonka CARIFORUM-EY-yhteisneuvosto hyväksyy kolmen (3) kuukauden kuluessa tämän sopimuksen väliaikaisen soveltamisen alkamisesta.

2. Välimiespaneelin kaikki kokoukset ovat yleisölle avoimia työjärjestyksen mukaisin edellytyksin, jollei välimiespaneeli toisin päättää omasta aloitteestaan tai osapuolten pyynnöstä.

##### 217 artikla

#### Tiedot ja tekniset neuvot

Välimiespaneeli voi osapuolen pyynnöstä tai omasta aloitteestaan hankkia tietoja kaikista lähteistä, myös riidan osapuolilta, joita se

pitää asianmukaisena välimiespaneelimenettelyn kannalta. Välimiespaneelilla on myös oikeus hankkia asianmukaiseksi katsomansa asiantuntijalausunnot. Muut asiaan liittyvät tahot saavat toimittaa *amicus curiae* -lausumia välimiespaneelille työjärjestyksen mukaisin edellytyksin. Kaikki tällä tavoin saadut tiedot on ilmoitettava molemmille osapuolille ja niiden johdosta on voitava esittää huomautuksia.

##### 218 artikla

#### Lausumien kieli

1. Osapuolten kirjalliset ja suulliset lausumat voidaan esittää millä tahansa osapuolten virallisella kielellä.

2. Osapuolet pyrkivät sopimaan yhteisestä työkielestä kaikkien tämän osan mukaisten erityismenettelyiden osalta. Jos osapuolet eivät pääse sopimukseen yhteisestä työkielestä, kukin osapuoli järjestää kirjallisten vastineiden kääntämisen ja suullisten käsitelyjen tulkkauksen valituksen kohteena olevan osapuolen valitsemalle kielelle ja maksaa tästä koituvat kustannukset, jollei tämä kieli ole mainitun osapuolen virallinen kieli <sup>(1)</sup>.

##### 219 artikla

#### Tulkintasäännöt

Välimiespaneelin on tulkittava tämän sopimuksen määräyksiä yleisen kansainvälisen oikeuden tavanomaisten tulkintasääntöjen ja myös valtiosopimus-oikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen mukaisesti. Välimiespaneelin tuomioilla ei voida lisätä eikä vähentää tämän sopimuksen määräysten mukaisia oikeuksia ja velvoitteita.

##### 220 artikla

#### Välitystuomiot

1. Välimiespaneelin on kaikin keinoin pyrittävä tekemään mahdolliset päätökset yhteisymmärryksessä. Jos päätöstä ei kuitenkaan voida tehdä yhteisymmärryksessä, asiasta on päätettävä annettujen äänten enemmistöllä. Välimiesten eriviä mielipiteitä ei kuitenkaan missään tapauksessa julkaista.

2. Päätöksessä esitetään tosiseikat, tämän sopimuksen asiaa koskevien määräysten sovellettavuus sekä havaintojen ja niihin pohjautuvien päätelmien syyt. CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitea asettaa välimiespaneelin tuomiot yleisön saataville, jollei se itse toisin päättää.

##### 221 artikla

#### Välimiesten luettelo

1. CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitea laatii viimeistään kolmen kuukauden kuluttua tämän sopimuksen väliaikaisen soveltamisen alkamisesta luettelon viidestätoista (15) henkilöstä, jotka ovat halukkaita ja kykeneviä toimimaan välimiehinä. Kumpikin osapuoli valitsee viisi henkilöä toimimaan

<sup>(1)</sup> Tämän artiklan soveltamista varten CARIFORUM-valtioiden viralliset kielet ovat hollanti, englanti, ranska ja espanja ja EY-osapuolen viralliset kielet ovat 249 artiklassa ilmoitetut kielet.

välimiehinä. Osapuolet sopivat myös viidestä henkilöstä, jotka eivät ole kummankaan osapuolen kansalaisia, ja jotka toimivat välimiespaneelin puheenjohtajana. CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitea varmistaa, että luettelossa on aina 15 henkilöä.

2. Välimiehillä on oltava erityistä asiantuntemusta tai kokemusta oikeudellisista kysymyksistä ja kansainvälisestä kaupasta. Välimiesten on oltava riippumattomia ja toimittava yksilöinä, he eivät saa ottaa ohjeita miltään organisaatiolta tai hallitukselta eikä heillä saa olla sidoksia minkään osapuolen hallitukseen ja heidän on noudatettava työjärjestyksen liitettyjä menettelysääntöjä.

3. CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitea voi laatia lisäluettelon viidestätoista (15) henkilöstä, joilla on alakohtaista asiantuntemusta tämän sopimuksen piiriin kuuluvista kysymyksistä. Kun käytetään 207 artiklan mukaista valintamenettelyä, CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitean puheenjohtaja voi kummankin osapuolen suostumuksella hyödyntää tällaista alakohtaista luetteloa. CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitea laatii lisäluettelon viidestätoista (15) henkilöstä, joilla on asiantuntemusta IV osaston 4 ja 5 luvun piiriin kuuluvista erityiskysymyksistä.

#### 222 artikla

##### **Suhde Maailman kauppajärjestön asettamiin velvoitteisiin**

1. Tämän sopimuksen nojalla perustetut välityselimet eivät käsittele riitoja, jotka koskevat Maailman kauppajärjestön perustamisesta tehdystä sopimuksesta johtuvia kummankin osapuolen tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden oikeuksia ja velvoitteita.

2. Turvautuminen tämän sopimuksen riitojenratkaisua koskeviin määräyksiin ei rajoita mahdollisia WTO-sopimukseen perustuvia toimia, riitojen ratkaisu mukaan luettuna. Jos osapuoli tai allekirjoittanut CARIFORUM-valtio kuitenkin on aloittanut tiettyä toimenpidettä koskevan riitojenratkaisumenettelyn joko tämän osan 206 artiklan 1 kohdan tai WTO-sopimuksen mukaisesti, se ei voi aloittaa samaa toimenpidettä koskevaa riitojenratkaisumenettelyä toisella foorumilla ennen ensimmäisen menettelyn päättymistä. Osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion katsotaan aloittaneen tässä kohdassa tarkoitettulla tavalla WTO-sopimuksen mukaisen riitojenratkaisumenettelyn, jos se pyytää paneelin perustamista WTO:n riitojen ratkaisusta annettuja sääntöjä ja menettelyjä koskevan sopimuksen 6 artiklan mukaisesti.

3. Tämän sopimuksen määräykset eivät estä osapuolta tai allekirjoittanutta CARIFORUM-valtiota soveltamasta WTO:n riitojenratkaisuelimen hyväksymää velvoitteiden keskeyttämistä. Mikään WTO-sopimuksessa ei estä osapuolia keskeyttämästä tämän sopimuksen mukaisten etuuksien soveltamista.

#### 223 artikla

##### **Määrääjät**

1. Tässä osassa vahvistetut määrääjät, myös välimiespaneelille välitystuomion ilmoittamista varten asetettu määräaika, lasketaan kalenteripäivinä alkaen sitä toimea tai tosiseikkaa seuraavasta päivästä, johon ne viittaavat.

2. Osapuolet voivat yhteisellä sopimuksella pidentää mitä tahansa tässä osassa mainittua määräaika.

## IV OSA

### **YLEISET POIKKEUKSET**

#### 224 artikla

##### **Yleinen poikkeuslauseke**

1. Edellyttäen, ettei toimenpiteitä sovelleta tavalla, joka merkitsisi mielivaltaista tai perusteetonta syrjintää osapuolten kesken samanlaisten olosuhteiden vallitessa tai tavara- tai palvelukaupan tai sijoittautumisen peiteltyä rajoittamista, tämän sopimuksen määräysten ei voida katsoa estävän EY-osapuolta, CARIFORUM-valtioita tai jotakin allekirjoittanutta CARIFORUM-valtiota ottamasta käyttöön tai pitämästä voimassa toimenpiteitä, jotka

a) ovat tarpeen yleisen turvallisuuden ja yleisen moraalien suojelemiseksi <sup>(1)</sup> tai yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi;

<sup>(1)</sup> Osapuolet hyväksyvät, että IV osaston 5 luvun mukaisesti toimenpiteiden, jotka ovat tarpeen lapsityövoiman käytön torjumiseksi, katsotaan sisältyvän toimenpiteisiin, jotka ovat tarpeen yleisen moraalien suojelemiseksi, tai toimenpiteisiin, jotka ovat tarpeen terveyden suojelemiseksi.

b) ovat tarpeen ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojelemiseksi;

c) ovat välttämättömiä sellaisten lakien tai määräysten noudattamisen turvaamiseksi, jotka eivät ole ristiriidassa tämän sopimuksen määräysten kanssa, mukaan lukien

i) harhaanjohtavien ja petoksellisten toimintatapojen ehkäiseminen tai sopimusten noudattamatta jättämisen seurauksista huolehtiminen;

ii) henkilöiden yksityisyyden suojaaminen henkilötietojen käsittelyssä ja levittämisessä sekä henkilöä koskevien tiedostojen ja tilitietojen luottamuksellisuuden turvaaminen; tai

iii) turvallisuus;

iv) tullien täytäntöönpano; tai

225 artikla

v) teollis- ja tekijänoikeuksien suoja;

### Turvallisuuteen perustuvat poikkeukset

d) liittyvät kullan tai hopean tuontiin tai vientiin;

1. Mikään tässä sopimuksessa ei

e) ovat tarpeen taiteellisten, historiallisten tai arkeologisten kansallisaarteiden suojelemiseksi;

a) vaadi EY-osapuolta tai jotakin allekirjoittanutta CARIFORUM-valtiota toimittamaan sellaisia tietoja, joiden paljastaminen olisi vastoin sen keskeisiä turvallisuusasetuksia;

f) liittyvät ehtyvien luonnonvarojen suojeeluun, jos kyseiset toimenpiteet toteutetaan yhdessä kotimarkkinoita koskevaa tavaroiden tuotantoa tai kulutusta, palveluiden tuotantoa tai kulutusta ja kotimaisia sijoituksia;

b) estä EY-osapuolta tai jotakin allekirjoittanutta CARIFORUM-valtiota toteuttamasta toimenpiteitä, jos se katsoo ne välttämättömiksi suojeleessaan keskeisiä turvallisuusasetujaan, jotka

g) liittyvät vankityönä valmistettuihin tuotteisiin; tai

i) liittyvät halkeavaan ja yhtyvään ydinmateriaaliin tai materiaaleihin, joista edellä mainitut ovat peräisin,

h) eivät ole 68 ja 77 artiklan kanssa yhteensopivia, edellyttäen että erilaisen kohtelun tarkoituksena on varmistaa välittömien verojen tehokas tai tasapuolinen määrittäminen EY-osapuolen tai jonkin allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion eri toimialojen, sijoittajien tai palvelujen tarjoajien osalta <sup>(1)</sup>.

ii) liittyvät taloudelliseen toimintaan, jonka tarkoituksena on suoraan tai välillisesti sotilaskohteen varustaminen,

iii) liittyvät aseiden, ammusten ja sotatarvikkeiden tuotantoon,

2. EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden sosiaaliturvajärjestelmiin tai sellaiseen osapuolen alueella harjoitettavaan toimintaan, joka liittyy, vaikka vain satunnaisesti, julkisen vallan käyttöön, ei sovelleta II osaston ja liitteen IV määräyksiä.

iv) liittyvät kansallisen turvallisuuden tai kansallisen puolustuksen kannalta välttämättömiin julkisiin hankintoihin, tai

v) toteutetaan sodan tai muun kansainvälisissä suhteissa ilmenevän hätätilanteen aikana; tai

<sup>(1)</sup> Toimenpiteisiin, joiden tarkoituksena on turvata välittömien verojen määrittäminen tai kantaminen oikein tai tehokkaasti, kuuluvat EY-osapuolen tai jonkin allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion verojärjestelmänsä mukaisesti suorittamat toimenpiteet, i) joita sovelletaan sellaisiin sijoittajiin ja palveluntarjoajiin, jotka eivät asu kyseisellä alueella, tunnustaen, että sellaisten henkilöiden, jotka eivät asu kyseisellä alueella, verotukselliset velvoitteet määritetään sellaisten erien perusteella, joiden lähde on tai jotka sijaitsevat EY-osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion alueella; tai ii) joita sovelletaan muualla kuin kyseisellä alueella asuviin, tarkoituksena turvata verojen määrittäminen tai kantaminen EY-osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion alueella; tai iii) joita sovelletaan sellaisiin henkilöihin, jotka asuvat tai eivät asu kyseisellä alueella, verojen välttämisen tai kiertämisen estämiseksi, niihin luettuina menettelyyn liittyvien määräysten noudattaminen; tai iv) joita sovelletaan toisen osapuolen alueella tai alueelta hankittujen palvelujen kuluttajiin tarkoituksena turvata EY-osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion alueella olevista lähteistä olevien verojen määrittäminen sellaisille kuluttajille tai kantaminen sellaisilta kuluttajilta; tai v) joilla erotetaan toisistaan maailmanlaajuisesti veronalaisista eristään verovelvolliset sijoittajat ja palvelujen tarjoajat ja muut sijoittajat ja palvelujen tarjoajat tunnustaen heidän veropohjansa välisen erilaisuuden; tai vi) joilla määrätään, kohdennetaan tai jaetaan jäsenen alueella asuvien henkilöiden tai sivukonttoreiden taikka etuyhteydessä keskenään olevien henkilöiden tai saman henkilön sivukonttoreiden välinen tulo, voitto, tappio, vähennys tai hyvitystarkoituksena turvata EY-sopimuspuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion veropohja. Tämän säännöksen h alakohdassa sekä tässä alaviitteessä olevat verotuksen sanonnat ja käsitteet määräytyvät toimenpiteen suorittavan EY-osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion sisäisen lainsäädännön mukaisen verotuksen määrittelyjen ja käsitteiden tai vastaavien tai samankaltaisten määrittelyjen ja käsitteiden mukaisesti.

c) estä EY-osapuolta tai jotakin allekirjoittanutta CARIFORUM-valtiota toteuttamasta toimia täyttääkseen velvoitteet, joihin se on sitoutunut rauhan ja kansainvälisen turvallisuuden ylläpitämiseksi.

2. CARIFORUM–EY-kauppa- ja kehityskomitealle on toimitettava mahdollisimman kattavat tiedot 1 kohdan b ja c alakohdan mukaisesti toteutetuista toimenpiteistä ja niiden soveltamisen päättymisestä.

226 artikla

### Verotus

1. Mikään tässä sopimuksessa tai sen nojalla hyväksytyssä järjestelyssä ei voi estää EY-osapuolta tai jotakin CARIFORUM-valtiota tekemästä eroa eri tilanteissa olevien veronmaksajien välillä erityisesti näiden asuinpaikan osalta tai sen osalta, minne niiden pääoma on sijoitettu, kun ne soveltavat verolainsäädäntönsä asiaa koskevia säännöksiä.

2. Tämän sopimuksen määräyksiä tai sopimuksen mukaisesti hyväksytyjä järjestelyjä ei voida tulkita niin, että ne estävät sellaisen toimenpiteen käyttöönoton tai täytäntöönpanon, jonka tarkoituksena on kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi tehty-



jen sopimusten tai muiden verotusjärjestelyjen tai osapuolen sisäisen verolainsäädännön säännösten mukaisesti estää verojen kiertäminen kokonaan tai osittain.

3. Tämän sopimuksen määräykset eivät vaikuta minkään verotussopimuksen nojalla EY-osapuolelle tai jollekin allekirjoittaneelle CARIFORUM-valtiolle kuuluviin oikeuksiin ja velvoitteisiin. Jos tämä sopimus ja tällainen verotussopimus ovat keskenään ristiriidassa, sovelletaan siltä osin verotussopimusta.

## V OSA

## INSTITUTIONAALISET MÄÄRÄYKSET

## 227 artikla

## CARIFORUM–EY-yhteisneuvosto

1. Perustetaan CARIFORUM–EY-yhteisneuvosto, joka valvoo tämän sopimuksen täytäntöönpanoa. CARIFORUM–EY-yhteisneuvosto kokoontuu ministeritasolla säännöllisesti, enintään kahden vuoden välein, ja tämän lisäksi olosuhteiden vaatiessa, jos osapuolet niin sopivat.

2. Rajoittamatta Cotonoun sopimuksen 15 artiklassa määriteltyjä ministerineuvoston tehtäviä CARIFORUM–EY-yhteisneuvosto on yleisesti vastuussa tämän sopimuksen toiminnasta ja täytäntöönpanosta ja seuraa sen tavoitteiden toteutumista. Se tarkastelee lisäksi tämän sopimuksen yhteydessä mahdollisesti esille tulevia merkittäviä kysymyksiä sekä muita keskinäisen edun kannalta tärkeitä kahdenvälisiä, monenvälisiä ja kansainvälisiä kysymyksiä, jotka vaikuttavat osapuolten väliseen kauppaan.

3. CARIFORUM–EY-yhteisneuvosto tarkastelee lisäksi osapuolten tämän sopimuksen tarkistamiseksi tekemiä ehdotuksia ja suosituksia.

## 228 artikla

## Kokoonpano ja työjärjestys

1. CARIFORUM–EY-yhteisneuvosto koostuu Euroopan unionin neuvoston ja Euroopan komission edustajista sekä allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden hallitusten edustajista.

2. CARIFORUM-valtiot valtuuttavat yhden edustajistaan toimimaan niiden puolesta kaikissa tämän sopimuksen piiriin kuuluvissa asioissa, joissa ne ovat sopineet yhteisestä toiminnasta.

3. CARIFORUM–EY-yhteisneuvosto hyväksyy työjärjestyksensä.

4. CARIFORUM–EY-yhteisneuvoston puheenjohtajana toimii vuorotellen EY-osapuolen edustaja ja CARIFORUMin edustaja yhteisneuvoston työjärjestyksen määräysten mukaisesti.

CARIFORUM–EY-yhteisneuvosto antaa tämän sopimuksen toiminnasta määräajoin kertomuksia Cotonoun sopimuksen 15 artiklan mukaisesti perustetulle ministerineuvostolle.

5. CARIFORUM–EY-yhteisneuvoston jäsenet voivat käyttää edustajaa työjärjestyksessä säädettyjen edellytysten mukaisesti.

## 229 artikla

## Päätösvalta ja päätöksentekomenettelyt

1. CARIFORUM–EY-yhteisneuvosto käyttää päätösvaltaa tämän sopimuksen soveltamisalaa kuuluvissa asioissa sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi.

2. Päätökset sitovat osapuolia ja allekirjoittaneita CARIFORUM-valtioita, joiden on toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet niiden täytäntöönpanemiseksi kunkin osapuolen ja allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion omia sisäisiä menettelyjä noudattaen.

3. CARIFORUM–EY-yhteisneuvosto voi myös antaa asianmukaisia suosituksia.

4. Asioissa, joissa CARIFORUM-valtiot ovat sopineet yhteisestä toiminnasta, CARIFORUM–EY-yhteisneuvosto tekee päätöksensä ja antaa suosituksensa osapuolten yhteisellä sopimuksella. Asioissa, joissa CARIFORUM-valtiot eivät ole sopineet yhteisestä toiminnasta, päätöksen tekeminen edellyttää kyseisen yhden tai useamman allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion sopimusta.

## 230 artikla

## CARIFORUM–EY-kauppa- ja kehityskomitea

1. CARIFORUM–EY-yhteisneuvostoa avustaa sen tehtävien hoitamisessa osapuolten tavallisimmin korkean tason virkamiesedustajista koostuva CARIFORUM–EY-kauppa- ja kehityskomitea. CARIFORUM-valtiot valtuuttavat yhden edustajistaan toimimaan niiden puolesta kaikissa tämän sopimuksen piiriin kuuluvissa asioissa, joissa ne ovat sopineet yhteisestä toiminnasta. Mikä tahansa osapuoli tai allekirjoittanut CARIFORUM-

valtio voi saattaa komitean tietoon jonkin sopimuksen soveltamiseen tai sen tavoitteiden saavuttamiseen liittyvän kysymyksen.

2. CARIFORUM–EY-kauppa- ja kehityskomitean työjärjestyksen laati CARIFORUM–EY-yhteisneuvosto. CARIFORUM–EY-kauppa- ja kehityskomitean puheenjohtajana toimii vuorotellen yhden vuoden ajan kummankin osapuolen edustaja. Komitea esittää vuosittain raportin CARIFORUM–EY-yhteisneuvostolle.

3. CARIFORUM–EY-kauppa- ja kehityskomitealla on erityisesti seuraavat tehtävät:

a) kaupan alalla:

- i) valvoa sopimuksen määräysten täytäntöönpanoa ja asianmukaista soveltamista ja olla niistä vastuussa sekä keskustella näiltä osin yhteistyön painopisteistä ja antaa niistä suosituksia;
- ii) seurata sopimuksen määräysten kehittämistä edelleen ja arvioida sen soveltamisesta saatuja tuloksia;
- iii) toteuttaa toimia, jotta vältettäisiin ja ratkaistaisiin sopimuksen tulkintaan tai soveltamiseen liittyvät mahdolliset riidat III osan määräysten mukaisesti;
- iv) avustaa CARIFORUM–EY-yhteisneuvostoa sen toimissa;
- v) seurata alueellisen yhdentymisen ja osapuolten talous- ja kauppasuhteiden kehittymistä;
- vi) seurata ja arvioida tämän sopimuksen täytäntöönpanon vaikutusta osapuolten kestävään kehitykseen;
- vii) keskustella toimista, joilla voidaan helpottaa kauppaa, investointeja ja liiketoiminnan mahdollisuuksia osapuolten välillä, ja toteuttaa tällaisia toimia; ja
- viii) keskustella kaikista tämän sopimuksen kannalta merkittävistä kysymyksistä ja seikoista, jotka voivat vaikuttaa sen tavoitteiden saavuttamiseen;

b) kehityksen alalla:

- i) avustaa CARIFORUM–EY-yhteisneuvostoa sen hoitaessa kehitysyhteistyöhön liittyviä tämän sopimuksen piiriin kuuluvia tehtäviä;
- ii) seurata tässä sopimuksessa vahvistettujen yhteistyötä koskevien määräysten täytäntöönpanoa ja sovittaa tällaista toimintaa yhteen kolmansia osapuolia edustavien lahjoittajien kanssa;
- iii) antaa suosituksia kauppaan liittyvästä osapuolten välisestä yhteistyöstä;
- iv) tarkastella säännöllisesti tässä sopimuksessa esitettyjä yhteistyön painopisteitä ja antaa tarvittaessa suosituksia uusien painopisteiden lisäämiseksi; ja

- v) tarkastella yhteistyötä koskevia kysymyksiä, jotka liittyvät alueelliseen yhdentymiseen ja tämän sopimuksen täytäntöönpanoon, ja käydä niitä koskevaa keskustelua.

4. Hoitaessaan tehtäviään CARIFORUM–EY-kauppa- ja kehityskomitea voi

- a) perustaa ja valvoa erityiskomiteita tai -elimä, joiden tehtävänä on käsitellä sen toimivaltaan kuuluvia asioita, sekä määrittää näiden kokoonpanon, tehtävät ja työjärjestyksen;
- b) kokoontua milloin tahansa osapuolten sopimana ajankohdantana;
- c) tarkastella kaikkia tämän sopimuksen mukaisesti esille tulleita kysymyksiä ja toteuttaa tehtäviään hoitaessaan tarvittavat toimenpiteet; ja
- d) tehdä päätöksiä tai antaa suosituksia tässä sopimuksessa määrättyissä tapauksissa tai kun CARIFORUM–EY-yhteisneuvosto on myöntänyt sille tällaisen täytäntöönpanovalan. Tällöin komitea tekee päätöksensä tai antaa suosituksensa 229 artiklan 4 kohdassa määrättyjen edellytysten mukaisesti.

5. CARIFORUM–EY-kauppa- ja kehityskomitea kokoontuu yleensä kerran vuodessa vuorotellen EY-osapuolella ja jossakin CARIFORUM-valtiossa tarkastelemaan tämän sopimuksen täytäntöönpanoa kokonaisuudessaan osapuolten etukäteen sopimana ajankohtana ja niiden sopimaa esityslistaa noudattaen. Komitea järjestää erityisiä työstuntoja, joiden tarkoituksena on suorittaa 3 kohdan a ja b alakohdassa määrätty tehtävät.

#### 231 artikla

#### CARIFORUM–EY-parlamentaarinen valiokunta

1. Perustetaan CARIFORUM–EY-parlamentaarinen valiokunta. Siinä kokoontuvat Euroopan parlamentin ja CARIFORUM-valtioiden lainsäädäntöelinten jäsenet mielipiteiden vaihtoa varten. Se kokoontuu itse määraamänsä väliajoin. Se tekee yhteistyötä Cotonoun sopimuksen 17 artiklassa tarkoitettujen yhteisen parlamentaarisen edustajakokouksen kanssa.

2. CARIFORUM–EY-parlamentaarinen valiokunta muodostuu Euroopan parlamentin ja CARIFORUM-valtioiden lainsäädäntöelinten jäsenistä. Osapuolten edustajat voivat osallistua CARIFORUM–EY-parlamentaarisen valiokunnan kokouksiin.

3. CARIFORUM–EY-parlamentaarinen valiokunta hyväksyy työjärjestyksensä ja ilmoittaa siitä CARIFORUM–EY-yhteisneuvostolle.



4. CARIFORUM-EY-parlamentarisen valiokunnan puheenjohtajana toimii sen työjärjestyksen määräysten mukaisesti vuorotellen Euroopan parlamentin edustaja ja CARIFORUM-valtioiden lainsäädäntöelinten edustaja.

5. CARIFORUM-EY-parlamentarinen valiokunta voi pyytää tämän sopimuksen täytäntöönpanoa koskevia asiaankuuluvia tietoja CARIFORUM-EY-yhteisneuvostolta, joka toimittaa pyydyt tiedot valiokunnalle.

6. CARIFORUM-EY-parlamentariseen valiokunnalle tiedotetaan CARIFORUM-EY-yhteisneuvoston päätöksistä ja suosituksista.

7. CARIFORUM-EY-parlamentarinen valiokunta voi antaa suosituksia CARIFORUM-EY-yhteisneuvostolle sekä CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitealle.

#### 232 artikla

##### **CARIFORUM-EY-neuvoa-antava komitea**

1. Perustetaan CARIFORUM-EY-neuvoa-antava komitea, jonka tehtävänä on avustaa CARIFORUM-EY-yhteisneuvostoa

edistämään kansalaisyhteiskunnan järjestöjen, myös akateemisen maailman, sekä talouselämän toimijoiden ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua ja yhteistyötä. Tällainen vuoropuhelu ja yhteistyö kattaa EY-osapuolen ja CARIFORUM-valtioiden suhteiden kaikki taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristöön liittyvät näkökohdat, joita ilmenee tämän sopimuksen täytäntöönpanon yhteydessä.

2. CARIFORUM-EY-neuvoa-antavaan komiteaan osallistujista päättää CARIFORUM-EY-yhteisneuvosto, jotta taattaisiin kaikkien asianomaisten osapuolten laaja edustus.

3. CARIFORUM-EY-neuvoa-antava komitea toteuttaa kaiken toimintansa CARIFORUM-EY-yhteisneuvoston kuulemisen pohjalta tai omasta aloitteestaan ja antaa suosituksia CARIFORUM-EY-yhteisneuvostolle. Osapuolten edustajat osallistuvat CARIFORUM-EY-neuvoa-antavan komitean kokouksiin.

4. CARIFORUM-EY-neuvoa-antava komitea hyväksyy työjärjestyksensä yhdessä CARIFORUM-EY-yhteisneuvoston kanssa.

5. CARIFORUM-EY-neuvoa-antava komitea voi antaa suosituksia CARIFORUM-EY-yhteisneuvostolle sekä CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitealle.

## VI OSA

### **YLEISET JA LOPPUMÄÄRÄYKSET**

#### 233 artikla

##### **Osapuolten määritelmä ja veloitteiden täyttäminen**

1. Tämän sopimuksen osapuolet ovat yhtäältä Antigua ja Barbuda, Bahaman liittovaltio, Barbados, Belize, Dominican liittovaltio, Dominikaaninen tasavalta, Grenada, Guyanan tasavalta, Haitin tasavalta, Jamaika, Saint Christopher ja Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent ja Grenadiinit, Surinamen tasavalta sekä Trinidadin ja Tobagon tasavalta, tässä sopimuksessa "CARIFORUM-valtiot", ja toisaalta Euroopan yhteisö tai sen jäsenvaltiot taikka Euroopan yhteisö ja sen jäsenvaltiot omilla, Euroopan yhteisön perustamissopimuksesta johtuvilla toimivaltansa aloilla, tässä sopimuksessa "EY-osapuoli".

2. CARIFORUM-valtiot sopivat toimivansa yhteisesti tämän sopimuksen soveltamiseksi.

3. Tässä sopimuksessa tarkoitetaan 'osapuolella' tapauksen mukaan yhteisesti toimivia CARIFORUM-valtioita tai EY-osapuolta. Käsitteellä 'osapuolet' tarkoitetaan yhdessä toimivia CARIFORUM-valtioita ja EY-osapuolta.

4. Kun tämän sopimuksen mukaisten oikeuksien käyttämiseksi tai veloitteiden noudattamiseksi määrätään erillisestä toiminnasta tai edellytetään erillistä toimintaa, viitataan "allekirjoitettuihin CARIFORUM-valtioihin".

5. Osapuolet tai allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot toteuttavat kaikki tämän sopimuksen mukaisten veloitteiden täyttämiseksi tarvittavat yleiset ja erityiset toimenpiteet ja varmistavat, että ne toimivat tässä sopimuksessa vahvistettujen tavoitteiden mukaisesti.

#### 234 artikla

##### **Koordinaattorit ja tiedonvaihto**

1. Jotta helpotettaisiin tiedonvaihtoa ja varmistettaisiin sopimuksen tehokas täytäntöönpano, EY-osapuoli, yhdessä toimivat CARIFORUM-valtiot ja kukin allekirjoittanut CARIFORUM-valtio nimeävät koordinaattorin tämän sopimuksen väliaikaisesta soveltamisesta alkaen. Koordinaattoreiden nimeäminen ei rajoita tämän sopimuksen erityisten määräysten mukaista toimivaltaisten viranomaisten nimenomaista nimeämistä.

2. Osapuolen pyynnöstä toisen osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion koordinaattori ilmoittaa kaikista tämän sopimuksen täytäntöönpanoon liittyvistä asioista vastaavan viraston tai virkailijan ja antaa tarvittavaa apua helpottaakseen yhteydenpitoa pyynnön esittäneen osapuolen kanssa.

3. Minkä hyvänsä osapuolen pyynnöstä ja siinä määrin kuin se on laillisesti mahdollista kukin osapuoli ja allekirjoittaneet

CARIFORUM-valtiot toimittavat koordinaattoreidensa välityksellä tietoja ja vastaavat viipymättä kaikkiin kysymyksiin, jotka liittyvät toteutettavaan tai ehdotettuun toimenpiteeseen, joka saattaa vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan. Osapuolet ohjaavat tiedonvaihtonsa kulkemaan mahdollisimman suuressa määrin CARIFORUM-koordinaattorin kautta.

#### 235 artikla

##### Avoimuus

1. Kukin osapuoli ja allekirjoittanut CARIFORUM-valtio pyrkii varmistamaan, että kaikki yleisesti sovellettavat tämän sopimuksen piiriin kuuluvia kauppaa koskeviin asioihin liittyvät lait, asetukset, menettelyt ja hallinnolliset päätökset sekä mahdolliset kansainväliset sitoumukset julkaistaan viipymättä tai tarjotaan yleisesti saataville ja saatetaan toisen osapuolen tietoon.

2. Rajoittamatta avoimuutta koskevia tämän sopimuksen määräyksiä tässä artiklassa tarkoitettua luottamuksellista tietoa ei anneta, jos se on saatettu käytettäväksi ilmoittamalla ne asianmukaisesti WTO:lle tai kun ne on saatettu nähtävälle kyseisen osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion virallisilla verkkosivuilla, joille pääsy on avoin ja maksuton.

3. Mikään tässä sopimuksessa ei edellytä, että jokin osapuoli tai allekirjoittanut CARIFORUM-valtio antaa luottamuksellisia tietoja, joiden paljastaminen estäisi lain täytäntöönpanoa tai olisi muutoin yleisen edun vastaista tai jotka vaarantaisivat yksittäisten julkisten tai yksityisten yritysten oikeudet kaupalliset edut, paitsi siltä osin kuin paljastaminen voi olla tarpeen tämän sopimuksen III osan mukaisen riitojenratkaisumenettelyn yhteydessä. Jos 207 artiklan mukaisesti perustettu paneeli katsoo tällaisen tietojen paljastamisen tarpeelliseksi, paneelin on varmistettava, että luottamuksellisuus on täysin suojattu.

#### 236 artikla

##### Rahoituskysymyksiä koskeva vuoropuhelu

Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot sopivat vuoropuhelun ja avoimuuden edistämiseksi ja parhaiden toimintatapojen jakamisesta veropolitiikan ja -hallinnon alalla.

#### 237 artikla

##### Yhteistyö laittomien rahoitustoimien torjunnassa

EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot ovat sitoutuneet estämään ja torjumaan laittomia, vilpillisiä ja korruptoituneita toimia, rahanpesua ja terrorismin rahoitusta, ja ne toteuttavat tarvittavat lainsäädännölliset ja hallinnolliset toimenpiteet, jotta voidaan noudattaa kansainvälisiä standardeja, korruption vastainen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus, valtioiden rajat ylittävän järjestäytyneen rikollisuuden vastainen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus ja sen pöytäkirjat sekä terrorismin rahoituksen vastainen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus mukaan luettuina. EY-osapuoli ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot sopivat tietojen vaihdosta ja yhteistyöstä näillä aloilla.

#### 238 artikla

##### Alueellinen etusija

1. Mikään tässä sopimuksessa ei velvoita osapuolta myöntämään toiselle tämän sopimuksen osapuolelle kohtelua, joka on millään tavoin suotuisampi kuin sellainen kohtelu, jota kussakin osapuolella sovelletaan osana sen omaa alueellista yhdyntymisprosessia.

2. Sellainen mahdollisesti suotuisampi kohtelu ja etu, jonka jokin allekirjoittanut CARIFORUM-valtio voi tämän sopimuksen nojalla myöntää EY-osapuolelle, on myös myönnettävä jokaiselle allekirjoittaneelle CARIFORUM-valtiolle.

3. Sen estämättä, mitä edellä olevassa 2 kohdassa määrätään:

i) mahdollista suotuisampaa kohtelua ja etua on sovellettava välittömästi tämän sopimuksen allekirjoittamisesta kaikkiin tuotteisiin, jotka saavat liitteessä III täsmennetyt tullittoman kohtelun;

ii) mahdollista suotuisampaa kohtelua ja etua on sovellettava vuoden kuluttua tämän sopimuksen allekirjoittamispäivästä niiden CARIFORUM-valtioiden, joihin kuuluvat Karibian yhteisön "kehittyneemmät maat" (Bahaman liittovaltio, Barbados, Guyanan tasavalta, Jamaika, Surinamen tasavalta sekä Trinidadin ja Tobagon tasavalta), ja Dominikaanisen tasavallan välillä kaikkien muiden liitteessä III ja liitteen IV määräyksissä täsmennettyjen tuotteiden osalta;

iii) mahdollista suotuisampaa kohtelua ja etua on sovellettava kahden vuoden kuluttua tämän sopimuksen allekirjoittamispäivästä niiden CARIFORUM-valtioiden, joihin kuuluvat Karibian yhteisön "vähemmän kehittyneet maat" (Antigua ja Barbuda, Belize, Dominican liittovaltio, Grenada, Saint Christopher ja Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent ja Grenadiinit) ja Dominikaanisen tasavallan välillä kaikkien muiden liitteessä III ja liitteen IV määräyksissä täsmennettyjen tuotteiden osalta. Haitin tasavallan ei edellytetä myöntävän tällaista edullisempaa kohtelua ja etua Dominikaanisen tasavallalle, ennen kuin viisi vuotta on kulunut tämän sopimuksen allekirjoittamispäivästä.

#### 239 artikla

##### Euroopan yhteisön syrjäisimmät alueet

1. Osapuolet ottavat huomioon Euroopan yhteisön syrjäisimpien alueiden ja CARIFORUM-valtioiden maantieteellisen läheisyyden ja pyrkivät vahvistamaan taloudellisia ja yhteiskunnallisia yhteyksiä näiden alueiden ja CARIFORUM-valtioiden välillä, minkä vuoksi ne pyrkivät erityisesti helpottamaan yhteistyötä kaikilla tämän sopimuksen piiriin kuuluvilla aloilla sekä helpottamaan tavara- ja palvelukauppaa, edistämään investointeja ja rohkaisemaan liikenne- ja viestintäyhteyksiä syrjäisimpien alueiden ja CARIFORUM-valtioiden välillä.

2. Edellä 1 kohdassa vahvistettuihin tavoitteisiin on aina mahdollisuuksien mukaan pyrittävä myös tukemalla CARIFORUM-valtioiden ja syrjäisimpien alueiden yhteistä osallistumista tämän sopimuksen piiriin kuuluvien Euroopan yhteisön puite- ja erityisohjelmiin.

3. EY-osapuoli pyrkii huolehtimaan Euroopan yhteisön koheesio- ja kehityspolitiikan eri rahoitusvälineiden välisestä yhteensovittamisesta, jotta niillä voidaan tukea CARIFORUM-valtioiden ja Euroopan yhteisön syrjäisimpien alueiden välistä yhteistyötä tämän sopimuksen piiriin kuuluvilla aloilla.

4. Mikään tässä sopimuksessa ei estä EY-osapuolta soveltamasta nykyisiä toimenpiteitä, jotka kohdistuvat syrjäisimpien alueiden rakenteelliseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen tilanteeseen Euroopan yhteisöjen perustamissopimuksen 299 artiklan 2 kohdan mukaisesti.

#### 240 artikla

##### Maksutaseongelmat

1. Jos jollakin allekirjoittaneella CARIFORUM-valtiolla tai EY-osapuolella on vakavia maksutaseeseen tai ulkoiseen rahoitukseen liittyviä ongelmia tai sellaisten uhka on olemassa, se voi ottaa käyttöön tai pitää voimassa tavara- ja palvelukauppaan ja asettautumiseen liittyviä rajoittavia toimenpiteitä.

2. Allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot ja EY-osapuoli pyrkivät siihen, ettei 1 kohdassa tarkoitettuja rajoittavia toimenpiteitä sovelleta.

3. Tämän artiklan nojalla käyttöön otetut tai voimassa pidetyt rajoittavat toimenpiteet eivät saa olla syrjiviä, niiden on oltava määräaikaista eikä niiden vaikutus saa olla suurempi kuin mitä maksutasetta ja ulkoista rahoitusta koskevien ongelmien korjaamiseksi on tarpeen. Niiden on oltava WTO:n sopimuksissa vahvistettujen edellytysten ja tarvittaessa Kansainvälisen valuuttarahaston perustamissopimuksen mukaisia.

4. Rajoittavat toimenpiteet käyttöön otetaan tai niitä voimassa pitävän taikka niihin muutoksia tehneen allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion tai EY-osapuolen on ilmoitettava asiasta viipymättä toiselle osapuolelle ja esitettävä mahdollisimman pian aikataulu niiden poistamiseksi.

5. Asiasta on neuvoteltava viipymättä CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomiteassa. Neuvotteluissa arvioidaan asianomaisen allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion tai EY-osapuolen maksutasetilanne ja tämän artiklan nojalla käyttöön otetut tai voimassa pidetyt rajoitukset ottaen huomioon muun muassa seuraavat tekijät:

- a) maksutaseeseen ja ulkoiseen rahoitukseen liittyvien ongelmien luonne ja laajuus;
- b) ulkoiset taloudelliset ja kaupankäyntiin liittyvät olosuhteet;
- c) mahdollisesti käytettävissä olevat vaihtoehtoiset korjaavat toimenpiteet.

Neuvotteluissa käsitellään sitä, ovatko mahdolliset rajoittavat toimenpiteet 3 ja 4 kohdan mukaisia. Kaikki Kansainvälisen valuuttarahaston esittämät valuuat, rahavarantoon ja maksutaseeseen liittyvät tilastolliset ja muut tiedot otetaan huomioon,

ja päätelmien perustana käytetään valuuttarahaston arviota kyseisen CARIFORUM-valtion tai EY-osapuolen maksutasetta ja ulkoista rahoitusta koskevasta tilanteesta.

#### 241 artikla

##### Suhteet Cotonoun sopimukseen

1. Cotonoun sopimuksen 3 osan II osastoon sisältyviä kehitysyhteistyötä koskevia määräyksiä lukuun ottamatta kaikissa tapauksissa, joissa tämän sopimuksen ja Cotonoun sopimuksen 3 osan II osaston määräykset ovat ristiriidassa, sovelletaan tämän sopimuksen määräyksiä.

2. Minkään tässä sopimuksessa ei saa tulkita estävän sitä, että EY-osapuoli tai allekirjoittanut CARIFORUM-valtio ottaa käyttöön aiheelliseksi katsottavia toimenpiteitä, tämän sopimuksen mukaiset kauppaan liittyvät toimenpiteet mukaan luettuina, siten kuin Cotonoun sopimuksen 11 artiklan b alakohdassa sekä 96 ja 97 artiklassa on määrätty sekä mainittujen artiklojen mukaisia menettelytapoja noudattaen.

#### 242 artikla

##### Suhteet WTO-sopimukseen

Osapuolet sopivat, että mikään tässä sopimuksessa ei edellytä, että ne tai allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot toimivat tavalla, joka ei olisi yhteensopiva niiden WTO-velvoitteiden kanssa.

#### 243 artikla

##### Voimaantulo

1. Tämä sopimus tulee voimaan sitä kuukautta seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, jonka kuluessa osapuolet ovat ilmoittaneet toisilleen tätä tarkoittavien menettelyjen päätökseen saattamisesta.

2. Ilmoitukset lähetetään Euroopan unionin neuvoston pääsihteerille, joka on tämän sopimuksen tallettaja.

3. Sopimuksen voimaantuloon asti Euroopan yhteisö ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot sopivat soveltavansa sopimusta väliaikaisesti joko kokonaisuudessaan tai osittain. Tämä voidaan toteuttaa allekirjoittajan lakien mukaisella väliaikaisella soveltamisella tai ratifioimalla sopimus. Väliaikaisesta soveltamisesta ilmoitetaan tallettajalle. Sopimusta sovelletaan väliaikaisesti kymmenen (10) päivän kuluttua siitä, kun ilmoitus väliaikaisesta soveltamisesta on saatu Euroopan yhteisöltä tai kaikilta allekirjoittaneilta CARIFORUM-valtioilta, sen mukaisesti, kumpi näistä toteutuu myöhemmin. Väliaikainen soveltaminen on toteutettava mahdollisimman pian ja viimeistään 31 päivänä lokakuuta 2008.

4. Sen estämättä, mitä 3 kohdassa määrätään, Euroopan yhteisö ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot voivat mahdollisuuksien mukaan toteuttaa toimia sopimuksen soveltamiseksi ennen sen väliaikaista soveltamista.

## 244 artikla

**Kesto**

1. Tämä sopimus on voimassa määrittelemättömän ajan.
2. Kumpi tahansa osapuoli tai allekirjoittanut CARIFORUM-valtio voi ilmoittaa toisille kirjallisesti aikomuksestaan irtisanoa sopimus.
3. Irtisanominen tulee voimaan kuusi kuukautta tästä ilmoituksesta.

## 245 artikla

**Alueet, joihin sopimusta sovelletaan**

Tätä sopimusta sovelletaan alueisiin, joihin Euroopan yhteisön perustamissopimusta sovelletaan siinä määrätyn edellytyksin, sekä allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden alueisiin. Tämän sopimuksen sisältämiä viittauksia "alueeseen" on tulkittava tämän mukaisesti.

## 246 artikla

**Tarkistuslauseke**

1. Osapuolet sopivat harkitsevansa tämän sopimuksen avartamista laajentaakseen ja täydentääkseen sen soveltamisalaa lainsäädäntönsä mukaisesti joko sitä muuttamalla tai tekemällä tiettyjä aloja tai toimintoja koskevia sopimuksia sopimuksen täytäntöönpanosta saatujen kokemusten perusteella. Osapuolet voivat myös harkita tämän sopimuksen tarkistamista Euroopan yhteisöön assosioituneiden merentakaisien maiden ja alueiden tuomiseksi tämän sopimuksen soveltamisalaa.
2. Sopimuksen täytäntöönpanon osalta osapuolet voivat tehdä ehdotuksia kauppaan liittyvän yhteistyön mukauttamiseksi ottaen huomioon sopimuksen täytäntöönpanosta saadut kokemukset.
3. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että tätä sopimusta voi olla tarpeen tarkistaa Cotonoun sopimuksen päättymisen pohjalta.

## 247 artikla

**Uusien jäsenvaltioiden liittyminen Euroopan unioniin**

1. CARIFORUM-EY-yhteisneuvostolle ilmoitetaan kaikista kolmansien maiden hakemuksista, jotka koskevat liittymistä jäseneksi Euroopan unioniin. EU:n ja hakijavaltion välisten neuvottelujen aikana EY-osapuoli ilmoittaa CARIFORUM-

valtioille kaikki asiaankuuluvat tiedot, ja CARIFORUM-valtiot puolestaan ilmoittavat EY-osapuolelle omat näkökantansa, jotta ne voidaan ottaa täysin huomioon. EY-osapuoli ilmoittaa CARIFORUM-valtioille kaikista liittymisistä Euroopan unioniin.

2. Euroopan unionin uudet jäsenvaltiot liittyvät tähän sopimukseen liittymisasiakirjaan sisältyvän lausekkeen perusteella siitä päivästä alkaen, jona ne liittyvät Euroopan unioniin. Jos Euroopan unioniin liittymistä koskevassa liittymisasiakirjassa ei määrätä Euroopan unionin jäsenvaltion ilman eri toimenpiteitä tapahtuvasta liittymisestä tähän sopimukseen, kyseinen Euroopan unionin jäsenvaltio liittyy siihen tallettamalla liittymisasiakirjan Euroopan unionin neuvoston pääsihteeristöön, joka toimittaa siitä oikeaksi todistetut jäljennökset CARIFORUM-valtioille.

3. Osapuolet tarkastelevat uusien EU:n jäsenvaltioiden sopimukseen liittymisen vaikutuksia. CARIFORUM-EY-yhteisneuvosto voi päättää siirtymävaiheen toimista tai muutosten tekemisestä tarvittaessa.

## 248 artikla

**Liittyminen**

1. Kaikki Karibian valtiot voivat liittyä tähän sopimukseen sellaisin ehdoin ja edellytyksin, joista on sovittu kyseisen valtion sekä EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden välillä, kun tämä on hyväksytty EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden sekä liittyvän maan soveltuvien oikeudellisten menettelyiden mukaisesti.
2. Liittymiskirjat talletetaan tallettajan huostaan.

## 249 artikla

**Todistusvoimaiset tekstit**

Tämä sopimus laaditaan kahtena kappaleena bulgarian, englannin, espanjan, hollannin, italian, kreikan, latvian, liettuan, maltan, portugalin, puolan, ranskan, romanian, ruotsin, saksan, slovakian, sloveenin, suomen, tanskan, tšekin, unkarin ja viron kielellä, ja jokainen teksti on yhtä todistusvoimainen.

## 250 artikla

**Liitteet**

Liitteet, pöytäkirjat ja alaviitteet ovat erottamaton osa tätä sopimusta. Liitteen III lisäys 1 laaditaan ainoastaan englanniksi.

Съставено в Бриджтаун, Барбадос на петнадесети октомври две хиляди и осма година.

Hecho en Bridgetown, Barbados, el quince de octubre de dosmil e ocho.

V Bridgetownu na Barbadosu dne patnáctého října dva tisíce osm.

Udfærdiget i Bridgetown, Barbados, den femtende oktober to tusind og otte.

Geschehen zu Bridgetown, Barbados, am fünfzehnten Oktober zweitausendacht.

Kahe tuhande kaheksanda aasta oktoobrikuu viieteistkümnendal päeval Bridgetownis Barbadosel.

Έγινε στο Βριτζτάουν των Μπαρμπάντος, στις δέκα πέντε Οκτωβρίου δύο χιλιάδες οκτώ.

Done at Bridgetown, Barbados on the fifteenth day of October in the year two thousand and eight.

Fait à Bridgetown, la Barbade, le quinze octobre deux mille huit.

Fatto a Bridgetown, Barbados, addì quindici ottobre duemilaotto.

Bridžtaunā, Barbadosā, divtūkstoš astotā gada piecpadsmitajā oktobrī.

Priimta Bridžtaune, Barbadosē, du tūkstančiai aštuntų metų spalio penkioliktą antrą dieną.

Kelt Bridgetownban, Barbadoson a kétézer-nyolcadik év október tizenötödik napján.

Magħmul fi Bridgetown, il-Barbados fil-ħmistax-il jum ta' Ottubru tas-sena elfejn u tmienja.

Gedaan te Bridgetown, Barbados, de vijftiende oktober tweeduizend acht.

Sporządzono w Bridgetown na Barbadosie dnia piętnastego października roku dwa tysiące ósmego.

Feito em Bridgetown, Barbados, em quinze de Outubro de dois mil e oito.

Înceiat la Bridgetown, Barbados, la cincisprezece octombrie două mii opt.

V Bridgetowne na Barbadosē dņa pātnāsteho oktōbra dvetisīcosem.

V Bridgetownu, Barbados, dne petnajstega oktobra leta dva tisoč osem.

Tehty Bridgetownissa Barbadosessa viidentenätoista päivänä lokakuuta vuonna kaksituhattakahdeksan.

Utfärdad i Bridgetown, Barbados, den femtonde oktober tjugohundraåtta.

For Antigua and Barbuda

A handwritten signature in black ink, consisting of several overlapping loops and a long horizontal stroke extending to the right.

For the Commonwealth of the Bahamas

A handwritten signature in black ink, featuring a large, stylized initial 'B' followed by a series of connected loops.

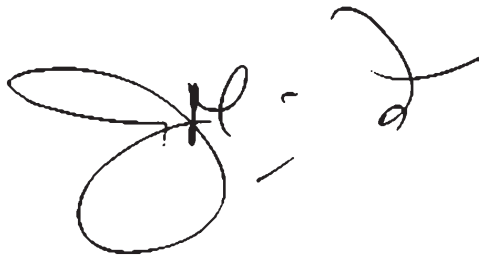
For Barbados

A handwritten signature in black ink, starting with a large, circular loop followed by a vertical stroke and a diagonal line.

For Belize

A handwritten signature in black ink, characterized by a dense, circular scribble of lines.

For the Commonwealth of Dominica

A handwritten signature in black ink, featuring a large, stylized initial 'D' followed by a series of connected loops and a long horizontal stroke.

Por la República Dominicana

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized initial 'R' followed by a series of connected loops.

For Grenada

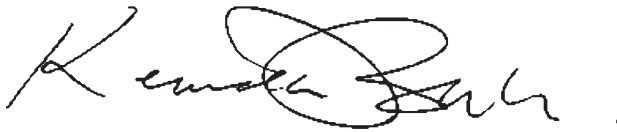


For the Republic of Guyana

*P. Thomas*. BRUSSELS, 20 Oct. 2008.

Pour la République d'Haïti

For Jamaica



For Saint Christopher and Nevis



For Saint Lucia



For Saint Vincent and the Grenadines



Voor de Republiek Suriname



For the Republic of Trinidad and Tobago



Voor het Koninkrijk België  
 Pour le Royaume de Belgique  
 Für das Königreich Belgien



Deze handtekening verbindt eveneens de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Cette signature engage également la Communauté française, la Communauté flamande, la Communauté germanophone, la Région wallonne, la Région flamande et la Région de Bruxelles-Capitale.

Diese unterschrift bindet zugleich die Deutschsprachige Gemeinschaft, die Flämische Gemeinschaft, die Französische Gemeinschaft, die Wallonische Region, die Flämische Region und die Region Brüssel-Hauptstadt.

За Република България



Za Českou republiku



På Kongeriget Danmarks vegne



Für die Bundesrepublik Deutschland



Eesti Vabariigi nimel





Thar cheann Na hÉireann


For Ireland



Για την Ελληνική Δημοκρατία



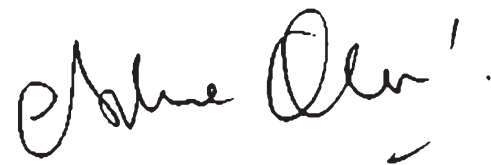
Por el Reino de España



Pour la République française



Per la Repubblica italiana



Για την Κυπριακή Δημοκρατία,



Latvijas Republikas vārdā



Lietuvos Respublikos vardu



Pour le Grand-Duché de Luxembourg



A Magyar Köztársaság részéről



Għall Malta



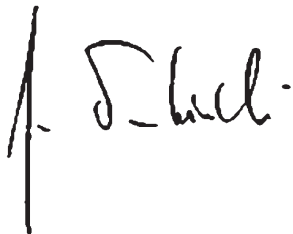
Voor het Koninkrijk der Nederlanden




Für die Republik Österreich



W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej



Pela República Portuguesa



Pentru România



Za Republiko Slovenijo



Za Slovenskú republiku



Suomen tasavallan puolesta

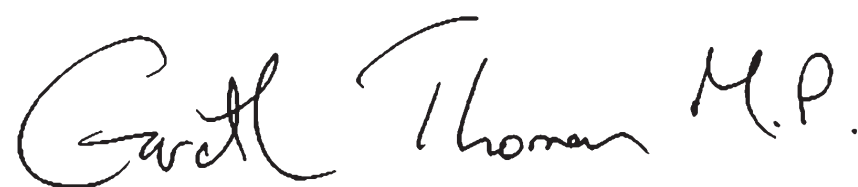
För Republiken Finland



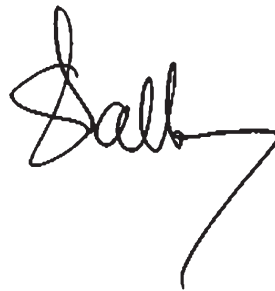
För Konungariket Sverige



For the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland



За Европейската общност  
Por la Comunidad Europea  
Za Evropské společenství  
For Det Europæiske Fællesskab  
Für die Europäische Gemeinschaft  
Euroopa Ühenduse nimel  
Για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα  
For the European Community  
Pour la Communauté européenne  
Per la Comunità europea  
Eiropas Kopienas vārdā  
Europos bendrijos vardu  
az Európai Közösség részéről  
Għall-Komunità Ewropea  
Voor de Europese Gemeenschap  
W imieniu Wspólnoty Europejskiej  
Pela Comunidade Europeia  
Pentru Comunitatea Europeană  
Za Európske spoločenstvo  
za Evropsko skupnost  
Euroopan yhteisön puolesta  
På Europeiska gemenskapens vägnar



## LIITE IV

## SIIJOITUKSIA JA PALVELUKAUPPAA KOSKEVAT SITOUMUSLUETTELOT

## EY-OSAPUOLI

- a. Luettelo 69 artiklan mukaisista sitoumuksista (kaupallinen läsnäolo)
- b. Luettelo 78 artiklan mukaisista sitoumuksista (rajatylittävä palvelujen tarjonta)
- c. Luettelo 81 artiklan mukaisista varauksista (avainhenkilöstö ja korkeakoulututkinnon suorittaneet harjoittelijat)
- d. Luettelo 83 artiklan mukaisista varauksista (sopimusperusteiset palveluntarjoajat ja riippumattomat ammatinharjoittajat)

## CARIFORUM-OSAPUOLI JA ALLEKIRJOITTANEET CARIFORUM-VALTIOT

- e. Luettelo muuta taloudellista toimintaa kuin palvelualoja koskevista 69 artiklan mukaisista sitoumuksista (kaupallinen läsnäolo)
- f. Luettelo 69, 78, 81 ja 83 artiklan mukaisista palvelualoja koskevista sitoumuksista

Liitteessä IV käytetään seuraavia lyhenteitä:

*EY-osapuoli*

AT	Itävalta
BE	Belgia
BG	Bulgaria
CY	Kypros
CZ	Tšekki
DE	Saksa
DK	Tanska
EY	Euroopan yhteisö ja sen jäsenvaltiot
ES	Espanja
EE	Viro
FI	Suomi
FR	Ranska
EL	Kreikka
HU	Unkari
IE	Irlanti
IT	Italia
LV	Latvia
LT	Liettua
LU	Luxemburg
MT	Malta
NL	Alankomaat
PL	Puola
PT	Portugali
RO	Romania
SK	Slovakia
SI	Slovenia
SE	Ruotsi
UK	Yhdistynyt kuningaskunta

*CARIFORUM-osapuoli*

CAF	Kaikki CARIFORUM-valtiot (*)
ATG	Antigua ja Barbuda
BRB	Barbados

(\*) Lukuun ottamatta Bahamaa ja Haitia.

BEL	Belize
DMA	Dominica
DOM	Dominikaaninen tasavalta
GRD	Grenada
GUY	Guyana
JAM	Jamaika
KNA	Saint Christopher ja Nevis
LCA	Saint Lucia
VCT	Saint Vincent ja Grenadiinit
SUR	Suriname
TTO	Trinidad ja Tobago

Liitteessä IV termillä "ei sitoumuksia" tarkoitetaan teknisen toteutettavuuden puutteesta aiheutuvaa sitoumusten puuttumista.

---

## LIITE IV A

## LUETTELO KAUPALLISTA LÄSNÄOLOA KOSKEVISTA SITOUMUKSISTA

## (69 artiklassa tarkoitettu)

## EY-OSAPUOLI

1. Jäljempänä esitettävässä sitoumusluettelossa ilmoitetaan EY-osapuolen 69 artiklan mukaisesti vapauttama taloudellinen toiminta sekä markkinoille pääsyä ja kansallista kohtelua koskevat rajoitukset, joita kyseisessä toiminnassa sovelletaan varausten muodossa CARIFORUM-valtioiden laitoksiin ja sijoittajiin. Luettelossa on seuraavat osat:
  - a) Ensimmäisessä sarakkeessa ilmoitetaan toimiala tai osa-ala, jota koskevan sitoumuksen osapuoli tekee, sekä se, millä laajuudella vapautettuihin aloihin sovelletaan rajoituksia.
  - b) Toisessa sarakkeessa esitetään sovellettavat varaukset.

Jos b kohdassa tarkoitettua sarakkeessa on ainoastaan jäsenvaltiokohtaisia varauksia, siinä mainitsemattomat jäsenvaltiot tekevät kyseistä alaa koskevat sitoumukset ilman varauksia (vaikka tietyllä alalla ei ole jäsenvaltiokohtaisia varauksia, siihen voidaan kuitenkin soveltaa horisontaalisia varauksia tai alakohtaisia EY:n laajuisia varauksia).

Niitä toimialoja ja osa-aloja, joita ei mainita jäljempänä olevassa luettelossa, koskevia sitoumuksia ei ole tehty.
2. Yksittäisten toimialojen ja osa-alojen yksilöiminen:
  - a) ISIC Rev. 3.1 tarkoittaa kaikkia toimialoja koskevaa kansainvälistä toimialaluokitusstandardia sellaisena kuin Yhdistyneiden Kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N° 4, ISIC REV 3.1, 2002).
  - b) CPC tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden Kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC prov, 1991).
  - c) CPC ver. 1.0 tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden Kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC ver 1.0, 1998).
3. Jäljempänä olevaan luetteloon ei sisälly toimenpiteitä, jotka koskevat pätevyysvaatimuksia ja -menettelyjä, teknisiä standardeja tai lupavaatimuksia ja -menettelyjä, elleivät ne ole sopimuksen 67 ja 68 artiklassa tarkoitettuja markkinoille pääsyn tai kansallisen kohtelun rajoituksia. Vaikka tällaiset toimenpiteet (esimerkiksi toimiluvan myöntämistä, yleispalveluvaihtoehtoja, tutkintotodistusten tunnustamista säännellyillä aloilla, tiettyjen tutkintojen – kielitutkinnot mukaan luettuina – läpäisemistä koskevat edellytykset ja syrjimätön vaatimus, jonka mukaan tiettyä toimintaa ei saa harjoittaa suojelluilla luonnonalueilla eikä historiallisesti tai taiteellisilta arvoiltaan erityisen merkittävillä alueilla) eivät sisälly luetteloon, niitä sovelletaan joka tapauksessa toisen osapuolen sijoittajiin.
4. Sopimuksen 60 artiklan 3 kohdan mukaisesti jäljempänä oleva luettelo ei sisällä toimenpiteitä, jotka koskevat osapuolten myöntämiä tukia.
5. Sopimuksen 67 artiklan mukaisesti syrjimättömät vaatimukset, jotka koskevat laitoksen oikeudellista muotoa, eivät sisälly jäljempänä olevaan luetteloon.
6. Sitoumusluettelosta syntyvät oikeudet ja velvoitteet eivät ole sovellettavissa sellaisenaan välittömästi eivätkä ne näin ollen luo välittömästi oikeuksia yksittäisille luonnollisille tai oikeushenkilöille.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
KAIKKI TOIMIALAT	<p>Kiinteä omaisuus</p> <p>AT, BG, CY, CZ, DK, EE, ES, EL, FI, HU, IE, IT, LT, LV, MT, PL, RO, SI, SK: Ulkomaisten sijoittajien maa- ja kiinteistöosastoille on asetettu rajoituksia <sup>(1)</sup>.</p>
KAIKKI TOIMIALAT	<p>Julkiset perushyödykkeet</p> <p>EY: Taloudellinen toiminta, joka katsotaan kansallisen tai paikallisen tason julkisia perushyödykkeitä koskeviksi palveluiksi, voidaan varata julkisille monopoleille tai yksinoikeudet saaneille yksityisille palveluntarjoajille. <sup>(2)</sup></p>
KAIKKI TOIMIALAT	<p>Yritystyytit</p> <p>EY: Jonkin jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti perustetuille (kolmansien maiden yritysten) tytäryhtiöille, joiden kotipaikka, keskushallinto tai päätoimipaikka on yhteisössä, myönnettyä kohtelua ei laajenneta koskemaan kolmannen maan yrityksen johonkin yhteisön jäsenvaltioon perustamia sivuliikkeitä tai agenttuureja.</p> <p>BG: Sivuliikkeiden perustamiseen tarvitaan lupa.</p> <p>EE: Johtokunnan jäsenistä vähintään puolen on asuttava EY:ssä.</p> <p>FI: Ulkomaalainen, joka harjoittaa kauppaa yhtiökumppanina suomalaisessa kommandiittiyhtiössä tai osakeyhtiössä, tarvitsee elinkeinoluvan ja hänen on asuttava vakituisesti Suomessa. Televiestintäpalveluja lukuun ottamatta kaikilla aloilla vähintään puolta johtokunnan varsinaisista ja varajäsenistä koskee kansalaisuus- ja asuinpaikkavaatimus. Yrityksille voidaan kuitenkin myöntää erivapauksia. Jos ulkomainen organisaatio aikoo harjoittaa liiketoimintaa tai kauppaa perustamalla sivuliikkeen Suomeen, sen on hankittava elinkeinolupa. Ulkomaisen organisaation tai yksityishenkilön, joka ei ole EY:n kansalainen, on haettava lupaa toimia osakeyhtiön perustajana. Televiestintäpalvelujen alalla perustajista ja johtokunnan jäsenistä vähintään puolelta vaaditaan pysyvää asuinpaikkaa maassa. Jos perustaja on oikeushenkilö, asuinpaikkavaatimus koskee kyseistä oikeushenkilöä.</p> <p>IT: Teollisen, kaupallisen ja käsiteollisen ammatin harjoittaminen edellyttää oleskelulupaa ja erityislupaa.</p> <p>BG, PL: Edustustoimiston toiminta saa käsittää ainoastaan sen edustaman ulkomaisen emoyhtiön mainonnan ja myynninedistämisen.</p> <p>PL: Rahoituspalveluja lukuun ottamatta ei sivuliikkeitä koskevia sitoumuksia. EU:n ulkopuoliset sijoittajat voivat harjoittaa taloudellista toimintaa ainoastaan kommandiittiyhtiön, kommandiittiosakeyhtiön, rajoitetun vastuun yhtiön tai osakeyhtiön muodossa (lakiasianpalvelujen osalta ainoastaan rekisteröidyn yhtiön tai kommandiittiyhtiön muodossa).</p> <p>RO: Kaupallisten yhtiöiden ainoan johtajan tai johtokunnan puheenjohtajan ja puolet johtokunnan jäsenten lukumäärästä on oltava Romanian kansalaisia, jollei yhtiöjärjestyksessä toisin määrätä. Kaupallisten yhtiöiden tilintarkastajien ja varatilintarkastajien enemmistön on oltava Romanian kansalaisia.</p> <p>SE: Ulkomaisen yrityksen (joka ei ole rekisteröitynyt oikeushenkilöksi Ruotsissa) on harjoitettava kaupallista toimintaansa sellaisen Ruotsiin sijoittautuneen sivuliikkeen välityksellä, jolla on itsenäinen johto ja erillinen kirjanpito. Alle vuoden kestävät rakennushankkeet vapautetaan vaatimuksista perustaa sivuliike tai nimetä maassa asuva edustaja. Rajoitetun vastuun yhtiöllä (osakeyhtiöllä) voi olla yksi tai useampi perustaja. Perustajan on joko oleskeltava Ruotsissa tai oltava ruotsalainen oikeushenkilö. Avoin yhtiö voi olla osakeyhtiön perustaja vain, jos jokainen yhtiökumppani asuu Ruotsissa. Kaikkien muuntyyppisten oikeushenkilöiden perustamiseen sovelletaan vastaavia ehtoja. Johtokunnan jäsenistä vähintään puolen on asuttava Ruotsissa. Sellaisten ulkomaan tai Ruotsin kansalaisten, jotka eivät asu Ruotsissa ja jotka haluavat harjoittaa kaupallista toimintaa Ruotsissa, on nimettävä kyseisestä toiminnasta vastaava maassa asuva edustaja ja ilmoitettava tämä paikallisen viranomaisen rekisteriin. Asuinpaikkaehdoista voidaan poiketa tapauksissa, joissa ne todistettavasti eivät ole tarpeen.</p>

<sup>(1)</sup> Palvelualoja koskevat rajoitukset eivät ylitä nykyisten GATS-sitoumusten mukaisia rajoituksia.

<sup>(2)</sup> Koska julkisia perushyödykkeitä koskevia palveluja tarjotaan usein myös keskustason alapuolella, yksityiskohtainen ja tyhjentävä alakohdainen luettelointi ei olisi käytännöllinen. Ymmärrettävyyden helpottamiseksi tämän sitoumusluettelon alaviiteissä ilmoitetaan viitteellisesti ne alat, joilla julkisia perushyödykkeitä koskevilla palveluilla on merkittävä osa.



Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
	<p>SI: Ulkomaisten yhtiöiden sivuliikkeiden perustaminen edellyttää, että emoyhtiö on ollut rekisteröitynä alkuperämaassa vähintään yhden vuoden.</p> <p>SK: Ulkomaisen luonnollisen henkilön, jonka nimi rekisteröidään kaupparekisteriin yrittäjän puolesta toimimaan valtuutettuna henkilönä, on esitettävä Slovakian oleskelulupa.</p>
KAIKKI TOIMIALAT	<p>Investoinnit</p> <p>ES: Ulkomaan hallituksen tai ulkomaisten julkisyhteisöjen joko suoraan tai ulkomaisten hallitusten joko välittömässä tai välillisessä määräysvallassa olevien yritysten tai muiden yhteisöjen välityksellä Espanjan tekemät investoinnit, jotka tuovat yhteisöille taloudellisten etujen lisäksi yleensä myös muita etuja, edellyttävät hallituksen antamaa etukäteislupaa.</p> <p>BG: Yrityksissä, joissa julkinen (valtion tai kunnan) osuus pääomasta ylittää 30 prosenttia, osakkeiden siirtämiseen kolmansille osapuolille tarvitaan lupa. Tiettyyn taloudelliseen toimintaan, joka liittyy valtion tai muun julkisen omaisuuden hyödyntämiseen tai käyttöön, edellytetään toimilupia koskevan lain (Concessions Act) mukaisesti myönnettyä toimilupaa. Ulkomaiset sijoittajat eivät voi osallistua yksityistämiseen. Ulkomaisilta sijoittajilta ja bulgarialaisilta oikeushenkilöiltä, joilla on määräävä ulkomaalaisomistus, edellytetään lupa a) luonnonvarojen etsintään, käyttöön- tai talteenottoon aluevesiltä, mannerjalustasta tai talousvyöhykkeeltä ja b) määräävän omistussuosuuden hankintaan yrityksissä, jotka harjoittavat a kohdassa määritettyä toimintaa.</p> <p>FR: Ulkomaisiin ostoihin, jotka oikeuttavat yli 33,33 prosenttiin toimivan ranskalaisen yrityksen osakepääomasta tai äänioikeuksista tai 20 prosenttiin ranskalaisesta pörsסיyhtiöstä, sovelletaan seuraavia määräyksiä:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>— alle 7,6 miljoonan euron investoinnit ranskalaisiin yrityksiin, joiden liikevaihto on enintään 76 miljoonaa euroa, ovat voidaan toteuttaa ennakoilmoitusta seuraavan 15 päivän määräajan jälkeen, kun on tarkistettu, että näitä määriä noudatetaan,</li> <li>— lupa muihin investointeihin annetaan ennakoilmoitusta seuranneen kuukauden määräajan jälkeen ilman eri toimenpidettä, jollei talousasiainministeri ole poikkeustapauksessa käyttänyt oikeuttaan lykätä investointia.</li> </ul> <p>Ulkomaalaisomistusta hiljattain yksityistetyissä yrityksissä voidaan rajoittaa siten, että Ranskan hallitus määrittää yleisölle tarjottavien osakkeiden enimmäismäärän tapauskohtaisesti. Tiettyjen kaupallisten, teollisten tai käsiteollisten toimien käynnistäminen edellyttää erityislupaa, jos toimitusjohtajalla ei ole pysyvää oleskelulupaa.</p> <p>FI: Suomen viranomaisten on vahvistettava ulkomaisten omistajien osakkeiden hankinta, joka oikeuttaa yli kolmanneksen suomalaisen yhtiön tai suuren likeyrityksen (jossa on yli 1 000 työntekijää tai jonka liikevaihto on yli 168 miljoonaa euroa tai jonka taseen loppusumma on yli 168 miljoonaa euroa) äänioikeuksista; vahvistus voidaan evätä vain, jos tärkeä kansallinen etu vaarantuisi. Näitä rajoituksia ei sovelleta televiestintäpalveluihin.</p> <p>HU: Ei sitoumuksia hiljattain yksityistettyjen yritysten ulkomaisen omistuksen suhteen.</p> <p>IT: Hiljattain yksityistetyille yrityksille voidaan myöntää yksinoikeuksia tai niiden yksinoikeudet voidaan säilyttää. Hiljattain yksityistettyihin yrityksiin liittyviä äänioikeuksia voidaan rajoittaa joissakin tapauksissa. Puolustuksen, liikenne-, televiestintä- ja energiapalvelujen alalla toimivien yritysten suurten omistussuosuksien hankinta edellyttää viiden vuoden ajan toimivaltaisten viranomaisten hyväksyntää.</p>
KAIKKI TOIMIALAT	<p>Maantieteelliset alueet</p> <p>FI: Ahvenanmaalla on rajoitettu Ahvenanmaan kotiseutu-oikeutta vailla olevien luonnollisten henkilöiden ja oikeushenkilöiden sijoittautumisvapautta ilman Ahvenanmaan toimivaltaisten viranomaisten antamaa lupaa.</p>
1. MAATALOUS, RIISTATALOUS, METSÄTALOUS	
A. Maatalous, riistatalous (ISIC Rev. 3.1: 011, 012, 013, 014, 015) neuvonta- ja konsultointipalveluja lukuun ottamatta <sup>(1)</sup>	<p>AT, HU, MT, RO: Ei sitoumuksia maataloustoiminnan osalta.</p> <p>CY: EU:n ulkopuolinen osallistuminen on sallittua enintään 49 prosenttiin saakka.</p>

<sup>(1)</sup> Maa-, riista-, metsä- ja kalatalouteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut löytyvät LIIKE-ELÄMÄN PALVELUJEN kohdista 6.F.f ja 6.F.g.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
	<p>FR: Muut kuin EU:n kansalaiset tarvitsevat luvan maatalousyritysten perustamista ja EU:n ulkopuoliset sijoittajat viinitarhojen hankintaa varten.</p> <p>IE: Yhteisön alueen ulkopuolella oleskelevat tarvitsevat luvan myllytoimintaa varten.</p>
B. Metsätalous ja puunkorjuu (ISIC Rev. 3.1: 020) neuvonta ja konsultointipalveluja lukuun ottamatta <sup>(1)</sup>	BG: Ei sitoumuksia puunkorjuun osalta.
2. KALASTUS JA VESIVILJELY	
(ISIC Rev. 3.1: 0501, 0502) neuvonta ja konsultointipalveluja lukuun ottamatta <sup>(1)</sup>	<p>AT: Vähintään 25 prosenttia aluksista on oltava Itävaltaan rekisteröityjä.</p> <p>BE, FI, IE, LV, NL, PT, SK: Yhtiöittämättömät ulkomaiset sijoittajat, joiden päätoimipaikka ei ole Belgiassa, Suomessa, Irlannissa, Latviassa, Alankomaissa, Portugalissa tai Slovakiassa, eivät voi omistaa vastaavasti Belgian, Suomen, Irlannin, Latvian, Alankomaiden, Portugalin ja Slovakian lipun alla purjehtivia aluksia.</p> <p>CY, EL: EU:n ulkopuolinen osallistuminen saa olla enintään 49 prosenttia.</p> <p>DK: EY:n ulkopuolella oleskelevien omistussuuden kaupallista kalastusta harjoittavasta yrityksestä on oltava alle kolmannes. EY:n ulkopuolella oleskelevat saavat omistaa Tanskan lipun alla purjehtivia aluksia ainoastaan Tanskassa rekisteröidyn yrityksen kautta.</p> <p>FR: Muut kuin yhteisön kansalaiset eivät saa omistaa merenkulkuvaltiolle kuuluvaa maata kalan-, äyriäisten- ja levänviljelytarkoituksessa. Yhtiöittämättömät ulkomaiset sijoittajat, joiden päätoimipaikka ei ole Ranskassa, saavat omistaa enintään 50 prosenttia Ranskan lipun alla purjehtivasta aluksesta.</p> <p>DE: Merikalastuslupa myönnetään ainoastaan Saksan lipun alla purjehtiville aluksille. Nämä ovat kalastusaluksia, joiden osake-enemmistön omistavat yhteisön kansalaiset tai sellaiset yritykset, jotka on perustettu yhteisön sääntöjen mukaisesti ja joiden päätoimipaikka on jossakin jäsenvaltiossa. Näiden alusten käytön johto ja valvonta on oltava Saksassa oleskelevilla henkilöillä. Kalastusluvan saamiseksi kaikki kalastusalukset on rekisteröitävä niissä rannikkovaltioissa, joissa laivojen kotisatama sijaitsee.</p> <p>EE: Laiva voi purjehtia Viron lipun alla, jos sen kotisatama sijaitsee Virossa ja osake-enemmistö on Viron kansalaisilla avoimessa yhtiössä tai kommandiittiyhtiössä tai muussa oikeushenkilössä, joka sijaitsee Virossa ja jonka johtokunnassa ääni-enemmistö on Viron kansalaisilla.</p> <p>BG, HU, LT, MT, RO: Ei sitoumuksia</p> <p>IT: Muilla kuin yhteisössä oleskelevilla ulkomaalaisilla ei saa olla enemmistö-osakkuutta Italian lipun alla purjehtivista aluksista tai määräysvallan tuottavaa osakkuutta sellaisista laivanvarustamoista, joiden päätoimipaikka on Italiassa. Kalastus Italian aluevesillä on varattu Italian lipun alla purjehtiville aluksille.</p> <p>SE: Yhtiöittämättömät ulkomaiset sijoittajat, joiden päätoimipaikka ei ole Ruotsissa, saavat omistaa enintään 50 prosenttia Ruotsin lipun alla purjehtivasta aluksesta. Ulkomaiset sijoittajat tarvitsevat luvan hankkiakseen 50 prosenttia tai enemmän sellaisten yritysten osakkeista, jotka harjoittavat Ruotsin aluevesillä kaupallista kalastustoimintaa.</p> <p>SI: Laivat saavat purjehtia Slovenian lipun alla, jos niistä yli puolet on EY-kansalaisten omistuksessa tai sellaisten oikeushenkilöiden omistuksessa, joiden päätoimipaikka on jossakin EY-jäsenvaltiossa.</p> <p>UK: Varaus, joka koskee Yhdistyneen kuningaskunnan lipun alla purjehtivien alusten ostoa, jollei vähintään 75 prosenttia sijoitetuista varoista ole Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisten ja/tai sellaisten yritysten omistamia, joista vähintään 75 prosenttia on Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisten omistamia, ja jotka kaikki oleskelevat ja joiden kotipaikka on Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Alusten johdon, ohjauksen ja valvonnan on tapahduttava Yhdistyneessä kuningaskunnassa.</p>

<sup>(1)</sup> Maa-, riista-, metsä- ja kalatalouteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut löytyvät LIIKE-ELÄMÄN PALVELUJEN kohdista 6.F.f ja 6.F.g.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
3. KAIVOSTOIMINTA JA LOUHINTA <sup>(1)</sup>	
A. Kivi- ja ruskohiilen kaivu; turpeen nosto (ISIC Rev. 3.1: 10)	EY: Energiantuottajamaista tulevia sijoittajia voidaan estää saamasta toimintaa koskeva määräysvalta. Ei sivuliikkeiden suoraa perustamista koskevia sitoumuksia (yhtiöittäminen vaaditaan). Ei raakaöljyn ja maakaasun tuotantoa koskevia sitoumuksia.
B. Raakaöljyn ja maakaasun tuotanto <sup>(2)</sup> (ISIC Rev. 3.1: 1110)	
C. Metallimalmien louhinta (ISIC Rev. 3.1: 13)	
D. Muu mineraalien kaivu (ISIC Rev. 3.1: 14)	
4. TEOLLISUUS <sup>(2)</sup>	
A. Elintarvikkeiden ja juomien valmistus (ISIC Rev. 3.1: 15)	Ei mitään
B. Tupakkatuotteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 16)	Ei mitään
C. Tekstiilien valmistus (ISIC Rev. 3.1: 17)	Ei mitään
D. Vaatteiden valmistus; turkisten muokkaus ja värjäys (ISIC Rev. 3.1: 18)	Ei mitään
E. Nahan parkitseminen ja muokkaus; matka- ja käsilaukujen, satuloiden, valjaiden ja jalkineiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 19)	Ei mitään
F. Sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistus, pl. huonekalut; olki- ja punontatuotteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 20)	Ei mitään
G. Paperin ja paperituotteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 21)	Ei mitään
H. Kustantaminen, painaminen ja tallenteiden jäljentäminen <sup>(3)</sup> (ISIC Rev. 3.1: 22 pl. palkkio- ja sopimusperusteinen kustantaminen ja painaminen <sup>(4)</sup> )	IT: Kustannus- ja painoyrityksen omistajaa koskee kansalaisuusvaatimus.
I. Koksituotteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 231)	Ei mitään
J. Öljytuotteiden valmistus <sup>(1)</sup> (ISIC Rev. 3.1: 232)	EY: Energiantuottajamaista tulevia sijoittajia voidaan estää saamasta toimintaa koskeva määräysvalta. Ei sivuliikkeiden suoraa perustamista koskevia sitoumuksia (yhtiöittäminen vaaditaan).

<sup>(1)</sup> Julkisia perushyödykkeitä koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan.

<sup>(2)</sup> Ei sisällä valmistukseen liittyviä neuvontapalveluja, jotka löytyvät YRITYSPALVELUJEN kohdasta 6.F.h.

<sup>(3)</sup> Ala rajoittuu valmistustoimintaan. Siihen ei kuulu audiovisuaalialaan liittyvä eikä kulttuurisisältöä koskeva toiminta.

<sup>(4)</sup> Palkkio- ja sopimusperusteinen kustantaminen ja painaminen löytyvät YRITYSPALVELUJEN kohdasta 6.F.p.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
K. Kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden, muiden kuin räjähteiden, valmistus (ISIC Rev. 3.1: 24 pl. räjähteet)	Ei mitään
L. Kumi- ja muovituotteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 25)	Ei mitään
M. Ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 26)	Ei mitään
N. Perusmetallien valmistus (ISIC Rev. 3.1: 27)	Ei mitään
O. Metallituotteiden valmistus pl. koneet ja laitteet (ISIC Rev. 3.1: 28)	Ei mitään
P. Koneiden valmistus	
a) Yleiskäyttöön tarkoitettujen koneiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 291)	Ei mitään
b) Erikoiskoneiden, muiden kuin aseiden ja ammusten, valmistus (ISIC Rev. 3.1: 2921, 2922, 2923, 2924, 2925, 2926, 2929)	Ei mitään
c) Muualla luokittelemattomien kodinkoneiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 293)	Ei mitään
d) Toimisto- ja tietokoneiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 30)	Ei mitään
e) Muu sähkökoneiden ja -laitteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 31)	Ei mitään
f) Radio-, televisio- ja tietoliikennevälineiden ja -laitteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 32)	Ei mitään
Q. Lääkintäkojeiden, hienomekaanisten kojeiden ja optisten instrumenttien sekä kellojen valmistus (ISIC Rev. 3.1: 33)	Ei mitään
R. Moottoriajoneuvojen, perävaunujen ja puoliperävaunujen valmistus (ISIC Rev. 3.1: 34)	Ei mitään
S. Muiden (ei sotilaskäyttöön tarkoitettujen) kulkuneuvojen valmistus (ISIC Rev. 3.1: 35 pl. sotalaivat, -lentokoneet ja muut sotilaskäyttöön tarkoitettut kulkuneuvot)	Ei mitään

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
T. Huonekalujen valmistus; muu valmistus (ISIC Rev. 3.1: 361, 369)	Ei mitään
U. Kierrätys (ISIC Rev. 3.1: 37)	Ei mitään
5. SÄHKÖN, KAASUN, HÖYRYN JA LÄMMINVEDEN TUOTANTO, SIIRTO JA JAKELU OMAAN LUKUUN <sup>(1)</sup> (pl. ydinvoimaan perustuva sähköntuotanto)	
A. Sähkön tuotanto; sähkön siirto ja jakelu omaan lukuun (ISIC Rev. 3.1: 4010) <sup>(2)</sup>	EY: Energiantuottajamaista tulevia sijoittajia voidaan estää saamasta toimintaa koskeva määräysvalta. Ei sivuliikkeiden suoraa perustamista koskevia sitoumuksia (yhtiöittäminen vaaditaan).
B. Kaasun tuotanto; kaasumaisten polttoaineiden jakelu putkiverkossa omaan lukuun (osittain ISIC Rev. 3.1: 4020) <sup>(3)</sup>	EY: Energiantuottajamaista tulevia sijoittajia voidaan estää saamasta toimintaa koskeva määräysvalta. Ei sivuliikkeiden suoraa perustamista koskevia sitoumuksia (yhtiöittäminen vaaditaan).
C. Höyryn ja lämmينveden tuotanto; höyryn ja lämmينveden jakelu omaan lukuun (osittain ISIC Rev. 3.1: 4030) <sup>(4)</sup>	EY: Energiantuottajamaista tulevia sijoittajia voidaan estää saamasta toimintaa koskeva määräysvalta. Ei sivuliikkeiden suoraa perustamista koskevia sitoumuksia (yhtiöittäminen vaaditaan).
6. LIIKE-ELÄMÄN PALVELUT	
A. Ammatilliset palvelut	
a) Lakiasiainpalvelut (CPC 861) <sup>(5)</sup> (pl. julkisia tehtäviä hoitavien lakimiesammattien harjoittajien kuten notaarien sekä "huissiers de justice" tai muiden "officiers publics et ministériels" tarjoama oikeudellinen neuvonta sekä oikeudellisten asiakirjojen laadinta- ja vahvistuspalvelut)	AT: Ulkomaisten asianajajien (joilla on oltava täysi pätevyys kotimaassaan) pääomaosakkuus ja osuus minkään lakiasiaintoimiston liikeloksesta ei saa ylittää 25:tä prosenttia. Heillä ei saa olla ratkaisevaa vaikutusvaltaa päätöksenteossa.  BE: "Cour de cassation" -oikeusistuimessa esiintymiseen muissa kuin rikosoikeudellisissa tapauksissa sovelletaan kiintiöitä.  FR: Asianajajat voivat harjoittaa "avocat auprès de la Cour de Cassation"- ja "avocat auprès du Conseil d'Etat" -ammatteja kiintiöiden rajoissa.

<sup>(1)</sup> Julkisia perushyödykkeitä koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan.

<sup>(2)</sup> Ei sisällä palkkioihin tai sopimuksiin perustuvaa sähkönsiirtotoimintaa ja jakelujärjestelmiä, jotka löytyvät kohdasta ENERGIAPALVELUT.

<sup>(3)</sup> Ei sisällä luonnonkaasun ja kaasumaisten polttoaineiden siirtoa putkijohtoja pitkin, palkkio- tai sopimusperusteista kaasun siirtoa ja jakelua eikä luonnonkaasun ja kaasumaisten polttoaineiden myyntiä, jotka löytyvät kohdasta ENERGIAPALVELUT.

<sup>(4)</sup> Ei sisällä palkkio- tai sopimusperusteista höyryn ja lämmينveden siirtoa ja jakelua eikä höyryn ja lämmينveden myyntiä, jotka löytyvät kohdasta ENERGIAPALVELUT.

<sup>(5)</sup> Sisältää oikeudellisen neuvonnan, oikeudellisen edustuksen, välimiesmenettelyn ja sovittelun sekä oikeudellisten asiakirjojen laadinta- ja vahvistuspalvelut. Ainoastaan kansainvälistä julkisoikeutta, EY-oikeutta ja sellaisen hallintoalueen oikeutta, jolla sijoittaja tai sen henkilöstö on oikeutettu toimimaan lakimiehenä, koskevien lakiasiainpalvelujen tarjoaminen on sallittua, ja siihen sovelletaan muiden palvelujen tavoin Euroopan unionin jäsenvaltioiden lupavaatimuksia ja -menettelyjä. Asianajajilta, jotka tarjoavat kansainväliseen julkisoikeuteen ja ulkomaiseen oikeuteen liittyviä lakiasiainpalveluja, voidaan edellyttää muun muassa paikallisten eettisten sääntöjen noudattamista, kotimaan ammattinimikkeen käyttämistä (ellei isäntämaan ammattinimikkeen käyttämiselle ole saatu hyväksyntää), vakuutusta koskevien vaatimusten täyttämistä, yksinkertaista rekisteröitymistä isäntämaan asianajajaliittoon tai yksinkertaistettua pääsyä isäntämaan asianajajaliittoon läpäisemällä soveltuvuuskoe sekä lainmukaista kotipaikkaa tai toimipaikkaa isäntämaassa. EY:n oikeuteen liittyviä lakiasiainpalveluja voi periaatteessa tarjota EY:ssä asianajajaliittoon hyväksytty täysin pätevä asianajaja henkilökohtaisesti, tai kyseisiä palveluja voidaan tarjota hänen kauttaan, ja Euroopan unionin jäsenvaltion oikeuteen liittyviä lakiasiainpalveluja voi periaatteessa tarjota kyseisen jäsenvaltion asianajajaliittoon hyväksytty täysin pätevä asianajaja henkilökohtaisesti, tai kyseisiä palveluja voidaan tarjota hänen kauttaan. Näin ollen edustaminen EY:n tuomioistuimissa ja muissa toimivaltaisissa viranomaisissa saattaa edellyttää täysjäsenyyttä kyseisen EU-jäsenvaltion asianajajaliitossa, koska tällöin on kyse EY:n ja kansallisen prosessioikeuden harjoittamisesta. Joissakin jäsenvaltioissa ulkomaiset asianajajat, joita ei ole hyväksytty asianajajaliiton täysjäseniksi, voivat kuitenkin edustaa siviilioikeudellisissa menettelyissä osapuolta, joka on sellaisen valtion kansalainen tai kuuluu sellaiselle valtiolle, jossa asianajajalla on lupa harjoittaa ammattiaan.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
	<p>DK: Ainoastaan asianajajat, joilla on Tanskassa myönnetty elinkeinolupa, ja Tanskassa rekisteröidyt lakiasiaintoinimistot voivat omistaa tanskalaisen lakiasiaintoinimiston osakkeita. Ainoastaan asianajajat, joilla on Tanskassa myönnetty elinkeinolupa, voivat olla tanskalaisen lakiasiaintoinimiston hallintoneuvoston jäseniä tai osallistua muuten sen hallintoon. Tanskalaisen elinkeinoluvan myöntämisen edellytyksenä on Tanskassa suoritettu lainopillinen tutkinto.</p> <p>FR: Jotkut oikeudelliset muodot ("association d'avocats" ja "société en participation d'avocat") on varattu asianajajille, jotka ovat Ranskan asianajajaliiton täysjäseniä. Asianajotoimistossa, joka tarjoaa Ranskan ja EY:n lakiin liittyviä palveluja, vähintään 75 prosenttia niistä osakkaista, joiden hallussa on 75 prosenttia osakepääomasta, on oltava Ranskan asianajajaliiton täysjäseniä.</p> <p>HU: Kaupallisen länäolon muotona on oltava avoin yhtiö unkarilaisen asianajajan (ügyvéd) tai asianajotoimiston (ügyvédi iroda) kanssa tai edustustoimisto.</p> <p>PL: EY:n asianajajille sallitaan muitakin oikeudellisia muotoja, mutta ulkomaiset asianajajat voivat toimia ainoastaan kaupparekisteriin merkityn avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön muodossa.</p>
<p>b) 1. Laskentatoimen palvelut ja kirjanpito palvelut (CPC 86212, muut kuin "tilintarkastuspalvelut", CPC 86213, CPC 86219 ja CPC 86220)</p>	<p>AT: Ulkomaisten kirjanpitäjien (joiden on oltava kotimaansa lainsäädännön mukaisesti hyväksytyjä) pääomaosakkuus ja osuus Itävallan minkään oikeushenkilön liikevaihtoksesta ei saa ylittää 25:tä prosenttia, jos he eivät ole Itävallan ammatillisen toimielimen jäseniä.</p> <p>CY: Pääsy edellyttää taloudellista tarveharkintaa. Pääasiallinen peruste: osa-alan työllisyystilanne.</p> <p>DK: Ulkomaisten kirjanpitäjien on saatava Tanskan kauppa- ja teollisuusministeriöltä lupa avoimen yhtiön muodostamiseen tanskalaisten valtuutettujen kirjanpitäjien kanssa.</p>
<p>2. Tilintarkastuspalvelut (CPC 86211 ja 86212, muut kuin laskentatoimen palvelut)</p>	<p>AT: Ulkomaisten kirjanpitäjien (joilla on oltava kotimaansa lainsäädännön mukainen lupa) pääomaosakkuus ja osuus Itävallan minkään oikeushenkilön liikevaihtoksesta ei saa ylittää 25:tä prosenttia, jos he eivät ole Itävallan ammatillisen toimielimen jäseniä.</p> <p>CY: Pääsy edellyttää taloudellista tarveharkintaa. Pääasiallinen peruste: osa-alan työllisyystilanne.</p> <p>CZ ja SK: Vähintään 60 prosenttia osakepääomasta ja äänioikeuksista on varattu kansalaisille.</p> <p>DK: Ulkomaisten kirjanpitäjien on saatava Tanskan kauppa- ja teollisuusministeriöltä lupa avoimen yhtiön muodostamiseen tanskalaisten valtuutettujen kirjanpitäjien kanssa.</p> <p>FI: Suomalaisen osakeyhtiön tilintarkastajista vähintään yhtä koskee asuinpaikka-vaatimus.</p> <p>LV: Valan tehneiden tilintarkastajien kaupallisessa yrityksessä äänioikeutetuista osakkeista yli 50 prosenttia on oltava valan tehneiden tilintarkastajien tai EY:n valan tehneiden tilintarkastajien kaupallisten yritysten omistamia.</p> <p>LT: Vähintään 75 prosenttia osakkeista on oltava EY:n tilintarkastajilla tai tilintarkastusyriksillä.</p> <p>SE: Ainoastaan Ruotsissa hyväksytyt tilintarkastajat voivat suorittaa mm. osakeyhtiöiksi rekisteröityneiden oikeushenkilöiden tilintarkastuspalveluja. Ainoastaan tällaiset henkilöt voivat olla osakkeenomistajia tai muodostaa avoimen yhtiön, joka toimii laillisesti hyväksyttynä tilintarkastusyhteisönä (virallisesti). Hyväksyntä edellyttää maassa oleskelua.</p> <p>SI: Ulkomaisten henkilöiden omistusosuus tilintarkastusyriksistä ei saa ylittää 49:ää prosenttia osakepääomasta.</p>

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
c) Verotukseen liittyvät neuvontapalvelut (CPC 863) <sup>(1)</sup>	<p>AT: Ulkomaisten veroneuvojien (joiden on oltava kotimaansa lainsäädännön mukaisesti hyväksytyjä) pääomaosakkuus ja osuus Itävallan minkään oikeushenkilön liikutuksesta ei saa ylittää 25:tä prosenttia; tämä koskee ainoastaan henkilöitä, jotka eivät ole Itävallan ammatillisen toimielimen jäseniä.</p> <p>CY: Pääsy edellyttää taloudellista tarveharkintaa. Pääasiallinen peruste: osa-alan työllisyystilanne.</p>
d) Arkkitehtipalvelut ja e) Kaupunkisuunnittelu- ja maisemasuunnittelupalvelut (CPC 8671 ja CPC 8674)	<p>BG: Kansallisesti tai alueellisesti merkittävässä hankkeissa ulkomaisten sijoittajien on toimittava paikallisten sijoittajien yhtiökumppaneina tai alihankkijoina.</p> <p>LV: Toimiluvan saamiseksi arkkitehtipalvelujen alan liiketoiminnalle täydellä oikeudellisella vastuulla ja hankkeiden allekirjoitusoikeudella vaaditaan kolmen vuoden toiminta Latviassa rakennushankkeiden alalla ja korkeakoulututkinto.</p>
f) Tekniset palvelut ja g) Rakennushankkeiden suunnittelupalvelut (CPC 8672 ja CPC 8673)	<p>BG: Kansallisesti tai alueellisesti merkittävässä hankkeissa ulkomaisten sijoittajien on toimittava paikallisten sijoittajien yhtiökumppaneina tai alihankkijoina.</p>
h) Lääkäripalvelut (ml. psykologi) ja hammaslääkäripalvelut (CPC 9312 ja CPC 85201 osittain)	<p>AT: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta hammaslääkäripalveluja sekä psykologien ja psykoterapeuttien palveluja, joissa: ei mitään</p> <p>DE: Taloudellinen tarveharkinta sellaisten lääkäreiden ja hammaslääkäreiden osalta, joilla on lupa hoitaa julkisten vakuutusjärjestelmien jäseniä. Pääasiallinen peruste: pula lääkäreistä ja hammaslääkäreistä asianomaisella alueella.</p> <p>FI: Ei sitoumuksia</p> <p>FR: EY:n sijoittajille sallitaan muitakin oikeudellisia muotoja, mutta ulkomaiset sijoittajat voivat toimia ainoastaan seuraavissa yhtiömuodoissa: "société d'exercice liberal" ja "société civile professionnelle".</p> <p>LV: Taloudellinen tarveharkinta. Pääasiallinen peruste: pula lääkäreistä ja hammaslääkäreistä asianomaisella alueella.</p> <p>BG, LT: Palvelujen tarjoamiseen vaaditaan lupa, jonka perusteena on tarpeisiin perustuva terveyspalvelusuunnitelma ja jossa otetaan huomioon väestö ja jo olemassa olevat lääkäri- ja hammaslääkäripalvelut.</p> <p>SI: Ei sitoumuksia sosiaalilääketieteen, puhtaanapito-, epidemiologisten ja lääketieteellis-ekologisten palvelujen, veren toimittamisen, verivalmisteiden ja verensiirtojen eikä ruumiinavausten osalta.</p> <p>UK: Lääkärien sijoittautuminen julkisen terveydenhoitojärjestelmän (National Health Service) mukaisesti edellyttää terveydenhoitoalan resurssisuunnittelun huomioon ottamista.</p>
i) Eläinlääkintäpalvelut (CPC 932)	<p>AT: Ei sitoumuksia</p> <p>BG: Taloudellinen tarveharkinta. Pääasiallinen peruste: väestö ja olemassa olevien palvelujen tiheys.</p> <p>HU: Taloudellinen tarveharkinta. Pääasiallinen peruste: alan työmarkkinatilanne.</p>
j) 1. Kättilöpalvelut (CPC 93191 osittain)	<p>BG, FI, MT, SI: Ei sitoumuksia</p> <p>FR: EY:n sijoittajille sallitaan muitakin oikeudellisia muotoja, mutta ulkomaiset sijoittajat voivat toimia ainoastaan seuraavissa yhtiömuodoissa: "société d'exercice liberal" ja "société civile professionnelle".</p> <p>LT: Taloudellista tarveharkintaa saatetaan soveltaa. Pääasiallinen peruste: osa-alan työllisyystilanne.</p>

<sup>(1)</sup> Ei sisällä verokysymyksiin liittyviä lainopillisia neuvonta- ja edustuspalveluja, jotka löytyvät kohdasta 6.A.a, lakiasiainpalvelut

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
2. Sairaanhoidaja- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoitohenkilöstön palvelut (CPC 93191 osittain)	<p>AT: Ulkomaiset sijoittajat voivat toimia ainoastaan seuraavissa tehtävissä: sairaanhoitajat, fysioterapeutit, työterapeutit, puheterapeutit, ravitsemusterapeutit.</p> <p>BG, MT: Ei sitoumuksia</p> <p>FI, SI: Ei sitoumuksia fysioterapeuttien ja avustavan hoitohenkilöstön osalta.</p> <p>FR: EY:n sijoittajille sallitaan muitakin oikeudellisia muotoja, mutta ulkomaiset sijoittajat voivat toimia ainoastaan seuraavissa yhtiömuodoissa: "société d'exercice liberal" ja "société civile professionnelle".</p> <p>LT: Taloudellista tarveharkintaa saatetaan soveltaa. Pääasiallinen peruste: osa-alan työllisyystilanne.</p> <p>LV: Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan ulkomaisiin fysioterapeutteihin ja avustavaan hoitohenkilöstöön. Pääasiallinen peruste: asianomaisen alueen työllisyystilanne.</p>
k) Farmaseuttisten tuotteiden sekä lääkinnällisten ja ortopedisten tuotteiden vähittäismyynti (CPC 63211) sekä muut farmaseuttien tarjoamat palvelut <sup>(1)</sup>	<p>AT, BG, CY, FI, MT, PL, RO, SE, SI: Ei sitoumuksia</p> <p>BE, DE, DK, EE, ES, FR, IT, HU, IE, LV, PT, SK: Hyväksyntä edellyttää taloudellista tarveharkintaa. Pääasiallinen peruste: väestö ja olemassa olevien apteekkien maantieteellinen tiheys.</p>
B. Tietokonepalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 84)	Ei mitään
C. Tutkimus- ja kehittämisspalvelut <sup>(2)</sup>	EY: Julkista rahoitusta saavia tutkimus- ja kehittämisspalveluja varten voidaan myöntää yksinoikeuksia ja/tai lupia ainoastaan EY:n kansalaisille ja EY:n oikeushenkilöille, joiden päätoimipaikka on EY:ssä.
a) Luonnontieteiden tutkimus- ja kehittämisspalvelut (CPC 851)	
b) Yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden tutkimus- ja kehittämisspalvelut (CPC 852 pl. psykologien palvelut) <sup>(3)</sup>	
c) Tieteidenväliset tutkimus- ja kehittämisspalvelut (CPC 853)	
D. Kiinteistöpalvelut <sup>(4)</sup>	Ei mitään
a) Omaan tai kolmannen osapuolen lukuun suoritettavat palvelut (CPC 821)	
b) Palkkio- tai sopimusperusteiset palvelut (CPC 822)	Ei mitään
E. Vuokraus- ja leasingpalvelut ilman käyttäjää/kuljettajaa	
a) Aluksiin liittyvät (CPC 83103)	<p>LT: Alusten omistajien on oltava liettualaisia luonnollisia henkilöitä tai Liettuaan perustettuja yrityksiä.</p> <p>SE: Ruotsin lipun alla purjehtiminen edellyttää sen osoittamista, että ruotsalaismiehistön käytön vaikutukset ovat tiedossa, mikäli aluksiin liittyy ulkomaalaisomistusta koskevia etuja.</p>

<sup>(1)</sup> Farmaseuttisten tuotteiden tarjoaminen yleisesti on muun palveluntarjoamisen tavoin luvanvaraista ja siihen sovelletaan Euroopan unionin jäsenvaltioiden hyväksymisvaatimuksia ja -menettelyjä. Yleisenä sääntönä on, että tämä toiminta on varattu farmaseuteille. Joissakin jäsenvaltioissa ainoastaan reseptilääkkeiden toimitaminen on varattu farmaseuteille.

<sup>(2)</sup> Julkisia perushyödykkeitä koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan.

<sup>(3)</sup> CPC 85201 osittain; löytyy kohdasta 6.A.h, lääkäri- ja hammaslääkäripalvelut.

<sup>(4)</sup> Tässä tarkoitettut palvelut liittyvät kiinteistönvälittäjän ammattiin, eivätkä ne vaikuta kiinteistöjä ostavien luonnollisten henkilöiden ja oikeushenkilöiden oikeuksiin ja/tai heitä koskeviin rajoituksiin.



Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
h) Ilmaliikennevälineisiin liittyvät (CPC 83104)	EY: Yhteisön lentoliikenteen harjoittajien käyttämien ilmaliikennevälineiden on oltava rekisteröityjä kyseiselle lentoliikenteen harjoittajalle luvan antaneeseen EY:n jäsenvaltion tai muualle EY:hyn. Ilmaliikennevälineen omistajina voivat olla joko erityiset kansalaisuusvaatimukset täyttävät luonnolliset henkilöt tai oikeushenkilöt, jotka täyttävät osakkuutta ja määräysvaltaa (sekä johtajien kansalaisuutta) koskevat erityiset perusteet. Tästä vaatimuksesta voidaan poiketa, kun kyseessä on lyhytaikainen leasing-sopimus tai jos olosuhteet ovat poikkeukselliset.
c) Muihin kulkuneuvoihin liittyvät (CPC 83101, CPC 83102 ja CPC 83105)	Ei mitään
d) Muihin koneisiin ja laitteisiin liittyvät (CPC 83106, CPC 83107, CPC 83108 ja CPC 83109)	Ei mitään
e) Henkilökohtaisiin ja kotitaloustarvikkeisiin liittyvät (CPC 832)	AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, FI, FR, EL, IE, IT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SI, SE, SK, UK: Ei sitoumuksia CPC 83202:n osalta.
f) Televiestintälaitteiden vuokraus (CPC 7541)	Ei mitään
F. Muut liike-elämän palvelut	
a) Mainonta (CPC 871)	Ei mitään
b) Markkina- ja mielipidetutkimuspalvelut (CPC 864)	Ei mitään
c) Liikkeenjohdon konsultointipalvelut (CPC 865)	Ei mitään
d) Liikkeenjohdon konsultointiin liittyvät palvelut (CPC 866)	HU: Ei sitoumuksia välimies- ja sovittelupalvelujen (CPC 86602) osalta.
e) Tekniset testaus- ja analysointipalvelut <sup>(1)</sup> (CPC 8676)	Ei mitään
f) Maa-, riista ja metsätalouteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 881 osittain)	Ei mitään
g) Kalastukseen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 882 osittain)	Ei mitään

<sup>(1)</sup> Julkisia perushyödykkeitä koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan niihin teknisiin testaus- ja analysointipalveluihin, jotka ovat pakollisia myynti- ja käyttö lupien myöntämistä varten (esim. autojen katsastus, elintarvikkeiden tarkastus).

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
h) Teollisuuteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 884 osittain ja CPC 885 osittain)	Ei mitään
i) Työnvälitys- ja henkilöstön-hankintapalvelut	
1. Johtohenkilöiden haku-palvelut (CPC 87201)	BG, CY, CZ, DE, EE, FI, LV, LT, MT, PL, PT, RO, SK, SI: Ei sitoumuksia
2. Työnvälityspalvelut (CPC 87202)	AT, BG, CY, CZ, EE, FI, LV, LT, MT, PL, PT, RO, SK: Ei sitoumuksia BE, FR, IT: Valtionmonopoli DE: Lupa edellyttää taloudellista tarveharkintaa. Pääasiallinen peruste: työmarkkinoiden tilanne ja kehitys.
3. Tilapäisen toimistohenkilöstön hankintapalvelut (CPC 87203)	AT, BG, CY, CZ, DE, EE, FI, LV, LT, MT, PL, PT, RO, SK, SI: Ei sitoumuksia IT: Valtionmonopoli
4. Mallitoimistopalvelut (CPC 87209 osittain)	Ei sitoumuksia
j) 1. Etsiväpalvelut (CPC 87301)	BE, BG, CY, CZ, DE, ES, EE, FR, EL, HU, IE, IT, LV, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI: Ei sitoumuksia
2. Turvallisuuspalvelut (CPC 87302, CPC 87303, CPC 87304 ja CPC 87305)	DK: Johtokunnan jäseniä koskee kansalaisuus- ja asuinpaikkavaatimus. Ei sitoumuksia lentokentäturvallisuuspalvelujen osalta. BG, CY, CZ, EE, FI, LV, LT, MT, PL, RO, SI, SK: Lupa voidaan myöntää ainoastaan kansalaisille ja kansallisille rekisteröidyille organisaatioille. ES: Ei sivuliikkeiden suoraa perustamista koskevia sitoumuksia (yhtiöittäminen vaaditaan). Pääsy edellyttää etukäteishyväksyntää.
k) Tieteelliset ja tekniset konsulttipalvelut <sup>(1)</sup> (CPC 8675)	FR: Ulkomaiset sijoittajat tarvitsevat erityisluvan malminetsintä- ja koekaivauspalveluihin.
l) 1. Alusten huolto ja kunnostus (CPC 8868 osittain)	Ei mitään
2. Rautatiekaluston huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	LV: Valtionmonopoli SE: Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan, jos sijoittaja on oikeissa luoda omia terminaali-infrastruktuureja. Pääasiallinen peruste: tila- ja kapasiteettirajoitteet.
3. Moottorijoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja maantielikenteen kuljetusvälineiden huolto ja korjaus (CPC 6112, CPC 6122, CPC 8867 osittain ja CPC 8868 osittain)	SE: Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan, jos sijoittaja on oikeissa luoda omia terminaali-infrastruktuureja. Pääasiallinen peruste: tila- ja kapasiteettirajoitteet.

<sup>(1)</sup> Julkisia perushyödykkeitä koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan tiettyihin kaivostoimintaa (mineraalit, öljy, kaasu jne.) koskeviin palveluihin.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
4. Ilma-alusten ja niiden osien huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Ei mitään
5. Metallituotteiden, koneiden (ei toimisto-), laitteiden (ei kuljetus- ja toimisto-) sekä henkilökohtaisten ja kotitaloustarvikkeiden huolto ja korjaus <sup>(1)</sup> (CPC 633, CPC 7545, CPC 8861, CPC 8862, CPC 8864, CPC 8865 ja CPC 8866)	Ei mitään
m) Rakennusten puhtaanapalvelut (CPC 874)	Ei mitään
n) Valokuvauspalvelut (CPC 875)	Ei mitään
o) Pakkauspalvelut (CPC 876)	Ei mitään
p) Julkaisu- ja painopalvelut (CPC 88442)	LT, LV: Julkaisualan sijoittautumisoikeudet annetaan ainoastaan kansallisesti yhtiötetyille oikeushenkilöille (ei sivuliikkeitä). PL: Sanoma- ja aikakauslehtien päätoimittajia koskee kansalaisuusvaatimus. SE: Kustantajaa ja kustannus- tai painoyrityksen omistajaa koskee asuinpaikkavaatimus.
q) Kokouspalvelut (CPC 87909 osittain)	Ei mitään
r) 1. Käännös- ja tulkkauspalvelut (CPC 87905)	DK: Virallisille kielenkääntäjille ja tulkeille annettava lupa voi sisältää toiminta-alaa koskevia rajoituksia. PL: Ei rajoituksia valan tehneiden tulkkien palvelujen osalta. BG, HU, SK: Ei virallista kääntämistä ja tulkkausta koskevia sitoumuksia.
2. Sisustussuunnittelu- ja muut muotoilu- ja suunnittelupalvelut (CPC 87907)	Ei mitään
3. Perintätoimistojen palvelut (CPC 87902)	IT, PT: Sijoittajia koskee kansalaisuusvaatimus.
4. Luottotietopalvelut (CPC 87901)	BE: Kulutusluottoja koskevien tietopankkien osalta sijoittajia koskee kansalaisuusvaatimus. IT, PT: Sijoittajia koskee kansalaisuusvaatimus.
5. Kopiointipalvelut (CPC 87904) <sup>(2)</sup>	Ei mitään
6. Televiestinnän konsultointipalvelut (CPC 7544)	Ei mitään
7. Puhelinvastauspalvelut (CPC 87903)	Ei mitään

<sup>(1)</sup> Kuljetusvälineiden (CPC 6112, 6122, 8867 ja CPC 8868) huolto- ja korjauspalvelut löytyvät kohdasta 6.F.1.1–6.F.1.4. Toimistokoneiden ja -laitteiden, ml. tietokoneet, huolto- ja korjauspalvelut (CPC 845) löytyvät kohdasta 6.B, tietokonepalvelut.

<sup>(2)</sup> Ei sisällä tulostuspalveluja, jotka luetaan koodiin CPC 88442 ja jotka löytyvät kohdasta 6.F.p.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
7. VIESTINTÄPALVELUT	
A. Posti- ja kuriiripalvelut Postilähetysten <sup>(1)</sup> käsittelyyn <sup>(2)</sup> liittyvät palvelut seuraavan osa-aloja koskevan luettelon mukaisesti sekä koti- että ulkomaan lähetyksissä: i) osoitteellisten, millä tahansa fyysisellä välineellä tuotettujen kirjallisten viestien <sup>(3)</sup> , käsittely, ml. yhdistelmäpostipalvelu ja suoraimonta, ii) osoitteellisten pakettien <sup>(4)</sup> käsittely, iii) osoitteellisten painotuotteiden <sup>(5)</sup> käsittely, iv) edellä kohdassa i–iii tarkoitettujen tuotteiden käsittely kirjattuna tai vakuutettuna postina, v) edellä kohdassa i–iii tarkoitettujen tuotteiden pikälähetyspalvelut <sup>(6)</sup> , vi) osoitteettomien tuotteiden käsittely, vii) asiakirjojen vaihto <sup>(7)</sup> Osa-alat i, iv ja v suljetaan kuitenkin pois, jos ne kuuluvat varattavissa oleviin palveluihin eli jos ne koskevat sellaisia alle 50 gramman painoisia kirjelahetyksiä <sup>(8)</sup> , joiden hinta on alempi kuin 2,5-kertainen perustariffi, tai jos ne koskevat oikeus- ja hallintomenettelyjen yhteydessä käytettäviä kirjattuja lähetyksiä. (CPC 751 osittain, CPC 71235 <sup>(9)</sup> osittain ja CPC 73210 <sup>(10)</sup> osittain)	Ei mitään <sup>(11)</sup>
B. Televiestintäpalvelut Nämä palvelut eivät kata toimialaa, joka koostuu sellaisen sisällön tarjonnasta, jonka välittäminen edellyttää televiestintäpalveluita.	
a) Kaikki palvelut, jotka koostuvat sähkömagneettisten signaalien lähettämisestä ja vastaanottamisesta <sup>(12)</sup> lukuun ottamatta yleisradiotoimintaa <sup>(13)</sup>	Ei mitään <sup>(14)</sup>

<sup>(1)</sup> 'Postilähetyksellä' tarkoitetaan minkä tahansa kaupallisen toimijan, sekä julkisen että yksityisen, käsittelemiä lähetyksiä.

<sup>(2)</sup> Postin 'käsittelyyn' katsotaan sisältävän postilähetysten keräily, lajittelu, kuljetuksen ja jakelun.

<sup>(3)</sup> Esim. kirjeet ja postikortit.

<sup>(4)</sup> Esim. kirjat ja kuvastot.

<sup>(5)</sup> Aikakausjulkaisut ja sanomalehdet.

<sup>(6)</sup> Pikälähetyspalvelut voivat sisältää nopean ja luotettavan toimituksen lisäksi lisäarvoa tuovia palveluja, kuten lähetysten nouto lähettäjältä, henkilökohtainen toimitus saajalle, seuranta ja paikantaminen, mahdollisuus muuttaa määränpäättä ja saajaa kuljetuksen aikana sekä vastaanottovahvistus.

<sup>(7)</sup> Sellaisien välineiden, myös väliaikaisten tilojen sekä sivullisen hoitaman kuljetuksen, tarjoaminen, joiden ansiosta on mahdollista omatoiminen postilähetysten toimittaminen vaihtamalla niitä tämän palvelun tilaajien kesken. 'Postilähetyksellä' tarkoitetaan minkä tahansa kaupallisen toimijan, niin julkisen kuin yksityisenkin, käsittelemiä lähetyksiä.

<sup>(8)</sup> 'Kirjelähetyksillä' tarkoitetaan mille tahansa fyysiselle välineelle kirjoitettua viestiä, joka kuljetetaan ja toimitetaan lähettäjän itse lähetykseen tai sen kuoreen merkitsemään osoitteeseen. Kirjelähetyksiksi ei katsota kirjoja, kuvastoja, sanomalehtiä eikä aikakausjulkaisuja.

<sup>(9)</sup> Postin kuljetus omaan lukuun maitse millä tahansa välineellä.

<sup>(10)</sup> Postin kuljetus omaan lukuun ilmateitse.

<sup>(11)</sup> Osa-aloilla i–iv saatetaan vaatia yksittäisiä lupia, joissa edellytetään erityisiä yleispalveluvaihtoehtoja ja/tai osallistumista korvausrahaston rahoitukseen.

<sup>(12)</sup> Näihin palveluihin ei sisälly sähköinen tietojen ja/tai datan käsittely (ml. tapahtumakäsittely), joka on osa koodia CPC 843 ja joka löytyy kohdasta 6.B, tietokonepalvelut.

<sup>(13)</sup> Yleisradiolähetyksen määritellään yleisön vastaanotettavaksi tarkoitetuksi, vapaasti eteneviä radioaaltoja hyväksi käytäväksi televisio- tai radio-ohjelmaa sisältäväksi lähetykseksi, mutta siihen eivät kuulu operaattoreiden väliset yhteydet.

<sup>(14)</sup> Selventävä alaviite: Joissakin Euroopan unionin jäsenvaltioissa on säilytetty julkinen omistussuus tietyissä televiestintäoperaattoreissa. Jäsenvaltiot varaavat itselleen oikeudet säilyttää tällainen julkinen omistussuus myös tulevaisuudessa. Tämä ei ole markkinoille pääsyn rajoittamista. Belgiassa valtion osuus ja äänivalta Belgacomissa määritellään vapaasti lainsäädäntövaltuuksiin, kuten tällä hetkellä voimassa olevalla, 21. maaliskuuta 1991 valtionomistuksessa olevien taloudellisten yritysten uudistamisesta annetulla lailla.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
b) Satelliittilähetysten välityspalvelut <sup>(1)</sup>	EY: Tämän toimialan palveluntarjoajiin saatetaan soveltaa sähköistä viestintää koskevan EU:n sääntelyjärjestelmän mukaista velvoitetta turvata yleisen edun mukaiset tavoitteet, jotka liittyvät sisällön siirtoon palveluntarjoajien verkossa.  BE: Ei sitoumuksia
8. RAKENNUSPALVELUT JA NIIHIN LIITTYVÄT TEKNISET PALVELUT (CPC 511, CPC 512, CPC 513, CPC 514, CPC 515, CPC 516, CPC 517 ja CPC 518)	BG: Kansallisesti tai alueellisesti merkittävässä hankkeissa ulkomaisten sijoittajien on toimittava paikallisten sijoittajien yhtiökumppaneina tai alihankkijoina.
9. JAKELUPALVELUT (pl. aseiden, ammusten, räjähteiden ja muiden sotatarvikkeiden jakelu) Kaikki jäljempänä luetellut osat <sup>(2)</sup>	AT: Ei sitoumuksia pyroteknisten tuotteiden, helposti syttyvien tuotteiden, räjäytysvälineiden ja myrkyllisten aineiden jakelun osalta. Farmaseuttisten tuotteiden ja tupakkatuotteiden jakelua varten voidaan myöntää yksinoikeuksia ja/tai lupia ainoastaan EY:n kansalaisille ja EY:n oikeushenkilöille, joiden päätoimipaikka on EY:ssä.  FI: Ei sitoumuksia alkoholijuomien jakelun osalta.
A. Komissionääripalvelut	
a) Moottoriajoneuvoja, moottoripyöriä, moottorikelkkoja ja niiden osia ja tarvikkeita koskevat komissionääripalvelut (CPC 61111 osittain, CPC 61113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Ei mitään
b) Muut komissionääripalvelut (CPC 621)	Ei mitään
B. Tukkukauppapalvelut	
a) Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja niiden osien ja tarvikkeiden tukkukauppapalvelut (CPC 61111 osittain, CPC 61113 osittain ja CPC 6121 osittain)	Ei mitään
b) Radio- ja telepäätelaitteiden tukkukauppapalvelut (CPC 7542 osittain)	Ei mitään
c) Muut tukkukauppapalvelut (CPC 622 pl. energiatuotteiden tukkukauppapalvelut <sup>(3)</sup> )	FR, IT: Valtion tupakkamonopoli.  FR: Uusien tukkukauppaa harjoittavien apteekkien toimilupiin sovelletaan tarveharkintaa. Pääasiallinen peruste: väestö ja olemassa olevien apteekkien maantieteellinen tiheys.

<sup>(1)</sup> Nämä palvelut kattavat televiestintäpalvelut, jotka koostuvat radio- ja televisiolähetysten lähettämisestä ja vastaanottamisesta satelliittiteitse (satelliitin välityksellä tapahtuva ohjelmäsignaalin keskeytymätön siirto, jota tarvitaan television ja radion ohjelmäsignaalin välittämiseksi suurelle yleisölle). Se kattaa satelliittipalvelujen käytön myynnin, mutta siihen ei sisälly television ohjelmopakettien myynti kotitalouksille.

<sup>(2)</sup> Julkisia perushyödykkeitä koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan kemianteollisuuden tuotteiden, farmaseuttisten tuotteiden, lääkinnälliseen käyttöön tarkoitettujen tuotteiden kuten lääkinnällisten ja kirurgisten laitteiden, lääkeaineiden, lääkinnälliseen käyttöön tarkoitettujen tavaroiden, sotatarvikkeiden ja jalometallien (ja jalokivien) jakeluun sekä joissakin Euroopan unionin jäsenvaltioissa myös tupakan ja tupakkatuotteiden sekä alkoholijuomien jakeluun.

<sup>(3)</sup> Nämä palvelut, joihin sisältyy CPC 62271, löytyvät ENERGIAPALVELUJEN kohdasta 18.D.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
C. Vähittäiskauppapalvelut <sup>(1)</sup> Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja niiden osien ja tarvikkeiden vähittäiskauppapalvelut (CPC 61112, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain) Radio- ja telepäätelaitteiden vähittäiskauppapalvelut (CPC 7542 osittain) Elintarvikkeiden vähittäiskauppapalvelut (CPC 631) Muiden tuotteiden (ei energia- tuotteiden) vähittäiskauppapalvelut, pl. farmaseuttiset, lääkinnälliset ja ortopediset tuotteet <sup>(2)</sup> (CPC 632, pl. CPC 63211 ja 63297)	ES, IT: Valtion tupakkamonopoli.  BE, BG, DK, FR, IT, MT, PT: Tavaratalojen (Ranskan osalta ainoastaan suurten tavaratalojen) luvat myönnetään tarveharkinnan perusteella. Pääasiallinen peruste: olemassa olevien myymälöiden lukumäärä ja niihin kohdistuvat vaikutukset, asukastiheys, maantieteellinen levinneisyys, vaikutukset liikenneolosuhteisiin ja uusien työpaikkojen syntyminen.  IE, SE: Ei sitoumuksia alkoholijuomien vähittäiskaupan osalta.  SE: Vaatteiden, jalkineiden ja sellaisten elintarvikkeiden, joita ei kuluteta myyntipisteessä, tilapäistä kauppaa varten myönnettäviin lupiin voidaan soveltaa tarveharkintaa. Pääasiallinen peruste: vaikutukset asianomaisella maantieteellisellä alueella jo oleviin myymälöihin.
D. Franchising-toiminta (CPC 8929)	Ei mitään
10. KOULUTUSPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Ensimmäisen asteen koulutuspalvelut (CPC 921)	EY: Yksityisten toimijoiden osallistumiseen koulutusverkostoon vaaditaan hyväksyntä.
B. Toisen asteen koulutuspalvelut (CPC 922)	AT: Ei sitoumuksia kolmannen asteen koulutuspalvelujen osalta. Ei sitoumuksia radio- tai televisiolähetyksinä toteutettavien aikuiskoulutuspalvelujen osalta.
C. Kolmannen asteen koulutuspalvelut (CPC 923)	BG: Ei sitoumuksia, jotka koskisivat ulkomaisten luonnollisten henkilöiden tarjoamia ensimmäisen ja/tai toisen asteen koulutuspalveluja sekä kolmannen asteen koulutuspalvelujen tarjoamista.
D. Aikuiskoulutuspalvelut (CPC 924)	CZ, SK: Johtokunnan jäsenistä enemmistöä koskee kansalaisuusvaatimus. Ei kolmannen asteen koulutuspalveluja koskevia sitoumuksia, lukuun ottamatta teknisiä ja ammatillisia toisen asteen jälkeisiä koulutuspalveluja (CPC 92310).  CY, FI, MT, RO, SE: Ei sitoumuksia  EL: Ensimmäisen ja toisen asteen koulujen johtokunnan jäsenistä enemmistöä koskee kansalaisuusvaatimus. Ei sitoumuksia sellaisten oppilaitosten osalta, jotka myöntävät tunnustettuja valtiollisia tutkintotodistuksia.  ES, IT: Tarveharkintaa sovelletaan sellaisten yksityisten yliopistojen perustamiseen, joilla on oikeus myöntää tunnustettuja tutkintotodistuksia; menettelyyn kuuluu parlamentin lausunto. Pääasiallinen peruste: väestö ja olemassa olevien laitosten tiheys.  HU, SK: Lupien myöntämisestä vastaavat paikallisviranomaiset (korkeakoulujen ja muiden kolmannen asteen koulutuslaitosten kyseessä olleen keskusviranomaiset) voivat rajoittaa perustettavien koulujen lukumäärää.  LV: Ei sitoumuksia sellaisten koulutuspalvelujen osalta, jotka liittyvät vammaisille opiskelijoille tarkoitettuihin toisen asteen teknisen ja ammatillisen koulutuksen kaltaisiin koulutuspalveluihin (CPC 9224).  SI: Ei ensimmäisen asteen kouluja koskevia sitoumuksia. Toisen ja kolmannen asteen koulujen johtokunnan jäsenistä enemmistöä koskee kansalaisuusvaatimus.
E. Muut koulutuspalvelut (CPC 929)	AT, BE, BG, CY, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LV, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia  CZ, SK: Yksityisten toimijoiden osallistumiseen koulutusverkostoon vaaditaan hyväksyntä. Johtokunnan jäsenistä enemmistöä koskee kansalaisuusvaatimus.

<sup>(1)</sup> Ei sisällä huolto- ja korjauspalveluja, jotka löytyvät YRITYSPALVELUJEN kohdista 6.B ja 6.F.1. Ei sisällä energiatuotteiden vähittäismyyntipalveluja, jotka löytyvät ENERGIAPALVELUJEN kohdista 18.E ja 18.F.

<sup>(2)</sup> Farmaseuttisten, lääkinnällisten ja ortopedisten tuotteiden vähittäismyynti löytyy AMMATILLISTEN PALVELUJEN kohdasta 6.A.k.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
11. YMPÄRISTÖPALVELUT <sup>(1)</sup>	
A. Jätevesipalvelut (CPC 9401) <sup>(2)</sup> B. Kiinteiden tai vaarallisten jätteiden käsittely pl. vaarallisten jätteiden kuljetus rajojen yli a) Jätehuoltopalvelut (CPC 9402) b) Puhthanapito ja sen kaltaiset palvelut (CPC 9403) C. Ilman laadun ja ilmaston suo- jelu (CPC 9404) <sup>(3)</sup> D. Maaperän ja vesistön kunnos- taminen ja puhdistaminen a) Saastuneen maaperän ja veden käsittely ja kunnostaminen (CPC 9406 osittain) <sup>(4)</sup> E. Melun ja tärinän torjunta (CPC 9405) F. Biologisen monimuotoisuuden ja maisemien säilyttäminen a) Luonnon ja maisemien suoje- lua koskevat palvelut (CPC 9406 osittain) G. Muut ympäristöpalvelut ja nii- hin liittyvät palvelut (CPC 9409)	Ei mitään
12. RAHOITUSPALVELUT	
A. Vakuutustoiminta ja siihen liittyvät palvelut	<p>AT: Ulkomaisten vakuutusentajien sivuliikkeiden toimilupa on evättävä, jos vakuutusentajalla ei ole kotimaassaan oikeudellista muotoa, joka vastaa osakeyhtiötä tai keskinäistä vakuutusyhtiötä tai on niihin verrattavissa.</p> <p>BG, ES: Ennen tiettyihin luokkiin kuuluvia vakuutuksia tarjoavan sivuliikkeen tai toimiston perustamista Bulgariaan tai Espanjaan ulkomaisella vakuutusentajalla on täytynyt olla lupa tarjota samanlaisia vakuutuksia alkuperämaassaan vähintään viiden vuoden ajan.</p> <p>EL: Sijoittautumisoikeuteen ei kuulu vakuutusyhtiöiden edustustojen tai muun pysyvän edustuksen perustaminen, jolleivät kyseiset edustustot ole toimistoja, sivuliikkeitä tai pääkonttoreita.</p> <p>FI: Vähintään puolen vakuutusyhtiön perustajista sekä johtokunnan ja hallinto-            neuvoston jäsenistä on oleskeltava EY:ssä, elleivät toimivaltaiset viranomaiset ole myöntäneet poikkeusta. Ulkomaiset vakuutusentajat eivät saa lupaa perustaa Suomeen sivuliikettä tarjotakseen lakisääteisiä eläkevakuutuksia.</p> <p>IT: Lupa sivuliikkeiden sijoittautumiseen edellyttää viime kädessä valvontaviran-            omaisten suorittamaa arviointia.</p> <p>BG, PL: Vakuutusten välittäjien on perustettava yhtiö paikan päällä (ei sivuliikkeitä).</p>

<sup>(1)</sup> Julkisia perushyödykkeitä koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan.

<sup>(2)</sup> Vastaa viemärointipalveluja.

<sup>(3)</sup> Vastaa poistokaasujen puhdistuspalveluja.

<sup>(4)</sup> Vastaa osittain luonnon ja maisemien suoje-  
 lua koskevia palveluja.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
	<p>PT: Sivuliikkeen Portugaliin sijoittautumista varten ulkomaisten vakuutusyhtiöiden on osoitettava toimineensa vähintään viisi vuotta. Sivuliikkeiden perustaminen suoraan ei ole sallittua vakuutusten välittämistä varten, sillä se on varattu EY:n jäsenvaltioiden lainsäädännön mukaan muodostetuille yhtiöille.</p> <p>SK: Ulkomaisten kansalliset voivat perustaa vakuutusyhtiön osakeyhtiön muodossa tai harjoittaa vakuutustoimintaa tytäryhtiöidensä kautta, joilla on Slovakiassa rekisteröity konttori (ei sivuliikkeitä).</p> <p>SI: Ulkomaiset sijoittajat eivät voi olla osakkaana yksityistämisen kohteena olevissa vakuutusyhtiöissä. Keskinäisen vakuutusyhtiön jäsenyys on rajattu yrityksiin, jotka ovat sijoittautuneet Sloveniaan (ei sivuliikkeitä), ja slovenialaisiin luonnollisiin henkilöihin. Neuvonta- ja vahingon selvittelypalvelujen tarjoaminen edellyttää, että oikeushenkilönä on yhtiö (ei sivuliikkeitä). Yksityisten elinkeinonharjoittajien on oleskeltava Sloveniassa.</p> <p>SE: Ne vakuutusten välitysyrietykset, joita ei ole yhtiötetty Ruotsissa, voivat sijoittautua ainoastaan sivuliikkeen kautta.</p>
B. Pankki- ja muut rahoituspalvelut (pl. vakuutuspalvelut)	<p>EY: Ainoastaan yritykset, joiden sääntömääräinen kotipaikka on yhteisössä, voivat toimia sijoitusrahastojen omaisuudenhoitajina. Erikoistuneen rahastoyhtiön, jonka päätoimipaikka ja rekisteröity toimipaikka ovat samassa jäsenvaltiossa, perustaminen edellyttää, että yhtiö harjoittaa sijoitusrahastojen ja sijoitusyhtiöiden hoitamista.</p> <p>BG: Eläkevakuutustoimintaa varten vaaditaan osakkuus yhtiötetyssä eläkevakuutusyhtiössä (ei sivuliikkeitä). Hallintoneuvoston puheenjohtajan ja johtokunnan puheenjohtajan on oleskeltava pysyvästi Bulgariassa.</p> <p>CY: Ainoastaan Kyproksen pörssin jäsenet (meklarit) voivat harjoittaa arvopaperinvälitykseen liittyvää liiketoimintaa Kyproksella. Meklariliike voi rekisteröityä Kyproksen pörssin jäseneksi vain, jos se on sijoittautunut ja rekisteröitynyt Kyproksen yhtiölain mukaisesti (ei sivuliikkeitä).</p> <p>FI: Rahoituslaitoksen perustajista ja johtokunnan jäsenistä vähintään puolen, hallintoneuvostosta vähintään yhden varsinaisen ja yhden varajäsenen sekä henkilön, jolla on allekirjoitusoikeus rahoituslaitoksen nimissä, on oleskeltava pysyvästi EY:ssä. Poikkeuksen näistä vaatimuksista voivat myöntää toimivaltaiset viranomaiset.</p> <p>HU: Ulkomaisten yritysten sivuliikkeet eivät saa tarjota omaisuudenhoitopalveluja yksityisille eläkerahastoille eivätkä pääomasijoitusten hallinnointipalveluja. Rahoituslaitoksen johtokuntaan on kuuluttava ainakin kaksi jäsentä, jotka ovat Unkarin kansallaisia, oleskelevat maassa asiaa koskevien valuuttakauppaa koskevien sääntösten mukaisesti ja joiden pysyvä asuinpaikka on vähintään vuoden ajan Unkari.</p> <p>IE: Sijoitusrahastojen ja vaihtopääomayhtiöiden (muut kuin arvopapereihin kohdistuvaa yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavat yritykset) muodossa olevien yhteissijoitusten osalta toimitsijamiehen/omaisuudenhoitajan ja rahastoyhtiön on oltava yhtiötetty Irlannissa tai muussa yhteisön jäsenvaltiossa (ei sivuliikkeitä). Kommandiittisijoitusyhtiön osalta vähintään yhden osakkaan on oltava yhtiötetty Irlannissa. Jotta yritys voisi päästä pörssin jäseneksi Irlannissa, sille on oltava myönnetty lupa joko i) Irlannissa, mikä tavallisesti edellyttää, että yrityksen on oltava yhtiötetty tai osakeyhtiö, jonka päätoimipaikka / sääntömääräinen kotipaikka on Irlannissa, tai ii) muussa jäsenvaltiossa Euroopan yhteisön sijoituspalveludirektiivin mukaisesti.</p> <p>IT: Jotta yritys voi saada luvan arvopapereiden selvitysjärjestelmien hoitoon Italiassa sijaitsevan yrityksen kanssa, sen on oltava yhtiötetty Italiassa (ei sivuliikkeitä). Jotta yritys voi saada luvan arvopaperikeskuksen talletuspalvelujen hoitoon Italiassa sijaitsevan yrityksen kanssa, sen on oltava yhtiötetty Italiassa (ei sivuliikkeitä). Muiden yhteissijoitusjärjestelyjen kuin arvopapereihin kohdistuvaa yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavien yritysten (UCITS) osalta toimitsijamiehen/omaisuudenhoitajan on oltava yhtiötetty Italiassa tai muussa EY:n jäsenvaltiossa ja sijoittautunut Italiaan sivuliikkeen kautta. Arvopapereihin kohdistuvaa yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavien yritysten rahastoyhtiöiden, joita ei ole yhdenmukaistettu EY:n lainsäädännöllä, on myös oltava yhtiötetty Italiassa (ei sivuliikkeitä). Ainoastaan sellaiset pankit, vakuutusyhtiöt, sijoitusyhtiöt ja EY:n lainsäädännöllä yhdenmukaistettua arvopapereihin kohdistuvaa yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavien yritysten rahastoyhtiöt, joiden sääntömääräinen päätoimipaikka on EY:ssä, sekä Italiassa yhtiötetyt yhteissijoitusyrietykset voivat harjoittaa eläkerahastojen varojen hoitoa. Ovelta ovelle -myynnissä välittäjien on käytettävä Euroopan yhteisöjen jäsenvaltion alueella oleskelevien luvan saaneita rahoituspalvelujen tarjoajia. Ulkomaisten välittäjien edustustot eivät voi harjoittaa sijoituspalvelujen tarjoamiseen tähtävää toimintaa.</p>



Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
	<p>LT: Varainhoitoa varten on perustettava erikoistunut rahastoyhtiö (ei sivuliikkeitä). Ainoastaan yritykset, joiden sääntömääräinen kotipaikka on Liettuassa, voivat toimia omaisuudenhoitajina.</p> <p>PT: Eläkerahastojen hoitoa voivat tarjota ainoastaan Portugalissa tätä tarkoitusta varten yhtiöitetyt erikoistuneet yritykset, Portugaliin sijoittautuneet vakuutusyhtiöt ja toimiluvan henkivakuutuksien myyntiin saaneet yritykset tai muissa EY:n jäsenvaltioissa toimiluvan eläkerahastojen hoitoon saaneet tahot (ei sivuliikkeiden suoraa perustamista koskevia sitoumuksia EY:n ulkopuolisten maiden osalta).</p> <p>RO: Ulkomaisten yritysten sivuliikkeet eivät saa tarjota omaisuudenhoitopalveluja.</p> <p>SK: Sijoituspalveluja voivat Slovakiassa tarjota pankit, sijoitusyhtiöt, sijoitusrahastot ja arvopaperikauppiat, jotka ovat oikeudelliselta muodoltaan osakeyhtiöitä ja joilla on lainmukainen pääoma (ei sivuliikkeitä).</p> <p>SI: Ei sitoumuksia yksityistämisen kohteena olevien pankkien omistuksen tai yksityisten (ei-lakisääteisten) eläkerahastojen osalta.</p> <p>SE: Säästöpankin perustajan on oltava luonnollinen henkilö ja oleskeltava EY:ssä.</p>
13. TERVEYDENHUOLTO- JA SOSIAALIPALVELUT <sup>(1)</sup> (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Sairaalapalvelut (CPC 9311)	EY: Yksityisten toimijoiden osallistumiseen terveydenhuolto- ja sosiaaliverkostoon vaaditaan hyväksyntä. Taloudellista tarveharkintaa saatetaan soveltaa. Pääasiallinen peruste: olemassa olevien laitosten lukumäärä ja niihin kohdistuvat vaikutukset, kuljetusinfrastruktuuri, asukastiheys, maantieteellinen levinneisyys ja uusien työpaikkojen syntyminen.
B. Sairaankuljetuspalvelut (CPC 93192)	
C. Hoitolaitosten palvelut, muut kuin sairaalapalvelut (CPC 93193)	AT, SI: Ei sairaankuljetuspalveluja koskevia sitoumuksia.
D. Sosiaalipalvelut (CPC 933)	BG: Ei sitoumuksia sairaalapalvelujen, sairaankuljetuspalvelujen tai muiden hoitolaitosten kuin sairaaloiden palvelujen osalta.
	CZ, FI, MT, SE, SK: Ei sitoumuksia
	HU, SI: Ei sosiaalipalveluja koskevia sitoumuksia.
	PL: Ei sitoumuksia sairaankuljetuspalvelujen, muiden hoitolaitosten kuin sairaaloiden palvelujen tai sosiaalipalvelujen osalta.
	BE, UK: Ei sitoumuksia sairaankuljetuspalvelujen, muiden hoitolaitosten kuin sairaaloiden palvelujen eikä muiden sosiaalipalvelujen kuin toipilas- ja lepokotien osalta.
	CY: Ei sitoumuksia sairaalapalvelujen, sairaankuljetuspalvelujen, muiden hoitolaitosten kuin sairaaloiden palvelujen eikä muiden sosiaalipalvelujen kuin toipilas- ja lepokotien ja vanhainkotien osalta.
14. MATKAILU JA SIIHEN LIITTYVÄT PALVELUT	
A. Hotelli- ja ravintolapalvelut sekä ateriapalvelut (CPC 641, CPC 642 ja CPC 643) pl. ilmaliikenteen ateriapalvelut <sup>(2)</sup>	BG: Yhtiöittäminen vaaditaan (ei sivuliikkeitä).
	IT: Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan baareihin, kahviloihin ja ravintoloihin. Pääasiallinen peruste: väestö ja olemassa olevien yritysten tiheys.
B. Matkatoimistopalvelut ja matkanjärjestäjien palvelut (ml. matkaoppaiden palvelut) (CPC 7471)	BG: Ei sivuliikkeiden suoraa perustamista koskevia sitoumuksia (yhtiöittäminen vaaditaan).
	PT: Perustettava kaupallinen yhtiö, jonka kotipaikka on Portugalissa (ei sivuliikkeitä koskevia sitoumuksia).

<sup>(1)</sup> Julkisia perushyödykkeitä koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan.

<sup>(2)</sup> Ilmaliikenteen ateriapalvelut löytyvät LIIKENTEEN LIITÄNNÄISPALVELUJEN kohdasta 17.D.a, maahuolintapalvelut.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
C. Matkailijoiden opastuspalvelut (CPC 7472)	Ei mitään
15. VIIHDE-, KULTTUURI- JA URHEILUPALVELUT (muut kuin audiovisuaalialan palvelut)	
A. Viihdepalvelut (ml. teatteripalvelut, musiikkiyhtye-, sirkus- ja diskopalvelut) (CPC 9619)	<p>CY, CZ, FI, MT, PL, RO, SI, SK: Ei sitoumuksia</p> <p>BG: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta teatterituottajien, kuorojen, orkestereiden ja musiikkiryhmien palveluja (CPC 96191), kirjailijoiden, säveltäjien, kuvanveistäjien, viihdetaitelijoiden ja muiden yksittäisten taiteilijoiden tarjoamia palveluja (CPC 96192) sekä teatteripalveluihin liittyviä palveluja (CPC 96193).</p> <p>EE: Ei viihdepalveluja (CPC 96199) koskevia sitoumuksia lukuun ottamatta elokuvateatteripalveluja.</p> <p>LV: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta elokuvateattereiden käyttöpalveluita (CPC 96199 osittain)</p>
B. Uutis- ja uutistoimistopalvelut (CPC 962)	FR: Ulkomainen omistussuus ranskankielisiä julkaisuja julkaisevissa kustantamoissa voi olla enintään 20 prosenttia pääomasta tai äänivallasta. Ulkomaisten sijoittajien uutistoimistojen perustaminen edellyttää vastavuoroisuutta.
C. Kirjasto-, arkisto-, museo- ja muut kulttuuripalvelut <sup>(1)</sup> (CPC 963)	<p>BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LV, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia</p> <p>AT, LT: Yksityisten toimijoiden osallistumiseen kirjastojen, arkistojen, museoiden ja muiden kulttuurilaitosten palveluverkostoon vaaditaan hyväksyntä tai toimilupa.</p>
D. Urheilupalvelut (CPC 9641)	<p>AT, SI: Ei hiihtokoulupalveluja eikä vuoristo-oppaiden palveluja koskevia sitoumuksia.</p> <p>BG, CY, CZ, EE, LV, MT, PL, RO, SK: Ei sitoumuksia</p>
E. Virkistyspuistojen ja uimarantojen palvelut (CPC 96491)	Ei mitään
16. LIIKENNEPALVELUT	
A. Meriliikenne <sup>(2)</sup>	
a) Kansainvälinen matkustajaliikenne (CPC 7211 ilman kansallista kabotaasiliikennettä)	AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LT, LU, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia, kun on kyseessä rekisteröidyn yhtiön perustaminen sijoittautumisvaltion lipun alla purjehtivan laivaston liikennöimiseksi.
b) Kansainvälinen rahtiliikenne (CPC 7212 ilman kansallista kabotaasiliikennettä) <sup>(3)</sup>	<p>BG: Ei sivuliikkeiden suoraa perustamista koskevia sitoumuksia (yhtiöittäminen vaaditaan).</p> <p>BG, CY, DE, EE, ES, FR, FI, EL, IT, LT, LV, MT, PL, PT, RO, SI and SE: Syöttöliikenteen palvelut ovat luvanvaraisia.</p>
B. Sisävesiliikenne <sup>(4)</sup>	
a) Matkustajaliikenne (CPC 7221)	EY: Toimenpiteillä, jotka perustuvat joko nykyisiin tai tuleviin sisävesiliikenteeseen pääsyä koskeviin sopimuksiin (mm. Rein-, Main- ja Tonava-joen yhdistämistä toisiinsa koskevat sopimukset), varataan tietyt liikenneoikeudet asianomaisiin maihin sijoittautuneille ja kansalaisuusperusteet omistajuuden osalta täyttävälle liikenteenharjoittajille. Reinin vesiliikenteestä tehdyn yleissopimuksen (Mannheimin yleissopimus) täytäntöönpanomääräykset.
b) Rahtiliikenne (CPC 7222)	AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia, kun on kyseessä rekisteröidyn yhtiön perustaminen sijoittautumisvaltion lipun alla purjehtivan laivaston liikennöimiseksi.

<sup>(1)</sup> Julkisia perushyödykkeitä koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan.

<sup>(2)</sup> Julkisia perushyödykkeitä koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan satamapalveluihin ja muihin meriliikennepalveluihin, jotka edellyttävät yleisten alueiden käyttöä.

<sup>(3)</sup> Sisältää syöttöliikenteen sekä kansainvälisten meriliikennepalvelujen toimittajien suorittaman välineiden siirtämisen satamasta toiseen samassa valtiossa, jos siihen ei liity tuloja.

<sup>(4)</sup> Julkisia perushyödykkeitä koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan satamapalveluihin ja muihin sisävesiliikenteen palveluihin, jotka edellyttävät yleisten alueiden käyttöä.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
	<p>AT: Laivayhtiön perustavia luonnollisia henkilöitä koskee kansalaisuusvaatimus. Kun on kyseessä rekisteröityminen oikeushenkilöksi, johtokuntaa ja hallintoneuvostoa koskee kansalaisuusvaatimus. Vaatimuksena on rekisteröity yhtiö tai pysyvä toimipaikka Itävallassa. Lisäksi osake-enemmistön on oltava EY:n kansalaisten omistuksessa. Ei sivuliikkeiden suoraa perustamista koskevia sitoumuksia (yhtiöittäminen vaaditaan).</p> <p>FI: Palveluja voivat tarjota ainoastaan Suomen lipun alla purjehtivat alukset.</p>
C. Rautatieliikenne <sup>(1)</sup> a) Matkustajaliikenne (CPC 7111) b) Rahtiliikenne (CPC 7112)	BG: Ei sivuliikkeiden suoraa perustamista koskevia sitoumuksia (yhtiöittäminen vaaditaan).
D. Tielikenne <sup>(2)</sup>	
a) Matkustajaliikenne (CPC 7121 ja CPC 7122)	<p>EY: Ulkomaiset sijoittajat eivät voi tarjota jäsenvaltion sisäisiä liikennepalveluja (kabotaasi) lukuun ottamatta linja-autojen, joissa on kuljettaja, muita kuin säännöllisiä vuokrauspalveluja.</p> <p>EY: Taksipalveluihin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa. Pääasiallinen peruste: olemassa olevien yritysten lukumäärä ja niihin kohdistuvat vaikutukset, asukastiheys, maantieteellinen levinneisyys, vaikutukset liikenneolosuhteisiin ja uusien työpaikkojen syntyminen.</p> <p>AT, BG: Yksinoikeudet ja/tai lupa voidaan myöntää ainoastaan EY:n kansalaisille ja EY:n oikeushenkilöille, joiden päätoimipaikka on EY:ssä.</p> <p>BG: Ei sivuliikkeiden suoraa perustamista koskevia sitoumuksia (yhtiöittäminen vaaditaan).</p> <p>FI, LV: Toimilupa vaaditaan lukuun ottamatta ulkomailla rekisteröityjä ajoneuvoja.</p> <p>LV, SE: Maahan sijoittautuneiden liikenteenharjoittajien käyttämien ajoneuvojen on oltava rekisteröity kyseiseen maahan.</p> <p>ES: Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan koodiin CPC 7122. Pääasiallinen peruste: paikallinen kysyntä.</p> <p>IT, PT: Henkilöautojen vuokrauspalveluihin kuljettajineen sovelletaan taloudellista tarveharkintaa. Pääasiallinen peruste: olemassa olevien yritysten lukumäärä ja niihin kohdistuvat vaikutukset, asukastiheys, maantieteellinen levinneisyys, vaikutukset liikenneolosuhteisiin ja uusien työpaikkojen syntyminen.</p> <p>ES, IE, IT: Kaukoliikenteen linja-autopalveluihin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa. Pääasiallinen peruste: olemassa olevien yritysten lukumäärä ja niihin kohdistuvat vaikutukset, asukastiheys, maantieteellinen levinneisyys, vaikutukset liikenneolosuhteisiin ja uusien työpaikkojen syntyminen.</p> <p>FR: Ei kaukoliikenteen linja-autopalveluja koskevia sitoumuksia.</p>
b) Rahtiliikenne <sup>(3)</sup> (CPC 7123, pl. postin kuljetus omaan lukuun <sup>(4)</sup> )	<p>AT, BG: Yksinoikeudet ja/tai toimilupa voidaan myöntää ainoastaan EY:n kansalaisille ja EY:n oikeushenkilöille, joiden päätoimipaikka on EY:ssä.</p> <p>BG: Ei sivuliikkeiden suoraa perustamista koskevia sitoumuksia (yhtiöittäminen vaaditaan).</p> <p>FI, LV: Toimilupa vaaditaan lukuun ottamatta ulkomailla rekisteröityjä ajoneuvoja.</p> <p>LV, SE: Maahan sijoittautuneiden liikenteenharjoittajien käyttämien ajoneuvojen on oltava rekisteröity kyseiseen maahan.</p> <p>IT, SK: Taloudellinen tarveharkinta. Pääasiallisena perusteena on paikallinen kysyntä.</p>

<sup>(1)</sup> Julkisia perushyödykkeitä koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan rautatieliikennepalveluihin, jotka edellyttävät yleisten alueiden käyttöä.

<sup>(2)</sup> Julkisia perushyödykkeitä koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan.

<sup>(3)</sup> Julkisia perushyödykkeitä koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan joissakin Euroopan unionin jäsenvaltioissa.

<sup>(4)</sup> Osa koodia CPC 71235, joka löytyy VIESTINTÄPALVELUJEN kohdasta 7.A, posti- ja kuriiripalvelut.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
E. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetus <sup>(1)</sup> <sup>(2)</sup> (CPC 7139)	AT: Yksinoikeudet voidaan myöntää ainoastaan EY:n kansalaisille ja EY:n oikeushenkilöille, joiden päätoimipaikka on EY:ssä.
17. LIIKENTEEN LIITÄNNÄISPALVELUT <sup>(3)</sup>	
A. Meriliikenteen liitännäispalvelut <sup>(4)</sup> a) Meriliikenteen lastinkäsittelypalvelut b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Tulliselvityspalvelut d) Konttiasema- ja varastointipalvelut e) Varustamon edustajan palvelut f) Meriliikenteen huolintapalvelut g) Alusten ja miehistön vuokrauspalvelut (CPC 7213) h) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7214) i) Meriliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain) j) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (ml. ateriapalvelut) (CPC 749 osittain)	AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Hinaus- ja työntöpalvelujen ja meriliikenteen tukipalvelujen osalta ei sitoumuksia, kun on kyseessä rekisteröidyn yhtiön perustaminen sijoittautumisvaltion lipun alla purjehtivan laivaston liikennöimiseksi.  IT: Meriliikenteen lastinkäsittelypalveluihin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa. Pääasiallinen peruste: olemassa olevien yritysten lukumäärä ja niihin kohdistuvat vaikutukset, asukastiheys, maantieteellinen levinneisyys ja uusien työpaikkojen syntyminen.  BG: Ei sivuliikkeiden suoraa perustamista koskevia sitoumuksia (yhtiöittäminen vaaditaan). Osakkuus bulgarialaisista yrityksistä voi olla enintään 49 prosenttia.  SI: Tulliselvityspalveluja voivat tarjota ainoastaan Sloveniaan sijoittautuneet oikeushenkilöt (ei sivuliikkeitä).  FI: Hinaus- ja työntöpalveluja voivat tarjota ainoastaan Suomen lipun alla purjehtivat alukset.
B. Sisävesiliikenteen liitännäispalvelut <sup>(4)</sup> a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Alusten ja miehistön vuokrauspalvelut (CPC 7223) e) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7224) f) Sisävesiliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain) g) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	EY: Toimenpiteillä, jotka perustuvat joko nykyisiin tai tuleviin sisävesiliikenteeseen pääsyä koskeviin sopimuksiin (mm. Rein-, Main- ja Tonava-joen yhdistämistä toisiinsa koskevat sopimukset), varataan eräät liikenneoikeudet asianomaisiin maihin sijoittautuneille ja kansalaisuusperusteet omistajuuden osalta täyttävälle liikenteenharjoittajille. Reinin vesiliikenteestä tehdyn yleissopimuksen (Mannheimin yleissopimus) täytäntöönpanomääräykset.  AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia sisävesiliikenteen hinaus- ja työntöpalvelujen ja tukipalvelujen osalta.  AT: Laivayhtiön perustavia luonnollisia henkilöitä koskee kansalaisuusvaatimus. Kun on kyseessä rekisteröityminen oikeushenkilöksi, johtokuntaa ja hallintoneuvostoa koskee kansalaisuusvaatimus. Vaatimuksena on rekisteröity yhtiö tai pysyvä toimipaikka Itävallassa. Lisäksi osake-enemmistön on oltava EY:n kansalaisten omistuksessa.  BG: Ei sivuliikkeiden suoraa perustamista koskevia sitoumuksia (yhtiöittäminen vaaditaan). Osakkuus bulgarialaisista yrityksistä voi olla enintään 49 prosenttia.  HU: Sijoittautumisen edellytyksenä saattaa olla valtion osallistuminen.  FI: Hinaus- ja työntöpalveluja voivat tarjota ainoastaan Suomen lipun alla purjehtivat alukset.  SI: Tulliselvityspalveluja voivat tarjota ainoastaan Sloveniaan sijoittautuneet oikeushenkilöt (ei sivuliikkeitä).

<sup>(1)</sup> Polttoaineiden putkijohtokuljetus löytyy ENERGIAPALVELUJEN kohdasta 18 B.

<sup>(2)</sup> Julkisia perushyödykkeitä koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan.

<sup>(3)</sup> Ei sisällä liikennevälineiden huolto- ja korjauspalveluja, jotka löytyvät kohdasta 6.F.1–6.F.4, YRITYSPALVELUT.

<sup>(4)</sup> Julkisia perushyödykkeitä koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan satamapalveluihin, muihin liitännäispalveluihin, jotka edellyttävät yleisten alueiden käyttöä, sekä hinaus- ja työntöpalveluihin.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
<p>C. Rautatieliikenteen liitännäis- palvelut <sup>(1)</sup></p> <p>a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain)</p> <p>b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)</p> <p>c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)</p> <p>d) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7113)</p> <p>e) Rautatiekuljetuspalveluiden tukipalvelut (CPC 743)</p> <p>f) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)</p>	<p>BG: Ei sivuliikkeiden suoraa perustamista koskevia sitoumuksia (yhtiöittäminen vaaditaan). Osakkuus bulgarialaisista yrityksistä voi olla enintään 49 prosenttia.</p> <p>SI: Tulliselvityspalveluja voivat tarjota ainoastaan Sloveniaan sijoittautuneet oikeushenkilöt (ei sivuliikkeitä).</p>
<p>D. Tieliikenteen liitännäis- palvelut <sup>(1)</sup></p> <p>a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain)</p> <p>b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)</p> <p>c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)</p> <p>d) Kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maantieajoneuvojen, joissa on käyttäjä/kuljettaja, vuokrauspalvelut (CPC 7124)</p> <p>e) Tieliikennevälineisiin liittyvät tukipalvelut (CPC 744)</p> <p>f) Muut tuki- ja liitännäis- palvelut (CPC 749 osittain)</p>	<p>AT: Kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maantieajoneuvojen, joissa on käyttäjä/kuljettaja, vuokrauspalveluihin voidaan myöntää toimilupa ainoastaan EY:n kansalaisille ja EY:n oikeushenkilöille, joiden päätoimipaikka on EY:ssä.</p> <p>BG: Ei sivuliikkeiden suoraa perustamista koskevia sitoumuksia (yhtiöittäminen vaaditaan). Osakkuus bulgarialaisista yrityksistä voi olla enintään 49 prosenttia.</p> <p>FI: Kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maantieajoneuvojen, joissa on käyttäjä/kuljettaja, vuokrauspalveluihin vaaditaan toimilupa lukuun ottamatta ulkomailla rekisteröityjä ajoneuvoja.</p> <p>SI: Tulliselvityspalveluja voivat tarjota ainoastaan Sloveniaan sijoittautuneet oikeushenkilöt (ei sivuliikkeitä).</p>
<p>E. Ilmailukennepalvelujen liitännäis- palvelut</p>	
<p>a) Maahuolintapalvelut (ml. ateriapalvelut)</p>	<p>EY: Toimien luokat riippuvat lentokentän koosta. Kullakin lentokentällä toimivien palveluntarjoajien määrää voidaan rajoittaa käytettävissä olevan tilan mukaan eikä vähempään kuin kahteen tarjoajaan muista syistä.</p> <p>BG: Ei sivuliikkeiden suoraa perustamista koskevia sitoumuksia (yhtiöittäminen vaaditaan).</p>
<p>b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)</p>	<p>BG: Ei sivuliikkeiden suoraa perustamista koskevia sitoumuksia (yhtiöittäminen vaaditaan).</p> <p>PL: Jäädetyt tai jäädytetyt tuotteiden varastointipalveluja sekä nesteiden ja kaasujen irtovarastointipalveluja koskevat toimien luokat riippuvat lentokentän koosta. Kullakin lentokentällä toimivien palveluntarjoajien määrää voidaan rajoittaa käytettävissä olevan tilan mukaan eikä vähempään kuin kahteen tarjoajaan muista syistä.</p>
<p>c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)</p>	<p>BG: Ei sivuliikkeiden suoraa perustamista koskevia sitoumuksia (yhtiöittäminen vaaditaan).</p> <p>SI: Tulliselvityspalveluja voivat tarjota ainoastaan Sloveniaan sijoittautuneet oikeushenkilöt (ei sivuliikkeitä).</p>

<sup>(1)</sup> Julkisia perushyödykkeitä koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan palveluihin, jotka edellyttävät yleisten alueiden käyttöä.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
d) Ilma-alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 734)	EY: Yhteisön lentoliikenteen harjoittajien käyttämien ilmailiikennevälineiden on oltava rekisteröity kyseiselle lentoliikenteen harjoittajalle luvan antaneeseen EY:n jäsenvaltioon tai muualla EY:hyn. Ilmailiikennevälineen omistajina on oltava joko erityiset kansalaisuusvaatimukset täyttävät luonnolliset henkilöt tai oikeushenkilöt, jotka täyttävät osakkuutta ja määräysvaltaa (sekä johtajien kansalaisuutta) koskevat erityiset perusteet. Tästä vaatimuksesta voidaan poiketa, kun kyseessä on lyhyt-aikainen leasing-sopimus tai jos olosuhteet ovat poikkeukselliset.  BG: Ei sivuliikkeiden suoraa perustamista koskevia sitoumuksia (yhtiöittäminen vaaditaan).
e) Myynti ja markkinointi	EY: Sellaisia sijoittajia, jotka hoitavat lentoliikenteen harjoittajien omistamia tai hallinnoimia tietokonepohjaisia paikanvarausjärjestelmiä, koskevat erityisvelvollisuudet.  BG: Ei sivuliikkeiden suoraa perustamista koskevia sitoumuksia (yhtiöittäminen vaaditaan).
f) Tietokonepohjainen paikanvarausjärjestelmä (TP)	EY: Sellaisia sijoittajia, jotka hoitavat lentoliikenteen harjoittajien omistamia tai hallinnoimia tietokonepohjaisia paikanvarausjärjestelmiä, koskevat erityisvelvollisuudet.  BG: Ei sivuliikkeiden suoraa perustamista koskevia sitoumuksia (yhtiöittäminen vaaditaan).
g) Lentoasemien hallinta <sup>(1)</sup>	BG: Ei sivuliikkeiden suoraa perustamista koskevia sitoumuksia (yhtiöittäminen vaaditaan).  PL: Ulkomainen omistusosuus voi olla enintään 49 prosenttia.
F. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetusten liitännäispalvelut <sup>(2)</sup>	Ei mitään
a) Putkijohtoja pitkin kuljetettujen muiden tuotteiden kuin polttoaineiden varastointipalvelut <sup>(1)</sup> (CPC 742 osittain)	
18. ENERGIAPALVELUT	
A. Kaivostoimintaan liittyvät palvelut <sup>(1)</sup> (CPC 883) <sup>(3)</sup>	Ei mitään
B. Polttoaineiden putkijohtokuljetukset <sup>(1)</sup> (CPC 7131)	AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, IE, IT, LV, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia
C. Putkijohtoja pitkin kuljetettujen polttoaineiden varastointipalvelut <sup>(1)</sup> (CPC 742 osittain)	PL: Energiantuottajamaista tulevia sijoittajia voidaan estää saamasta toimintaa koskeva määräysvalta. Ei sivuliikkeiden suoraa perustamista koskevia sitoumuksia (yhtiöittäminen vaaditaan).
D. Kiinteiden, nestemäisten ja kaasumaisten polttoaineiden sekä niihin liittyvien tuotteiden tukkukauppapalvelut (CPC 62271) sekä sähkön, höyryn ja lämmityksen tukkukauppapalvelut <sup>(1)</sup>	EY: Ei sitoumuksia sähkön, höyryn ja lämmityksen tukkukauppapalvelujen osalta.
E. Moottoripolttaineiden vähittäiskauppapalvelut (CPC 613)	EY: Ei sitoumuksia moottoripolttaineiden, sähkön, (pullottamattoman) kaasun, höyryn ja lämmityksen tukkukauppapalvelujen osalta.

<sup>(1)</sup> Julkisia perushyödykkeitä koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan.

<sup>(2)</sup> Polttoaineiden putkijohtokuljetusten liitännäispalvelut löytyvät ENERGIAPALVELUJEN kohdasta 18.C.

<sup>(3)</sup> Sisältää seuraavat palkkio- tai sopimusperusteiset palvelut: kaivostoimintaan liittyvät neuvonta ja konsultointipalvelut, porauspaikan valmistelu, porauslaitteen asennus, poraus, poranterien huoltopalvelut, suoja-putkituspalvelut, porauslajin valmistus ja toimitus, kiinteän aineen hallinta, porausreitissä suoritettavat erikoistoimenpiteet, kairausalueen geologia ja porauksen hallinta, kairasydännäytteen otto, reiän koestus, vaijeripalvelut, viimeistelynestemaiden (suolaliuosten) toimitus ja käyttö, viimeistelylaitteiden toimitus ja asentaminen, sementointi (paine-pumppaus), aktiivointipalvelut (rakoiluttaminen, hapottaminen ja painepumppaus), porausreian korjauspalvelut, porausreian tulppaaminen ja hylkääminen.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
F. Polttoöljyn, pullotetun kaasun, hiilen ja puun vähittäismyynti (CPC 63297) sekä sähkön, (pullottamattoman) kaasun, höyryn ja lämmönveden vähittäiskauppapalvelut <sup>(1)</sup>	BE, BG, DK, FR, IT, MT, PT: Tavarataloille (Ranskan osalta ainoastaan suurille tavarataloille) myönnetään lupa polttoöljyn, pullotetun kaasun, hiilen ja puun vähittäismyyntiin ainoastaan taloudellisen tarveharkinnan perusteella. Pääasiallinen peruste: olemassa olevien myymälöiden lukumäärä ja niihin kohdistuvat vaikutukset, asukastiheys, maantieteellinen levinneisyys sekä vaikutukset liikenneolosuhteisiin ja uusien työpaikkojen syntyminen.
G. Energian jakeluun liittyvät palvelut <sup>(2)</sup> (CPC 887)	AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, IE, HU, IT, LU, LT, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SE, UK: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta konsultointipalveluja, joissa: ei mitään SI: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta kaasun jakeluun liittyviä palveluja, joissa: ei mitään
19. MUUT MUUALLE LUOKITTELEMATTOMAT PALVELUT	
a) Pesu-, puhdistus- ja värjäyspalvelut (CPC 9701)	Ei mitään
b) Kampaamopalvelut (CPC 97021)	IT: Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan kansallisen kohtelun perusteella. Jos taloudellista tarveharkintaa sovelletaan, yritysten määrälle asetetaan raja. Pääasiallinen peruste: väestö ja olemassa olevien yritysten tiheys.
c) Kosmetologin käsittely, käsi- ja jalkahoitopalvelut (CPC 97022)	IT: Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan kansallisen kohtelun perusteella. Jos taloudellista tarveharkintaa sovelletaan, yritysten määrälle asetetaan raja. Pääasiallinen peruste: väestö ja olemassa olevien yritysten tiheys.
d) Muut kauneudenhoitopalvelut, muualle luokittelemattomat (CPC 97029)	IT: Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan kansallisen kohtelun perusteella. Jos taloudellista tarveharkintaa sovelletaan, yritysten määrälle asetetaan raja. Pääasiallinen peruste: väestö ja olemassa olevien yritysten tiheys.
e) Kylpyläpalvelut ja muut kuin terapeuttiset hieronnat, joita tarjotaan rentouttavina ja fyysistä hyvinvointia edistävinä palveluina eikä lääkinnällisiin tai kuntoutustarkoituksiin <sup>(3)</sup> <sup>(4)</sup> (CPC ver. 1.0 97230)	Ei mitään
g) Televiestinnän yhteyspalvelut (CPC 7543)	Ei mitään

<sup>(1)</sup> Julkisia perushyödykkeitä koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan.

<sup>(2)</sup> Julkisia perushyödykkeitä koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan lukuun ottamatta konsultointipalveluja.

<sup>(3)</sup> Terapeuttiset hieronnat ja kylpylähoitopalvelut löytyvät kohdista sairaanhoitopalvelut (6.A.h), sairaanhoitaja- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoitohenkilöstön palvelut (6.A.j) ja terveyspalvelut (13.A ja 13.C).

<sup>(4)</sup> Julkisia perushyödykkeitä koskevaa horisontaalista rajoitusta sovelletaan sellaisiin kylpyläpalveluihin ja muuhun kuin lääkinnälliseen hierontaan, joita tarjotaan yleishyödyllisillä alueilla kuten tietyillä vesilähteillä.

## LIITE IV B

## LUETTELO RAJATYLIITTÄVÄÄ PALVELUJEN TARJONTAA KOSKEVISTA SITOUMUKSISTA

## (78 artiklassa tarkoitettu)

## EY-OSAPUOLI

1. Jäljempänä esitettävässä sitoumusluettelossa ilmoitetaan palvelualat, jotka EY-osapuoli on vapauttanut sopimuksen 78 artiklan mukaisesti, sekä markkinoille pääsyä ja kansallista kohtelua koskevat rajoitukset, joita kyseisillä aloilla varausten muodossa sovelletaan CARIFORUM-valtioiden palveluihin ja palveluntarjoajiin. Luettelossa on seuraavat osat:
  - a) Ensimmäisessä sarakkeessa ilmoitetaan toimiala tai osa-ala, jota koskevan sitoumuksen osapuoli tekee, sekä se, millä laajuudella vapautettuihin aloihin sovelletaan rajoituksia.
  - b) Toisessa sarakkeessa esitetään sovellettavat varaukset.

Jos b kohdassa tarkoitettua sarakkeessa on ainoastaan jäsenvaltiokohtaisia varauksia, siinä mainitsemattomat jäsenvaltiot tekevät kyseistä alaa koskevat sitoumukset ilman varauksia (vaikka tietyllä alalla ei ole jäsenvaltiokohtaisia varauksia, siihen voidaan kuitenkin soveltaa horisontaalisia varauksia tai alakohtaisia EY:n laajuisia varauksia).

Sitoumuksia ei sovelleta rajatylittävään palvelujen tarjontaan niillä tämän sopimuksen kattamilla toimialoilla ja osa-aloilla, joita ei mainita jäljempänä olevassa luettelossa.
2. Yksittäisten toimialojen ja osa-alojen yksilöiminen:
  - a) CPC tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden Kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC prov, 1991).
  - b) CPC ver. 1.0 tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden Kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC ver 1.0, 1998).
3. Jäljempänä olevaan luetteloon ei sisälly pätevyysvaatimuksiin ja -menettelyihin, teknisiin standardeihin tai lupavaatimuksiin ja -menettelyihin liittyviä toimenpiteitä, elleivät ne ole 76 ja 77 artiklassa tarkoitettuja markkinoille pääsyn tai kansallisen kohtelun rajoituksia. Vaikka tällaiset toimenpiteet (esimerkiksi toimiluvan saamista, yleispalveluvelvoitteita, tutkintotodistusten tunnustamista säännellyillä aloilla, tiettyjen tutkintojen — kielitutkinnot mukaan luettuina — läpäisemistä koskevat edellytykset) eivät sisälly luetteloon, niitä sovelletaan joka tapauksessa CARIFORUM-osapuolen palveluntarjoajiin.
4. Jäljempänä oleva luettelo ei rajoita muoto 1:n soveltamista tietyillä palvelualoilla ja osa-aloilla eikä sijoittautumissitoumuksia koskevan luettelon mukaisten julkisten monopoliin ja yksinoikeuksien olemassaoloa.
5. Sopimuksen 60 artiklan 3 kohdan mukaisesti jäljempänä oleva luettelo ei sisällä toimenpiteitä, jotka koskevat osapuolten myöntämiä tukia.
6. Sitoumusluettelosta syntyvät oikeudet ja velvoitteet eivät ole sovellettavissa sellaisenaan välittömästi eivätkä ne näin ollen luo välittömästi oikeuksia yksittäisille luonnollisille tai oikeushenkilöille.



Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
KAIKKI TOIMIALAT	Kiinteä omaisuus
	Muotojen 1 ja 2 osalta
	AT, BG, CY, CZ, DK, EE, EL, FI, HU, IE, IT, LT, LV, MT, PL, RO, SI, SK: Ulkomaisten sijoittajien maa- ja kiinteistöosastoille on asetettu rajoituksia <sup>(1)</sup> .
1. LIIKE-ELÄMÄN PALVELUT	
A. Ammatilliset palvelut	
a) Lakiasianpalvelut (CPC 861) <sup>(2)</sup> (pl. julkisia tehtäviä hoitavien lakimiesammattien harjoittajien kuten notaarien sekä "huissiers de justice" tai muiden "officiers publics et ministériels" tarjoama oikeudellinen neuvonta sekä oikeudellisten asiakirjojen laadinta- ja vahvistuspalvelut)	<p>Muotojen 1 ja 2 osalta</p> <p>AT, CY, ES, EL, LT, MT, SK: Asianajajaliiton täysjäsenyys, joka vaaditaan kansallisen (EY ja jäsenvaltio) oikeuden harjoittamiseen, edellyttää kansalaisuusvaatimuksen täyttymistä.</p> <p>BE, FI: Asianajajaliiton täysjäsenyys, joka vaaditaan oikeudellista edustusta koskeviin palveluihin, edellyttää kansalaisuusvaatimuksen ja asuinpaikkavaatimuksen täyttymistä. Belgiassa sovelletaan kiintiötä "Cour de cassation" -oikeusistuimessa esiintymiseen muissa kuin rikosoikeudellisissa tapauksissa.</p> <p>BG: Ulkomaiset asianajajat voivat tarjota oikeudellista edustusta koskevia palveluja ainoastaan kotimaansa kansalaisten osalta, ja edellytyksenä on vastavuoroisuus ja yhteistyö bulgarialaisen asianajajan kanssa. Oikeudellista sovittelua koskeviin palveluihin vaaditaan pysyvää oleskelua.</p> <p>FR: Asianajajat voivat harjoittaa "avocat auprès de la Cour de Cassation"- ja "avocat auprès du Conseil d'Etat"-ammatteja kiintiöiden rajoissa ja kansallisuusvaatimuksen täytyessä.</p> <p>HU: Asianajajaliiton täysjäsenyys edellyttää kansalaisuusvaatimuksen ja asuinpaikkavaatimuksen täyttymistä. Ulkomaisten asianajajien harjoittama lakiasiaintointi on rajattu oikeudellisen neuvonnan tarjoamiseen.</p> <p>LV: Valan tehneitä asianajajia, joille on varattu rikosoikeudenkäynneissä edustaminen, koskee kansalaisuusvaatimus.</p> <p>DK: Oikeudellisen neuvonnan osalta markkinointi rajoittuu asianajajiin, joilla on Tanskassa myönnetty elinkeinolupa, ja Tanskassa rekisteröityihin lakiasiaintointitoihin. Tanskalaisen elinkeinoluvan myöntämisen edellytyksenä on Tanskassa suoritettu lainopillinen tutkinto.</p> <p>SE: Asianajajaliiton jäsenyys, joka on tarpeen ainoastaan ruotsalaisen ammattinimikkeen "advokat" käyttämiseksi, edellyttää kansalaisuusvaatimuksen täyttymistä.</p>
b) 1. Laskentatoimen palvelut ja kirjanpito- ja tilintarkastuspalvelut (CPC 86212, muut kuin "tilintarkastuspalvelut", CPC 86213, CPC 86219 ja CPC 86220)	<p>Muodon 1 osalta:</p> <p>FR, HU, IT, MT, RO, SI: Ei sitoumuksia</p> <p>AT: Edustaminen toimivaltaisissa viranomaisissa edellyttää kansalaisuusvaatimuksen täyttymistä.</p> <p>Muodon 2 osalta:</p> <p>Ei mitään</p>
2. Tilintarkastuspalvelut (CPC 86211 ja 86212, muut kuin laskentatoimen palvelut)	<p>Muodon 1 osalta:</p> <p>BE, BG, CY, DE, ES, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LU, MT, NL, PT, RO, SI, UK: Ei sitoumuksia</p> <p>AT: Edustaminen toimivaltaisissa viranomaisissa ja Itävallan erityislainsäädännössä (esim. osakeyhtiölaki, pörssilaki, pankkilaki jne.) säädettyjen tilintarkastusten suorittaminen edellyttävät kansalaisuusvaatimuksen täyttymistä.</p> <p>SE: Ainoastaan Ruotsissa hyväksytyt tilintarkastajat voivat suorittaa mm. osakeyhtiöiksi rekisteröityneiden oikeushenkilöiden tilintarkastuspalveluja. Ainoastaan tällaiset henkilöt voivat olla osakkeenomistajia tai muodostaa avoimen yhtiön, joka toimii laillisesti hyväksyttynä tilintarkastusyhteisönä (virallisesti). Hyväksyminen edellyttää maassa oleskelua.</p> <p>LT: Tilintarkastuskertomus on laadittava yhdessä sellaisen tilintarkastajan kanssa, jolla on toimilupa toimia Liettuassa.</p>

<sup>(1)</sup> Palvelualoja koskevat rajoitukset eivät ylitä nykyisten GATS-sitoumusten mukaisia rajoituksia.

<sup>(2)</sup> Sisältää oikeudellisen neuvonnan, oikeudellisen edustuksen, välimiesmenettelyn ja sovittelun sekä oikeudellisen asiakirja- ja todistuspalvelun.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
	Muodon 2 osalta: Ei mitään
c) Verotukseen liittyvät neuvontapalvelut (CPC 863) <sup>(1)</sup>	Muodon 1 osalta: AT: Edustaminen toimivaltaisissa viranomaisissa edellyttää kansalaisuusvaatimuksen täyttymistä.  CY: Verotusasiamehillä on oltava valtiovarainministeriön myöntämä asianmukainen lupa. Lupa voidaan myöntää taloudellisen tarveharkinnan perusteella. Perusteet ovat samanlaiset kuin (horisontaalisessa osassa luetellut) perusteet harkittaessa luvan antamista ulkomaisille investoinneille, kun niitä sovelletaan tähän osa-alaan, ja kun otetaan huomioon osa-alan työoloyhteys.  BG, MT, RO ja SI: Ei sitoumuksia  Muodon 2 osalta: Ei mitään
d) Arkkitehtipalvelut sekä e) Kaupunkisuunnittelu- ja maisemasuunnittelupalvelut (CPC 8671 ja CPC 8674)	Muodon 1 osalta: AT: Ei sitoumuksia suunnittelupalveluita lukuun ottamatta. BE, BG, CY, EL, IT, MT, PL, PT, SI: Ei sitoumuksia  DE: Kansallisia sääntöjä sovelletaan kaikista ulkomailta toimitettavista palveluista maksettaviin korvauksiin ja palkkioihin.  HU, RO: Ei sitoumuksia maisemasuunnittelupalvelujen osalta.  Muodon 2 osalta: Ei mitään
f) Tekniset palvelut sekä g) Rakennushankkeiden suunnittelupalvelut (CPC 8672 ja CPC 8673)	Muodon 1 osalta: AT, SI: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta pelkkiä suunnittelupalveluja. BG, CY, EL, IT, MT, PT: Ei sitoumuksia  Muodon 2 osalta: Ei mitään
h) Lääkäripalvelut (ml. psykologiset) ja hammaslääkäripalvelut (CPC 9312 ja CPC 85201 osittain)	Muodon 1 osalta: AT, BE, BG, CY, DE, DK, EE, ES, FI, FR, EL, IE, IT, LU, MT, NL, PT, RO, SK, UK: Ei sitoumuksia  SI: Ei sitoumuksia sosiaalilääketieteen, puhtaanapito-, epidemiologisten sekä lääketieteellis-ekologisten palvelujen, veren toimittamisen, verivalmisteiden ja verensiirtojen ja ruumiinavausten osalta.  Muodon 2 osalta: Ei mitään
i) Eläinlääkintäpalvelut (CPC 932)	Muodon 1 osalta: AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, EE, ES, FR, EL, HU, IE, IT, LV, LT, MT, NL, PT, RO, SI, SK: Ei sitoumuksia  UK: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta eläinlaboratoriota ja eläinlääkäreille toimitettavia teknisiä palveluja, yleistä neuvontaa, opastusta ja tiedottamista, jotka koskevat esim. ravintoa, käyttäytymistä ja lemmikkieläinten hoitoa.  Muodon 2 osalta: Ei mitään

(1) Ei sisällä verokysymyksiin liittyviä lainopillisia neuvonta- ja edustuspalveluja, jotka löytyvät kohdasta 1.A.a, lakiasiainpalvelut.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
j) 1. Kätilöpalvelut (CPC 93191 osittain) 2. Sairaanhoidaja- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoitohenkilöstön palvelut (CPC 93191 osittain)	Muodon 1 osalta:  AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, EE, ES, FR, EL, HU, IE, IT, LV, LT, LU, MT, NL, PT, RO, SI, SK, UK: Ei sitoumuksia  FI, PL: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta sairaanhoitajia.  Muodon 2 osalta:  Ei mitään
k) Farmaseuttisten tuotteiden sekä lääkinnällisten ja ortopedisten tuotteiden vähittäismyynti (CPC 63211) sekä muut farmaseuttien tarjoamat palvelut <sup>(1)</sup>	Muodon 1 osalta:  AT, BE, BG, DE, CY, DK, ES, FI, FR, EL, IE, IT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SE, SI, UK: Ei sitoumuksia  CZ, LV, LT: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta postimyyntiä  HU: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta koodia CPC 63211.  Muodon 2 osalta:  Ei mitään
B. Tietokonepalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 84)	Muotojen 1 ja 2 osalta:  Ei mitään
C. Tutkimus- ja kehittämisspalvelut	
a) Luonnontieteiden tutkimus- ja kehittämisspalvelut (CPC 851) b) Yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden tutkimus- ja kehittämisspalvelut (CPC 852 pl. psykologien palvelut) <sup>(2)</sup> c) Tieteidenväliset tutkimus- ja kehittämisspalvelut (CPC 853)	Muotojen 1 ja 2 osalta:  EY: Julkista rahoitusta saavia tutkimus- ja kehittämisspalveluja varten voidaan myöntää yksinoikeuksia ja/tai lupia ainoastaan EY:n kansalaisille ja EY:n oikeushenkilöille, joiden päätoimipaikka on EY:ssä.
D. Kiinteistöpalvelut <sup>(3)</sup>	
a) Omaan tai kolmannen osapuolen lukuun suoritettavat palvelut (CPC 821)	Muodon 1 osalta:  BG, CY, CZ, EE, HU, IE, LV, LT, MT, PL, RO, SK, SI: Ei sitoumuksia  Muodon 2 osalta:  Ei mitään
b) Palkkio- tai sopimusperusteiset palvelut (CPC 822)	Muodon 1 osalta:  BG, CY, CZ, EE, HU, IE, LV, LT, MT, PL, RO, SK, SI: Ei sitoumuksia Muodon 2 osalta:  Ei mitään

<sup>(1)</sup> Farmaseuttisten tuotteiden tarjoaminen yleisesti on muun palveluntarjoamisen tavoin luvanvaraista ja siihen sovelletaan Euroopan unionin jäsenvaltioiden hyväksymisvaatimuksia ja -menettelyjä. Yleisenä sääntönä on, että tämä toiminta on varattu farmaseuteille. Joissakin jäsenvaltioissa ainoastaan reseptilääkkeiden toimittaminen on varattu farmaseuteille.

<sup>(2)</sup> CPC 85201 osittain; löytyy kohdasta 1.A.h, lääkäri- ja hammaslääkäripalvelut.

<sup>(3)</sup> Tässä tarkoitetut palvelut liittyvät kiinteistönvälittäjien ammattiin, eivätkä ne vaikuta kiinteistöjä ostavien luonnollisten henkilöiden ja oikeushenkilöiden oikeuksiin ja/tai heitä koskeviin rajoituksiin.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
E. Vuokraus- ja leasingpalvelut ilman käyttäjää/kuljettajaa	
a) Aluksiin liittyvät (CPC 83103)	Muodon 1 osalta: BG, CY, DE, HU, MT, RO: Ei sitoumuksia  Muodon 2 osalta: Ei mitään
h) Ilmaliikennevälineisiin liittyvät (CPC 83104)	Muotojen 1 ja 2 osalta: BG, CY, CZ, HU, LV, MT, PL, RO, SK: Ei sitoumuksia  EY: Yhteisön lentoliikenteen harjoittajien käyttämien ilmaliikennevälineiden on oltava rekisteröityjä kyseiselle lentoliikenteen harjoittajalle luvan antaneeseen jäsenvaltioon tai muualle yhteisöön. Tästä vaatimuksesta voidaan poiketa, kun kyseessä on lyhytaikainen leasing sopimus tai jos olosuhteet ovat poikkeukselliset.
c) Muihin kulkuneuvoihin liittyvät (CPC 83101, CPC 83102 ja CPC 83105)	Muodon 1 osalta: BG, CY, HU, LV, MT, PL, RO, SI: Ei sitoumuksia  Muodon 2 osalta: Ei mitään
d) Muihin koneisiin ja laitteisiin liittyvät (CPC 83106, CPC 83107, CPC 83108 ja CPC 83109)	Muodon 1 osalta: BG, CY, CZ, HU, MT, PL, RO, SK: Ei sitoumuksia  Muodon 2 osalta: Ei mitään
e) Henkilökohtaisiin ja kotitaloustarvikkeisiin liittyvät (CPC 832)	Muotojen 1 ja 2 osalta: AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SI, SE, SK, UK: Ei sitoumuksia  EE: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta kodin viihdelaitteissa käytettävien nauhoitettujen videokasettien vuokraus- ja leasingpalveluja.
f) Televisiointilaitteiden vuokraus (CPC 7541)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään
F. Muut liike-elämän palvelut	
a) Mainonta (CPC 871)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään
b) Markkina- ja mielipidetutkimuspalvelut (CPC 864)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään
c) Liikkeenjohdon konsultointipalvelut (CPC 865)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään
d) Liikkeenjohdon konsultointipalveluihin liittyvät palvelut (CPC 866)	Muotojen 1 ja 2 osalta: HU: Ei sitoumuksia välimies- ja sovittelupalvelujen (CPC 86602) osalta.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
e) Tekniset testaus- ja analysointipalvelut (CPC 8676)	Muodon 1 osalta: IT: Ei sitoumuksia biologin tai kemistin ammattien osalta. BG, CY, CZ, MT, PL, RO, SK, SE: Ei sitoumuksia Muodon 2 osalta: BG, CY, CZ, MT, PL, RO, SK, SE: Ei sitoumuksia
f) Maa-, riista- ja metsätalouteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 881 osittain)	Muodon 1 osalta: IT: Ei sitoumuksia agronomeille ja maatalousneuvojille ("periti agrari") varattujen toimien osalta. EE, MT, RO, SI: Ei sitoumuksia Muodon 2 osalta: Ei mitään
g) Kalastukseen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 882 osittain)	Muodon 1 osalta: LV, MT, RO, SI: Ei sitoumuksia Muodon 2 osalta: Ei mitään
h) Teollisuuteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 884 osittain ja CPC 885 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään
i) Työnvälitys- ja henkilöstönhankintapalvelut	
1. Johtohenkilöiden haku- palvelut (CPC 87201)	Muodon 1 osalta: AT, BG, CY, CZ, DE, EE, ES, FI, IE, LV, LT, MT, PL, PT, RO, SK, SI, SE: Ei sitoumuksia Muodon 2 osalta: AT, BG, CY, CZ, DE, EE, ES, FI, IE, LV, LT, MT, PL, PT, RO, SK, SI: Ei sitoumuksia
2. Työnvälityspalvelut (CPC 87202)	Muodon 1 osalta: AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, EE, ES, EL, FI, FR, IE, IT, LU, LV, LT, MT, NL, PL, PT, RO, SI, SE, SK, UK: Ei sitoumuksia Muodon 2 osalta: AT, BG, CY, CZ, DE, DK, EE, ES, EL, FI, FR, IE, IT, LU, LV, LT, MT, NL, PL, PT, RO, SI, SK, UK: Ei sitoumuksia
3. Tilapäisen toimistohenkilöstön hankintapalvelut (CPC 87203)	Muodon 1 osalta: AT, BG, CY, CZ, DE, EE, ES, FI, FR, IT, IE, LV, LT, MT, NL, PL, PT, RO, SE, SK, SI: Ei sitoumuksia Muodon 2 osalta: AT, BG, CY, CZ, DE, EE, ES, FI, FR, IT, IE, LV, LT, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI: Ei sitoumuksia
j) 1. Etsiväpalvelut (CPC 87301)	Muotojen 1 ja 2 osalta: BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LV, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, UK: Ei sitoumuksia
2. Turvallisuuspalvelut (CPC 87302, CPC 87303, CPC 87304 ja CPC 87305)	Muotojen 1 ja 2 osalta: HU: Ei sitoumuksia koodien CPC 87304 ja CPC 87305 osalta. BE, BG, CY, CZ, ES, EE, FI, FR, IT, LV, LT, MT, PT, PL, RO, SI, SK: Ei sitoumuksia

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
k) Tieteelliset ja tekniset konsulttipalvelut (CPC 8675)	Muodon 1 osalta: BE, BG, CY, DE, DK, ES, FR, EL, IE, IT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SI, UK: Ei sitoumuksia etsintäpalvelujen osalta  Muodon 2 osalta: Ei mitään
l) 1. Alusten huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Muodon 1 osalta: Meriliikennealusten osalta: BE, BG, CY, DE, DK, ES, FI, FR, EL, IE, IT, LT, MT, NL, PL, PT, RO, SE, SI, UK: Ei sitoumuksia  Sisävesiliikennealusten osalta: EY: Ei sitoumuksia  Muodon 2 osalta: Ei mitään
2. Rautatiekaluston huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Muodon 1 osalta: AT, BE, BG, DE, CY, CZ, DK, ES, FI, FR, EL, IE, IT, LT, LV, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SE, SI, SK, UK: Ei sitoumuksia  Muodon 2 osalta: Ei mitään
3. Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja maantielikenteen kuljetusvälineiden huolto ja korjaus (CPC 6112, CPC 6122, CPC 8867 osittain ja CPC 8868 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään
4. Ilma-alusten ja niiden osien huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	Muodon 1 osalta: BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, FI, FR, EL, IE, IT, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia  Muodon 2 osalta: Ei mitään
5. Metallituotteiden, koneiden (ei toimisto-), laitteiden (ei kuljetus- ja toimisto-) sekä henkilökohtaisten ja kotitaloustarvikkeiden huolto ja korjaus <sup>(1)</sup> (CPC 633, CPC 7545, CPC 8861, CPC 8862, CPC 8864, CPC 8865 ja CPC 8866)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään
m) Rakennusten puhtaanapalvelut (CPC 874)	Muodon 1 osalta: AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, IE, IT, LU, LV, MT, NL, PL, PT, RO, SI, SE, SK, UK: Ei sitoumuksia  Muodon 2 osalta: Ei mitään

<sup>(1)</sup> Kuljetusvälineiden (CPC 6112, 6122, 8867 ja CPC 8868) huolto- ja korjauspalvelut löytyvät kohdasta 1.F.1.1–1.F.1.4. Toimistokoneiden ja -laitteiden, ml. tietokoneet, huolto- ja korjauspalvelut (CPC 845) löytyvät kohdasta 1.B, TIETOKONEPALVELUT.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
n) Valokuvauspalvelut (CPC 875)	Muodon 1 osalta: BG, EE, MT, PL: Ei sitoumuksia ilmavalokuvauspalvelujen osalta. LV: Ei sitoumuksia erikoisvalokuvauspalvelujen (CPC 87504) osalta. Muodon 2 osalta: Ei mitään
o) Pakkauspalvelut (CPC 876)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään
p) Julkaisu- ja painopalvelut (CPC 88442)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään
q) Kokouspalvelut (CPC 87909 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään
r) 1. Käännös- ja tulkkauspalvelut (CPC 87905)	Muodon 1 osalta: PL: Ei sitoumuksia valantehneiden tulkkien palvelujen osalta. HU, SK: Ei sitoumuksia virallisen kääntämisen ja tulkkauksen osalta. Muodon 2 osalta: Ei mitään
2. Sisustussuunnittelu- ja muut muotoilu- ja suunnittelupalvelut (CPC 87907)	Muodon 1 osalta: DE: Kansallisia sääntöjä sovelletaan kaikista ulkomailta toimitettavista palveluista maksettaviin korvauksiin ja palkkioihin. Muodon 2 osalta: Ei mitään
3. Perintätoimistojen palvelut (CPC 87902)	Muotojen 1 ja 2 osalta: BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia
4. Luottotietopalvelut (CPC 87901)	Muotojen 1 ja 2 osalta: BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia
5. Kopiointipalvelut (CPC 87904) (1)	Muodon 1 osalta: AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SI, SE, SK, UK: Ei sitoumuksia Muodon 2 osalta: Ei mitään
6. Televiestinnän konsultointipalvelut (CPC 7544)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään
7. Puhelinvastauspalvelut (CPC 87903)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään

(1) Ei sisällä tulostuspalveluja, jotka luetaan koodiin CPC 88442 ja jotka löytyvät kohdasta 1.F.p.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
2. VIESTINTÄPALVELUT	
A. Posti- ja kuriiripalvelut Postilähetysten <sup>(1)</sup> käsitte- lyyn <sup>(2)</sup> liittyvät palvelut seu- raavan osa-aloja koskevan luettelon mukaisesti sekä koti- että ulkomaan lähetyksissä: i) osoitteellisten, millä tahansa fyysisellä välineellä tuotettujen kirjallisten viestien <sup>(3)</sup> , käsit- tely, ml. yhdistelmäpostipal- velu ja suoramainonta, ii) osoitteellisten pakettien <sup>(4)</sup> käsitteily, iii) osoitteellisten paimotuotteiden <sup>(5)</sup> käsitteily, iv) edellä kohdassa i–iii tarkoi- tettujen tuotteiden käsitteily kirjattuna tai vakuutettuna postina, v) edellä kohdassa i–iii tarkoitettujen tuotteiden pika- lähetysoalvelut <sup>(6)</sup> , vi) osoit- teettomien tuotteiden käsitteily, vii) asiakirjojen vaihto <sup>(7)</sup> Osa- alat i, iv ja v suljetaan kuiten- kin pois, jos ne kuuluvat varattavissa oleviin palveluihin eli jos ne koskevat sellaisia alle 50 gramman painoisia kirjela- hetyksiä <sup>(8)</sup> , joiden hinta on alempi kuin 2,5-kertainen perustariffi, tai jos ne koskevat oikeus- ja hallintomenettelyjen yhteydessä käytettäviä kirjat- tuja lähetyksiä. (CPC 751 osittain, CPC 71235 <sup>(9)</sup> osittain ja CPC 73210 <sup>(10)</sup> osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta  Ei mitään <sup>(11)</sup> .
B. Televiestintäpalvelut (Nämä palvelut eivät kata taloudellista toimintaa, joka koostuu sisällön tarjonnasta, jonka välittäminen edellyttää televiestintäpalveluita.)	
a) Kaikki palvelut, jotka koostu- vat sähkömagneettisten sig- naalien lähettämisestä ja vastaanottamisesta <sup>(12)</sup> lukuun ottamatta yleisradiotoimin- taa <sup>(13)</sup>	Muotojen 1 ja 2 osalta:  Ei mitään

<sup>(1)</sup> 'Postilähetyksellä' tarkoitetaan minkä tahansa kaupallisen toimijan, sekä julkisen että yksityisen, käsittelemää lähetyksiä.

<sup>(2)</sup> Postin 'käsitteily' katsotaan sisältävän postilähetysten keräily, lajittelu, kuljetuksen ja jakelun.

<sup>(3)</sup> Esim. kirjeet ja postikortit.

<sup>(4)</sup> Esim. kirjat ja kuvastot.

<sup>(5)</sup> Aikakausjulkaisut ja sanomalehdet.

<sup>(6)</sup> Pikalähetysoalvelut voivat sisältää nopean ja luotettavan toimituksen lisäksi lisäarvoa tuovia palveluja, kuten lähetysten nouto lähettäjäältä, henkilökohtainen toimitus vastaanottajalle, seuranta ja paikantaminen, mahdollisuus muuttaa määränpäättäjä ja vastaanottaja kuljetuksen aikana sekä vastaanottovahvistus.

<sup>(7)</sup> Sellaisten välineiden, myös väliaikaisten tilojen sekä sivullisen hoitaman kuljetuksen, tarjoaminen, joiden ansiosta on mahdollista omatoiminen postilähetysten toimittaminen vaihtamalla niitä tämän palvelun tilaajien kesken. 'Postilähetyksellä' tarkoitetaan minkä tahansa kaupallisen toimijan, niin julkisen kuin yksityisenkin, käsittelemää lähetyksiä.

<sup>(8)</sup> 'Kirjelähetyksillä' tarkoitetaan mille tahansa fyysiselle välineelle kirjoitettua viestiä, joka kuljetetaan ja toimitetaan lähettäjän itse lähetykseen tai sen kuoreen merkitsemään osoitteeseen. Kirjelähetyksiksi ei katsota kirjoja, kuvastoja, sanomalehtiä eikä aikakausjulkaisuja.

<sup>(9)</sup> Postin kuljetus omaan lukuun maitse millä tahansa välineellä.

<sup>(10)</sup> Postin kuljetus omaan lukuun ilmateitse.

<sup>(11)</sup> Osa-aloilla i–iv saatetaan vaatia yksittäisiä lupia, joissa edellytetään erityisiä yleispalveluvaihtoehtoja ja/tai osallistumista korvausrahaston rahoitukseen.

<sup>(12)</sup> Näihin palveluihin ei sisälly sähköinen tietojen ja/tai datan käsitteily (ml. tapahtumakäsittely), joka on osa koodia CPC 843 ja joka löytyy kohdasta 1.B, tietokonepalvelut.

<sup>(13)</sup> Yleisradiolähetykset määritellään yleisön vastaanotettaviksi tarkoitetuksi, vapaasti eteneviä radioaaltoja hyväksi käyttäväksi televisio- tai radio-ohjelmaa sisältäväksi lähetykseksi, mutta siihen eivät kuulu operaattoreiden väliset yhteydet.



Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
b) Satelliittilähetysten välityspalvelut <sup>(1)</sup>	Muotojen 1 ja 2 osalta:  EY: Ei mitään lukuun ottamatta sitä, että tämän toimialan palveluntarjoajiin voidaan soveltaa sähköistä viestintää koskevan EU:n sääntelyjärjestelmän mukaista velvoitetta turvata yleisen edun mukaiset tavoitteet, jotka liittyvät sisällön siirtoon palveluntarjoajien verkossa.  BE: Ei sitoumuksia
3. RAKENNUSPALVELUT JA NIIHIN LIITTYVÄT TEKNISET PALVELUT (CPC 511, CPC 512, CPC 513, CPC 514, CPC 515, CPC 516, CPC 517 ja CPC 518)	Muotojen 1 ja 2 osalta:  Ei mitään
4. JAKELUPALVELUT (pl. aseiden, ammusten, räjähteiden ja muiden sotatarvikkeiden jakelu)	
A. Komissionääripalvelut a) Moottoriajoneuvoja, moottori- pyöriä, moottorikelkkoja ja niiden osia ja tarvikkeita kos- kevat komissionääripalvelut (CPC 61111 osittain, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain) b) Muut komissionääripalvelut (CPC 621) B. Tukkukauppapalvelut a) Moottoriajoneuvojen, moottori- ripyörien, moottorikelkkojen ja niiden osien ja tarvikkeiden tukkukauppapalvelut (CPC 61111 osittain, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain) b) Radio- ja telepäätelaitteiden tukkukauppapalvelut (CPC 7542 osittain) c) Muut tukkukauppapalvelut (CPC 622 pl. energiatuotteiden tukkukauppapalvelut <sup>(2)</sup> )	Muotojen 1 ja 2 osalta:  EY: Ei sitoumuksia kemiallisten tuotteiden ja jalometallien (ja jalokivien) jakelun osalta.  AT: Ei sitoumuksia pyroteknisten tuotteiden, helposti syttyvien tuotteiden, räjäytysvälineiden ja myrkyllisten aineiden jakelun osalta.  AT, BG: Ei sitoumuksia lääkinnälliseen käyttöön tarkoitettujen tuotteiden kuten lääkinnällisten ja kirurgisten laitteiden, lääkeaineiden ja lääkinnälliseen käyttöön tarkoitettujen tavaroiden osalta.  Muodon 1 osalta:  AT, BG, PL, RO: Ei sitoumuksia tupakan ja tupakkatuotteiden jakelun osalta.  IT: Tukkukauppapalvelujen osalta valtion tupakkamonopoli.  BG, FI, PL, RO: Ei sitoumuksia alkoholijuomien jakelun osalta.  SE: Ei sitoumuksia alkoholijuomien vähittäismyyntipalvelujen osalta.  AT, BG, CZ, FI, RO, SK, SI: Ei sitoumuksia lääkkeiden jakelun osalta.  BG, HU, PL: Ei sitoumuksia hyödykkeiden välittäjien palvelujen osalta.  FR: Komissionääripalvelujen osalta ei sitoumuksia, jotka koskisivat 17:llä kansallista etua koskevalla tuoreiden elintarvikkeiden markkinalla toimivien kauppiaiden ja välittäjien palveluja. Ei sitoumuksia lääkkeiden tukkumyynnin osalta.  MT: Ei sitoumuksia komissionääripalvelujen osalta.  BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, FR, EL, IE, IT, LU, MT, NL, PL, PT, SK, UK: Ei sitoumuksia vähittäiskauppapalvelujen osalta lukuun ottamatta postimyyntiä.

<sup>(1)</sup> Nämä palvelut kattavat televiestintäpalvelut, jotka koostuvat radio- ja televisiolähetysten lähettämisestä ja vastaanottamisesta satelliittiteitse (satelliitin välityksellä tapahtuva ohjelmasignaalin keskeytymätön siirtokeiju, jota tarvitaan television ja radion ohjelmasignaalin välittämiseksi suurelle yleisölle). Se kattaa satelliittipalvelujen käytön myynnin, mutta siihen ei sisälly television ohjelmapakettien myynti kotitalouksille.

<sup>(2)</sup> Nämä palvelut, joihin sisältyy CPC 62271, löytyvät ENERGIAPALVELUJEN kohdasta 18.D.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
C. Vähittäiskauppapalvelut <sup>(1)</sup> Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja niiden osien ja tarvikkeiden vähittäiskauppapalvelut (CPC 61112, CPC 6113 osittain ja CPC 6121 osittain) Radio- ja telepätelaitteiden vähittäiskauppapalvelut (CPC 7542 osittain) Elintarvikkeiden vähittäiskauppapalvelut (CPC 631) Muiden tuotteiden (ei energia-) vähittäiskauppapalvelut, pl. farmaseuttiset, lääkinnälliset ja ortopediset tuotteet <sup>(2)</sup> (CPC 632, pl. CPC 63211 ja 63297)	
D. Franchising-toiminta (CPC 8929)	
5. KOULUTUSPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Ensimmäisen asteen koulutuspalvelut (CPC 921)	Muodon 1 osalta: BG, CY, FI, FR, IT, MT, RO, SE, SI: Ei sitoumuksia  Muodon 2 osalta: CY, FI, MT, RO, SE, SI: Ei sitoumuksia
B. Toisen asteen koulutuspalvelut (CPC 922)	Muodon 1 osalta: BG, CY, FI, FR, IT, MT, RO, SE: Ei sitoumuksia  Muodon 2 osalta: CY, FI, MT, RO, SE: Ei sitoumuksia  Muotojen 1 ja 2 osalta:  LV: Ei sitoumuksia sellaisten koulutuspalvelujen osalta, jotka liittyvät vammaisille opiskelijoille tarkoitettuihin toisen asteen teknisen ja ammatillisen koulutuksen kaltaisiin koulutuspalveluihin (CPC 9224).
C. Kolmannen asteen koulutuspalvelut (CPC 923)	Muodon 1 osalta: AT, BG, CY, FI, FR, IT, MT, RO, SE: Ei sitoumuksia  Muodon 2 osalta: AT, BG, CY, FI, MT, RO, SE: Ei sitoumuksia  Muotojen 1 ja 2 osalta:  CZ, SK: Ei kolmannen asteen koulutuspalveluja koskevia sitoumuksia, lukuun ottamatta teknisiä ja ammatillisia toisen asteen jälkeisiä koulutuspalveluja (CPC 92310).
D. Aikuis-koulutuspalvelut (CPC 924)	Muotojen 1 ja 2 osalta:  AT: Ei sitoumuksia radio- tai televisiolähetysinä toteutettavien aikuis-koulutuspalvelujen osalta.  CY, FI, MT, RO, SE: Ei sitoumuksia
E. Muut koulutuspalvelut (CPC 929)	Muotojen 1 ja 2 osalta:  AT, BE, BG, CY, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LV, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia

<sup>(1)</sup> Ei sisällä huolto- ja korjauspalveluja, jotka löytyvät YRITYSPALVELUJEN kohdista 1.B ja 1.F.1.

<sup>(2)</sup> Farmaseuttisten, lääkinnällisten ja ortopedisten tuotteiden vähittäismyynti löytyy AMMATILLISTEN PALVELUJEN kohdasta 1.A.k.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
6. YMPÄRISTÖPALVELUT	
<p>A. Jätevesipalvelut (CPC 9401) <sup>(1)</sup></p> <p>B. Kiinteiden tai vaarallisten jätteiden käsittely pl. vaarallisten jätteiden kuljetus rajojen yli</p> <p>a) Jätehuoltopalvelut (CPC 9402)</p> <p>b) Puhtaanapito ja sen kaltaiset palvelut (CPC 9403)</p> <p>C. Ilman laadun ja ilmaston suo- jelu (CPC 9404) <sup>(2)</sup></p> <p>D. Maaperän ja vesistön kunnos- taminen ja puhdistaminen</p> <p>a) Saastuneen maaperän ja veden käsittely ja kunnostaminen (CPC 94060 osittain) <sup>(3)</sup></p> <p>E. Melun ja tärinän torjunta (CPC 9405)</p> <p>F. Biologisen monimuotoisuuden ja maisemien säilyttäminen</p> <p>a) Luonnon ja maisemien suoje- lua koskevat palvelut (CPC 9406 osittain)</p> <p>G. Muut ympäristöpalvelut ja nii- hin liittyvät palvelut (CPC 94090)</p>	<p>Muodon 1 osalta:</p> <p>EY: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta konsulttipalveluita.</p> <p>Muodon 2 osalta:</p> <p>Ei mitään</p>
7. RAHOITUSPALVELUT	
<p>A. Vakuutustoiminta ja siihen liittyvät palvelut</p>	<p>Muotojen 1 ja 2 osalta:</p> <p>AT, BE, CZ, DE, DK, ES, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LU, NL, PL, PT, RO, SK, SE, SI, UK: Ei sitoumuksia ensivakuutuksia koskevien palvelujen osalta lukuun ottamatta seuraavia riskejä koskevat vakuutukset:</p> <p>i) merenkulku ja kaupallinen lentoliikenne sekä avaruusalusten laukausit ja kuljetukset (mukaan lukien satelliitit), jossa vakuutus kokonaan tai osittain kattaa kuljetettavan tavaran, kuljetusvälineen sekä siitä mahdollisesti syntyvät vastuut, sekä</p> <p>ii) kansainvälinen kauttakuluttavara.</p> <p>AT: Myynninedistämis- ja välitystoimet yhteisöön sijoittautumattoman tytäryhtiön tai Itävaltaan sijoittautumattoman sivuliikkeen (lukuun ottamatta jälleen- ja edelleenvakuutusta) puolesta ovat kiellettyjä. Pakollisen lentovakuutuksen, lukuun ottamatta kansainvälisen kaupallisen lentoliikenteen vakuutuksia, voi antaa ainoastaan yhteisöön sijoittautunut tytäryhtiö tai Itävaltaan sijoittautunut sivuliike. Yhteisöön sijoittautumattoman tytäryhtiön tai Itävaltaan sijoittautumattoman sivuliikkeen tekemistä vakuutus sopimuksista (lukuun ottamatta jälleen- ja edelleen- vakuutusta koskevia sopimuksia) kannettava vakuutusmaksuvero on korkeampi. Korkeammasta verosta voidaan myöntää vapautuksia.</p>

<sup>(1)</sup> Vastaa viemärintipalveluja.

<sup>(2)</sup> Vastaa poistokaasujen puhdistuspalveluja.

<sup>(3)</sup> Vastaa osittain luonnon ja maisemien suoje-  
lua koskevia palveluja.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
	<p>DK: Pakollisen lentokuljetusvakuutuksen voivat antaa ainoastaan yhteisöön sijoittautuneet yritykset. Mitkään muut henkilöt tai yritykset (mukaan luettuina vakuutusyhtiöt) kuin ne vakuutusyhtiöt, joilla on Tanskan lainsäädännön mukaisesti myönnetty tai Tanskan toimivaltaisten viranomaisten myöntämä toimilupa, eivät voi Tanskassa liiketoiminnallisia tarkoituksia varten antaa ensivakuutuksia Tanskassa oleskeleville henkilöille, tanskalaisille aluksille tai Tanskassa olevalle omaisuudelle.</p> <p>DE: Pakollisen lentovakuutuksen voi antaa ainoastaan yhteisöön sijoittautunut tytäryhtiö tai Saksaan sijoittautunut sivuliike. Jos ulkomainen vakuutusyhtiö on perustanut sivuliikkeen Saksaan, se voi tehdä Saksassa kansainvälisiin kuljetuksiin liittyviä vakuutus sopimuksia ainoastaan Saksaan sijoittautuneen sivuliikkeensä kautta.</p> <p>FR: Maakuljetuksiin liittyviä riskejä voivat vakuuttaa ainoastaan yhteisöön sijoittautuneet vakuutusyhtiöt.</p> <p>PL: Ei sitoumuksia jälleenvakuutuksen ja edelleenvakuutuksen osalta lukuun ottamatta kansainvälisessä kaupassa oleviin tavaroihin liittyviä riskejä.</p> <p>PT: Ainoastaan Euroopan yhteisöön sijoittautuneet yhtiöt voivat antaa lento- ja merikuljetusvakuutuksia, jotka kattavat tavarat, lentokoneen, laivan ja vastuuvollisuuden; ainoastaan Euroopan yhteisöön sijoittautuneet henkilöt tai yritykset voivat toimia edellä mainitun kaltaisen vakuutus toiminnan asiamiehinä Portugalissa.</p> <p>RO: Jälleenvakuutus kansainvälisillä markkinoilla on sallittua vain, jos riskiä ei voida jälleenvakuuttaa kotimaisilla markkinoilla.</p> <p>ES: Aktuaaripalveluja koskee asuinpaikkavaatimus ja kolmen vuoden kokemus asiaankuuluvalla alalla.</p> <p>Muodon 1 osalta:</p> <p>AT, BE, CZ, DE, DK, ES, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LU, NL, PT, RO, SK, SE, SI, UK: Ei sitoumuksia ensivakuutuksia koskevien välityspalvelujen osalta lukuun ottamatta seuraavia riskejä koskevat vakuutukset:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>i) merenkulku ja kaupallinen lentoliikenne sekä avaruusalusten laukausit ja kuljetukset (mukaan lukien satelliitit), jossa vakuutus kokonaan tai osittain kattaa kuljetettavan tavarat, kuljetusvälineen sekä siitä mahdollisesti syntyvät vastuut sekä</li> <li>ii) kansainvälinen kauttakuluttavara.</li> </ul> <p>BG: Ei ensivakuutuksia koskevia sitoumuksia, paitsi sellaisten palvelujen osalta, joita ulkomaiset palveluntarjoajat tarjoavat ulkomaalaisille henkilöille Bulgarian tasavallan alueella. Ulkomaiset vakuutusyhtiöt eivät voi suoraan antaa tavaroiden kuljetusta ja ajoneuvoja koskevaa vakuutusta tai vastuuvakuutusta Bulgarian tasavaltaan sijoittuvien riskien varalta. Ulkomainen vakuutusyhtiö voi tehdä vakuutus sopimuksia vain sivuliikkeen kautta. Ei sitoumuksia talletusvakuutusten ja sen kaltaisten korvausjärjestelmien eikä pakollisten vakuutusjärjestelmien osalta.</p> <p>CY, LV, MT: Ei sitoumuksia ensivakuutuksia koskevien palvelujen osalta lukuun ottamatta seuraavia riskejä koskevia vakuutuksia:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>i) merenkulku ja kaupallinen lentoliikenne sekä avaruusalusten laukausit ja kuljetukset (mukaan lukien satelliitit), jossa vakuutus kokonaan tai osittain kattaa kuljetettavan tavarat, kuljetusvälineen sekä siitä mahdollisesti syntyvät vastuut sekä</li> <li>ii) kansainvälinen kauttakuluttavara.</li> </ul> <p>LT: Ei sitoumuksia ensivakuutuksia koskevien palvelujen osalta lukuun ottamatta seuraavia riskejä koskevia vakuutuksia:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>i) merenkulku ja kaupallinen lentoliikenne sekä avaruusalusten laukausit ja kuljetukset (mukaan lukien satelliitit), jossa vakuutus kokonaan tai osittain kattaa kuljetettavan tavarat, kuljetusvälineen sekä siitä mahdollisesti syntyvät vastuut sekä</li> <li>ii) kansainvälinen kauttakuluttavara lukuun ottamatta maakuljetuksia, joiden riskit liittyvät Liettuaan.</li> </ul> <p>BG, LV, LT, PL: Ei sitoumuksia vakuutusvälityksen osalta.</p> <p>FI: Ensivakuutuspalveluja (ml. rinnakkaisvakuutus) voivat tarjota ainoastaan vakuutusalanantajat, joiden päätoimipaikka on EY:ssä tai joilla on sivuliike Suomessa. Vakuutusvälittäjän palvelujen tarjonta edellyttää vakituista toimipaikkaa EY:ssä.</p>

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
	<p>HU: Vakuutusyhtiöt, jotka eivät ole sijoittautuneet EY:hyn, voivat välittää ensivakuutuksia Unkarin alueella ainoastaan Unkariin rekisteröidyn sivuliikkeen kautta.</p> <p>IT: Ei sitoumuksia aktuaarien ammattikunnan osalta. Ainoastaan yhteisöön sijoittautuneet vakuutusyhtiöt voivat antaa tavaroiden kuljetusta ja ajoneuvoja koskevan vakuutuksen sekä vastuuvakuutuksen Italiaan liittyvien riskien varalta. Kyseistä varausta ei sovelleta kansainvälisiin kuljetuksiin, joihin liittyy tuontia Italiaan.</p> <p>SE: Ensivakuutusten tarjonta sallitaan ainoastaan Ruotsissa toimiluvan saaneen vakuutuspalvelujen tarjoajan kautta edellyttäen, että ulkomainen palvelujen tarjoaja ja ruotsalainen vakuutusyhtiö kuuluvat samaan yritysyhmään tai ne ovat tehneet sopimuksen keskinäisestä yhteistyöstä.</p> <p>Muodon 2 osalta:</p> <p>AT, BE, BG, CZ, CY, DE, DK, ES, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SE, SI, UK: Ei sitoumuksia välitystoiminnan osalta.</p> <p>BG: Bulgarianlaiset luonnolliset ja oikeushenkilöt sekä ulkomaalaiset henkilöt, jotka harjoittavat liiketoimintaa Bulgarian tasavallan alueella, voivat tehdä ensivakuutus-sopimuksia Bulgariassa harjoittamansa toiminnan osalta vain sellaisten palveluntarjoajien kanssa, joilla on lupa harjoittaa vakuutustoimintaa Bulgariassa. Näistä sopimuksista johtuvat vakuutuskorvaukset on maksettava Bulgariassa. Ei sitoumuksia talletusvakuutusten ja sen kaltaisten korvausjärjestelmien eikä pakollisten vakuutusjärjestelmien osalta.</p> <p>IT: Ainoastaan yhteisöön sijoittautuneet vakuutusyhtiöt voivat antaa tavaroiden kuljetusta ja ajoneuvoja koskevan vakuutuksen sekä vastuuvakuutuksen Italiaan liittyvien riskien varalta. Kyseistä varausta ei sovelleta kansainvälisiin kuljetuksiin, joihin liittyy tuontia Italiaan.</p>
B. Pankki- ja muut rahoituspalvelut (pl. vakuutuspalvelut)	<p>Muodon 1 osalta:</p> <p>AT, BE, BG, CZ, DE, DK, ES, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LU, NL, PL, PT, SK, SE, UK: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta rahoitustietojen ja rahoitukseen liittyvän tietojenkäsittelyn sekä neuvonta- ja muiden liitännäispalvelujen, välitystoimintaa lukuun ottamatta, tarjoamista.</p> <p>BE: Belgiaan sijoittautuminen on edellytyksenä sijoitusneuvontapalvelujen tarjoamiselle.</p> <p>BG: Rajoituksia ja ehtoja, jotka koskevat televiestintäverkon käyttöä, saatetaan soveltaa.</p> <p>CY: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta siirtokelpoisten arvopaperien kauppaa, rahoitustietojen ja rahoitukseen liittyvän tietojenkäsittelyn sekä neuvonta- ja muiden liitännäispalvelujen, välitystoimintaa lukuun ottamatta, tarjoamista.</p> <p>EE: Talletusten hankintaa varten edellytetään Viron rahoitustarkastuslaitoksen lupa ja rekisteröityminen Viron lain mukaan osakeyhtiönä, tytäryhtiönä tai sivuliikkeenä.</p> <p>EE: Erikoistuneen rahastoyhtiön perustaminen edellyttää, että yhtiö harjoittaa sijoitusrahastojen hoitamista, ja ainoastaan yritykset, joiden sääntömääräinen kotipaikka on yhteisössä, voivat toimia sijoitusrahastojen omaisuudenhoitajina.</p> <p>LT: Erikoistuneen rahastoyhtiön perustaminen edellyttää, että yhtiö harjoittaa sijoitusrahastojen ja sijoitusyhtiöiden hoitamista, ja ainoastaan yritykset, joiden sääntömääräinen kotipaikka on yhteisössä, voivat toimia sijoitusrahastojen omaisuudenhoitajina.</p> <p>IE: Sijoituspalvelujen tai sijoitusneuvonnan tarjoaminen edellyttää I) Irlannissa saatua lupaa, jonka mukaan yrityksen on tavallisesti oltava yhtiöitetty tai osakeyhtiö tai yksityisyrittäjä; kussakin tapauksessa pääkonttorin / sääntömääräisen kotipaikan on sijaittava Irlannissa (toimilupaa ei vaadita tietyissä tapauksissa, kuten jos kolmannen maan palvelujen tarjoajalla ei ole kaupallista toimintaa Irlannissa ja palveluja ei tarjota yksityishenkilöille), tai II) muussa jäsenvaltiossa saatua lupaa Euroopan yhteisön sijoituspalveludirektiivin mukaisesti.</p> <p>IT: Ei sitoumuksia rahoituspalvelujen tarjoajien ("promotori di servizi finanziari") osalta.</p>

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
	<p>LV: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta osallistumista kaikenikäisten arvopapereiden liikkeeseenlaskuun sekä rahoitustietojen ja rahoituksen liittyvän tietojenkäsittelyn ja neuvonta- ja muiden liitännäispalvelujen, välitystoimintaa lukuun ottamatta, tarjoamista.</p> <p>LT: Eläkerahastojen hoito edellyttää kaupallista läsnäoloa.</p> <p>MT: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta talletusten hankintaa, kaikenikäistä luotonantoa sekä rahoitustietojen ja rahoituksen liittyvän tietojenkäsittelyn ja neuvonta- ja muiden liitännäispalvelujen, välitystoimintaa lukuun ottamatta, tarjoamista.</p> <p>PL: Rahoitustietojen antaminen ja siirto, rahoituksen liittyvä tietojenkäsittely ja siihen liittyvien ohjelmistojen toimittaminen: käytettävä julkista televiestintäverkkoa tai muun luvan saaneen toimijan verkkoa.</p> <p>RO: Ei sitoumuksia rahoitusleasingin osalta, rahamarkkinavälineiden, ulkomaanvaluutan, johdannaistuotteiden, valuuttakurssien ja korkovälineiden, siirtokelpoisten arvopapereiden sekä muiden markkinakelpoisten välineiden ja rahoitusvarojen kaupan, kaikenikäisten arvopapereiden liikkeeseenlaskuun osallistumisen, omaisuuden hoidon sekä rahoitusomaisuuden maksu- ja clearingpalvelujen osalta. Maksu- ja rahansiirtopalvelut ovat sallittuja ainoastaan maahan sijoittautuneille pankeille.</p> <p>SI:</p> <p>i) Osallistuminen valtion joukkovelkakirjalainojen antamiseen, eläkerahastojen hoito: Ei sitoumuksia</p> <p>ii) Lukuun ottamatta osallistumista valtion joukkovelkakirjalainojen antamiseen, eläkerahastojen hoitoa, rahoituspalveluihin liittyvän tiedon hankintaa ja siirtoa sekä neuvontaa ja muita liitännäisrahoituspalveluja kaikki muut osa-alat: ei sitoumuksia lukuun ottamatta kotimaisten oikeussubjektien ja yksityisten elinkeinonharjoittajien luotonhankintaa (kaikenikäinen lainanotto) sekä takausten ja sitoumusten hankintaa ulkomaisilta luottolaitoksilta. Ulkomaalaiset henkilöt voivat tarjota ulkomaisia arvopapereita ainoastaan kotimaisten pankkien ja pörssivälittäjärytysten kautta. Slovenian pörssin jäsenen on oltava yhtiöitettyjä Sloveniassa tai niiden on oltava ulkomaisten investointiyritysten tai pankkien sivuliikkeitä.</p> <p>Muodon 2 osalta:</p> <p>BG: Rajoituksia ja ehtoja, jotka koskevat televiestintäverkon käyttöä, saatetaan soveltaa.</p> <p>PL: Rahoitustietojen antaminen ja siirto, rahoituksen liittyvä tietojenkäsittely ja siihen liittyvien ohjelmistojen toimittaminen: käytettävä julkista televiestintäverkkoa tai muun luvan saaneen toimijan verkkoa.</p>
<p>8. TERVEYDENHUOLTO- JA SOSIAALIPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)</p>	
<p>A. Sairaalapalvelut (CPC 9311)</p> <p>C. Hoitolaitosten palvelut, muut kuin sairaalapalvelut (CPC 93193)</p>	<p>Muodon 1 osalta:</p> <p>AT, BE, BG, DE, CY, CZ, DK, ES, EE, FI, FR, EL, IE, IT, LV, LT, MT, LU, NL, PL, PT, RO, SI, SE, SK, UK: Ei sitoumuksia</p> <p>Muodon 2 osalta:</p> <p>Ei mitään</p>
<p>D. Sosiaalipalvelut (CPC 933)</p>	<p>Muodon 1 osalta:</p> <p>AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, EE, ES, EL, FI, FR, HU, IE, IT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SE, SI, SK, UK: Ei sitoumuksia</p> <p>Muodon 2 osalta:</p> <p>BE: Ei sitoumuksia muiden sosiaalipalvelujen kuin toipilas- ja lepokotien ja vanhainkotien osalta.</p>

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
9. MATKAILU JA SIIHEN LIITTYVÄT PALVELUT	
A. Hotelli- ja ravintolapalvelut sekä ateriapalvelut (CPC 641, CPC 642 ja CPC 643) pl. ilmaliikenteen ateriapalvelut (*)	Muodon 1 osalta: AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, FR, EL, IE, IT, LV, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta ateriapalveluita Muodon 2 osalta: Ei mitään
B. Matkatoimistopalvelut ja matkanjärjestäjien palvelut (matkaoppaiden palvelut mukaan luettuina) (CPC 7471)	Muodon 1 osalta: BG, HU: Ei sitoumuksia Muodon 2 osalta: Ei mitään
C. Matkailijoiden opastuspalvelut (CPC 7472)	Muodon 1 osalta: BG, CY, CZ, HU, IT, LT, MT, PL, SK, SI: Ei sitoumuksia Muodon 2 osalta: Ei mitään
10. VIRKISTYS-, KULTTUURI- JA URHEILUPALVELUT (muut kuin audiovisuaalialan palvelut)	
A. Viihdepalvelut (ml. teatteripalvelut, musiikkiyhtye-, sirkus- ja diskopalvelut) (CPC 9619)	Muodon 1 osalta: BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LV, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, UK: Ei sitoumuksia Muodon 2 osalta: CY, CZ, FI, MT, PL, RO, SK, SI: Ei sitoumuksia BG: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta teatterituottajien, lauluyhtyeiden, orkestereiden ja musiikkiryhmien palveluja (CPC 96191), kirjailijoiden, säveltäjien, kuvanveistäjien, viihdetaitelijoiden ja muiden yksittäisten taiteilijoiden tarjoamia palveluja (CPC 96192) sekä teatteripalveluihin liittyviä palveluja (CPC 96193). EE: Ei muita viihdepalveluja (CPC 96199) koskevia sitoumuksia lukuun ottamatta elokuvateatteripalveluja. LT, LV: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta elokuvateattereiden käyttöpalveluja (CPC 96199 osittain)
B. Uutis- ja uutistoimistopalvelut (CPC 962)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään
C. Kirjasto-, arkisto-, museo- ja muut kulttuuripalvelut (CPC 963)	Muodon 1 osalta: BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LT, LV, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia Muodon 2 osalta: BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LT, LV, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia
D. Urheilupalvelut (CPC 9641)	Muotojen 1 ja 2 osalta: AT: Ei hiihtokoulupalveluja eikä vuoristo-oppaiden palveluja koskevia sitoumuksia. BG, CZ, LV, MT, PL, RO, SK: Ei sitoumuksia Muodon 1 osalta: CY, EE: Ei sitoumuksia

(\*) Ilmaliikenteen ateriapalvelut löytyvät LIIKENTEEN LIITÄNNÄISPALVELUJEN kohdasta 12.D.a, maahuolintapalvelut.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
E. Virkistyspuistojen ja uimarantojen palvelut (CPC 96491)	Muotojen 1 ja 2 osalta:  Ei mitään
11. LIIKENNEPALVELUT	
A. Meriliikenne a) Kansainvälinen matkustajaliikenne (CPC 7211 ilman kansallista kabotaasiliikennettä) b) Kansainvälinen rahtiliikenne (CPC 7212 ilman kansallista kabotaasiliikennettä) <sup>(1)</sup>	Muotojen 1 ja 2 osalta:  BG, CY, DE, EE, ES, FR, FI, EL, IT, LT, LV, MT, PL, PT, RO, SI ja SE: Syöttöliikenteen palvelut ovat luvanvaraisia.
B. Sisävesiliikenne a) Matkustajaliikenne (CPC 7221) b) Rahtiliikenne (CPC 7222)	Muotojen 1 ja 2 osalta:  EY: Toimenpiteillä, jotka perustuvat joko nykyisiin tai tuleviin sisävesiliikenteeseen pääsyä koskeviin sopimuksiin (mm. Rein-, Main- ja Tonava-joen yhdistämistä toisiinsa koskevat sopimukset), varataan eräät liikenneoikeudet asianomaisiin maihin sijoittautuneille ja kansalaisuusperusteet omistajuuden osalta täyttävälle liikenteenharjoittajille. Reinin vesiliikenteestä tehdyn yleissopimuksen (Mannheimin yleissopimus) täytäntöönpanomääräykset.  AT: Laivayhtiön perustavia luonnollisia henkilöitä koskee kansalaisuusvaatimus. Kun on kyseessä rekisteröityminen oikeushenkilöksi, toimitusjohtajien, johtokunnan ja hallintoneuvoston enemmistöä koskee kansalaisuusvaatimus. Vaatimuksena on rekisteröity yhtiö tai pysyvä toimipaikka Itävallassa. Lisäksi osake-enemmistön on oltava EY:n kansalaisten omistuksessa.  BG, CY, CZ, EE, FI, HU, LT, MT, RO, SE, SI, SK: Ei sitoumuksia
C. Rautatieliikenne a) Matkustajaliikenne (CPC 7111) b) Rahtiliikenne (CPC 7112)	Muodon 1 osalta:  EY: Ei sitoumuksia  Muodon 2 osalta:  Ei mitään
D. Tieliikenne a) Matkustajaliikenne (CPC 7121 ja CPC 7122) b) Rahtiliikenne (CPC 7123, pl. postin kuljetus omaan lukuun <sup>(2)</sup> )	Muodon 1 osalta:  EY: Ei sitoumuksia  Muodon 2 osalta:  Ei mitään
E. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetus <sup>(3)</sup> (CPC 7139)	Muodon 1 osalta:  EY: Ei sitoumuksia  Muodon 2 osalta:  AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, IE, IT, LV, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia

<sup>(1)</sup> Sisältää syöttöliikenteen sekä kansainvälisten meriliikennepalvelujen toimittajien suorittaman välineiden siirtämisen satamasta toiseen samassa valtiossa, jos siihen ei liity tuloja.

<sup>(2)</sup> Osa koodia CPC 71235, joka löytyy VIESTINTÄPALVELUJEN kohdasta 2.A, posti- ja kuriiripalvelut.

<sup>(3)</sup> Polttoaineiden putkijohtokuljetus löytyy ENERGIAPALVELUJEN kohdasta 13.B.



Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
12. LIIKENTEEN LIITÄNNÄISPALVELUT <sup>(1)</sup>	
A. Meriliikenteen liitännäispalvelut	Muodon 1 osalta:
a) Meriliikenteen lastinkäsittelypalvelut	EY: Ei sitoumuksia tulliselvityspalvelujen ja konttiasema- ja varastointipalvelujen osalta.
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia meriliikenteen lastinkäsittelypalvelujen osalta.
c) Tulliselvityspalvelut	
d) Konttiasema- ja varastointipalvelut	AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, FI, FR, EL, IE, IT, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia varastointipalvelujen osalta.
e) Varustamon edustajan palvelut	
f) Meriliikenteen huolintapalvelut	AT, BE, CY, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, IE, IT, MT, NL, PL, PT, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia hinaus- ja työntöpalvelujen osalta.
g) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7213)	AT, BG, CY, CZ, DE, EE, HU, LT, MT, PL, RO, SK, SI, SE: Ei sitoumuksia alusten ja miehistön vuokrauspalvelujen osalta.
h) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7214)	
i) Meriliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain)	Muodon 2 osalta:
f) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	Ei mitään
B. Sisävesiliikenteen liitännäispalvelut	Muotojen 1 ja 2 osalta:
a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain)	EY: Toimenpiteillä, jotka perustuvat joko nykyisiin tai tuleviin sisävesiliikenteeseen pääsyä koskeviin sopimuksiin (mm. Rein-, Main- ja Tonava-joen yhdistämistä toisiinsa koskevat sopimukset), varataan eräät liikenneoikeudet asianomaisiin maihin sijoittautuneille ja kansalaisuusperusteet omistajuuden osalta täyttävälle liikenteenharjoittajille. Reinin vesiliikenteestä tehdyn yleissopimuksen (Mannheimin yleissopimus) täytäntöönpanomääräykset.
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	
d) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7223)	EY: Ei sitoumuksia hinaus- ja työntöpalvelujen osalta.
e) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7224)	Muodon 1 osalta:
f) Sisävesiliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain)	AT, BG, CY, CZ, DE, EE, FI, HU, LV, LT, MT, RO, SK, SI, SE: Ei sitoumuksia alusten, joissa on miehistö, vuokrauspalvelujen osalta.
g) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	
C. Rautatieliikenteen liitännäispalvelut	Muodon 1 osalta:
a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain)	EY: Ei sitoumuksia hinaus- ja työntöpalvelujen osalta.
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Muodon 2 osalta:
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	Ei mitään
d) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7113)	
e) Rautatiekuljetuspalveluiden tukipalvelut (CPC 743)	
f) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	

(1) Ei sisällä liikennevälineiden huolto- ja korjauspalveluja, jotka löytyvät YRITYSPALVELUJEN kohdasta 1.F.1.1–1.F.1.4.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
D. Tieliikenteen liitännäispalvelut a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741 osittain) b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain) c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain) d) Kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maantieajoneuvojen, joissa on käyttäjä/kuljettaja, vuokrauspalvelut (CPC 7124) e) Tieliikenteen tukipalvelut (CPC 744) f) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	Muodon 1 osalta:  AT, BG, CY, CZ, EE, HU, LV, LT, MT, PL, RO, SK, SI, SE: Ei sitoumuksia kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maantieajoneuvojen, joissa on käyttäjä/kuljettaja, vuokrauspalvelujen osalta.  Muodon 2 osalta:  Ei mitään
E. Ilmaliikennepalvelujen liitännäispalvelut	
a) Maahuolintapalvelut (ml. ateriapalvelut)	Muotojen 1 ja 2 osalta:  EY: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta ateriapalveluja.
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta:  Ei mitään
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748 osittain)	Muotojen 1 ja 2 osalta:  Ei mitään
d) Ilma-alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 734)	Muotojen 1 ja 2 osalta:  EY: Yhteisön lentoliikenteen harjoittajien käyttämien ilmaliikennevälineiden on oltava rekisteröityjä kyseiselle lentoliikenteen harjoittajalle luvan antaneeseen jäsenvaltioon tai muualle yhteisöön. Tästä vaatimuksesta voidaan poiketa, kun kyseessä on lyhytaikainen leasing-sopimus tai jos olosuhteet ovat poikkeukselliset.
e) Myynti ja markkinointi f) Tietokonepohjainen paikanvarausjärjestelmä (TPJ)	Muotojen 1 ja 2 osalta:  EY: Sellaisia palveluntarjoajia, jotka hoitavat lentoliikenteen harjoittajien omistamia tai hallinnoimia tietokonepohjaisia paikanvarausjärjestelmiä, koskevat erityisvelvollisuudet.
g) Lentoasemien hallinta	Muodon 1 osalta:  EY: Ei sitoumuksia  Muodon 2 osalta:  Ei mitään
F. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetusten liitännäispalvelut <sup>(1)</sup> a) Putkijohtoja pitkin kuljetettujen muiden tuotteiden kuin polttoaineiden varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Muodon 1 osalta:  AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, FI, FR, EL, IE, IT, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia  Muodon 2 osalta:  Ei mitään

<sup>(1)</sup> Polttoaineiden putkijohtokuljetusten liitännäispalvelut löytyvät ENERGIAPALVELUJEN kohdasta 13.C.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
13. ENERGIAPALVELUT	
A. Kaivostoimintaan liittyvät palvelut (CPC 883) <sup>(1)</sup>	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään
B. Polttoaineiden putkijohtokuljetukset (CPC 7131)	Muodon 1 osalta: EY: Ei sitoumuksia Muodon 2 osalta: AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, IE, IT, LV, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia
C. Putkijohtoja pitkin kuljetettujen polttoaineiden varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	Muodon 1 osalta: AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, FI, FR, EL, IE, IT, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia Muodon 2 osalta: Ei mitään
D. Kiinteiden, nestemäisten ja kaasumaisten polttoaineiden sekä niihin liittyvien tuotteiden tukkukauppapalvelut (CPC 62271) sekä sähkön, höyryn ja lämmityksen tukkukauppapalvelut	Muodon 1 osalta: EY: Ei sitoumuksia sähkön, höyryn ja lämmityksen tukkukauppapalvelujen osalta. Muodon 2 osalta: Ei mitään
E. Moottoripolttoaineiden vähittäiskauppapalvelut (CPC 613)	Muodon 1 osalta: EY: Ei sitoumuksia Muodon 2 osalta: Ei mitään
F. Polttoöljyn, pullotetun kaasun, hiilen ja puun vähittäismyyntipalvelut (CPC 63297) sekä sähkön, (pullottamattoman) kaasun, höyryn ja lämmityksen tukkukauppapalvelut	Muodon 1 osalta: EY: Ei sitoumuksia sähkön, (pullottamattoman) kaasun, höyryn ja lämmityksen vähittäismyynnin palvelujen osalta. BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, FR, EL, IE, IT, LU, MT, NL, PL, PT, SK, UK: Ei sitoumuksia polttoöljyn, pullotetun kaasun, hiilen ja puun osalta lukuun ottamatta postimyyntiä, jossa: ei mitään Muodon 2 osalta: Ei mitään
G. Energian jakeluun liittyvät palvelut (CPC 887)	Muodon 1 osalta: EY: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta konsultointipalveluja, joissa: ei mitään Muodon 2 osalta: Ei mitään

<sup>(1)</sup> Sisältää seuraavat palkkio- tai sopimusperusteiset palvelut: kaivostoimintaan liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut, porauspaikan valmistelu, porauslaitteen asennus, poraus, poranterien huoltopalvelut, suojaputkituspalvelut, porausliejun valmistus ja toimitus, kiinteän aineen hallinta, porausreiässä suoritettavat erikoistoimenpiteet, kairausalueen geologia ja porauksen hallinta, kairasydännäytteen otto, reiän koestus, vajjeripalvelut, viimeistelynesteen (suolaliuosten) toimitus ja käyttö, viimeistelylaitteiden toimitus ja asentaminen, sementointi (painepumppaus), aktiivointipalvelut (rakoiluttaminen, hapottaminen ja painepumppaus), porausreiän korjauspalvelut, porausreiän tulppaaminen ja hylkääminen.  
Ei sisällä suoraa pääsyä luonnonvaroihin tai niiden hyödyntämistä.  
Ei sisällä maaperän rakentamista muita luonnonvaroja kuin öljyä ja kaasua koskevaa kaivostoimintaa varten (CPC 5115), joka löytyy kohdasta 3, RAKENNUSPALVELUT.

Toimiala tai osa-ala	Varauksien kuvaus
14. MUUT MUUALLE LUOKITTELEMATTOMAT PALVELUT	
a) Pesu-, puhdistus- ja värjäyspalvelut (CPC 9701)	Muodon 1 osalta: EY: Ei sitoumuksia Muodon 2 osalta: Ei mitään
b) Kampaamopalvelut (CPC 97021)	Muodon 1 osalta: EY: Ei sitoumuksia Muodon 2 osalta: Ei mitään
c) Kosmetologin käsittely, käsi- ja jalkahoitopalvelut (CPC 97022)	Muodon 1 osalta: EY: Ei sitoumuksia Muodon 2 osalta: Ei mitään
d) Muut kauneudenhoitopalvelut, muualle luokittelemattomat (CPC 97029)	Muodon 1 osalta: EY: Ei sitoumuksia Muodon 2 osalta: Ei mitään
e) Kylpyläpalvelut ja muut kuin terapeuttiset hieronnat, joita tarjotaan rentouttavina ja fyysisistä hyvinvointia edistävinä palveluina eikä lääkinällisiin tai kuntoutustarkoituksiin <sup>(1)</sup> (CPC ver. 1.0 97230)	Muodon 1 osalta: EY: Ei sitoumuksia Muodon 2 osalta: Ei mitään
g) Televiestintäyhteyspalvelut (CPC 7543)	Muotojen 1 ja 2 osalta: Ei mitään

<sup>(1)</sup> Terapeuttiset hieronnat ja kylpylähoitopalvelut löytyvät kohdista sairaanhoitopalvelut (1.A.h), sairaanhoitaja- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoitohenkilöstön palvelut (1.A.i) ja terveyspalvelut (8.A ja 8.C).

## LIITE IV C

## AVAINHENKILÖSTÖÄ JA KORKEAKOULUTUTKINNON SUORITTANEITA HARJOITTELIJOITA KOSKEVAT VARAUKSET

(81 artiklassa tarkoitettut)

## EY-OSAPUOLI

1. Jäljempänä esitettävässä varausluettelossa ilmoitetaan EY-osapuolen 69 artiklan mukaisesti vapauttama taloudellinen toiminta, johon sovelletaan avainhenkilöstöä ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskevia 81 artiklan mukaisia varauksia, ja määritellään kyseiset rajoitukset. Luetteloissa on seuraavat osat:
  - a) Ensimmäisessä sarakkeessa ilmoitetaan toimiala tai osa-ala, jolla rajoituksia sovelletaan.
  - b) Toisessa sarakkeessa esitetään sovellettavat rajoitukset.

Jos b kohdassa tarkoitettussa sarakkeessa on ainoastaan jäsenvaltiokohtaisia varauksia, siinä mainitsemattomat jäsenvaltiot tekevät kyseistä alaa koskevat sitoumukset ilman varauksia (vaikka tietyllä alalla ei ole jäsenvaltiokohtaisia varauksia, siihen voidaan kuitenkin soveltaa horisontaalisia varauksia tai alakohtaisia EY:n laajuisia varauksia).

EY ja sen jäsenvaltiot eivät tee mitään avainhenkilöstöä ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskevia sitoumuksia sellaisen taloudellisen toiminnan osalta, jota ei vapauteta (pysyy ilman sitoumuksia) 69 artiklan mukaisesti.
2. Yksittäisten toimialojen ja osa-alojen yksilöiminen:
  - a) ISIC Rev. 3.1 tarkoittaa kaikkia toimialoja koskevaa kansainvälistä toimialaluokitusstandardia sellaisena kuin Yhdistyneiden Kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N° 4, ISIC REV 3.1, 2002).
  - b) CPC tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden Kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC prov, 1991).
  - c) CPC ver. 1.0 tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden Kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC ver 1.0, 1998).
3. Avainhenkilöstöä ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskevia sitoumuksia ei sovelleta, jos heidän tilapäisen läsnäolonsa tarkoitus tai vaikutus on osallistuminen tai muunlainen vaikuttaminen työntekijöiden ja johdon välisen riidan tai neuvottelujen tulokseen.
4. Jäljempänä olevaan luetteloon ei sisälly pätevyysvaatimuksiin ja -menettelyihin, teknisiin standardeihin tai lupavaatimuksiin ja -menettelyihin liittyviä toimenpiteitä eikä työllisyys- ja työoloja ja sosiaaliturvaehtoja koskevia toimenpiteitä, elleivät ne ole sopimuksen 67 artiklassa tarkoitettuja rajoituksia. Vaikka tällaiset toimenpiteet (esimerkiksi toimiluvan saantia, tutkintotodistusten tunnustamista säännellyillä aloilla, tiettyjen tutkintojen — kielitutkinnot mukaan luettuina — läpäisemistä, lainmukaista kotipaikkaa alueella, jolla taloudellista toimintaa harjoitetaan, ja isäntämaan vähimmäispalkkaa ja työehtosopimuksia koskevien kansallisten sääntöjen ja käytäntöjen noudattamista koskeva edellytys) eivät sisälly luetteloon, niitä sovelletaan joka tapauksessa toisen osapuolen sijoittajien avainhenkilöstöön ja korkeakoulututkinnon suorittaneisiin harjoittelijoihin. Sopimuksen 60 artiklan 3 kohdan mukaisesti jäljempänä oleva luettelo ei sisällä toimenpiteitä, jotka koskevat osapuolten myöntämiä tukia.
5. Jäljempänä oleva luettelo ei rajoita sijoittautumissitoumuksia koskevan luettelon mukaisten julkisten monopolien ja yksinoikeuksien olemassaoloa.
6. Toimialoilla, joilla sovelletaan taloudellista tarveharkintaa, sen pääasiallisena perusteena on sen jäsenvaltion tai alueen markkinatilanteen arviointi, jolla palvelua aiotaan tarjota, mukaan luettuna olemassa olevien palveluntarjoajien määrä ja niihin kohdistuvat vaikutukset.
7. Varausluettelosta syntyvät oikeudet ja velvoitteet eivät ole sovellettavissa sellaisenaan välittömästi eivätkä ne näin ollen luo välittömästi oikeuksia yksittäisille luonnollisille tai oikeushenkilöille.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
KAIKKI TOIMIALAT	<p>Taloudellinen tarveharkinta</p> <p>BG, HU: Korkeakoulututkinnon suorittaneiden harjoittelijoiden osalta edellytetään taloudellista tarveharkintaa.</p>
KAIKKI TOIMIALAT	<p>Yritysten sisäisten siirtojen soveltamisala</p> <p>BG: Yritysten sisällä toiseen maahan lähetettyjen henkilöiden lukumäärä ei saa ylittää 10:tä prosenttia kyseessä olevan bulgarialaisen oikeushenkilön vuosittain työllistämien EY-kansalaisten määrästä; jos työllistettyjä on vähemmän kuin 100, yritysten sisällä toiseen maahan lähetettyjen määrä voi ylittää 10 prosenttia, jos siihen saadaan lupa.</p> <p>HU: Ei sitoumuksia luonnollisten henkilöiden osalta, jotka ovat olleet osakkaina toisen osapuolen oikeushenkilössä.</p>
KAIKKI TOIMIALAT	<p>Toimitusjohtajat ja tilintarkastajat</p> <p>AT: Oikeushenkilöiden sivuliikkeiden toimitusjohtajien on oleskeltava Itävallassa; Itävallan kauppalain noudattamisesta vastaavien, oikeushenkilön tai sivuliikkeen palveluksessa olevien luonnollisten henkilöiden kotipaikan on oltava Itävallassa.</p> <p>FI: Ulkomaalainen, joka harjoittaa kauppaa yksityisyrittäjänä, tarvitsee elinkeinoluvan ja hänen on asuttava vakituisesti EY:ssä. Kaikilla toimialoilla lukuun ottamatta televiestintäpalveluja osakeyhtiön toimitusjohtajaa koskee kansalaisuus- ja asuinpaikkavaatimus. Televiestintäpalvelujen osalta edellytetään toimitusjohtajan pysyvää oleskelua maassa.</p> <p>FR: Teollisen, kaupallisen tai käsiteollisen yrityksen toimitusjohtajalla on oltava erityisvaltuutus, jollei hänellä ole oleskelulupaa.</p> <p>RO: Kaupallisten yhtiöiden tilintarkastajien ja varatilintarkastajien enemmistön on oltava Romanian kansalaisia.</p> <p>SE: Oikeushenkilön tai sivuliikkeen toimitusjohtajan on oleskeltava Ruotsissa.</p>
KAIKKI TOIMIALAT	<p>Tunnustaminen</p> <p>EY: EY:n direktiivejä tutkintotodistusten vastavuoroisesta tunnustamisesta sovelletaan ainoastaan EY:n kansalaisiin. Oikeus harjoittaa säänneltyä ammattia yhdessä jäsenvaltiossa ei merkitse oikeutta harjoittaa kyseistä ammattia toisessa jäsenvaltiossa <sup>(1)</sup>.</p>
4. TEOLLISUUS <sup>(2)</sup>	
H. Kustantaminen, painaminen ja tallenteiden jäljentäminen (ISIC Rev. 3.1: 22, pl. palkkio- ja sopimusperusteinen kustantaminen ja painaminen <sup>(3)</sup> )	<p>IT: Kustantajia koskee kansalaisuusvaatimus.</p> <p>PL: Sanoma- ja aikakauslehtien päätoimittajia koskee kansalaisuusvaatimus.</p> <p>SE: Kustantajaa ja kustannus- tai painoyrityksen omistajaa koskee asuinpaikkavaatimus.</p>

<sup>(1)</sup> Jotta kolmansien maiden kansalaisten tutkinnot voidaan tunnustaa koko EU:ssa, on neuvoteltava sopimuksen 85 artiklan mukainen vastavuoroista tunnustamista koskeva sopimus.

<sup>(2)</sup> Ei sisällä teollisuuteen liittyviä neuvontapalveluja, jotka löytyvät YRITYSPALVELUJEN kohdasta 6.F.h.

<sup>(3)</sup> Palkkio- ja sopimusperusteinen kustantaminen ja painaminen löytyvät YRITYSPALVELUJEN kohdasta 6.F.p.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
6. LIIKE-ELÄMÄN PALVELUT	
A. Ammatilliset palvelut	
a) Lakiasianpalvelut (CPC 861) <sup>(1)</sup> (pl. julkisia tehtäviä hoitavien lakimiesammattien harjoittajien kuten notaarien sekä "huissiers de justice" tai muiden "officiers publics et ministériel" tarjoama oikeudellinen neuvonta sekä oikeudellisten asiakirjojen laadinta- ja vahvistuspalvelut)	<p>AT, CY, ES, EL, LT, MT, RO, SK: Asianajajaliiton täysjäsenyys, joka vaaditaan kansallisen (EY ja jäsenvaltio) oikeuden harjoittamiseen, edellyttää kansalaisuusvaatimuksen täyttymistä. Espanjassa toimivaltaiset viranomaiset voivat myöntää tähän poikkeuksia.</p> <p>BE, FI: Asianajajaliiton täysjäsenyys, joka vaaditaan oikeudellista edustusta koskeviin palveluihin, edellyttää kansalaisuusvaatimuksen ja asuinpaikkavaatimuksen täyttymistä.</p> <p>Belgiassa sovelletaan kiintiöitä "Cour de cassation" -oikeusistuimessa esiintymiseen muissa kuin rikosoikeudellisissa tapauksissa</p> <p>BG: Ulkomaiset asianajajat voivat tarjota oikeudellista edustusta koskevia palveluja ainoastaan kotimaansa kansalaisten osalta, ja edellytyksenä on vastavuoroisuus ja yhteistyö bulgarialaisen asianajajan kanssa. Oikeudellista sovittelua koskeviin palveluihin vaaditaan pysyvää oleskelua.</p> <p>FR: Asianajajat voivat harjoittaa "avocat auprès de la Cour de Cassation"- ja "avocat auprès du Conseil d'Etat"-ammatteja kiintiöiden rajoissa ja kansalaisuusvaatimuksen täytyessä.</p> <p>HU: Asianajajaliiton täysjäsenyys edellyttää kansalaisuusvaatimuksen ja asuinpaikkavaatimuksen täyttymistä. Ulkomaisten asianajajien harjoittamat lakiasianpalvelut on rajattu oikeudellisen neuvonnan tarjoamiseen ja sen on tapahduttava unkarilaisen asianajajan tai lakiasiaintoimiston kanssa tehdyn yhteistyösopimuksen perusteella.</p> <p>LV: Valan tehneitä asianajajia, joille on varattu rikosoikeudenkäynneissä edustaminen, koskee kansalaisuusvaatimus.</p> <p>DK: Oikeudellista neuvontaa koskeva markkinointi on rajattu asianajajille, joilla on Tanskassa myönnetty elinkeinolupa. Tanskalaisen elinkeinoluvan myöntämisen edellytyksenä on Tanskassa suoritettu lainopillinen tutkinto.</p> <p>LU: Luxemburgin ja EY:n oikeuteen liittyvien lakiasianpalvelujen tarjoaminen edellyttää kansalaisuusvaatimuksen täyttymistä.</p> <p>SE: Asianajajaliiton jäsenyys, joka on tarpeen ainoastaan ruotsalaisen ammattinimikkeen "advokat" käyttämiseksi, edellyttää kansalaisuusvaatimuksen täyttymistä.</p>
b) 1. Laskentatoimen palvelut ja kirjanpito- ja tilintarkastuspalvelut (CPC 86212, muut kuin "tilintarkastuspalvelut", CPC 86213, CPC 86219 ja CPC 86220)	FR: Laskentatoimen palvelujen ja kirjanpito- ja tilintarkastuspalvelujen tarjoaminen edellyttää talous-, finanssi- ja budjettiministerin päätöstä ulkoministerin suostumuksella. Yli viiden vuoden oleskelua ei voida vaatia.

<sup>(1)</sup> Sisältää oikeudellisen neuvonnan, oikeudellisen edustuksen, väliesmenettelyn ja sovittelun sekä oikeudellisen asiakirja- ja todistuspalvelun. Ainoastaan julkista kansainvälistä oikeutta, EY-oikeutta ja sellaisen hallintoalueen oikeutta, jolla sijoittaja tai sen henkilöstö on oikeutettu toimimaan lakimiehenä, koskevien lakiasianpalvelujen tarjoaminen on sallittua, ja siihen sovelletaan muiden palvelujen tavoin Euroopan unionin jäsenvaltioiden lupavaatimuksia ja -menettelyjä. Asianajajilta, jotka tarjoavat kansainväliseen julkisoikeuteen ja ulkomaiseen oikeuteen liittyviä oikeudellisia palveluja, voidaan näin ollen edellyttää paikallisten eettisten sääntöjen noudattamista ja kotimaan ammattinimikkeen käyttämistä (ellei isäntämaan ammattinimikkeen käyttämiselle ole saatu hyväksyntää), vakuutusta koskevien vaatimusten täyttämistä, yksinkertaista rekisteröitymistä isäntämaan asianajajaliittoon tai yksinkertaistettua pääsyä isäntämaan asianajajaliittoon läpäisemällä soveltuvuuskoke sekä lainmukaista kotipaikkaa tai toimipaikkaa isäntämaassa. EY:n oikeuteen liittyviä lakiasianpalveluja voi tarjota EY:n asianajajaliittoon hyväksytty täysin pätevä asianajaja henkilökohtaisesti, tai kyseisiä palveluja voidaan tarjota hänen kauttaan, ja Euroopan unionin jäsenvaltioiden oikeuteen liittyviä lakiasianpalveluja voi periaatteessa tarjota kyseisen jäsenvaltion asianajajaliittoon hyväksytty täysin pätevä asianajaja henkilökohtaisesti, tai kyseisiä palveluja voidaan tarjota hänen kauttaan. Näin ollen edustaminen EY:n tuomioistuimissa ja muissa toimivaltaisissa viranomaisissa saattaa edellyttää täysjäsenyyttä kyseisen EU-jäsenvaltion asianajajaliitossa, koska tällöin on kyse EY:n ja kansallisen prosessioikeuden harjoittamisesta. Joissakin jäsenvaltioissa ulkomaiset asianajajat, joita ei ole hyväksytty asianajajaliiton täysjäseniksi, voivat kuitenkin edustaa siviilioikeudellisissa menettelyissä osapuolta, joka on sellaisen valtion kansalainen tai kuuluu sellaiselle valtiolle, jossa asianajajalla on lupa harjoittaa ammattiaan.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
2. Tilintarkastuspalvelut (CPC 86211 ja 86212, muut kuin laskentatoimen palvelut)	<p>AT: Edustaminen toimivaltaisissa viranomaisissa ja Itävallan erityislainsäädännössä (esim. osakeyhtiölaki, pörssilaki, pankkilaki jne.) säädettyjen tilintarkastusten suorittaminen edellyttävät kansalaisuusvaatimuksen täyttymistä.</p> <p>DK: Asuinpaikkavaatimus</p> <p>ES: Tilintarkastajien ja sellaisten yhtiöiden, joita yhtiöoikeudesta annettu kahdeksas ETY:n direktiivi ei kata, hallintohenkilöstöä, johtajia ja yhteistyökumppaneita koskee kansalaisuusvaatimus.</p> <p>FI: Suomalaisen osakeyhtiön tilintarkastajista vähintään yhtä koskee asuinpaikkavaatimus.</p> <p>EL: Tilintarkastajia koskee kansalaisuusvaatimus.</p> <p>IT: Sellaisten yhtiöiden, joita yhtiöoikeudesta annettu kahdeksas ETY:n direktiivi ei kata, hallintohenkilöstöä, johtajia ja yhteistyökumppaneita koskee kansalaisuusvaatimus. Yksittäisiä tilintarkastajia koskee asuinpaikkavaatimus.</p> <p>SE: Ainoastaan Ruotsissa hyväksytyt tilintarkastajat voivat suorittaa mm. osakeyhtiöiksi rekisteröityneiden oikeushenkilöiden tilintarkastuspalveluja. Hyväksyminen edellyttää maassa oleskelua.</p>
c) Verotukseen liittyvät neuvontapalvelut (CPC 863) <sup>(1)</sup>	<p>AT: Edustaminen toimivaltaisissa viranomaisissa edellyttää kansalaisuusvaatimuksen täyttymistä.</p> <p>BG, SI: Asiantuntijoita koskee kansalaisuusvaatimus.</p> <p>HU: Asuinpaikkavaatimus</p>
d) Arkkitehtipalvelut sekä e) Kaupunkisuunnittelu- ja maisemasuunnittelupalvelut (CPC 8671 ja CPC 8674)	<p>EE: Vähintään yhden vastuullisista henkilöistä (hankkeen johtaja tai konsultti) on oleskeltava Virossa.</p> <p>BG: Ulkomaisilla asiantuntijoilla on oltava vähintään kahden vuoden kokemus rakennusalalta. Arkkitehtipalvelujen sekä yhdyskunta- ja maisemasuunnittelupalvelujen osalta sovelletaan kansalaisuusvaatimusta.</p> <p>EL, HU, SK: Asuinpaikkavaatimus</p>
f) Tekniset palvelut sekä g) Rakennushankkeiden suunnittelupalvelut (CPC 8672 ja CPC 8673)	<p>EE: Vähintään yhden vastuullisista henkilöistä (hankkeen johtaja tai konsultti) on oleskeltava Virossa.</p> <p>BG: Ulkomaisilla asiantuntijoilla on oltava vähintään kahden vuoden kokemus rakennusalalta.</p> <p>EL, HU, SK: Asuinpaikkavaatimus</p>
h) Lääkäripalvelut (ml. psykologiset) ja hammaslääkäripalvelut (CPC 9312 ja osa CPC 85201:sta)	<p>CZ, IT, SK: Asuinpaikkavaatimus</p> <p>CZ, EE, RO, SK: Ulkomaiset luonnolliset henkilöt tarvitsevat toimivaltaisten viranomaisten luvan.</p> <p>BE, LU: Korkeakoulututkinnon suorittaneet harjoittelijat tarvitsevat toimivaltaisten viranomaisten ulkomaisille luonnollisille henkilöille myöntämän luvan.</p> <p>BG, CY, MT: Kansalaisuusvaatimus</p> <p>DE: Kansalaisuusvaatimus, josta voidaan poikkeuksellisesti myöntää vapautus, mikäli se on perusteltua kansanterveyttä koskevien syiden nojalla.</p> <p>DK: Lupa jonkin erityistehävän suorittamiseen voidaan antaa tietyin rajoituksin enintään 18 kuukaudeksi ja edellyttää maassa oleskelua.</p> <p>FR: Kansalaisuusvaatimus. Pääsy mahdollista vuosittain vahvistettavien kiintiöiden rajoissa.</p> <p>LV: Ulkomaalaiset tarvitsevat lääkärinä toimiakseen luvan paikallisilta terveysviranomaisilta; lupa perustuu lääkäreitä ja hammaslääkäreitä koskevaan alueelliseen tarveharkintaan.</p> <p>PL: Ulkomaalaiset voivat harjoittaa lääkärin ammattia luvanvaraisesti. Ulkomaisilla lääkäreillä on rajoitettu äänioikeus ammattikamareissa.</p> <p>PT: Psykologeja koskee asuinpaikkavaatimus.</p>

(1) Ei sisällä verokysymyksiin liittyviä lainopillisia neuvonta- ja edustuspalveluja, jotka löytyvät kohdasta 6.A.a. lakiasianpalvelut.



Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
i) Eläinlääkintäpalvelut (CPC 932)	BG, CY, DE, EE, EL, FR, HU, MT, SI: Kansalaisuusvaatimus CZ ja SK: Kansalaisuus- ja asuinpaikkavaatimus IT: Asuinpaikkavaatimus PL: Kansalaisuusvaatimus. Ulkomaalaiset voivat anoa toimilupaa.
j) 1. Kätilöpalvelut (CPC 93191 osittain)	AT: Voidakseen ryhtyä harjoittamaan ammattia Itävallassa asianomaisen henkilön on täytynyt harjoittaa kyseistä ammattia vähintään kolmen vuoden ajan ennen toiminnan aloittamista Itävallassa. BE, LU: Korkeakoulututkinnon suorittaneet harjoittelijat tarvitsevat toimivaltaisten viranomaisten ulkomaisille luonnollisille henkilöille myöntämän luvan. CZ, CY, EE, RO, SK: Ulkomaiset luonnolliset henkilöt tarvitsevat toimivaltaisten viranomaisten luvan. FR: Kansalaisuusvaatimus. Pääsy mahdollista vuosittain vahvistettavien kiintiöiden rajoissa. HU: Kansalaisuusvaatimus IT: Asuinpaikkavaatimus LV: Taloudellinen tarve määritellään sen mukaan, mikä on kyseisellä alueella toimivien kätilöiden kokonaismäärä, ja luvan myöntävät paikalliset terveysviranomaiset. PL: Kansalaisuusvaatimus. Ulkomaalaiset voivat anoa toimilupaa.
2. Sairaanhoidaja- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoitohenkilöstön palvelut (CPC 93191 osittain)	AT: Ulkomaiset palveluntarjoajat voivat toimia ainoastaan seuraavissa tehtävissä: sairaanhoitajat, fysioterapeutit, työterapeutit, puheterapeutit, ravitsemusterapeutit. Voidakseen ryhtyä harjoittamaan ammattia Itävallassa asianomaisen henkilön on täytynyt harjoittaa kyseistä ammattia vähintään kolmen vuoden ajan ennen toiminnan aloittamista Itävallassa. BE, FR, LU: Korkeakoulututkinnon suorittaneet harjoittelijat tarvitsevat toimivaltaisten viranomaisten ulkomaisille luonnollisille henkilöille myöntämän luvan. CY, CZ, EE, RO, SK: Ulkomaiset luonnolliset henkilöt tarvitsevat toimivaltaisten viranomaisten luvan. HU: Kansalaisuusvaatimus DK: Lupa jonkin erityistehtävän suorittamiseen voidaan antaa tietyin rajoituksin enintään 18 kuukaudeksi ja edellyttää maassa oleskelua. CY, CZ, EL, IT: Sovellettava taloudellista tarveharkintaa: päätös tehdään asianomaisen alueen virkojen ja tarpeiden mukaisesti. LV: Taloudellinen tarve määritellään sen mukaan, mikä on kyseisellä alueella toimivien sairaanhoitajien kokonaismäärä, ja luvan myöntävät paikalliset terveysviranomaiset.
k) Farmaseuttisten tuotteiden sekä lääkinnällisten ja ortopedisten tuotteiden vähittäismyynti (CPC 63211) sekä muut farmaseuttien tarjoamat palvelut <sup>(1)</sup>	FR: Kansalaisuusvaatimus. Kolmansien maiden kansalaisilla on kuitenkin pääsy vahvistettujen kiintiöiden rajoissa edellyttäen, että palvelujen tarjoaja on suorittanut farmasia-alan tutkinnon Ranskassa. DE, EL, SK: Kansalaisuusvaatimus HU: Kansalaisuusvaatimus lukuun ottamatta farmaseuttisten tuotteiden sekä lääkinnällisten ja ortopedisten tuotteiden vähittäismyyntiä (CPC 63211). IT, PT: Asuinpaikkavaatimus
D. Kiinteistöpalvelut <sup>(2)</sup>	
a) Omaan tai kolmannen osapuolen lukuun suoritettavat palvelut (CPC 821)	FR, HU, IT, PT: Asuinpaikkavaatimus LV, MT, SI: Kansalaisuusvaatimus

<sup>(1)</sup> Farmaseuttisten tuotteiden tarjoaminen yleisesti on muun palveluntarjoamisen tavoin luvanvaraista ja siihen sovelletaan Euroopan unionin jäsenvaltioiden hyväksymisvaatimuksia ja -menettelyjä. Yleisenä sääntönä on, että tämä toiminta on varattu farmaseuteille. Joissakin jäsenvaltioissa ainoastaan reseptilääkkeiden toimittaminen on varattu farmaseuteille.

<sup>(2)</sup> Tässä tarkoitetut palvelut liittyvät kiinteistönvälittäjän ammattiin, eivätkä ne vaikuta kiinteistöjä ostavien luonnollisten henkilöiden ja oikeushenkilöiden oikeuksiin ja/tai heitä koskeviin rajoituksiin.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
b) Palkkio- tai sopimusperusteiset palvelut (CPC 822)	DK: Asuinpaikkavaatimus, jollei Tanskan kauppa- ja teollisuusministeriö ole myöntänyt poikkeusta. FR, HU, IT, PT: Asuinpaikkavaatimus LV, MT, SI: Kansalaisuusvaatimus
E. Vuokraus- ja leasingpalvelut ilman käyttäjää/kuljettajaa	
e) Henkilökohtaisiin ja kotiloustarvikkeisiin liittyvät (CPC 832)	EY: Korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskee kansalaisuusvaatimus. AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, FI, FR, EL, IE, IT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Asiantuntijoita koskee kansalaisuusvaatimus.
f) Televiestintälaitteiden vuokraus (CPC 7541)	EY: Asiantuntijoita ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskee kansalaisuusvaatimus.
F. Muut liike-elämän palvelut	
e) Tekniset testaus- ja analysointipalvelut (CPC 8676)	IT, PT: Biologeja ja kemistejä koskee asuinpaikkavaatimus.
f) Maa-, riista- ja metsätalouteen liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut (CPC 881 osittain)	IT: Agronomeja ja maatalousneuvoja ("periti agrari") koskee asuinpaikkavaatimus.
j) 2. Turvallisuuspalvelut (CPC 87302, CPC 87303, CPC 87304 ja CPC 87305)	BE: Johtohenkilöstöä koskee kansalaisuus- ja asuinpaikkavaatimus. BG, CY, CZ, EE, LV, LT, MT, PL, RO, SI, SK: Kansalaisuus- ja asuinpaikkavaatimus. DK: Johtajiin ja lentokenttäturvallisuuspalveluihin sovelletaan kansalaisuus- ja asuinpaikkavaatimusta. ES, PT: Erikoistunutta henkilöstöä koskee kansalaisuusvaatimus. FR: Toimitusjohtajia ja johtajia koskee kansalaisuusvaatimus. IT: Kansalaisuus- ja asuinpaikkavaatimus turvallisuusvartiointipalveluja ja arvoesineiden kuljettamista varten tarvittavan luvan saamiseksi.
k) Tieteelliset ja tekniset konsulttipalvelut (CPC 8675)	BG: Asiantuntijoita koskee kansalaisuusvaatimus. DE: Julkisesti tehtävänsä nimitettyjä rakennusmittaajia koskee kansalaisuusvaatimus. FR: Omistusoikeuksien perustamiseen ja maa- ja metsätalouteen liittyvien maaperätutkimusta koskevien toimien osalta sovelletaan kansalaisuusvaatimusta. IT, PT: Asuinpaikkavaatimus
l) 1. Alusten huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	MT: Kansalaisuusvaatimus
2. Rautatiekaluston huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	LV: Kansalaisuusvaatimus
3. Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja maantielikenteen kuljetusvälineiden huolto ja korjaus (CPC 6112, CPC 6122, CPC 8867 osittain ja CPC 8868 osittain)	EY: Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien ja moottorikelkkojen huollon ja korjauksen osalta asiantuntijoita ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskee kansalaisuusvaatimus.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
5. Metallituotteiden, koneiden (ei toimisto-), laitteiden (ei kuljetus- ja toimisto-) sekä henkilökohtaisten ja kotitaloustarvikkeiden huolto ja korjaus <sup>(1)</sup> (CPC 633, CPC 7545, CPC 8861, CPC 8862, CPC 8864, CPC 8865 ja CPC 8866)	EY: Asiantuntijoita ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskee kansalaisuusvaatimus.
m) Rakennusten puhtaanapalvelut (CPC 874)	CY, EE, MT, PL, RO, SI: Asiantuntijoita koskee kansalaisuusvaatimus.
n) Valokuvauspalvelut (CPC 875)	LV: Erikoisvalokuvauspalveluihin sovelletaan kansalaisuusvaatimusta. PL: Ilmavalokuvauspalvelujen tarjoamiseen sovelletaan kansalaisuusvaatimusta.
p) Julkaisu- ja painopalvelut (CPC 88442)	SE: Kustantajaa ja kustannus- tai painoyrityksen omistajaa koskee asuinpaikkavaatimus.
q) Kokouspalvelut (CPC 87909 osittain)	SI: Kansalaisuusvaatimus
r) 1. Käännös- ja tulkkaukspalvelut (CPC 87905)	FI: Virallisia kielenkääntäjiä koskee asuinpaikkavaatimus. DK: Virallisia kielenkääntäjiä ja tulkkereita koskee asuinpaikkavaatimus, jollei Tanskan kauppa- ja teollisuusministeriö ole myöntänyt poikkeusta.
3. Perintätoimistojen palvelut (CPC 87902)	BE, EL, IT: Kansalaisuusvaatimus
4. Luottotietopalvelut (CPC 87901)	BE, EL, IT: Kansalaisuusvaatimus
5. Kopiointipalvelut (CPC 87904) <sup>(2)</sup>	AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Asiantuntijoita ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskee kansalaisuusvaatimus. LV: Asiantuntijoita koskee taloudellinen tarveharkinta ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita kansalaisuusvaatimus.
8. RAKENNUSPALVELUT JA NIIHIN LIITTYVÄT TEKNISET PALVELUT (CPC 511, CPC 512, CPC 513, CPC 514, CPC 515, CPC 516, CPC 517 ja CPC 518)	BG: Ulkomaisilla asiantuntijoilla on oltava vähintään kahden vuoden kokemus rakennusalaalta. MT: Kansalaisuusvaatimus
9. JAKELUPALVELUT (pl. aseiden, ammusten ja sotatarvikkeiden jakelu)	
C. Vähittäiskauppapalvelut <sup>(3)</sup>	
c) Elintarvikkeiden vähittäiskauppapalvelut (CPC 631)	FR: Tupakkakauppiaita (buraliste) koskee kansalaisuusvaatimus.
10. KOULUTUSPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	
A. Ensimmäisen asteen koulutuspalvelut (CPC 921)	FR: Kansalaisuusvaatimus. Kolmansien maiden kansalaiset voivat kuitenkin saada toimivaltaisilta viranomaisilta luvan oppilaitoksen perustamiseen ja johtamiseen sekä opettamiseen. IT: Palveluntarjoajia, joilla on lupa myöntää valtion tunnustamia tutkintotodistuksia, koskee kansalaisuusvaatimus. EL: Opettajia koskee kansalaisuusvaatimus.

<sup>(1)</sup> Kuljetusvälineiden (CPC 6112, 6122, 8867 ja CPC 8868) huolto- ja korjauspalvelut löytyvät kohdasta 6.F.1.1–6.F.1.4. Toimistokoneiden ja -laitteiden, ml. tietokoneet, huolto- ja korjauspalvelut (CPC 845) löytyvät kohdasta 6.B, tietokonepalvelut.

<sup>(2)</sup> Ei sisällä tulostuspalveluja, jotka luetaan koodiin CPC 88442 ja jotka löytyvät kohdasta 6.F.p.

<sup>(3)</sup> Ei sisällä huolto- ja korjauspalveluja, jotka löytyvät YRITYSPALVELUJEN kohdasta 6.B ja 6.F.1.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
B. Toisen asteen koulutuspalvelut (CPC 922)	<p>FR: Kansalaisuusvaatimus. Kolmansien maiden kansalaiset voivat kuitenkin saada toimivaltaisilta viranomaisilta luvan oppilaitoksen perustamiseen ja johtamiseen sekä opettamiseen.</p> <p>IT: Palveluntarjoajia, joilla on lupa myöntää valtion tunnustamia tutkintotodistuksia, koskee kansalaisuusvaatimus.</p> <p>EL: Opettajia koskee kansalaisuusvaatimus.</p> <p>LV: Vammaisille opiskelijoille tarkoitettuihin toisen asteen teknisen ja ammatillisen koulutuksen kaltaisiin koulutuspalveluihin (CPC 9224) sovelletaan kansalaisuusvaatimusta.</p>
C. Kolmannen asteen koulutuspalvelut (CPC 923)	<p>FR: Kansalaisuusvaatimus. Kolmansien maiden kansalaiset voivat kuitenkin saada toimivaltaisilta viranomaisilta luvan oppilaitoksen perustamiseen ja johtamiseen sekä opettamiseen.</p> <p>CZ, SK: Kolmannen asteen koulutuspalveluihin, lukuun ottamatta teknisiä ja ammatillisia toisen asteen jälkeisiä koulutuspalveluja (CPC 92310), sovelletaan kansalaisuusvaatimusta.</p> <p>IT: Palveluntarjoajia, joilla on lupa myöntää valtion tunnustamia tutkintotodistuksia, koskee kansalaisuusvaatimus.</p> <p>DK: Opettajia koskee kansalaisuusvaatimus.</p>
12. RAHOITUSPALVELUT	
A. Vakuustoitominta ja siihen liittyvät palvelut	<p>AT: Sivuliikkeen johdossa on oltava kaksi Itävallassa oleskelevaa luonnollista henkilöä.</p> <p>EE: Ensivakuutusten osalta vakuutusosakeyhtiön, jossa on ulkomaista pääomaa, johtokuntaan voi kuulua muiden kuin EY-maiden kansalaisia ainoastaan suhteessa ulkomaisen pääoman osuuteen ja enintään puolet johtokunnan jäsenten määrästä. Tytäryhtiön tai itsenäisen yrityksen johtajan on oleskeltava Virossa pysyvästi.</p> <p>ES: Aktuaarin ammatin harjoittajia koskee asuinpaikkavaatimus ja heillä on oltava kolmen vuoden kokemus.</p> <p>IT: Aktuaarin ammatin harjoittajia koskee asuinpaikkavaatimus.</p> <p>FI: Vakuutusyhtiön toimitusjohtajien ja vähintään yhden tilintarkastajan asuinpaikan on oltava EY:ssä, elleivät toimivaltaiset viranomaiset ole myöntäneet poikkeusta. Ulkomaisen vakuutusyhtiön pääasiamehen asuinpaikan on oltava Suomessa, ellei yhtiön päätoimipaikka sijaitse EY:ssä.</p>
B. Pankki- ja muut rahoituspalvelut (pl. vakuutuspalvelut)	<p>BG: Pääjohtajan ja liikkeenjohdon edustajan pysyvän asuinpaikan on oltava Bulgariassa.</p> <p>FI: Luottolaitosten toimitusjohtajien ja vähintään yhden tilintarkastajan asuinpaikan on oltava EY:ssä, ellei Rahoitustarkastus ole myöntänyt poikkeusta. Johdannaispörssin välittäjän (yksityishenkilö) asuinpaikan on oltava EY:ssä.</p> <p>IT: Rahoituspalvelujen tarjoajien ("promotori di servizi finanziari") on asuttava jonkin EY:n jäsenmaan alueella.</p> <p>LT: Johtajista vähintään yhden on oltava EY:n kansalainen.</p> <p>PL: Pankin hallituksen jäsenistä vähintään yhtä koskee kansalaisuusvaatimus.</p>
13. TERVEYDENHUOLTO- JA SOSIAALIPALVELUT (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut)	<p>FR: Johtotehtäviin pääsyn edellytyksenä olevaa hyväksyntää myönnettäessä otetaan huomioon paikallisen johtohenkilöstön saatavuus.</p> <p>LV: Lääkäreihin, hammaslääkäreihin, kättilöihin, sairaanhoitajiin, fysioterapeutteihin ja avustavaan hoitohenkilöstöön sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.</p> <p>PL: Ulkomaalaiset voivat harjoittaa lääkärin ammattia luvanvaraisesti. Ulkomaisilla lääkäreillä on rajoitettu äänioikeus ammattikamareissa.</p>
A. Sairaalapalvelut (CPC 9311)	
B. Sairaankuljetuspalvelut (CPC 93192)	
C. Hoitolaitosten palvelut, muut kuin sairaalapalvelut (CPC 93193)	
D. Sosiaalipalvelut (CPC 933)	

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
14. MATKAILU JA SIIHEN LIITTYVÄT PALVELUT	
A. Hotelli- ja ravintolapalvelut sekä ateriapalvelut (CPC 641, CPC 642 ja CPC 643) (pl. ilmailukenteen ateriapalvelut <sup>(1)</sup> )	BG: Ulkomaalaisten johtajien määrä ei saa ylittää Bulgarian kansalaisuutta olevien johtajien määrää, jos julkisen (valtiollisen ja/tai kunnallisen) pääoman osuus bulgarialaisessa yrityksessä ylittää 50 prosenttia.
B. Matkatoimistopalvelut ja matkanjärjestäjien palvelut (matkaoppaiden palvelut mukaan luettuina) (CPC 7471)	BG: Ulkomaalaisten johtajien määrä ei saa ylittää Bulgarian kansalaisuutta olevien johtajien määrää, jos julkisen (valtiollisen ja/tai kunnallisen) pääoman osuus bulgarialaisessa yrityksessä ylittää 50 prosenttia.
C. Matkailijoiden opastuspalvelut (CPC 7472)	BG, CY, ES, FR, EL, HU, IT, LT, MT, PL, PT, SK: Kansalaisuusvaatimus
15. VIRKISTYS-, KULTTUURI- JA URHEILUPALVELUT (muut kuin audiovisuaalipalvelut)	
A. Viihdepalvelut (ml. teatteripalvelut, musiikkiyhtye-, sirkus- ja diskopalvelut) (CPC 9619)	FR: Johtotehtäviin pääsyn edellytyksenä oleva hyväksyntä edellyttää kansalaisuusvaatimuksen täyttymistä, jos hyväksyntä tarvitaan yli kahdeksi vuodeksi.
16. LIIKENNEPALVELUT	
A. Meriliikenne	
a) Kansainvälinen matkustajaliikenne (CPC 7211 ilman kansallista kabotaasiliikennettä)	EY: Laivojen miehistöä koskee kansalaisuusvaatimus. AT: Toimitusjohtajien enemmistöä koskee kansalaisuusvaatimus.
b) Kansainvälinen rahtiliikenne (CPC 7212 ilman kansallista kabotaasiliikennettä) <sup>(2)</sup>	
D. Tieliikenne	
a) Matkustajaliikenne (CPC 7121 ja CPC 7122)	AT: Niitä henkilöitä ja osakkaita, joilla on oikeus edustaa oikeushenkilöä tai avointa yhtiötä, koskee kansalaisuusvaatimus. DK: Johtajia koskee kansalaisuus- ja asuinpaikkavaatimus. BG, MT: Kansalaisuusvaatimus
b) Rahtiliikenne (CPC 7123, pl. postin kuljetus omaan lukuun <sup>(3)</sup> )	AT: Niitä henkilöitä ja osakkaita, joilla on oikeus edustaa oikeushenkilöä tai avointa yhtiötä, koskee kansalaisuusvaatimus. BG, MT: Kansalaisuusvaatimus
E. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetus <sup>(4)</sup> (CPC 7139)	AT: Toimitusjohtajia koskee kansalaisuusvaatimus.

<sup>(1)</sup> Ilmailukenteen ateriapalvelut löytyvät LIIKENTEEN LIITÄNNÄISPALVELUJEN kohdasta 17.D.a, maahuolintapalvelut.

<sup>(2)</sup> Sisälittää syöttöliikenteen sekä kansainvälisten meriliikennepalvelujen toimittajien suorittaman välineiden siirtämisen satamasta toiseen samassa valtiossa, jos siihen ei liity tuloja.

<sup>(3)</sup> Osa koodia CPC 71235, joka löytyy VIESTINTÄPALVELUJEN kohdasta 7.A, posti- ja kuriiripalvelut.

<sup>(4)</sup> Polttoaineiden putkijohtokuljetus löytyy ENERGIAPALVELUJEN kohdasta 18 B.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
17. LIIKENTEEN LIITÄNNÄISPALVELUT <sup>(1)</sup>	
A. Meriliikenteen liitännäispalvelut	EY: Hinaus- ja työntöpalvelujen sekä meriliikenteen tukipalvelujen henkilöstöä koskee kansalaisuusvaatimus.
a) Meriliikenteen lastinkäsittelypalvelut	AT: Toimitusjohtajien enemmistöä koskee kansalaisuusvaatimus.
b) Varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	BG, MT: Kansalaisuusvaatimus
c) Tulliselvityspalvelut	DK: Tulliselvityspalveluihin sovelletaan asuinpaikkavaatimusta.
d) Konttiasema- ja varastointipalvelut	EL: Tulliselvityspalveluihin sovelletaan kansallisuusvaatimusta.
e) Varustamon edustajan palvelut	IT: "Raccomandataro marittimo" -ammatin harjoittajia koskee asuinpaikkavaatimus.
f) Meriliikenteen huolintapalvelut	
g) Alusten vuokrauspalvelut miehistöineen (CPC 7213)	
h) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7214)	
i) Meriliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain)	
j) Muut tuki- ja liitännäispalvelut (CPC 749 osittain)	
B. Sisävesiliikenteen liitännäispalvelut	EY: Miehistöä koskee kansalaisuusvaatimus.
e) Hinaus- ja työntöpalvelut (CPC 7224)	
f) Sisävesiliikenteen tukipalvelut (CPC 745 osittain)	
D. Tieliikenteen liitännäispalvelut	AT: Niitä henkilöitä ja osakkaita, joilla on oikeus edustaa oikeushenkilöä tai avointa yhtiötä, koskee kansalaisuusvaatimus.
d) Kaupalliseen käyttöön tarkoitettujen maantieajoneuvojen, joissa on käyttäjä/kuljettaja, vuokrauspalvelut (CPC 7124)	BG, MT: Kansalaisuusvaatimus
E. Muiden tuotteiden kuin polttoaineiden putkijohtokuljetusten liitännäispalvelut <sup>(2)</sup>	AT: Toimitusjohtajia koskee kansalaisuusvaatimus.
a) Putkijohtoja pitkin kuljetettujen muiden tuotteiden kuin polttoaineiden varastointipalvelut (CPC 742 osittain)	
18. ENERGIAPALVELUT	
A. Kaivostoimintaan liittyvät palvelut (CPC 883) <sup>(3)</sup>	SK: Asuinpaikkavaatimus

<sup>(1)</sup> Ei sisällä liikennevälineiden huolto- ja korjauspalveluja, jotka löytyvät YRITYSPALVELUJEN kohdasta 6.F.1.1 – 1.F.1.4.

<sup>(2)</sup> Polttoaineiden putkijohtokuljetusten liitännäispalvelut löytyvät ENERGIAPALVELUJEN kohdasta 18.C.

<sup>(3)</sup> Sisältää seuraavat palkkio- tai sopimusperusteiset palvelut: kaivostoimintaan liittyvät neuvonta- ja konsultointipalvelut, porauspaikan valmistelu, porauslaitteen asennus, poraus, poranterien huoltopalvelut, suojaputkituspalvelut, porausliejun valmistus ja toimitus, kiinteän aineen hallinta, porausreiässä suoritettavat erikoistoimenpiteet, kairausalueen geologia ja porauksen hallinta, kairasydännäytteen otto, reiän koestus, vajjeripalvelut, viimeistelynesteytysten (suolaliuosten) toimitus ja käyttö, viimeistelylaitteiden toimitus ja asentaminen, sementointi (painepumppaus), aktivointipalvelut (rakoiluttaminen, hapottaminen ja painepumppaus), porausreiän korjauspalvelut, porausreiän tulppaaminen ja hylkääminen.

Ei sisällä suoraa pääsyä luonnonvaroihin tai niiden hyödyntämistä.

Ei sisällä maaperän rakentamista muita luonnonvaroja kuin öljyä ja kaasua koskevaa kaivostoimintaa varten (CPC 5115), joka löytyy kohdasta 8, RAKENNUSPALVELUT.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
19. MUUT MUUALLE LUOKITTELEMATTOMAT PALVELUT	
a) Pesu-, puhdistus- ja värjäyspalvelut (CPC 9701)	EY: Asiantuntijoita ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskee kansalaisuusvaatimus.
b) Kampaamopalvelut (CPC 97021)	BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LV, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Asiantuntijoita ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskee kansalaisuusvaatimus.  AT: Korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskee kansalaisuusvaatimus.
c) Kosmetologin käsittely, käsi- ja jalkahoitopalvelut (CPC 97022)	BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LV, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Asiantuntijoita ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskee kansalaisuusvaatimus.  AT: Korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskee kansalaisuusvaatimus.
d) Muut kauneudenhoitopalvelut, muualle luokittelemattomat (CPC 97029)	BE, BG, CY, CZ, DE, DK, ES, EE, FI, FR, EL, HU, IE, IT, LV, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Asiantuntijoita ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskee kansalaisuusvaatimus.  AT: Korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskee kansalaisuusvaatimus.
e) Kylpyläpalvelut ja muut kuin terapeuttiset hieronnat, joita tarjotaan rentouttavina ja fyysistä hyvinvointia edistävinä palveluina eikä lääkinnällisiin tai kuntoutustarkoituksiin <sup>(1)</sup> (CPC ver. 1.0 97230)	EY: Asiantuntijoita ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskee kansalaisuusvaatimus.

<sup>(1)</sup> Terapeuttiset hieronnat ja kylpylähoitopalvelut löytyvät kohdista sairaanhoitopalvelut (6.A.h), sairaanhoitaja- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoitohenkilöstön palvelut (6.A.j) ja terveyspalvelut (13.A ja 13.C).

## LIITE IV D

## SOPIMUSPERUSTEISIA PALVELUNTARJOAJIA JA RIIPPUMATTOMIA AMMATINHARJOITTAJIA KOSKEVAT VARAUKSET

## (83 artiklassa tarkoitettut)

## EY-OSAPUOLI

1. Jäljempänä esitettävässä varausluettelossa ilmoitetaan palvelualat, jotka EY-osapuoli on vapauttanut 83 artiklan 2 ja 3 kohdan mukaisesti, sekä niihin sovellettavat syrjivät rajoitukset. Luetteloissa on seuraavat osat:
  - a) Ensimmäisessä sarakkeessa ilmoitetaan toimiala tai osa-ala, jolla rajoituksia sovelletaan.
  - b) Toisessa sarakkeessa esitetään sovellettavat rajoitukset.

Jos sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin ei kumpiinkaan sovelleta muita kuin sopimuksen II osastossa määritettyjä erityisiä rajoituksia, asianomaisten jäsenvaltioiden kohdalla on merkintä "ei mitään".
2. Yksittäisten toimialojen ja osa-alojen yksilöinnissä CPC tarkoittaa yhteistä tavaraluokitusta sellaisena kuin Yhdistyneiden Kansakuntien tilastokomissio on sen hyväksynyt (Statistical Papers, Series M, N°77, CPC prov, 1991).
3. Jäljempänä olevaan luetteloon ei sisälly pätevyysvaatimuksiin ja -menettelyihin, teknisiin standardeihin tai lupavaatimuksiin ja -menettelyihin liittyviä toimenpiteitä eikä työllisyys- ja työoloja ja sosiaaliturvaehtoja koskevia toimenpiteitä, elleivät ne ole sopimuksen 83 artiklan 2 ja 3 kohdassa tarkoitettuja syrjiviä rajoituksia. Vaikka tällaiset toimenpiteet (esimerkiksi toimiluvan saamista, tutkintotodistusten tunnustamista säännellyillä aloilla, tiettyjen tutkintojen — kielitutkinnot mukaan luettuina — läpäisemistä, lainmukaista kotipaikkaa siellä, missä toimintaa harjoitetaan, ja isäntämaan vähimmäispalkkaa ja työehtosopimuksia koskevien kansallisten sääntöjen ja käytäntöjen noudattamista koskevat edellytykset) eivät sisälly luetteloon, niitä sovelletaan joka tapauksessa toisen osapuolen sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.
4. Sopimuksen 60 artiklan 3 kohdan mukaisesti jäljempänä oleva luettelo ei sisällä toimenpiteitä, jotka koskevat osapuolten myöntämiä tukia.
5. Jäljempänä oleva luettelo ei rajoita sijoittautumisittoumuksia koskevan luettelon mukaisten julkisten monopoliin ja yksinoikeuksien olemassaoloa.
6. Toimialoilla, joilla sovelletaan taloudellista tarveharkintaa, sen pääasiallisena perusteena on Euroopan unionin sen jäsenvaltion tai alueen markkinatilanteen arviointi, jolla palvelua aiotaan tarjota, mukaan luettuna olemassa olevien palveluntarjoajien määrä ja niihin kohdistuvat vaikutukset.
7. Varausluettelosta syntyvät oikeudet ja velvoitteet eivät ole sovellettavissa sellaisenaan välittömästi eivätkä ne näin ollen luo välittömästi oikeuksia yksittäisille luonnollisille tai oikeushenkilöille.
8. Sopimusperusteisia palveluntarjoajia ja riippumattomia ammatinharjoittajia koskevia sitoumuksia ei sovelleta, jos heidän tilapäisen läsnäolonsa tarkoitus tai vaikutus on osallistuminen tai muunlainen vaikuttaminen työntekijöiden ja johdon välisen riidan tai neuvottelujen tulokseen.



Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
KAIKKI TOIMIALAT <sup>(1)</sup>	<p>Siirtymäajat</p> <p>CY, CZ, EE, HU, LV, LT, MT, PL, SK and SI: Sitoumukset tulevat voimaan 1. tammikuuta 2011.</p> <p>BG ja RO: Sitoumukset tulevat voimaan 1. tammikuuta 2014.</p> <p>AT, BE, DE, DK, EL, ES, FI, FR, IE, IT, LU, NL, PT, SE, UK: Ei mitään</p> <p>Tunnustaminen</p> <p>EY: EY:n direktiivejä tutkintotodistusten vastavuoroisesta tunnustamisesta sovelletaan ainoastaan EU:n jäsenvaltioiden kansalaisiin. Oikeus harjoittaa säänneltyä ammattia yhdessä jäsenvaltiossa ei merkitse oikeutta harjoittaa kyseistä ammattia toisessa jäsenvaltiossa <sup>(2)</sup>.</p>
Kansainvälistä julkisoikeutta ja ulkomaista lainsäädäntöä (eli muuta kuin EU-lainsäädäntöä) koskevat oikeudelliset neuvontapalvelut (CPC 861 osittain) <sup>(3)</sup>	<p>AT, CY, DE, EE, IE, LU, NL, PT, SE, UK: Ei mitään</p> <p>ES, IT, EL, PL: Riippumattomiin ammatinharjoittajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.</p> <p>LV: Sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.</p> <p>BE: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisia palveluntarjoajia, jos vuosipalkka on yli asiaankuuluissa laeissa ja asetuksissa määritellyn määrän.</p> <p>BG, CZ, DK, FI, HU, LT, MT, RO, SI, SK: Taloudellinen tarveharkinta</p> <p>DK: Oikeudellista neuvontaa koskeva markkinointi on rajattu asianajajille, joilla on Tanskassa myönnetty elinkeinolupa. Tanskalaisen elinkeinoluvan myöntämisen edellytyksenä on Tanskassa suoritettu lainopillinen tutkinto.</p> <p>FR: Edellytyksenä on täysimääräinen (yksinkertaistettu) pääsy asianajajaliittoon soveltuvuuskokeen perusteella.</p>
Laskentatoimen palvelut ja kirjanpito- ja kirjallisuuspalvelut (CPC 86212, muut kuin "tilintarkastuspalvelut", CPC 86213, CPC 86219 ja CPC 86220)	<p>CY, DE, EE, ES, IE, IT, LU, NL, PL, PT, SI, SE, UK: Ei mitään</p> <p>AT: Työnantajan on oltava kotimaansa asianomaisen ammatillisen toimielimen jäsen, jos tällainen toimielin on perustettu.</p> <p>BE: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisia palveluntarjoajia, jos vuosipalkka on yli asiaankuuluissa laeissa ja asetuksissa määritellyn määrän.</p> <p>FR: Lupavaatimus</p> <p>BG, CZ, DK, EL, FI, HU, LT, LV, MT, RO, SK: Taloudellinen tarveharkinta</p>
Verotukseen liittyvät neuvontapalvelut (CPC 863) <sup>(4)</sup>	<p>CY, DE, EE, ES, FR, IE, IT, LU, NL, PL, SI, SE, UK: Ei mitään</p> <p>AT: Työnantajan on oltava kotimaansa asianomaisen ammatillisen toimielimen jäsen, jos tällainen toimielin on perustettu; edustaminen toimivaltaisissa viranomaisissa edellyttää kansalaisuusvaatimuksen täyttymistä.</p> <p>BE: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisia palveluntarjoajia, jos vuosipalkka on yli asiaankuuluissa laeissa ja asetuksissa määritellyn määrän.</p> <p>BG, CZ, DK, EL, FI, HU, LT, LV, MT, RO, SK: Taloudellinen tarveharkinta</p> <p>PT: Ei sitoumuksia</p> <p>HU: Asuinpaikkavaatimus</p>

<sup>(1)</sup> Belgiaa koskeva selventävä huomautus: vuotuisen palkan määrä, johon tarvittaessa viitataan, on tällä hetkellä 33 677 euroa (maaliskuu 2007).

<sup>(2)</sup> Jotta kolmansien maiden kansalaisten tutkinnot voidaan tunnustaa koko EU:ssa, on neuvoteltava sopimuksen 85 artiklan mukainen vastavuoroista tunnustamista koskeva sopimus.

<sup>(3)</sup> Näiden palvelujen tarjoaminen edellyttää muun palveluntarjoamisen tavoin Euroopan unionin jäsenvaltioissa sovellettavien lupavaatimusten ja -menettelyjen täyttymistä. Niitä voivat olla muun muassa paikallisten eettisten sääntöjen noudattaminen, kotimaan ammattinimikkeen käyttäminen (ellei isäntämaan ammattinimikkeen käyttämiselle ole saatu hyväksyntää), vakuutusta koskevien vaatimusten täyttäminen, yksinkertainen rekisteröityminen isäntämaan asianajajaliittoon tai yksinkertaistettu pääsy isäntämaan asianajajaliittoon läpäisemällä soveltuvuuskoe sekä lainmukainen kotipaikka tai toimipaikka isäntämaassa.

<sup>(4)</sup> Ei sisällä verokysymyksiin liittyviä oikeudellisia neuvonta- ja edustuspalveluja, jotka löytyvät kansainväliseen julkisoikeuteen ja ulkomaiseen oikeuteen liittyviä lakiasianpalveluja koskevasta kohdasta.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
Arkkitehtipalvelut sekä kaupunkisuunnittelu- ja maisemasuunnittelupalvelut (CPC 8671 ja CPC 8674)	<p>CY, EE, EL, FR, IE, LU, MT, NL, PT, SI, SE, UK: Ei mitään</p> <p>ES, IT, PL: Riippumattomiin ammatinharjoittajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.</p> <p>LV: Sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.</p> <p>FI: Luonnollisen henkilön on osoitettava, että hänellä on tarjottavaan palveluun liittyvää erityisosaamista.</p> <p>BE: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisia palveluntarjoajia, jos vuosipalkka on yli asiaankuuluissa laeissa ja asetuksissa määritellyn määrän.</p> <p>DK: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisten palveluntarjoajien enintään kolme kuukautta kestäviä oleskeluja.</p> <p>BG, CZ, DE, FI, HU, LT, RO, SK: Taloudellinen tarveharkinta</p> <p>AT: Ainoastaan suunnittelupalvelut, joissa: Taloudellinen tarveharkinta</p> <p>HU: Asuinpaikkavaatimus</p>
Tekniset palvelut sekä rakennushankkeiden suunnittelupalvelut (CPC 8672 ja CPC 8673)	<p>CY, EE, EL, FR, IE, LU, MT, NL, PT, SI, SE, UK: Ei mitään</p> <p>ES, IT, PL: Riippumattomiin ammatinharjoittajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.</p> <p>LV: Sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.</p> <p>FI: Luonnollisen henkilön on osoitettava, että hänellä on tarjottavaan palveluun liittyvää erityisosaamista.</p> <p>BE: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisia palveluntarjoajia, jos vuosipalkka on yli asiaankuuluissa laeissa ja asetuksissa määritellyn määrän.</p> <p>DK: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisten palveluntarjoajien enintään kolme kuukautta kestäviä oleskeluja.</p> <p>BG, CZ, DE, FI, HU, LT, RO, SK: Taloudellinen tarveharkinta</p> <p>AT: Ainoastaan suunnittelupalvelut, joissa: taloudellinen tarveharkinta</p> <p>HU: Asuinpaikkavaatimus</p>
Sairaanhoitopalvelut (ml. psykologiset) ja hammaslääkäripalvelut (CPC 9312 ja osa CPC 85201:sta)	<p>SE: Ei mitään</p> <p>BE, CY, CZ, DE, DK, EE, ES, IE, IT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SI, UK: Taloudellinen tarveharkinta</p> <p>AT: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta psykologisia ja hammaslääkäripalveluja, joissa: taloudellinen tarveharkinta</p> <p>BG, EL, FI, FR, HU, LT, LV, SK: Ei sitoumuksia</p>
Eläinlääkintäpalvelut (CPC 932)	<p>BE, CY, CZ, DE, DK, EE, EL, ES, FI, IE, IT, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SI, SE, UK: Taloudellinen tarveharkinta</p> <p>AT, BG, FR, HU, LV, SK: Ei sitoumuksia</p>
Kätilöpalvelut (CPC 93191 osittain)	<p>SE: Ei mitään</p> <p>AT, BE, CY, CZ, DE, DK, EE, EL, ES, IE, IT, LT, LV, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SI, UK: Taloudellinen tarveharkinta</p> <p>BG, FI, FR, HU, SK: Ei sitoumuksia</p>
Sairaanhoitaja- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoitohenkilöstön palvelut (CPC 93191 osittain)	<p>AT, BE, CY, CZ, DE, DK, EE, EL, ES, IE, IT, LT, LV, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SI, SE, UK: Taloudellinen tarveharkinta</p> <p>BG, FI, FR, HU, SK: Ei sitoumuksia</p>
Tietojenkäsittelypalvelut ja niihin liittyvät palvelut (CPC 84)	<p>CY, DE, EE, EL, FR, IE, LU, MT, NL, PT, SI, SE: Ei mitään</p> <p>ES, IT, PL: Riippumattomiin ammatinharjoittajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.</p> <p>LV: Sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.</p>

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
	<p>BE: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisia palveluntarjoajia, jos vuosipalkka on yli asiaankuuluissa laeissa ja asetuksissa määritellyn määrän.</p> <p>DK: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisten palveluntarjoajien enintään kolme kuukautta kestäviä oleskeluja.</p> <p>AT, BG, CZ, FI, HU, LT, RO, SK, UK: Taloudellinen tarveharkinta</p>
Tutkimus- ja kehittämispalvelut (CPC 851, 852 pl. psykologien palvelut <sup>(1)</sup> , 853)	<p>EY: Vaaditaan hyväksytyt tutkimusorganisaation kanssa tehty vastaanottosopimus <sup>(2)</sup>.</p> <p>CZ, DK, SK: Taloudellinen tarveharkinta</p>
Mainospalvelut (CPC 871)	<p>CY, DE, EE, ES, FR, IE, IT, LU, NL, PL, PT, SI, SE, UK: Ei mitään</p> <p>BE: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisia palveluntarjoajia, jos vuosipalkka on yli asiaankuuluissa laeissa ja asetuksissa määritellyn määrän.</p> <p>AT, BG, CZ, DK, EL, FI, HU, LT, LV, MT, RO, SK: Taloudellinen tarveharkinta</p>
Markkina- ja mielipidetutkimuspalvelut (CPC 864)	<p>CY, DE, EE, FR, IE, LU, NL, SE, UK: Ei mitään</p> <p>ES, IT, PL: Riippumattomiin ammatinharjoittajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.</p> <p>BE: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisia palveluntarjoajia, jos vuosipalkka on yli asiaankuuluissa laeissa ja asetuksissa määritellyn määrän.</p> <p>AT, BG, CZ, DK, EL, FI, LT, LV, MT, RO, SI, SK: Taloudellinen tarveharkinta</p> <p>LT, PT: Ei sitoumuksia mielipidetutkimuspalvelujen osalta (CPC 86402).</p> <p>HU: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta mielipidetutkimuspalveluja (CPC 86402), joissa: ei sitoumuksia</p>
Liikkeenjohdon konsultointipalvelut (CPC 865)	<p>CY, DE, EE, EL, FR, IE, LV, LU, MT, NL, PT, SI, SE, UK: Ei mitään</p> <p>ES, IT, PL: Riippumattomiin ammatinharjoittajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.</p> <p>BE: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisia palveluntarjoajia, jos vuosipalkka on yli asiaankuuluissa laeissa ja asetuksissa määritellyn määrän.</p> <p>DK: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisten palveluntarjoajien enintään kolme kuukautta kestäviä oleskeluja.</p> <p>AT, BG, CZ, FI, HU, LT, RO, SK: Taloudellinen tarveharkinta</p>
Liikkeenjohdon konsultointiin liittyvät palvelut (CPC 866)	<p>CY, DE, EE, EL, FR, IE, LV, LU, MT, NL, PT, SI, SE, UK: Ei mitään</p> <p>ES, IT, PL: Riippumattomiin ammatinharjoittajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.</p> <p>BE: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisia palveluntarjoajia, jos vuosipalkka on yli asiaankuuluissa laeissa ja asetuksissa määritellyn määrän.</p> <p>DK: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisten palveluntarjoajien enintään kolme kuukautta kestäviä oleskeluja.</p> <p>AT, BG, CZ, FI, LT, RO, SK: Taloudellinen tarveharkinta</p> <p>HU: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta välimies- ja sovittelupalveluja (CPC 86602), joissa: ei sitoumuksia</p>

<sup>(1)</sup> CPC 85201 osittain; löytyy kohdasta sairaanhoito- ja hammaslääkäripalvelut.

<sup>(2)</sup> Kaikissa jäsenvaltioissa UK:ta ja DK:ta lukuun ottamatta tutkimusorganisaation hyväksynnän ja vastaanottosopimuksen on oltava EY:n direktiivin 2005/71/EY nojalla vahvistettujen edellytysten mukaiset.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
Tekniset testaus- ja analysointipalvelut (CPC 8676)	CY, DE, EE, EL, ES, FR, IE, IT, LU, NL, PL, SI, SE, UK: Ei mitään  BE: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisia palveluntarjoajia, jos vuosipalkka on yli asiaankuuluissa laeissa ja asetuksissa määritellyn määrän.  DK: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisten palveluntarjoajien enintään kolme kuukautta kestäviä oleskeluja.  AT, BG, CZ, FI, HU, LT, LV, MT, PT, RO, SK: Taloudellinen tarveharkinta
Tieteelliset ja tekniset konsulttipalvelut (CPC 8675)	CY, EE, EL, ES, IE, IT, LU, NL, PL, SI, SE, UK: Ei mitään  BE: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisia palveluntarjoajia, jos vuosipalkka on yli asiaankuuluissa laeissa ja asetuksissa määritellyn määrän.  AT, BG, CZ, DE, DK, FI, HU, LT, LV, MT, PT, RO, SK: Taloudellinen tarveharkinta  DE: Ei sitoumuksia julkisesti tehtävänsä nimitettyjen rakennusmittaajien osalta.  FR: Ei sitoumuksia maaperätutkimuksen osalta, joka liittyy omistusoikeuksien perustamiseen ja maa- ja metsätalouteen.
Keittiöpäällikön palvelut (CPC 87909 osittain)	EY: Voidaan vaatia ammatillinen erikoispätevyys <sup>(1)</sup> ja vähintään kuuden vuoden osoitettavissa oleva työkokemus keittiöpäällikön tehtävistä. Taloudellinen tarveharkinta
Mannekiinipalvelut (CPC 87909 osittain)	EY: Voidaan vaatia muodollinen ammattipätevyys <sup>(1)</sup> . Taloudellinen tarveharkinta
Alusten huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	CY, EE, EL, ES, FR, IT, LV, LU, NL, PL, PT, SK, SI, SE: Ei mitään  BE: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisia palveluntarjoajia, jos vuosipalkka on yli asiaankuuluissa laeissa ja asetuksissa määritellyn määrän.  AT, BG, CZ, DE, DK, FI, HU, IE, LT, MT, RO, UK: Taloudellinen tarveharkinta
Rautatieliikennevälineiden huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	CY, EE, EL, ES, FR, IT, LV, LU, MT, NL, PL, PT, SI, SE, UK: Ei mitään  BE: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisia palveluntarjoajia, jos vuosipalkka on yli asiaankuuluissa laeissa ja asetuksissa määritellyn määrän.  AT, BG, CZ, DE, DK, FI, HU, IE, LT, RO, SK: Taloudellinen tarveharkinta
Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja maantieliikennevälineiden huolto ja korjaus (CPC 6112, CPC 6122, CPC 8867 osittain ja CPC 8868 osittain)	CY, EE, EL, ES, FR, IT, LV, LU, NL, PL, PT, SI, SE: Ei mitään  BE: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisia palveluntarjoajia, jos vuosipalkka on yli asiaankuuluissa laeissa ja asetuksissa määritellyn määrän.  AT, BG, CZ, DE, DK, FI, HU, IE, LT, MT, RO, SK: Taloudellinen tarveharkinta  UK: Moottoriajoneuvojen, moottoripyörien ja moottorikelkkojen huoltoon ja korjaukseen (CPC 6112, CPC 6122, CPC 8867 osittain) sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.
Ilmaliikennevälineiden ja niiden osien huolto ja korjaus (CPC 8868 osittain)	CY, EE, EL, ES, FR, IT, LV, LU, MT, NL, PL, PT, SI, SE, UK: Ei mitään  BE: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisia palveluntarjoajia, jos vuosipalkka on yli asiaankuuluissa laeissa ja asetuksissa määritellyn määrän.  AT, BG, CZ, DE, DK, FI, HU, IE, LT, RO, SK: Taloudellinen tarveharkinta

<sup>(1)</sup> Jos pätevyys on hankittu muualla kuin EY:ssä ja sen jäsenvaltioissa, kyseinen jäsenvaltio voi arvioida, vastaako pätevyys sen alueella vaadittavaa pätevyyttä.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
Metallituotteiden, koneiden (ei toimisto-), laitteiden (ei kuljetus- ja toimisto-) sekä henkilökohtaisten ja kotitaloustarvikkeiden huolto ja korjaus <sup>(1)</sup> (CPC 633, CPC 7545, CPC 8861, CPC 8862, CPC 8864, CPC 8865 ja CPC 8866)	CY, EE, EL, ES, FR, IT, LV, LU, MT, NL, PL, PT, SI, SE, UK: Ei mitään  BE: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisia palveluntarjoajia, jos vuosipalkka on yli asiaankuuluvissa laeissa ja asetuksissa määritellyn määrän.  AT, BG, CZ, DE, DK, FI, HU, IE, LT, RO, SK: Taloudellinen tarveharkinta
Käännös- ja tulkkauspalvelut (CPC 87905, pl. virallinen tai varmennettu toiminta)	CY, DE, EE, FR, LU, MT, NL, PT, SI, SE, UK: Ei mitään  ES, IT, EL, PL: Riippumattomiin ammatinharjoittajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.  LV: Sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.  BE: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisia palveluntarjoajia, jos vuosipalkka on yli asiaankuuluvissa laeissa ja asetuksissa määritellyn määrän.  AT, BG, CZ, DK, FI, HU, IE, LT, RO, SK: Taloudellinen tarveharkinta
Rakennuskohteen tutkimustyö (CPC 5111)	CY, DE, EE, EL, ES, FR, IE, IT, LU, MT, NL, PL, PT, SI, SE, UK: Ei mitään  BE: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisia palveluntarjoajia, jos vuosipalkka on yli asiaankuuluvissa laeissa ja asetuksissa määritellyn määrän.  AT, BG, CZ, FI, HU, LT, LV, RO, SK: Taloudellinen tarveharkinta  DK: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisten palveluntarjoajien enintään kolme kuukautta kestäviä oleskeluja.
Kolmannen asteen koulutuspalvelut (ainoastaan yksityisesti rahoitetut palvelut) (CPC 923)	AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, EE, EL, ES, FI, HU, IE, IT, LT, LV, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SI, SE, UK: Ei sitoumuksia  FR, LU: Ainoastaan yliopistojen opettajat.  FR: Opettajilla on oltava yliopiston tai jonkin muun kolmannen asteen koulutusta tarjoavan oppilaitoksen kanssa tehty työsopimus. Taloudellinen tarveharkinta, paitsi jos kolmannen asteen koulutuksesta vastaava ministeri nimittää kyseiset opettajat suoraan. Työlupa annetaan enintään yhdeksäksi kuukaudeksi, ja se voidaan uusia sopimuksen keston ajaksi. Palvelukseen ottavan laitoksen on suoritettava maksu Office des migrations internationales -virastolle (OMI).
Ympäristöpalvelut (CPC 9401 <sup>(2)</sup> , CPC 9402, CPC 9403, CPC 9404 <sup>(2)</sup> , CPC 94060 <sup>(4)</sup> osittain, CPC 9405, CPC 9406 osittain, CPC 9409)	CY, EE, ES, FR, IE, IT, LU, MT, NL, PL, PT, SI, SE, UK: Ei mitään  BE: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisia palveluntarjoajia, jos vuosipalkka on yli asiaankuuluvissa laeissa ja asetuksissa määritellyn määrän.  AT, BG, CZ, DE, DK, EL, FI, HU, LT, LV, RO, SK: Taloudellinen tarveharkinta
Matkatoimistopalvelut ja matkanjärjestäjien palvelut (matkaoppaiden palvelut mukaan luettuina <sup>(3)</sup> ) (CPC 7471)	AT, CY, CZ, DE, EE, ES, FR, IT, LU, NL, PL, SI, SE, UK: Ei mitään  BE: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisia palveluntarjoajia, jos vuosipalkka on yli asiaankuuluvissa laeissa ja asetuksissa määritellyn määrän.  DK: Taloudellinen tarveharkinta lukuun ottamatta sopimusperusteisten palveluntarjoajien enintään kolme kuukautta kestäviä oleskeluja.  IE: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta matkaoppaiden palveluja.  BG, EL, FI, HU, LT, LV, MT, PT, RO, SK: Taloudellinen tarveharkinta

<sup>(1)</sup> Toimistokoneiden ja -laitteiden, ml. tietokoneet, huolto- ja korjauspalvelut (CPC 845) löytyvät kohdasta tietokonepalvelut.

<sup>(2)</sup> Vastaa viemärintipalveluja.

<sup>(3)</sup> Vastaa poistokaasujen puhdistuspalveluja.

<sup>(4)</sup> Vastaa osittain luonnon ja maisemien suojelua koskevia palveluja.

<sup>(5)</sup> Palveluntarjoajat, joiden tehtävänä on saattaa vähintään 10 hengen matkailijaryhmiä, ilman että he toimivat oppaina erityiskohteissa.

Toimiala tai osa-ala	Varausten kuvaus
Matkailijoiden opastuspalvelut (CPC 7472)	SE: Ei mitään AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, EE, FI, EL, HU, IE, IT, LV, LU, MT, NL, RO, SK, SI, UK: Taloudellinen tarveharkinta ES, FR, LT, PL, PT: Ei sitoumuksia
Viihdepalvelut audiovisuaalisia palveluja lukuun ottamatta (ml. teatteripalvelut, musiikkiyhtye-, sirkus- ja diskopalvelut) (CPC 9619)	BG, CY, CZ, DE, DK, EE, EL, ES, FI, FR, HU, IE, IT, LT, LU, LV, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SE, UK: Voidaan vaatia ammattipätevyys <sup>(1)</sup> . Taloudellinen tarveharkinta AT: Voidaan vaatia ammatillinen erikoispätevyys <sup>(1)</sup> . Taloudellinen tarveharkinta SI: Oleskelun kesto rajattu seitsemään päivään tapahtumaa kohti. Sirkus- ja huvipuistopalvelujen osalta oleskelun kesto on rajattu enintään 30 päivään kalenterivuotta kohti. BE: Ei sitoumuksia

<sup>(1)</sup> Jos pätevyys on hankittu muualla kuin EY:ssä ja sen jäsenvaltioissa, kyseinen jäsenvaltio voi arvioida, vastaako pätevyys sen alueella vaadittavaa pätevyyttä.

## LIITE IV E

LUETTELO MUUHUN TALOUDELLISEEN TOIMINTAAN KUIN PALVELUALOIHIN TEHTÄVIÄ  
INVESTOINTEJA (KAUPALLISTA LÄSNÄOLOA) KOSKEVISTA SITOUKSIKSI

(69 artiklassa tarkoitettu)

## CARIFORUM-OSAPUOLI JA ALLEKIRJOITTANEET CARIFORUM-VALTIOT

1. Tämä luettelo muuhun taloudelliseen toimintaan kuin palvelualoihin tehtäviä investointeja (kaupallista läsnäoloa) koskevista sitoumuksista, jäljempänä 'luettelo', on rajattu Yhdistyneiden Kansakuntien tilastokomission hyväksymässä kaikkia toimialoja koskevassa kansainvälisessä toimialaluokitusstandardissa (ISIC Rev. 3.1) esitettyihin muihin kuin palvelualoihin. Siihen sisältyvät seuraavat toimialat:
  - A Maatalous, riistatalous, metsätalous
  - B Kalastus
  - C Kaivos- ja louhusteollisuus
  - D Teollisuus
  - E Sähkön, kaasun, höyryn ja lämminvien tuotanto, siirto ja jakelu omaan lukuun.
2. Tässä luettelossa esitetään varaukset, jotka allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot ovat tehneet koskien toimenpiteitä, jotka eivät ole tämän sopimuksen II osastossa esitettyjen velvoitteiden mukaisia. Luettelo sisältää ainoastaan ne toimialat, joilla on varauksia ja rajoituksia, mutta se kattaa kaikki edellä lueteltujen toimialojen osa-ajat.
3. Tämä luettelo kattaa kaikki CARIFORUM-valtiot Bahamaa ja Haitia lukuun ottamatta, ellei toisin mainita. Ne toimialojen A, B, C ja D osa-ajat, joita ei ole lueteltu, ovat kaikissa allekirjoittaneissa CARIFORUM-valtioissa avoimet eikä niillä ole markkinoille pääsyyntä tai kansalliseen kohteluun liittyviä rajoituksia. Ne CARIFORUM-valtiot, joita ei ole mainittu tähän luetteloon sisältyvien osa-alojen kohdalla, ovat kyseisten osa-alojen osalta avoimet eikä niillä ole markkinoille pääsyyntä tai kansalliseen kohteluun liittyviä rajoituksia.
4. Jollei 238 artiklasta muuta johdu, tässä luettelossa mainittuja sitoumuksia sovelletaan ainoastaan allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden ja Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden välisissä suhteissa, eivätkä ne vaikuta allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden niihin oikeuksiin ja velvollisuuksiin, jotka johtuvat Karibian yhteisön sekä yhteismarkkinoiden ja yhteisen talousalueen CARICOMin perustamista koskevan Chaguaramasin tarkistetun sopimuksen tai CARICOMin ja Dominikaanisen tasavallan välisen vapaakauppasopimuksen mukaisista velvollisuuksista.
5. CARIFORUM-osapuoli pidättää itsellään oikeuden lisätä sitä koskevaan luetteloon kahden vuoden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta ne poikkeavat toimenpiteet, jotka ovat käytössä tämän sopimuksen allekirjoittamisen hetkellä mutta jotka eivät sisälly jäljempänä olevaan luetteloon.
6. Tämän luettelon ei voida katsoa millään tavoin edellyttävän julkisten yritysten yksityistämistä eikä estävän mitään allekirjoittanutta CARIFORUM-valtiota sääntelemästä mitä tahansa toimialaa tai taloudellista toimintaa kansallisten toimintatavoitteiden saavuttamiseksi.
7. Jäljempänä olevaan luetteloon ei sisälly toimenpiteitä, jotka koskevat hyväksymisvaatimuksia ja -menettelyjä, teknisiä standardeja tai lupavaatimuksia ja -menettelyjä, elleivät ne ole sopimuksen 67 ja 68 artiklassa tarkoitettuja markkinoille pääsyyntä tai kansallisen kohtelun rajoituksia. Vaikka tällaiset toimenpiteet (esimerkiksi toimiluvan saantia, yhtiörekisteriin merkitsemistä, yleispalveluvelvoitteita, tutkintotodistusten tunnustamista säännellyillä aloilla, tiettyjen tutkintojen — kielitutkinnot mukaan luettuina — läpäisemistä koskevat edellytykset sekä syrjimätön vaatimus, jonka mukaan tiettyä toimintaa ei saa harjoittaa suojelluilla luonnonalueilla eikä historiallisesti tai taiteellisilta arvoiltaan erityisen merkittävillä alueilla) eivät sisälly luetteloon, niitä sovelletaan joka tapauksessa toisen osapuolen sijoittajiin.
8. Syrjimättömät vaatimukset, jotka koskevat laitoksen oikeudellista muotoa, eivät sisälly jäljempänä olevaan luetteloon.
9. Tästä luettelosta syntyvät oikeudet ja velvoitteet eivät ole sovellettavissa sellaisenaan välittömästi eivätkä ne näin olleen luo välittömästi oikeuksia yksittäisille luonnollisille tai oikeushenkilöille.

Toimiala tai osa-ala	Varausten, rajoitusten ja poikkeusten kuvaus
KAIKKI TOIMIALAT	<p>Maanomistus</p> <p>ATG, BEL, DMA, GRD, KNA, LCA, VCT, SUR: Ulkomaiset yritykset ja yksityishenkilöt, jotka haluavat hallita maata joko omistusoikeuden ja vuokraoikeuden nojalla tarvitsevat maanomistukseen etukäteen annettavan luvan. Yrityksiltä, jotka on yhtiötetty Antigua ja Barbudassa, Grenadassa ja Saint Christopher ja Nevisissä ja jotka omistavat maata tai hallitsevat sitä vuokraoikeuden nojalla tai aikovat hankkia maata enemmän kuin viisi eekkeriä (Dominicassa ja Saint Vincent ja Grenadiinilla maanostoa yleensä aikovilta yrityksiltä), voidaan kieltää osakkeiden tai debentuurien liikkeeseenlasku tai siirto muille kuin maan kansalaisille tai rajoittaa sitä, taikka muilta kuin maan kansalaisilta voidaan kieltää optiowarranttien ja välittömästi siirrettävissä olevien debentuurien hallussapito tai rajoittaa sitä taikka kieltää muiden kuin maan kansalaisten rekisteröinti osakkeen tai debentuurin haltijaksi tai rajoittaa sitä.</p> <p>DMA: Dominicassa ulkomaalainen, joka kansallisessa lainsäädännössä määritellään yksilöksi, joka ei ole jonkin Itä-Karibian valtioiden järjestön (OECS) jäsenvaltion kansalainen, saa ilman myönnettyä lupaa hallita omistusoikeuden tai vuokraoikeuden nojalla liiketoimintaa varten enintään kolmea eekkeriä maata.</p> <p>DOM: Dominikaaninen tasavalta pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka koskevat 20 kilometrin säteellä valtion rajasta sijaitsevien maa-alueiden omistamista ja hallintaa.</p> <p>SUR: Muut kuin maan kansalaiset tarvitsevat ministerineuvoston etukäteen antaman hyväksynnän valtion omistuksessa olevan maan hankkimiseen.</p> <p>TTO: Muilta kuin kansalaisilta vaaditaan lupa maanostoon, jos alueen pinta-ala on suurempi kuin viisi eekkeriä (kauppa- tai yritystoimintaa varten) tai yksi eekkeri (asuinkäyttöön).</p>
KAIKKI TOIMIALAT	<p>Kaupallisen läsnäolon muodot</p> <p>ATG, DMA, GRD, KNA, LCA, VCT, TTO: Ulkomaisten sijoittajien on yhtiötettävä tai perustettava yritys paikallisesti. Paikallisesti yhtiöittämättömät yritykset on rekisteröitävä ja niiden toimivaltaa ja toimintaa saatetaan rajoittaa asiaa koskevan lainsäädännön mukaisesti.</p>
KAIKKI TOIMIALAT	<p>Investoinnit</p> <p>CAF: Kielletään radioaktiivisten mineraalien etsintä, hyödyntäminen ja käsittely, ydinpolttoaineen kierrätys, ydinenergian tuotanto, ydinjätteen kuljetus ja varastointi, ydinpolttoaineen käyttö ja käsittely ja sen sovellusten säätö muihin tarkoituksiin sekä raskasveden tuotanto.</p> <p>BEL: Toiminimilaisissa säädetään nimien käyttöä koskevista vaatimuksista, jotka saattavat olla erilaiset Belizen syntyperäisten kansalaisten osalta.</p> <p>GRD: Omaisuudensiirotoveroa koskevassa asetuksessa säädetään, että ulkomaisen sijoittajan, joka haluaa ostaa tai myydä osakkeita tai osuuksia, on maksettava erityinen vero siirron arvon mukaan.</p> <p>DMA, KNA, LCA, VCT: Pieniin yrityksiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.</p> <p>DOM: Ulkomaiset investointi- ja teknologiansiirtosopimukset on rekisteröitävä. Ulkomaiset investoinnit kielletään seuraavilla aloilla: a) muualla kuin maassa tuotetun myrkyllisen, vaarallisen tai radioaktiivisen jätteen hävittäminen ja varastointi, b) asiaankuuluissa säännöksissä määritetty toiminta, joka todennäköisesti vaikuttaa kansanterveyteen tai maan ympäristötasapainoon ja c) kansalliseen puolustukseen ja turvallisuuteen välittömästi liittyvien materiaalien ja laitteiden tuotanto ilman hallituksen nimenomaista hyväksyntää. Jos ulkomaisella investoinnilla todennäköisesti on vaikutusta investointialueen ekosysteemiin, ulkomaiselta sijoittajalta vaaditaan suunnitelma, joka sisältää sen mahdollisesti aiheuttamien ekologisten vahinkojen korjaamisen.</p>



Toimiala tai osa-ala	Varausten, rajoitusten ja poikkeusten kuvaus
	<p>Osuuskunnat voivat hyväksyä Dominikaanisessa tasavallassa oleskelevia ulkomaan kansalaisia osakkaiksi suhteessa, joka on enintään 50 prosenttia osakkaiden ja osuukien kokonaismäärästä. Yrityksen työntekijöistä vähintään 80 prosenttia on oltava Dominikaanisesta tasavallasta. Dominikaaninen tasavalta pidättää itsellään oikeuden rajoittaa olemassa olevan valtionyrityksen omistusosuuksien siirtoa tai luovutusta niin, että ainoastaan valtion kansalaiset voivat saada kyseisiä omistusosuuksia. Tämä koskee ainoastaan omistusosuuksien siirtoa tai luovuttamista ensimmäisen kerran. Dominikaaninen tasavalta pidättää itsellään oikeuden rajoittaa sellaisten uusien yritysten määräysvaltaa, jotka on perustettu edellisessä kappaleessa kuvatun omistusosuuksien siirron tai luovutuksen kautta; rajoitukset eivät kuitenkaan voi koskea osuukien omistamista. Dominikaaninen tasavalta pidättää itsellään myös oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka koskevat tällaisten uusien yritysten ylimmän johdon ja johtokunnan jäsenten kansalaisuutta. Dominikaaninen tasavalta pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, joilla myönnetään oikeuksia tai etuuksia sosiaalisesti tai taloudellisesti epäedullisessa asemassa oleville ryhmille.</p> <p>VCT: Pienyritysten kehittämistä koskevassa lakialoitteessa määritellään mikro- ja pienyritykset ja säädetään toiminnasta, jota näiden yritysten on harjoitettava. Kansainväliset yritykset voivat harjoittaa ainoastaan tiettyä toimintaa, josta säädetään kansainvälisiä yrityksiä koskevassa laissa.</p> <p>SUR: Muilta kuin maassa asuvalta vaaditaan ulkomaanvaluuttakomission myöntämä lupa hankkia osuuksia yrityksistä, jotka ovat oikeushenkilöitä.</p> <p>TTO: Paikallisen julkisen sektorin yrityksen osakkeiden hankkimiseen tarvitaan lupa, jos kyseisten osakkeiden hallinta johtaa suoraan tai välillisesti siihen, että ulkomaisilla sijoittajilla on vähintään 30 prosentin omistusosuus yrityksen kumulatiivisten osakkeiden kokonaismäärästä.</p>
A. MAATALOUS, RIISTATALOUS, METSÄTALOUS	
Maatalous ja riistatalous (ISIC Rev. 3.1: 01)	<p>BEL, DMA, KNA: Valtio pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka koskevat tämän alan investointeja.</p> <p>DOM: Työnjohtajien, vartijoiden/taloudenhoitajien/palvelusväen esimiesten, työn valvojien ja muiden maatalouteen liittyviä tehtäviä hoitavien työntekijöiden olisi oltava Dominikaanisen tasavallan kansalaisia.</p> <p>GRD: Tämä ala on lainsäädännöllä varattu kotimaisille tuottajille, mutta ulkomaiset investoinnit saatetaan sallia vientiin tarkoitettua tuotantoa varten.</p> <p>JAM: Etenkin herkkien tuotteiden viljely, jossa käytetään korkealuokkaista maatalousteknologiaa (esim. vesiviljely), saatetaan varata maan kansalaisille.</p> <p>LCA: Lainsäädännössä säädetään tuotannosta yksinomaan kotimaan markkinoita varten.</p> <p>VCT: Valtio pidättää itsellään oikeuden kieltää, valvoa tai rajoittaa tiettyjen viljelykasvien viljelyä sekä tiettyjen viljelykasvien vientiä ja tuontia.</p>
Metsätalous ja puunkorjuu (ISIC Rev. 3.1: 02)	<p>DMA, VCT: Valtio pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka koskevat tämän alan investointeja.</p> <p>GRD: Tämä ala on lainsäädännöllä varattu kotimaisille tuottajille, mutta ulkomaiset investoinnit saatetaan sallia vientiin tarkoitettua tuotantoa varten.</p> <p>SUR: Tämän alan toiminnan harjoittaminen edellyttää maan kansalaisuutta ja maassa oleskelua.</p>
B. KALASTUS (ISIC Rev. 3.1: 05)	<p>ANT, BEL, DMA, GUY, KNA, LCA, VCT, TTO: Valtio pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka koskevat tämän alan investointeja.</p> <p>BRB: Kalastusluksen on joko oltava kokonaan barbadoslaisten omistama tai sen omistuksella on voitava katsoa olevan huomattava taloudellinen kytkentä Barbadosiin. Ulkomaisilta kalastusluksilta vaaditaan erityinen lupa, joka myönnetään kalastuslain ja -asetusten mukaisesti.</p> <p>DOM: Lainsäädännössä säädetään kalastusluvan saannin edellytyksenä olevista erilaisista vaatimuksista ja ehdoista, jotka ulkomaisten sijoittajien on täytettävä. Ainoastaan Dominikaanisen tasavallan kansalaiset saavat harjoittaa pienimuotoista kalastusta 54 meripeninkulman säteellä rannikosta.</p>

Toimiala tai osa-ala	Varausten, rajoitusten ja poikkeusten kuvaus
	<p>GRD: Lainsäädännössä säädetään eri maksuista muiden kuin kansalaisten harjoittaman kalastustoiminnan lupia varten.</p> <p>JAM: Sijoittajien on osoitettava ennen työvoiman hankkimista muista maista, että paikallisesti ei ole saatavilla työntekijöitä, joilla on tarvittava pätevyys. Kotiloiden ja hummereiden pyyntioikeuteen vaaditaan lupa. Kalanpyynti voidaan varata maan kansalaisille.</p> <p>SUR: Ulkomaisen aluksen omistajalle voidaan myöntää lupa ainoastaan, jos Surinamen tasavallan ja ulkomaisen kalastusalueen rekisteröintivaltion välillä on kalastussopimus.</p>
<p>C. KAIVOSTOIMINTA JA LOUHINTA</p>	<p>CAF: Tietyt pienimuotoiseen kaivostoimintaan liittyvät toimet saatetaan varata kansalaisille.</p> <p>CAF (pl. DOM ja GUY): Valtio pidättää itsellään oikeuden myöntää luvan yksityistä tai julkista mineraalien etsintä-, louhinta-, käsittely-, tuonti- ja vientitoimintaa varten.</p> <p>DMA: Mineraalioikeuksia ei myönnetä muille kuin Dominican kansalaisille. Mineraalioikeuksia, jotka koskevat tutkimuslisenä, yksinoikeuslisenä malminetsintään tai louhintalisenä, ei myönnetä oikeushenkilölle, ellei kyseinen oikeushenkilö ole Dominicassa yhtiötetty yritys tai yhtiö. Valvontaelin ei myönnä yksinoikeudetonta malminetsintälisenä i) muille yksityishenkilöille kuin Dominican kansalaisille, ii) yrityksille, joiden osakepääoma ei ole kokonaan Dominican kansalaisten tai sellaisen osakeyhtiön omistuksessa, jonka asianomainen ministeri katsoo perustetun julkiseen tarkoitukseen, taikka osittain Dominican kansalaisten ja osittain mainittujen yritysten omistuksessa ja iii) osakeyhtiöille, jotka eivät ole Dominicassa yhtiötettyjä. Valvontaelin voi myöntää muille kuin kansalaisille yksinoikeuslisenä malminetsintää varten, jos kyseisen henkilön vakainainen asuinpaikka on hakemuksen päivästä välittömästi edeltävien seitsemän (7) vuoden ajan ollut Dominicassa.</p> <p>DOM: Kaikenlaiset mineraaliaineet, joita löydetään valtion alueen maaperästä ja sen alueen pohjasta tai merenpohjan alaisista kerrostumista, kuuluvat valtiolle, ja yksityishenkilöt voivat hyödyntää niitä ainoastaan myönnettyjen toimilupien tai sopimusten nojalla ja Dominikaanisen tasavallan lainsäädännössä säädetyn edellytyksin. Ulkomaisilla yrityksillä, jotka anovat toimilupia mineraalien hyödyntämistä ja käsittelylaitoksia varten tai öljyn ja muiden hiilivetyaineiden tutkimusta, käyttöönottoa tai hyödyntämistä varten, on oltava lainmukainen kotipaikka Dominikaanisessa tasavallassa ja niiden on oltava Dominikaanisen tasavallan lakien mukaisesti yhtiötettyjä osakeyhtiöitä (compañía por acciones).</p> <p>GUY: Valtio pidättää itsellään kaikilla maa-alueilla sijaitsevia mineraaleja koskevat oikeudet. Pienimuotoisessa ja keskisuuressa kaivostoiminnassa etsintälupa myönnetään ainoastaan a) yksityishenkilölle, joka on täysi-ikäinen Guyanan kansalainen, b) avoimelle yhtiölle, johon kuuluu vähintään kaksi Guyanan kansalaista, c) yritykselle, jonka koko liikkeeseläsketun osakepääoman omistavat Guyanan kansalaiset tai osakeyhtiö, joka on Guyanassa voimassa olevalla kirjoitetulla lailla tai sen mukaisesti perustettu, taikka osittain kyseiset kansalaiset ja osittain kyseiset osakeyhtiöt.</p> <p>SUR: Valtio pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka koskevat tämän alan toimintaa. Valtio pidättää itsellään yksinoikeuden mineraalien etsintään ja tutkintaan talousvyöhykkeeltä, mannerjalustasta ja merenpohjasta. Jos näitä toimia varten voidaan myöntää lisenssejä, se edellyttää maassa oleskelua. Kaikki Surinamen tasavallan laissa määritellyillä alueilla, aluemen pohjassa ja merenpohjan alaisissa kerroksissa sijaitsevat mineraalit ovat valtion omaisuutta.</p>
<p>Kivihiilen ja ruskohiilen kaivu; turpeen nosto (ISIC Rev. 3.1: 10)</p>	<p>BEL: Mineraali- tai etsintäoikeudet edellyttävät kansalaisuus- ja asuinpaikkavaatimuksen täyttymistä, ja kyseisten oikeuksien haltijaa koskevat myös suoritusvaatimukset.</p> <p>DOM: Toimilupia kaivostoimintaan ei myönnetä ulkomaan valtiolle suoraan eikä luonnollisen henkilön tai yrityksen välityksellä. Perustelluissa tapauksissa ja kansalliskongressin annettua etukäteen hyväksyntänsä toimeenpanoelin voi tehdä erikoissopimuksia sellaisten ulkomaisten kaivosyhtiöiden kanssa, jotka ovat osin tai kokonaan valtion omistamia. Lainsäädännössä säädetään luvansaannin edellytyksenä olevista vaatimuksista ja ehdoista, jotka ulkomaisten sijoittajien on täytettävä.</p> <p>JAM: Mineraaleja sisältävän maan omistus on varattu valtiolle.</p>

Toimiala tai osa-ala	Varausten, rajoitusten ja poikkeusten kuvaus
Raakaöljyn ja maakaasun tuotanto (ISIC Rev. 3.1: 11)	<p>BRB: Merialueen pohjan alaisissa ja Barbadosen maakerroksissa luonnollisessa tilassa olevaa öljyä koskevat valtuudet on annettu kruunulle.</p> <p>BRB, JAM: Valtio pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka koskevat öljynporausta maalla tai merellä.</p> <p>BEL: Mineraali- tai etsintäoikeudet edellyttävät kansalaisuus- ja asuinpaikkavaatimuksen täyttymistä, ja kyseisten oikeuksien haltijaa koskevat myös suoritusvaatimukset.</p> <p>DOM: Itsenäisille ulkomaan valtioille ei voida myöntää oikeutta tutkia, ottaa käyttöön ja hyödyntää öljyä ja muita hiilivetyaineita, eivätkä tällaiset oikeudet omaavat luonnolliset henkilöt tai yritykset saa ottaa itsenäistä ulkomaan valtiota yhtiökumppaniksi tai osakkaaksi. Lainsäädännössä säädetään luvansaannin edellytyksenä olevista vaatimuksista ja ehdoista, jotka ulkomaisten sijoittajien on täytettävä.</p> <p>TTO: Itsenäisille ulkomaan valtioille ei voida myöntää oikeutta tutkia, ottaa käyttöön ja hyödyntää öljyä ja muita hiilivetyaineita, eivätkä tällaiset oikeudet omaavat luonnolliset henkilöt tai yritykset saa ottaa itsenäistä ulkomaan valtiota yhtiökumppaniksi tai osakkaaksi. Valtio pidättää itsellään oikeuden myöntää kaikki kaivostoimintaa koskevat toimitukset.</p>
Metallimalmien louhinta (ISIC Rev. 3.1: 13)	<p>BEL: Mineraali- tai etsintäoikeudet edellyttävät kansalaisuus- ja asuinpaikkavaatimuksen täyttymistä, ja kyseisten oikeuksien haltijaa koskevat myös suoritusvaatimukset.</p> <p>DOM: Toimilupia kaivostoimintaan ei myönnetä ulkomaan valtioille suoraan eikä luonnollisen henkilön tai yrityksen välityksellä. Perustelluissa tapauksissa ja kansalliskongressin annettua etukäteen hyväksyntänsä toimeenpanoelin voi tehdä erikoissopimuksia sellaisten ulkomaisten kaivosyhtiöiden kanssa, jotka ovat osin tai kokonaan valtion omistamia. Lainsäädännössä säädetään luvansaannin edellytyksenä olevista vaatimuksista ja ehdoista, jotka ulkomaisten sijoittajien on täytettävä.</p>
Muu kaivostoiminta ja louhinta (ISIC Rev. 3.1: 14)	<p>BEL: Mineraali- tai etsintäoikeudet edellyttävät kansalaisuus- ja asuinpaikkavaatimuksen täyttymistä, ja kyseisten oikeuksien haltijaa koskevat myös suoritusvaatimukset.</p> <p>DOM: Toimilupia kaivostoimintaan ei myönnetä ulkomaan valtioille suoraan eikä luonnollisen henkilön tai yrityksen välityksellä. Perustelluissa tapauksissa ja kansalliskongressin annettua etukäteen hyväksyntänsä toimeenpanoelin voi tehdä erikoissopimuksia sellaisten ulkomaisten kaivosyhtiöiden kanssa, jotka ovat osin tai kokonaan valtion omistamia. Lainsäädännössä säädetään luvansaannin edellytyksenä olevista vaatimuksista ja ehdoista, jotka ulkomaisten sijoittajien on täytettävä.</p> <p>JAM: Kaivostoiminta louhintaa ja hienontamista varten voidaan varata kansalaisille.</p>
D. TEOLLISUUS	
Elintarvikkeiden ja juomien valmistus (ISIC Rev. 3.1: 15)	<p>BEL, DMA: Valtio pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka koskevat tämän alan investointeja.</p> <p>GRD: ISIC-koodien 151, 153, 154 ja 155 osalta tämä ala on lainsäädännöllä varattu kotimaisille tuottajille, mutta ulkomaiset investoinnit saatetaan sallia vientiin tarkoitettua tuotantoa varten.</p> <p>LCA: ISIC-koodien 1512, 1541, 1544 ja 155 osalta lainsäädännössä säädetään vaatimuksista, jotka on täytettävä luvan myöntämiseksi yksinomaan kotimaan markkinoille tarkoitettua tuotantoa varten.</p>
Sahatavaran sekä puu- ja korkki-tuotteiden valmistus, lukuun ottamatta huonekaluja; olki- ja punontatuotteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 20)	<p>CAF: Valtiot pidättävät itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa rajoituksia, jotka koskevat tämän alan pieninvestointeja.</p> <p>DMA: Valtio pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka koskevat tämän alan investointeja.</p>
Öljytuotteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1: 232)	DOM, TTO: Valtio pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka koskevat tämän alan investointeja.

Toimiala tai osa-ala	Varausten, rajoitusten ja poikkeusten kuvaus
Kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden, muiden kuin räjähteiden, valmistus (ISIC Rev. 3.1: 24, pl. räjähteiden valmistus)	Maalit ja lakat JAM: Vaatimuksena yhteisyritys.  Lääkeaineiden ja ravitsemukseen vaikuttavien aineiden valmistus JAM: Tuotekehittelyä varten vaaditaan yhteisyritys.
Koneiden ja laitteiden valmistus (ISIC Rev. 3.1:29)	CAF: Valtiot pidättävät itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka koskevat investointeja aseiden ja ammusten valmistukseen.
Huonekalujen valmistus; muualla luokittelematon valmistus (ISIC Rev. 3.1: 36)	CAF: Valtiot pidättävät itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa rajoituksia, jotka koskevat tämän alan pieninvestointeja.  BEL: Valtio pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka koskevat tämän alan investointeja.  GRD: Tämä ala on lainsäädännöllä varattu kotimaisille tuottajille, mutta ulkomaiset investoinnit saatetaan sallia vientiin tarkoitettua tuotantoa varten.  LCA: Tuotanto on varattu kotimaan markkinoille, paitsi jos tuotanto on tarkoitettu vientiin.  JAM: Vaatimuksena yhteisyritys.
E: SÄHKÖN, KAASUN, HÖYRYN JA LÄMMINVEDEN TUOTANTO, SIIRTO JA JAKELU OMAAN LUKUUN (pl. ydinvoimaan perustuva sähköntuotanto)	
Sähkön tuotanto; sähkön siirto ja jakelu omaan lukuun (osittain ISIC Rev. 3.1: 4010) <sup>(1)</sup>	Kaikki CARIFORUM-valtiot lukuun ottamatta DOM: Ei sitoumuksia  DOM: Kansallisen tai paikallisen tason yleishyödyllisiksi palveluiksi katsottava taloudellinen toiminta voidaan varata julkisille monopoleille tai yksinoikeudet saaneille yksityisille palvelujen tarjoajille.
Kaasun tuotanto; kaasumaisten polttoaineiden jakelu putkiverkossa omaan lukuun (osittain ISIC Rev. 3.1: 4020) <sup>(2)</sup>	Kaikki CARIFORUM-valtiot lukuun ottamatta DOM: Ei sitoumuksia  DOM: Kansallisen tai paikallisen tason yleishyödyllisiksi palveluiksi katsottava taloudellinen toiminta voidaan varata julkisille monopoleille tai yksinoikeudet saaneille yksityisille palvelujen tarjoajille.
Höyryn ja lämmينveden tuotanto; höyryn ja lämmينveden jakelu omaan lukuun (osittain ISIC Rev. 3.1: 4030) <sup>(3)</sup>	Kaikki CARIFORUM-valtiot lukuun ottamatta DOM: Ei sitoumuksia  DOM: Kansallisen tai paikallisen tason yleishyödyllisiksi palveluiksi katsottava taloudellinen toiminta voidaan varata julkisille monopoleille tai yksinoikeudet saaneille yksityisille palvelujen tarjoajille.

<sup>(1)</sup> Ei sisällä palkkioihin tai sopimuksiin perustuvaa sähkönsiirtotoimintaa ja jakelujärjestelmiä, jotka löytyvät kohdasta ENERGIAPALVELUT.

<sup>(2)</sup> Ei sisällä luonnonkaasun ja kaasumaisten polttoaineiden siirtoa putkijohtoja pitkin, palkkio- tai sopimusperusteista kaasun siirtoa ja jakelua eikä luonnonkaasun ja kaasumaisten polttoaineiden myyntiä, jotka löytyvät kohdasta ENERGIAPALVELUT.

<sup>(3)</sup> Ei sisällä palkkio- tai sopimusperusteista höyryn ja lämmينveden siirtoa ja jakelua eikä höyryn ja lämmينveden myyntiä, jotka löytyvät kohdasta ENERGIAPALVELUT.

## LITE IV F

## LUETTELO PALVELUALOJA KOSKEVISTA SITOUKSIKSI

(69, 78, 81 ja 83 artiklassa tarkoitettu)

## CARIFORUM-OSAPUOLI JA ALLEKIRJOITTANEET CARIFORUM-VALTIOT

1. Luettelo palvelualoja koskevista sitouksista, jäljempänä 'luettelo', perustuu GATS-neuvotteluissa käytettyihin YK:n yhteiseen tavaraluokitusluetteloon ja palvelualaluokitusluetteloon (MTN.GNS/W/120), ja lisäksi siihen sisältyy joitakin palveluja, joita mainitut luokitukset eivät kata. Toimialan tai alatoimialan kuvauksen jälkeen lisätyt kaksi asteriskia (\*) tarkoittavat vain osittaista vastaavuutta luettelossa käytetyn toimialan tai alatoimialan kuvauksen kanssa.
2. Luettelo on GATS-sopimuksen luettelomallin mukainen, ja siihen sisältyvät ainoastaan ne palvelumuodot, joita koskevia sitouksia allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot tekevät. Markkinoille pääsyn ja kansallista kohtelua koskevien sitoumusten osalta palveluntarjoajien eri muodot ilmoitetaan seuraavilla numeroilla:
  - 1) osapuolen alueelta toisen osapuolen alueelle (muoto 1);
  - 2) osapuolen alueella toisen osapuolen palvelujen käyttäjälle (muoto 2);
  - 3) kaupallisen läsnäolon kautta (muoto 3);
  - 4) luonnollisten henkilöiden läsnäolon kautta (muoto 4).
3. II osaston 4 luvussa lueteltujen luonnollisten henkilöiden luokkien osalta on huomattava seuraavaa:
 

Avainhenkilöstö ja korkeakoulututkinnon suorittaneet harjoittelijat: jos on tehty muotoa 3 koskeva sitoumus, sitoudutaan automaattisesti kyseisiin luokkiin kuuluvien henkilöiden tilapäiseen maahantuloon soveltaen taloudellista tarveharkintaa, ellei toisin ilmoiteta.

Sopimusperusteiset palveluntarjoajat ja riippumattomat ammatinharjoittajat: sitouksia tehdään ainoastaan silloin, jos luettelossa erikseen niin ilmoitetaan. Jos tähän luetteloon sisältyy sopimusperusteisia palveluntarjoajia ja riippumattomia ammatinharjoittajia koskeva sitoumus, siihen sovelletaan 83 artiklassa säädetyt edellytyksiä, ellei toisin ilmoiteta.
4. Jos muodon 4 kohdalla on maininta "ei mitään", se tarkoittaa, että rajoituksia ei ole minkään luonnollisten henkilöiden luokkien osalta, lukuun ottamatta sopimusperusteisia palveluntarjoajia ja riippumattomia ammatinharjoittajia.
5. Niillä toimialoilla, joilla muodon 4 osalta sovelletaan taloudellista tarveharkintaa, pääasiallisena perusteena on vaadittavan pätevyuden omaavien henkilöiden saatavuus paikallisilla työmarkkinoilla. Muiden tarjontamuotojen osalta taloudellisen tarveharkinnan pääasiallisena perusteena on sen alueen markkinatilanteen arviointi, jolla palvelua aiotaan tarjota, mukaan luettuna olemassa olevien palveluntarjoajien määrä ja niihin kohdistuvat vaikutukset.
6. Tämä luettelo kattaa kaikki CARIFORUM-valtiot Bahamaa ja Haitia lukuun ottamatta, ellei toisin mainita.
7. Jollei 238 artiklasta muuta johdu, tässä luettelossa mainittuja sitouksia sovelletaan ainoastaan allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden ja Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden välisissä suhteissa, eivätkä ne vaikuta allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden niihin oikeuksiin ja velvollisuuksiin, jotka johtuvat Karibian yhteisön sekä yhteismarkkinoiden ja yhteisen talousalueen CARICOMin perustamista koskevan Chaguaramasin tarkistetun sopimuksen tai CARICOMin ja Dominikaanisen tasavallan välisen vapaakauppasopimuksen mukaisista velvollisuuksista.
8. Tämän sitoumusluettelon ei voida katsoa millään tavoin edellyttävän julkisten yritysten yksityistämistä eikä estävän mitään allekirjoittanutta CARIFORUM-valtiota sääntelemästä mitä tahansa toimialaa tai taloudellista toimintaa kansallisten toimintatavoitteiden saavuttamiseksi.
9. II osaston 2 ja 3 luvun kattaman taloudellisen toiminnan osalta, yleishyödyllisiä palveluja lukuun ottamatta, kukin allekirjoittanut CARIFORUM-valtio pitää voimassa 67 ja 68 artiklassa sekä 76 ja 77 artiklassa tarkoitettua markkinoille pääsyä ja kansallista kohtelua koskevat edellytykset, joita valtion lainsäädännön mukaan sovelletaan tämän sopimuksen allekirjoittamishetkellä EY-osapuolen palveluihin, palveluntarjoajiin, sijoittajiin ja kaupalliseen läsnäoloon, sanotun kuitenkaan rajoittamatta tässä liitteessä olevan kaupallista läsnäoloa ja rajatylittävää palveluntarjoajien koskevan sitoumusluettelon soveltamista.

10. Sitoumusluetteloon ei saa sisältyä toimenpiteitä, jotka koskevat hyväksymisvaatimuksia ja -menettelyjä, teknisiä standardeja tai lupavaatimuksia ja -menettelyjä, elleivät ne ole sopimuksen 67 ja 68 artiklassa ja 76 ja 77 artiklassa tarkoitettuja markkinoille pääsyn tai kansallisen kohtelun rajoituksia. Vaikka tällaiset toimenpiteet (esimerkiksi toimiluvan saantia, yhtiörekisteriin merkitsemistä, yleispalveluvelvoitteita, tutkintodistusten tunnustamista säännellyillä aloilla, tiettyjen tutkintojen — kielitutkinnot mukaan luettuina — läpäisemistä koskevat edellytykset sekä syrjimätön vaatimus, jonka mukaan tiettyä toimintaa ei saa harjoittaa suojelluilla luonnonalueilla eikä historiallisesti tai taiteellisilta arvoiltaan erityisen merkittävillä alueilla) eivät sisälly luetteloon, niitä sovelletaan joka tapauksessa toisen osapuolen palveluntarjoajiin.
11. Tästä luettelosta syntyvät oikeudet ja velvoitteet eivät ole sovellettavissa sellaisenaan välittömästi eivätkä ne näin ollen luo välittömästi oikeuksia luonnollisille tai oikeushenkilöille.

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
--	---	--

#### A. HORIZONTAALISET SITOUKSET

		Kaikki CARIFORUM-valtiot voivat varata kansallisen kohtelun tukien myöntämiseen.
ATG	4) Ei sitoumuksia, lukuun ottamatta avainhenkilöstöä (liikematkalaiset, johtajat ja asiantuntijat) ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita, joita ei ole paikallisesti tarjolla. Jokaisella henkilöllä, joka ei ole Antigua ja Barbudan kansalainen, on oltava voimassa oleva työ lupa ennen työskentelyn aloittamista maassa. Yleensä työ lupa myönnetään muiden maiden kansalaisille määrätyn ajanjaksoksi tietyn työtehtävän hoitamista varten ja vain silloin, kun päteviä kansalaisia ei ole saatavilla. Tulevan työnantajan on toimitettava työ lupahakemus työministerin hyväksyttäväksi.	
BRB	<p>KAIKKI MUODOT: Valuutan siirtoja ja maksuja sääntelee valuuttavaltontaa koskeva laki.</p> <p>3) Franchising-sopimuksia (rekisteröinti ja valvonta) koskevaa lakia sovelletaan ulkomaisessa omistuksessa olevien merkien, tunnusten, tuotteiden, palvelujen, tekniikkojen, tekijänoikeuksien, teollisten mallien ja keksintöjen käyttöön.</p> <p>4) Ei sitoumuksia, lukuun ottamatta avainhenkilöstöä (liikematkalaiset, johtajat ja asiantuntijat) ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita, joita ei ole paikallisesti tarjolla. Maahanmuuttolaki säätää Barbadosissa työskentelevien ulkomaisten luonnollisten henkilöiden maahan pääsyä ja maassa oleskelua. Ennen kuin luonnollinen henkilö voi työskennellä Barbadosissa, hänen on täytynyt saada työ lupa. Työmarkkinatestejä tehdään.</p>	3) Jos toimiluvan saanut ulkomainen pankki a) tekee muutoksia rakenteeseensa, yhtiöjärjestykseensä tai muuhun järjestykseen, jonka perusteella se on yhtiöitetty tai organisoitu, b) järjestää uudelleen liiketoimintansa tai tekee sopimuksen velkojien kanssa tai c) sopii joko i) liiketoimintansa myynnistä tai muusta luovuttamisesta sulautumalla tai muuten tai ii) toisen toimiluvallisen yrityksen liiketoiminnan ostosta tai muunlaisesta hankinnasta, pankin on 30 päivän kuluessa tapahtumasta ilmoitettava siitä kirjallisesti ja toimitettava täydelliset tapahtumaa koskevat tiedot valtiovarainministerille. Edellä tarkoitettujen tietojen oikeellisuus on vahvistettava valahtoisella vakuutuksella tai ilmoituksella tai luvan haltijan vanhemman virkamiehen tekemällä ilmoituksella. Toimiluvallinen ulkomainen pankki ei saa ilman valtiovarainministerin kirjallista hyväksyntää a) pienentää tai heikentää pääomaansa tai b) siirtää varojaan tai velkojaan kokonaan tai merkittävässä määrin Barbadoskelle.

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
BEL	<p>3) Ulkomaisten palveluntarjoajien on yhtiöitettävä yrityksensä paikallisesti tai sijoitaututtava paikan päälle Belizen lakien asiaankuuluvien säännösten mukaisesti. Tarvittaessa yritykseen sovelletaan myös omaisuuden hankintaa, leasingia ja vuokraamista koskevia asiaankuuluvia säännöksiä sekä voimassa olevien lakien ja asetusten mukaisia toimintaehtoja. 4) Ei sitoumuksia, lukuun ottamatta avainhenkilöstöä (liikematkalaiset, johtajat ja asiantuntijat) ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita, joita ei ole paikallisesti tarjolla. Jokaisella henkilöllä, joka ei ole Belizen kansalainen, on oltava voimassa oleva työlupa ennen työskentelyn aloittamista maassa. Yleensä työlupa myönnetään muiden maiden kansalaisille määrättyksi ajanjaksoksi tietyin työtehtävän hoitamista varten.</p>	<p>1), 2), 3), 4) Valtion rahoitusta ja tukia voidaan myöntää ainoastaan belizeläisille yrityksille ja yleishyödyllisiksi katsottaville palveluille. Terveys-, koulutus- ja ympäristöpalvelujen sekä muiden yleishyödyllisiksi katsottavien palvelujen osalta valtion avustuksia, stipendejä, valtion lainoja ja apurahoja voidaan myöntää ainoastaan Belizen kansalaisille tai Belizessä asiaankuuluvan maahanmuuttolainsäädännön mukaisesti oleskeleville, ja niitä voivat hakea ja/tai käyttää ainoastaan voittoa tavoittelemattomat julkiset ja julkista rahoitusta saavat laitokset.</p> <p>4) Ei rajoituksia johtohenkilöstön ja teknisten asiantuntijoiden osalta. Ei sitoumuksia muiden ryhmien osalta.</p>
DMA	<p>3) Ulkomaisten palveluntarjoajien on rekisteröidyttävä Dominican yhtiölain mukaisesti. Määrätyissä olosuhteissa rekisterinpitäjä voi rajoittaa ulkomaisen yrityksen valtaoikeuksia ja toimintaa Dominicassa.</p> <p>Itä-Karibian valtioiden järjestöön (OECS) kuulumattomien maiden kansalaisilta vaaditaan lupa yli 3 aarin maa-alan omistamiseen liiketoimintaa varten. Dominica voi varata pienyritysten liiketoimintapalveluja koskevia investointimahdollisuuksia CARICOM-maiden kansalaisille. Pienyritysten investoinnit määritellään nykyisin käytämällä yhtä tai useampaa seuraavista perusteista:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>— yritykset, joiden alkusijoitus on alle 2 700 000 Itä-Karibian dollaria (EC\$) (1 000 000 USD),</li> <li>— alkuperäinen työntekijämäärä alle 50,</li> <li>— yritykset, joiden arvioitu vuosivaihto ensimmäisenä vuonna on alle 2 700 000 EC\$ (1 000 000 USD). Mainittuja perusteita tarkistetaan ajoittain. Taloudellista tarveharkintaa voidaan soveltaa niihin ulkomaisiin palveluntarjoajiin, jotka eivät täytä yhtä tai useampaa edellä mainituista Dominicassa toimimisen edellytyksistä.</li> </ul>	<p>3) Avustukset, verohelpotukset, stipendit, apurahat ja muu valtion myöntämä rahallinen tuki voidaan muodossa annettava tuki voidaan rajata CARICOM-maiden kansalaisille. CARICOMiin kuulumattomien maiden kansalaisilta voidaan periä korkeampia maksuja.</p>

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	<p>4) Ei sitoumuksia, lukuun ottamatta avainhenkilöstöä (liikematkalaiset, johtajat ja asiantuntijat) ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita, joita ei ole paikallisesti tarjolla.</p> <p>Palvelua tarjoavilta ammatinharjoittajilta voidaan vaatia rekisteröitymistä asianomaiseen ammatilliseen tai valtiolliseen toimielimeen ja korkeampia maksuja kuin kansalaisilta. Kaikilla ulkomaalaisilla luonnollisilla henkilöillä on oltava työ lupa ennen taloudellisen toiminnan aloittamista Dominicassa.</p>	
DOM	<p>3) Ulkomaiset investointi- ja teknologiansiirtosopimukset on rekisteröitävä vienti- ja investointikeskuksessa (Centre for Export and Investment). Ulkomaiset investoinnit kielletään seuraavilla aloilla: a) muualla kuin maassa tuotetun myrkyllisen, vaarallisen tai radioaktiivisen jätteen hävittäminen ja varastointi, b) asiaankuuluvissa säännöksissä määritetty toiminta, joka todennäköisesti vaikuttaa kansanterveyteen tai maan ympäristötasapainoon ja c) kansalliseen puolustukseen ja turvallisuuteen välittömästi liittyvien materiaalien ja laitteiden tuotanto ilman hallituksen nimenomaista hyväksyntää. Jos ulkomaisella investoinnilla todennäköisesti on vaikutusta investointialueen ekosysteemiin, sijoittajalta vaaditaan suunnitelma, joka sisältää sen mahdollisesti aiheuttamien ekologisten vahinkojen korjaamisen.</p> <p>Osuuskunnat voivat hyväksyä Dominikaanisessa tasavallassa oleskelevia ulkomaan kansalaisia osakkaiksi suhteessa, joka on enintään 50 prosenttia osakkaiden ja osuuskuntien kokonaismäärästä. Dominikaaninen tasavalta pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, joilla myönnetään oikeuksia tai etuuksia sosiaalisesti tai taloudellisesti epäedullisissa asemassa oleville ryhmille.</p> <p>Kaikkien ulkomaisten yrityksen palkkaamista työntekijöistä vähintään 80 prosenttia on oltava dominikaanilaisia. Erityisissä olosuhteissa voidaan sallia suurempi määrä ulkomaalaisia työntekijöitä, jos heitä on vaikea tai mahdoton korvata dominikaanilaisilla, mutta yrityksellä on velvollisuus kouluttaa dominikaanilaista työvoimaa.</p>	<p>3) Dominikaaninen tasavalta pidättää itsellään oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka koskevat 20 kilometrin säteellä valtion rajasta sijaitsevien maa-alueiden omistamista ja hallintaa. Dominikaaninen tasavalta pidättää itsellään oikeuden rajoittaa olemassa olevan valtionyrityksen omistusosuuksien siirtoa tai luovutusta niin, että ainoastaan valtion kansalaiset voivat saada kyseisiä omistusosuuksia. Dominikaaninen tasavalta pidättää itsellään myös oikeuden ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka koskevat tällaisten uusien yritysten ylimmän johdon ja johtokunnan jäsenten kansalaisuutta.</p> <p>Dominikaaninen tasavalta pidättää itsellään oikeuden rajoittaa olemassa olevan valtionyrityksen omistusosuuksien siirtoa tai luovutusta niin, että ainoastaan valtion kansalaiset voivat saada kyseisiä omistusosuuksia. Edellinen lause koskee kuitenkin ainoastaan omistusosuuksien siirtoa tai luovuttamista ensimmäisen kerran. Dominikaaninen tasavalta ei pidätä tätä oikeutta myöhemmän omistusosuuksien siirron tai luovuttamisen osalta. Dominikaaninen tasavalta pidättää itsellään oikeuden rajoittaa sellaisten uusien yritysten määräysvaltaa, jotka on perustettu edellisessä kappaleessa kuvatun omistusosuuksien siirron tai luovutuksen kautta; rajoitukset eivät kuitenkaan voi koskea osuuskuntien omistamista.</p>



	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	<p>4) Ei sitoumuksia, lukuun ottamatta kaupalliseen läsnäoloon liittyvää avainhenkilöstöä (liikematkalaiset, johtajat ja asiantuntijat) ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita. Avainhenkilöstön on osallistuttava dominikaanilaisen henkilöstön kouluttamiseen asianomaisilla erikoisosaamista vaativilla aloilla. Ulkomaisten luonnollisten henkilöiden markkinoille pääsyn edellytyksenä on työ lupa ja työviisumi.</p>	<p>4) Ei sitoumuksia, lukuun ottamatta kaupalliseen läsnäoloon liittyvän ylempään ja erikoistuneeseen henkilöstön osalta, joiden on osallistuttava dominikaanilaisen henkilöstön kouluttamiseen asianomaisilla erikoisosaamista vaativilla aloilla. Ulkomaisten luonnollisten henkilöiden markkinoille pääsyn edellytyksenä on työ lupa ja työviisumi.</p>
GRD	<p>Kaupallisen läsnäolon edellytyksenä on, että ulkomainen palveluntarjoaja yhtiöittää yrityksensä paikallisesti tai sijoittautuu paikan päälle Grenadan lakien asiaankuuluvien säännösten mukaisesti, ja että siihen tarvittaessa sovelletaan omaisuuden hankintaa, leasingia ja vuokraamista sekä toimintaehtoja koskevia voimassa olevien lakien ja asetusten mukaisia säännöksiä. Näitä ovat muun muassa seuraavat: Ulkomaisiin sijoitusyhtiöihin sovelletaan tuloverolain lähdeverosäännöksiä. Vain yritykset voivat harjoittaa vakuutus toimintaa Grenadassa. Kaikki tällaiset yritykset on rekisteröitävä vakuutusrekisteriin. Ulkomaalaislaissa vaaditaan ulkomaisia yrityksiä ja yksityishenkilöitä, jotka haluavat omistaa maata Grenadassa, hankkimaan ensiksi sitä varten lupa, jossa määritellään hankintaehdot. Grenada varaa tietyn määrän pienyritysten liiketoimintamahdollisuuksia kansalaisilleen.</p>	<p>3) Vähintään yhtä edullisen kohtelun myöntämistä koskevasta periaatteesta voidaan poiketa, kun on kyse Grenadan lainsäädännön mukaisesti perustetuista tytäryhtiöistä. Valtion rahoitusta ja tukia voidaan myöntää ainoastaan grenadalaisille yrityksille ja yleishyödyllisiksi katsottaville palveluille.</p>
	<p>4) Ei sitoumuksia, lukuun ottamatta avainhenkilöstöä (liikematkalaiset, johtajat ja asiantuntijat) ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita, joita ei ole paikallisesti tarjolla. Kaikkien ulkomaalaisten luonnollisten henkilöiden pääsyä Grenadaan ja heidän oleskeluaan Grenadassa säätelee Grenadan ulkomaalaislainsäädäntö. Kaikkien ulkomaalaisten luonnollisten henkilöiden maahanpääsyyn sovelletaan työlupavaatimusta. Lupia myönnetään yleensä henkilöille, joilla on sellaista johtamiseen liittyvää tai teknistä osaamista, joiden taitajia ei ole tarjolla tai on tarjolla liian vähän Grenadassa. Avainhenkilöstön on osallistuttava grenadalaisen henkilöstön kouluttamiseen asianomaisilla erikoisosaamista vaativilla aloilla. Tiettyjen alojen ammattilaisilta saatetaan vaatia rekisteröitymistä asianomaiseen ammatilliseen tai valtiolliseen toimielimeen.</p>	

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
GUY	4) Ei sitoumuksia, lukuun ottamatta avainhenkilöstöä (liikematkalaiset, johtajat ja asiantuntijat) ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita, joita ei ole paikallisesti tarjolla.	4) Ei mitään niiden henkilöluokkien osalta, jotka on ilmoitettu markkinoille pääsyä koskevassa sarakkeessa. Ei sitoumuksia muiden henkilöluokkien osalta.
JAM	3) i) Jamaikan ulkopuolella yhtiötettyjen sivuliikkeiden tai yritysten on rekisteröitävä yhtiöjärjestyksensä yritysrekisteriin, ennen kuin ne voivat harjoittaa liiketoimintaa. Yhtiölaissa määritellään niiden oikeudelliset ja hallinnolliset velvollisuudet. ii) Rakennuspalvelut — Taloudellista tarveharkintaa toteutetaan, jotta vältetään tilapäiseltä työvoiman ylitarjonnalta. Jamaika edellyttää, että "build, own, operate and transfer"-tyyppisissä hankkeissa toteutetaan näyttö paikallisesta investoimisesta ja pyritään varmistamaan mahdollisuuksien mukaan jäsentynyt teknologian siirto, koulutus ja toimintakyvyn kehittäminen.	1), 2), 3), 4) Valtion rahoitusta ja tukia voidaan myöntää ainoastaan jamaikalaisille yrityksille ja yleishyödyllisiksi katsottaville palveluille. Terveys- ja koulutuspalvelujen sekä muiden yleishyödyllisiksi katsottavien palvelujen osalta valtion avustuksia, stipendejä, valtion lainoja ja apurahoja voidaan myöntää ainoastaan Jamaikan kansalaisille tai Jamaikassa asiantuuluvan maahanmuuttolainsäädännön mukaisesti oleskeleville, ja niitä voivat hakea ja/tai käyttää ainoastaan voittoa tavoittelemattomat, julkiset ja julkista rahoitusta saavat laitokset Jamaikassa. 3) Ulkomaalaisia ei estetä omistamasta maata. Aarimäärältään laajojen maalueiden ostot varataan kuitenkin mieluummin erityisiä investointihankkeita varten.
	4) i) Työluvut ja viisumit ovat tavantomaiset maahanpääsyn edellytykset, ja joissakin tapauksissa toimilupa on ennakkoodellytys tiettyjen alojen ammattien harjoittamiselle. Työluopia käsittelevä arviointilautakunnan on katsottava, että palkattavaksi aiotun työvoiman osaamista ei ole saatavissa paikallisesti. Johtotehtävissä toimivat ulkomaalaiset luonnolliset henkilöt eivät tarvitse työ lupaa enintään 30 päivää kestävien vierailujen osalta enintään 180 päivänä vuodessa. Asiantuntijoille ja erikoistuntijoille voidaan myöntää tilapäisiä maahantulolupia vastaavilla säännöillä kuin johtajille. ii) Luonnollisia henkilöitä, joita Jamaikan maahanmuuttoviranomaiset kutsuvat nimellä "Business Prospectors" (liiketoiminnan tunnistelijat), vaaditaan ilmoittamaan kirjeitse ennen Jamaikalle saapumistaan vierailunsa tarkoitus kyseisiä henkilöitä koskevien menettelyjen helpottamiseksi. iii) Ei sitoumuksia, lukuun ottamatta avainhenkilöstöä (liikematkalaiset, johtajat ja asiantuntijat) ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita, joita ei ole paikallisesti tarjolla.	4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta markkinoille pääsyä koskevassa sarakkeessa mainittuja luonnollisten henkilöiden luokkia koskevia toimenpiteitä.

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
KNA	3) Kaupallisen läsnäolon edellytyksenä on, että ulkomaiset palveluntarjoajat yhtiöittävät yrityksensä paikallisesti tai sijoittautuvat paikan päälle Saint Christopher ja Nevisin kauppalaisa säädettyjen vaatimusten mukaisesti. Ulkomaalaisten maanomistusta koskevassa laissa vaaditaan ulkomaisia yrityksiä ja yksityishenkilöitä, jotka haluavat omistaa maata Saint Christopher ja Nevisissä, hankkimaan ensiksi sitä varten luvan, jossa määritellään hankintaehdot. Saint Christopher ja Nevis varaa tietyn määrän pienyritysten liiketoimintamahdollisuuksia kansalaisille. Tähän politiikkaan kuuluu hotellien ja lomaviettopaikkojen rakentamista koskeva huoneiden määrää koskeva rajoitus.	
	4) Ei sitoumuksia, lukuun ottamatta avainhenkilöstöä (liikematkalaiset, johtajat ja asiantuntijat) ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita, joita ei ole paikallisesti tarjolla. Kaikkien ulkomaalaisten luonnollisten henkilöiden maahanpääsyyn sovelletaan työlupasäännöksiä.	
LCA	3) Kaupallisen läsnäolon edellytyksenä on, että ulkomainen palveluntarjoaja yhtiöittää yrityksensä paikallisesti tai sijoittautuu paikan päälle Saint Lucian lakien mukaisesti, ja että siihen tarvittaessa sovelletaan omaisuuden hankintaa, leasingia ja vuokraamista koskevia säädöksiä sekä toimintaehtoja, joista mahdollisesti säädetään voimassa olevissa laeissa ja asetuksissa. Näitä ovat muun muassa seuraavat: Ulkomaalaisten maanomistusta koskevassa laissa vaaditaan ulkomaisia yrityksiä ja yksityishenkilöitä, jotka haluavat omistaa maata Saint Lucialla, hankkimaan ensiksi sitä varten luvan, jossa määritellään hankintaehdot. Saint Lucia varaa tietyn määrän pienyritysten liiketoimintamahdollisuuksia kansalaisille.	
	4) Ei sitoumuksia, lukuun ottamatta avainhenkilöstöä (liikematkalaiset, johtajat ja asiantuntijat) ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita, joita ei ole paikallisesti tarjolla. Kaikkien ulkomaalaisten luonnollisten henkilöiden pääsyä ja oleskelua Saint Lucialla säätelee Saint Lucian maahanmuuttolainsäädäntö. Ulkomaalaisiin luonnollisiin henkilöihin, jotka aikovat harjoittaa palkkioita tai hyötyä tuottavaa ammattitoimintaa tai toimia palkkatyössä Saint Lucialla, sovelletaan työlupasäännöksiä. Järjestelmä pannaan yleensä täytäntöön työmarkkinatestin perusteella.	

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
VCT	<p>3) Ulkomaisten palveluntarjoajien on oltava yhtiöitettyjä tai rekisteröityjä Saint Vincent ja Grenadiineilla, ja ulkomaisten sijoittajien on saatava ulkomaalaisten maanomistustilaa voidakseen omistaa tai luovuttaa maata, kiinnityksiä, osakkeita tai debenttuureja Saint Vincent ja Grenadiineilla. Kaikista maan ulkopuolella asuville palveluntarjoajille suoritetuista maksuista peritään lähdevero.</p>	
	<p>4) Ei sitoumuksia, lukuun ottamatta avainhenkilöstöä (liikematkalaiset, johtajat ja asiantuntijat) ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita, joita ei ole paikallisesti tarjolla. Kaikkien ulkomaalaisten luonnollisten henkilöiden maahanpääsyyn sovelletaan työlupapäätöksiä. Tiettyjen alojen ammattilaisilta saatetaan vaatia rekisteröitymistä asianomaiseen ammatilliseen tai valtiolliseen toimielimeen.</p>	
SUR	<p>4) Ei sitoumuksia, lukuun ottamatta avainhenkilöstöä (liikematkalaiset, johtajat ja asiantuntijat) ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita, joita ei ole paikallisesti tarjolla.</p>	<p>4) Ei mitään niiden toimenpiteiden osalta, jotka koskevat markkinoille pääsyä koskevassa sarakkeessa ilmoitettuja henkilöluokkia. Ei sitoumuksia muiden henkilöluokkien osalta.</p>
TTO	<p>3) Maanostoon vaaditaan lupa, jos alueen pinta-ala on suurempi kuin viisi aaria (kauppa- tai yritystoimintaa varten) tai yksi aari (asuinikäyttöön). Paikallisen julkisen sektorin yrityksen osakkeiden hankkimiseen tarvitaan lupa, jos kyseisten osakkeiden hallinta johtaa suoraan tai välillisesti siihen, että ulkomaisilla sijoittajilla on vähintään 30 prosentin omistusosuus yrityksen kumulatiivisten osakkeiden kokonaismäärästä. Ulkomaisen sijoittajan, joka aikoo investoida Trinidad ja Tobagossa, on rekisteröidyttävä yritysrekisteriin.</p>	<p>3) Ei mitään 4) Ei mitään</p>
	<p>4) Ulkomaalaisten luonnollisten henkilöiden maahanpääsyyn ja oleskeluun sovelletaan Trinidad ja Tobagon maahanmuuttolakeja. Ulkomaalaisten luonnollisten henkilöiden palkkaaminen yli 30 päiväksi edellyttää työlupaa, joita myönnetään tapauskohtaisesti. Ei sitoumuksia, lukuun ottamatta avainhenkilöstöä (liikematkalaiset, johtajat ja asiantuntijat) ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita, joita ei ole paikallisesti tarjolla.</p>	

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
<b>B. ALAKOHTAISET SITOUKSET</b>		
1. <i>LIIKE-ELÄMÄN PALVELUT</i>		
A. AMMATILLISET PALVELUT		
a) Lakiasiainpalvelut (CPC 861) DMA, GUY, JAM	DMA, GUY, JAM: 1), 2) Ei mitään	GUY, JAM: 1), 2) Ei mitään
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DMA: 3) Ei sitoumuksia
	GUY: 3) Ei mitään	GUY, JAM: 3) Ei mitään
	JAM: 3) Ei mitään. Vaaditaan paikallinen tutkintotodistus. Muiden lainkäyt- töalueiden asianajajat eivät voi harjoittaa ammattiaan Jamaikalla ilman Jamaikan lakiasiain yleisneuvoston (Jamaica General Legal Council) hyväk- syntää.	DMA, GUY: 4) CARICOMiin kuulumat- tomien Kansainyhteisön maiden kansa- laisilta edellytetään, että oikeustieteen opetusneuvosto (Council of Legal Educa- tion) arvioi heidän pätevyytensä ja että he suorittavat kuuden (6) kuukauden har- joittelujakson oikeustieteen oppilaitok- sessa. Muilta kuin Kansainyhteisön maiden kansalaisilta edellytetään, että Council of Legal Education arvioi heidän pätevyytensä ja määrittää, minkä verran lisäkoulutusta heiltä vaaditaan.
	DMA, GUY, JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horison- taalisia sitoumuksia.	JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Oikeudellisten asiakirjojen laa- dinta- ja vahvistuspalvelut (CPC 86130) BRB, BEL, GRD, TTO	BRB, BEL, GRD: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei sitoumuksia	BRB, BEL, GRD: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	GRD: 3) Ei sitoumuksia	
	TTO: 1), 2), 3) Ei mitään	TTO: 1), 2), 3) Ei mitään
	BRB, BEL: 3) Ainoastaan luonnollinen henkilö voi harjoittaa lakimiehen ammattia.	
	BRB, BEL, GRD, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horison- taalisia sitoumuksia.	BEL, GRD, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisonta- taalisia sitoumuksia. BRB: 4) Ei mitään
Lakiasiainpalvelut – Kansainvälistä lakia koskeva konsultointi (CPC 86119) ATG, BEL, DOM, GRD, LCA, TTO	ATG, DOM, GRD, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään	ATG, GRD, TTO: 1), 2), 3), 4) Ei mitään
	BEL, LCA: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia	BEL, LCA: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	ATG: 4) Ei sitoumuksia lukuun otta- matta mainittuja horisontaalisia sitou- muksia.	DOM: 1), 2), 3) Ei mitään
	BEL, DOM, GRD, LCA: 4) Ei sitou- muksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudel- lista tarveharkintaa sovelletaan sopi- musperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	BEL, DOM, LCA: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisonta- taalisia sitoumuksia.
	TTO: 4) Ei mitään	
Lakiasiainpalvelut — palveluntar- joajan kotimaan lakia koskeva konsultointi (CPC 86119*) ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, JAM, KNA, LCA, VCT, TTO	ATG, BRB, DOM, JAM, LCA, TTO: 1), 2) Ei mitään	ATG, BRB, DOM, JAM, LCA, TTO: 1), 2) Ei mitään
	BEL, GRD, KNA, VCT: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään	BEL, GRD, KNA, VCT: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	ATG, DOM, TTO: 3) Ei mitään	ATG, BRB, DOM, JAM, TTO: 3) Ei mitään
	BRB, BEL, GRD, VCT: 3) Ei sitoumuksia	BEL, GRD, VCT: 3) Ei sitoumuksia
	JAM: 3) Ei mitään. Vaaditaan paikallinen tutkintotodistus; muiden lainkäyttöalueiden asianajajat eivät voi harjoittaa ammattiaan Jamaikalla ilman Jamaikan lakiasiain yleisneuvoston ( <i>Jamaica General Legal Council</i> ) hyväksyntää.	
	KNA, LCA: 3) Ei mitään. Vaaditaan paikallinen tutkintotodistus. Muiden lainkäyttöalueiden asianajajat eivät voi harjoittaa ammattiaan ilman paikallisen asianajajaliiton hyväksyntää.	KNA, LCA: 3) Ei mitään. Vaaditaan paikallinen tutkintotodistus. Muiden lainkäyttöalueiden asianajajat eivät voi harjoittaa ammattiaan ilman paikallisen asianajajaliiton hyväksyntää.
	ATG, BRB, GRD, JAM, KNA, LCA, VCT: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	ATG, BRB, GRD, JAM, KNA, LCA, VCT, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	BEL, DOM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BEL, DOM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.	
Lainopilliset neuvonta- ja tiedotuspalvelut (CPC 86190). ATG, DOM, TTO	ATG, DOM: 1), 2), 3) Ei mitään	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	TTO: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Ei mitään 1.1.2010 alkaen.	TTO: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Ei mitään 1.1.2010 alkaen.
	ATG, DOM, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DOM, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. ATG: 4) Ei mitään
b) Laskentatoimi-, tilintarkastus- ja kirjanpito- ja tiedotuspalvelut (CPC 862) ATG, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, BRB (CPC 8621), BEL, TTO (CPC 86211-86213 ja 86220), SUR (pl. 86219)	ATG, BEL, DMA, DOM, GUY, JAM, KNA, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään	ATG, BEL, DMA, DOM, GUY, JAM, KNA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään
	BRB, GRD, LCA, VCT: 1), 2) Ei sitoumuksia	BRB, GRD, LCA: 1), 2) Ei sitoumuksia
	ATG: 3) Ei mitään. Kaupallista läsnäoloa varten vaaditaan Antigua ja Barbudan hyväksytyjen kirjanpitäjien liiton myöntämä ammatinharjoittamistodistus.	ATG: 3) Ei mitään. Kaupallista läsnäoloa varten vaaditaan Antigua ja Barbudan hyväksytyjen kirjanpitäjien liiton myöntämä ammatinharjoittamistodistus.
	BEL: 3) Yhteisyritystä sekä tiedon ja teknologian siirtoa koskevaa vaatimusta aletaan soveltaa vaiheittain 5 vuoden kuluessa sopimuksen voimaantulosta.	
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DMA: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	BRB, DOM, GRD, GUY, JAM, SUR, TTO, VCT: 3) Ei mitään	BAR, DOM, GRD, GUY, JAM, VCT, SUR, TTO: 3) Ei mitään

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	KNA, LCA: 3) Ei sitoumuksia	BEL, KNA, LCA: 3) Ei sitoumuksia
	ATG, BRB, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. ATG: 4) Ei mitään
	BEL: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	
	DOM: 4) Ulkomaiset laskentatoimen ammattilaiset, tilintarkastajat ja kirjanpitäjät, sekä yksityishenkilöt että yritykset, voivat harjoittaa ammatiaan ainoastaan yhteydessä dominikaanilaiseen ammatinharjoittajaan.	
c) Verotus (CPC 863) ATG DMA, DOM, GRD, JAM, KNA, VCT, BRB BEL (pl. CPC 86309) SUR (pl. CPC 86309) TTO (pl. CPC 86309)	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, JAM, KNA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään
	GRD: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään	GRD: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään
	ATG, BRB, DOM, JAM, SUR: 3) Ei mitään	ATG, BRB, DOM, JAM, KNA, SUR, TTO: 3) Ei mitään
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2022 alkaen.	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2022 alkaen.
	KNA, TTO: 3) Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan. Pääasiallinen peruste: toimijoiden määrä markkinoilla.	
	BEL, GRD: 3) Ei sitoumuksia	BEL, GRD, VCT: 3) Ei sitoumuksia
	VCT: 3) Vaatimuksena yhteisyritys.	VCT: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, VCT, JAM, KNA, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, VCT, JAM, KNA, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	DOM: 4) Ulkomaiset palveluntarjoajat voivat harjoittaa ammatiaan ainoastaan yhteydessä dominikaanilaiseen laskentatoimen ammattilaiseen.	
d) Arkkitehtipalvelut (CPC 8671) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR (pl. CPC 86719), TTO (pl. CPC 86719)	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GUY, JAM, KNA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään
	GRD, LCA: 1), 2) Ei sitoumuksia	GRD: 1), 2), 3) Ei sitoumuksia
	ATG, DOM, GUY: 3) Ei mitään	BEL: 3) Ei sitoumuksia
	SUR: 3) Ei mitään 1.1.2013 alkaen.	DMA: 3) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	BRB: 3) Ei sitoumuksia	BRB, DOM, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 3) Ei mitään

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	BEL: 3) Vaatimuksena yhteisyritys sekä tiedon ja teknologian siirto.	ATG: 3) Arkkitehtien on saatava oleskelulupa Antigua ja Barbudassa ja arkkitehtiliiton lupa ammatinharjoittamiseen.
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	
	JAM: 3) Etusija yhteisyrityksillä.	
	GRD, KNA, LCA, VCT, TTO: 3) Vaatimuksena yhteisyritys.	
	ATG: 4) Arkkitehtien on oleskeltava Antigua ja Barbudassa voidakseen tulla rekisteröidyiksi; muilta osin ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG: 4) Arkkitehtien on oleskeltava Antigua ja Barbudassa voidakseen tulla rekisteröidyiksi; muilta osin ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	DOM: 4) Ennakkolupa vaaditaan. Ulkomaisista yliopistoista valmistuneet, jotka eivät ole CODIA:n jäseniä, voivat harjoittaa ammatiaan Dominikaanissa tasavallassa, jos a) toimeenpanoelin tekee perustelluissa erikoistapauksissa heidän kanssaan palvelussopimuksen erityistehtäviä tai teknistä konsultointia varten ammatin alan niillä osilla, joilla kyseisiä palveluja tarvitaan tai b) yritys tai laitos tekee ammattilaisen kanssa sopimuksen tietyn palvelun tarjoamisesta määritellyn ajan. Arkkitehtipalvelujen ja rakennushankkeisiin liittyvien suunnittelupalvelujen tarjoamiseksi henkilöiden, jotka eivät ole CODIA:n jäseniä, on toimitettava yhteistyössä CODIA:n jäsenen kanssa.	
e) Tekniset palvelut (CPC 8672) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GUY, JAM, LCA GRD, VCT (CPC 86724, 86725) KNA (CPC 86721, 86725, 86726), SUR (pl. CPC 86726, 86727 ja 86729), TTO (pl. CPC 86727 ja 86729)	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään
	ATG: 3) Ei mitään	ATG: 3) Ei mitään. Insinööreillä on oltava käytännön paikallistuntemus ja heidän on oltava insinööriiliiton rekisteröimiä.
	SUR: 3) Ei mitään 1.1.2013 alkaen.	
	BRB, LCA: 3) Ei sitoumuksia	BEL, KNA, LCA, VCT: 3) Ei sitoumuksia
	BEL, KNA: 3) Vaatimuksena yhteisyritys sekä tiedon ja teknologian siirto.	DMA: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	DOM, GRD, GUY: 3) Ei mitään	BRB, DOM, GRD, GUY, JAM, SUR, TTO: 3) Ei mitään
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	
	JAM: 3) Etusija yhteisyrityksillä.	



	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	TTO: 3) Ainoastaan yhteisyritykset.	
	VCT: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2020 alkaen.	ATG: 4) Ei mitään
	ATG, BRB, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainit- tuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	BEL: 4) Ei sitoumuksia lukuun otta- matta mainittuja horisontaalisia sitou- muksia.	
	DOM: 4) Ennakkolupa vaaditaan. Ulkomainen ammatinharjoittaja, jolla on asiaankuuluva pätevyys, voi liittyä CODIA:n jäseneksi edellyttäen, että Dominikaanisen tasavallan kansalaisia ei estetä harjoittamasta ammattia sillä lainkäyttöalueella, jolle ulkomainen ammatinharjoittaja on saanut toimiluv- van. Kemian insinöörien on työsken- neltävä yhteydessä kansallisiin kemian insinööreihin.	
f) Rakennushankkeiden suunnit- telupalvelut (CPC 8673) DMA, DOM, VCT, BRB (pl. CPC 86732), GRD (CPC 86731, 86732, 86739), KNA (CPC 86733), SUR (pl. CPC 86732 ja 86739)	BRB, GRD: 1), 2), 3) Ei mitään	BRB, GRD, VCT, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään
	DMA, KNA, SUR, VCT: 1), 2) Ei mitään	DMA: 1), 2) Ei mitään
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2022 alkaen.	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2022 alkaen.
	DOM: 1) Ei mitään 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	DOM, KNA: 1) Ei mitään 2), 3) Ei sitoumuksia
	SUR: 3) Ei mitään 1.1.2013 alkaen.	
	VCT, KNA: 3) Vaatimuksena yhteis- yritys.	
	BRB, DMA, GRD, KNA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainit- tuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, DMA, DOM, GRD, KNA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	DOM: 4) Ennakkolupa vaaditaan. Ulkomainen ammatinharjoittaja, jolla on asiaankuuluva pätevyys, voi liittyä CODIA:n jäseneksi edellyttäen, että Dominikaanisen tasavallan kansalaisia ei estetä harjoittamasta ammattia sillä lainkäyttöalueella, jolle ulkomainen ammatinharjoittaja on saanut toimiluv- van. Kemian insinöörien on työsken- neltävä yhteydessä kansallisiin kemian insinööreihin.	
g) Kaupunkisuunnittelu- ja mai- semasuunnittelupalvelut (CPC 8674) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, JAM, VCT, TTO, GRD (CPC 86742), SUR (pl. CPC 86741)	BRB, DMA, GRD, JAM, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään	BRB, BEL, DMA, GRD, JAM, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään
	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	DOM: 1) Ei mitään 2), 3) Ei sitoumuksia
	ATG, BEL: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään	
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2022 alkaen.	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2022 alkaen.

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	GRD, JAM: 3) Ei mitään	BRB, GRD, JAM, VCT, SUR, TTO: 3) Ei mitään
	SUR: 3) Ei mitään 1.1.2013 alkaen.	
	ATG, BRB, TTO: 3) Ei sitoumuksia	BRB, BEL: 3) Ei sitoumuksia
	BEL: 3) Ei mitään 1.1.2013 alkaen.	
	VCT: 3) Vaatimuksena yhteisyritys.	
	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, JAM, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, JAM, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	DOM: 4) Ennakkolupa vaaditaan. Ulkomaisista yliopistoista valmistuneet, jotka eivät ole CODIA:n jäseniä, voivat harjoittaa ammattiaan Dominikaanisessa tasavallassa, jos a) toimeenpanoelin tekee perustelluissa erikoistapauksissa heidän kanssaan palvelussopimuksen erityistehtäviä tai teknistä konsultointia varten ammattialan niillä osilla, joilla kyseisiä palveluja tarvitaan tai b) yritys tai laitos tekee ammattilaisen kanssa sopimuksen tietyn palvelun tarjoamisesta määritellyn ajan. Arkkitehtipalvelujen ja rakennushankkeisiin liittyvien suunnittelupalvelujen tarjoamiseksi henkilöiden, jotka eivät ole CODIA:n jäseniä, on toimitava yhteistyössä CODIA:n jäsenen kanssa.	
Geologiset, geofysikaaliset ja muut tieteelliset etsintäpalvelut (CPC 86751)	LCA: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	LCA: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
LCA		
h) Lääkäri- ja hammaslääkäripalvelut (CPC 9312) ATG, DMA, DOM, GRD, GUY, KNA, LCA, SUR, TTO, BRB (CPC 93122), BEL, VCT (CPC 93121 ja 93122), JAM (pl. CPC 93123)	ATG, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään	ATG, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään
	GRD, BRB: 1), 2) Ei sitoumuksia	BRB: 1), 2) Ei sitoumuksia
	VCT: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään	VCT: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään
	ATG, BEL, DOM, GRD, GUY, JAM, LCA, SUR, TTO: 3) Ei mitään	ATG: 3) Ei mitään. Ammatinharjoittamiseen Antigua ja Barbudassa vaaditaan lääketieteellisen lautakunnan tekemä rekisteröinti ja lääketieteellisen neuvoston myöntämä toimilupa.
	BRB: 3) Ainoastaan luonnollinen henkilö voi harjoittaa lääkärin ammattia.	BRB: 3) Ei sitoumuksia
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	BEL, DOM, GRD, GUY, JAM, LCA, KNA, SUR: 3) Ei mitään

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	VCT: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2020 alkaen.	DMA, VCT: 3) Ei sitoumuksia
	KNA: 3) Ei sitoumuksia	ATG, BRB: 4) Ei mitään
	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	DOM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	
	TTO (pl. CPC 93121 ja 93122): 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. (CPC 93123): 4) Ei mitään	
Neurokirurgia ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO	ATG, BEL, JAM, LCA, SUR, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään	ATG, BEL, JAM, LCA, SUR, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään
	DOM, GRD: 1) Ei sitoumuksia 2), 3) Ei mitään	DOM, GRD: 1) Ei sitoumuksia 2), 3) Ei mitään
	BRB: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ainoastaan luonnollinen henkilö voi harjoittaa lääkärin ammattia.	BRB: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	KNA: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia	KNA, VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	
	ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Epidemiologian alan palvelut (CPC931") ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO	ATG, BEL, LCA, SUR, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään	ATG, BEL, LCA, SUR, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään
	DOM, GRD, KNA: 1) Ei sitoumuksia 2), 3) Ei mitään	DOM, GRD, KNA, VCT: 1) Ei sitoumuksia 2), 3) Ei mitään
	BRB: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ainoastaan luonnollinen henkilö voi harjoittaa lääkärin ammattia.	BRB: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	
	ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Tietokonetomografiapalvelut (CATSCAN) (CPC931") ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO	ATG, BEL, JAM, LCA, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään	ATG, BEL, JAM, KNA, LCA, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään
	DOM, GRD: 1) Ei sitoumuksia 2), 3) Ei mitään	DOM, GRD: 1) Ei sitoumuksia 2), 3) Ei mitään

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	BRB: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ainoastaan luonnollinen henkilö voi harjoittaa lääkärin ammattia.	BRB: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	KNA, TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia	KNA, VCT, TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	
	ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
i) Eläinlääkintäpalvelut (CPC 932) ATG, DMA, DOM, GRD, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO	DOM, GRD, KNA, LCA, VCT: 1) Ei sitoumuksia	DMA, DOM, GRD, KNA, LCA, VCT: 1) Ei sitoumuksia
	ATG, DMA, SUR, TTO: 1) Ei mitään	ATG, SUR, TTO: 1) Ei mitään
	ATG, DMA, DOM, GRD, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 2) Ei mitään	ATG, DOM, GRD, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 2) Ei mitään
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DMA: 2) Ei sitoumuksia
	GRD, KNA, LCA: 3) Ei sitoumuksia	DMA, VCT: 3) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	VCT: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2020 alkaen.	ATG, DOM, GRD, KNA, LCA, SUR, TTO: 3) Ei mitään
	ATG, DOM, SUR, TTO: 3) Ei mitään	
	ATG, DMA, DOM, GRD, KNA, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, DMA, DOM, GRD, KNA, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	TTO: 4) Ei mitään	TTO: 4) Ei mitään
j) Kätilö-, sairaanhoitaja- ja fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoitohenkilöstön palvelut (CPC 93191) ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, JAM, KNA, VCT, SUR, TTO	BRB, DMA, DOM, GRD, JAM, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään	BRB, DMA, DOM, GRD, JAM, SUR, VCT, TTO: 1), 2) Ei mitään
	ATG, KNA: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään	ATG, KNA: 1) Ei sitoumuksia 2), 3) Ei mitään
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DMA: 3) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	ATG, BRB, GRD, JAM, KNA, TTO: 3) Ei sitoumuksia	BRB, DOM, GRD, JAM, VCT, SUR, TTO: 3) Ei mitään
	DOM, JAM: 3) Ei mitään	
	VCT: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2020 alkaen.	
	SUR (Kätilö- ja sairaanhoitajapalvelut): 3) Ei mitään	

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	SUR (Fysioterapeuttipalvelut sekä avustavan hoitohenkilöstön palvelut): 3) Ei mitään 1.1.2015 alkaen.	
	ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, JAM, KNA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, JAM, KNA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
k) Muut		
Patenttiasiamiehet (CPC 8921)	TTO: 1), 2), 3), 4) Ei mitään	TTO: 1), 2), 3), 4) Ei mitään
TTO		
<b>B. TIETOKONEPALVELUT JA NIIHIN LIITTYVÄT PALVELUT</b>		
a) Tietokonelaitteistojen asennukseen liittyvät konsultointipalvelut (CPC841) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO	ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, GUY, JAM, VCT, SUR: 1), 2) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, GUY, JAM, LCA, VCT, SUR: 1), 2) Ei mitään
	DMA, KNA, LCA, TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia	DMA, KNA, TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia
	ATG, BRB, DOM, GUY, JAM, TTO: 3) Ei mitään	
	BEL: 3) Vaaditaan vähintään 50 prosentin paikallista osakkuutta sekä tiedon ja teknologian siirtoa.	BEL: 3) Ei sitoumuksia
	GRD, LCA: 3) Taloudellista tarveharkintaa saatetaan soveltaa. Pääasiallinen peruste: osa-alan työllisyystilanne ja yritysten sijainti.	ATG, BRB, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 3) Ei mitään
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DMA: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	VCT: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	
	KNA: 3) Ei mitään 1.1.2014 alkaen.	
	SUR: 3) Ei mitään 1.1.2016 alkaen.	
	TTO: 3) Ei mitään. Taloudellista tarveharkintaa saatetaan soveltaa.	
	ATG, DOM, GRD, GUY, KNA, LCA, SUR, TTO, VCT: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	BEL: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammattinharjoittajiin.	
	DMA: 4) Johtotehtävissä olevien muiden kuin kansalaisten lukumäärää koskevia rajoituksia.	
	BRB, JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.	BRB, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
b) Ohjelmistojen asennuspalvelut (CPC842) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, VCT, SUR, LCA (pl. CPC 8421 ja 8422), TTO (CPC 8421)	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään
	BEL: 3) Vaaditaan vähintään 50 pro- sentin paikallista osakkuutta sekä tie- don ja teknologian siirtoa.	
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DMA: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	GRD, KNA, VCT: 3) Työntekijöistä tietyt prosenttiosuuden on oltava pai- kallisväestöä.	ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 3) Ei mitään
	ATG, BRB, DOM, GUY, JAM, LCA, TTO: 3) Ei mitään	
	SUR: 3) Ei mitään 1.1.2016 alkaen.	
	ATG, DMA, DOM, GRD, KNA, VCT: 4) Johtotehtävissä olevien muiden kuin kansalaisten lukumäärää koskeva rajoi- tus. Taloudellista tarveharkintaa sovel- letaan.	ATG, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaa- lisiä sitoumuksia.
	GUY, JAM, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horison- taalisia sitoumuksia.	
	BRB, LCA, TTO: 4) Ei mitään	BRB, LCA, TTO: 4) Ei mitään
c) Tietojenkäsittelypalvelut (CPC842) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT SUR (pl. CPC 8439) TTO (CPC 84310") (Tietopal- velut, esim. suunnittelu ja tek- niset palvelut, digitointi- ja vektorointi, tietojen tallennus, telemarkkinointi)	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään
	BEL: 3) Vaaditaan vähintään 50 pro- sentin paikallista osakkuutta sekä tie- don ja teknologian siirtoa.	
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DMA: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	GRD, KNA, LCA, VCT: 3) Työntekijöistä tietyt prosenttiosuuden on oltava pai- kallisväestöä.	ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 3) Ei mitään
	ATG, BRB, DOM, GUY, JAM, TTO: 3) Ei mitään	
	SUR: 3) Ei mitään 1.1.2016 alkaen.	
	ATG, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horison- taalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
BRB: 4) Ei sitoumuksia lukuun otta- matta mainittuja horisontaalisia sitou- muksia. Sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin sovelletaan taloudel- lista tarveharkintaa.		

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	BEL: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	
	TTO: 4) Ei mitään	TTO: 4) Ei mitään
d) Tietokantapalvelut (CPC844) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään
	ATG, BRB, DOM, GUY, JAM, LCA, TTO: 3) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 3) Ei mitään
	BEL: 3) Vaaditaan vähintään 50 prosentin paikallista osakkuutta sekä tiedon ja teknologian siirtoa.	
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DMA: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	GRD, KNA, VCT: 3) Työntekijöistä tietyin prosentiosuuden on oltava paikallisväestöä.	
	SUR: 3) Ei mitään 1.1.2016 alkaen.	
	DMA, GRD, KNA, LCA, VCT: 4) Johtotehtävissä olevien muiden kuin kansalaisten lukumäärää koskeva rajoitus. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan.	ATG, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	ATG, DOM, GUY, JAM, SUR: Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	
	BRB: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.	BRB: 4) Ei sitoumuksia
	BEL: 4) Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	
e) Muut (CPC 845, 849) DOM BRB (CPC 845 ja 849 — Tiedonvalmistelupalvelut ja muualle luokittelemattomat muut tietokonepalvelut) GUY (CPC 845) TTO (CPC 849)	BRB, DOM, GUY, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään	BRB, DOM, GUY, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään
	BRB: 4) Ei sitoumuksia koodien CPC 845 ja 849 osalta lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin koodin 849 osalta.	
	DOM, GUY: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, DOM, GUY, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
C. TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISPALVELUT		
a) Luonnontieteiden tutkimus ja kehittäminen (CPC 851) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, LCA, VCT, TTO KNA (pl. muuntogeenisten kasvien viljely sekä radioaktiivisten aineiden ja laitteiden käyttö) SUR (pl. CPC 85105 ja 85109)	ATG, BRB, DMA, DOM, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO, VCT: 1), 2) Ei mitään
	BEL, GRD: 1), 2) Julkista rahoitusta saavat tutkimus- ja kehittämisspalvelut saatetaan rajata maan kansalaisille ja/tai asukkaille.	
	DMA, SUR: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	ATG, BEL, DOM, GUY, GRD, JAM, KNA, LCA, SUR, TTO: 3) Ei mitään
	ATG, BRB, DOM, GUY, JAM, KNA, TTO: 3) Ei mitään	BRB, DMA: 3) Ei sitoumuksia
	BEL, GRD, LCA, VCT: 3) Julkista rahoitusta saavat tutkimus- ja kehittämisspalvelut saatetaan rajata maan kansalaisille ja/tai asukkaille.	
	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	DOM, JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.	TTO: 4) Ei mitään
b) Yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden tutkimus ja kehittäminen (CPC 852) ATG, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, VCT, TTO BRB, LCA (pl. kulttuuripalvelut, kulttuuriperintö ja koulutuspalvelut) SUR (pl. CPC 85209)	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, , GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään
	ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT: 3) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DOM, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, TTO: 3) Ei mitään
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DMA: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	SUR: 3) Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	SUR: 3) Ei sitoumuksia
	TTO: 3) Ei mitään	GRD: 3) Tuet saatetaan rajata maan kansalaisille ja/tai asukkaille.
	ATG, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, KNA, LCA, VCT, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	TTO: 4) Ei mitään
	JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
BRB, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.		



	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
c) Tieteiden väliset tutkimus- ja kehittämisspalvelut (CPC 853) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO	ATG, BRB, DOM, GUY, JAM, TTO: 1), 2) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään
	BEL, DMA, GRD, LCA, KNA, VCT, SUR: 1), 2) Julkista rahoitusta saavat tutkimus- ja kehittämisspalvelut saatetaan rajata maan kansalaisille ja/tai asukkailla.	
	ATG BRB, DOM, GUY, JAM, TTO: 3) Ei mitään	ATG BRB, BEL, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 3) Ei mitään
	SUR: 3) Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DMA: 3) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	BEL, GRD, KNA, LCA, VCT: 3), Julkista rahoitusta saavat tutkimus- ja kehittämisspalvelut saatetaan rajata maan kansalaisille ja/tai asukkailla.	
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.		
<b>D. KIINTEISTÖPALVELUT</b>		
a) Omaan tai kolmannen osapuolen lukuun suoritettavat kiinteistöpalvelut (CPC 821) DOM, JAM, SUR, TTO (CPC 82101 ja 82102)	DOM, JAM, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään	DOM, JAM, SUR, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään
	JAM: 3) Etusija yhteisyrityksillä.	
	DOM, SUR: 3) Ei mitään	
	TTO: 3) Vaatimuksena yhteisyritys.	
	DOM, JAM, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DOM, JAM, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
b) Palkkio- tai sopimusperusteiset kiinteistöpalvelut (CPC 822) DOM, JAM, LCA, SUR, TTO (CPC 82201 ja 82202)	DOM, JAM, LCA, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään	DOM, JAM, LCA, SUR, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään
	DOM, SUR: 3) Ei mitään	
	JAM, LCA: 3) Etusija yhteisyrityksillä.	
	TTO: 3) Vaatimuksena yhteisyritys.	
	DOM, JAM, LCA, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta esitettyjä horisontaalisia sitoumuksia.	DOM, JAM, LCA, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
E. LEASING- TAI VUOKRAUSPALVELUT ILMAN KÄYTTÄJÄÄ/KULJETTAJAA		
a) Aluksiin liittyvät (CPC 83103) ATG, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, SUR	ATG, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, SUR: 1), 2) Ei mitään	ATG, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, SUR: 1), 2) Ei mitään
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DMA: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	BEL, SUR: 3) Ei sitoumuksia	ATG, BEL, KNA, SUR: 3) Ei sitoumuksia
	GRD, KNA, LCA: 3) Ei mitään. Yrityk- set, joiden alkusijoitus on alle 1 000 000 USD, voidaan varata kan- salaisille.	DOM, GRD, GUY, JAM, LCA: 3) Ei mitään
	ATG, DOM, GUY, JAM: 3) Ei mitään	
	ATG, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, KNA, LCA, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horison- taalisia sitoumuksia.	BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun otta- matta mainittuja horisontaalisia sitou- muksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palve- luntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	ATG: 4) Ei mitään
b) Ilmaliikennevälineisiin liittyvät (CPC 83104) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, KNA, LCA, VCT, SUR	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, KNA, LCA, VCT, SUR: 1), 2) Ei mitään	ATG, BRB, DOM, GRD, GUY, KNA, LCA, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	BEL, DMA, VCT: 1), 2) Ei mitään
	ATG, BRB, DOM, GUY, SUR: 3) Ei mitään	VCT: 3) Ei sitoumuksia
	BEL: 3) Ei sitoumuksia	BEL: 3) Ei sitoumuksia
		DMA: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	GRD, KNA, LCA, VCT: 3) Ei mitään. Yritykset, joiden alkusijoitus on alle 1 000 000 USD, voidaan varata kan- salaisille.	ATG: 4) Ei mitään
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, KNA, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainit- tuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, KNA, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
c) Muihin kulkuneuvoihin liitty- vät (CPC 83101, 83102, 83105) ATG, DMA, DOM, GRD, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR BRB (CPC 83102) BEL, TTO (CPC 83101 and 83102)	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään
	ATG, BRB, DOM, JAM, SUR, TTO: 3) Ei mitään	BEL, GRD, KNA, LCA, VCT: 3) Ei sitoumuksia
	BEL, GRD: 3) Ei sitoumuksia	DMA: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	ATG, BRB, DOM, JAM, SUR, TTO: 3) Ei mitään
	KNA, LCA, VCT: 3) Ei mitään. Yritykset, joiden alkusijoitus on alle 1 000 000 USD, voidaan varata kansalaisille.	ATG: 4) Ei mitään
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	
d) Muihin koneisiin ja laitteisiin liittyvät (CPC 83106–83109)	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään
	ATG, BRB, JAM, SUR, TTO: 3) Ei mitään	ATG, BRB, GRD, JAM, KNA, SUR, TTO: 3) Ei mitään
ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR (pl. CPC 83109) TTO (pl. CPC 83106 ja 83107)	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DMA: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	BEL: 3) Ei sitoumuksia	BEL, VCT: 3) Ei sitoumuksia
	DOM: 1), 2), 3) Ei mitään	DOM: 1), 2), 3) Ei mitään
	GRD, KNA, VCT: 3) Ei mitään. Yritykset, joiden alkusijoitus on alle 1 000 000 USD, voidaan varata kansalaisille.	
	LCA: 3) Ei mitään. Yritykset, joiden alkusijoitus on alle 1 000 000 USD, voidaan varata kansalaisille.	LCA: 3) Ei mitään Yritykset, joiden alkusijoitus on alle 1 000 000 USD, voidaan varata kansalaisille.
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	ATG: 4) Ei mitään
F. MUUT LIIKE-ELÄMÄN PALVELUT		
a) Mainospalvelut (CPC 871) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, JAM, KNA, LCA, VCT, TTO GRD (CPC 87120, 87190) SUR (CPC 87120)	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään
	BEL: 3) Yhteisyritys, josta paikallinen omistusosuus vähintään 50 prosenttia.	
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DMA: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	GRD, KNA, VCT: 3) Yhteisyritys, josta paikallinen omistusosuus vähintään 40 prosenttia.	GRD, JAM, KNA, VCT, SUR, TTO: 3) Ei mitään
	ATG, BRB, JAM, SUR: 3) Ei mitään	
	DOM: 3) 75 prosenttia kaikista artisteista, lukijoista, laulajista ja muista elokuvissa käytettävän mainossävelmän, videon, nauhoituksen, käsikirjoituksen, ilmoituksen (cintas cinematográficas) tai radiossa ja televisiossa esitettävän mainoksen tuotantoon osallistujista on oltava Dominikaanisen tasavallan kansalaisia. Jos Dominikaanisessa tasavallassa myytäväksi tarkoitettuja dominikaanilaisia tavaroita ja palveluja koskeva mainos on tuotettava ulkomailla, 25 prosenttia tuotannosta vastaavista artisteista ja tuotantohenkilöstöstä on oltava Dominikaanisen tasavallan kansalaisia.	
	LCA, TTO: 3) Ei sitoumuksia	ATG, BRB, BEL, DOM, LCA: 3) Ei sitoumuksia
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
b) Markkina- ja mielipidetutkimuspalvelut (CPC 864) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR: 1), 2) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR: 1), 2) Ei mitään
	TTO: 1), 3) Ei mitään 2) Ei sitoumuksia	TTO: 1), 3) Ei mitään 2) Ei sitoumuksia
	ATG, BRB, DOM, GRD, GUY, KNA, LCA, SUR: 3) Ei mitään	ATG, BRB, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, SUR: 3) Ei mitään
	BEL: 3) Vaaditaan yhteisyritys tai paikallinen yhteistyökumppani sekä 50 prosentin paikallinen omistusosuus.	BEL, VCT: 3) Ei sitoumuksia
	VCT, JAM: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DMA: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BEL, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	BEL: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palvelutarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	
	LCA: 4) Ei mitään	ATG, LCA: 4) Ei mitään

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
c) Liikkeenjohdon konsultointi- palvelut (CPC 865) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, GRD (pl. CPC 86506) SUR (pl. CPC 86509) TTO (CPC 86503)	DMA, GRD, KNA, VCT: 1) Ei sitou- muksia	DMA, GRD, KNA, LCA, VCT: 1) Ei sitoumuksia
	ATG, BRB, BEL, DOM, GUY, JAM, LCA, SUR, TTO1) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DOM, GUY, JAM, SUR, TTO: 1) Ei mitään
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 2) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 2) Ei mitään
	ATG, BRB, DOM, GUY, JAM, LCA, SUR, TTO: 3) Ei mitään	BEL, GRD, JAM, KNA, VCT: 3) Ei sitoumuksia
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DMA: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	BEL, GRD, KNA: 3) Ei sitoumuksia	ATG, BRB, DOM, GUY, LCA, SUR, TTO: 3) Ei mitään
	VCT: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2020 alkaen.	
	ATG, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horison- taalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	BRB: 4) Ei sitoumuksia lukuun otta- matta mainittuja horisontaalisia sitou- muksia. Riippumattomiin ammattinharjoittajiin sovelletaan talou- dellista tarveharkintaa.	
	BEL: 4) Ei sitoumuksia lukuun otta- matta mainittuja horisontaalisia sitou- muksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palve- luntarjoajiin ja riippumattomiin ammattinharjoittajiin.	
TTO 4) Ei mitään	TTO: 4) Ei mitään	
d) Liikkeenjohdon konsultointiin liittyvät palvelut (CPC 866) ATG, BRB, DMA, DOM, GUY, JAM, KNA, VCT, TTO, BEL (CPC 86609) GRD (CPC 86601, 86609) SUR (pl. CPC 86602 ja 86609)	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, JAM, KNA, GUY, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään
	KNA, VCT: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään	VCT: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään
	ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, JAM, SUR: 3) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, JAM, SUR: 3) Ei mitään
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2022 alkaen.	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2022 alkaen.
	GUY, KNA, TTO: 3) Ei sitoumuksia	GUY, KNA, VCT, TTO: 3) Ei sitoumuksia
	VCT: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2020 alkaen.	
	ATG, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja hori- sontaalisia sitoumuksia.	BEL, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaa- lisia sitoumuksia.

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	BRB: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Riippumattomiin ammatinharjoittajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.	ATG: 4) Ei mitään
	BEL: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	
e) Tekniset testaus- ja analysointipalvelut (CPC 8676) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR (pl. CPC 86769)	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT: 1) Ei mitään	ATG, BRB, LCA: 1) Ei mitään 2), 3), 4) Ei sitoumuksia
	SUR: 1) Ei sitoumuksia	BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, KNA, VCT: 1), 2) Ei mitään
	BEL, DMA, GRD, JAM, KNA, VCT, SUR: 2) Ei mitään	JAM: 1), 2) Ei sitoumuksia
	ATG, BRB, DOM, GUY, LCA: 2), 3) Ei mitään	SUR: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään
	BEL: 3) Vaatimuksena tiedon ja teknologian siirto.	KNA: 3) Tuet saatetaan rajata maan kansalaisille ja asukkaille.
	GRD: 3) Ei sitoumuksia	BEL, GRD, VCT: 3) Ei sitoumuksia
	DMA, SUR: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DMA: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	JAM, KNA: 3) Ympäristötestaukseen, veden, elintarvikkeiden ja lääkkeiden testaukseen vaaditaan yhteisyritys.	DOM, GUY, JAM, SUR: 3) Ei mitään
	VCT: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	
f) Maatalouteen, metsästyksen ja metsätalouteen liittyvät palvelut (CPC 881) BRB, DMA, DOM GRD, VCT (maatalouskoneiden toimittamiseen, eläinten lisäämiseen, kasvattamiseen ja lopettamiseen liittyvät palvelut, CPC 88110), GUY (metsätalouteen liittyvät palvelut), LCA (pl. CPC 8813 ja 8814)	BRB, LCA: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia	BRB, LCA: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	DMA, VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2022 alkaen.	DMA, VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2022 alkaen.
	DOM, GRD, GUY: 1), 2), 3) Ei mitään	DOM, GRD, GUY: 1), 2), 3) Ei mitään
	BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, LCA, VCT: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, LCA, VCT: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
g) Kalastukseen liittyvät palvelut (CPC 882) BRB, DOM, GUY	DOM: 1), 2) Ei mitään 3) Ennakkolupa vaaditaan. Ainoastaan Dominikaanisen tasavallan kansalaiset saavat harjoittaa pienimuotoista kalastusta 54 meripe-ninkulman säteellä rannikosta. 4) Ei sitoumuksia	DOM: 1), 2) Ei mitään 3), 4) Ei sitoumuksia
	BRB: 1), 2) Ei mitään 3), 4) Ei sitoumuksia	BRB: 1), 2) Ei mitään 3), 4) Ei sitoumuksia
	GUY: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	GUY: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
h) Kaivostoimintaan liittyvät palvelut (CPC 883, 5115) GUY, JAM, KNA DOM (CPC 883)	DOM, GUY, JAM: 1), 2), 3) Ei mitään	DOM, GUY, JAM: 1), 2), 3) Ei mitään
	KNA: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Vaatimuksena yhteisyritys.	KNA: 1), 2), 3) Ei sitoumuksia
	DOM, GUY, JAM, KNA: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DOM, GUY, JAM, KNA: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
i) Teollisuuteen liittyvät palvelut (CPC 884, 885, pl. 88442) ATG, BRB, DOM, GUY, JAM, TTO BEL (CPC 8842, 8846–8848 ja 885) DMA, GRD, VCT (CPC 88411, 88421, 88422, 88423, 88441, 8853, 8855 ja 8857) KNA (CPC 885) LCA, SUR (CPC 8853, 8855 ja 8857)	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään
	ATG, BRB, DOM, GRD, GUY, JAM, TTO, SUR: 3) Ei mitään	ATG, BRB, DOM, GRD, GUY, JAM, SUR, TTO: 3) Ei mitään
	DMA, VCT: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2022 alkaen.	
	BEL, LCA: 3) Vaatimuksena tiedon ja teknologian siirto.	BEL, DMA, LCA, VCT: 3) Ei sitoumuksia
	KNA: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan.	KNA: 1), 2), 3) Ei sitoumuksia
	BEL: 4) Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin. Pääasiallinen peruste: osa-alueen paikallisen osaamisen saatavuus.	
	ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
j) Energian jakeluun liittyvät palvelut (CPC 877) DOM, GUY, JAM GRD (CPC 887") (energian jakeluun, sähkön siirtoon ja tuottamiseen liittyvät palvelut lukuun ottamatta kaasumaisien polttoaineiden sekä höyryn ja lämminveden siirtoon, tuotantoon ja jakeluun liittyviä palveluja)	DOM 1) Ei mitään 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	DOM: 1), 2), 3) Ei sitoumuksia
	GRD, GUY: 1) Ei sitoumuksia* 2) Ei mitään 3) Varattu yksinoikeudelliseen tarjoamiseen vuoteen 2012. Ei mitään 1.1.2012 alkaen.	GRD, GUY: 1) Ei sitoumuksia*; 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	JAM: 1), 2), 3) Ei mitään	JAM: 1), 2), 3) Ei mitään
	DOM, GRD, GUY, JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DOM, GRD, GUY, JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
Energiapalvelujen tutkimus ja kehittäminen (CPC 887 <sup>*)</sup> )	GUY: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	GUY: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
GUY		
Energian markkinointipalvelut ja muut energiapalvelujen kannalta tärkeät palvelut (CPC 887 <sup>*)</sup> )	GUY: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	GUY 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
GUY		
k) Työnvälitys- ja henkilöstön-hankintapalvelut (CPC 872) BRB, DOM, GUY, KNA, SUR BEL (pl. CPC 87206 ja 87209)	BRB, DOM, GUY, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään BEL: 1) Ei mitään 2), 3) Ei sitoumuksia KNA: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan. BRB, BEL, DOM, GUY, KNA, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, DOM, GUY, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään BEL: 1) Ei mitään 2), 3) Ei sitoumuksia KNA: 1), 2), 3) Ei sitoumuksia BRB, BEL, DOM, GUY, KNA, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
l) Etsivä- ja turvallisuuspalvelut (CPC 873) BRB, DOM, GUY LCA (CPC 87301) SUR (CPC 87303)	BRB, DOM, GUY, LCA, SUR 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, DOM, GUY, LCA, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
m) Tieteelliset ja tekniset konsulttipalvelut (CPC 8675) ATG, DMA, DOM, GUY, JAM, LCA, VCT, TTO BRB (CPC 86753) BEL (CPC 86751 ja 86752) GRD (CPC 86751-4) KNA (CPC 86751, 86752 ja 86754) SUR (pl. CPC 86751 ja 86754)	BRB, BEL: 1), 2) Ei mitään BRB: 3) Ei sitoumuksia DMA: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2022 alkaen. DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, SUR, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään ATG, LCA: 1), 2) Ei sitoumuksia BEL: 3) Vaatimuksena tiedon ja teknologian siirto. Julkista rahoitusta saavat palvelut saatetaan rajata maan kansalaisille ja/tai asukkaille. VCT: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2020 alkaen. JAM, LCA: 3) Ei mitään. Ympäristötestaukseen, veden, elintarvikkeiden ja lääkkeiden testaukseen vaaditaan yhteisyritys. ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. BEL: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	BRB, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, SUR, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään ATG, LCA, VCT: 1), 2) Ei sitoumuksia DMA: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2022 alkaen. BEL: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia ATG, VCT: 3) Ei sitoumuksia LCA: 3) Ei mitään. Yhteisyritykset lukuun ottamatta ympäristötestausta, veden, elintarvikkeiden ja lääkkeiden testausta. ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.



	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
n) Laitehuolto- ja korjauspalvelut	ATG, KNA, LCA: 1) Ei sitoumuksia	ATG, KNA, LCA, VCT: 1) Ei sitoumuksia 2), 3) Ei mitään
(pl. merialukset, ilmailiikennevälineet ja muut liikennevälineet) (CPC 633, 8861–8866) ATG, BEL, DMA, DOM, GUY, JAM, LCA, SUR, TTO BRB (pl. CPC 8867) GRD, VCT (CPC 8861–8866) KNA (CPC 8861, 8862, 8866)	BRB, DOM, GUY, JAM, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään	BRB, DOM, GUY, JAM, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään
	BEL: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia	BEL: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	GRD, VCT: 1), 3) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään	GRD: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Tuet saatetaan rajata Grenadan kansalaisille ja/tai asukkaille.
	DMA: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2022 alkaen.	DMA: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2022 alkaen.
	KNA, LCA: 2), 3) Ei mitään	
	TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	ATG, BEL, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BEL, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, KNA, JAM, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
o) Rakennusten puhtaanapalvelut (CPC 874) DOM, TTO SUR (CPC 87401)	TTO: 1) Ei sitoumuksia* 2) Ei sitoumuksia	DOM, TTO: 1) Ei sitoumuksia*
	DOM, SUR: 1), 2) Ei mitään	SUR: 1) Ei mitään
	DOM, SUR: 3) Ei mitään	DOM, SUR: 2), 3) Ei mitään
	TTO: 3) Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan.	TTO: 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	DOM, TTO, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DOM, TTO, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
p) Valokuvauspalvelut (CPC 87501–87507) DOM, SUR, TTO BRB, BEL (Erikoisvalokuvauspalvelut — ainoastaan mikrovalokuvaus CPC 87504)	DOM, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään	DOM, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään
	BRB, BEL, TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia	BRB, BEL, TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	BRB, BEL, DOM, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, BEL, DOM, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
q) Pakkauspalvelut (CPC 876) BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO	BRB, DMA, DOM, GRD, LCA, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään	BRB, DMA, DOM, GRD, LCA, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään
	BEL, TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia	BEL, VCT, TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	KNA: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan.	KNA: 1), 2), 3) Ei sitoumuksia
	VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	
	BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, KNA, LCA, SUR, VCT, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, KNA, LCA, SUR, VCT, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
r) Palkkio- tai sopimusperusteinen kustantaminen ja painaminen (CPC 88442) BRB, DOM, KNA, SUR, TTO	BRB, DOM, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään	BRB, DOM, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään
	KNA: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan.	KNA: 1), 2), 3) Ei sitoumuksia
	TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia	TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	BRB, DOM, KNA, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, DOM, KNA, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
s) Kokouspalvelut (CPC 87909**) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, SUR, VCT, TTO	GRD, KNA, LCA, VCT: 1) Ei sitoumuksia* 1), 2) Ei mitään	GRD, KNA, LCA, VCT: 1) Ei sitoumuksia* 2), 3) Ei mitään
	ATG, BRB, BEL, DOM, GUY, JAM, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DOM, GUY, JAM, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään
	TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	DMA: 1) Ei sitoumuksia* 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DMA: 1) Ei sitoumuksia* 2) Ei mitään 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, SUR, VCT, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, SUR, VCT, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
t) Muut liike-elämän palvelut (CPC 8790) DOM, GUY BRB (CPC 87901 luottotietopalvelut ja CPC 87907 muotoilu- ja suunnittelupalvelut) ATG, BEL, KNA, JAM, LCA, TTO (CPC 87905 käännös- ja tulkkaukspalvelut) BEL (huonekalujen vuokraus ja leasing) (CPC 82303) VCT, SUR (CPC 87909)	ATG, BRB, DOM, GUY, JAM, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään	ATG, BRB, DOM, GUY, JAM, LCA, SUR: 1), 2) Ei mitään
	BEL, KNA: 1), 3) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään	BEL, KNA, VCT, TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	ATG, BRB, DOM, GUY, JAM, LCA, SUR: 3) Ei mitään	ATG, BRB, DOM, GUY, JAM, LCA, SUR: 3) Ei mitään
	VCT: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	
	TTO: 3) Ei sitoumuksia	
	ATG, BRB, BEL, DOM, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DOM, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

## 2. VIESTINTÄPALVELUT

## B. KURIIRIPALVELUT (CPC 7512)

ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, LCA, KNA, VCT, SUR, TTO	BRB, DOM, KNA, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään	BRB, KNA, TTO: 1), 2), 3), 4) Ei mitään
	ATG, BEL, GRD, GUY, JAM, LCA, TTO: 2), 3) Ei mitään	ATG, BEL, DOM, GRD, DMA, GUY, JAM, LCA, VCT, SUR: 1), 2) Ei mitään
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DMA: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	VCT: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, GRD, GUY, JAM, LCA, VCT: 3) Ei sitoumuksia
	ATG, BEL, GRD, LCA, TTO: 3) Ei sitoumuksia	BEL, DOM, SUR, TTO: 3) Ei mitään
	JAM: 3) Ei mitään lukuun ottamatta yhdistelmäpostipalveluja ja saaren sisäistä uudelleenlaivausta.	GRD: 4) Ei mitään
	ATG, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BEL, DOM, DMA, GUY, JAM, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	BRB, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.	

## C. TELEVIESTINTÄPALVELUT (yleinen ja yksityinen käyttö)

a) Puhelinpalvelut (CPC 7521) ATG, BRB, BEL (pl. yhteiskäyttöisiä radioverkkoja koskevat palvelut) DMA, DOM, GRD, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO GUY (ainoastaan yksityinen käyttö)	ATG: 1) Yksinoikeudellisten operaattoreiden ohittamista ei sallita ennen vuotta 2012. Ei mitään 1.1.2012 alkaen.	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään
	DMA, GRD, GUY, LCA, VCT, TTO: 1) Ei mitään	
	BEL: 1) Takaisinsoittoa (callback) ja uudelleenreititystä (refile) ei sallita. Ainoastaan toimitiluvan saaneiden verkko-operaattoreiden välityksellä.	
	BRB: 1) Ei mitään (yksityinen). 1) Ei mitään, paitsi että verkon kierto yhteyden molemmissa päissä (two-ended breakout) ei ole sallittua (yksityinen).	
	JAM, KNA: 1) Ei sitoumuksia	
	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	SUR: 1) Yleinen käyttö: Toimitiluvan saaneiden operaattoreiden verkkotoimitusten ohittamista ei sallita. Kauko- ja kansainvälinen liikenne on reititettävä niiden operaattoreiden kautta, joilla on toimitilupa kyseisten palvelujen tarjoamiseen. Tämän kansainvälisen liikenteen todellisen liikennesuunnan tarkoituksellinen kääntäminen päinvastaiseksi ei ole sallittua. Yksityinen käyttö: Ainoastaan yksinoikeudellisten operaattorien tarjoamissa verkkotoimituksissa. Ylikapasiteetin ohittamista ja jälleenmyyntiä ei sallita.	
	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, TTO: 2) Ei mitään	

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	SUR: 2) Yleinen käyttö: Kauko- ja kansainvälinen liikenne on reititettävä toimitiluvan saaneiden operaattoreiden kautta. Tämän kansainvälisen liikenteen todellisen liikennesuunnan tarkoitukSELLINEN kääntäminen päinvastaiseksi ei ole sallittua. Yksityinen käyttö: Ei mitään	
	ATG: 3) Varattu yksinoikeudellisille palveluntarjoajille 1. päivään tammikuuta 2012. Ei mitään 1.1.2012 alkaen.	
	BEL: 3) Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan. Pääasiallinen peruste: markkinoilla toimivien toimitiluvan saaneiden palveluntarjoajien määrä. Ainoastaan toimitiluvan saaneiden operaattoreiden tarjoamien verkkotoimintojen välityksellä.	
	DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, TTO: 3) Ei mitään	
	BRB: 3) Ei mitään (yleinen). 3) Ei mitään, paitsi että verkon kierto yhteyden molemmissa päissä (two-ended breakout) ei ole sallittua (yksityinen).	
	SUR: 3) Yleinen käyttö: Tällä hetkellä on yksi kiinteän infrastruktuurin operaattori, ja toinen toimitilupa aiotaan myöntää. Sen jälkeen pidetään voimassa duopoli määräämättömän ajan. Mahdolliset uudet toimitiluvat myönnetään taloudellisen tarveharkinnan perusteella. Ulkomaalaisten pääomaosakkuus saa olla enintään 40 prosenttia. Yksityinen käyttö: Ainoastaan yksinoikeudellisten operaattorien tarjoamissa verkkotoiminnoissa. Ylikapasiteetin ohittamista ja jälleenmyyntiä ei sallita.	
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DOM, GUY, JAM, KNA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	LCA: 4) Ei mitään	DMA, GRD, LCA: 4) Ei mitään
b) Pakettivälitteiset tiedonsiirto-palvelut (CPC 7523)	ATG: 1) Yksinoikeudellisten operaattoreiden ohittamista ei sallita ennen vuotta 2012. Ei mitään 1.1.2012 alkaen.	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään
c) Piirikytkentäiset tiedonsiirto-palvelut (CPC 7523**)	BRB: 1) Ei mitään (yleinen). 1) Ei mitään, paitsi että verkon kierto yhteyden molemmissa päissä (two-ended breakout) ei ole sallittua (yksityinen).	

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
d) Telekspalvelut (CPC 7523") e) Lennätinpalvelut (CPC 7522) f) Faksipalvelut (CPC 7521, 7529) g) Yksityisiä vuokrajohtoja koskevat palvelut (CPC 7522, 7523) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, JAM, KNA, LCA, VCT, TTO, GUY (ainoastaan d, e, f) SUR (ainoastaan b, c — kiinteät johdot, e — ainoastaan yksityinen, f, g — ainoastaan yleinen käyttö)	BEL: 1) Ainoastaan toimiluvan saaneiden palveluntarjoajien välityksellä.	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia	
	SUR (b, c): 1) Toimiluvan saaneiden operaattoreiden verkkotoimintojen ohittamista ei sallita. Kauko- ja kansainvälinen liikenne on reititettävä niiden operaattoreiden kautta, joilla on toimilupa kauko- ja kansainvälisten siirtopalvelujen tarjoamiseen. 2) Ei mitään 3) Ei mitään, paitsi että toimiluvan saaneiden operaattoreiden verkkotoimintojen ohittamista ei sallita. 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	
	DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, TTO, SUR (d, e, f, g yleisen käytön osalta): 1) Ei mitään	
	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, TTO: 2) Ei mitään	
	SUR (d, e, f, g yleisen käytön osalta): 2) Ei sitoumuksia d:n, f:n, g:n osalta. Ei mitään e:n osalta.	
	ATG: 3) Varattu yksinoikeudellisille operaattoreille vuoteen 2012. Ei mitään 1.1.2012 alkaen kansainvälisten palvelujen osalta.	
	BEL: 3) Ei sitoumuksia ainoastaan toimiluvan saaneiden operaattoreiden tarjoamien verkkotoimintojen välityksellä ja päinvastoin.	
	DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, TTO: 3) Ei mitään	
	BRB: 3) Ei mitään (yleinen). 3) Ei mitään, paitsi että verkon kierto yhteyden molemmissa päässä ( <i>two-ended breakout</i> ) ei ole sallittua (yksityinen).	
	SUR (d, e, f, g yleisen käytön osalta): 3) Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan. Ulkomaalaisten pääomaosakkuus saa olla enintään 40 prosenttia d:n, f:n ja g:n osalta. Ei mitään e:n osalta.	
	ATG: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2012 alkaen kansainvälisten palvelujen osalta.	ATG, BRB, BEL, DOM, GUY, JAM, KNA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DMA, GRD, LCA, TTO: 4) Ei mitään
	LCA: 4) Ei mitään	

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
h) Sähköposti (CPC 7523)	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään
i) Puheposti (CPC 7523)		
j) Sähköinen tieto- ja tietokantahaku (CPC 7523)		
l) Parannetut/lisäarvofaksipalvelut, ml. etappivälitys (store and forward, store and retrieve)	BEL: 1) Ainoastaan toimiluvan saaneiden palveluntarjoajien välityksellä.	
m) Koodin ja protokollan muuntaminen	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
n) Sähköinen tietojen ja/tai datan käsittely (tapahtumakäsittely mukaan luettuna) (CPC 843) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO GUY (ainoastaan h, i, j, l, n)	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 2) Ei mitään	
	BEL: 3) Ei sitoumuksia. Ainoastaan toimiluvan saaneiden operaattoreiden tarjoamien verkkotoimintojen välityksellä.	
	ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 3) Ei mitään	
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	LCA, TTO: 4) Ei mitään	KNA, LCA, TTO: 4) Ei mitään
k) Organisaatioiden välinen tiedonsiirto (EDI) (CPC 7523) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO	BEL: 1) ja 3) Ainoastaan toimiluvan saaneiden operaattoreiden tarjoamien verkkotoimintojen välityksellä.	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään
	ATG, BRB, DMA, GRD, GUY, JAM, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia
	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia	
	BEL: 2) Ei mitään	
	KNA: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään	ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 3) Ei mitään
	ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 3) Ei mitään	BEL: 3) Ei sitoumuksia
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
o) Muut palvelut		
Internet ja internet-yhteys (ääntä lukuun ottamatta) (CPC 75260) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GUY, JAM, LCA, VCT, SUR (ainoastaan kiinteät johdot), TTO GRD, KNA (ääni ja kiinteät linjat)	ATG, BRB, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, TTO: 1) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään
	BEL: 1) Ainoastaan toimiluvan saaneiden palveluntarjoajien välityksellä.	
	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	SUR: 1) Toimiluvan saaneiden operaattoreiden verkkotoimintojen ohittamista ei sallita. Kauko- ja kansainvälinen liikenne on reititettävä niiden operaattoreiden kautta, joilla on toimilupa kyseisten palvelujen tarjoamiseen.	
	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 2) Ei mitään	
	ATG: 3) Ainoastaan yksinoikeudellisten operaattoreiden tarjoamissa verkkotoiminnoissa.	
	BEL: 3) Ainoastaan toimiluvan saaneiden operaattoreiden tarjoamien verkkotoimintojen välityksellä ja päinvastoin.	
	BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, TTO: 3) Ei mitään	
	SUR: 3) Ei mitään, paitsi että toimiluvan saaneiden operaattoreiden verkkotoimintojen ohittamista ei sallita.	
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Henkilökohtaista viestintää koskevat palvelut ATG, DMA, DOM, KNA, VCT, SUR, TTO (pl. mobiilitietopalvelut, kaukohakupalvelut ja yhteiskäyttöiset radiojärjestelmät)	ATG, DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	ATG, DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	DMA, KNA, VCT, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään	DMA, KNA, VCT, SUR, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään
	SUR: 1) Kauko- ja kansainvälinen liikenne on reititettävä toimiluvan saaneiden operaattoreiden kautta. Tämän kansainvälisen liikenteen todellisen liikennesuunnan tarkoituksellinen kääntäminen päinvastaiseksi ei ole sallittua. 2) Ei mitään 3) Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan. Ulkomaalaisten pääomaosakkuus saa olla enintään 40 prosenttia.	
	ATG, DMA, DOM, KNA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, DMA, DOM, KNA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Televiestintälaitteiden myynti-, vuokraus-, huolto-, liitännä-, korjaus- ja konsultointipalvelut (CPC 75410, 75450) ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, VCT, SUR, TTO	ATG, BRB, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, VCT, SUR, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään	ATG, BRB, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, VCT, SUR, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään
	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
Yhteiskäyttöisiä radiojärjestelmiä koskevat palvelut ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, VCT, TTO KNA, SUR (pl. puhelinliityntä)	BEL: 1) Ainoastaan toimiluvan saaneiden operaattoreiden tarjoamien verkko toimintojen välityksellä.	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään
	GRD: 1) Ulkomainen omistussuus rajataan 49 prosenttiin.	
	ATG, BRB, DMA, GUY, JAM, VCT, SUR, TTO: 1) Ei mitään	
	KNA: 1) Ei sitoumuksia	
	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, VCT, SUR, TTO: 2) Ei mitään	
	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia
	BEL: 3) Ainoastaan yhteisyritysjärjestelyllä Belizen kansalaisten kanssa.	ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, VCT, SUR, TTO: 3) Ei mitään
	GRD: 3) Ulkomainen omistussuus rajataan 49 prosenttiin.	BEL: 3) Ei sitoumuksia
	JAM: 3) Verkkojen yhteenliittäminen voidaan tehdä ainoastaan toimiluvan saaneiden kauttakulkuoperaattoreiden kanssa tehdyillä kaupallisilla järjestelyillä	
	ATG, BRB, DMA, DOM, GUY, KNA, VCT, SUR, TTO: 3) Ei mitään	
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GUY, JAM, KNA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
TTO: 4) Ei mitään	GRD, TTO: 4) Ei mitään	
Kaukohakupalvelut (CPC 75291) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1) Ei mitään
	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia
	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 2) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 2) Ei mitään
	BEL: 3) Ainoastaan yhteisyritysjärjestelyllä Belizen kansalaisten kanssa.	BEL: 3) Ei sitoumuksia
	ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 3) Ei mitään	ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 3) Ei mitään
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	TTO: 4) Ei mitään	TTO: 4) Ei mitään



	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
Teleneuvottelupalvelut (CPC 75292) ATG, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, LCA, VCT, TTO KNA, SUR (ainoastaan kiinteät johdot)	ATG: 1) Ainoastaan yksinoikeudellisten operaattorien tarjoamissa verkkotoiminnoissa.	ATG, BEL, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1) Ei mitään
	BEL: 1) Ainoastaan toimiluvan saaneiden operaattoreiden tarjoamien verkkotoimintojen välityksellä.	
	BRB, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, TTO: 1) Ei mitään	
	SUR: 1) Toimiluvan saaneiden operaattoreiden verkkotoimintojen ohittamista ei sallita. Kauko- ja kansainvälinen liikenne on reititettävä niiden operaattoreiden kautta, joilla on toimilupa kauko- ja kansainvälisten siirtopalvelujen tarjoamiseen.	
	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia
	ATG, BEL, DMA, GRD, JAM, KNA, VCT, SUR, TTO: 2) Ei mitään	ATG, BEL, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 2) Ei mitään
	ATG: 3) Ainoastaan yksinoikeudellisten operaattorien tarjoamissa verkkopalveluissa.	ATG, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 3) Ei mitään
	BEL: 3) Ainoastaan toimiluvan saaneiden operaattoreiden tarjoamien verkkotoimintojen välityksellä.	BEL: 3) Ei sitoumuksia
	DMA, DOM, GRD, JAM, KNA, LCA, VCT, TTO: 3) Ei mitään	
	SUR: 3) Ei mitään, paitsi että toimiluvan saaneiden operaattoreiden verkkotoimintojen ohittamista ei sallita.	
	ATG, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BEL, DOM, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	TTO: 4) Ei mitään	DMA, GRD, TTO: 4) Ei mitään
Matkaviestinnän datapalvelut DOM, KNA, SUR (yleinen käyttö)	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	KNA, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään	KNA, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään
	DOM, KNA, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DOM, KNA, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
Matkaviestintäpalvelut (maanpääl- liset) ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR (yleinen käyttö), TTO	ATG, BRB, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, TTO: 1) Ei mitään	ATG, BRB, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään
	SUR: 1) Toimiluvan saaneiden operaat- toreiden ohittamista ei sallita. Kauko- ja kansainvälinen liikenne on reititettävä niiden operaattoreiden kautta, joilla on toimilupa kaukopalvelujen tarjoami- seen. Tämän kansainvälisen liikenteen todellisen liikennesuunnan tarkoituk- sellinen kääntäminen päinvastaiseksi ei ole sallittua.	
	ATG, BRB, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 2) Ei mitään	
	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	ATG: 3) Ulkomaiset yritykset sallitaan ainoastaan, jos pääomasijoitus on yli 500 000 USD; alle 500 000 USD:n arvoiset yritykset varattu kansalaisille.	
	BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, KNA, JAM, LCA, VCT, TTO: 3) Ei mitään	
	SUR: 3) Markkinat on tällä hetkellä rajattu enintään kolmelle (3) operaat- torille. Mahdolliset uudet toimiluvat myönnetään taloudellisen tarveharkin- nan perusteella. Ulkomaalaisten pää- omaosakkuus saa olla enintään 40 prosenttia.	
ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainit- tuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaa- lisia sitoumuksia.	
Matkaviestintäpalvelut (satelliitti- pohjaiset) ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, JAM, VCT SUR (yleinen käyttö)	ATG: 1) Ainoastaan satelliittiliikenne- palvelujen tarjoajien ja yksinoikeudelli- sen kansainvälisen operaattorin välisillä järjestelyillä; kyseinen operaattori ei saa rajoittaa niiden palveluntarjoajien mää- rää, joiden kanssa tällaisia järjestelyjä tehdään.	ATG, BRB, DMA, GRD, JAM, VCT, SUR: 1) Ei mitään
	SUR: 1) Toimiluvan saaneiden operaat- toreiden ohittamista ei sallita. Kauko- ja kansainvälinen liikenne on reititettävä niiden operaattoreiden kautta, joilla on toimilupa kaukopalvelujen tarjoami- seen. Tämän kansainvälisen liikenteen todellisen liikennesuunnan tarkoituk- sellinen kääntäminen päinvastaiseksi ei ole sallittua.	
	BRB, DMA, GRD, JAM, VCT: 1) Ei mitään	
	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	ATG, BRB, DMA, GRD, JAM, VCT, SUR: 2) Ei mitään	ATG, BRB, DMA, GRD, JAM, VCT, SUR: 2), 3) Ei mitään
	SUR: 3) Markkinat on tällä hetkellä rajattu enintään kolmelle (3) operaattorille. Mahdolliset uudet toimitukset myönnetään taloudellisen tarveharkinnan perusteella. Ulkomaalaisten pääomaosakkuus saa olla enintään 40 prosenttia.	
	ATG: 3) Varattu yksinoikeudellisen operaattorin tarjottavaksi muoto 1:n kohdalla mainituin järjestyin.	
	BRB, DMA, GRD, JAM, VCT: 3) Ei mitään	GRD: 4) Ei mitään
	ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, JAM, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, DMA, DOM, JAM, VCT, SUR 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Kiinteät satelliittipalvelut ATG, BRB (yksityinen käyttö: VSAT), DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, TTO, SUR (yleinen käyttö)	ATG: 1) Ainoastaan satelliittiliikenne- palvelujen tarjoajien ja yksinoikeudellisen kansainvälisen operaattorin välisillä järjestelyillä; kyseinen operaattori ei saa rajoittaa niiden palveluntarjoajien määrää, joiden kanssa tällaisia järjestelyjä tehdään.	ATG, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, TTO: 1) Ei mitään
	BRB: 1), 2), 3) Ei mitään, paitsi että verkon kiertö yhteyden molemmissa päissä (two-ended breakout) ei ole sallittua.	BRB: 1), 2), 3) Ei mitään, paitsi että verkon kiertö yhteyden molemmissa päissä (two-ended breakout) ei ole sallittua.
	DMA, GRD, GUY, JAM, LCA, VCT, TTO: 1) Ei mitään	
	ATG, DMA, GRD, GUY, JAM, LCA, VCT, TTO: 2) Ei mitään	DOM, SUR: 1), 2) Ei sitoumuksia
	DOM, KNA: 1), 2) Ei sitoumuksia	ATG, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, TTO: 2), 3) Ei mitään
	SUR: 1), 2) Toimitiluvan saaneiden operaattoreiden ohittamista ei sallita. Kauko- ja kansainvälinen liikenne on reititettävä niiden operaattoreiden kautta, joilla on toimilupa kaukopalvelujen tarjoamiseen. Tämän kansainvälisen liikenteen todellisen liikennesuunnan tarkoituksellinen kääntäminen päinvastaiseksi ei ole sallittua.	
	ATG: 3) Varattu yksinoikeudellisen operaattorin tarjottavaksi muoto 1:n kohdalla mainituin järjestyin.	DOM, SUR: 3) Ei mitään
	DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, LCA, VCT, TTO: 3) Ei mitään	
	KNA: 3) Ei sitoumuksia	

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	SUR: 3) Markkinat on tällä hetkellä rajattu enintään kahdelle lisenssille määräämättömän ajan. Mahdolliset uudet toimitukset myönnetään taloudellisen tarveharkinnan perusteella. Ulkomaalaisten pääomaosakkuus saa olla enintään 40 prosenttia.	GRD: 4) Ei mitään
	ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, DMA, DOM, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Vapaa-alueilla sijaitseville, tiedonkäsittelyä harjoittaville yrityksille tarjottavat kansainväliset äänen, datan ja videokuvan siirtopalvelut BRB, DOM, JAM, KNA	BRB: 1), 2), 3) Ei mitään, paitsi että verkon kierto yhteyden molemmissa päissä (two-ended break-out) ei ole sallittua.	BRB: 1), 2), 3) Ei mitään, paitsi että verkon kierto yhteyden molemmissa päissä (two-ended breakout) ei ole sallittua.
	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	JAM, KNA: 1), 2) Ei mitään 3) Yhteensiirtämistä yleiseen kytkentäiseen paikallisverkkoon ei sallita ennen 1.9.2013. Palvelujen tarjoamista ei sallita osapuolille, joita ei ole hyväksytty.	JAM, KNA: 1), 2), 3) Ei mitään
	BRB, DOM, JAM, KNA: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, DOM, JAM, KNA: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Videokuvan siirtopalvelut (satelliittipohjaiset) (CPC 75241") DOM, GRD, JAM, KNA	DOM, GRD, KNA: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	DOM, GRD, KNA: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	JAM: 1) 1.9.2013 asti, lukuun ottamatta videopuheluita. 2) Ei mitään 3) 1.9.2013 asti, lukuun ottamatta videopuheluita.	JAM: 1), 2), 3) Ei mitään
	DOM, GRD, JAM, KNA: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DOM, GRD, JAM, KNA: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Yhteys- ja yhteenliittämispalvelut (CPC7543 and 7525) BRB, DOM, GRD, GUY, KNA	DOM, GRD, KNA: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	DOM, GRD, KNA: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	BRB, GUY: 1), 2), 3) Ei mitään	BRB, GUY: 1), 2), 3) Ei mitään
	BRB, DOM, GRD, GUY, KNA: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, DOM, GRD, GUY, KNA: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Meriradio- ja lentopuhelupalvelut (CPC 75299) BRB, DOM, GUY	BRB, GUY: 1), 2), 3) Ei mitään	BRB, GUY: 1), 2), 3) Ei mitään
	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	BRB, DOM, GUY: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, DOM, GUY: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
3. RAKENNUSPALVELUT JA NIIHIN LIITTYVÄT TEKNISET PALVELUT		
A. YLEISET TALONRAKENNUSTYÖT (CPC 512)		
DOM, JAM ATG (CPC 51260) DMA, GUY, KNA, LCA (CPC 5126**) (Hotellit ja lomaviettäpaikat, joissa on enemmän kuin 100 huonetta, ravintolat ja samankaltaiset rakennukset) SUR (pl. CPC 51240 ja 51260) TTO (CPC 51260)	ATG, DOM, GUY, LCA, JAM, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään	ATG, DOM, GUY, JAM, LCA, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään
	DMA: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään	DMA: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään
	ATG: 3) Vaatimuksena yhteisyritys	ATG: 3) Vaatimuksena yhteisyritys
	DMA: 3) Ei mitään 1.1.2022 alkaen	DMA: 3) Ei mitään 1.1.2022 alkaen
	DOM, GUY, JAM, TTO: 3) Ei mitään	DOM, GUY, LCA, SUR, TTO: 3) Ei mitään
	KNA: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Vaatimuksena yhteisyritys	KNA: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	LCA: 3) Ei sitoumuksia	JAM: 3) Toimitettava näyttö paikallisesta kapasiteetista organisaation kaikilla tasoilla.
	SUR: 3) Ei mitään 1.1.2013 alkaen	
	ATG, DMA, GUY, KNA, LCA, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	
	DOM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Ennakkolupa vaaditaan.	ATG, DMA, DOM, GUY, JAM, KNA, LCA, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.		
TTO: 4) Ei mitään	TTO: 4) Ei mitään	
B. YLEISET MAA- JA VESIRAKENNUSTYÖT (CPC 513)		
DOM, JAM, GUY BRB (CPC 51340, 51350, 51360, 51371, 51372, 51390) GRD (CPC 51320, 51330, 51340, 51350, 51371, 51372) SUR (CPC 51310, 51320) TTO (CPC 51310, 51320)	DOM, GRD, TTO: 1) Ei sitoumuksia*	DOM, GRD, TTO: 1) Ei sitoumuksia*
	BRB, GUY, JAM, SUR: 1) Ei mitään	BRB, GUY, JAM, SUR: 1) Ei mitään
	BRB, DOM, GUY, JAM, SUR: 2) Ei mitään	BRB, DOM, GUY, JAM, SUR: 2) Ei mitään
	GRD, TTO: 2) Ei sitoumuksia	GRD, TTO: 2) Ei sitoumuksia
	BRB, DOM, GRD, GUY, JAM: 3) Ei mitään	BRB, DOM, GRD, GUY, SUR, TTO: 3) Ei mitään
	SUR: 3) Ei mitään 1.1.2013 alkaen.	
	TTO: 3) Kotimaan kapasiteetista riippuen	JAM: 3) Toimitettava näyttö paikallisesta kapasiteetista organisaation kaikilla tasoilla.

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	BRB, DOM, GRD, GUY, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, GRD, GUY, JAM, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.	

## C. ASENNUKSEN JA KOKOONPANOTYÖT (CPC 514, 516)

DOM, GUY, JAM: SUR (CPC 51642, 51643 ja 51691)	DOM, GUY: 1) Ei sitoumuksia*	DOM, GUY: 1) Ei sitoumuksia*
	JAM, SUR: 1) Ei mitään	JAM, SUR: 1) Ei mitään
	DOM, GUY, JAM, SUR: 2) Ei mitään	DOM, GUY, JAM, SUR: 2) Ei mitään
	DOM, GUY, JAM: 3) Ei mitään	DOM, GUY, SUR: 3) Ei mitään
	SUR: 3) Ei mitään 1.1.2013 alkaen.	JAM: 3) Toimitettava näyttö paikallisesta kapasiteetista organisaation kaikilla tasoilla.
	DOM, GUY, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DOM, GUY, JAM, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.	

## D. RAKENNUSTEN VIIMEISTELYTYÖT (CPC 517)

DOM, GUY, JAM: SUR (CPC 5171)	GUY, JAM, DOM: 1) Ei sitoumuksia*	GUY, DOM, JAM: 1) Ei sitoumuksia*
	DOM, GUY: 2) Ei mitään	DOM, GUY: 2) Ei mitään
	JAM: 2) Ei sitoumuksia	JAM: 2) Ei sitoumuksia
	SUR: 1), 2) Ei mitään	SUR: 1), 2) Ei mitään
	DOM, GUY, JAM: 3) Ei mitään	GUY, DOM, SUR: 3) Ei mitään
	SUR: 3) Ei mitään 1.1.2013 alkaen.	JAM: 3) Toimitettava näyttö paikallisesta kapasiteetista organisaation kaikilla tasoilla.
	DOM, GUY, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	GUY, DOM, JAM, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.	

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
E. MUUT		
Erikoisalojen rakennustyöt (CPC 515, 521, 522 ja 529) DOM BEL (tunnelien rakentaminen CPC 5224) DMA (muut maa- ja vesirakennus- työt CPC 529) GUY (CPC 511, 515, 518) SUR (CPC 52212 ja 52223) JAM, KNA (CPC 522)	DMA: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Ei mitään 1.1.2022 alkaen.	DMA: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Ei mitään 1.1.2022 alkaen.
	SUR: 1), 2) Ei mitään	SUR: 1), 2) Ei mitään
	BEL, DOM, GUY, JAM: 1) Ei sitoumuksia*	BEL, DOM, GUY, JAM: 1) Ei sitoumuksia*
	DOM: 2) Ei sitoumuksia	
	BEL, GUY, JAM: 2) Ei mitään	BEL, DOM, GUY, JAM: 2) Ei mitään
	KNA: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Vaati- muksena yhteisyritys.	KNA: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	DOM, GUY, JAM: 3) Ei mitään	BEL, DOM, GUY, SUR, JAM: 3) Ei mitään
	BEL: 3) Ei sitoumuksia	
	SUR: 3) Ei mitään 1.1.2013 alkaen.	
BEL, DMA, DOM, GUY, JAM, KNA, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun otta- matta mainittuja horisontaalisia sitou- muksia.	BEL, DMA, DOM, GUY, JAM, KNA, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	
4. JAKELUPALVELUT		
A. KOMISSIÖNÄÄRIPALVELUT (CPC 621)		
BRB, DOM, GUY SUR (CPC 62114, 62116)	BRB, DOM, GUY, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään	BRB, DOM, GUY, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään
	BRB, DOM, GUY, SUR: 4) Ei sitou- muksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
B. TUOKKUKAUPPALVELUT (CPC 622)		
GUY BRB (pl. tuoreet hedelmät ja vihannekset CPC 62221, pl. CPC 62222, pl. siipikarja ja siipi- karjavalmistajat CPC 62223) SUR (CPC 62231–62245, 62247, 62253–62268, 62277 ja 62281– 62289) TTO (pl. CPC 6221, 62221–5, 62246, 62271, 62273–62275) DOM (CPC 622 tukkumyöntipal- velut ja CPC 7542 telepäätelaittei- den tukkumyöntipalvelut)	GUY: 1) Ei sitoumuksia* 2), 3) Ei mitään	GUY: 1) Ei sitoumuksia* 2), 3) Ei sitoumuksia
	BRB, DOM, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään	BRB, DOM, SUR, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään
	TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	BRB, DOM, GUY, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainit- tujen horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, DOM, GUY, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
C. VÄHITTÄISKAUPPALVELUT (CPC 632, 6111, 6113, 6121)		
DOM, GUY BEL (CPC 632)	BRB, DOM, GUY, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään BEL: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia	BRB, DOM, GUY, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään BEL: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
Moottoriajoneuvojen myynti-, huolto- ja korjauspalvelut; niihin liittyvien osien ja tarvikkeiden myynti (CPC 611) BRB (CPC 61112 ja 61130) SUR (CPC 61111 ja 61130)	BRB, BEL, DOM, GUY, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, BEL, DOM, GUY, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Moottoripyörien ja -kelkkojen myynti-, huolto- ja korjauspalvelut; niihin liittyvien osien ja tarvikkeiden myynti (CPC 612) BRB, DOM, TTO (pl. moottoripyörien huolto- ja korjauspalvelut CPC 61220)	BRB, DOM, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, DOM, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Moottoripolttoaineiden jälleenvyynti (CPC 61300) BRB, DOM	BRB, DOM: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, DOM: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
D. FRANCHISING-TOIMINTA		
BRB, DOM, GUY TTO (pl. moottoripyörät CPC 6121)	BRB, DOM, GUY, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, DOM, GUY, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
5. KOULUTUSPALVELUT		
A. ENSIMMÄISEN ASTEEN KOULUTUSPALVELUT (CPC 921) (pl. voittoa tavoittelemattomat, julkiset ja julkista rahoitusta saavat laitokset)		
DMA, GUY, JAM, SUR	DMA: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Ei mitään 1.1.2022 alkaen.	DMA: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Ei mitään 1.1.2022 alkaen.
	GUY, JAM, SUR: 1), 2) Ei mitään	JAM: 1), 2), 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
		GUY, SUR: 1), 2) Ei mitään
	JAM, GUY: 3) Ei mitään SUR: 3) Ei sitoumuksia	GUY: 3) Ei mitään SUR: 3) Ei sitoumuksia
	DMA, GUY, JAM, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DMA, GUY, JAM, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
B. TOISEN ASTEEN KOULUTUSPALVELUT (CPC 922) (pl. voittoa tavoittelemattomat, julkiset ja julkista rahoitusta saavat laitokset)		
DMA, GUY, JAM, LCA, SUR	DMA: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Ei mitään 1.1.2022 alkaen.	DMA: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Ei mitään 1.1.2022 alkaen.
	GUY, JAM, LCA, SUR: 1), 2) Ei mitään	JAM: 1), 2), 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
		GUY, LCA, SUR: 1), 2) Ei mitään
	GUY, JAM: 3) Ei mitään	GUY: 3) Ei mitään
	LCA, SUR: 3) Ei sitoumuksia	LCA, SUR: 3) Ei sitoumuksia
	DMA, GUY, JAM, LCA, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DMA, GUY, JAM, LCA, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.



	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
C. KOLMANNEN ASTEEN KOULUTUSPALVELUT (CPC 923) (pl. voittoa tavoittelemattomat, julkiset ja julkista rahoitusta saavat laitokset)		
DOM (CPC 923) ATG, GRD, GUY, JAM, LCA, SUR, VCT DMA (CPC 92310) TTO (CPC 92310, 92390)	DOM: 1), 2) Ei mitään 3) Vaatimuksena yhteisyrittäjä 4) Ei mitään	DOM: 1), 2) Ei mitään 3) Vaatimuksena yhteisyrittäjä 4) Ei mitään
	DMA, GRD, GUY, LCA, VCT, SUR: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään	ATG, DMA, GRD, GUY, LCA, VCT, SUR: 1), 2) Ei mitään
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	ATG, GRD, GUY, LCA, VCT, SUR: 3) Ei sitoumuksia. Stipendit ja apurahat saataan rajata maan kansalaisille ja/tai asukkaalle. Koulutuksen tarjontaa koskevat toimenpiteet saattavat johtaa erilaiseen kohteluun etujen tai hintojen osalta.
	GRD, GUY, LCA, SUR: 3) Ei sitoumuksia	DMA: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	VCT: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2020 alkaen.	
	ATG, JAM: 1), 2), 3) Ei mitään	JAM: 1), 2), 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia 4) Ei mitään	TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia 4) Ei mitään
	ATG, DMA, GRD, GUY, JAM, LCA, SUR 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, DMA, GRD, GUY, JAM, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
D. AIKUISKOULUTUS (CPC 924) (pl. voittoa tavoittelemattomat, julkiset ja julkista rahoitusta saavat laitokset)		
ATG, BEL, DMA, GRD, GUY, JAM, LCA, VCT, SUR, TTO	ATG, BEL, DMA, GRD, LCA, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään	ATG, BEL, DMA, GRD, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään
	ATG, BEL, GRD, LCA, SUR, TTO: 3) Ei sitoumuksia	BEL, DMA, GRD, LCA, VCT: 3) Ei sitoumuksia. Stipendit ja apurahat saataan rajata maan kansalaisille ja/tai asukkaalle. Koulutuksen tarjontaa koskevat toimenpiteet saattavat johtaa erilaiseen kohteluun etujen tai hintojen osalta.
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	
	GUY, JAM: 1), 2), 3) Ei mitään	
	VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2020 alkaen.	ATG, SUR, TTO: 3), 4) Ei sitoumuksia
	BEL: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammattinharjoittajiin.	GUY, JAM: 1), 2), 3) Ei mitään
	ATG, DMA, GRD, GUY, JAM, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DMA, GRD, GUY, JAM, LCA, VCT: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
E. MUUT KOULUTUSPALVELUT		
GUY (CPC 929) SUR (CPC 929) LCA (CPC 9290 lennonvalvojen, lentäjien ja merenkulkijoiden kou- lutus) TTO (CPC 9290 erikoisalojen opettajat), (CPC 929** merenkulki- joiden koulutus)	GUY, LCA, SUR: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia	GUY, LCA, SUR: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	TTO: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Vaatimuksena yhteisyrittys.	TTO: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Vaatimuksena yhteisyrittys.
	GUY, LCA, TTO, SUR: 4) Ei sitoumuk- sia lukuun ottamatta mainittuja hori- sontaalisia sitoumuksia.	GUY, LCA, TTO, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaa- lisiä sitoumuksia.
6. YMPÄRISTÖPALVELUT		
A. VIEMÄRI- JA JÄTEVESIPALVELUT (CPC 9401)		
BRB, BEL, DOM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO	BRB, DOM: 1), 2), 3) Ei mitään	BRB, DOM, VCT: 1), 2), 3) Ei mitään
	KNA, SUR: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään	KNA, SUR: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään
	KNA: 3) Vaatimuksena yhteisyrittys.	KNA: 3) Vaatimuksena yhteisyrittys.
	SUR: 3) Ei mitään 1.1.2018 alkaen. Vaatimuksena teknologian siirto.	SUR: 3) Ei sitoumuksia
	BEL, LCA, TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia	BEL, LCA, TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Vaatimuksena yhteisyrittys.	
	BRB, BEL, DOM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun otta- matta mainittuja horisontaalisia sitou- muksia.	BRB, BEL, DOM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun otta- matta mainittuja horisontaalisia sitou- muksia.
B. JÄTEHUOLTOPALVELUT (CPC 9402)		
DOM, VCT, SUR TTO	DOM: 1), 2), 3) Ei mitään	DOM, TTO, VCT: 1), 2), 3) Ei mitään
	SUR: 1) Ei sitoumuksia* 2) Ei mitään 3) Ei mitään 1.1.2018 alkaen. Vaati- muksena teknologian siirto.	SUR: 1) Ei sitoumuksia* 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia	
	VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Vaatimuksena yhteisyrittys.	
	DOM, SUR, VCT, TTO: 4) Ei sitou- muksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DOM, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaa- lisiä sitoumuksia.
ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO Vaarallisten jätteiden keräyspalvelut (CPC 9402 <sup>4)</sup> )	ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, LCA, VCT, TTO: 1), 2) Ei mitään	ATG, BEL, GRD, LCA, VCT, TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	ATG, LCA: 3) Ei sitoumuksia	BRB, DOM: 1), 2), 3) Ei mitään
	KNA: 1) Ei sitoumuksia 2), 3) Ei mitään	KNA: 1) Ei sitoumuksia 2), 3) Ei mitään

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	BEL: 3) Vaatimuksena tiedon ja teknologian siirto.	
	GRD, VCT: 3) Sovelletaan alan kehittyvää sääntelyä.	
	BRB, DOM, KNA: 3) Ei mitään	
	SUR: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Ei mitään 1.1.2018 alkaen. Vaatimuksena teknologian siirto. Sovelletaan alan kehittyvää sääntelyä.	SUR: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	TTO: 3) Sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.	
	ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Vaarallisten jätteiden käsittely- ja hävittämispalvelut (CPC 9422) ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, VCT, SUR, TTO KNA (ainoastaan käsittely)	ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, VCT, TTO: 1), 2) Ei mitään	BEL, GRD, VCT, TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	KNA: 1) Ei sitoumuksia 2), 3) Ei mitään	ATG, BRB, DOM: 1), 2), 3) Ei mitään
	BEL: 3) Vaatimuksena tiedon ja teknologian siirto.	KNA: 1) Ei sitoumuksia 2), 3) Ei mitään
	ATG, GRD, VCT: 3) Asiaa koskevan sääntelyn kehittymisen mukaan.	
	BRB, DOM: 3) Ei mitään	
	SUR: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Ei mitään 1.1.2018 alkaen. Vaatimuksena teknologian siirto. Sovelletaan alan kehittyvää sääntelyä.	SUR: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	TTO: 3) Vaatimuksena yhteisyritys.	ATG: 4) Ei mitään
	ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, KNA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, BEL, DOM, GRD, KNA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

## D. MUUT

Poistokaasujen puhdistuspalvelut (CPC 94040) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT: 1), 2), 3) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT: 1), 2), 3) Ei mitään
	SUR: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	SUR: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	TTO: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Vaatimuksena yhteisyritys.	TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	
	JAM, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, KNA, LCA, VCT: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	
Meluntorjuntapalvelut (CPC 94050) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO	ATG, BRB, DMA, GRD, GUY, JAM, LCA, VCT: 1) Ei sitoumuksia* 2), 3) Ei mitään	ATG, BRB, DMA, GRD, GUY, JAM, LCA, VCT: 1) Ei sitoumuksia* 2), 3) Ei mitään
	BEL: 1), 2) Ei mitään 3) Vaatimuksena tiedon ja teknologian siirto.	BEL: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	DOM: 1), 2), 3) Ei mitään	DOM: 1), 2), 3) Ei mitään
	SUR, TTO: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään	SUR, TTO: 1) Ei sitoumuksia 2), 3) Ei mitään
	KNA: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	KNA: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	SUR: 3) Ei mitään 1.1.2018 alkaen. Vaatimuksena teknologian siirto.	
	TTO: 3) Vaatimuksena yhteisyrittä.	TTO: 3) Ei sitoumuksia
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.	
Maaperän ja vesistön kunnostaminen ja puhdistaminen (CPC 94060) (vastaa osaa luonnon- ja maisemansuojelupalveluista) DOM	DOM 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DOM: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Biologisen monimuotoisuuden ja maisemien säilyttäminen (CPC 9406) DOM	DOM 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DOM: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Muut ympäristöpalvelut — suljetun kiertoon perustuvat saastumista ehkäisevät järjestelmät tehtaille (CPC 94090) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia
	DOM, JAM: 1), 2) Ei mitään	DOM, JAM: 1), 2) Ei mitään
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, TTO: 3) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 3) Ei mitään

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	SUR: 3) Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	
	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, KNA, LCA, VCT: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	DOM, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	
	JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.	
ATG, BEL, DOM, GRD, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO Jäte- ja jätevesihuolto (CPC 94090)	ATG, DOM: 1), 2), 3) Ei mitään	ATG, DOM: 1), 2), 3) Ei mitään
	GRD, LCA, VCT, TTO: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Vaatimuksena yhteisyrittäminen.	GRD, KNA, TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	BEL: 1), 2) Ei mitään 3) Vaatimuksena tiedon ja teknologian siirto.	BEL, LCA, VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	KNA, TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	
	SUR: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Ei mitään 1.1.2018 alkaen. Vaatimuksena teknologian siirto. Sovelletaan alan kehittyvää sääntelyä.	SUR: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	ATG, BEL, DOM, GRD, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BEL, DOM, GRD, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Kierrätyspalvelut (CPC 94090*) BEL, DOM, GRD, KNA, VCT, SUR, TTO ATG (ainoastaan lasi)	KNA, TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	KNA, TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	DOM: 1), 2), 3) Ei mitään	DOM, VCT: 1), 2), 3) Ei mitään
	ATG, BEL, GRD: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia	ATG, BEL, GRD: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Vaatimuksena yhteisyrittäminen.	
	SUR: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Ei mitään 1.1.2018 alkaen. Vaatimuksena teknologian siirto. Sovelletaan alan kehittyvää sääntelyä.	SUR: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	ATG, BEL, DOM, GRD, KNA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BEL, DOM, GRD, KNA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
7. RAHOITUSPALVELUT		
A. KAIKKI VAKUUTUSTOIMINTA JA SIIHEN LIITTYVÄT PALVELUT		
a) Henki-, tapaturma- ja sairaus- vakuutuspalvelut (CPC 8121) ATG, DMA, DOM, JAM, VCT, TTO GUY (CPC 81211)	DMA, TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia	DMA, DOM, TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia
	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia ensivakuutuksia koskevien palvelujen osalta lukuun ottamatta seuraaviin liittyviä riskejä koskevat vakuutukset: i) merenkulku ja kaupallinen lentoliikenne sekä avaruusalusten laukaisut ja kuljetukset (mukaan lukien satelliitit), jossa vakuutus kokonaan tai osittain kattaa kuljettavan tavarain, kuljetusvälineen sekä siitä mahdollisesti syntyvät vastuut, ja ii) kansainvälinen kauttakuluttavara.	DOM: 3), 4) Jollei sellaisessa sopimuksessa tai kansainvälisessä sopimuksessa, jonka osapuolena Dominikaaninen tasavalta on, toisin säädetä, Dominikaanisessa tasavallassa myytävien henkilökohtaisten henki- ja sairausvakuutusomistusten sekä kaikentyyppisten vastuuvakuuksien ("fianzas sobre compromisos") on oltava joko suoraan tai välillisesti sellaisten vakuutusenantajien takaamia, joilla on lupa toimia Dominikaanisessa tasavallassa. Luvansaannin edellytyksenä on kansalaisuus- tai asuinpaikkavaatimuksen täyttyminen.
	ATG, GUY, JAM, VCT: 1), 2) Ei mitään	ATG, GUY, JAM, VCT: 1), 2) Ei mitään
	ATG, DOM, GUY, TTO: 3) Ei mitään	ATG, GUY, JAM, TTO: 3) Ei mitään
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DMA, VCT: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	JAM: 3) Rahoituspalvelukomitean on oltava vakuuttunut siitä, että ulkomaisien yritysten tarjoama vakuutusturva täydentää toimialan palveluja tilanteissa, joissa markkinoiden kapasiteetti on liian vähäinen. Lisäksi asianomaisen viranomaisen on oltava vakuuttunut siitä, että kyseisten yritysten kotimaan vastuiden kattamiseen talletetaan riittävät varat.	
	VCT: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG: 4) Ei mitään
ATG, DMA, DOM, GUY, JAM, VCT, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, DMA, GUY, JAM, VCT, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	
b) Vahinkovakuutuspalvelut (CPC 8129) BRB, DMA, DOM, GUY, JAM, VCT, TTO	BRB: 1) Ei sitoumuksia 2), 3) Ei mitään	BRB: 1) Ei sitoumuksia 2), 3) Ei mitään
	DMA, DOM, TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia	DMA, DOM, TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	GUY, JAM, VCT: 1), 2) Ei mitään	GUY, JAM, VCT: 1), 2) Ei mitään
	DOM, GUY, TTO: 3) Ei mitään	GUY, JAM, TTO, VCT: 3) Ei mitään
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DMA: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	JAM: 3) Rahoituspalvelukomitean on oltava vakuuttunut siitä, että ulkomaisten yritysten tarjoama vakuutusurva täydentää toimialan palveluja tilanteissa, joissa markkinoiden kapasiteetti on liian vähäinen. Lisäksi asianomaisen viranomaisen on oltava vakuuttunut siitä, että kyseisten yritysten kotimaan vastuiden kattamiseen talletetaan riittävät varat.	DOM: 3) Ei sitoumuksia.
	VCT: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	
	BRB, DMA, DOM, GUY, JAM, TTO, VCT: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, DMA, DOM, GUY, JAM, TTO, VCT: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
c) Jälleen- ja edelleenvakuutus (CPC 81299**) ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO	ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään	ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään
	ATG, BRB, GRD, GUY, KNA, TTO: 3) Ei mitään	ATG, BRB, GUY, JAM, LCA, TTO: 3) Ei mitään
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DOM, GRD, KNA, VCT: 3) Ei sitoumuksia
		DMA: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	JAM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Rahoituspalvelukomitean on oltava vakuuttunut siitä, että ulkomaisten yritysten tarjoama vakuutusurva täydentää toimialan palveluja tilanteissa, joissa markkinoiden kapasiteetti on liian vähäinen. Lisäksi asianomaisen viranomaisen on oltava vakuuttunut siitä, että kyseisten yritysten kotimaan vastuiden kattamiseen talletetaan riittävät varat.	
	LCA: 3) Vain yritykset voivat harjoittaa vakuutus toimintaa Saint Luciassa. Kaikki tällaiset yritykset on rekisteröitävä vakuutusrekisteriin.	
	VCT: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	SUR: 3) Jälleenvakuutusyrityksen perustamiseen sovelletaan taloudellista tarveharkintaa. Kaikkien vahinkovakuutusyritysten oikeudellisenä muotona olisi oltava osakeyhtiö Surinamen lain mukaan. Henkivakuutusyritykset voivat olla osakeyhtiötä tai sivuliikkeitä, mutta emoyrityksen oikeudellisen muodon on oltava Surinamen lainsäädännön mukainen.	SUR: 3) Toimitusjohtajista vähintään yhtä koskee kansalaisuusvaatimus. Johtokunnan jäsenistä enemmistöä koskee asuinpaikkavaatimus. Ulkomaisten jälleenvakuutusyritysten ja ulkomaisten sivuliikkeiden on toimitettava emoyhtiön oikeaksi todistetut vuosikertomukset viimeisten viiden (5) vuoden ajalta.
	BRB, TTO (jälleenvakuutus): 4) Ei mitään	BRB, DMA, GRD, KNA, LCA, TTO: 4) Ei mitään
	TTO (edelleenvakuutus): 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	
	ATG, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, VCT, LCA, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, DOM, GUY, JAM, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
d) Vakuutusten liitännäispalvelut (välitys- ja asiamestointi) (CPC 8140) DMA, DOM, GUY, JAM, LCA BRB (pl. aktuaaripalvelut) TTO (CPC 81401)	BRB: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Luvansaannin edellytyksenä on kansalaisuus- tai asuinpaikkavaatimuksen täyttyminen.	DOM, LCA: 1), 2), 3) Ei sitoumuksia TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia
	DOM, JAM, LCA, TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia	BRB, DMA, GUY, JAM: 1), 2) Ei mitään
	DMA, GUY: 1), 2) Ei mitään	DMA: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	BRB, GUY, JAM, TTO: 3) Ei mitään
	GUY, TTO: 3) Ei mitään	
	DOM: 3) Jollei sellaisessa sopimuksessa tai kansainvälisessä sopimuksessa, jonka osapuolena Dominikaaninen tasavalta on, toisin säädetä, Dominikaanisessa tasavallassa myytävien henkilökohtaisten henki- ja sairausvakuutusopimusten sekä katekentyypisten vastuuvakuuksien ("fianzas sobre compromisos") on oltava joko suoraan tai välillisesti sellaisten vakuutuksenantajien takaamia, joilla on lupa toimia Dominikaanisessa tasavallassa. Luvansaannin edellytyksenä on kansalaisuus- tai asuinpaikkavaatimuksen täyttyminen.	
	LCA: 3) Ei sitoumuksia	



	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	JAM: 3) Rahoituspalvelukomitean on oltava vakuuttunut siitä, että ulkomaisen yritysten tarjoama vakuutusturva täydentää toimialan palveluja tilanteissa, joissa markkinoiden kapasiteetti on liian vähäinen. Lisäksi asianomaisen viranomaisen on oltava vakuuttunut siitä, että kyseisten yritysten kotimaan vastuiden kattamiseen talletetaan riittävät varat.	
	BRB, DMA, DOM, GUY, JAM, LCA, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, DMA, DOM, GUY, JAM, LCA, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Aktuaaripalvelut (CPC 81404) BRB, BEL	BRB: 1), 2), 3) Ei mitään	BRB: 1), 2), 3) Ei mitään
	BEL: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia	BEL: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	BRB, BEL: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, BEL 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Neuvonta-, aktuaari-, riskinarviointi- ja vahingonkäsittelypalvelut (CPC 814*) BRB, TTO	BRB: 1) Ei sitoumuksia 2), 3) Ei mitään	BRB: 1) Ei sitoumuksia 2), 3) Ei mitään
	TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	BRB, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
B. PANKKI- JA MUUT RAHOITUSPALVELUT (pl. vakuutuspalvelut)		
a) Talletusten ja muiden takaisinmaksettavien varojen vastaanotto DMA, GUY, JAM (CPC 81115 ja 81116) DOM (CPC 81115, 81116, 81119)	DMA, DOM, JAM: 1), 2) Ei sitoumuksia	DMA, DOM, JAM: 1), 2) Ei sitoumuksia
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DMA: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	DOM, JAM: 3) Ei mitään	DOM, JAM: 3) Ei mitään
	GUY: 1), 2), 3) Ei mitään	GUY: 1), 2), 3) Ei mitään
	DMA, DOM, GUY, JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DOM, DMA, GUY, JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
b) Kaikenlainen lainaustoiminta, muun muassa kulutusluotot, kiinnitysluotot, factoring-rahoitus ja liiketoiminnan rahoitus (CPC 8113) BRB, DMA, DOM, GUY, JAM GRD (pl. CPC 81133 ja 81139)	BRB: 1) Ei sitoumuksia 2), 3) Ei mitään	BRB: 1) Ei sitoumuksia 2), 3) Ei mitään
	DMA: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DMA: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	DOM, GRD, JAM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	GUY: 1), 2), 3) Ei mitään	GUY: 1), 2) Ei mitään 3) Guyanan keskuspankin on hyväksyttävä muille kuin maassa oleskeleville myönnettävät lainat.

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	JAM, GRD: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	
	BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
c) Rahoitusleasing (CPC 8112) DOM, GUY	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	GUY: 1), 2), 3) Ei mitään	GUY: 1), 2), 3) Ei mitään
	DOM, GUY: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DOM, GUY: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
d) Kaikki maksu- ja rahansiirto- palvelut (CPC 81339*) ATG, BRB, DOM, GUY, LCA, VCT	ATG, DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	ATG, DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	BRB: 1) Ei sitoumuksia 2), 3) Ei mitään	BRB: 1) Ei sitoumuksia 2), 3) Ei mitään
	GUY: 1), 2), 3) Ei mitään	GUY, VCT: 1), 2), 3) Ei mitään
	LCA, VCT: 1), 2) Ei mitään	LCA: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	LCA: 3) Ei sitoumuksia	
	VCT: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	
	BRB, ATG, DOM, GUY, LCA, VCT: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, ATG, DOM, GUY, LCA, VCT: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
e) Takaukset ja sitoumukset (CPC 81199*) DOM	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
f) Kaupankäynti omaan tai asiakkaitten lukuun pörssissä, OTC-markkinoilla tai muuten (CPC 81339*, 81333, 81321**) DMA, DOM, GRD	DMA: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DMA: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Ei mitään 1.1.2018 alkaen.
	DOM, GRD: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	DOM, GRD: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	DMA, DOM, GRD: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DMA, DOM, GRD: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
g) Osallistuminen kaikenlaisten arvopapereiden liikkeeselä- kuun, myös merkintätakuu ja sijoitukset asiamiehenä (CPC 8132) DMA, DOM, GRD	DMA: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DMA: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Ei mitään 1.1.2018 alkaen.
	DOM, GRD: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	DOM, GRD: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	DMA, DOM, GRD: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DMA, DOM, GRD: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
i) Omaisuudenhoito, kuten käteisvarojen tai salkunhoito, yhteissijoitusten hoidon kaikki muodot GRD	GRD: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	GRD: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
k) Kaikkiin asiakirjassa MTN. TNC/W/50 lueteltuihin toimiin liittyvä neuvonta ja muut liitännäisrahoituspalvelut, ml. luottotiedot ja luottoarviot, sijoituksiin ja salkunhoitoon liittyvä tutkimus ja neuvonta, omaisuuteen ja yhtiöiden rakenneuudistuksiin liittyvä neuvonta BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, LCA, VCT	BRB: 1) Ei sitoumuksia 2), 3) Ei mitään	BRB: 1) Ei sitoumuksia 2), 3) Ei mitään
	DMA, DOM, GRD, GUY: 1), 2) Ei mitään	DMA, DOM, GRD, GUY: 1), 2), 3) Ei mitään
	LCA, VCT: 1), 3) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään	LCA, VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	DMA, DOM, GUY: 3) Ei mitään	
	GRD: 3) Ei sitoumuksia	
	BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, LCA, VCT: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, LCA, VCT: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
l) Rahoitustietojen antaminen ja siirto, rahoituksen liittyvä tietojenkäsittely ja muiden rahoituspalvelujen tarjoajien kaapeliohjelmistot DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, TTO	DOM: 1), 2), 3) Ei sitoumuksia	DOM: 1), 2), 3) Ei sitoumuksia
	GUY: 1), 2), 3) Ei mitään	GUY, JAM: 1), 2), 3) Ei mitään
	JAM: 1), 2) Ei mitään 3) Ei mitään. Tietokannan on sijaittava Jamaikalla.	
	DMA, GRD: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DMA, GRD: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia	TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
C. MUUT		
Offshore-yritysten tai -rahastojen (pl. vakuutusyritykset ja pankit) rekisteröinti offshore-liiketoimintaan DMA, KNA	DMA, KNA: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DMA, KNA: 1), 2) Ei mitään
		DMA: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. KNA: 3) Ei mitään
		DMA, KNA: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Keskuspankin talletuspalvelut ja keskuspankin varantojen hallinta (CPC 81111 ja 81113) DOM	DOM: 1), 2), 3) Ei sitoumuksia 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DOM: 1), 2), 3) Ei sitoumuksia 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Rahoitusleasing osto-optiolla ja factoring-rahoitus (CPC 81120) DOM	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
Sijoituspalvelut ja omaisuus-sijoitusrahastojen palvelut DOM, GRD, LCA	DOM, GRD, LCA: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DOM, GRD, LCA: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Sijoitusrahastojen ja pääomasijoitusyhtiöiden palvelut GRD	GRD: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	GRD: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

## 8. TERVEYDENHUOLTOON LIITTYVÄT PALVELUT JA SOSIAALIPALVELUT (muut kuin kohdassa 1. A h-j luetellut)

## A. SAIRAALAPALVELUT (CPC 9311)

ATG, BEL, DMA, DOM, GUY, GRD, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO BRB (ainoastaan CPC 93110)	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO, DOM: 1), 2) Ei mitään
	DMA: 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DMA, VCT: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, SUR: 3) Ei mitään	GRD, KNA: 3) Ei sitoumuksia, ulkomaisen ammatinharjoittajien määrä rajattu.
	SUR, TTO: 3) Ei sitoumuksia	ATG, BRB, BEL, DOM, GUY, JAM, LCA: 3) Ei mitään
	VCT: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	SUR, TTO: 3) Ei sitoumuksia
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	LCA, TTO: 4) Ei mitään	ATG, LCA: 4) Ei mitään

## B. MUUT TERVEYDENHUOLTOPALVELUT (CPC 9319 lukuun ottamatta 93191)

DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, TTO BRB, LCA, SUR (Sairaankuljetuspalvelut CPC 93192) BEL (pl. CPC 93199) SUR, VCT (Hoitolaitosten palvelut, muut kuin sairaalapaalvelut, CPC 93193)	DMA: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia. Ei mitään 1.1.2018 alkaen.	DMA: 1), 2) Ei mitään 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	BRB, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA: 1), 2), 3) Ei mitään	BRB, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään
	BEL, LCA, VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia	BEL, LCA, VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	TTO: 1), 3) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään	TTO: 1), 3) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään
	BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	SUR: 1), 2) Ei mitään 3) Ei mitään 1.1.2015 alkaen. 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia	SUR: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
C. SOSIAALIPALVELUT (CPC 933)		
DOM, GUY, TTO BEL (pl. CPC 93319, 93321, 93322 JA 93329) JAM (pl. CPC 9331 ja 93324) SUR (CPC 93311 ja 93312)	GUY, JAM: 1), 2), 3) Ei mitään	GUY, JAM: 1), 2), 3) Ei mitään
	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	BEL, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia	BEL, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	BEL, DOM, GUY, JAM, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BEL, DOM, GUY, JAM, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

## 9. MATKAILU JA SIIHEN LIITTYVÄT PALVELUT

## A. HOTELLIT JA RAVINTOLAT (ml. ateriapalvelut) (CPC 641–643)

ATG, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, SUR BRB, VCT (pl. ravintolat) BEL (CPC 64110) BEL, LCA (Hotellit ja lomanviettopaikat, joissa on enemmän kuin 100 huonetta, ja ravintolapalvelut CPC 641", 642) TTO (CPC 64110)	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1) Ei sitoumuksia*	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1) Ei sitoumuksia*
	DOM: 1) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta ateriapalveluja, joissa: ei mitään	DOM: 1) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta ateriapalveluja, joissa: ei mitään
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 2) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 2) Ei mitään
	ATG, BRB, DMA, DOM, GUY, LCA, SUR: 3) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, SUR: 3) Ei mitään
	BEL: 3) Ei mitään yli 50-huoneisten hotellien osalta; alle 50-huoneisiin hotelleihin saatetaan soveltaa taloudellista tarveharkintaa.	DMA: 3) Hotellien tukemista ja verohelpotuksia koskevien lakien mukaiset verohelpotukset voidaan rajata vähintään 10-huoneisille hotelleille.
	JAM: 3) Ei mitään (vaaditaan rekisteröinti ja toimilupa)	VCT, TTO: 3) Ei sitoumuksia
	GRD: 3) Toiminnan laajuutta rajoitetaan. Etmiset ja erikoisravintolat.	
	KNA: 3) Rajattu yli 75-huoneisiin rakennuksiin. Muiden kuin etnisten ravintoloiden omistus varattu kansalaisille.	
	VCT: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	
	TTO: 3) Alle 21-huoneiset hotellit varattu kansalaisille.	
ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
Kalustetun majoitustilan vuokrauspalvelut (CPC 6419) BEL (CPC 64193 ja 64195) LCA (CPC 64195) TTO (CPC 64193-64196)	BEL: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia, vaatimuksena yhteisyritys ja taloudellista tarveharkintaa sovelletaan.	
	LCA, TTO: 1) 2), 3) Ei mitään	BEL, LCA, TTO: 1) 2), 3) Ei mitään
	BEL, LCA, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BEL, LCA, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Ateriantarjoilupalvelut täyden palvelun ravintoloissa (CPC 64210) BEL, TTO	BEL: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia	BEL, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään
	TTO: 1), 2), 3) Ei mitään	
	BEL, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BEL, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Ateriantarjoilupalvelut itsepalveluravintoloissa (CPC 64220) BEL, TTO (pl. laitosten kuten koulujen, sairaaloiden ja muiden julkisten laitosten kahvilapalvelut)	BEL: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia	BEL, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään
	TTO: 1), 2), 3) Ei mitään	
	BEL, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BEL, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Juomatarjoilupalvelut ohjelmallisissa tiloissa TTO (pl. CPC 64310 ja 64320)	TTO: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	TTO: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

## B. MATKATOIMISTOPALVELUT JA MATKANJÄRJESTÄJIEN PALVELUT (CPC 7471)

DOM, GUY, JAM, SUR, TTO	DOM, GUY, JAM, SUR, TTO: 1) Ei mitään	GUY, JAM, SUR, TTO: 1) Ei mitään
	DOM, GUY, JAM, SUR, TTO: 2) Ei mitään	GUY, JAM, SUR, TTO: 2) Ei mitään
	DOM, GUY, SUR: 3) Ei mitään	DOM: 1), 2) Ulkomaisten matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien on Dominikaanisessa tasavallassa toimiakseen oltava asianmukaisesti hyväksytyjä alkuperämaassaan ja paikallisen toimiston on edustettava niitä.
	JAM: 3) Ei mitään	DOM, GUY, JAM, SUR, TTO: 3) Ei mitään
	TTO: 3) Ainoastaan saapuvat matkustajat.	DOM: 4) Matkailijoiden maankuljetuksissa kuljettajien on oltava Dominikaanisen tasavallan kansalaisia tai Dominikaanisessa tasavallassa oleskelevia ulkomaisten kansalaisia.
	DOM, GUY, JAM, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	GUY, JAM, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
C. MATKAILIJOIDEN OPASTUSPALVELUT (CPC 7472)		
DOM	DOM: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DOM: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Matkaopasluja voidaan myöntää ulkomaiden kansalaisille ainoastaan poikkeusolosuhteissa esimerkiksi jos yksikään dominikaanilainen matkaopas ei pysty täyttämään tietyn matkailijaryhmän tarpeita, mukaan luettuna tietyn kielitaidon tarve. Matkailijoiden maakuljetusten kuljettajien on oltava Dominikaanisen tasavallan kansalaisia tai Dominikaanisessa tasavallassa oleskelevia ulkomaalaisia.
D. MUUT		
Hotellirakentaminen DMA, DOM, GRD	DMA, DOM, GRD: 1) Ei sitoumuksia*	DMA, DOM, GRD: 1), 2), 3) Ei mitään
	DMA, DOM, GRD: 2) Ei mitään	
	DMA: 3) Rajattu yli 75-huoneisten hotellien rakentamiseen. Alle 50-huoneisten hotellien rakentamiseen saatetaan soveltaa taloudellista tarveharkintaa.	
	DOM: 3) Ei mitään	
	GRD: 3) Rajattu yli 100-huoneisten hotellien rakentamiseen. Alle 100-huoneisten hotellien rakentamiseen saatetaan soveltaa taloudellista tarveharkintaa. Pääasiallinen peruste: kansallisten toimijoiden sijainti ja lukumäärä.	
	DMA, GRD: 4) Rajattu johtajiin ja erikoisasiantuntijoihin ja mainittujen horisontaalisten sitoumusten mukaan. Edellytetään työlupa ja maahanmuutosäännösten mukaisuus.	DMA, GRD: 4) Ei mitään
	DOM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DOM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Hotellinjohto ATG, DOM, TTO	ATG, DOM, TTO: 1), 2) Ei mitään	ATG, DOM, TTO: 1), 2) Ei mitään
	ATG, DOM: 3) Ei mitään	ATG, DOM: 3) Ei mitään
	TTO: 3), 4) Ei mitään	TTO: 3) 4) Ei mitään
	ATG, DOM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, DOM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
Satamapalvelut ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, SUR, TTO	ATG, LCA, TTO: 1), 2) Ei mitään 3) 30–100 jalkaa pitkät alukset, yli 100-paikkaiset satamat. Yli 100 jalkaa pitkät alukset, alle 100-paikkaiset satamat	ATG, KNA, LCA, TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Valtion tuet voidaan rajata kansalaisille
	BRB, DOM, JAM, GUY, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään	BRB, DOM, JAM, GUY, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään
	BEL, GRD: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia	BEL, DMA, GRD: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	DMA, KNA: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) 30–100 jalkaa pitkät alukset, yli 100-paikkaiset satamat. Yli 100 jalkaa pitkät alukset, alle 100-paikkaiset satamat.	
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Kylpyläpalvelut ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, JAM, KNA, VCT, SUR, TTO	BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, JAM, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, JAM, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään
	ATG, KNA: 1), 2) Ei mitään 3) Vaatimuksena yhteisyitys.	KNA: 1), 2) Ei mitään 3) Valtion tuet voidaan rajata kansalaisille.
	TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DMA, VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, JAM, KNA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, JAM, KNA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

## 10. VIRKISTYS-, KULTTUURI- JA URHEILUPALVELUT (muut kuin audiovisuaalipalvelut)

## A. VIIHDEPALVELUT (ml. teatteri-, musiikkiyhtye- ja sirkuspalvelut) (CPC 9619)

ATG, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, TTO BRB (CPC 96191 ja 96194) BEL (pl. CPC 96194 ja 96195) SUR (CPC 96191, 96194, 96195)	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään
	GRD: 3) Voidaan vaatia kansallisten taiteilijoiden ja viihdyttäjien palkkaamista. Rajattu teattereihin, musiikkiyhtyeisiin ja -orkestereihin, tanssiryhmiin. Ulkomaalaisten maanomistussäännöksiä sovelletaan.	ATG, BRB, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR: 3) Ei mitään
	KNA: 3) Voidaan vaatia kansallisten taiteilijoiden ja viihdyttäjien palkkaamista.	
	ATG, BRB, BEL, DOM, GUY, JAM, LCA, SUR, VCT: 3) Ei mitään	DMA: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.



	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	DMA: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	
	TTO: 3) Ei sitoumuksia	BEL, TTO: 3) Ei sitoumuksia
	BRB (CPC 96191), LCA, TTO: 4) Ei mitään	BRB, KNA, LCA, TTO: 4) Ei mitään
	BRB (CPC 96194): 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	
	ATG, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	ATG, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

## B. UUTISTOIMISTOPALVELUT (CPC 962)

ATG, DMA, DOM, GRD, GUY, KNA, LCA, VCT, TTO BRB (uutistoimistopalvelut sanoma- ja aikakauslehdille, CPC 9621) BEL (CPC 9621 ja 9623) SUR (CPC 96211 ja 96212)	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, KNA, LCA, SUR, TTO: 1) 2) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään
	VCT: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään	DMA, TTO: 3) Ei sitoumuksia
	ATG, DMA, DOM, GRD, GUY, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 3) Ei mitään. Ulkomaisten sijoittajien uutistoimistojen perustaminen edellyttää vastavuoroisuutta.	DOM: 3) Ei mitään. Jokaisen Dominikaanisessa tasavallassa tuotetun sanomatai aikakauslehden johtajan on oltava Dominikaanisen tasavallan kansalainen.
	BRB: 3) Ei mitään	ATG, GRD, GUY, VCT: 3) Vaatimuksena voi olla yhteisyritys ja/tai taloudellinen tarveharkinta.
	BEL: 3) Vaatimuksena tiedon ja teknologian siirto. Ulkomaisten sijoittajien uutistoimistojen perustaminen edellyttää vastavuoroisuutta.	BRB, BEL, KNA, LCA, SUR, TTO: 3) Ei mitään
	ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	BEL: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	

## C. KIRJASTO-, ARKISTO-, MUSEO- JA MUUT KULTTUURIPALVELUT (CPC 963)

DOM, GUY, SUR (CPC 96311), JAM (CPC 9631 ja 9632)	DOM, GUY, JAM, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DOM, GUY, JAM, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
---	---	---

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
D. URHEILUUN LIITTYVÄT PALVELUT JA MUUT VIRKISTYSPALVELUT (CPC 964) (pl. rahapelit)		
ATG, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, LCA, TTO BRB (CPC 96411-3, 96419) BEL (CPC 96413) KNA (CPC 96412, 96413) VCT (CPC 96411, 96413, 96419) SUR (CPC 96411 ja 96413)	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, TTO: 1) Ei sitoumuksia	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään
	DOM, SUR: 1) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, SUR: 3) Ei mitään
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 2) Ei mitään	
	ATG, BRB, DMA, DOM, GUY, JAM, VCT, SUR: 3) Ei mitään	DMA: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	GRD, LCA: 3) Ei sitoumuksia. Vaati- muksena yhteisyritys.	LCA, VCT, TTO: 3) Ei sitoumuksia
	KNA: 3) Vaatimuksena yhteisyritys.	
	BEL, TTO: 3) Ei sitoumuksia	
	ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horison- taalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	LCA, TTO: 4) Ei mitään	
	BEL: 4) Ei sitoumuksia lukuun otta- matta mainittuja horisontaalisia sitou- muksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palve- luntarjoajiin ja riippumattomiin ammattinharjoittajiin.	
E. MUUT		
Huvialusten vuokraus ja leasing (CPC 96499*, 83103*) ATG, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, SUR, TTO BEL (Huvialusten vuokraus ja lea- sing ilman käyttäjää/kuljettajaa rajattu luokkaan 1, alle 12 mat- kustajaa, miehistöineen tai ilman ja useiksi matkapäiviksi)	ATG, BEL, DMA, DOM, GUY, JAM, KNA, LCA, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään	ATG, BEL, DMA, DOM, GUY, JAM, KNA, LCA, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään
	GRD: 1) Ei sitoumuksia* 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia	GRD: 1) Ei sitoumuksia* 2) Ei mitään 3) Tuet saatetaan rajata maan kansalaisille ja/tai asukkaille.
	TTO: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Vaatimuksena yhteisyritys.	TTO: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	ATG, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainit- tuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaa- lisia sitoumuksia.
11. LIIKENNEPALVELUT		
A. MERILIIKENNEPALVELUT		
a) Matkustajaliikenne (CPC 7211) (ilman kabotaasiliikennettä) ATG, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, LCA, VCT, SUR TTO (CPC 72111)	BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, LCA, VCT, TTO: 1) 2) Ei mitään	ATG, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, LCA, VCT, TTO: 1), 2) Ei mitään
	ATG: 3) a) Rekisteröidyn yhtiön perus- taminen sijoittautumisvaltion lipun alla purjehtivan laivaston liikennöimiseksi: ei sitoumuksia b) Muut kaupallisen länäolon muodot kansainvälisten meriliikennepalvelujen tarjoamiseksi: ei mitään	ATG: 3) a) Ei sitoumuksia b) Ei mitään

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	ATG, SUR: 1) a) Linjaliikenne: ei mitään b) Irtotavaraliikenne, hakuliikenne ja muu kansainvälinen liikenne, matkustajaliikenne mukaan luettuna: ei mitään 2) Ei mitään	SUR: 1) a) Ei mitään b) Ei mitään 2) Ei mitään
	DMA, GUY, JAM, LCA: 3) Ei mitään	DMA, GRD, JAM, LCA: 3) Ei mitään
	DOM: 3)	DOM: 3) Ei mitään. Matkustajia alukseen otettaessa ja poistettaessa Dominikaanisen tasavallan lipun alla purjehtivat alukset maksavat 50 prosenttia tähän liittyvistä palkkioista ja maksuista. Ulkomaisten alusten suorittamaan matkustajien alukseen ottamiseen ja siitä poistamiseen liittyvät palkkiot ja maksut peritään syrjimättömällä tavalla siltä osin kuin on kyse siitä, minkä lipun alla nämä ulkomaiset aluksen purjehtivat.
	GRD: 3) Ei mitään. Voidaan vaatia yhteisyritys.	BEL, GUY, VCT, TTO: 3) Ei sitoumuksia
	SUR: 3) a) Rekisteröidyn yhtiön perustaminen sijoittautumisvaltion lipun alla purjehtivan laivaston liikennöimiseksi; Surinamen alusrekisteriin merkitseminen on sallittua ainoastaan aluksille, joiden omistussuhde on seuraava: 2/3 CARICOM-maiden kansalaiset ja 1/3 Surinamessa oleskelevat henkilöt. b) Surinamelaisen yrityksen perustamiseen vaaditaan paikallinen yhtiökumppani.	SUR: 3) a) Ei sitoumuksia b) Surinamelaisen yrityksen perustamiseen vaaditaan paikallinen yhtiökumppani.
	BEL, TTO: 3) Ei sitoumuksia	
	VCT: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	
	ATG, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, VCT, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, VCT, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	LCA: 4) Ei mitään	LCA: 4) Ei mitään
	JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.	
	SUR: 4) a) Laivamiehistö: ei sitoumuksia b) Kaupallisen läsnäolon takaava avainhenkilöstö edellä muodon 3 kohdassa b esitetyn määritelmän mukaisesti: ei sitoumuksia lukuun ottamatta horisontaalisia sitoumuksia.	SUR: 4) a) Ei sitoumuksia b) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
b) Rahtiliikenne (CPC 7212) (ilman kabotaasiliikennettä) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GUY, JAM, LCA, VCT, SUR GRD (pl. CPC 72122) KNA (CPC 72121, 72122, 72123) TTO (CPC 72122)	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT: 1), 2) Ei mitään  SUR: 1) a) Linjaliikenne: ei mitään b) Irtotavaraliikenne, hakuliikenne ja muu kansainvälinen liikenne, matkustajaliikenne mukaan luettuna: ei mitään 2) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT: 1), 2) Ei mitään  SUR: 1) a) Ei mitään b) Ei mitään 2) Ei mitään

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia	TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia
	ATG: 3) Ei sitoumuksia	ATG, BRB, BEL, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT: 3) Ei mitään
	BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT: 3) Ei mitään	DMA: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	DOM: 3) Ei mitään	TTO: 3) Vaatimuksena yhteisyrittäminen. DOM: 3) Ei mitään. Matkustajia alukseen otettaessa ja poistettaessa Dominikaanisen tasavallan lipun alla purjehtivat alukset maksavat 50 prosenttia tähän liittyvistä palkkioista ja maksuista. Ulkomaisten alusten suorittamaan matkustajien alukseen ottamiseen ja siitä poistamiseen liittyvät palkkiot ja maksut peritään syrjimättömällä tavalla siltä osin kuin on kyse siitä, minkä lipun alla nämä ulkomaiset alukset purjehtivat.
	SUR: 3) a) Rekisteröidyn yhtiön perustaminen sijoittautumisvaltion lipun alla purjehtivan laivaston liikennöimiseksi: Surinamen alusrekisteriin merkittäminen on sallittua ainoastaan aluksille, joiden omistussuhde on seuraava: 2/3 CARICOM-maiden kansalaiset ja 1/3 Surinamessa oleskelevat henkilöt. b) Surinamelaisen yrityksen perustamiseen vaaditaan paikallinen yhtiökumppani.	SUR: 3) a) Ei sitoumuksia b) Surinamelaisen yrityksen perustamiseen vaaditaan paikallinen yhtiökumppani.
	TTO: 3) Vaatimuksena yhteisyrittäminen.	
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, KNA, VCT, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan.
	LCA: 4) Ei mitään	
	JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.	
	SUR: 4) a) Laivamiehistö: ei sitoumuksia b) Kaupallisen läsnäolon takaava avainhenkilöstö edellä muodon 3 kohdassa b esitetyn määritelmän mukaisesti: ei sitoumuksia lukuun ottamatta horisontaalisia sitoumuksia.	SUR: 4) a) Ei sitoumuksia b) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
c) Alusten vuokraus miehistöineen (CPC 7213) ATG, DOM, DMA, GRD, GUY, JAM, VCT (ilman kabotaasiliikennettä) BEL (Ulkomaille suuntautuva matkustajaliikenne, rajattu luokan 2 veneisiin, joihin mahtuu alle 100 matkustajaa, mutta jotka ovat matkalla useita päiviä) LCA (pl. hinaajien ja kalastusalusten vuokraus)	GRD, LCA, VCT: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Vaatimuksena yhteisyrittäminen.	GRD, LCA, VCT: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	DMA: 1) Ei sitoumuksia 2), 3) Ei mitään	DMA: 1) Ei sitoumuksia 2), 3) Ei mitään
	ATG, BEL, GUY, JAM: 1), 2), 3) Ei mitään	ATG, BEL, DOM, GUY, JAM: 1), 2), 3) Ei mitään
	DOM: 1), 2), 3)	

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	ATG, BEL, DOM, DMA, GRD, GUY, LCA, VCT: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BEL, DOM, DMA, GRD, GUY, JAM, LCA, VCT: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.	
d) Alusten huolto ja korjaus (CPC 8868") ATG, BRB, DOM, DMA, GRD, GUY, JAM, LCA, KNA, TTO	ATG, BRB, DOM, GUY, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään	ATG, BRB, DOM, GUY, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään
	JAM: 1), 2) Ei mitään 3) Vaatimuksena yhteisyitys.	JAM: 1), 2) Ei mitään 3) Vaatimuksena yhteisyitys.
	DMA, GRD, KNA, LCA: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään	DMA, GRD, KNA, LCA: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään
	DMA: 3) Ei mitään	DMA: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	GRD, KNA, LCA: 3) Vaatimuksena yhteisyitys.	GRD, KNA, LCA: 3) Ei sitoumuksia
	ATG, BRB, DOM, DMA, GRD, GUY, KNA, LCA: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, DOM, DMA, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.	
	TTO: 4) Ei mitään	TTO: 4) Ei mitään
e) Työntö- ja hinauspalvelut (CPC 7214) BEL, GUY, DOM, JAM, TTO	BEL, DOM, GUY, JAM: 1), 2) Ei mitään	BEL, DOM, GUY, JAM: 1), 2) Ei mitään
	BEL: 3) Vaatimuksena yhteisyitys.	
	DOM: 3) Ei mitään, paitsi että hinaajien, veneiden ja kaikkiin luokkiin kuuluvien ja mitä hyvänsä bruttovetoisuutta olevien alusten, jotka on tarkoitettu työntö- ja hinaustoimintaan Dominikaanisen tasavallan satamissa, on oltava Dominikaanisen tasavallan lipun alla purjehtivia.	
		DOM, GUY: 3) Ei mitään
	JAM: 3) Ei sitoumuksia	BEL, JAM: 3) Ei sitoumuksia
	TTO: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Vaatimuksena yhteisyitys.	TTO: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	BEL, DOM, GUY, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BEL, DOM, GUY, JAM, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.	

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
f) Alusten pelastus- ja nostopalvelut (CPC 74540)	ATG, DOM, GUY, JAM: 1), 2), 3) Ei mitään	ATG, DOM, GUY, JAM, VCT: 1), 2), 3) Ei mitään
	BEL, KNA: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	BEL, KNA: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
ATG, BEL, DOM, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, TTO	LCA, TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Vaatimuksena yhteisyritys.	LCA, TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Vaatimuksena yhteisyritys.
	VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	
	ATG, BEL, DOM, GUY, KNA, LCA, VCT, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BEL, DOM, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Sopimusperusteisiin palvelutarjoajiin sovelletaan taloudellista tarveharkintaa.	
Alusten katsastus (CPC 745) TTO	TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia 3), 4) Ei mitään	TTO: 1), 2) Ei sitoumuksia 3), 4) Ei mitään
Alusten rekisteröinti kauppamerenkulun valvontaa, sääntelyä ja järjestelmällistä kehittämistä varten ATG, BEL, KNA	ATG, BEL: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia ATG, BEL: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. KNA: 1), 2) Ei mitään 3) Kauppamerenkululaki (Merchant Shipping Act 1985) helpottaa alusten rekisteröintiä Saint Christopher ja Nevisissä. Rekisteröinnin toteuttaa merenkulusta vastaava johtaja, joka on Saint Christopher ja Nevisin alusten rekisterinpitäjä. Rekisteröintivaatimukset ovat seuraavat: a) kokonaan Saint Christopher ja Nevisin kansalaisten omistuksessa, b) Saint Christopher ja Nevisin lakien mukaan perustetut oikeushenkilöt, c) riippumatta siitä, minkä maan kansalaisia laivan omistajat ovat, laiva on vähintään 1 600 nettorekisteritonniin merialus, jota käytetään ulkomaille suuntautuvassa kaupankäynnissä. 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BEL: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia ATG, BEL: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia KNA: 1), 2), 3), 4) Ei mitään
Navigointia avustavat palvelut ja viestintä-/sääpalvelut (CPC 7453) BEL, TTO	BEL, TTO: 1), 2) Ei mitään	BEL, TTO: 1), 2) Ei mitään
	BEL: 3) Ei sitoumuksia	BEL: 3) Ei sitoumuksia
	TTO: 3), 4) Ei mitään	TTO: 3), 4) Ei mitään
	BEL: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BEL: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Kotisatamapalvelut (Home-porting), polttoainetäydennys, lähimerenkulku ja laivatarvikekauppa  JAM	JAM: 1), 2) Ei mitään 3) Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan, lukuun ottamatta kotisatamapalveluja (home-porting). 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	JAM: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
B. SISÄVESILIIKENNE		
a) Matkustajaliikenne (CPC 7221) DOM, GUY	DOM, GUY: 1), 2) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. DOM: 3) Ei mitään, paitsi että veneiden ja kaikkiin luokkiin kuuluvien ja mitä hyvänsä bruttovetoisuutta olevien alusten, jotka on tarkoitettu kuljettamaan matkustajia Dominikaanisen tasavallan joilla, on oltava Dominikaanisen tasavallan lipun alla purjehtivia. GUY: 3) Ei mitään	DOM, GUY: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
b) Rahtiliikenne (CPC 7222) ATG, BRB, DOM, GRD, GUY, LCA	ATG, BRB, GRD, GUY, LCA: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. DOM: 1), 2) Ei mitään. 3) Ei mitään, paitsi että veneiden ja kaikkiin luokkiin kuuluvien ja mitä hyvänsä bruttovetoisuutta olevien alusten, jotka on tarkoitettu kuljettamaan rahtia Dominikaanisen tasavallan joilla, on oltava Dominikaanisen tasavallan lipun alla purjehtivia. 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, DOM, GRD, GUY, LCA: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
c) Alusten vuokraus miehistöineen (CPC 7223) DOM, GUY	DOM, GUY: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DOM, GUY: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	DOM: 3) Ei mitään GUY: 3) Ei mitään	
d) Alusten huolto ja korjaus (CPC 8868") BRB, DOM, KNA, LCA, TTO	BRB, KNA, LCA, TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. DOM: 1), 2), 3) Ei mitään. 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, DOM, KNA, LCA, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
e) Työntö- ja hinauspalvelut (CPC 7224) DOM, KNA	DOM, KNA: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DOM, KNA: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	DOM: 1), 2) Ei sitoumuksia.	
	3) Ei mitään, paitsi että hinaajien, veneiden ja kaikkiin luokkiin kuuluvien ja mitä hyvänsä kantavuutta olevien alusten, jotka on tarkoitettu työntö- ja hinaustoimintaan Dominikaanisen tasavallan joilla, on oltava Dominikaanisen tasavallan lipun alla purjehtivia.	
	4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
C. ILMALIKENNENPALVELUT		
a) Matkustajaliikenne (CPC 731) GUY, BEL (pl. matkustajien kuljetus Belizen alueella) JAM (pl. CPC 7312)	BEL, GUY, JAM: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BEL, GUY, JAM: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
b) Rahtiliikenne (CPC 732) ATG, BEL, DMA, GRD, GUY, KNA, TTO BRB, LCA, VCT (pl. 7321)	ATG, BRB, BEL, GRD, GUY, VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia	BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, KNA, LCA, VCT: 1), 2), 3) Ei mitään
	DMA, KNA, LCA: 1), 2), 3) Ei mitään	
	TTO: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Taloudellista tarveharkintaa sovelle- taan.	TTO: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, KNA, LCA, VCT, TTO: 4) Ei sitoumuk- sia lukuun ottamatta mainittuja hori- sontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DMA, GRD, GUY, KNA, LCA, VCT, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
c) Ilma-alusten vuokraus miehis- töineen (CPC 734) ATG, BRB, BEL, GUY, KNA, LCA	BRB, GUY: 1), 2), 3) Ei mitään	BRB, GUY: 1), 2), 3) Ei mitään
	ATG, BEL, LCA: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia. Vaatimuksena yhteisyritys.	ATG, BEL, LCA: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	KNA: 1) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään 3) Voidaan vaatia osittain paikallisen henkilöstön palkkaamista.	KNA: 1) Ei sitoumuksia 2), 3) Ei mitään
	ATG, BEL, BRB, GUY, KNA, LCA: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainit- tujen horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BEL, BRB, GUY, KNA, LCA: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
d) Ilma-alusten huolto ja korjaus (CPC 8868") BRB, BEL, DOM, GUY, KNA, LCA, SUR	BRB, BEL, DOM, GUY, LCA, SUR: 2), 3) Ei mitään	BRB, BEL, DOM, GUY, LCA, SUR: 1), 2) Ei mitään
	KNA: 1), 2) Ei sitoumuksia	KNA: 1), 2) Ei sitoumuksia
	GUY, LCA: 3) Ei sitoumuksia	BEL, GUY, LCA: 3) Ei sitoumuksia
	BRB, DOM, KNA, SUR: 3) Ei mitään	BRB, DOM, KNA, SUR: 3) Ei mitään
	BEL: 3) Vaatimuksena tiedon ja tekno- logian siirto.	
	BRB, DOM, GUY, KNA, LCA, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainit- tujen horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, BEL, DOM, GUY, KNA, LCA, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	BEL: 4) Ei sitoumuksia lukuun otta- matta mainittuja horisontaalisia sitou- muksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palve- luntarjoajiin ja riippumattomiin ammattinharjoittajiin.	
e) Ilmailukenteen tukipalvelut (CPC 746)		



	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
Tietokonepohjaista paikanvarausjärjestelmää (TPJ) koskevat palvelut ATG, BRB, BEL, DOM, GUY, SUR	ATG, BRB, DOM, GUY, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään	ATG, BRB, DOM, GUY, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään
	BEL: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia	BEL: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	ATG, BRB, BEL, DOM, GUY, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DOM, GUY, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Ilmailiikennepalvelujen myynti ja markkinointi ATG, BEL, DOM, SUR	DOM, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään	DOM, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään
	ATG, BEL: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia	ATG, BEL: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	ATG, BEL, DOM, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BEL, DOM, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Maahuolintapalvelut DOM	DOM: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DOM: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Lentoasemapalvelut lukuun ottamatta rahdin käsittelyä (CPC 7461) JAM	JAM: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin.	JAM: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

## E. RAUTATIELIIKENNEPALVELUT

a) Matkustajaliikenne (CPC 7111) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR,	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, LCA, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, LCA, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään
	KNA: 1), 3) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään	KNA: 1), 3) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään
	VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, KNA, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	
b) Rahtiliikenne (CPC 7112) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, LCA, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, LCA, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään
	KNA: 1), 3) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään	KNA: 1), 3) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään
	VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, KNA, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimuserusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	
c) Työntö- ja hinauspalvelut (CPC 7113) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, LCA, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, LCA, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään
	KNA: 1), 3) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään	KNA: 1), 3) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään
	VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, KNA, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimuserusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	
d) Rautatieliikennekaluston huolto ja korjaus (CPC 8868) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, LCA, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, LCA, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään
	KNA: 1), 3) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään	KNA: 1), 3) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään
	VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, KNA, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimuserusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	
e) Rautatieliikennepalvelujen tukipalvelut (CPC 743) ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, LCA, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, LCA, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään
	KNA: 1), 3) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään	KNA: 1), 3) Ei sitoumuksia 2) Ei mitään
	VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	VCT: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, KNA, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, BEL, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, KNA, LCA, VCT, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	
F. TIELIIKENNEPALVELUT		
a) Matkustajaliikenne (CPC 7121 ja 7122) DOM, GUY, JAM: BRB, GRD (CPC 71224) SUR (CPC 71222 ja 71223)	BRB, GRD, DOM, GUY, JAM, SUR: 1), 2) Ei mitään	BRB, GRD, DOM, GUY, JAM, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään
	BRB, GRD, DOM, GUY, JAM, SUR: 3) Ei mitään	
	BRB, DOM, GRD, GUY, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, DOM, GRD, GUY, JAM, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	
b) Rahtiliikenne (CPC 7123) DOM, JAM, GUY, SUR, TTO BRB (pl. 71235)	BRB, DOM, JAM, GUY: 1), 2), 3) Ei mitään	BRB, DOM, JAM, GUY: 1), 2), 3) Ei mitään
	SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia	SUR, TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	BRB, DOM, GUY, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, DOM, JAM, GUY, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	JAM: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia. Taloudellista tarveharkintaa sovelletaan sopimusperusteisiin palveluntarjoajiin ja riippumattomiin ammatinharjoittajiin.	
c) Kaupallisten ajoneuvojen vuokraus kuljettajineen (CPC 7124) BRB, JAM	BRB, JAM: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, JAM: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
d) Maantielikenteessä käytettävien kulkuneuvojen huolto ja korjaus (CPC 6112 ja 8867) DOM, JAM, SUR	DOM, JAM, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään	DOM, JAM, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään
	DOM, JAM, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DOM, JAM, SUR: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
e) TieliiKENNEPALVELUJEN tukipalvelut (CPC 744) DOM, GUY, JAM: BRB (pl. CPC 7443) LCA (CPC 7443) SUR (CPC 7442)	BRB, DOM, GUY, JAM, LCA, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, DOM, GUY, JAM, LCA, SUR: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
H. KAIKKIEN LIIKENNEMUOTOJEN LIITÄNNÄISPALVELUT		
a) Lastinkäsittelypalvelut (CPC 741) DOM, LCA, VCT	DOM, LCA, VCT: 1), 2) Ei mitään	DOM, LCA, VCT: 1), 2) Ei mitään
	DOM, LCA: 3) Ei mitään	DOM, LCA, VCT: 3) Ei mitään

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	VCT: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	
	DOM, LCA, VCT: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DOM, LCA, VCT: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
b) Varastointipalvelut (CPC 742) ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, LCA, TTO VCT (CPC 7421 ja 7429)	ATG, DMA, DOM, GRD, GUY, LCA, TTO: 1) Ei sitoumuksia*	ATG, DMA, DOM, GRD, GUY, LCA, TTO: 1) Ei sitoumuksia*
	BRB, JAM, VCT: 1) Ei mitään	BRB, JAM, VCT: 1) Ei mitään
	ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, LCA, VCT, TTO: 2) Ei mitään 3) Ei mitään	ATG, DMA, GRD, GUY, JAM, LCA, VCT, 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
		BRB, DOM, TTO: 3) Ei mitään
	ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, LCA, VCT, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horison- taalisia sitoumuksia.	ATG, BRB, DMA, DOM, GRD, GUY, JAM, LCA, VCT, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
c) Rahdin kuljetusvälityspalvelut (CPC 748) DMA, DOM, GUY, JAM (aino- astaan meriliikenne), TTO BEL (CPC 74800)	DMA, DOM, GUY, JAM: 1), 2), 3) Ei mitään	DOM, GUY, JAM, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään
	BEL, TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia	DMA: 1), 2), 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
		BEL: 1), 2), 3) Ei sitoumuksia
	BEL, DMA, DOM, GUY, JAM, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BEL, DMA, DOM, GUY, JAM, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
d) Muut (CPC 749)		
Muut liikenteen tuki- ja liitännäis- palvelut (CPC 74900) DMA, DOM, TTO	DMA: 1), 2) Ei mitään 3) Ei mitään 1.1.2022 alkaen.	DMA: 1), 2) Ei mitään 3) Ei mitään 1.1.2022 alkaen.
	DOM, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään	DOM, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään
	DMA, DOM, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horison- taalisia sitoumuksia.	DMA, DOM, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisonta- taalisia sitoumuksia.
Vapaa-alueiden toiminta GUY, LCA, VCT	LCA, VCT: 1), 2) Ei mitään	LCA, VCT: 1), 2), 3) Ei mitään
	LCA: 3) Ei mitään	
	VCT: 3) Ei mitään lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	
	LCA, VCT: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	LCA, VCT: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
	GUY: 1) Ei sitoumuksia* 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun otta- matta mainittuja horisontaalisia sitou- muksia.	GUY: 1) Ei sitoumuksia* 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Uudelleenlastauspalvelut (CPC 749) DOM, LCA, VCT, TTO	DOM, LCA, VCT: 1), 2), 3) Ei mitään	DOM, LCA, VCT: 1), 2), 3) Ei mitään
	LCA: 4) Ei mitään	LCA: 4) Ei mitään

	MARKKINOILLE PÄÄSYÄ KOSKEVAT RAJOITUKSET	KANSALLISTA KOHTELUA KOSKEVAT RAJOITUKSET
	TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia	TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia
	DOM, VCT, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	DOM, VCT, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
<b>I. MUUT KULJETUSPALVELUT</b>		
Konttiasema- ja varastointipalvelut	GUY, JAM: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	GUY, JAM: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Varustamon edustajan palvelut GUY, JAM	GUY, JAM: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	GUY, JAM: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
<b>12. MUUT MUUALLE LUOKITTELEMATTOMAT PALVELUT</b>		
Hautaus-, tuhkaus- ja hautaustointipalvelut (CPC 9703) BRB, SUR, TTO	BRB, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään	BRB, TTO: 1), 2), 3) Ei mitään
	SUR: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään	SUR: 1), 2) Ei sitoumuksia 3) Ei mitään
	BRB, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB, SUR, TTO: 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Jäsenyysjärjestöjen palvelut (CPC 959) BEL, TTO (CPC 95910)	BEL, TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BEL, TTO: 1), 2) Ei mitään 3) Ei sitoumuksia 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Värjäyspalvelut (CPC 97015) BRB	BRB: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Kuivapesupalvelut (CPC 97013) SUR	SUR: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	BRB: 1), 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.
Kosmetologin käsittely, käsi- ja jalkahoito (CPC 97022) SUR	SUR: 1) Ei sitoumuksia*, 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.	SUR: 1) Ei sitoumuksia*, 2), 3) Ei mitään 4) Ei sitoumuksia lukuun ottamatta mainittuja horisontaalisia sitoumuksia.

**HE 142/2010 vp**

LITE V

**KYSELYPISTEET****(86 artiklassa tarkoitettut)**

EY-OSAPUOLI

EUROOPAN YHTEISÖT	European Commission – DG TRADE Services and investment unit Rue de la Loi 170 B-1000 Bruxelles, Belgium Sähköposti: TRADE-GATS-CONTACT-POINTS@ec.europa.eu
ITÄVALTA	Federal Ministry of Economics and Labour Department for Multilateral Trade Policy – C2/11 Stubenring 1 A-1011 Vienna, Austria Puhelin: + 43 1 711 00 (alanumero 6915/5946) Faksi: + 43 1 718 05 08 Sähköposti: post@C211.bmwa.gv.at
BELGIA	Service Public Fédéral Economie, PME, Classes Moyennes et Energie Direction Générale du Potentiel Economique (Federal Public Service Economy, SMES, Self-employed and Energy Directorate – General Economic Potential) Rue du Progrès, 50 B-1210 Brussels, Belgium Puhelin: (322) 277 51 11 Faksi: (322) 277 53 11 Sähköposti: info-gats@economie.fgov.be
BULGARIA	Foreign Economic Policy Directorate Ministry of Economy and Energy 12, Alexander Batenberg Str. 1000 Sofia, Bulgaria Puhelin: (359 2) 940 77 61 (359 2) 940 77 93 Faksi: (359 2) 981 49 15 Sähköposti: wto.bulgaria@mee.government.bg
KYPROS	Permanent Secretary, Planning Bureau Apellis and Nirvana corner 1409 Nicosia, Cyprus Puhelin: (357 22) 406 801 (357 22) 406 852 Faksi: (357 22) 666 810 Sähköposti: planning@cytanet.com.cy maria.philippou@planning.gov.cy
TŠEKKI	Ministry of Industry and Trade Department of Multilateral and EU Common Trade Policy Politických vězňů 20 Praha 1, Czech Republic Puhelin: (420 2) 2485 2012 Faksi: (420 2) 2485 2656 Sähköposti: brennerova@mpo.cz
TANSKA	Ministry of Foreign Affairs International Trade Policy and Business Asiatisk Plads 2 DK-1448 Copenhagen K, Denmark Puhelin: (45) 3392 0000 Faksi: (45) 3254 0533 Sähköposti: eir@um.dk

VIRO	Ministry of Economic Affairs and Communications 11 Harju street 15072 Tallinn, Estonia Puhelin: (372) 639 7654 (372) 625 6360 Faksi: (372) 631 3660 Sähköposti: services@mkm.ee
SUOMI	Ministry for Foreign Affairs Department for External Economic Relations Unit for the EC's Common Commercial Policy PO Box 176 00161 Helsinki, Finland Puhelin: (358-9) 1605 5528 Faksi: (358-9) 1605 5599
RANSKA	Ministère de l'Economie, des Finances et de l'Emploi Direction Générale du Trésor et de la Politique Economique (DGTPE) Service des Affaires Multilatérales et du Développement Sous Direction Politique Commerciale et Investissement Bureau Services, Investissements et Propriété Intellectuelle 139 rue de Bercy (télédoc 233) 75572 Paris Cédex 12, France Puhelin: + 33 (1) 44 87 20 30 Faksi: + 33 (1) 53 18 96 55  Secrétariat Général des Affaires Européennes 2, Boulevard Diderot 75572 Paris Cédex 12 Puhelin: + 33 (1) 44 87 10 13 Faksi: + 33 (1) 44 87 12 61
SAKSA	German Office for Foreign Trade – BFAI Agrippastrasse 87-93 50676 Köln, Germany Puhelin: (49221) 2057 345 Faksi: (49221) 2057 262 Sähköposti: zoll@bfai.de
KREIKKA	Ministry of Economy and Finance Directorate for Foreign Trade Policy 1 Kornarou Str. 10563 Athens, Greece Puhelin: (30 210) 3286121, (30 210) 3286126 Faksi: (30 210) 3286179
UNKARI	Ministry of Economy and Transport Trade Policy Department Honvéd utca 13-15. H-1055 Budapest, Hungary Puhelin: 361 336 7715 Faksi: 361 336 7559 Sähköposti: kereskedelempolitika@gkm.gov.hu
IRLANTI	Department of Enterprise, Trade and Employment International Trade Section (WTO) Earlsfort Centre Hatch St. Dublin 2, Ireland Puhelin: (353 1) 6312533 Faksi: (353 1) 6312561

ITALIA	<p>Ministero degli Affari Esteri Piazzale della Farnesina, 1 00194 Rome, Italy</p> <p>General Directorate for Multilateral Economic and Financial Cooperation WTO Coordination Office Puhelin: (39) 06 3691 4353 Faksi: (39) 06 3242 482 Sähköposti: dgce.omc@esteri.it</p> <p>General Directorate for European Integration Office II – EU external relations Puhelin: (39) 06 3691 2740 Faksi: (39) 06 3691 6703 Sähköposti: dgie2@esteri.it</p> <p>Ministero del Commercio Internazionale Viale Boston, 25 00144 Rome, Italy</p> <p>General Directorate for Commercial Policy Division V Puhelin: (39) 06 5993 2589 Faksi: (39) 06 5993 2149 Sähköposti: polcom5@mincomes.it</p>
LATVIA	<p>WTO Division Foreign Economic Relations and Trade Policy Department Ministry of Economics Brivibas Str. 55 Riga, LV 1519, Latvia Puhelin: (371) 67 013 008 Faksi: (371) 67 280 882 Sähköposti: pto@em.gov.lv</p>
LIETTUA	<p>Division of International Economic Organizations, Ministry of Foreign Affairs J. Tumo Vaizganto 2 2600 Vilnius, Lithuania Puhelin: (370 52) 362 594 / (370 52) 362 598 Faksi: (370 52) 362 586 Sähköposti: teo.ed@urm.lt</p>
LUXEMBURG	<p>Ministère des Affaires Etrangères Direction des Relations Economiques Internationales 6, rue de l'Ancien Athénée L-1144 Luxembourg, Luxembourg Puhelin: (352) 478 2355 Faksi: (352) 22 20 48</p>
MALTA	<p>Director International Economic Relations Directorate Economic Policy Division Ministry of Finance St. Calcedonius Square Floriana CMR02, Malta Puhelin: (356) 21 249 359 Faksi: (356) 21 249 355 Sähköposti: epd@gov.mt joseph.bugeja@gov.mt</p>



ALANKOMAAT	<p>Ministry of Economic Affairs          Directorate-General for Foreign Economic Relations          Trade Policy and Globalisation (ALP: N/101)          P.O. Box 20101          2500 EC Den Haag, The Netherlands          Puhelin: (3170) 379 6451          (3170) 379 6250          Faksi: (3170) 379 7221          Sähköposti: M.F.T.RiemslogBaas@MinEZ.nl</p>
PUOLA	<p>Ministry of Economy          Department of Trade Policy          Ul. Żurawia 4a          00-507 Warsaw, Poland          Puhelin: (48 22) 693 4826          (48 22) 693 4856          (48 22) 693 4808          Faksi: (48 22) 693 4018          Sähköposti: joanna.bek@mg.gov.pl</p>
PORTUGALI	<p>Ministry of Economy          ICEP Portugal          Market Intelligence Unit          Av. 5 de Outubro, 101          1050-051 Lisbon, Portugal          Puhelin: (351 21) 790 95 00          Faksi: (351 21) 790 95 81          Sähköposti: informacao@icep.pt</p> <p>Ministry of Foreign Affairs          General Directorate for Community Affairs (DGAC)          R da Cova da Moura 1          1350 -11 Lisbon, Portugal          Puhelin: (351 21) 393 55 00          Faksi: (351 21) 395 45 40</p>
ROMANIA	<p>Ministry for SMEs, Trade, Tourism and Liberal Professions          Department for Foreign Trade          Str. Ion Campineanu nr. 16          Sector 1, Bucharest, Romania          Puhelin ja faksi: (40 21) 401 05 58</p>
SLOVAKIA	<p>Ministry of Economy of the Slovak Republic          Trade and Consumer Protection Directorate          Trade Policy Department          Mierová 19          827 15 Bratislava 212, Slovak Republic          Puhelin: (421-2) 4854 7110          Faksi: (421-2) 4854 3116</p>
SLOVENIA	<p>Ministry of Economy of the Republic of Slovenia          Head of Multilateral Division          Kotnikova 5          1000 Ljubljana, Slovenia          Puhelin: (386 1) 478 35 42          (386 1) 478 35 53          Faksi: (386 1) 478 36 11          Sähköposti: dimitrij.grcar@gov.si          Internet: www.mg-rs.si</p>

ESPAÑA	<p>Ministerio de Industria, Turismo y Comercio          Secretaría de Estado de Turismo y Comercio          Secretaría General de Comercio Exterior          Subdirección General de Comercio Internacional de Servicios          Paseo de la Castellana 162          28046 Madrid, España          Puhelin: (34 91) 349 3781          Faksi: (34 91) 349 5226          Sähköposti: sgcominser.sccc@mcx.es</p>
RUOTSI	<p>National Board of Trade          Global Trade Department          Box 6803          113 86 Stockholm, Sweden          Puhelin: (46 8) 690 4800          Faksi: (46 8) 30 6759          Sähköposti: registrar@kommers.se          Internet: <a href="http://www.kommers.se">http://www.kommers.se</a>          Ministry for Foreign Affairs          Department: UD-IH          103 39 Stockholm, Sweden          Puhelin: 46 (0) 8405 10 00          Faksi: 46 (0) 8723 11 76          Sähköposti: registrar@foreign.ministry.se          Internet: <a href="http://www.sweden.gov.se/">http://www.sweden.gov.se/</a></p>
YHDISTYNYT KUNINGASKUNTA	<p>Department for Business Enterprise and Regulatory Reform          Trade Policy Unit          Bay 4127          1 Victoria Street          London SW1H 0ET, England, United Kingdom          Puhelin: (4420) 7215 5922          Faksi: (4420) 7215 2235          Sähköposti: A133servicesEWT@berr.gsi.gov.uk          Internet: <a href="http://www.berr.gov.uk/europeantrade/">www.berr.gov.uk/europeantrade/</a></p>

## CARIFORUM-OSAPUOLI JA ALLEKIRJOITTANEET CARIFORUM-VALTIOT

PALVELUT	INVESTOINNIT
ANTIGUA JA BARBUDA	
<p>Permanent Secretary          Ministry of Foreign Affairs and International Trade          Office of the Prime Minister          Government Complex          Queen Elizabeth Highway          St. John's, Antigua and Barbuda          Puhelin: 268-462-1052; 462-4145          268-462-0773 alanumerot 249/ 240/ 245/ 291          Faksi: 268-462-2482          Sähköposti: foreignaffairs@ab.gov.ag</p>	<p>Permanent Secretary          Ministry of Foreign Affairs and International Trade          Office of the Prime Minister          Government Complex          Queen Elizabeth Highway          St. John's, Antigua and Barbuda          Puhelin: 268-462-1052; 462-4145;          268-462-0773 alanumerot 249/ 240/ 245/ 291          Faksi: 268-462-2482          Sähköposti: foreignaffairs@ab.gov.ag</p>
BAHAMA	
<p>Director of Economic Planning          Ministry of Finance          Cecil Wallace Whitfield Centre          PO Box N3017          Nassau, The Bahamas          Puhelin: (242) 702-1526 ; (242) 702-1594          Faksi: (242) 327-1618          Sähköposti: mofgeneral@bahamas.gov.bs</p>	<p>Bahamas Investment Authority          Office of the Prime Minister          West Bay Street          PO Box CB10980          Nassau, The Bahamas          Puhelin: (242) 327 5940-4          Faksi: (242) 327 5907          Sähköposti: info@opm.gov.bs</p>

PALVELUT	INVESTOINNIT
BARBADOS	
<p>The Permanent Secretary Division of Foreign Trade and International Business Ministry of Foreign Affairs, Foreign Trade and International Business 1 Culloden Road St. Michael BB14018, Barbados Puhelin: (246) 431-2200 Faksi: (246) 228-7840 Sähköposti: trade@foreign.gov.bb Internet: www.foreign.gov.bb</p>	<p>The Permanent Secretary Division of Foreign Trade and International Business Ministry of Foreign Affairs, Foreign Trade and International Business 1 Culloden Road St. Michael BB14018, Barbados Puhelin: (246) 431-2200 Faksi: (246) 228-7840 Sähköposti: trade@foreign.gov.bb Internet: www.foreign.gov.bb</p>
BELIZE	
<p>Director Directorate for Foreign Trade Ministry of Foreign Affairs and Foreign Trade 2<sup>nd</sup> Floor, New Administration Building Belmopan City, Belize Puhelin: (501) 822-3263 Faksi: (501) 822-2837 Sähköposti: foreigntrade@btl.net</p>	<p>Director Directorate for Foreign Trade Ministry of Foreign Affairs and Foreign Trade 2<sup>nd</sup> Floor, New Administration Building Belmopan City, Belize Puhelin: (501) 822-3263 Faksi: (501) 822-2837 Sähköposti: foreigntrade@btl.net</p>
DOMINICA	
<p>Permanent Secretary Ministry of Trade, Industry, Consumer and Diaspora Affairs 4th Floor Financial Centre Kennedy Avenue Roseau, Dominica Puhelin: (767) 266 3276 Faksi: (767) 448 5200 Sähköposti: domtrade@cwdom.dm</p>	<p>Executive Director Invest Dominica Authority P.O. Box 293 Valley Road Roseau, Dominica Puhelin: (767) 448 2045 Faksi: (767) 448 5840 Sähköposti: investdominica@investdominica.dm Internet: www.investdominica.dm</p>
DOMINIKAANINEN TASAVALTA	
<p>Unidad de Disciplinas Comerciales Dirección de Comercio Exterior y Administración de Tratados Comerciales Internacionales. Secretaría de Estado de Industria y Comercio. Ave. 27 de Febrero 209, Naco. Santo Domingo, República Dominicana Puhelin: 809-567-7192 Faksi: 809-381-8076, 809-381-8079 Internet: www.seic.gov.do/comercioexterior</p>	<p>Unidad de Disciplinas Comerciales Dirección de Comercio Exterior y Administración de Tratados Comerciales Internacionales. Secretaría de Estado de Industria y Comercio. Ave. 27 de Febrero 209, Naco. Santo Domingo, República Dominicana Puhelin: 809-567-7192 Faksi: 809-381-8076, 809-381-8079 Internet: www.seic.gov.do/comercioexterior</p>
GRENADA	
<p>Permanent Secretary Ministry of Economic Development and Planning The Financial Complex The Carenage, St. George's Grenada Puhelin: (473) 440-2731 Sähköposti: gndtrade@yahoo.com</p>	<p>Permanent Secretary Ministry of Economic Development and Planning The Financial Complex The Carenage, St. George's Grenada Puhelin: (473)-440-2731 Sähköposti: gndtrade@yahoo.com</p>
HAITI	
<p>Coordonnateur Bureau de Coordination et de Suivi 26 rue Mercier Laham Delmas 60 Port au Prince, Haiti Puhelin: (509) 246 7850; (509) 246 7860; (509) 249 7800; (509) 510 4270</p>	<p>Coordonnateur Bureau de Coordination et de Suivi 26 rue Mercier Laham Delmas 60 Port au Prince, Haiti Puhelin: (509) 246 7850; (509) 246 7860; (509) 249 7800; (509) 510 4270</p>

## HE 142/2010 vp

PALVELUT	INVESTOINNIT
GUYANA	
Ministry of Foreign Trade and International Cooperation "Takuba Lodge" 254 South Road and New Garden Street Georgetown, Guyana Puhelin: (592) 225-7055, 226-1606-9, alanumero 234 Faksi: (592) 226 8426 Sähköposti: minister@mofitic.gov.gy	Guyana Office for Investment 190 Camp and Church Streets Georgetown, Guyana Puhelin: (592) 225-0653, 227-0653, 225-0658 Faksi: (592) 225-0655 Sähköposti: goinvest@goinvest.gov.gy Internet: www.goinvest.gov.gy
JAMAICA	
Contact Centre Jamaica Trade and Invest 18 Trafalgar Road, Kingston 10 Jamaica W.I. Puhelin: (876) 978-7755 Faksi: (876) 946-0090 Sähköposti: info@jti.org.jm	Contact Centre Jamaica Trade and Invest 18 Trafalgar Road, Kingston 10 Jamaica W.I. Puhelin: (876) 978-7755 Faksi: (876) 946-0090 Sähköposti: info@jti.org.jm
SAINT CHRISTOPHER JA NEVIS	
Permanent Secretary Ministry of Finance P.O. Box 186 Church Street Basseterre, St. Christopher and Nevis Puhelin: (869) 467- 1088 Faksi: (869) 465- 1532 Sähköposti: finsec@gov.kn	Permanent Secretary Ministry of Finance P.O. Box 186 Church Street Basseterre, St. Christopher and Nevis Puhelin: (869) 467- 1088 Faksi: (869) 465- 1532 Sähköposti: finsec@gov.kn
SAINT LUCIA	
Permanent Secretary Ministry of Trade, Industry, Commerce and Consumer Affairs Heraldine Rock Building Waterfront, Castries, Saint Lucia Puhelin: (758) 452-2627; (758) 468-4203 Faksi: (758) 453-7347 Sähköposti: pscommerce@candw.lc; mitandt@candw.lc	Permanent Secretary Ministry of Trade, Industry, Commerce and Consumer Affairs Heraldine Rock Building Waterfront, Castries, Saint Lucia Puhelin: (758) 452-2627; (758) 468-4203 Faksi: (758) 453-7347 Sähköposti: pscommerce@candw.lc; mitandt@candw.lc
SAINT VINCENT JA GRENADIINIT	
Permanent Secretary Ministry of Foreign Affairs Commerce and Trade 3rd Floor Administrative Building Bay Street Kingstown, St. Vincent and the Grenadines Puhelin: (784) 456-2060 Faksi: (784) 456-2610	Permanent Secretary Ministry of Finance and Planning 2nd Floor Administrative Building Bay Street Kingstown, St. Vincent and the Grenadines Puhelin: (784) 457-1343 Faksi: (784) 457-2943
SURINAME	
Director of Trade Ministry of Trade and Industry Havenlaan Noord Paramaribo Suriname Puhelin: (597) 402692 Faksi: (597) 402692 Sähköposti: odhandelmhi@minhi.sr	Head Fiscal Affairs, Indirect Tax Division Ministry of Finance Dr. Mr. J.C. de Mirandastraat 5-7 Suriname Puhelin: (597) 425340 Faksi: (597) 424062

PALVELUT	INVESTOINNIT
TRINIDAD JA TOBAGO	
<p>The Librarian Ministry of Trade and Industry Level 15 Nicholas Tower 63-65 Independence Square Port of Spain, Trinidad and Tobago Puhelin: (868) 624-4885; 623-2931- 4 alanumero: 2326 Faksi: (868) 627-8488 Sähköposti: library@tradeind.gov.tt</p>	<p>The Librarian Ministry of Trade and Industry Level 15 Nicholas Tower 63-65 Independence Square Port of Spain, Trinidad and Tobago Puhelin: (868) 624-4885; 623-2931- 4 alanumero: 2326 Faksi: (868) 627-8488 Sähköposti: library@tradeind.gov.tt</p>

## LIITE VI

## KATETUT JULKISET HANKINNAT

Lisäys 1 (<sup>1</sup>)

## Yksiköt, jotka tekevät hankintoja IV osaston 3 luvun määräysten mukaisesti

1 jakso: Allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden sitoumukset

## Tavarahankinnat

Kynnysarvo: 155 000 erityisnosto-oikeutta

## Palvelut

Määritelty tämän liitteen lisäyksessä 2

Kynnysarvo: 155 000 erityisnosto-oikeutta

## Urakat

Määritelty tämän liitteen lisäyksessä 3

Kynnysarvo: 6 500 000 erityisnosto-oikeutta

## Luettelo yksiköistä

**Antigua ja Barbuda**

1. Office of the Prime Minister
2. Ministry of Foreign Affairs
3. Ministry of Public Information and Broadcasting
4. Ministry of Labour
5. Ministry of Establishment
6. Ministry of Tourism
7. Ministry of Civil Aviation
8. Ministry of Works, Transformation and the Environment
9. Ministry of Finance and the Economy
10. Ministry of Industry and Commerce
11. Ministry of Legal Affairs
12. Ministry of Justice
13. Ministry of Health
14. Ministry of Sports and Youth Affairs
15. Ministry of Housing, Culture and Social Transformation
16. Ministry of Education
17. Ministry of Agriculture, Lands, Marine Resources and Agro Industries
18. Office of the Governor General
19. Office of the Cabinet
20. Auditor General Department
21. Office of the Ombudsman
22. Office of the Parliament

(<sup>1</sup>) Selvennyksenä todettakoon, että erityisnosto-oikeudella tarkoitetaan kansainvälisen valuuttarahaston määrittelemää kansainvälistä varantovälinettä, jonka arvo määräytyy tärkeimpien kansainvälisten valuuttojen perusteella.

**Barbados**

1. Office of the Governor General
2. Department of the Judiciary
3. Office of the Parliament
4. Prime Minister's Office
5. Ministry of Finance
6. Cabinet Office
7. Ministry of the Civil Service
8. Office of the Ombudsman
9. Auditor General Department
10. Ministry of Commerce, Consumer Affairs and Business Development
11. Ministry of Economic Affairs and Development
12. Ministry of Health
13. Ministry of Social Transformation
14. Ministry of Agriculture and Rural Development
15. Ministry of Energy and the Environment
16. Ministry of Tourism and International Transport
17. Ministry of Home Affairs
18. Director of Public Prosecutions
19. Attorney General Department
20. Ministry of Foreign Affairs and Foreign Trade
21. Ministry of Education, Youth Affairs and Sports
22. Ministry of Labour and Public Sector Reform
23. Ministry of Public Works and Transport
24. Ministry of Housing and Lands

**Bahama**

1. Office of the Prime Minister
2. Ministry of Public Works and Transport
3. Ministry of Tourism and Aviation
4. Ministry of Foreign Affairs
5. Ministry of Education, Youth, Sports and Culture
6. Ministry of Agriculture and Marine Resources
7. Ministry of Labour and Maritime Affairs
8. Ministry of Lands and Local Government
9. Ministry of Housing and National Insurance
10. Ministry of National Security
11. Ministry of Finance

**Belize**

1. Attorney General's Ministry
2. Ministry of Education and Labour
3. Ministry of Agriculture and Fisheries
4. Ministry of Defence, Housing, Youth and Sports

5. Ministry of Finance and the Public Service
6. Ministry of Foreign Affairs and Foreign Trade
7. Ministry of Health, Local Government, Transport and Communications
8. Ministry of Home Affairs and Public Utilities
9. Ministry of Human Development
10. Ministry of National Development, Investment and Culture
11. Ministry of National Resources and Environment
12. Ministry of Tourism, Information and National Emergency Management
13. Ministry of Works
14. Office of Contactor General
15. Office of Ombudsman
16. Offices of the Prime Minister and Cabinet
17. Auditor General
18. Office of the Governor General

#### **Dominica**

1. Ministry of Public Works and Public Utilities
2. Ministry of Tourism, Industry and Private Sector Relations
3. Ministry of Agriculture, Fisheries and the Environment
4. Ministry of Education, Human Resource Development, Sports and Youth Affairs
5. Ministry of Finance and Planning
6. Ministry of Housing, Lands, Telecommunications, Energy and Ports
7. Ministry of Health and Social Security
8. Ministry of Community Development, Information and Gender Affairs
9. Ministry of Legal Affairs and Immigration
10. Ministry of Foreign Affairs, Trade and Labour
11. Establishment, Personnel and Training Department
12. Office of the Prime Minister

#### **Dominikaaninen tasavalta**

1. Contraloría General de la República
2. Secretaría de Estado de Interior y Policía
3. Secretaría de Estado de las Fuerzas Armadas
4. Secretaría de Estado de Relaciones Exteriores
5. Secretaría de Estado de Agricultura
6. Secretaría de Estado de Hacienda
7. Secretaría de Estado de Educación
8. Secretaría de Estado de Salud Pública y Asistencia Social
9. Secretaría de Estado de Deportes, Educación Física y Recreación
10. Secretaría de Estado de Trabajo
11. Secretaría de Estado de Industria y Comercio
12. Secretaría de Estado de Turismo
13. Secretaría de Estado de la Mujer
14. Secretaría de Estado de la Juventud



15. Secretaría de Estado de Educación Superior, Ciencia y Tecnología
16. Secretaría de Estado de Obras Públicas y Comunicaciones
17. Secretaría de Estado de Medio Ambiente y Recursos Naturales
18. Secretaría de Estado de Cultura
19. La Presidencia de la República Dominicana
20. Secretaría de Estado de Economía, Planificación y Desarrollo
21. Secretaría de Estado de la Presidencia
22. Secretariado Administrativo de la Presidencia

**Grenada**

1. Ministry of Communications and Works
2. Ministry of Finance
3. Ministry of Education
4. Ministry of Health
5. Ministry of Agriculture
6. Ministry of Housing

**Guyana**

1. Office of the Prime Minister
2. Ministry of Health
3. Ministry of Finance
4. Ministry of Home- Affairs
5. Ministry of Agriculture
6. Ministry of Public Works and Communications
7. Ministry of Health
8. Ministry of Education

**Haiti**

1. Conseil National des Marchés Publics (CNMP)
2. Ministère des Travaux Publics, Transports et Communications
3. Ministère de l'Economie et des Finances
4. Ministère de l'Education Nationale et de la Formation Professionnelle
5. Ministère de la Justice et de la Sécurité Publique
6. Ministère de la Santé Publique et de la Population

**Jamaika**

1. Accountant General
2. Customs Department
3. Department of Correctional Services
4. Office of The Contractor General
5. Office of The Governor General And Staff
6. Office of The Prime Minister
7. Office of The Cabinet
8. Ministry of Agriculture
9. Ministry of Education

10. Ministry of Energy, Mining And Telecommunications
11. Ministry Finance And The Public Service
12. Ministry of Foreign Affairs And Foreign Trade
13. Ministry of Health And Environment
14. Ministry of Industry, Commerce And Investment
15. Ministry of Information, Culture, Youth And Sports
16. Ministry of Justice
17. Ministry of Labour And Social Security
18. Ministry of National Security
19. Ministry of Tourism
20. Ministry of Transport And Works
21. Ministry of Water And Housing
22. Jamaica Fire Brigade

**Saint Christopher ja Nevis**

1. The Ministry of Finance — Central Purchasing Office
2. The Ministry of Industry, Commerce and Consumer Affairs — Supply Office
3. Ministry of Health

**Saint Lucia**

1. Office of the Prime Minister
2. Ministry of Finance and Physical Development
3. Ministry of Home Affairs and National Security
4. Ministry of Social Transformation, Human Services, Family Affairs, Youth and Sports
5. Ministry of Health and Labour Relations
6. Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries
7. Ministry of Education and Culture
8. Ministry of External Affairs, International Financial Services and Broadcasting
9. Ministry of Housing, Urban Renewal and Local Government
10. Ministry of Communications, Works, Transport and Public Utilities
11. Ministry of Trade, Industry and Commerce
12. Ministry of Economic Affairs and Economic Planning, National Development and the Public Service
13. Ministry of Tourism and Civil Aviation

**Saint Vincent ja Grenadiinit**

Ministry of Finance

**Suriname**

1. Ministry of Trade and Industry
2. Ministry of Finance
3. Ministry of Public Health
4. Ministry of Foreign Affairs
5. Ministry of Defense
6. Ministry of Home Affairs
7. Ministry of Justice and Police

8. Ministry of Natural Resources
9. Ministry of Agriculture, Animal Husbandry and Fisheries
10. Ministry of Education and Community Development
11. Ministry of Public Works
12. Ministry of Regional Development
13. Ministry of Planning and Development Cooperation
14. Ministry of Labour, Technology and Environment
15. Ministry of Social Affairs and Housing
16. Ministry of Transport, Communication and tourism
17. Ministry of Physical Planning, Land and Forestry Management

**Trinidad ja Tobago**

1. Ministry of Agriculture, Land and Marine Resources
2. Ministry of Community Development, Culture and Gender Affairs
3. Ministry of Education
4. Ministry of Energy and Energy Industries
5. Ministry of Finance
6. Ministry of Foreign Affairs
7. Ministry of Health
8. Ministry of Housing
9. Ministry of Labour and Small and Micro-Enterprises Development
10. Ministry of Legal Affairs
11. Ministry of Local Government
12. Ministry of National Security
13. Ministry of Planning and Development
14. Ministry of Public Administration and Information
15. Ministry of Public Utilities and the Environment
16. Ministry of Science, Technology and Tertiary Education
17. Ministry of Social Development
18. Ministry of Sport and Youth Affairs
19. Office of the Attorney General
20. Ministry of Tourism
21. Ministry of Trade and Industry
22. Ministry of Works and Transport
23. Office of the Prime Minister

**2 jakso: EY-osapuolen sitoumukset****Tavarahankinnat**

Kynnysarvo: 130 000 erityisnosto-oikeutta

**Palvelut**

Määritelty tämän liitteen lisäyksessä 2

Kynnysarvo: 130 000 erityisnosto-oikeutta

*Urakat*

Määritely tämän liitteen lisäyksessä 3

Kynnysarvo: 5 000 000 erityisnosto-oikeutta

*Luettelo yksiköistä*

Kaikki yksiköt, jotka Euroopan yhteisöt on merkinnyt Maailman kauppajärjestön puitteissa tehdyn julkisia hankintoja koskevan sopimuksen liitteessä I olevaan lisäykseen I, jota voidaan ajoittain soveltaa, ja minkä tahansa siinä mainittujen edellytysten, rajoitusten ja poikkeusten mukaisesti.

Luettelo ei rajoita muita oikeuksia ja velvollisuuksia, ja se on julkisesti saatavilla seuraavalla verkkosivustolla: [http://www.wto.org/english/tratop\\_e/gproc\\_e/appendices\\_e.htm#ec](http://www.wto.org/english/tratop_e/gproc_e/appendices_e.htm#ec)

*Lisäys 2***Palvelut****1 jakso: Allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden sitoumukset**

Kaikki lisäyksessä 1 lueteltujen yksiköiden IV osaston 3 lukuun sisältyvien edellytysten, rajoitusten ja poikkeusten mukaisesti hankkimat palvelut, joihin sovelletaan lisäyksen 4 yleisiä huomautuksia ja poikkeuksia.

**2 jakso: EY-osapuolen sitoumukset**

Kaikki palvelut, jotka Euroopan yhteisöt on merkinnyt Maailman kauppajärjestön puitteissa tehdyn julkisia hankintoja koskevan sopimuksen liitteessä 4 olevaan lisäykseen I, jota voidaan ajoittain soveltaa, ja minkä tahansa siinä mainittujen edellytysten, rajoitusten ja poikkeusten mukaisesti.

Luettelo ei rajoita muita oikeuksia ja velvollisuuksia, ja se on julkisesti saatavilla seuraavalla verkkosivustolla: [http://www.wto.org/english/tratop\\_e/gproc\\_e/appendices\\_e.htm#ec](http://www.wto.org/english/tratop_e/gproc_e/appendices_e.htm#ec)

*Lisäys 3***Rakennusalan palvelut***Määritelmä:*

Julkisia hankintoja koskevassa luvussa rakennuspalvelu- tai urakkasopimuksella tarkoitetaan sopimusta, jonka kohteena on jokin CPC-luokituksen alajaksossa 51 tarkoitettu ja millä mahdollisella tavalla tahansa suoritettava maa- ja vesirakentamiseen tai rakennusten tai rakennelmien rakentamiseen liittyvä työsuorite.

Julkisia hankintoja koskevan luvun määräyksiä sovelletaan CPC-luokituksen alajaksossa 51 tarkoitettujen rakennuspalvelujen hankintaan.

*Lisäys 4***Yleiset huomautukset sekä poikkeukset IV osaston 3 luvun määräyksistä****ALLEKIRJOITTANEET CARIFORUM-VALTIOT**

1. Jollei 6 kohdasta muuta johdu, IV osaston 3 luvun määräyksiä sovelletaan lisäyksessä 1 lueteltuihin yksiköihin, eivätkä niihin sisälly muut valtion virastot, joita saattaa kuulua lueteltujen yksiköiden vastuualueeseen.
2. IV osaston 3 luvun määräyksiä ei sovelleta lisäyksessä 1 lueteltujen yksiköiden energia- ja postialan toimien yhteydessä tekemiin julkisiin hankintoihin.
3. Allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot pidättävät itsellään oikeuden osallistua julkisia hankintoja koskeviin menettelyihin tai rajata ne toteutettavaksi suojatyöhankkeiden tai -ohjelmien puitteissa, vammaisten ja vankien suojatyöohjelmat sekä työllistämishankkeet ja -ohjelmat mukaan luettuina.

4. Poiketen siitä, mitä 171 artiklan 2 kohdan f alakohdassa säädetään, lisäpalveluja varten myönnettyjen sopimusten arvo saa olla enintään sata prosenttia alkuperäisen sopimuksen arvosta.
5. Liitteen VII osien 1, 2 ja 3 osalta pääasiallinen julkaisukanava on 182 artiklan 2 kohdan säännösten nojalla perustettu ja 180 artiklan 4 kohdan säännösten mukainen alueellinen CARIFORUM-online-järjestelmä.
6. CARIFORUM-valtioilla ei ole velvollisuutta julkaista oikeudellisia päätöksiä virallisesti.
7. Dominikaanisen tasavallan osalta IV osaston 3 luvun määräyksiä sovelletaan lisäyksessä 1 lueteltuihin yksiköihin, mukaan luettuina gobernaciones ja muut valtion virastot, jotka kuuluvat lueteltujen yksiköiden vastualueeseen, elleivät kyseessä ole seuraavat tilanteet ja edellytykset:
  - a) Secretaría de Estado de Interior y Policía: tähän ryhmään eivät kuulu: a) Dirección General de Migraciónin tekemät hankinnat ja b) Policía Nacionalin seuraavat hankinnat: i) Yhdistyneiden Kansakuntien yhteisen tuoteluokituksen 1.0 (United Nations Central Product Classification 1.0 — CPC, versio 1.0) ryhmään 447 luokiteltavat tuotteet (aseet ja ammuksot ja niiden osat) tai ii) taistelu- ja hyökkäysajoneuvot ja taktiset ajoneuvot;
  - b) Policía Nacional seuraavissa: Secretaría de Estado de Interior y Policía ja Secretaría de Estado de las Fuerzas Armadas: tähän ryhmään eivät kuulu CPC:n pääluokkaan 2 luokiteltavat tuotteet (elintarvikkeet, juomat ja tupakka, tekstiilit, vaatteet ja nahkatuotteet);
  - c) Secretaría de Estado de las Fuerzas Armadas: tähän ryhmään eivät kuulu: a) Departamento Nacional de Investigaciónin ja Instituto de Altos Estudios para la Defensa y Seguridad Nacionalin hankinnat ja b) seuraavien hankinta: i) CPC:n ryhmään 447 luokiteltavat tuotteet (aseet ja ammuksot ja niiden osat), ii) ilma-alukset, ilma-alusten rungon rakennekomponentit, ilma-alusten komponentit, osat, ja tarvikkeet, iii) laskeutumis- ja maahuolintakalusto iv) telakat, v) laivat ja niiden komponentit, osat ja tarvikkeet, vi) laivavarusteet ja vii) taistelu- ja hyökkäysajoneuvot ja taktiset ajoneuvot;
  - d) Secretaría de Estado de Relaciones Exteriores: tähän ryhmään eivät kuulu Dirección General de Pasaportesin passien valmistusta varten tekemät hankinnat;
  - e) Secretaría de Estado de Agricultura: tähän ryhmään eivät kuulu maataloustukiohjelmien edistämiseksi tehtävät hankinnat;
  - f) Secretaría de Estado de Hacienda: tähän ryhmään eivät kuulu Tesorería Nacionalin tekemät hankinnat, jotka koskevat veromerkkien tai postimerkkien liikkeeseenlaskua tai shekkien ja obligaatioiden valmistamista;
  - g) Secretaría de Estado de Educación: tähän ryhmään eivät kuulu kouluruokailuohjelmien (Desayuno Escolar) tai koulutuksen levittämistä, opiskelijoiden hyvinvointia ja koulutuksen saatavuutta tukevien ohjelmien edistämiseksi tehdyt hankinnat myös Haitin rajan vastaisilla alueilla (Zona Fronteriza) ja muilla maaseutualueilla tai köyhtyneillä alueilla;
  - h) Secretariado Técnico de la Presidencia: tähän ryhmään eivät kuulu Comisión Nacional de Asuntos Nuclearesin tekemät hankinnat;
  - i) Instituto Dominicano de las Telecomunicaciones (INDOTEL): tähän ryhmään eivät kuulu Fondo de Desarrollo de las Telecomunicacionesin toteuttamissa erityishankkeissa, joilla se panee täytäntöön Ley General de Telecomunicaciones No.153-98- ja Reglamento del Fondo de Desarrollo de las Telecomunicaciones -lakeihin perustuvaa Dominikaanisen tasavallan yleispalvelupolitiikkaa (Política Social sobre Servicio Universal), tarvittavien tavaroiden ja palvelujen hankinnat;
  - j) Banco Central de la República Dominicana: tähän ryhmään ei kuulu käyttörahan ja kolikoiden tuottaminen.

## EY-OSAPUOLI

1. IV osaston 3 luku ei kata lisäyksessä 1 lueteltujen hankintayksiköiden juomavesi-, energia-, liikenne- ja postialan toimien yhteydessä tekemiä hankintoja.
2. Euroopan unionin jäsenvaltiot voivat varata oikeuden osallistua julkisiin hankintamenettelyihin suojatyökeskuksille tai rajata niiden toteuttamisen suojatyöohjelmien puitteissa, jos asianomaisten työntekijöiden enemmistö on vammaisia, jotka eivät vammojensa luonteen tai vakavuuden vuoksi voi harjoittaa ammattitoimintaa normaaliolosuhteissa.

## LIITE VII

## JULKAISUTAPA

**Osa 1: Lakien, asetusten, oikeudellisten päätösten ja yleisesti sovellettavien hallinnollisten päätösten sekä menettelyjen julkaiseminen***Allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot*

Antigua ja Barbuda	Verkkosivut: <a href="http://www.ab.gov.ag">www.ab.gov.ag</a>
Barbados	The Government Printing Department, Bay Street, St. Michael
Bahama	1. Government Printing 2. Official Gazette of The Bahamas 3. Verkkosivut: <a href="http://laws.bahamas.gov.bs/">http://laws.bahamas.gov.bs/</a>
Belize	Verkkosivut: <a href="http://www.belizelaw.org">www.belizelaw.org</a>
Dominica	Government Printer, High Street, Roseau
Dominikaaninen tasavalta	Verkkosivut: <a href="http://www.hacienda.gov.do">www.hacienda.gov.do</a>
Grenada	The Kingdom of Grenada Gazette
Guyana	1. Office of the Clerk of the National Assembly, Georgetown 2. Verkkosivut: <a href="http://www.nptaguyana.org">www.nptaguyana.org</a>
Haiti	1. Moniteur (Haitin tasavallan virallinen lehti) 2. Verkkosivut: <a href="http://www.info.cnmp.gouv.ht">www.info.cnmp.gouv.ht</a>
Jamaika	Verkkosivut: <a href="http://www.ocg.gov.jm">www.ocg.gov.jm</a> and <a href="http://www.mof.gov.jm">www.mof.gov.jm</a>
Saint Christopher ja Nevis	Saint Christopher and Nevis Gazette
Saint Lucia	Verkkosivut: <a href="http://www.slugovprintery.com">www.slugovprintery.com</a>
Saint Vincent ja Grenadiinit	Verkkosivut: <a href="http://www.gov.vc">www.gov.vc</a>
Suriname	Official Gazette of the Republic of Suriname
Trinidad ja Tobago	Trinidad and Tobago Gazette

*EY-osapuoli*

Belgia	Lait, kuninkaan vahvistamat asetukset, ministeriöiden määräykset ja kiertokirjeet — Le Moniteur Belge Oikeuskäytäntö — Pasicrisie
Bulgaria	Lait ja asetukset — Държавен вестник (valtion virallinen lehti) Tuomioistuinten päätökset — <a href="http://www.sac.government.bg">www.sac.government.bg</a> Yleisesti sovellettavat hallinnolliset päätökset ja muut menettelyt — <a href="http://www.aop.bg">www.aop.bg</a> and <a href="http://www.cpc.bg">www.cpc.bg</a>
Tšekki	Laws and Regulations — Tšekin lakikokoelma Kilpailunsuojeluviraston päätökset — Kilpailunsuojeluviraston päätöskokoelma
Tanska	Lait ja asetukset — Lovtidende Tuomioistuinten päätökset — Ugeskrift for Retsvæsen Hallinnolliset päätökset ja menettelyt — Ministerialtidende Julkisia hankintoja käsittelevän vetoomuselimen päätökset — Konkurrencerådet Dokumentation
Saksa	Lainsäädäntö ja asetukset — Bundesanzeiger Julkaisija: der Bundesminister der Justiz; Kustantaja: Bundesanzeiger, Postfach 108006, 5000 Köln Tuomioistuinten päätökset — Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichts; Bundesgerichtshof; Bundesverwaltungsgericht; Bundesfinanzhofs sowie der Oberlandesgerichte
Viro	Lait, asetukset ja yleisesti sovellettavat hallinnolliset päätökset — Riigi Teataja Viron korkeimman oikeuden päätökset — Riigi Teataja (part 3)
Kreikka	Kreikan hallituksen virallinen lehti — Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας

Espanja	Lainsäädäntö — Boletín Oficial del Estado Tuomioistuinten päätökset — ei virallista julkaisua
Ranska	Lainsäädäntö — Journal Officiel de la République française Oikeuskäytäntö — Recueil des arrêts du Conseil d'Etat Revue des marchés publics
Irlanti	Lainsäädäntö ja asetukset — Iris Oifigiuil (Irlannin hallituksen virallinen lehti)
Italia	Lainsäädäntö — Gazzetta Ufficiale Oikeuskäytäntö — ei virallista julkaisua
Kypros	Lainsäädäntö — tasavallan virallinen lehti (Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας) Tuomioistuinten päätökset — Decisions of the Supreme High Court — Printing Office (Αποφάσεις Ανωτάτου Δικαστηρίου 1999 — Τυπογραφείο της Δημοκρατίας)
Luxemburg	Lainsäädäntö — Memorial Oikeuskäytäntö — Pasicrisie
Unkari	Lainsäädäntö — Magyar Közlöny (Unkarin tasavallan virallinen lehti) Oikeuskäytäntö — Közbeszerzési Értesítő — a Közbeszerzések Tanácsa Hivatalos Lapja (Julkisia hankintoja koskeva lehti — Julkisia hankintoja hoitavan neuvoston virallinen lehti)
Latvia	Lainsäädäntö — Latvijas vēstnesis (virallinen lehti)
Liettua	Lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset — Liettuan tasavallan virallinen lehti ("Valstybės žinios") Tuomioistuinten päätökset, oikeuskäytäntö — Bulletin of the Supreme Court of Lithuania "Teismų praktika"; Bulletin of the Supreme Court of Administrative Court of Lithuania "Administracinų teismų praktika"
Malta	Lainsäädäntö — Government Gazette
Alankomaat	Lainsäädäntö — Nederlandse Staatscourant ja/tai Staatsblad Oikeuskäytäntö — ei virallista julkaisua
Itävalta	Österreichisches Bundesgesetzblatt Amtsblatt zur Wiener Zeitung Sammlung von Entscheidungen des Verfassungsgerichtshofes Sammlung der Entscheidungen des Verwaltungsgerichtshofes — administrativrechtlicher und finanzrechtlicher Teil Amtliche Sammlung der Entscheidungen des OGH in Zivilsachen
Puola	Lainsäädäntö — Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (Lakikokoelma — Puolan tasavalta) Tuomioistuinten päätökset, oikeuskäytäntö — "Zamówienia publiczne w orzecznictwie. Wybrane orzeczenia zespołu arbitrow i Sądu Okręgowego w Warszawie" (Välimiespaneelin ja Varsovan alueellisen tuomioistuimen päätökset)
Portugali	Lainsäädäntö — Diário da República Portuguesa 1a Série A e 2a série Oikeuskäytäntöä koskevat julkaisut — Boletim do Ministério da Justiça Colectânea de Acordos do SupremoTribunal Administrativo Colectânea de Jurisprudencia Das Relações
Romania	Lait ja asetukset — Monitorul Oficial al României (Official Journal of Romania) Tuomioistuinten päätökset, yleisesti sovellettavat hallinnolliset määräykset ja muut menettelyt — www.anrmap.ro
Slovenia	Lainsäädäntö — Official Gazette of the Republic of Slovenia Tuomioistuinten päätökset — ei virallista julkaisua
Slovakia	Lainsäädäntö — Zbierka zákonov (Lakikokoelma) Tuomioistuinten päätökset — ei virallista julkaisua
Suomi	Suomen Säädoskokoelma — Finlands Författningssamling
Ruotsi	Svensk Författningssamling (Ruotsin säädoskokoelma)
Yhdistynyt kuningaskunta	Lainsäädäntö — HM Stationery Office Oikeuskäytäntö — Law Reports "Julkiset laitokset" — HM Stationery Office

## Osa 2: Hankintatarjoukset

### Allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot

- Antigua ja Barbuda
1. Daily Observer newspaper
  2. Verkkosivut: www.ab.gov.ag

Barbados	1. The Barbados Advocate, Fontabelle, St. Michael 2. Daily Nation: <a href="http://www.nationnews.com">www.nationnews.com</a>
Bahama	1. Freeport News 2. The Bahama Journal: <a href="http://www.jonesbahamas.com">www.jonesbahamas.com</a> 3. The Tribune 4. The Nassau Guardian: <a href="http://www.thenassauguardian.com">www.thenassauguardian.com</a> 5. The Punch
Belize	1. Belize Government Gazette: <a href="http://www.printbelize.com">www.printbelize.com</a> 2. The Guardian Newspaper 3. The reporter
Dominica	1. The Commonwealth of Dominica Gazette 2. The Chronicle 3. The Sun
Dominikaaninen tasavalta	Verkkosivut: <a href="http://www.hacienda.gov.do">www.hacienda.gov.do</a>
Grenada	1. Grenadian Voice: <a href="http://www.grenadianvoice.com">www.grenadianvoice.com</a> 2. Grenada Today: <a href="http://www.belgrafix.com">www.belgrafix.com</a> 3. Grenadian Informer 4. Spiceisle Review: <a href="http://www.spiceisle.com">www.spiceisle.com</a> 5. Grenadian Advocate
Guyana	1. Guyana Chronicle 2. Stabroek News: <a href="http://www.stabroeknews.com">www.stabroeknews.com</a> 3. Kaictour News
Haiti	1. Nouvelliste 2. Le Matin 3. Verkkosivut: <a href="http://info.cnmp.gouv.ht">info.cnmp.gouv.ht</a>
Jamaika	1. The Gleaner: <a href="http://www.jamaica-gleaner.com">www.jamaica-gleaner.com</a> 2. The Jamaica Observer 3. Verkkosivut: <a href="http://www.jamaica_observer.com">www.jamaica_observer.com</a>
Saint Christopher ja Nevis	1. Observer 2. Sun St. Christopher and Nevis
Saint Lucia	1. The Voice of Saint Lucia 2. St. Lucia Star: <a href="http://www.stluciarstar.com">www.stluciarstar.com</a> 3. The Mirror: <a href="http://www.stluciamirroronline.com">www.stluciamirroronline.com</a> 4. Saint Lucia Gazette: <a href="http://www.slugovprintery.com">www.slugovprintery.com</a>
Saint Vincent ja Grenadiinit	1. The Vincentian: <a href="http://www.thevincentian.com">www.thevincentian.com</a> 2. The News 3. The Searchlight: <a href="http://www.searchlight.vc">www.searchlight.vc</a> 4. Saint Vincent and the Grenadines Gazette
Suriname	1. De Ware Tijd 2. Dagblad Suriname 3. Times 4. De West
Trinidad ja Tobago	1. Trinidad Newsday 2. Trinidad Express 3. Verkkosivut: <a href="http://www.finance.gov.tt">www.finance.gov.tt</a> 4. Trinidad and Tobago Gazette

## EY-osapuoli

Belgia	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i> Le Bulletin des Adjudications Muut erikoisalojen lehdet
Bulgaria	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i> Държавен вестник (State Gazette) <a href="http://dv.parliament.bg">http://dv.parliament.bg</a> Public Procurement Register ( <a href="http://www.aop.bg">www.aop.bg</a> )
Tšekki	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i>
Tanska	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i>
Saksa	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i>



Viro	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i>
Kreikka	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i> Sanomalehdet, talouslehdet, alueelliset lehdet ja alan lehdet
Espanja	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i>
Ranska	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i> Bulletin officiel des annonces des marchés publics
Irlanti	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i> Päivälehdet: "Irish Independent", "Irish Times", "Irish Press", "Cork Examiner"
Italia	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i>
Kypros	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i> Tasavallan virallinen lehti Paikalliset päivälehdet
Latvia	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i> Latvijas vēstnesis (virallinen lehti)
Liettua	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i> Liettuan tasavallan virallisen lehden ("Valstybės žinios") liite "Informaciniai pranešimai"
Luxemburg	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i> Päivälehdet
Unkari	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i> Közbeszerzési Értesítő — a Közbeszerzések Tanácsa Hivatalos Lapja (Julkisia hankintoja koskeva lehti — Julkisia hankintoja hoitavan neuvoston virallinen lehti)
Malta	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i> Hallituksen lehti
Alankomaat	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i>
Itävalta	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i> Amtsblatt zur Wiener Zeitung
Puola	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i> Biuletyn Zamówień Publicznych (Julkisia hankintoja koskeva lehti)
Portugali	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i>
Romania	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i> Monitorul Oficial al României (Romanian virallinen lehti) Julkisten hankintojen sähköinen järjestelmä (www.e-licitatie.ro)
Slovenia	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i> Slovenian tasavallan virallinen lehti
Slovakia	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i> Vestník verejného obstarávania (Julkisia hankintoja koskeva lehti)
Suomi	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i> Julkiset hankinnat Suomessa ja ETA-alueella, Suomen virallisen lehden liite
Ruotsi	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i>
Yhdistynyt kuningaskunta	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i>
Euroopan komissio	<i>Euroopan unionin virallinen lehti</i> www.ted.europa.eu

### Osa 3: Hankintasopimukset

#### Allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot

Bahama	1. Ministry of Finance 2. Verkkosivut: <a href="http://www.bahamas.gov.bs/finance">www.bahamas.gov.bs/finance</a> 3. The Official Gazette
Belize	Ministry of Finance — Verkkosivut: <a href="http://www.governmentofbelize.gov.bz">www.governmentofbelize.gov.bz</a>
Dominikaaninen tasavalta	Verkkosivut: <a href="http://www.hacienda.gov.do">www.hacienda.gov.do</a>

Grenada	Verkkosivut: <a href="http://finance.gov.gd">http://finance.gov.gd</a>
Haiti	Verkkosivut: <a href="http://www.info.cnmp.gouv.ht">www.info.cnmp.gouv.ht</a>
Jamaika	1. Verkkosivut: <a href="http://www.ocg.gov.jm">www.ocg.gov.jm</a> 2. Verkkosivut: <a href="http://www.ncc.gov.jm">www.ncc.gov.jm</a>
Saint Christopher ja Nevis	Verkkosivut: <a href="http://www.gov.kn">www.gov.kn</a>
Saint Lucia	Ministry of Finance — Verkkosivut: <a href="http://www.stlucia.gov.lc">www.stlucia.gov.lc</a>
Saint Vincent ja Grenadiinit	Ministry of Finance — Verkkosivut: <a href="http://www.gov.vc">www.gov.vc</a>
Trinidad ja Tobago	1. Ministry of Finance — Verkkosivut: <a href="http://www.finance.gov.tt">www.finance.gov.tt</a> 2. Trinidad and Tobago Gazette

*EY-osapuoli*

Tiedot hankintasopimuksista julkaistaan *Euroopan unionin virallisessa lehdessä*.

---

## PÖYTÄKIRJA II

## Keskinäinen hallinnollinen avunanto tulliasioissa

## 1 artikla

## Määritelmät

Tätä pöytäkirjaa sovellettaessa tarkoitetaan

- a) 'tullilainsäädännöllä' osapuolten alueilla sovellettavia säännöksiä tai määräyksiä, jotka koskevat tavaroiden tuontia, vientiä, kauttakuljetusta ja asettamista mihin tahansa tullimenettelyyn, mukaan luettuina kielto-, rajoitus- ja valvontatoimenpiteet;
- b) 'tulliviranomaisella' tullilainsäädännön soveltamisesta vastaavia EY-osapuolen ja CARIFORUM-valtioiden tulliviranomaisia sekä kaikkia muita viranomaisia, joilla kansallisen lainsäädännön mukaan on valtuudet soveltaa tullilainsäädännön tietyjä osia;
- c) 'pyynnön esittäväällä / esittäneellä viranomaisella' tulliviranomaista, jonka allekirjoittanut CARIFORUM-valtio tai EY-osapuoli on nimennyt tähän tarkoitukseen ja joka pyytää avunantoa tämän pöytäkirjan mukaisesti;
- d) 'pyynnön vastaanottavalla / vastaanottaneella viranomaisella' tulliviranomaista, jonka osapuoli tai allekirjoittanut CARIFORUM-valtio on nimennyt tähän tarkoitukseen ja joka vastaanottaa avunantoa koskevan pyynnön tämän pöytäkirjan mukaisesti;
- e) 'henkilötiedoilla' kaikkia tietoja, jotka liittyvät tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan henkilöön;
- f) 'tullilainsäädännön vastaisella toimella' mitä tahansa tullilainsäädännön rikkomista tai yritystä rikkoa kyseistä lainsäädäntöä.

## 2 artikla

## Soveltamisala

1. Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot antavat toisilleen apua toimivaltaansa kuuluvilla aloilla tässä pöytäkirjassa määrättyjen tapojen ja edellytysten mukaisesti varmistaakseen erityisesti tullilainsäädäntöä rikkovia toimia ehkäisemällä, tutkimalla ja torjumalla, että tätä lainsäädäntöä sovelletaan oikein.
2. Tässä pöytäkirjassa tarkoitettu avunanto tulliasioissa koskee niitä osapuolten ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden tulliviranomaisia, jotka ovat toimivaltaisia soveltamaan tätä pöytäkirjaa. Se ei rajoita rikosasioissa annettavaa keskinäistä avunantoa koskevien säännösten ja määräysten soveltamista. Avunannon piiriin eivät myöskään kuulu tiedot, jotka on saatu oikeusviranomaisten pyynnöstä käytettyjen valtuuksien perusteella, elleivät nämä viranomaiset ole ennakolta hyväksyneet kyseisten tietojen luovuttamista.

3. Tämän pöytäkirjan soveltamisalaan ei kuulu tullien, verojen ja sakkojen kantamisessa annettava apu.

## 3 artikla

## Pyynnöstä annettava apu

1. Pynnön vastaanottanut viranomaisen toimittaa pyynnön esittäneelle viranomaiselle tämän pyynnöstä kaikki tarvittavat tiedot, jotta tämä voi varmistaa, että tullilainsäädäntöä sovelletaan oikein, mukaan luettuina tiedot havaituista tai suunnitelluista toimista, jotka ovat tai saattaisivat olla tullilainsäädännön vastaisia.
2. Pynnön vastaanottanut viranomaisen ilmoittaa pyynnön esittäneelle viranomaiselle tämän pyynnöstä
  - a) onko CARIFORUM-valtioista tai EY-osapuolen alueelta vietyt tavarat tuotu asianmukaisesti toisen osapuolen alueelle, ja yksilöi tarvittaessa tavaroihin sovelletun tullimenettelyn;
  - b) onko CARIFORUM-valtioiden tai EY-osapuolen alueelle tuodut tavarat viety asianmukaisesti toisen osapuolen alueelta, ja yksilöi tarvittaessa tavaroihin sovelletun tullimenettelyn.
3. Pynnön vastaanottanut viranomaisen toteuttaa pyynnön esittäneen viranomaisen pyynnöstä tarvittavat säännösten mukaiset toimenpiteet varmistaakseen, että erityinen valvonta kohdistetaan
  - a) luonnollisiin henkilöihin tai oikeushenkilöihin, joiden perustellusti uskotaan osallistuvan tai osallistuneen tullilainsäädännön vastaisiin toimiin;
  - b) paikkoihin, joihin tavaroita on koottu tai voidaan koota varastoitaviksi siten, että on perusteltua uskoa, että tavarat on tarkoitettu käytettäväksi tullilainsäädännön vastaisissa toimissa;
  - c) tavaroihin, joita kuljetetaan tai voidaan kuljettaa siten, että on perusteltua uskoa, että ne on tarkoitettu käytettäväksi tullilainsäädännön vastaisissa toimissa; sekä
  - d) kuljetusvälineisiin, joita käytetään tai voidaan käyttää siten, että on perusteltua uskoa, että ne on tarkoitettu käytettäväksi tullilainsäädännön vastaisissa toimissa.

## 4 artikla

## Omaaloitteinen avunanto

Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot antavat omasta aloitteestaan toisilleen apua lainsäädäntönsä mukaisesti,

jos ne pitävät sitä tullilainsäädännön oikean soveltamisen kannalta tarpeellisena, erityisesti välittämällä saamiaan tietoja seuraavista asioista:

- a) toimet, jotka ovat tai näyttävät olevan tullilainsäädännön vastaisia ja joilla saattaa olla merkitystä toiselle osapuolelle tai allekirjoittaneelle CARIFORUM-valtiolle;
- b) tullilainsäädännön vastaisissa toimissa käytettävät uudet keinot tai menetelmät;
- c) tavarat, joiden tiedetään olevan tullilainsäädännön vastaisen toimien kohteena;
- d) luonnolliset henkilöt tai oikeushenkilöt, joiden perustellusti uskotaan osallistuvan tai osallistuneen tullilainsäädännön vastaisiin toimiin; ja
- e) kulkuvälineet, joita perustellusti uskotaan käytetyn tai käytettävän tai voitavan käyttää tullilainsäädännön vastaisissa toimissa.

#### 5 artikla

##### Tiedoksiannot

Pyynnön vastaanottanut viranomaisen toteuttaa pyynnön esittäneen viranomaisen pyynnöstä säännöstensä ja määräystensä mukaisesti kaikki tarvittavat toimenpiteet

- a) sellaisten asiakirjojen toimittamiseksi; tai
- b) sellaisista päätöksistä ilmoittamiseksi,

jotka tulevat pyynnön esittävaltä viranomaiselta ja jotka kuuluvat tämän pöytäkirjan soveltamisalaan, pyynnön vastaanottaneen viranomaisen alueella asuvalle tai sinne sijoittautuneelle vastaanottajalle.

Asiakirjojen toimittamista tai päätöksistä ilmoittamista koskevat pyynnöt on esitettävä kirjallisesti pyynnön vastaanottavan viranomaisen virallisella kielellä tai jollakin sen hyväksymällä kielellä.

#### 6 artikla

##### Avunantoa koskevien pyyntöjen muoto ja sisältö

1. Tässä pöytäkirjassa tarkoitetut avunantoa koskevat pyynnöt on tehtävä kirjallisesti. Pyyntöön on liitettävä asiakirjat, jotka katsotaan tarpeellisiksi sen täyttämiseksi. Myös suulliset pyynnöt voidaan hyväksyä asian kiireellisyyden perusteella, mutta ne on viipymättä vahvistettava kirjallisesti.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitetuissa pyynnöissä on oltava seuraavat tiedot:

- a) pyynnön esittänyt viranomainen;
- b) pyydetty toimenpide;
- c) pyynnön tarkoitus ja syy;

- d) asiaan liittyvä lainsäädäntö ja muu oikeudellinen aineisto;
- e) mahdollisimman tarkat ja laajat tiedot tutkimuksen kohteena olevista luonnollisista henkilöistä tai oikeushenkilöistä; sekä
- f) yhteenvedo asiaa koskevista merkityksellisistä seikoista ja jo suoritetuista tiedusteluista.

3. Avunantoa koskevat pyynnöt on tehtävä pyynnön vastaanottaneen viranomaisen virallisella kielellä tai jollakin sen hyväksymällä kielellä. Tämä vaatimus ei koske 1 kohdassa tarkoitettuun pyyntöön liitettyjä asiakirjoja.

4. Jos pyyntö ei täytä edellä määrättyjä muotovaatimuksia, sen korjaamista tai täydentämistä voidaan vaatia; sillä välin voidaan soveltaa varotoimenpiteitä.

#### 7 artikla

##### Avunantoa koskevien pyyntöjen täyttäminen

1. Pynnön vastaanottanut viranomaisen toimii toimivaltansa ja käytettävissä olevien voimavarojensa mukaisesti avunpyynnön täyttämiseksi samalla tavoin kuin se toimisi omaan lukuunsa tai saman osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion muiden viranomaisten pyynnöstä toimittamalla jo käytössään olevat tiedot ja tekemällä tai teettämällä aiheellisia tutkimuksia. Tämä määräys koskee myös kaikkia muita viranomaisia, joille pyynnön vastaanottanut viranomaisen on välittänyt pyyntönsä, kun se ei voi toimia itse.

2. Avunantopyynnöt täytetään pyynnön vastaanottaneen osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion lainsäädännön mukaisesti.

3. Osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion toimivaltaiset viranomaiset voivat toisen osapuolen suostumuksella ja sen määräämin edellytyksin saada pyynnön vastaanottaneelta tai 1 kohdan mukaisesti valtuutetulta muulta viranomaiselta näiden toimipaikassa tietoja, jotka koskevat tullilainsäädäntöä tosiasiallisesti tai mahdollisesti rikkovia toimia ja joita pyynnön esittänyt viranomaisen tarvitsee tämän pöytäkirjan soveltamiseksi.

4. Osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion toimivaltaiset viranomaiset voivat toisen osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion suostumuksella ja sen määräämin edellytyksin olla läsnä tämän alueella suoritettavissa tutkimuksissa.

#### 8 artikla

##### Ilmoitettavien tietojen muoto

1. Pynnön vastaanottanut viranomaisen ilmoittaa tiedustelujen tulokset pyynnön esittäneelle viranomaiselle kirjallisesti ja liittää mukaan tarvittavat asiakirjat, oikeaksi todistetut asiakirjaljennökset tai muun aineiston.

2. Nämä tiedot voivat olla sähköisessä muodossa.
3. Asiakirjojen alkuperäiskappaleita voidaan toimittaa pyynnöstä ainoastaan tapauksissa, joissa oikeiksi todistetut jäljennökset eivät riitä. Alkuperäiset asiakirjat on palautettava mahdollisimman pian.

#### 9 artikla

##### Poikkeukset avunantovelvollisuudesta

1. Avunannosta voidaan kieltäytyä tai sen antamiselle voidaan asettaa edellytyksiä tai vaatimuksia, jos allekirjoittanut CARIFORUM-valtio tai EY-osapuoli katsoo, että tämän pöytäkirjan mukainen avunanto
- a) voisi loukata allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion tai sellaisen Euroopan unionin jäsenvaltion itsemääräämisoikeutta, jolta on pyydetty apua tämän pöytäkirjan mukaisesti; tai
- b) todennäköisesti uhkaa yleistä järjestystä, turvallisuutta tai muita keskeisiä etuja, erityisesti 10 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa; tai
- c) loukkaa teollisia salaisuuksia taikka liike- tai ammattisalaisuuksia.
2. Pynnön vastaanottanut viranomaislainen voi lykätä avun antamista, jos se katsoo avunannon häiritsevän vireillä olevia tutkimuksia, syytetoimia tai oikeuskäsittelyjä. Tällöin pynnön vastaanottanut viranomaislainen neuvottelee pynnön esittäneen viranomaisen kanssa sen selvittämiseksi, voidaanko apua antaa sen tarpeellisina pitämiä edellytyksiä tai vaatimuksia noudattaen.
3. Jos pynnön esittävä viranomaislainen pyytää apua, jota se ei itse voisi pyydettyä antaa, se huomauttaa tästä seikasta pynnössään. Pynnön vastaanottanut viranomaislainen saa päättää, miten se vastaa tällaiseen pyyntöön.
4. Edellä 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa pynnön vastaanottaneen viranomaisen päätös ja sen perustelut on ilmoitettava pynnön esittäneelle viranomaiselle viipymättä.

#### 10 artikla

##### Tietojenvaihto ja luottamuksellisuus

1. Tämän pöytäkirjan mukaisesti missä tahansa muodossa annetut tiedot ovat luottamuksellisia tai rajoitettuun käyttöön tarkoitettuja, riippuen kummankin osapuolen tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden asiaa koskevista säännöistä. Niihin sovelletaan virallista salassapitovelvollisuutta ja niille on taattava tiedot vastaanottaneen osapuolen tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion asiaa koskevassa lainsäädännössä sekä yhteisön toimielimiin sovellettavissa vastaavissa säännöksissä samanlaisille tiedoille säädetty suojia.
2. Henkilötietoja saa toimittaa ainoastaan, jos ne vastaanottava osapuoli tai allekirjoittanut CARIFORUM-valtio sitoutuu suojelemaan niitä vähintään samalla tavalla kuin tiedot toimittava

osapuoli tai allekirjoittanut CARIFORUM-valtio suojelee niitä kyseisessä tapauksessa. Tätä varten osapuolet antavat toisilleen tietoja, joista ilmenevät osapuolten soveltamat säännöt, tarvittaessa myös Euroopan unionin jäsenvaltioiden voimassa olevat säännökset.

3. Tämän pöytäkirjan mukaisesti saatujen tietojen käytön tullilainsäädännön vastaisia toimia koskevissa oikeudenkäynti- tai hallintomenettelyissä katsotaan olevan tämän pöytäkirjan mukaista. Tästä syystä osapuolet tai allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot voivat käyttää tämän pöytäkirjan määräysten mukaisesti saatuja tietoja ja tutkittuja asiakirjoja näytönä todistusasiakirjoissa, kertomuksissa ja lausunnoissa sekä oikeudelle esitettyjen kanteiden ja syyteiden yhteydessä. Tällaisesta käytöstä ilmoitetaan tiedot toimittaneelle tai asiakirjat käyttöön antaneelle toimivaltaiselle viranomaiselle.

4. Saatuja tietoja voidaan käyttää ainoastaan tämän pöytäkirjan soveltamiseksi. Jos joku osapuolista tai allekirjoittanut CARIFORUM-valtio haluaa käyttää tietoja muihin tarkoituksiin, sen on hankittava tiedot toimittaneelta tulliviranomaiselta kirjallinen ennakkosuostumus. Tietojen käytössä on noudatettava tämän viranomaisen asettamia rajoituksia.

#### 11 artikla

##### Asiantuntijat ja todistajat

Pynnön vastaanottaneen viranomaisen virkailija voidaan valtuuttaa annetussa valtuutuksessa olevin rajoituksin esiintymään asiantuntijana tai todistajana oikeudenkäynti- tai hallintomenettelyissä, jotka koskevat tässä pöytäkirjassa tarkoitettuja asioita, sekä esittämään esineitä taikka asiakirjoja tai niiden virallisesti oikeaksi todistettuja jäljennöksiä, joita mahdollisesti tarvitaan näissä menettelyissä. Todistamis- tai kuulemispyynnössä on ilmoitettava selkeästi, minkä oikeus- tai hallintoviranomaisen edessä, missä asiassa ja missä asemassa tai ominaisuudessa edustajaa kuullaan.

#### 12 artikla

##### Avunannosta aiheutuneet kustannukset

Osapuolet tai allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot eivät vaadi toisiltaan korvausta tämän pöytäkirjan soveltamisesta aiheutuvista kustannuksista lukuun ottamatta tapauksen mukaan asiantuntijoiden ja todistajien sekä tulkkien ja kääntäjien kustannuksia silloin, kun nämä eivät ole julkishallinnon palveluksessa.

#### 13 artikla

##### Täytäntöönpano

1. Tämän pöytäkirjan täytäntöönpano annetaan allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden ja Euroopan yhteisöjen komission toimivaltaisten yksikköjen sekä soveltuvin osin Euroopan unionin jäsenvaltioiden tulliviranomaisten tehtäväksi. Ne päättävät kaikista pöytäkirjan soveltamisessa tarvittavista käytännön

toimenpiteistä ja järjestelyistä, ja ne ottavat huomioon erityisesti tietosuojaa koskevat voimassa olevat säännöt. Ne voivat suosittelulla toimivaltaisille elimille muutoksia, jotka niiden käsityksen mukaan pitäisi tehdä tähän pöytäkirjaan.

2. Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot neuvottelevat keskenään ja ilmoittavat sen jälkeen toisilleen yksityiskohtaisista täytäntöönpanosäännöistä, jotka vahvistetaan tämän pöytäkirjan määräysten mukaisesti.

#### 14 artikla

##### Muut sopimukset

1. Ottaen huomioon Euroopan yhteisön ja Euroopan unionin jäsenvaltioiden toimivalta, tämän pöytäkirjan määräykset

- a) eivät vaikuta kansainvälisistä yleissopimuksista tai muista sopimuksista johtuviin osapuolten ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden velvollisuuksiin;
- b) on katsottava Euroopan unionin yksittäisten jäsenvaltioiden ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden välillä tehty-

jen tai mahdollisesti tehtävien keskinäistä avunantoa koskevien sopimusten täydennyksiksi.

2. Tämän pöytäkirjan määräykset eivät vaikuta niiden Euroopan yhteisön säännösten ja määräysten soveltamiseen, jotka koskevat tämän pöytäkirjan perusteella saatujen, Euroopan unionille mahdollisesti merkityksellisten tietojen vaihtamista Euroopan yhteisöjen komission toimivaltaisten yksiköiden ja Euroopan unionin jäsenvaltioiden tulliviranomaisten välillä.

3. Sen estämättä, mitä 1 kohdassa määrätään, tämän pöytäkirjan määräyksiä sovelletaan tapauksissa, joissa Euroopan unionin yksittäisten jäsenvaltioiden ja minkä tahansa allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion mahdollisten kahdenvälisten keskinäistä avunantoa koskevien sopimusten määräykset ovat ristiriidassa tämän pöytäkirjan määräysten kanssa.

4. Osapuolet neuvottelevat keskenään CARIFORUMIn ja EY:n talouskumppanuussopimuksen 36 artiklassa perustetussa tulliyhteistyön ja kaupankäynnin helpottamisen erityiskomiteassa tämän pöytäkirjan soveltamiseen liittyvien kysymysten ratkaisemiseksi.

**PÖYTÄKIRJA III**  
**Kulttuuriyhteistyö**

OSAPUOLET JA ALLEKIRJOITTANEET CARIFORUM-VALTIOT, jotka

ovat ratifioineet tai aikovat viipymättä ratifioida kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden suojelemisesta ja edistämisestä 20 päivänä lokakuuta 2005 Pariisissa tehdyn Unescon yleissopimuksen, joka tuli voimaan 18 päivänä maaliskuuta 2007,

aikovat panna Unescon yleissopimuksen tosiasiallisesti täytäntöön ja tehdä yhteistyötä sen periaatteiden mukaisesti sekä kehittää erilaisia toimia sen määräysten, erityisesti 14, 15 ja 16 artiklan mukaisesti,

tunnustavat kulttuuriiteollisuuden tärkeyden sekä kulttuurihyödykkeet ja -palvelut moniulotteisiksi toiminoiksi, joilla on kulttuurinen, taloudellinen ja sosiaalinen arvo,

tunnustavat, että alueellinen yhdentymisprosessi, jota tällä sopimuksella tuetaan, on osa yleistä strategiaa, jonka tarkoituksena on edistää tasapuolista kasvua sekä vahvistaa taloudellista, kaupallista ja kulttuurista yhteistyötä osapuolten välillä,

muistuttavat, että tämän pöytäkirjan tavoitteita täydennetään ja tuetaan muissa yhteyksissä hallinnoitavilla jo olemassa olevilla sekä tulevaisuudessa luotavilla politiikan välineillä, joiden tarkoituksena on

- a) liittää kulttuuriulottuvuus kehitysyhteistyön kaikkiin tasoisiin, erityisesti koulutukseen;
- b) vahvistaa osapuolten kulttuuriiteollisuuden kapasiteettia ja itsenäisyyttä;
- c) edistää paikallista ja alueellista kulttuuria,

tunnustavat, että kulttuurisen moninaisuuden suojeleminen on edellytys onnistuneelle kulttuurien väliselle vuoropuhelulle,

tunnustavat, suojelevat ja edistävät kulttuuriperintöä ja kulttuuriperinnön tunnustamista paikallisväestön keskuudessa sekä tunnustavat kulttuuriperinnön arvon erilaisten kulttuuri-identiteettien toteuttamiselle,

korostavat osapuolten välisen kulttuuriyhteistyön helpottamisen tärkeyttä, mikä tarkoittaa sitä, että otetaan tapauskohtaisesti huomioon muun muassa osapuolten kulttuuriiteollisuuden kehitymisaste, kulttuurivaihdon taso ja rakenteellinen epätasapaino sekä mahdolliset suosituimmuusjärjestelyt, joilla edistetään paikallista ja alueellista kulttuurisisältöä,

SOPIVAT SEURAAVAA:

*1 artikla*

**Soveltamisala, tavoitteet ja määritelmät**

1. Tässä pöytäkirjassa määrätään puitteet, joissa osapuolet tekevät yhteistyötä helpottaakseen kulttuuritoimintojen, -hyödykkeiden ja -palvelujen, muun muassa audiovisuaaliala mukaan luettuna, kulttuurivaihtoa, sanotun kuitenkin rajoittamatta tämän sopimuksen muita määräyksiä.

2. Osapuolet tekevät yhteistyötä, jonka tavoitteena on parantaa kulttuuritoimintojen, -hyödykkeiden ja -palvelujen kulttuurivaihdon edellytyksiä ja korjaavat kulttuurivaihtoon mahdollisesti liittyvää rakenteellista epätasapainoa ja epäsymmetrisiä malleja sekä säilyttävät ja kehittävät samalla valmiuksiaan laatia ja toteuttaa omaa kulttuuripolitiikkaa kulttuurien monimuotoisuutta suojelemaan ja edistäen.

3. Tässä pöytäkirjassa käytetään kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden suojelemisesta ja edistämisestä 20 päivänä lokakuuta

2005 Pariisissa tehdyn Unescon yleissopimuksen määritelmiä ja käsitteitä.

4. Lisäksi tässä pöytäkirjassa 'taiteilijoilla ja muilla kulttuurin ammattilaisilla ja harjoittajilla' tarkoitetaan luonnollisia henkilöitä, jotka toteuttavat kulttuuritoimintaa, tuottavat kulttuurihyödykkeitä tai osallistuvat kulttuuripalvelujen suoraan tarjoamiseen.

1 JAKSO — YLEISET MÄÄRÄYKSET

*2 artikla*

**Kulttuurivaihto ja kulttuurinen vuoropuhelu**

1. Osapuolet pyrkivät edistämään valmiuksiaan määrittää ja kehittää kulttuuripolitiikkaansa kehittämällä kulttuuriiteollisuutta

taan sekä osapuolten kulttuurihyödykkeiden ja -palvelujen vaihtomahdollisuuksia, myös soveltamalla suosituimmuuskohtelua.

2. Osapuolet tekevät yhteistyötä edistääkseen tietojenvaihtoa ja yhteisymmärrystä EY:n ja CARIFORUMin vuoropuhelun puitteissa kulttuuri- ja audiovisuaalialioissa sekä teollis- ja tekijänoikeuksien parhaisiin käytäntöihin liittyvissä asioissa. Edellä tarkoitettu vuoropuhelu toteutetaan tässä sopimuksessa vahvistettujen mekanismien puitteissa ja tarvittaessa muilla sopivilla foorumeilla.

### 3 artikla

#### Taiteilijat ja muut kulttuurin ammattilaiset ja harjoittajat

1. Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot pyrkivät helpottamaan asiaa koskevan lainsäädäntönsä mukaisesti sellaisen toisen osapuolen tai tapauksen mukaan allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden taiteilijoiden ja muiden kulttuurin ammattilaisten ja harjoittajien maahantuloa ja väliaikaista oleskelua alueellaan, jotka eivät voi hyödyntää sopimuksen II osaston perusteella tehtyjä sitoumuksia ja jotka ovat joko

- a) toisen osapuolen taiteilijoita, näyttelijöitä, tekniikkoja ja muita kulttuurin ammattilaisia ja harjoittajia, jotka osallistuvat elokuvien tai televisio-ohjelmien kuvaamiseen; tai
- b) taiteilijoita ja muita kulttuurin ammattilaisia ja harjoittajia, kuten kuvataiteilijoita, esittäviä taiteilijoita ja kouluttajia, säveltäjiä, kirjailijoita, viihdetaitteilijoita ja muita vastaavia kulttuuritoimintoihin, kuten musiikin äänittämiseen ja kulttuuritapahtumien, muun muassa kirjamessujen ja festivaalien, järjestämiseen aktiivisesti osallistuvia toisen osapuolen ammattilaisia ja kulttuurin harjoittajia,

edellyttäen, että nämä edustajat eivät harjoita suoraa myyntiä suurelle yleisölle eivätkä itse henkilökohtaisesti tarjoa palveluja tai saa palkkaa sen osapuolen alueella, jolla he oleskelevat tilapäisesti, sijaitsevasta lähteestä, eivätkä tarjoa palveluja sellaisen oikeushenkilön, joka ei ole kaupallisesti läsnä sen osapuolen alueella, jolla taiteilija tai muu kulttuurin ammattilainen tai harjoittaja oleskelee tilapäisesti, ja kyseisen osapuolen kuluttajan kanssa tehdyn sopimuksen nojalla.

2. Edellä tarkoitettu maahantulo ja oleskelu EY-osapuolen tai allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden alueella, silloin kun se sallitaan, saa kestää enintään 90 päivää 12 kuukauden ajanjaksoa kohti.

3. Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot pyrkivät helpottamaan asiaa koskevan lainsäädäntönsä mukaisesti seuraavien taiteilijoiden ja muiden kulttuurin ammattilaisten ja harjoittajien koulutusta sekä lisäämään yhteyksiä heidän välillään:

- a) teatterituottajat, kuorot, orkesterit ja musiikkiryhmät;
- b) kirjailijat, runoilijat, säveltäjät, kuvanveistäjät, viihdetaitteilijat ja muut yksittäiset taiteilijat;

c) taiteilijat ja muut kulttuurin ammattilaiset ja harjoittajat, jotka osallistuvat sirkusten, viihdepuistojen ja muiden viihdepalvelujen sekä festivaalien ja karnevaalien suoraan tarjontaan;

d) taiteilijat ja muut kulttuurin ammattilaiset ja harjoittajat, jotka osallistuvat tanssi- ja diskopalvelujen suoraan tarjontaan sekä tanssinopettajat;

e) Mas-karnevaalien taiteilijat ja suunnittelijat.

### 4 artikla

#### Tekninen apu

1. Osapuolet pyrkivät antamaan allekirjoittaneille CARIFORUM-valtioille teknistä apua niiden kulttuuriteollisuuden kehittymistä ja kulttuuripolitiikan toteuttamista sekä kulttuurihyödykkeiden ja -palvelujen tuotantoa ja vaihtoa varten.

2. Jollei sopimuksen 7 artiklan määräyksistä muuta johdu, osapuolet tekevät yhteistyötä, muun muassa mahdollistamalla tukea, sellaisten toimenpiteiden avulla, kuten koulutus, tietojen, asiantuntemuksen ja kokemusten vaihto sekä politiikan ja lainsäädännön valmisteluun ja teknologian ja tietotaidon käyttöön ja siirtoon liittyvä neuvonta. Teknisellä avulla voidaan myös helpottaa yksityisten yritysten, valtiosta riippumattomien järjestöjen sekä julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuuksien välistä yhteistyötä.

### 2 JAKSO — ALAKOHTAISET MÄÄRÄYKSET

### 5 artikla

#### Audiovisuaalialan yhteistyö, elokuva-ala mukaan lukien

1. Osapuolet kannustavat tekemään uusia ja toteuttamaan nykyisiä yhteistuotosopimuksia yhden tai useamman Euroopan unionin jäsenvaltion ja yhden tai useamman allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion välillä.

2. Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot helpottavat asiaa koskevan lainsäädäntönsä mukaisesti EY-osapuolen yhden tai useamman tuottajan ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden yhden tai useamman tuottajan välisten yhteistuotantoteosten pääsyä niiden vastaaville markkinoille muun muassa myöntämällä niille suosituimmuuskohtelun ja jollei tämän sopimuksen 7 artiklan määräyksistä muuta johdu, mahdollistamalla tukea järjestämällä festivaaleja, seminaareja ja toteuttamalla vastaavia aloitteita.

a) Yhteistuotantona tuotetut audiovisuaaliset teokset saavat edellä 2 kohdassa tarkoitetun suosituimmuuskohtelun markkinoille pääsyssä EY-osapuolen alueella siten, että niille annetaan direktiivin 89/552/ETY<sup>(1)</sup> 1 artiklan

<sup>(1)</sup> Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 89/552/ETY, annettu 3 päivänä lokakuuta 1989, audiovisuaalisten mediapalvelujen tarjoamista koskevien jäsenvaltioiden tiettyjen lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta (audiovisuaalisia mediapalveluja koskeva direktiivi) (Euroopan yhteisöjen virallinen lehti L 298, 17.10.1989, s. 23), direktiivi sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna direktiivillä 2007/65/EY (EUVL L 332, 18.12.2007, s. 27).



n kohdan i alakohdan mukainen eurooppalaisen teoksen asema mainitun direktiivin 3 i artiklan 1 kohdassa ja 4 artiklan 1 kohdassa säädettyjä audiovisuaaliteosten edistämiseen liittyvien vaatimusten täyttämiseksi. Edellä tarkoitettu suosituimisuuskohtelu myönnetään seuraavin edellytyksin:

- yhteistuotetut audiovisuaaliteokset toteutetaan sellaisten yritysten välillä, jotka ovat nyt ja vastaisuudessa Euroopan unionin jäsenvaltion tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion ja/tai Euroopan unionin jäsenvaltion kansalaisten tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion kansalaisten omistuksessa joko suoraan tai osake-enemmistön kautta,
  - yhteistuotannossa mukana olevien liikeyritysten vastaavan johtajan (johtajien) tai päällikön (päälliköiden) on oltava Euroopan unionin jäsenvaltion ja/tai allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion kansalainen (kansalaisia),
  - sekä a) EY-osapuolen yhden tai useamman tuottajan kokonaisrahoitusosuudet (yhteenlaskettuna) ja b) allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden yhden tai useamman tuottajan kokonaisrahoitusosuudet (yhteenlaskettuna) ovat vähintään 20 prosenttia ja enintään 80 prosenttia kokonaistuotantokustannuksista.
- b) Osapuolet seuraavat säännöllisesti edellä a kohdan täytäntöönpanoa ja raportoivat kaikista asiassa mahdollisesti esiintyvistä ongelmista tällä sopimuksella perustetulle CARIFORUM-EY-kauppa- ja kehityskomitealle.
- c) Jos yksi tai useampi allekirjoittanut CARIFORUM-valtio vahvistaa paikallisen ja alueellisen kulttuurisäilytyksen edistämistä koskevan suosituimisuusjärjestelyn, kyseiset allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot ulottavat näiden järjestelyjen markkinoille pääsyä koskevat etuudet EY-osapuolen ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden kesken tuote-tille teoksille edellä a alakohdassa määrättyjen edellytysten mukaisesti.

3. Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot vahvistavat sitoumuksensa käyttää kansainvälisiä ja alueellisia standardeja varmistaakseen audiovisuaalisen teknologian yhteensopivuuden ja yhteentoimivuuden ja vahvistavat näin kulttuurivaihtoa. Ne tekevät yhteistyötä tämän tavoitteen saavuttamiseksi.

4. Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot pyrkivät helpottamaan tarvittavan teknisen materiaalin ja laitteiston, kuten radio- ja televisiolaitteiden, soittimien ja äänityslaitteiston vuokrausta ja liisausta audiovisuaalisten teosten luomista ja äänittämistä varten.

5. Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot pyrkivät helpottamaan audiovisuaalisten arkistojen digitalisointia allekirjoittaneissa CARIFORUM-valtioissa.

#### 6 artikla

#### Elokuvien ja televisio-ohjelmien kuvaamiseen tarvittavien materiaalien ja laitteiston väliaikainen tuonti

1. Jokainen osapuoli kannustaa asianmukaisesti alueensa edistämistä elokuvien ja televisio-ohjelmien kuvaamispaikkoina.

2. Sen estämättä, mitä tämän sopimuksen I osaston määräyksissä määrätään, osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot ottavat huomioon kulttuurin ammattilaisten ja harjoittajien elokuvien ja televisio-ohjelmien teossaan tarvitsemien teknisten materiaalien ja laitteiden väliaikaisen tuonnin ja sallivat sen yhden osapuolen alueelta toisen osapuolen alueelle.

#### 7 artikla

#### Esittävät taiteet

1. Jollei tämän sopimuksen 7 artiklan määräyksistä muuta johdu, osapuolet tekevät yhteistyötä asiaa koskevan lainsäädäntönsä mukaisesti, myös helpottamalla esittävien taiteiden harjoittajien välisten yhteyksien lisäämistä, esimerkkinä ammatillinen vaihto ja koulutus, osallistuminen esiintymiskokeisiin, verkkojen kehittäminen sekä verkottumisen edistäminen.

2. Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot kannustavat yhden tai useamman Euroopan unionin jäsenvaltion ja yhden tai useamman allekirjoittaneen CARIFORUM-valtion tuottajan välisiä esittävien taiteiden alojen yhteistuotantohankkeita.

3. Osapuolet ja allekirjoittaneet CARIFORUM-valtiot kannustavat kansainvälisten teatteriteknikkastandardien kehittämistä ja näyttämömerkkien käyttöä, myös asianomaisten standardointielinten avulla. Ne helpottavat yhteistyötä tämän tavoitteen saavuttamiseksi.

#### 8 artikla

#### Julkaisut

Jollei tämän sopimuksen 7 artiklan määräyksistä muuta johdu, osapuolet tekevät yhteistyötä asiaa koskevan lainsäädäntönsä mukaisesti, myös helpottamalla julkaisujen vaihtoa ja levittämistä toisen osapuolen kanssa seuraavasti:

a) järjestämällä messuja, seminaareja, kirjallisuustapahtumia ja muita vastaavia julkaisuihin liittyviä tilaisuuksia sekä luomalla rakenteet liikkuville kirjastoille;

b) helpottamalla yhteisjulkaisuja ja käännöksiä;

c) helpottamalla kirjastonhoitajien, kirjailijoiden, kääntäjien, kirjakauppiaiden ja kustantajien ammatillista vaihtoa ja koulutusta.

*9 artikla***Kohteiden ja historiallisten muistomerkkien suojelu**

Jollei tämän sopimuksen 7 artiklan määräyksistä muuta johdu, osapuolet tekevät yhteistyötä, muun muassa mahdollistamalla tukea, jolla kannustetaan kohteiden ja historiallisten muistomerkkien suojelua koskevan asiantuntemuksen ja parhaiden käytäntöjen vaihtoa, ottaen huomioon Unescon maailmanperintöä koskevan missio, muun muassa helpottamalla

asiantuntijavaihtoa, ammatillista koulutusyhteistyötä, paikallisen yleisön tietoisuuden lisäämistä ja neuvontaa historiallisten kohteiden ja suojattujen alueiden suojelusta sekä kulttuuriperintöön liittyvän lainsäädännön ja siihen liittyvien toimenpiteiden toteuttamisesta, erityisesti sen liittämistä paikalliseen elämään. Edellä tarkoitettu yhteistyö toteutetaan osapuolten ja allekirjoittaneiden CARIFORUM-valtioiden asiaa koskevan lainsäädännön mukaisesti rajoittamatta niiden tämän sopimuksen liitteessä IV oleviin sitoumuksiin sisältyviä varauksia.

PÄÄTÖSASIAKIRJA

Seuraavien valtioiden edustajat:

ANTIGUA JA BARBUDA,  
BAHAMAN LIITTOVALTIO,  
BARBADOS,  
BELIZE,  
DOMINICAN LIITTOVALTIO,  
DOMINIKAANINEN TASAVALTA,  
GRENADA,  
GUYANAN TASAVALTA,  
HAITIN TASAVALTA,  
JAMAICA,  
SAINT CHRISTOPHER JA NEVIS,  
SAINT LUCIA,  
SAINT VINCENT JA GRENADIINIT,  
SURINAMEN TASAVALTA,  
TRINIDADIN JA TOBAGON TASAVALTA,  
jäljempänä 'CARIFORUM-valtiot',  
sekä  
BELGIAN KUNINGASKUNTA,  
BULGARIAN TASAVALTA,  
TŠEKin TASAVALTA,  
TANSKAN KUNINGASKUNTA,  
SAKSAN LIITTOTASAVALTA,  
VIRON TASAVALTA,  
IRLANTI,  
HELLEENIEN TASAVALTA,  
ESPANJAN KUNINGASKUNTA,  
RANSKAN TASAVALTA,  
ITALIAN TASAVALTA,  
KYPROKSEN TASAVALTA,  
LATVIAN TASAVALTA,  
LIETTUAN TASAVALTA,  
LUXEMBURGIN SUURHERTTUAKUNTA,  
UNKARIN TASAVALTA,  
MALTA,  
ALANKOMAIDEN KUNINGASKUNTA,  
ITÄVALLAN TASAVALTA,  
PUOLAN TASAVALTA,  
PORTUGALIN TASAVALTA,  
ROMANIA,

SLOVENIAN TASAVALTA,

SLOVAKIAN TASAVALTA,

SUOMEN TASAVALTA,

RUOTSIN KUNINGASKUNTA,

ISON-BRITANNIAN JA POHJOIS-IRLANNIN YHDISTYNYT KUNINGASKUNTA,

Euroopan yhteisön perustamissopimuksen ja Euroopan unionista tehdyn sopimuksen sopimuspuolet, jäljempänä 'Euroopan unionin jäsenvaltiot',

sekä

EUROOPAN YHTEISÖ,

jotka

ovat kokoontuneet Bridgetownissa Barbadosessa viidentenätoista päivänä lokakuuta vuonna kaksituhatta-kahdeksan allekirjoittamaan CARIFORUM-valtioiden sekä Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden välisen talouskumppanuussopimuksen, ovat allekirjoituksen yhteydessä

— hyväksyneet seuraavat liitteet, pöytäkirjat, ja yhteiset julistukset ja yhteisen lausunnon:

LIITE I: Vientitullit

LIITE II: CARIFORUM-valtioista peräisin oleviin tuotteisiin sovellettavat tullit

LIITE III: EY-osapuolesta peräisin oleviin tuotteisiin sovellettavat tullit

LIITE IV: Sijoituksia ja palvelukauppaa koskevat sitoumusluettelot

LIITE V: Kyselypisteet (86 artiklassa tarkoitetut)

LIITE VI: Katetut julkiset hankinnat

LIITE VII: Julkaisutapa

PÖYTÄKIRJA I: Käsitteen "alkuperätuotteet" määrittelystä ja hallinnollisen yhteistyön menetelmistä

PÖYTÄKIRJA II: Keskinäinen hallinnollinen avunanto tulliasioissa

PÖYTÄKIRJA III: Kulttuuriyhteistyö

TÄMÄN VAKUUDEKSI alla mainitut täysivaltaiset edustajat ovat allekirjoittaneet tämän päätösasiakirjan.

Съставено в Бриджтаун, Барбадос на петнадесети октомври две хиляди и осма година.

Hecho en Bridgetown, Barbados, el quince de octubre de dosmil e ocho.

V Bridgetownu na Barbadosu dne patnáctého října dva tisíce osm.

Udfærdiget i Bridgetown, Barbados, den femtende oktober to tusind og otte.

Geschehen zu Bridgetown, Barbados, am fünfzehnten Oktober zweitausendacht.

Kahe tuhanda kaheksanda aasta oktoobrikuu viieteistkümnendal päeval Bridgetownis Barbadosel.

Έγινε στο Βριτζτάουν των Μπαρμπάντος, στις δέκα πέντε Οκτωβρίου δύο χιλιάδες οκτώ.

Done at Bridgetown, Barbados on the fifteenth day of October in the year two thousand and eight.

Fait à Bridgetown, la Barbade, le quinze octobre deux mille huit.

Fatto a Bridgetown, Barbados, addì quindici ottobre duemilaotto.

Bridžtaunā, Barbadosā, divtūkstoš astotā gada piecpadsmitajā oktobrī.

Priimta Bridžtaune, Barbadosē, du tūkstančiai aštuntų metų spalio penkioliktą antrą dieną.

Kelt Bridgetownban, Barbadoson a kétezer-nyolcadik év október tizenötödik napján.

Magħmul fi Bridgetown, il-Barbados fil-ħmistax-il jum ta' Ottubru tas-sena elfejn u tmienja.

Gedaan te Bridgetown, Barbados, de vijftiende oktober tweeduizend acht.

Sporządzono w Bridgetown na Barbadosie dnia piętnastego października roku dwa tysiące ósmego.

Feito em Bridgetown, Barbados, em quinze de Outubro de dois mil e oito.

Înceiat la Bridgetown, Barbados, la cincisprezece octombrie două mii opt.

V Bridgetowne na Barbadosē dņa pātnāsteho oktōbra dvetisīcosem.

V Bridgetownu, Barbados, dne petnajstega oktobra leta dva tisoč osem.

Tehty Bridgetownissa Barbadosessa viidentenätoista päivänä lokakuuta vuonna kaksituhattakahdeksan.

Utfärdad i Bridgetown, Barbados, den femtonde oktober tjugohundraåtta.

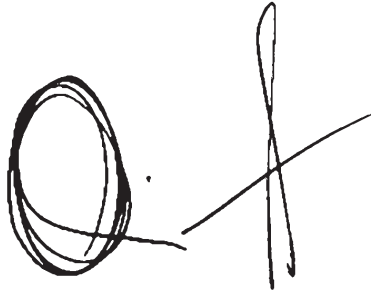
For Antigua and Barbuda

A stylized handwritten signature consisting of several overlapping loops and a long horizontal stroke extending to the right.

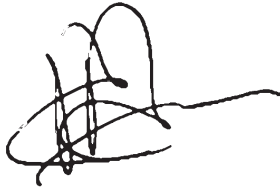
For the Commonwealth of the Bahamas

A cursive handwritten signature with a large initial 'B' and a long horizontal stroke.

For Barbados

A handwritten signature featuring a large circular loop on the left and a vertical stroke on the right.

For Belize

A handwritten signature with a large initial 'B' and a long horizontal stroke.

For the Commonwealth of Dominica

A handwritten signature with a large initial 'D' and a long horizontal stroke.

Por la República Dominicana



For Grenada



For the Republic of Guyana

*P. Gomez*. BRUSSELS, 20 Oct. 2007.

Pour la République d'Haïti

For Jamaica



For Saint Christopher and Nevis



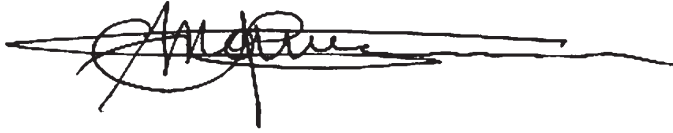
For Saint Lucia



For Saint Vincent and the Grenadines



Voor de Republiek Suriname



For the Republic of Trinidad and Tobago



Voor het Koninkrijk België  
 Pour le Royaume de Belgique  
 Für das Königreich Belgien



Deze handtekening verbindt eveneens de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Cette signature engage également la Communauté française, la Communauté flamande, la Communauté germanophone, la Région wallonne, la Région flamande et la Région de Bruxelles-Capitale.

Diese unterschrift bindet zugleich die Deutschsprachige Gemeinschaft, die Flämische Gemeinschaft, die Französische Gemeinschaft, die Wallonische Region, die Flämische Region und die Region Brüssel-Hauptstadt.

За Република България



Za Českou republiku



På Kongeriget Danmarks vegne





Für die Bundesrepublik Deutschland



Eesti Vabariigi nimel

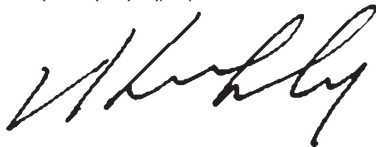


Thar cheann Na hÉireann

For Ireland



Για την Ελληνική Δημοκρατία



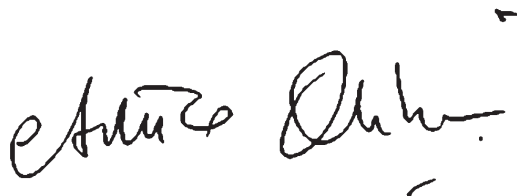
Por el Reino de España



Pour la République française



Per la Repubblica italiana



Για την Κυπριακή Δημοκρατία,

Ν.γ.Ε.:

Latvijas Republikas vārdā



Lietuvos Respublikos vardu



Pour le Grand-Duché de Luxembourg



A Magyar Köztársaság részéről



Għall Malta



Voor het Koninkrijk der Nederlanden



Für die Republik Österreich

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

Pela República Portuguesa

Pentru România

Za Republiko Slovenijo

Za Slovenskú republiku

Suomen tasavallan puolesta

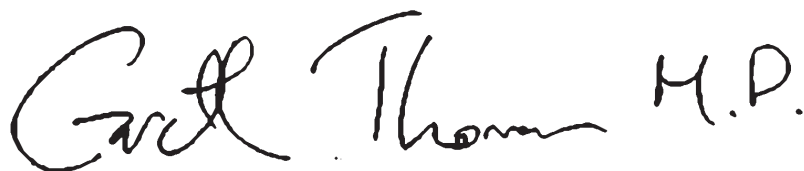
För Republiken Finland



För Konungariket Sverige



For the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland



За Европейската общност  
Por la Comunidad Europea  
Za Evropské společenství  
For Det Europæiske Fællesskab  
Für die Europäische Gemeinschaft  
Euroopa Ühenduse nimel  
Για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα  
For the European Community  
Pour la Communauté européenne  
Per la Comunità europea  
Eiropas Kopienas vārdā  
Europos bendrijos vardu  
az Európai Közösség részéről  
Ghall-Komunità Ewropea  
Voor de Europese Gemeenschap  
W imieniu Wspólnoty Europejskiej  
Pela Comunidade Europeia  
Pentru Comunitatea Europeană  
Za Európske spoločenstvo  
za Evropsko skupnost  
Euroopan yhteisön puolesta  
På Europeiska gemenskapens vägnar



---